

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

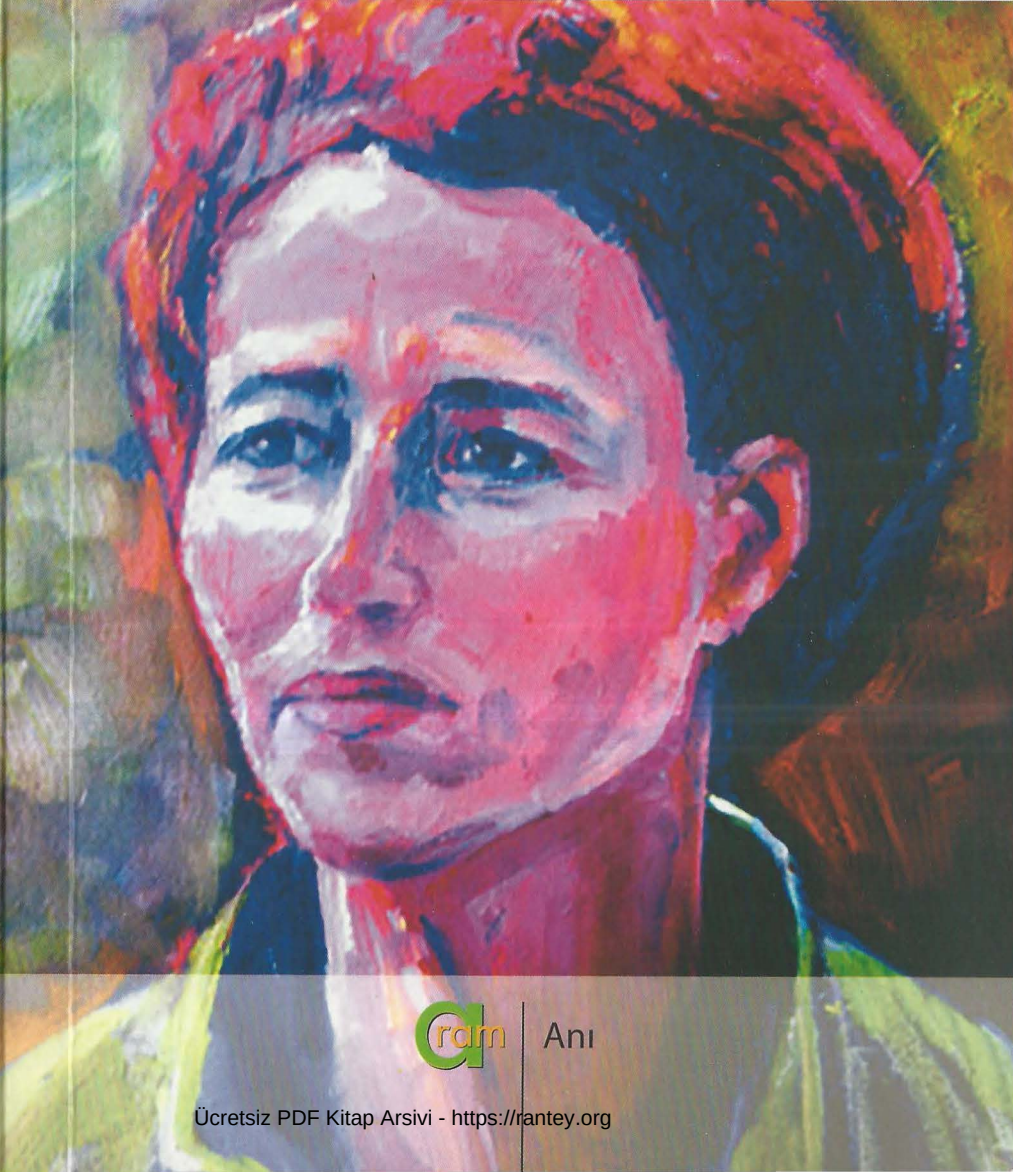
HEP KAVGAYDI YAŞAMIM

Sakine CANSIZ

1. Cilt **HEP KAVGAYDI YAŞAMIM**

Sakine CANSIZ

Anı

Hep Kavgaydı Yaşamım

1. Cilt

Sakine Cansız

AramAnı

Editör: Ulaş GÜLDİKEN

Mizanpaj: Newal BULUT

Kapak Tasarımı: Yağmur KAYA

1.Baskı: Mart 2014

2. Baskı: Şubat 2016

Baskı ve Cilt:

Gün Matbaacılık

Reklam Film Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti.

Beşyol Mah. Akasya Sok. No: 23/A

Küçükçekmece-İstanbul **Tel:** 0 (212) 580 63 81

ISBN: 978-605-9237-77-2

Aram Basım Reklam ve Yayıncılık

Huzurevleri Mah. Sıtkı Göral Cad. Kurdi-Der Binası Kat3/3

Kayapınar / Diyarbakır **Tel:** 0 (412) 238 30 71

email: info@aramyayinevi.com

www.aramyayinevi.com

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Hep Kavgaydı Yaşamım

Sakine CANSIZ

1. Cilt

AramAnı

“Bir anda birçok kişiliği olan bir insanın, gerçek iç yüzünü görmekte zorluk çekeriz. Halbuki birbirine bağlı olmayan bu esaslar, çelişkilerin içinde gizlidir. Kabramanın çift kişiliğini, bir gözü kör, bir gözü sağlam, yüzünün bir yanı genç, bir yanı yaşlı, aklının bir yanı geçmişte, diğer yanı geleceğe bağlı gibi iki ana hatla ayırt etmeye çalışırız. Ölümünden sonra, senin görüntünü mozaikle tekrar oluştururken, benim ve başkasının tutarsız diye vasıflan-dırdığımız her hareketinin, her tepkinin bir anlamı olduğunu fark ettim!”

Orianna Fallaci

bir banyan: sakine cansız

Erken çağlarda hakikate ermiş bir kadın.

Olağan ve normal bir yaşamı heyecansız ve ruhsuz bulan, yaşamın kendisine hükmetmesine asla müsaade etmeyen bir asalet.

İktidar sahiplerinin, egemenlerin yarattığı adaletsizlikleri izah etmeyen, onları değiştirmek için savaşılan bir inat. Bütün insanları, özgürlüğün mümkün olduğuna inandırmak için, küçük bir “hücre” oluşturma için yeterli olacağına iman etmiş yürek.

Kendi mensuplarına, bu kadar ağır sorumluluklar yükleyen bir hareketin, ilk harcını karanlardan.

Temele ilk tuğlaları koyan ve yürüyüşünü sonuna kadar sürdüren ustalar içindeki tek kadın...

Hep ateş hattında dolaşmayı seçen çelik irade.

Arenada hiç seyircilik yapmamış; elinde zülfükarı ile, hep aç aslanlara karşı savaşılan gladyatör.

Direnış için halkı agorada toplanmaya çağırılan isyancı.

Machiavelli insanları ikiye ayırırdı: Tarihi yapanlar ve tarihin malzemesi olanlar.

Sakine Cansız hep yapma ve yaratma eyleminin aktörü oldu.

Her ışığa penceresini açan, hakikati bölmeyen, gerçeği çelişkileri ile birlikte kabul eden bir olgunluk.

İyi bir dinleyici...

Bütün insanların hikayelerini çocukça bir merak içinde ve yürek kulağıyla dinleyen.

Okumayı seven bu kadının niçin kitap okuduğu da esaslı bir sorudur.

Çünkü o aradıklarının cevabını biliyordu zaten.

Işığın kendi içinde olan birinin hâlâ ışık araması ne garip!

Vakti olsa, müzik yapsa şüphesiz orkestra şefi olurdu. Bagetin, onun elinden daha fazla yakışacağı başka bir orkestra şefi az bulunur. Sol el de duygu eliyse eğer, Sara onunla asla “sus” çekmez, daima ‘daha hızlı’yı işaret ederdi koroya.

Onun müzmin bir huzursuzluğu da vardı: Gecikmiş olmak, geç kalmak!

Bir ırmak, denize ulaşmak için nasıl sabırsız, düzenli ve inatçı akarsa, Sara da devrime öyle aktı.

Hiç durmaksızın, dinlenmeden, yavaşlamadan ve yatağından sapmadan...

Disiplin içinde bir koşuşturma, kabına sığmaz bir heyecan ve menzile bir an önce varmanın bitimsiz coşkusu... Baharda kar ve yağmur suyuyla beslenip de yatağına sığmayan bir hırçınlık...

Hep gitme halindeydi.

Şehirlerin huzursuzu bu kadının gitmek istediği yerler, hep yüksek dağlar ve uzak kırlardı.

Bu hep gitme arzusu, hakikate bir an önce varma hali, her zaman vedalaşmalar ve yeni buluşmalara yol açardı. Gitmek, onun için kaderin haksızlıklarını düzeltme yolculuğudur. Hakikat arayışında marifet, riyazet ve vuslat şart imiş. Sara için ne gam?

Herkesin yapamayacağı işleri yapma becerisi sınırsızdı zaten. Zararlı ve çekici isteklerden uzak duran, zor ama yararlı işleri isteyerek ve severek yapan bir inattı o. Amaca ve hedefe ulaşma hevesi şaşırtıcı bu özelliklerin tamamı ‘Sakine Cansız hali’dir.

Marks, özgürleşen insanın dünyasının genişlediğini, bunun için de hem mutluluklarını hem acılarını daha derinden yaşadığını anlatır. Sara’nın yoğun ve kesintisiz bir mutluluk yaşadığı kesindi. Ama derin acıları, kendisine ait olmayan, başkalarının sıkıntılarından kaynaklanan acıları olurdu hep. Özgürlük arayan insanların isteyerek ve severek katlandığı acılardan...

Sakine Cansız’ın hayatının özeti: Söz ve eylem arasında şaşmayan bir tutarlılık, risk alarak yaşamayı seven bir cesaret, yol arkadaşlarına, kadınlara ve topluma sonsuz güven; dünyanın adaletsizliklerine, zorbalıklara, haksızlıklara asla boyun eğmeyen bir asalet.

Nerede olursa olsun, dinamik bir huzursuzluğun eşliğinde, hep yerini yadırgayan bir kadındı o. Durmak, oturmak ayıp, beklemek onun için kayıp zamandı. Sınırları belli ve ufuk çizgileri görünen, “dar” bir alanda yaşamak Sara için baş ağrısı, migren demekti.

Kürdistan’ın dört parçasından kadınlar, gençler, değişik milletlerden onbinlerce insan Paris caddelerinde onu uğurlarken, bir gerçeğin farkına vardık: Biz Sakine Cansız’ı çok sevdik ama, yaşıarken ona sevgimizi nasıl ifade edeceğimizi bilemedik.

Rousseau’ya göre iyi insanın yaşamı, bütün insanları düşünerek geçen bir yaşamdır. Sıradan ve basit insan ise yalnızca kendisini düşünerek yaşayandır. Unutulmak veya hatırlanmak Sara’nın umurunda değildi ama sanki ömrü, “başkaları için kendisini unutanlar daima hatırlanacaktır” sözünü doğrulamak için geçti.

Sakine Cansız’ı bir ağaca benzetseydik eğer, bizim topraklarımızda yetişmeyen halis muhlis ‘banyan’dır o. Banyan, Hindistan’da yaşayan bir ağaç. Dalları aşağıya doğru sarkan ve toprağa değer değmez filiz verip kök salarak yüzlerce yeni ağaca dönüşen bereket...

Tek bir ağaçtan kocaman bir ormana, sürekli çoğalan, ölümsüz ağaç...

Fis Köyü’nde, 27 Kasım 1978 toplantısına katılan iki kadından biriydi o.

Sonra ne oldu?

Kürdistan’ın dört parçasında, Ortadoğu’da, Avrupa’da; dağlarda, köylerde, şehirlerde, her tarafta binlerce, onbinlerce banyan oldu.

Tüm kadınların ve tüm insanlığın banyanı...

Ferda Çetin
27 Kasım 2013

sara dağlar gibi dik ve yüce bir duruşa sahipti

Sakine Cansız hayatını Kürdistan devrimine adanmış büyük bir kadın devrimcidir. Bu büyük devrimciyi her yönüyle anlatabilmek iyi bir araştırmayı ve yazım yeteneğini gerektirir. Bu açıdan onunla ilgili anlattıklarımız arkadaşlığımız ve tanıklığımız çerçevesinde kısa bazı kesitlerdir. Belki bu parçalar daha sonra bir araya getirilir ve daha bütünlüklü bir anlatım, tanıtım ortaya çıkarılır.

Sakine'yi ilk tanımam 1977 yılının güzel bir bahar gününde olmuştu. Ankara'ya gelmişti. 20 yaşında dik duruşlu, gururlu, asil bir görüntüsü vardı. Kesire Yıldırım onların evine gidiyordum. Kesire ile yolda karşılaştığımızda bizi tanıştırmıştı.

O genç, zarif ve dik duruşlu görüntüsü hep kafamda kaldı. İlk izlenimlerin önemli olduğu söylenir. Bende ilk izlenim de hâlâ gözlerimin önünde.

O dönemler kadın devrimcilerin sayısı fazla değildi. Ama toplumdaki sosyal dönüşümler hızlıydı. Özellikle gençlik çok hareketliydi. Birçok devrimci grup oluşmuş, yoğun bir siyasi, ideolojik ayrışma ve tartışma almış başını gidiyordu. Ben Ankara'ya üniversiteye kaydımı yaptıktan sonra Reber Apo onlarla tanışmış ve grup çalışmalarına katılmaya başlamıştım.

Apocular grubu kendine özgü bir gruptu. Grup bileşenleri oldukça nitelikliydi. Reber Apo'nun etrafında toplanan ve şekillenen atak, dinamik ve arkadaşlık ilişkileri oldukça güçlüydü. Bu grup sosyalist düşünceyi ve yaşamı esas aldığı için kadın arkadaşların olmasından hiçbir rahatsızlık duymadı. Tersine kadın arkadaşların olması hep isteniyordu. Olan arkadaşlar da kendilerini

grup içinde çok rahat hissediyorlardı. Buna rağmen Ankara'daki Apocular grubundaki kadın sayısı fazla değildi. Bu gruba Sakine de dahil olmuştu. İlk tanıştığımızda İzmir'den geldiğini söylemişti. O da arkadaşlarla tanışmaya, konuşmaya gelmişti.

Sakine arkadaşla pratikte bir daha yolumuz kesişmedi. Ben Mart 1980'de yakalandım ve Diyarbakır Askeri Cezaevi'ne gönderildim. Sakine de daha sonra tutuklandı. 12 Eylül askeri darbesinden sonra Elazığ grubu tutukluları da Diyarbakır'a getirildi. PKK iddianameleri hazırlanmış ve davaları başlayacaktı. Bu yüzden ilgili davalar Diyarbakır'da birleştirilmiş ve orası merkez olarak seçilmişti. Bu nedenle Sakine de Diyarbakır cehenneminin müdavimleri arasına katılmıştı.

O dönemi yazdığım iki ciltlik kitapta az çok dile getirdim. Kapsamlı bir çalışma yaptık. Kürt halkına reva görülen zulmün unutulmaması ve hayatını verenlerin anısı yaşasın kaygısıyla Diyarbakır Zindanı'nı yazdık. Amansız ve zalim yıllardı. O karanlık zamanları anlamadan o dönemdeki direnişlere ve kahramanlıklara anlam vermek de eksik kalır. Bugün herkes Kürtlerden ve Kürt sorunundan söz edebiliyor, ama o zamanlar bunlar ölümcül kavramlardı. İşte o zamanlarda dik durabilen, tarihe ve hakikate bağlı kalanlar yaşamları pahasına bugünleri hazırladılar.

Diyarbakır Zindanı'nda vahşet o kadar egemen olmuştu ki, koğuşların birbiriyle haberleşmesi ortadan kaldırılmıştı. Tutsaklar ancak mahkemeye çıktıklarında birbirlerini görebiliyorlardı. Bu görmeler de bildiğimiz anlamda bir görme değildi. Salonda sıralara oturtulur, askerler başlarına dikilir, sağa sola bakmak yasaklanırdı. Birbirleriyle görüşme, konuşma kesin yasaklar arasındaydı. Bu koşullara rağmen kadınlar koğuşunda Sakine'nin olduğunu bilmemiz bizi rahatlatıyordu. Sakine'nin direngen kişiliği ve dik duruşu biliniyordu. Sakine orada kaldığı süre boyunca düşman karşısındaki duruşuyla kadınların her zaman koruyanı, kollayanı ve direnen önder arkadaşıydı. İstisnasız kadın koğuşuna giren herkes Sakine'den etkilenmiş ve onu bir daha unutmamıştır. İçtendi. Arkadaş ve insan sevgisini herkese sunmaya ve herkesi kapsamaya hazırды.

O dönem birçok örgüt lideri ve önder kadro da Diyarbakır'daydı. Adı sanı olan militanlar oradaydı. Ama zulüm ve zaman kıskacında bunların önemli bir kısmı sıradanlaştı, hatta bazıları itiraflaştı. Örneğin; Şahin Dönmez, Yıldırım Merkit gibileri. Ama Sakine bir kadın olarak direnişçi kişiliğiyle bir yıldız gibi o karanlıklarda parladı ve yükseldi. Zulüm tanrısı Esat Oktay'a kafa tutmak ve tutum takınmak her babayiğidin harcı değildi. O zindanda tavizsiz kişiliğiyle Esat Oktay'a kafa tutabilen, açıkça tavır alabilen bir kadın kahramandı. Sakine'nin mahkemede ve cezaevinde eğilip bükülmeyen açık ve net bir duruşu vardı. Her aşamada kişiliğini, onurunu ve örgütünü savundu. Görüşlerinden ve kişiliğinden taviz vermeyi aklından bile geçirmedi. Sakine'nin kişiliğini ve duruşunu hiç haz etmese de Esat Oktay da kabullenmek zorunda kalmıştı.

Sakine Diyarbakır Zindanı'nda direniş ruhunu temsil ediyordu diyebiliriz. Hayrileri ve Mazlumları en iyi temsil eden ve onların çizgisinden ayrı düşmeyi düşünmeyen oldukça net birisiydi. O koşullarda Apocu çizginin gerçek bir savunucusuydu. Sakine örgütsel ve ideolojik duruşu kadar insani duruşuyla da çok dikkat çekici çarpıcı özelliklere sahipti. Her insan içindeki sevgiyi ve coşkuyu o düzeyde kimliğine ve davranışlarına yansıtamaz.

Sakine özü sözü bir diye tarif edilen seçkin insan örneğiymiş de. İçindeki coşkuyu, sevgiyi ve tepkilerini gizlemeyi beceremezdi. Koşullarına gelen kadın hangi örgütten veya görüşten olursa olsun, hepsine kucak açardı. Sorunlarını paylaşır, sorunlarını kendisine dert edinirdi. Çözüm için olanağı varsa asla kendisini geride tutmazdı. Dili açık ve netti. Sevgisini de eleştirisini de net ortaya koyardı. Onların yanında kalan ve daha sonra tahliye olan hiçbir kadın Sakine'yi unutmadı. Ondan olumsuz söz edene rastlanmadı. Sakine hepsi için hem bir direniş ve güven kaynağı hem de candan bir arkadaşı.

12 Eylül darbesinin imha ve inkar politikasına karşı mahkemelerde siyasi savunma yapabilmek o dönem için hem tarihi önemde olan bir tutum hem de ölümü göze almayı gerektiren

büyük bir direnişti. Siyasi savunma yapmak öncelikle idam dahil ağır bir cezayı göze almayı da içeriyordu. Buna ek olarak cezaevinde ek işkenceleri ve hedef olmayı da içeriyordu. Sakine bütün bu kaygıları ve korkuları geride bırakabilen ve ideallerini her şeyin üstünde tutabilen inanç sahibi bir militandı.

Onun Önder Apo'ya bağlılığı ve güveni de kendine özgüydü. O koşullarda bizleri ayakta tutan en önemli manevi kaynak Önderliğin sağ ve dışarıda olmasıydı. O yaşıyorsa mutlaka bir şeyler yapar inancı en büyük güç kaynağımızdı. Ama bu inanç Sakine'de bir başka dile geliyordu. Bu inanç ve bağlılığını fırtınalı devrimci hayatında her dönem korudu. Önderliğin İmralı'ya atılmasından ve çalkantılı iç süreçlere kadar Sakine her aşamada Önderliğe tereddütsüz bir güven içinde kaldı.

Diyarbakır'da yaşanan direnişler, ölüm oruçları kadın koğuşunda da her zaman yankısını buldu. Sakine her zaman kendisini direnişe göre ayarlamaya ve genel yapıyla birlikte hareket etmeye ayarladı. O dönem çok katı bir tecrit olmasına rağmen o hep duyarlı kaldı. Aldığı bilgilere göre kendisini ve yanındakileri hazırladı. Sürecin gerisine düşmeyi ve herhangi bir gerekçeyi öne sürmeyi düşünmedi.

Sakine Diyarbakır'da direnişler başarıyla sonuçlanana ve teslimiyet koşulları yıkılana kadar öncü bir militan arayışı ve duruşu içinde oldu. Diyarbakır'ın karanlıklarından ve zulmün kalesinden alınının akıyla çıkmayı başardı. Direniş sonrası cezaevinin yeniden yapılandırılması ve örgütlenmesi çalışmalarında yerini aldı. İzolasyon aşıldıktan sonra yapıyla daha fazla iç içe olarak yaşamını ve çalışmalarını sürdürdü.

Yaşadıklarını ve tarihe tanıklığını not etmeyi ve yazmayı da unutmadı. Hep bir şeyler karalamaya ve yazmaya çalıştı. Eğer koruyabilmişse yazdıkları önemli bir yekun tutacak miktarda. Okuyan, gelişmeleri izleyen ve Önderliği izlemeye çalışan bir yapıdaydı her zaman. Sakine'yle Diyarbakır Cezaevi'nde görüşme imkanım hiç olmadı. Benim cezam kesinleştiği için ben 1987'nin sonlarında Eskişehir'e gönderildim. Kasım 1988'de de Amasya'ya sürüldüm.

Amasya'ya bir grup kadın tutsak da getirilmişti. Sakine de bunların içindeydi. Amasya Cezaevi'nin koşulları çok geri ve kötüydü. Diğer cezaevindeki direnişlerin sonuçları buraya yansımamıştı. Tutsaklar koşu­şlara bile verilmiyordu. Hücrelerde tutuluyorlardı. Direnenleri de başka yere sürüyorlardı biz açlık grevinin 17. gününde oraya sürülmüştük. Açlık grevini orada da sürdürdük. Koşulların kısmen düzeltilmesi sözü verdiler ve bizi bir koğu­şa aldılar.

Koğu­şlar arası ilişki yasaktı. Tam bir izolasyon vardı. Bunu kır­maya ve cezaevi idaresiyle tartışmaya başladık. Tartışmalar işe ya­ramıyordu. Kendi yaratıcılığımızı ve olanaklarımızı kullanarak ilişkiye geçtik. Nisan ayına kadar üç ciddi açlık grevi yaptık. Bu eylemlerden sonra ancak cezaevine kitap alımlarını, açık görüş hakkını elde edebildik. Zorlu bir çatışma konumuz da kadın ko­ğu­şuyla yapacağımız görüşmeydi. Sonunda onu da kabul ettiler. Haftada iki saat görüşme hakkı elde ettik. Sakine arkadaşla Anka­ra'daki görüşmemizden sonra nihayet bir araya gelip görüşme şan­sına kavuştuk.

Sakine yine asil, canlı ve güler yüzlüydü. Sohbet ve tartışma ko­nularımız yine direnişler, hareketin sorunları ve örgütlenme, eğitim üzerineydi. Onu hep içtenliği, sevgisi ve canlılığıyla hatırlıyorum. Uzun yıllar sonra Avrupa'da karşılaştığımda yine karşımda aynı Sa­kine'yi gördüm. Bir insan bu özelliklerini bunca belalı yıllara ve zor­luklara rağmen hiç kaybetmez mi, değıştirmez mi? Sanki Sakine hiç Diyarbakır vahşetini yaşamamış ve badireler atlatmamıştı. Ne kadar sevgi dolu ve arkadaşlık bağ­lılığını karşısındakine yansıtabiliyordu!

Bir yıla yakın Amasya'da kaldım ve hep görüşmeye, haberleş­meye çalıştık. Görüşme olmadığı günlerde blok binaları üzerin­den onlara notlar atardık. Ancak onların bize ulaştırmaları çok zordu. Bazen notları çatıda kalırdı. Bir gün çatıdaki notları idare­nin eline geçmesin diye Hasan Cepik'i çatıya çıkardık. Askerler gördü. Ateş etmediler ama bir krize yol açtı.

Sakine örgütsüz ve arkadaşsız yaşamayı düşünmezdi. Daha doğrusu bu olgular olmadan kendisi olmazdı. Bu yaşam ve olgu­larla bütünleşmişti.

1990 girmeden beni alıp Antep Cezaevi'ne sürdüler. Sakine'yi de daha sonra Çanakkale'ye sürdüler. Tahliye olduğu güne kadar mektuplaştık, haberleştik. Tahliye olduktan sonra Antep'e bizi ziyarete geldi. Bir süre Türkiye'de kaldıktan sonra yurtdışına çıktı. Önderlik alanı, Avrupa, dağ derken mücadelenin tüm alanlarında çalıştı.

Sakine ideolojik, örgütsel ve yönetsel alanlarda değişik düzeylerde eleştiriler aldı. Çoğumuz gibi eleştirilecek yanları vardı. Ama onun Apocu yanı ve Önderliğe bağlılığı konusunda kimsenin kendisine söyleyecek bir sözü yoktu.

Sakine'nin belirgin ve gelişen bir yanı da Alevi, Êzîdî ve diğer inanç ve azınlıklar konusundaki duyarlılığıydı. İnançları gereği ezilenleri ve azınlıkları hep savundu, hep hassas davrandı. Kadın sorununu üzerine gidişi de tam militancaydı. Hareketin kuruluşundan beri içinde olmasına rağmen kadın kimliğinin geri plana düşmesine veya zayıflamasına izin vermedi. Kadının kurtuluş ideolojisi ve örgütlenme hakkını hep savundu ve militanlığını yaptı.

Sakine'nin belirgin bir özelliği de inandıkları konusunda inatçı ve eleştirel olmasıydı. Türk ırkçılığına, sömürgeciliğine karşı akan su gibi berraktı. Aynı şekilde kendi toplumsal gerilik ve alışkanlıklarımıza karşı da aynı şekilde dururdu. Kongre ve toplantılarda tek kalma pahasına da olsa doğru bildiğini savunmaktan sakınmazdı. Tartışır, çatışır ama uzlaşmazdı. En sert tartışmayı da yapsa arkadaşlara karşı bir kin ve kırgınlık taşımazdı. Onlara karşı uzlaşmalara veya zora sokmaya gitmezdi. Tartışır, kavgasını yapar ama çıkar beraber ölüme de giderdi.

Sakine Apocu bağlılık ve arkadaşlık ruhunun en seçkin temsilcilerinden birisiydi. Bir insan 35 yılı aşkın zorlu yılları geride bırakacak ama bağlılığından ve sevgisinden, inançlarından bir şey kaybetmeyecek! Bu kolay başarılabilecek bir durum değildir. Sakine hep zor zamanların insanıydı. En karanlık ve zor anlarda hiç yalpalamadı. Partiye ve Önderliğe olan bağlılığında bir zayıflama yaşanmadı.

Zorluklar imkansızlıklar ne olursa olsun onda gerçek üstü diyebileceğimiz bir PKK bağlılığı vardı. Onun için PKK sihirli bir güçtü. Parti mutlaka yapar, zorluğu aşar. Ruhen ve beynen kendi-

sini onun içine yerleştirmiş ve bütünleştirmişti. Parti ve arkadaşlar dışında onun bir yaşam tasavvuru yoktu. Hayal dünyası ve gerçek yaşamı bunun üzerine kuruluydu.

Sakine özgün bir Dersimliydi de. O Besi, Alişer ve Seyit Rızaların çağdaş temsilcisiydi. Köklerini Dersim'in derinliklerine salmıştı. O tarihsel kökten ve mirastan geliyordu. Dağlar gibi dik, engin ve yüce bir duruşa sahipti. Asiydi, kavgacıydı. Ama o dağların asaletini de üzerinde çok güzel taşıyordu. Bir insana, özellikle bir kadına asilik ve asalet ancak bu kadar yakışırdı.

Sakine Kürt kadının bilim ve direnişle birleşmiş öncü karakteriydi. Kürdistan'da kurucu bir geleneği ve geçmişi temsil ediyordu. Toprak, tarih ve ülke sevgisini dile getiriyordu. Hesapsız, çıkarsız bir adanmışlığı ve ölümüne bir arkadaş sevgisini ve bağlılığını ifade ediyordu. O bizim kaynaşmış, birleşmiş arkadaşlık ruhumuzdu. Bu ruhumuzu öldürmek istediler. Ama bu bizim en güçlü yanı-mızdı. Bu saldırılar bu hareketi ve halkı zayıflatamaz. Birlik ve zafer yolunda bu halk ve hareket yürüyüşünü daha da güçlendirecektir.

Muzaffer Ayata
Şubat 2012

birkaç söz

Bir yıl önce kaleme aldığım notlarımı kitaplaştırma süreci de az kavgalı geçmedi. Çünkü, onları yazarken bu şekilde yayınlamayı asla düşünmedim. Bir defa yazmayı erken buluyordum. Yine doğal bir yazma süreci değildi. Tartışmalı, eleştirili, her bakımdan sancılı bir ortamdı.

Aslında sürecin kendisinden giriş yapıp gerilere gitme gücünü ya-
kalayabilseydim, kuşkusuz çok daha farklı bir yapıt ortaya çıkardı. Tabii her iki giriş de zordu. Herhalde ben kolay zoru tercih ettim!

Uzun süre yazdıklarımı bir ‘yük’ gibi kaldı. Zap’ın o hareketli, deb-
debeli günlerinde kah benim sırt çantamda, kah Ferda’nın. Bir tek Fer-
da’ya okutmuştum yazılanları. O da emeğe değer verdiğinden, biraz da
dayatmalarımından dolayı o kadar basın malzemesi içinde aylarca sır-
tında taşıdı. İtiraf etmeliyim ki savaş ortamındaydık, herhangi bir şey
olursa yazılanları korur, değerlendirir düşüncesiyle bırakmıştım. Ama
kendisi benim ‘bir hinlik’ düşündüğümü hissetmiş ve yazılarımı almam
için kaldığımız birliğe haber üstüne haber göndermişti.

Ve 1996 Eylülü’nde defterler sırtımda Önderlik Sahası’na gel-
dim. Başkan’ın “yaşam yazdırır” belirlemesi ve her defasında yaz-
manın gerekliliğini önemle vurgulaması, değer vermesi adeta bir
boyun borcu haline getirdi yazmayı.

Yazdıklarımı tekrar elime almak çok zor geldi. Onları hiç be-
ğenmedim. Hâlâ da öyle! Ama bir emekti, yazıldığı koşullarıyla bir-
likte bir anlam ifade ederdi ancak. Ayrıca ne yeniden yazma istemi
ne de cesareti vardı.

Kavgalarımı, beni etkileyen olayları yeniden yaşamak oldukça
zorladı. Ama olanları olduğu gibi ve anımsadığım oranda vermeye
çalıştım. Yine de yazılanlar yaşananları tam ifade etmedi.

Yazdıklarımı kitaplaştırma süreci anlamlı bir çalışma ortaklığı içinde oldu. Önderlik evinin yoldaşlığı güzeldi. Oradaki tüm yoldaşlara bu nedenle teşekkür ediyorum.

Ortak emek kavgası içinde HEP KAVGAYDI YAŞAMIM'ı kitaplaştırdık.

Kitap konusundaki tüm diğer değerlendirmeler okuyucunundur ve değer ifade eden bunlar olacaktır.

Saygıyla...

Ekim 1997
Sara (Sakine Cansız)

zemheri'de doğmak

Tam yeni yılda, Dersim'e bağlı Tahtı Halil köyünde 1958 yılında dünyaya gelmişim. Ben doğduğumda babam askerdeymiş. İzine geldiği şubat ayında beni nüfusa kaydettiriyor! Bu yüzden resmi doğum günüm 12 Şubat 1958'dir. Zemheride doğmak acaba ayrı bir şans mı? Ben en iyisi şansa buradan başlayarak inanayım. Yeni yılda ve kışın tam ortasında, çok karlı bir coğrafyada doğmak şanstır bence.

Köyümüz yirmi haneydi ve tüm evler köyün ortasından geçen yolun iki tarafına yapılmıştı. En üst tarafta Kocademirler, en alta da Duymazlar oturuyordu. Her iki aile de kalabalık ve köyde sevilen ailelerdi. Bizim evimiz köyün tam orta yerinde, çeşmenin hemen yanındaydı. Köyde en yakın komşularımız köyün en şakacı, en hoş sohbet ve cesur insanı olan İbrahim Amca ve ailesiydi. Gömenan köylerine bakan tarafta, tarlada çift sürerken ayıyla nasıl boğuştuğu ve ayının dışarıya çıkardığı iç organlarını elleriyle nasıl tekrar yerine koyarak, o halde köye kadar geldiği hep anlatılırdı. Daha çok da ona anlattırırlardı. Deyim yerindeyse bizim köyün Nasrettin Hocası'ydı İbrahim Amca. Çoğunlukla köyün orta yerinde, çeşmenin hemen alt kısmındaki harman yerinde toplanırdı köy ahalisi. Herkes gelirdi harman yerine. Orada çok güzel sohbetler yapılır, ihtiyarlar birbirine takılır, espriler, şakalar, kahkahalar hiç eksik olmazdı.

Köyün çeşmesi yeni yapılmıştı. Su, Mazgirt'e bakan dağ yamaçlarından, birkaç saatlik yoldan getirilmişti. Kaynağı başka köyün arazisi içindeydi. Belli bir para karşılığında alınmıştı. Suyun akacağı kanalın yapımı ve boru döşenmesi işlerini köyün erkekleri üstlen-

mişlerdi. Demir borular takip edildiğinde, suyun kaynağına ulaşabiliyordu. Küçükken bazen yeni bir şey keşfetmiş gibi heyecanlanırdık bu hattı takip ettiğimizde. Betondan dev bir çeşme yapılmıştı. Önünde dikdörtgen şeklinde kurnası vardı. Her iki taraftan ikişerli, yüksek, geniş basamaklarıyla hoş bir görüntüsü vardı. Çeşmenin kendisi ve etrafı her zaman tertemizdi.

En çok da Kocademirlerin yiğit kadını Xezal temiz tutardı çeşme ve çevresini. İri yapılı bir kadındı. Kaşları kalın, yüzü kocaman, burnu büyük, burun delikleri geniş, başındaki kofisi düzgün, tülbendi iri boncuklu, oyalı ve her zaman bembeyazdı. Etek uçları fırırlı fistanı, peştamali ve bileklerinin üstünde kalacak şekilde Zazaca ‘manıs’ dediğimiz paçaları lastikli pijaması ve kocaman bakır sitilleriyle yukarıdan suya inişi bambaşka olurdu. Çeşmenin her tarafına bol su döküp yıkadıktan sonra ellerini, yüzünü, ayaklarını yıkar öyle su kaplarını doldururdu. Bu bir alışkanlıktı onda. Belki de bu yüzden her zaman ilgiyle izlerdim Xezal’ı. Soğuk, sıcak demeden bu şekilde temizlik yapması beni olduğu kadar herkesi de etkiliyordu. Genelde köyün tüm evleri tertemizdi ama Xezal kadın ve evi bir başkaydı. Kol ve bacak bilekleri kalındı. Bileklerinde boncuktan bir halhal taşırdı.

Duymazların kadını ise tam tersi özelliklerdeydi. Xeyzan kadının kısık sesi ve yumuşak bir yapısı, uysal, uzun, zayıf bir fiziği vardı. Xezal, Xeyzan’ın tersine otoriterdi. Evdeki otoriterliği dışarıya da yansıyordu. Yaşlı kadınların köydeki rahat ilişkileri, doğal saygınlıkları ve onun yarattığı etkiden biraz farklıydı. İlişkilerinde dikkatli ve sınırlıydı. Genç evli kadınlar köyde geleneklere uyuyorlardı. Genelde katı bir kapalılık, baskılanma yoktu ama genç gelinler yaşlı kadın ve erkeklere karşı davranışlarında belli ölçülere uymak zorundaydılar. Tülbentlerini yüzlerini yarım örtecek şekilde kapatırlardı yaşlıları gördüklerinde ya da onlarla konuştuklarında. Bu bir saygı gereği idi. Bağırarak, yüksek sesle ya da yeri değilse konuşmamaları da bir yaşam alışkanlığıydı. Çocuklarını her yerde emziremezler ya da göğüslerini tülbentle kapatarak emzirirlerdi. Ama biraz yaşı büyük veya orta yaşlı kadınlar daha rahattı.

dersim katliamının çocukları: annem ve babam

Evimizle aynı sırada, çeşmenin diğer tarafındaki evin dul kadını Emoş biraz daha ayrıksıydı. Altı çocuğu olan bu genç dul kadının her davranışı dikkat çeker ve yanlış yorumlanırdı. Kadınlar onu fazla sevmezlerdi. Onun ilişkilerinde dul oluşunun yarattığı rahatsızlıklar hemen fark edilirdi; kadınlar kuşkuyla, kıskançlıkla baskarlardı. Bu yönlü çeşitli dedikodular da olmuyor değildi. Ama genelde uyumlu, ilişkileri sıcak, saygılı ve kavgaları az olan bir köydü. Bu ilişki düzenini bozacak ciddi şeyler yaşanmazdı.

İbrahim Amca'nın, 'eski tip' kocaman radyosundan 'Kirdaskî' dediğimiz Kürtçenin Kurmancî lehçesinden türküleri dinlemesini hiç unutmadım. Ayşe Şan çıktığında radyonun sesini sonuna kadar açar herkese dinlettirirdi. Bu ezgiler herkese 'tew tew' dedirtirirdi. Yakın komşu köy Şekerman'dakilere bile giderdi radyonun sesi. Arada Şekerman'dan da radyo sesi bizim köye kadar gelirdi. Yine, merakla haberleri dinledikleri olurdu. O an herkes ciddi bir şey olduğuna inanarak sessizce dinlerdi. Biz çocuklar da anlamadığımız halde aynı ciddiyeti taklit ederdik. Fakat çok da anlam veremezdik.

Annem ve babam Dersim katliamının çocuklarıydı. O yıllarda doğmuşlar. Annem babamdan birkaç yaş küçük. Babam, katliam sonrasında yaşanan baskıları, zorlukları hâlâ hatırlar ve anlatırdı. Annem Kureyşan aşiretinden Hesene Hemedede Kalik'in kızıdır. Aşiret ileri gelenlerindendir dedem. Birçok köyü, değirmeni ve o yıllarda dükkanı vardı. Annem bu haliyle varlıklı bir ailenin kızı sayılıyordu. Baba tarafım ise yoksul. Babamla geleneklere uygun olarak görücü usulüyle evlenmişler. Babamın annesi iki kez evlenmiş. Dedemle yaptığı evliliğinden sadece babam dünyaya gelmiş. Dedem uzun boylu zayıf birisi olduğundandır herhalde Cansız soyadını vermişler.

Her iki dedemi de hatırlamıyorum, erken vefat etmişler. Baba tarafım da Kureyşan aşiretinin bir kolu olan Süleymanlıdır. 'Sılamanız' denir Zazaca. Her iki dedemin birbirleriyle ilişkilerinin iyi

olmasının babamla, annemin evlenmesinde rolü büyük. Ama annem düğün gecesi babamın evinden kaçır, baba evine, kendi köyüne döner. Babamların yoksul, sıradan oluşunu kabullenmez, beğenmez. Fakat babası bu tavrını doğru bulmaz, inat eder ve üç yıl boyu annemi başka kimseye evlendirmez. ‘O evin gelini’ olarak adlandırır, dostluklarının hatırını iyi bilir, onu zedelemek istemez. İsteyenleri çok olmasına rağmen, “Sen o evin gelinisin, kimseye vermem,” diyerek sözüne bağlı kalır. Sonuçta ikna eder ve annem tekrar babamın yanına gelir. Yalnız bu olay babamı incitir, iççerlenir, kızır ama olgunlukla, sabırla bekler.

Katliam yıllarında annem kundaktaymış. Ninem, gelinleri, diğçer çocukları ve torunlarıyla birlikte Munzur kıyılarına yakın sık bir ormanlık alanda saklanırlar. Ninem çocuklarını emzirmeye bile fırsat bulamaz. En küçük çocuğı olan annem ise açlıktan sürekli ağlar. Onun sesi yerlerini deşifre eder korkusu ile dayım annemi kundaklı haliyle Munzur’a atmak ister. Munzur suyunun hemen karşısında yeni yapılmış bir araba yolu geçmektedir. Askeri araçlar sık sık buradan geçtikleri, hatta durup konakladıkları için ağlama sesinin duyulma ihtimali yüksektir. Bu yüzden dayım annemi ninemin kucağından alarak suya atmak ister. Fakat ninem çığılık atarak dayımın elinden annemi alıp üzerine kapaklanır. Dayıma yalvararak, “Tamam ben onu sustururum, kimse sesini duymaz” der. Ve annem böyle kurtulur. Bu nedenle annem çok öfkelendiğçi, yaşamın çekilmez olduğunu düşündüğçü anlarda kızgınlıkla, “Keşke o an beni suya atsalardı da, kurtulsaydım!” derdi. O günlere ait anıları çoğı zaman dayımlar anlatırlardı.

Babamın o döneme ilişkin anıları daha çok etkiliyordu bizleri. Yaşadığı olaylar daha kapsamlı ve acıydı. Olayları her zaman yeniden yaşıyormuş gibi anlatırdı. Çok canlı bir belleğı vardı. Bunlar daha sonraki yıllarda sazına, şiirlerine, türkülerine de yansımıştı.

1938 Dersim katliamı 1940’lardan sonraya kadar devam eder. 1940-45’li yıllarda hâlâ köyler basılır, köylerde Demenanlılar aranır, köyün erkekleri toplatılıp karakollara götürölürdü. Kaç yaşında olduğunu tam hatırlamasa da yaşananlar capcanlı kalmıştı

babamın belleğinde. Keşke anlattıklarının hepsini anımsayabilseydim. O anlatımların çok azı kalmış hafızamda.

“Çok iyi hatırlıyorum, o gün köye Pax köprüsünden jandarına gelmişti. İçinde babamın da olduğu birçok kişiyi köy meydanına toplayıp bağlamışlar, uzun süre aç, susuz güneşte bekletmişlerdi. Yakıcı bir sıcak vardı. Sonra hepsini Pax köprüsü karakoluna götürdüler. Ben de atılıp birlikte gitmek istedim, bırakmadılar. Ağlıyordum. Annem ve köyün diğer kadınları da ağlıyordu. Ertesi gün bir grup durumu öğrenmek üzere yola çıktılar, ben de onlara katıldım. Bahçede bekletildik. Kimse oralı bile olmadı. Bir ara karakol çavuşu, Kürt ve yerli olan karakol bekçisine, ‘git Şekerman köyünden evrakları al getir’ dedi. Bekçi evrakları ‘avrat’ anladığı için gidip köyün tüm kadınlarını toplayıp getirmişti. Çavuş, bekçinin, bir grup kadınla geldiğini görünce, ‘bizim akıllı evrak yerine avratları getirmiş’ diyerek kahkaha atmış ve ‘onları derhal geri götüreceksin’ demişti. O an rahatlamıştım. Ama ilk getirdiklerinde çok korkmuştum, onları da babamlar gibi bağlayıp içeriye alacaklar diye düşünmüştüm.”

Yaşananları anlatırken gözleri hep dolardı. Çektiği zorlukları, acıları anlamamız bizim de bu acıları tekrar yaşamamamız için hep öğüt verir, akıllı olmamızı, doğru hareket etmemizi isterdi. “Siz daha ne gördünüz ki, yaşamın anlamını nereden bileceksiniz ki. Bakın biz bunları yaşadık,” demeye getirirdi sözü.

Tüm bu baskı ve işkenceler Demenanlıların köyde saklandıkları gerekçesiyle yapılıyordu. Sadece kuşku üzerine insanlar toplanıyor, karakollara tıkılıyor, işkenceden geçiriliyordu. Bir de Demenanlılar gerçekten köyde olsaydı neler olurdu, artık bunu söylemeye bile gerek yok.

“babamın kemikleri sızlasın beni okutmadı!”

Babam köyün okuyanlarındandı. İlkokulu bitirmişti. Okul arkadaşları Ali Gültekin, Kemal Burkey, Hüseyin Yıldırım... O yılları

anarken bu isimler hep geçerdi. Özellikle Ali Gültekinlerle aynı köylü oluşu ve aynı yaşam koşullarını paylaşmalarının yarattığı bir yakınlık vardı.

Annem ise okumamış. Onun için, her söz açıldığında “babamın kemikleri sızlasın, beni okutmadı” diyerek sitemini gizlemezdi. Ve bunu içten söylerdi. Annemin varlıklı bir aile kızı olma avantajına dayalı bir otoriterliği vardı. Biraz da babamın alevi kültürünün etkileriyle kadına önem vermesi, saygı duyması ve onun ölçüleriyle yaklaşması annemin bu konumuyla birleşince, otoriterliği daha ön plana çıkıyordu.

Toplumda aileler, çocuklar, mal mülk genellikle erkek/baba adıyla anılır. Bu doğal bir yasa haline getirilmiş ve kimse bu durumu yadırgamaz. Kadının damgasını vurduğu şeyler azdır. Bizde hem Zeynep hem de İsmail’le anılırdı bunlar. Anne tarafı Zeynep’i öne çıkarmıştı. Ve bu durum doğallaşmış, öyle olması gerekircesine kanıksanmıştı. Aynı şekilde ninem de genelde aşiret içinde, ailede otoriter etkin bir kadındı. Fakat annemden farklıydı ninemin bu durumu. Onun otoritesinde öz güç vardı, emek vardı.

Ninemin adı Hatice’ydi. Ama herkes ona ‘Eze’ derdi. Uzun boylu, iri yarı, beyaz tenli, mavi gözlüydü. Aslında mavi desem yeşile, yeşil desem maviye haksızlık olur. İkisini de andıran bir renkteydi gözleri ve çok güzeldi. Güzel, alımlı bir kadındı ninem. Onun çalışkanlığı, alımı, her şeye hakimiyeti bütün ilişkilerini etkilerdi. Dar değildi ilişkilerinde, yaşamında. Bütün torunları, çocukları, gelinleri, enişterleri, komşuları, hısımları, yakın uzak köylüleri, tüm tanıdıkları ona ‘Eze’ derlerdi. Saygınlığı çok açık hissediliyordu.

Dedemin ölümünden sonra saygınlığı otoritesi daha çok artmıştı. Kalabalık bir aile akraba çevresinin sorumluluğu adeta onun omuzlarındaydı. Kız verme, kız alma, herhangi bir anlaşmazlık, uyuşmazlık ya da sorun onsuz çözülmezdi. Onun izni, onayı alınmadan hiçbir iş olmazdı adeta. Gönlü geniş bir kadındı. İhtiyacı olana her zaman yardım ederdi. Herkese bu tür yardımları mutlaka olurdu. Yaptığı yardımlarda adaleti ve paylaştırmayı esas alırdı. Kimseyi gücendirmemeye çalışırdı. Tabii buna rağmen kıskanç-

lıklar, birbirini çekememe her zaman yaşanırđı. Özellikle kızları ve yakın akrabaları çok küçük farklılıkları büyüterek ninemin ayrımcılık yaptığını söyler, kendilerini diğerkleri gibi sevmediğine inanırlardı. Bu kıskançlık ninemi de zorlardı. Çünkü o kimseyi özel olarak kayırmıyordu, kayırmazdı. Sadece ihtiyacı olanlar, yeni evlenenler, herhangi bir şekilde ürününü kaybedenlere vb. özgünlükleri göz önüne alarak yardım ederdi.

Ne zaman ki kıskançlık, çekemezlik bir kriz haline gelir o zaman yaşamasa da dedem devreye girerdi. Dersim yöresinde daha çok ‘Düzgün Baba’ üzerine yeminler edilirdi. Ama ailede “dedemin başı olsun” en büyük yemindi. Ninem dedemin üzerine yeminle bu tip yersiz yanlış anlamaları engeller, herkes bu yeminden sonra söylenenlere inanırdı!

Çok güçlü bir kadındı ninem. Her konuda hakimdi, becerikliydi. Özellikle geceleri yalnız başına etrafı dolaşır, kolaçan ederdi. Kurt ya da diğerk yabani hayvanlar ağıllara yaklaştığında hemen o tok sesiyle bağırır onların kaçmasını sağlardı. Hasta varsa ya da herhangi bir kavga olmuşsa o mutlaka öğrenir, gerekli müdahaleyi yapardı. Onun bu duyarlılığı herkesi etkiler, saygınlığını artırırđı.

Ninemin evinde her zaman taze çay olurdu. Evdeki dev çaydanlık hiç ateşten inmezdi. Köyümüz, tam yol üstündeydi. Başka köylere gidenler mecburen bizim köyden geçmek zorunda idi. Yorgun argın köyüne giden birçok insan molayı hep ninemin evinde verirdi. Karınlarını burada doyurur, çaylarını içerlerdi. Bu sayede çok güzel dostluklar kurmuş, tanıdık sayısını artırmıştı.

Ninemin özellikleri her zaman ilgimi çekiyordu, imreniyor, her davranışını izliyordum. Özellikle de her sabah erkenden kalkışını ve güneşin doğuşunu ayakta izleyişini, yüzünü güneşe döndürerek dua edişini ve sonunda her iki avucunu yüzüne sürerek duayı bitirişini zevkle izler, etkilenirdim. Ayın doğuşunda da öyle yapardı. Her ikisinin doğuşu ve batışında dualar ederdi. Batışlarda daha hüzünlü olurdu yüzü. Ama ay veya güneş tutulmasındaki duaları, ağlayışları, yakarışları tepeden tırnağa ürpertirdi beni. Kederli olurdu hava. **Karanlık korkuturdu, bir şeylerin çok darda,**

çıkamazda olduğu, acı çektiği havası doğardı. Ninem karanlığın çabuk bitmesini ister, onun için çırpınırdı. Niyaz dediğimiz bol tereyağlı ekmek yapardı hemen.

Diğer belirgin yanı ateşi hiçbir zaman söndürmemesiydi. Geceden közü ocakta külün altında saklar, sabahın şafağında ateşi yakmaya başlardı, odunlar çabuk tutuşurdu. Başka evlerden ateş almak ya da başkalarına ateş vermek günahtı. İsteyenlere de kızar, ateşi geceden saklamalarını tembihlerdi. Eze, Zerdüştlüğü yaşıtıyordu. Eze’de yaşam, ateşi saklama, aya güneşe yakarma ve top-rağa bağlanmaydı.

türkçe öğrenmemiz başlı başına bir işkenceydi

Babaannemle az kaldım, onu çok az hatırlarım. Ninem bizim evde az kalır genellikle diğer çocuklarının evinde yaşırdı. En son 1973’te görmüştüm, epeyce yaşlanmıştı. Yüzü ve ellerinin kırışıklığı dışında vücudu hâlâ diri ve bembeyazdı. Beyaz incelmış derisi çilli ellerinde çizgi çizgiydi. Çok titiz bir kadındı. İnce bezden minderini birlikte dolaştırır, yanından hiç ayırmazdı. Divanda otururken bile önce o minderini serer, eteklerini toplar öyle otururdu.

Babam askerliğini bitirdikten sonra memur olmuştu. Yapı Sanat Okulu’ndaki sınavı kazanmış ve katipliğe başlamıştı. ‘Anne,’ ‘baba’ ve diğer bazı Türkçe sözcükleri daha bu dönemde öğrenmiştim. İlk Türkçe sözcükleri öğrendiğimde köyün ortasında koşturup yaşıtlarıma adeta nispet yaparcasına bağırıp tekrarlardım. Köy yaşıntımda en canlı kalan çocukluk anım bu ilk Türkçe sözcüklerle tanıştığım dönem olmuştur. O zaman kimse öğrenmem için zorlamamıştı tabii.

Evin büyüğü erkekti. Benimle onun arasında doğan kız çocuğu daha altı aylıkken ölmüş. Ağabeyim benden önce okula başlamıştı. İlk kez ilkokula kaydımı yaptırmaya gittiğimde şehri görmüştüm. İlk- okul birinci sınıfı köyden şehre gidip gelerek okudum. Yazları Har- çık çayını geçerek gider gelirdik. Yol süresi bu şekilde daha da

kısalıyordu. Babamların döneminde asma köprü de yokmuş, yaz kış suya vurup giderlermiş. Kış aylarında buzları kırıp geçerken beyaz Amerikan bezinden dikilmiş giysileri kan içinde kalırmış. “Buzlar cam gibi bacaklarımızı keserdi,” diye anlatırdı okula gidişlerini. Biz daha şanslıydık onlara göre. Tabii buna şans denirse! Ana dilinde okumayan, dili yasaklı, katliama uğramış bir toplumun çocukları olarak sömürge okula gidiş gelişlerimiz eskiye nazaran rahattı. Daha doğrusu asimile olmamız kolaylaşsın diye rahatlatılmıştı.

Kışları kar çok olurdu. Karlı kış gecelerini hiç unutamadım. Biz küçükler ortaya alınırdık, bizden büyükler öne ve arkaya dizilirdi. Çünkü yoğun kar yağışında kaybolma tehlikesi de oluyordu. Ayrıca kurt veya çakal sürüleriyle karşılaşma tehlikesi de vardı. Bu nedenle önden hep öncü grup gider hem yol açar hem de tehlikeyi önceden sezip, haber verirdi. O tür gecelerde köyden bir grup erkek de karşılamaya gelirdi. Kurtları kovan sesler çıkarırdık hep birlikte. Toplu türküler söylerdik. Bunun hem korkuyu engellediğini hem de ısınmayı sağladığını ve donma tehlikesini azalttığını sonradan öğrendim.

En kötüsü de okuldan geldikten sonra sobanın etrafında kendimizi kurutmaya çalışırken ellerimizin sızlamasıydı. Direkt sobaya yaklaştırdığımızdan daha çok sızlıyordu ellerimiz. Öğretmenlerimiz elleri doğal ısıtma yöntemlerini öğretirdi. Koltuk altlarına koyardık, ovuştururduk, nefesimizle de ısıtır ya da saçlarımıza sürerdik. Bu şekilde daha erken ısınır ve daha az sızlardı.

Birinci sınıf öğretmenim Gönül adında sarışın Türk bir kadındı. 3. sınıfa kadar bize öğretmenlik yaptı. Türkçeyi öğrenmemiz başlı başına bir işkenceydi. Çok zorlanıyorduk. Ama öğrenme isteği vardı. Hızla yeni sözcükleri öğreniyorduk. Öğretmenlerimiz okul dışında sürekli Türkçe konuşmamızı salık veriyor, “Kürtçe konuşursanız dayak yersiniz,” diyorlardı. Bu tehdit ve görevlendirdiği bazı arkadaşlar bizi daha çabuk öğrenmeye itiyordu.

Babamın memur oluşu yaşam düzeyimizi ister istemez belli yönleriyle farklı kılmıştı. Beyaz undan ekmeğimiz ve iskarpin ayak-kabılarımız oluyordu. Arkadaşlarımız iki arpa ekmeği karşılığı bir

beyaz undan ekmek istediklerinde utanır, onlara hemen verirdim. Ama sadece bir ekmek alır arpa, mısır ekmeğini daha çok sevdiğimi söylerdim. Hatta bazen onlar teklif etmeden ben değiştirmeyi teklif ederdim. Bazen yufka ekmeklerimizin içine şehirden aldığımız somun ekmeği koyup yediğimiz bile oluyordu.

Sonra şehre yerleştik. Kışları şehirde, yazları ise köyde yaşıyorduk artık. Bu yaşamımızı da değiştirmeye başlamıştı. Türkçeyi daha çabuk öğrenmeye başlamıştım. İlk evimiz Dağ mahallesindeydi. Evimiz topraktandı sadece zemini betonu. Bir de köyden farklı olarak elektriği vardı.

taht köyünde yaşanan kavgalar

Bir yaz gecesi köydeyken büyük bir gürültü patırtıyla uyandım. Anneannem elinde sopa bağırıyor ve köy erkeklerinin meydana toplanmalarını istiyordu. Onu hiç o kadar öfkeli görmemiştim. Ninemin bu bağrıışlarından önce de bazı şeyler duymuş ancak anlam verememiştim. Garip bir koşuşturma vardı. Meydana gelenlerin bazıları yeni uyanmış uykulu gözlerle ne olduğunu anlamaya çalışıyorlardı. Ninem kaçırılan teyzemin nerede olduğunu soruyordu. Onu kaçıranlara küfrediyordu. Babam yoktu, diğer teyzemin eşi Mustafa Çallı, hiçbir şeyden haberi yok gibi davranıyordu. Hem de çok kurnazca! Sanki uykudan yeni uyanmış numarası yaparak, ninemin yanına gelerek:

“Hayırdır ana bu gece yarısı, ne oldu bir şey mi var?” dedi.

İlk sopayı yiyen de haliyle o oldu. Daha birçokları aynı numarayı denedi. Bütün bunları ilk anda anlayamamıştım. Ama her şey giderek anlaşılıyordu: Teyzem Melek kaçırılmıştı. Olanlar tam bir film gibiydi. İçinde korku, heyecan, macera her şey vardı. Bir kan davasına dönüşebilirdi dayım araya girmeseydi.

Ortanca teyzem Melek’i Rayber aşiretinden biri istemiş. Fakat aile çevresi buna yanaşmamış. Aile içinden birisiyle evlenmesini istemişler. Ninem ise aileyi dinlemeyip teyzemi Rayberli gençle

sözlendirmiş. Bu sebeple teyzemi kaçırma kararı almışlar. Kaçırma da rol oynayanlar daha çok çalışan, biraz aydınlanmış kesimler. Çok ilginç bir kaçırma eylemi yapılıyor. Her iki köy birbirinden uzak, arada başka köyler de var. Ninem her zamanki gibi tedbirli. Ev büyük, kapısı her zaman içerden tokmakla kilitleniyor. Ninem dışarıdaki tahta sedirde yatar. Teyzemi kaçırmak isteyenler birkaç koldan baskın yapıyor. Aynı köyden yardım edenler de var kesin. Kaçırma eyleminin başarılı olması önemli, yoksa teyzem diğer aşirete verilecek. Ninemi ikna etmek zor olduğu için böyle bir plan yapmak zorunda kalmışlar. Gruptan bir iki kişi yazlık ağla girerek ‘sürüye kurt girdi’ süsü verip panik yaratarak, ninemi kapıdan uzaklaştıracak, diğer grup ise bunu fırsat bilerek içeri girip teyzemi alıp bir an evvel köyden uzaklaşacak. En belalı iş de ninemi oyalamak tabii ki.

Sürü içinde ‘meleşme’ başlayınca ninem sopasını alıp oraya gitmiş. Teyzemi alacak grup da bunu fırsat bilip hemen içeri girerek bir süre teyzemi aramışlar. En sonunda söğüt ağaçlarının dallarından örülü yoğurt, süt gibi yiyeceklerin korunduğu büyük sepetin altında bulmuşlar teyzemi. Hemen ağzını kapatarak hızla yola koyulmuşlar. Ninem ise durumdan kuşkulmuş. Bunu gören köyden olaya karışan grup devreye girmiş ve ninemin yanına yaklaşıp bir yandan elini öpmeye başlamış diğer yandan konuşarak zaman kazanmaya çalışmış. Kendilerini normal misafir gibi göstermeye çalışmışlar. Tabii ninem onlara sopayla karşılıklık verince aralarında kafaları kırılanlar bile oluyor. Her şeye rağmen bir süre ninemi meşgul etmeyi başarmışlar. Bu da diğer gruba zaman kazandırmış. Ninem küfürlerle, çığlıklarla teyzeme seslenmiş, olmadığını fark edince de kaçırıldığını anlamış ve peşlerinden gitmiş.

Köyün sadece iki yolu var. Teyzemi kaçırın grup Ali’nin köyüne değil de, Kavun köyünden Tahtı Halil köyüne, yani bizim köye getirmeyi planlamış. Bu daha avantajlı bir yol. Ninem ilk olarak Ali’nin köyü olan Höpük’e gitmiş. Köye girer girmez bağırıp çağırmış. Bütün köylüleri köy meydanında toplamış. Ninem ısrarla “kızımı getirin” diye bağırınca köylüler Ali’nin de kızın da köyde ol-

madığını söylemişler. Sonunda ninem onların köyde olmadığına inanarak ayrılıp, direkt bizim köye gelmiş.

O arada teyzemi bizim köye getirenler, arazide saklamışlar. Kaçırma olayına karışmış olanlar da hiçbir şey yokmuş gibi gidip evlerinde yatmışlar. Kaçırma olayı bir anlamda başarılmış ama iş bununla bitmedi. Ninem köyden çıkarken hemen yakında bulunan Rayberliler köyüne de bağırarak haber vermiş. Onlar da şikayette bulunarak kaçırma olayını ihbar etmişler. Tabii kimse devlete haber verileceğini tahmin etmemiş. Ertesi gün jandarmalar köyü basıp aradılar. Arama araziye kaydırıldı. Şikayet üzerine teyzemi almaya kararlıydılar. Bu işleri iyice karıştırmıştı. Ninem inat etmişti. Durumu bu noktaya getirmesi, devleti, onun jandarmasını araya karıştırması beklenmiyordu. Bu, ilişkileri bozmuş tepkilere yol açmıştı. Hatta jandarma bu olayı bahane ederek köyden birçoklarını dipçikleyerek dövmüştü. Köylüler, tahsildarlık yapan dayım Hasan'ı suçluyorlardı. Ama bir kısmı Rayberlilerin şikayette bulunduklarını tahmin ediyordu. Olay ciddileşince köyden bir grup aracı olup ninemi ikna etmeye çalıştı. Olanlar ninemin de hoşuna gitmemişti. İlk öfkesi ve kızgınlığı dinince ikna oldu ve şikayeti geri aldı. Daha doğrusu şikayetçi olmadığını söyledi. Bunun üzerine, jandarma aradan çıktı.

Ninemin saygınlığı bu olaydan sonra ister istemez gölgelenmişti. Kız yüzünden ninemin herkesi karşısına alması, küfür, hakaret etmesi ve diğer olaylar, belli bir kırgınlık, küskünlük yaratmıştı. Ama sonuçta teyzem Melek ve Ali, Höpük'te yapılan bir düğünle muratlarına ermişlerdi! Oradan da Ali'nin öğretmenlik yaptığı Milli köyüne geçmişlerdi. Onlar köyden ayrıldıktan sonra uzun süren küslük ardından ninem ziyaretlerine giderek barıştı teyzem ve Ali'yle.

Bu olayla ninemin prestiji sarsılmıştı. Köye jandarma getirilmesi, insanların jandarmalar tarafından dövülmesi çok olumsuz bir etki yaratmıştı. Esas olarak beni şaşırtan ve bende iz bırakan bir başka davranışı daha olmuştu ninemin. Bu olay Taht köyüne ve Eze'ye olan sevgimi yaralamıştı. Ama kötü, haksız kavgalara tepkimin de mayası olmuştu.

Köy kavgaları beni hep ürkütmüştür. Ama en çok ürküten ve iz bırakan olay ise Taht köyündeki o korkunç kavgaydı. Birkaç yıl üst üste yaz tatilini geçirdiğimiz Höpük köyünde çok basit sebeplerle kavgalar yaşanmıştı. Bu sebeple insanlar birbirine girmiş ve küskünlükler olmuştu. Bazı kadınların kışkırtan yaklaşımları, çok küçük olayları körükleyen duygusal, hesapsız tepkileri kafaların kırılmasına, yüzlerin kan revan içinde kalmasına neden oluyordu. Bu tip kadınlar evde de, köyde de huzursuzluk nedeniydi. Bu yüzden kimse sevmezdi onları. Ben de sevmez uzaktan uzağa öfke duyardım. Bir türlü anlam veremezdim o hırçınlıklarına. İşte ninemlerin köyüne o yaz son gidiş olmuştu bizim için. Her nedense o yıl köye erken gitmiştik. Okul tatil olmadan bir ay önce kaydımızı Kavun köyü okuluna aldırmiştık. Şehir yazları çekilmez oluyordu. Boğucu ve sıcaktı. Ayrıca annem köyde bostan ekmek, ninemin verdiği koyun ve inek sütünden, yağ, çökelek yapmak istiyordu ve köyde her şey ücretsizdi. Bu şehirdeki yaşama oranla babamın maaşına ek bir gelir bile sayılabilirdi.

Her yaz dayımlar ve teyzemler de o köye gelirdi. Ninemin bizim aileye yaklaşımı biraz anneme bağlıydı. Annem evin büyük kızıydı. Diğer kardeşleriyle mesafeliydi. Babamın da ilişkileri bu konuda kendine hastı. Akrabalık ilişkileri her şeyin üzerinde değildi; insani ilişkilere genelde değer verir onları önemserdi. Ve bu nedenle daraltmazdı. Küçük bir memur olarak genelde 'kendi yağında kavrulmayı' esas alan bir özelliği vardı. Kurnaz, yaranmacı, maddiyata önem veren biri değildi. Deyim yerindeyse gönlü toktu.

Annem ninemin bazı çocuklarına biraz fazla tolerans tanımasını dert ederdi. Bu durum bazen tatsızlıklara da yol açar, soğukluk yaratırdı. O gün de annemle Sakine teyzem arasında çok tatsız bir tartışma olmuştu. Bu tartışma açıkta ve herkesin duyacağı şekilde olmuştu. Ama giderek büyümüş ve o ana kadar sakin olan hatta kendi aralarında sohbet eden babam ve teyzemin eşine kadar yansımıştı. Kışkırtmalar, kızıştırmalar ortalığı ana baba gününe çevirmişti. Annem süt sağmaya gitmesine rağmen, olay bitmemiş, devam etmişti.

Bardağı taşıran damla ise teyzemin babama küfretmesi olmuştu. O ana kadar tartışmaya sadece sözlü müdahale eden babam, sinirleterek yerinden kalktığı bir sırada ne olduysa olmuştu. Bir anda babamı kanlar içinde düşerken gördüm. Dayım, teyzelerim, ninem o an gördüğüm herkes babama vuruyordu. Çok acımasızlardı. Çığlık çığlığa bağırıyor, ağlıyordum. Ağabeyim çok gençti. Arada bağırıyor, taş atıyor ‘yapmayın’ diyordu, ama kimsenin aldırdığı yoktu. Sonra ninemlerin yarıcılarını olan Mehmet ile eşi Fatma araya girerek babamı kurtardılar. Babamın kanlar içindeki hali ürkütücüydü ve hemen şehre hastaneye götürmek için yola koyuldular.

Çok korkunç bir olaydı. Olaya karışan herkes akrabaydı. Nasıl bir işti böyle. Bir hiç yüzünden, öldüresiye insan dövülür müydü? Annem olayı duyunca elinde taşla koşup gelmiş, ama yetişememişti. Babamı kanlar içinde görünce, ortalığı birbirine katmıştı.

Bu olayı her anımsadığımda, gözlerim dolar, acı duyarım. Herkesin bir olup babamı dövmesi içime dokunmuştu. Anneme ise içten içe hem kızıyor, hem acıyordum. Ama kızgınlığım daha fazlaydı. Çünkü kavgayı başlatan oydu, dayak yiyen ise babamdı. Dayak atanların hepsi de annemin akrabalarıydı.

Olanlardan sonra köyde daha fazla kalamazdık. Hemen şehre geri döndük. Babam alından, kafasından darbe almıştı. Çok üzgündü ve zayıflamıştı. Anneme kızgındı. Bunu belli de ediyordu, çok konuşmasa da. Annem ise suçlu olduğunu kabul ederek özür diliyor, kendisini affettirmeye çalışıyordu. İkinci değildi babam. Her ne kadar olayın etkilerini hâlâ yaşasa da zamanla affetti herkesi. Hatta çoğuyla barıştı da. Küçük dayım dahil diğer akraba çevresi de bu olayın utançını ve anlamsızlığını anlayıp pişmanlık yaşamıştı.

O kavgada kadının rolü beni çok etkilemiş ve düşündürmüştü. Ciddi dersler çıkartmamı sağlamıştı.

annemin nasihati: “kürtlükten utanma!”

Babamın çabaları sonucu memurlara ayrılan kışla lojmanlarında kirasız bir eve taşındık. Elektrik, su parası dışında para ödenmi-

yordu. Kira parası da yoktu. Lojmanlar daha çok devlet dairelerinde çalışan personele veriliyordu. Daha geniş, daha iyi yerlere torpilliler, kariyer sahibi memurlar yerleşmişlerdi. Bizim kaldığımız ev ise çatı katı, iki oda ve odunluktan ibaretti. Aynı koridorda üç ayrı aile kalıyorduk.

Dersim’de memur lojmanları demek devlete yakın olmak, onun kurumlarında çalışmak demekti. Yani lojmanlarda oturmak devlet imajını yaratıyordu. Kısmen Türkçeyi iyi öğrenmiş aileler ve kısmen de Türk olan memur, polis gibi ailelerin içinde olmak Türkleşmeyi de hızlandırıyordu. Bizler için okulun bir devamı niteliğindeydi buralar. Tabii biz bunu bir avantaj olarak değerlendiriyorduk. Zaten giderek Türkçeyi de hızla öğrenmiştik. Annemin yüzüme vurduğu ve yirmi yıl sonra da keskince duyumsayacağım acı bir gerçekliğin de başlangıcıydı bu: “Kürtlükten utanma!”

Annemin de hızla Türkçe öğrenmesini, komşularla konuştuğunda gülünç duruma düşmemesini sağlamak amacıyla evde Türkçe konuşmaya zorluyordum. “Sen konuşunca yanlış konuşuyorsun, utanıyorum,” dediğim oluyordu. İşte o zaman söylemişti bunu. Yani Kürtlükten utanmamam gerektiğini. Daha sonraki yıllarda Kürtlük, Kürdistanlılık bilinci az da olsa geliştiğinde, bunları anımsayarak bu defa da utandığıma utanmıştım. Anadilime ne kadar yabancılaştığımı o zaman anlamıştım.

Kaldığımız bu lojmanlar eskiden askeri bir kışlaymış. O dönemleri babamlar anlatırdı. Onlar ilkokulu köyden gelip okumuşlardı. Yollar kardan kapanınca geceyi bu kışlanın alt bodrumlarında geçirirlermiş. Yeni askeri bina yapılıncaya burası memur lojmanları haline getirilmiş. Duvarların griliği dışında askeriyeğe ait bir iz kalmamıştı. Orta bahçesindeki havuzların içi toprakla doldurulmuştu. Bahçede ağaç adına hiçbir şey yoktu.

Kışlanın şehir merkezine bakan bloku üç katlı, diğer binalar iki katlıydı. Kutu gibiydi bu evler. Munzur suyunun hemen üstünde, kayalıklarında kuruluydu. İç kısmında bol koridor ve merdiven vardı, her yere yol gidiyordu. Ama orta bahçeden gidip gelmek her zaman hoşuma giderdi. Hemen yanındaki tepenin burun kıs-

mında bir Tepebaşı lokantası, bitişiğinde de yazlık bir sinema vardı. O lokantaya rastgele herkes gitmezdi. Önemli misafirleri olanlar, varlıklılar giderdi. Manzarası güzeldi. Munzur suyu tam da o hizada kıvrılıyordu. Aşağı mahallenin yeşil bahçeli sıra sıra evleri oradan kuş bakışı görülürdü. Yolu çok düzenli ve mimarisi farklı olan bir mahalleydi burası. Valiye ait ev, tam suyun kıyısına düşüyordu.

Mahallede iki katlı bina sadece o evdi. Diğer evlerde devlet kurumlarındaki üst tabaka memurlar oturuyordu. Orası devlet ile Dersim'i ayıran bir ayraç gibiydi. Vali, kaymakam, emniyet müdürü gibi birçok üst düzey bürokrat, devlet memuru orada otururdu. Oralar sanki Dersim'e ait değildi. Mahalle, suyun hemen kıyısındaydı ve tüm evler bahçeliydi. Buralar yerlilerce kullanılırsaydı, kuşkusuz çok daha anlamlı olacaktı. Ama bu şekilde hep soğuk, hep uzak ve hep yabancıydı orası. Çocukları, kadınları, erkekleri, dilleri, kültürleri farklıydı. Oraya girmek bir askeri kışlaya ya da karakola girmek gibi bir şeydi. Havası bile ürküntü veriyordu.

Bir de subay lojmanları vardı ayrıksı olan. Bunlar da kışlanın Elazığ köprüsüne bakan tarafında, askeri renkte çok katlı apartmanlar şeklinde yapılmıştı.

Şehir, Düldül tepesinin hemen dibinde avuç içi kadar bir yerde kurulmuştu. Arkada uzanan Düldül tepesi genişlemeyi engelliyordu. Fakat yamaçları gecekonduyla doluydu. Dağ mahallesi Düldül tepesinin yavrusu sayılacak bir tepeye doğru kurulmuştu. Demiroluk ve Hastane Mahallesi şehir girişindeki alana yayılmıştı. Şehrin bir hastanesi, bir lisesi hemen altında Kız Meslek Okulu, onun da altında Erkek Yapı Sanatı Okulu vardı. Okulları bol olan bir şehirdi Dersim.

Kışlanın hemen batıya bakan tarafında Orman bölgesi adıyla anılan resmi kurum ve evlerle karışık, Orman mahallesi vardı. En dikkat çeken binalar, Orman müdürlüğü ve askeri taburdu. Öğretmen okulu Munzur'un karşı yakasında, Kalan-Mamiki alanında kurulmuştu. Karşı yakadaki en görkemli bina bu okuldu. Hemen yanında ise Gazi mahallesi vardır.

Munzur, şehri ikiye bölmüştü, tıpkı Ren nehri gibi. Harçık nehriyle birleştiği yere Xızır gölü deniliyordu ve ziyaret olarak kullanılıyordu. Daha çok çarşamba günleri ziyaret edilir, şehir adeta oraya taşınırdı. Çocukken öğrendiğimiz yeminlerden biri de 'xızır vo'dur. İki suyun birleştiği bu gölet, derin girdaplarıyla korku yaratmıştı. Birçok genç, bu girdaplarda boğulmuştu. Belki de buranın ziyaret olması bu korkunç olaylar sebebiyleydi. Zaten inanç da insanın anlam veremediği, güç getiremediği ya da sırrını çözemediği şeylere tapınması değil miydi? Her çarşamba mumların yakılması, kurbanların kesilmesi, adakların adanması belki de bu yaklaşım sebebiyleydi.

Mumların yandığı yerde yağlı bir tabaka oluşmuştu. Oraya taş veya para yapıştırılırdı. Dilekte bulunularak yapıştırılan bu para veya taş düştüğünde dilek kabul olmuyordu. Ama zemin yumuşak ve yapışkan olduğu için doğal olarak dilekler kabul oluyordu! O ziyarete çok gider gelirdim. Bir defasında 25 kuruş yapıştırmış ve Xızır'dan yazılı sınavımın iyi geçmesini dilemiştim. Para yapıştığı için sevinmiş, o moralle yazılı sınava girmiş ve iyi not almıştım.

İnancın etkileri bende bu çerçevedeydi. Alevilik kültürü, onun özü neydi o yaşta fazla bilmezdik. Ama evimizde Hz. Ali'nin kocaman çerçeveli resmi vardı. Babamın aynı zamanda 'pir' olması Kureyşan aşiretinin bu geleneği sürdürmesinde etken olmuştu. Bizim de pirimiz vardı. Pir eve geldiğinde babam başta olmak üzere yaş sırasına göre ayakta dizilip, ellerimizi önde bağdaştırarak beklediğimizi, pirin oturduğu divanda dua okumasından sonra önce yeri, ardından pirin ayaklarını ve son olarak da ellerini öptüğümüzü hatırlıyorum. Ama hoşlanmıyordum bu törenden. O yüzden çok az katılıyordum buna.

Babam diğerleri gibi pirlik yapmaz, taliplerine gitmezdi. Talip pirin yolunda, ona bağlı aşiret, klan çevresidir. Pirden dua alır ve pire istediği hediye verirdi. Bizde bunların hepsi tersine dönmüştü. Talipler evimize ziyarete gelir ve babamdan yardım alırlardı. Onlar da köyden bir sitil yoğurt ve bir tas tereyağı getirirlerdi. Babam da onların temel ihtiyacı olan şeker, sabun ve diğer temel

şeyleri temin ederdi, ihtiyacı olana harçlık da verirdi. Bu ilişki biçimi babama karşı sevgimi artırıyordu. İyi, güzel şeyler yaptığına inanıyordum hep. İnsanlara yardım etme özelliği duygulandırıyor beni. Annem zaman zaman babama kızar, onları böyle alıştırtmasının iyi olmadığını söylerdi.

Bunun yanında babamda bazı şeylere karşı koyuş da vardı. Durumları iyi olduğu halde her yıl gelip istediği hediyeyi veya parayı alan pirlerimize eleştirileri de oluyordu. Bunu, kendisi Almanya'dan izne geldikten sonraki pir ziyaretlerinde söylemişti. Bir gün pir ve bazı misafirler grubunun olduğu sırada gayet içtenlikli bir şekilde "Pirime bir soru soracağım ama alınmasın. Ben gavur memleketinde işçi olarak çalışıyorum birkaç kuruş biriktirip çocuklarıma göndermek için. Bu konuda belki çok zorda kalmadılar ama çocuklarımdan hepsi öğrenci, okula gidiyorlar, babaları evde yok. İlgiye ihtiyaç duyuyorlar. Bir gün çocuklarımı sordunuz mu? Bir çocuğuma tek bir kuruş harçlık verdiniz mi? Pirlik bu mudur? Maneviyatı önemlidir. Pirlik sadece ben Almanya'dan geldikten sonra hatırlanmamalıdır," demiş, buna benzer şeyler sıralamıştı peş peşe.

O zamanlar bizde de belli arayışlar başlamıştı. Birçok şeyi sorgulamaya başladığımız bir yaştaydık. Genelde olup bitenler, tartışmalar belli yönleriyle yansıyor. Babamın eleştirdiği bu durum bizim de hoşumuza gitmeyen şeylerdi. Ve zaten bir daha o pir evimize gelmemişti.

düzgün baba ziyaretleri

Babamın dine bağlılığı ilginçti. Düzgün Baba'ya her yıl ziyarete giderdi. İlk yıllarda bizleri de götürüyordu. Daha çok köydeyken giderdik. Yazın o sıcak günlerinde yaya olarak, üç günlük yol alarak giderdik. Sürekli ve yaya yürümek, hele bir de yolu yalın ayak gitmek sevaptı. Düzgün Baba'ya olan inanç böyleydi. Çünkü ona rahat ulaşılmazdı. Oruç tutanlar da olurdu. Yaslı gidiliyordu. Kimi

dermansız bir hastalığını iyileştirmek için, kimi ocağını yeşillendirmek için kimi de değişik dileklerle giderdi.

Düzgün Baba çok yüksek bir dağın zirvesidir. Ziyarete varmadan, badem ağaçları dolu köyler, güzel bahçeler ve çeşmeler çıkar karşınıza. İlk girişinde ‘Hınıyi Xaskar’ (Haskar çeşmesi) vardı. Kayalığın arasında ufak taştan bir oyuktur bu çeşme. Kayalıktan sızan su birikintisi bu oyukta toplanır. Suyun, günahkarların önünde kuruduğu söylenir. Bu nedenle çeşmeden su içenlerin psikolojisi çok önemliydi. İşin sırrını çözmek zor değildi. Fakat bu noktada yorum yapmak günahtı. Su sızıntı halinde olduğu için art arda birçok kişi içtiğinde doğal olarak azalıyor ya da bitiyordu. Yokuşu çıkan insanlar haliyle susuyordu, ve çeşmeye ulaşınca bir yudum yerine birçok yudum alınca geride kalana yetmiyordu haliyle.

İkinci olarak, su sızıntısı sürekli olmayabiliyordu. Kar kaynağı kuruyunca direkt etkiliyordu. Ama kime denk gelmişse o kişi büyük bir moralsizlik yaşırdı. Kendisini sorgulamaya, hangi noktada günah işlediğini düşünmeye başlardı artık. Kötü rüyalar görür, o ziyaret bir kabus gibi olurdu ona. Sonra bir söylenti olarak dağılır köyüne kadar giderdi. Artık Düzgün Baba karşısında ‘günahkar’ bir kişi olmuş çıkmış, manevi dünyası yıkılmıştır bu kişinin. Uzun bir süre de düzelmez psikolojisi.

Bundan daha ilginçlerine tanık olmuştum. Babamın totemlere bağlılığı bir çelişki gibiydi. Ama gerçekçilik payı da büyüktü. Kaba materyalist bir mantık zincirine sahipti. Başka bir yıl yine Düzgün Baba’da kalabalık bir ziyaretçi grubu vardı. İçlerinden bir aile dikkatimi çekmişti. Gençler, bu tür ziyaretlerde pek yoktu. Daha çok orta yaşlı ya da bizim yaşlılarımız olan çocuklar vardı. Bir de yürüeyen dağ havasını kaldırabilen yaşlılar gelirdi. Belki de benim gittiğim dönemde gençler azdı. Sözünü etmek istediğim aile İstanbul’dan gelmişti. Ve üstelik Türk bir aileydi. Babam bir yolunu bulup o gençle tanışmıştı. Sonra da koyu bir tartışmaya girişmişlerdi. Nasihat eder gibi konuşuyordu babam:

“Peki, oğlum biz eski kafayla çıktık geldik. Yıllardır da geliyoruz. Sen gençsin, üstelik de üniversite okuyorsun. Sen neden ta İstanbul’dan çıkıp geldin?” diye sormuştu.

Ama genç inanarak gelmişti. Bir yıl önce geçirdiği bir hastalık nedeniyle doktorlara düşmüş, hiçbir doktor iyileştirememişti. Der-simli Alevi bir komşusu Düzgün Baba'yı önermiş, onlar da gel-mişler. Döndüklerinde sapasağlam olmuş genç! Bunun üzerine aile söz vermiş, her yıl ziyarete geliyorlardı.

Babam genci dinledikten sonra hoş bir kahkaha atıp tartışma-sını sürdürmüştü. Öyle ki, tartışmaya Türkçe anlayan herkes gel-mişti. Babam Tahtıhalil köyüne, küçüklüğüne dönerek yaşadıklarını anlatıyordu:

“O zaman dokuz yaşındaydım. Sıtmaya yakalanmış ateşler içinde yanıyordum. Evin tek çocuğu olduğum için annemle babam ağla-yıp duruyordu. Tüm köy toplanmış, her gelen aynı şekilde ağlıyor ya da çaresizce haykırıyor, hayıflanıyor ‘aah çocuk ölüyor!’ diyorlardı. Bunları duydukça daha da kötüleşiyor, psikolojik olarak etkileni-yordum. Sonra Şekerman köyünden gelenler vardı. İçlerinden bir yaşlı, kalabalığı yararak eliyle ateşimi kontrol etti. ‘Bu çocuğu hemen götürün, Sogayık mezarlığında Hüseyin’in mezarından biraz toprak yedin, çeşmeden su alıp çimdiren. Çocuk iyileşir, hiçbir şeyi kal-maz’ dedi. Bunlar bende yaşama sevincini, ölmeyeceğime dair inancı geliştirdi. Ben ateşler içinde yanarken, onlar sıkı sıkıya yorganlara sarıp, iyileştirmeye çalışıyorlardı. Benim sıtma olduğumu anlayama-mışlardı. Mezarın çeşmesindeki su, bana iyi gelmişti. Harareti kır-mıştı. Mezarlıktan köye oynaya oynaya gelmişim.”

Bunları anlatırken inancın, yaşamla ölüm arasındaki çizgide ya-şamdan yana karar kılmanın ve onun ruh halinde olmanın yanında; sıtmanın vücutta ateşi yükseltmesine karşın, soğuk suyun vücutta yarattığı reaksiyonun, iyileştirme nedeni olduğunu bilimsel yanla-riyla ortaya koymaya çalışıyordu. İstanbullu genç de, bir defa iyi-leşeceği psikolojisiyle gelmişti. İkincisi de; Düzgün Baba'nın suyu, havası çok güzeldi. Kurbanlar kesiliyor, taze etler, yoğurtlar yeni-liyordu. Bunların hepsi iyileştiren olgulardı.

Almanya'ya gidiş babamın inançlarını etkilememişti. Tam ter-sine, inancına daha da bağlanmıştı. Hatta Almanya'da memleket hasretinden dolayı birçok şiir, şarkı bestelemiş, Düzgün Baba'yı ziyaretlerini aksatmamıştı.

Babam Almanya'ya 1969 yılında gitmişti. O gittikten sonra Kışla lojmanlarında daha fazla kalmamız mümkün değildi. Ama o süreçte aynı eve yerleşecek çalışma arkadaşlarından Ali, ailesini hemen köyden getirmek istemiyordu. Onlar gelene kadar evde kalmaya devam ettik. O yaz tatilinde yine köye gitmiş ve bir süre kaldıktan sonra dönmüştük. İşte o süreçte yaşanan bir olay beni derinden etkilemişti.

Dersim'in sıcak uzun yaz günlerinden biriydi. Yazlık sinema o gün herhangi bir filmi değil, çok çarpıcı ve gerçek bir olayı izletecekti Dersimlilere. 'Pir Sultan Abdal'dı oyunun ismi ve Ankara Çağdaş Tiyatro Grubu'nca sahnelenecekti. Biletler günler önceden satılmış, afişler asılmış, propagandası yapılmıştı. Tiyatro kültürümüz yoktu, hiç de izlememiştim o zamana kadar. Okulda piyes oynama, skeçler yapma gibi bir şeydir diye düşünüyordum. Pir Sultan Abdal'ı ise söylenen türkülerden, anlatılan hikayelerden biraz biliyordum. Babam çok güzel Pir Sultan deyişleri söylerdi, saz eşliğinde.

Gün batımına az kalmıştı. Oyunu izleyecekler caddelerde sinemaya doğru ilerliyorlardı. Kısa sürede sinemanın önü kalabalıklaşmıştı. Birçoğu tanıdıktı. Yine Ankara gibi yerlerde yüksek okul okuyan gençler vardı. Yani bizim 'solcu abiler' de oradaydı. Onların oluşu merakı artırıyordu. O ana kadar 06 plakalı bir dolmuş, mahalle mahalle geziyor hoparlör eşliğinde oyunun tanıtımını yapıyor; içeriğine ilişkin, çarpıcı propagandayla izleyicileri davet ediyordu. Kalabalık giderek büyüyordu. Bazı gruplar volta-larını sinemanın dışına bile taşırmışlardı. Artık yavaş yavaş içeriye giriş başlamıştı ki, siyah bir renault marka taksi hızla alana, kalabalığın bulunduğu tarafa geldi. Kışlanın tüm pencereleri sokağı seyreden insanlarla doluydu. Biz çocuklar, daha çok kalabalığın dışında, yarım çember oluşturmuş içeriye girmek için sıramızı bekliyorduk. Büyük bir karmaşa vardı sinemanın önünde. Herkes içeri girebilmek için itişip kakışıyor tartışmalar, birbirine bağırma-lar sürüyordu. Bu karmaşa hoşumuza gidiyor, çocuk merakımızı artırıyor. Birçok ana yaşananlardan ürkmüş olacak ki, çocuklarını

eve götürmeye çalışıyordu. Fakat arkadaşlarım beni “eve gidelim” diye zorlamasına rağmen gitmek istemiyordum. On bir yaşımdayım o zaman.

Taksinin hızla ve sirenle gelişi bir panik havası ve korku yaratmıştı. Hemen ardından bir anons dikkat çekti:

“Dikkat! Dikkat! Pir Sultan Oyunu valiliğimizce yasaklanmıştır. Kalabalığın derhal dağılması duyurulur!”

Daha sözünü tamamlamamıştı ki, “Yuuuuh! yuuuuh!” sesleri eşliğinde arabayı taşlamaya başladı tüm kitle. Ardından da “vali istifa!” sloganı başladı. Taşlar yağmur gibi yağıyordu. Bir anda ortalık karışmıştı. Ardından polis sayısı çoğalmaya başladı ve kitleden bazıları gözaltına alınmaya başlandı. Yumruklar havada, ateşli sloganlar atılıyordu. Dikkati çeken bir diğer şey, polislerle olan boğuşmalardı. Hem korku hem de heyecanı iç içe yaşıyordum. Biraz daha yakına gidip polisle yumruklaşan kim olduğunu öğrenme isteği içimi kemiriyordu. Bu arada kadınların ve çocukların bağırışları birbirine karışmıştı. Uzaktan benzetmişim ve yanılmıyordum: Ali amcaydı. Yani Ali Gültekin. Boğuşmada bir polis, bir Ali Gültekin alta düşüyordu. Sanki ikisi güreşe tutuşmuşlardı. Artık polis ile kitle çatışması yaşanıyordu. Sonra birkaç polis daha gidip Ali Gültekin’i zorla polis arabasına bindirip götürdüler. O sırada kardeşi Veli de ağabeyini polislerin ellerinden kurtarmaya çalışıyordu. Polisler bu defa da ona yöneldiler. Ama o yaman bir adamdı. Her iki eliyle bağrını açmış: “Vurun ulan vurun! Vurmayan o... çocuğudur. Vurun!” diyerek avazı çıktığı kadar bağırıyordu.

Polisler coplarla, silahın kabzasıyla vurmaya başlamıştı. Bir polis:

“Ulan Moskov dölül! Kızıl komünist! Seni kim elimizden kurtaracak şimdi. Gelsin de o Moskovlar seni kurtarsınlar!” diyerek dövüyordu Veli’yi. Sonra onu da götürdüler. Yiğit bir köylüydü Veli. Belki de Moskovlar kimdi bilmiyordu, hiç duymamıştı. Ruslar denilseydi belki de bilirdi. Ama ne anlardı Moskovluktan! Fakat Moskovluğun, komünistliğin küfür olarak dile geldiğini, polisin iyi bir şey söylemediğini Veli dahil herkes az da olsa anlamıştı. Ça-

tışma yayılmıştı. Sloganlar, taş atmalar durmamıştı. Polislerin saldıırı ve şiddeti de devam ediyordu. Olay çok çabuk yayılmıştı tüm Dersim'e. Polisler arabaya doldurduklarını alıp götürüyordu. Kalabalık, yürüyüşe geçmişti. Dağınık gruplar bir anda komut verilmiş gibi yola dizilmiş, sol yumrukları havada, attıkları sloganlara eşlik edercesine sert ve öfkeli bir şekilde yürüyüşe geçmişlerdi. Ben ise Ali ve Veli amcalarıma üzölmüş ağlamaya başlamıştım. Ama kalabalığın isyanı, öfkesi o an beni de etkilemişti. İlk anki korkum yavaş yavaş dağılmaya başladı. Toplanan kitle daha güçlü ve korkusuzdu. Bir süre o kalabalığa paralel koştum. Daha önce annemin pencereden bağırması üzerine gitmemekte direten ben, o an pencerenin tabakasını kırarak içeriye girmiştim. İlk aklıma gelen, Ali amcaıı vuran o polisti! Bizim evin hemen yan tarafında oturan polis! Yani komşularımızdı. Tanımıştım. Nasıl yapardı? O eve, çocuklarının yanına gidip geliyordum. Okul arkadaşydık. Annem de annesiyle gidip gelirdi. Çok sıcak komşuluk ilişkilerimiz yoktu. Bize fazla güvenmedikleri için ürküyorlardı. Çünkü polisler genelde sevilmezdi yerli halk tarafından. Ama mesafeli de olsa o ana kadar komşuluk ilişkilerimiz vardı.

Durumu anneme söyledim. Önce inanmak istemedi, sonra ise geçıştirmeye çalıştı. Ben ise kendi kendime 'artık o eve gidip gelmeyeceğim' diye söz verdim.

Yaşanan olay, özellikle Ali ve Veli amcaların, diğeri insanların dövölmesi, kitlenin tek yumruk olup direnmesi gözümün önünden gitmiyordu. Ali ve Veli amcaları karakola götürmüşlerdi. Veli amcama daha oradayken, bıyıklarından tutup, "Bunları tek tek yolacağım Moskov dölü!" demişti polis. 'Göğsü de kıllıydı, demek ki, onları da yolacaklardı' diye geçirmiştim aklımdan. Amcamın canının çok acıyacağını düşünerek üzölüyordum.

Komşumuz olan polisin eşı o gün akşama kadar kapıyı kilitlemişti. Hiçbiri dışarı çıkmamıştı. Korkudan ağlamışlardı. Annem komşuluk hatırından vazgeçmeyerek kapıyı çalmış, "Bir şey yok, korkmayın," diyerek teskin etmeye çalışmıştı. Buna da anlam veremiyordum. Çelişkili bir duygu yaşıyordum. Acaba öyle olması

mı gerekiyordu? Polis çocukları ve eşi olmak suç muydu? Ama o polis vurmuştu Ali amcaya, Veli amcaya ve diğerlerine. Diğerleri de vurmuş, herkese küfür etmişlerdi. Tüm polisler aynıydı, aileleri de. O gün kalabalığın slogan sesleri hiç kesilmedi. Karakol, Demiroluk mahallesinde ve MİT binasının yakınındaydı. O taraftan yoğun silah sesleri geliyordu. Bu, daha çok korkuya yol açıyordu. Annem komşu kadınlarla konuşuyordu. Hiçbirinin eşleri evde yoktu. Ağabeyim ve dayım Hüseyin de eve gelmemişlerdi. Ama bir süre sonra bir haber kışlayı hareketlendirmişti: Mehmet Kılan vurulmuştu!

Mehmet Kılan, Hasan dayımın eşi Emine'nin kardeşiydi. Onların evine gittik hemen. Evde herkes çığlık çığlığa ağlıyor, ağıtlar yakılıyordu. Dayım, az önce Mehmet Kılan'la birlikte olduklarını, birlikte içki içtiklerini anlatıyor, inanamıyordu vurulduğuna. Mehmet Kılan orta yaşlı bir insandı. Neden ve niçin vurulabilirdi ki? Hiç kimseye zararı olmayan kendi halinde bir insandı. Haber çabuk yayılmıştı.

Anlatıldığı kadarıyla şöyle gelişmişti olaylar: Karakolun önünde büyük bir kalabalık toplanıp gözaltına alınan arkadaşlarının serbest bırakılmasını isteyen sloganlar atmaya başlamışlar. Sonra bizim köyün gençlerinden Hasan Küçükoba Türk bayrağını yakmış. Polis bunu da bahane ederek rastgele etrafa ateş etmeye başlamış. Ancak kalabalık karakolun önünden ayrılmayınca olaylar giderek büyüyerek her tarafa yayılmış. Mahalle aralarında insanlar kendilerini kurşunlardan korumak amacıyla mevzilenmişler. Sonra Mehmet Kılan'ın nasıl öldüğü de ortaya çıktı. Çok içmiş Mehmet, sarhoşmuş. Pir Sultan Abdal oyununun sahnelenmediğini ve gözaltına alınanların olduğunu duyunca ve olaylar başlayınca çıkıp olayları yatıştırmaya gitmiş. Elinde beyaz bir mendille olayları durdurmak istemiş. Ona göre, 'gençler oyunu izleyemediği için kızmışlar, taşkınlık çıkarmışlar. Buna bu kadar tepki vermek doğru değildi. Keşke oyun sahnelenseydi de böyle olaylar olmasaydı. Gençlerin hakkı vardı kızmakta. Biletler alınmış, sinemanın önüne gelinmişti. Son anda oyunu yasaklamak da neyin nesiydi! Üstelik

oyuncular ta Ankara'dan gelmişlerdi. Resmi izin vardı, her yerde oynanmıştı bu oyun, burada neden oynanmasındı! Bunları söyleye söyleye gidiyor Mehmet Kılan. O günün şehidi olacağını nereden bilecekti ki?

O caddede yürürken, polis karşı pencerede namluyu çevirmiş, bekliyor. Biraz daha yaklaşınca elini cebine götürüp mendili çıkaracağı sırada vuruluyor. Bu kadar basit, bu kadar anlamsız!

Bu ölüm, en çok da karakol çevresinde direnen grubun öfkelerini büyütmüş, "Mehmet Kılanlar ölmez!" sloganı bir anda tüm Dersim'e yayılmıştı. "Mehmet Kılanlar ölmez!" Bu sloganı duyunca bir soru işareti daha oluşmuştu kafamda! Ölen bir kişi için ölmez deniliyordu. Bunun anlamı neydi? Niye şehitler ölmezdi!

Sonrasında Elazığ ve Erzincan'dan takviye istenmiş ve Dersim'de süresiz sokağa çıkma yasağı ilan edilmişti. Sabaha kadar herkes tedirgin bir bekleyiş içine girmişti. Her an yeni ölüm haberleri gelecek korkusu yaşıyorlardı. Dersim şehir merkezine giriş çıkışlar yasaklanmış, mahalleler, sokaklar jandarma ve polisle doldurulmuştu. Bu şekilde oluşan geniş çember sabaha doğru giderek daraltılmıştı. Her taraf tek tek aranıyor, olaya karışanlar gözaltına alınıyordu. Dersim'i araziye vurarak terk etmek isteyen birçok genç de yollarda polis pusularına takılarak tutuklanmışlardı.

O gece kabus gibiydi. Sabah şafakla birlikte, sokağa çıkma yasağının uygulanış biçimini daha yakından ve daha somut olarak gördük. Erken saatlerde asker kışanının da etrafını tutmuştu. Pencerenin perdesi açıldığında hemen birkaç metre ötede caddede bekleyen askerlerin pencereye doğrulttuğu namlu annemi ürktülmüştü. Onun 'weeey!' diyerek geri çekilmesi bizleri meraklandırdı. Çok korkmuştu annem. Askerlerin dikkatini dağıtmak, bizden şüphelenmelerini engellemek için temizlik yapmaya başladı. Camdan baktığımda her tarafın askerlerle dolu olduğunu gördüm. Her iki adımda bir askerler dizilmiş, ellerinde silahları tetikte bekliyorlardı. Sokaklarda, caddelerde sivil tek bir kişi bile yoktu. Kim sokağa çıksa büyük küçük dinlemeden alıp götürüyorlardı.

Sonra kapımız şiddetle vuruldu:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

“Arama var! Açın kapıyı. Herhangi bir mukavemette bulunulmayacak, aksi durumda ateş edilecektir!” diyordu kalın bir ses.

Evimiz kışlanın hemen girişinde sağdan üçüncü kapıydı. Demek ki ilk ev aranmamış polis evi atlanıp direk bize gelinmişti. Kapı açılır açılmaz potinleriyle kurt gibi saldırarak eve girdiler. İlk olarak babamı sordular. Annem Almanya’da olduğunu söyledi. Evde onların dikkatini çekecek başka büyük erkek yoktu. Ağabeyim henüz çok gençti. Fazla dikkat çekmemişti. Ama gece yarısı eve geldiğini bilseler kesin alırlardı. Annem:

“Eve ayakkabı ile mi giriyorsunuz, yeni temizlemiştim” diyerek bir şeyler mırıldandı. Bunun üzerine askerlerin komutanı, kızgın ve emrivaki bir sesle:

“Evet hanımefendi her yere böyle giriyoruz!” diye yanıt verdi. Yani “biz her eve böyle gireriz, sizin evin bir ayrıcalığı yok” demeye getirmişti. Bu sözler tehditti. “Başka bir şey daha söyleme, sorma!” anlamına geliyordu. Aramayı hızla yapıp etrafı darmadağın ettiler. Neyi aradıkları belli değildi. Kilimleri kaldırıp altına kadar baktılar. Divan örtüleri, yastıklar, çamaşır sepetleri ortalık yere döküldü. Her şeyi potinleriyle çiğnediler. İki de bir “Haydi oğlum! hızlı, çabuk olun!” komutu veriliyordu. Bizim evin aranmasını bitirerek büyük bir gürültüyle kapıyı kapatıp gittiler. Kışlada bu arama, saatlerce sürmüştü. Koridorların kalabalığı, bağrışmalar, ayak sesleri, koşuşturan askerler. Yaşam her günkünden farklıydı. Saatler sonra koridordan koridora haberler yayılmıştı: Kemal Burkay’ın köylüsü Mazgirtli Ali Ekber, Metin Güngörmüş, Rıza, Erdal alınıp götürülmüştü. Olayla ne ilişkileri vardı acaba? Demek ki onlar da polisle çatışmış, slogan atmışlardı. Devlete karşı gelen gençlerdi! Onlara karşı ilgi ve sempati artıyordu. Herkes sorular soruyor, daha başka kimlerin alındığını, kimlerin bu tür işlerle uğraştığını merak ediyor, tahminler yürütülüyordu. Korku ve tedirginlik karışımı sorular uzun süre devam etmişti.

Herkesin sevdiği, takdir ettiği, beğendiği hayranlık duyduğu genç ağabeylerimizdi tutuklananlar. O dönemin ateşli devrimcileriydi hepsi. En fazla dikkat çeken, tehlikeli bulunan ama çok az

kullanılan sözcükler dolaşıyordu artık: ‘Komünist, solcu, devrimci’ yaşamımıza giren yeni sözcüklerdi bunlar. Bazı levhalarda ‘TİP’ imzalı sloganlar vardı. Bir şey daha vardı, evet. Bizim köyün asma köprüsünün beton ayaklarında büyük harflerle ve kırmızı boya ile ‘AK-PAK Günlere. TİP’ yazısı. Bir anlam veremiyordum ama oradan her geçtiğimde okuduğumu iyi hatırlıyorum. Bellekte bu yeni şeylerin soru işaretleri büyüydü.

Karakol Demirel mahallesindeydi. O civardaki evler işkence seslerini duyabiliyorlardı. Pir Sultan Abdal olayında alınanlar orada uzun süren gözaltında kalmış ve işkence görmüşlerdi. Veli’nin gerçekten kızıl bıyıkları çekilmişti. Göğsünde sigara söndürüldüğü de söyleniyordu. Ama o bırakıldıktan bir süre sonra yine kızıl ve pos bıyıklarını bırakmış, eski ‘Moskov’ görüntüsünü kazanmıştı. Çok daha gururluydu, çok daha ilgiliydi her şeyle. Köyünde kendi halindeki Veli artık kızıl komünistliği, Moskovluğu öğrenmeye çalışıyordu. Ali ağabeyine bağlılığı artmıştı. Devlete meydan okuması, yumruk atması, her yiğidin harcı değildi.

Pilvenkli Ali Ekber’in işkencede kulak zarının patladığı söyleniyordu. Ve gerçekten hep pamuk koyardı kulağına, ağır işitiyordu artık. Ayak tabanı falakadan patlayanlar, ayağında ve vücudunun çeşitli yerlerinde sigara söndürülenler günlerce, aylarca Dersimlilerin gündemindeydi. Kimi zaman acısı duyularak, kimi zaman da bir yiğitlik vesilesi edilerek anılırdı bu insanlar.

Olaylar aileleri etkilemişti. Devlet, Dersimli için 38’di. Orada tanıdı! Bunun da anlamı: Katliam, vahşice baskılar, sürgünlerdi. Ne devlete güven olurdu ne de ‘başkalarına.’ İhanetlere tanıklık çünkü. Rayberler çıkmış, kirletmişlerdi en yakın hısımlığı, dostluğu. Aşiretler bel vermemişlerdi birbirlerine, yüze gülenler arkadan hançerlemişlerdi. Söz verenler sözünden dönmüştü. Yenilgi, teslimiyet bir yazgı olmuştu sanki. Her şey 38’de yitirilmişti; yiğitlik de, kalleşlik de o zaman yaşanmış ve bitmişti. Oraya kocaman bir nokta konulmuştu.

Yeniden Dersim mi? “Aman, Düzgün Baba korusun, bir daha göstermesin o günleri!” Yanı başındaki Elazığ, Bingöl, Erzincan,

hepsini de görmüşlerdi. Güven olmazdı! Dersim giderek acılarına gömülmüştü. Bu ağıtlarına bile yansımıştı. Şêx Seîd ne yaptı ki, başkaları da ne yapsın? O bile yapamamıştı! Alîşêrler, Besêler sadece birer efsaneydi. Ama şimdi aynı acıları görmek istemiyorlardı. Devlet her şeyiyle örgütlüydü, kurumlaşmıştı. Öz kurutulmuştu Dersimlide. Bazı gençler, gençlik heyecanıyla hareket ediyorlardı. Cahillerdi. Sıcakkanlılıklarıyla kendi başlarına da iş açacaklardı! Bu devlet hain bir devlettir. Dersimliye hiçbir zaman yar olmadı, güvenmedi. En düşkün bir şekilde ihanet edenler bile kurşuna dizildi, darağaçlarında sallandırıldı. Kendi varlık nedenine bu ölçüde sırt çevirenlerin, en yakınına bile çok vicdansızca kıyanların, devlete de bir hayrının olmadığı olmayacağı biliniyordu. Devlet Dersimliyi iyi tanımıştı. Kürtlük son kez ama çok ibret verici bir şekilde Dersimlilerin şahsında gömülmüştü.

Yeni olaylar Dersimlileri 30-35 yıl öncesine götürüyordu: Acaba devlet yeni bir '38 mi yaratacaktı? Gençler kandırılıyor muydu? Kışlada yaşanan olaylardan sonra yapılan yorumlarda acaba kandıran, başı çeken, 'başkalarını' bu kadar düşünmeyen kimdi? Sorular dolaşıp duruyordu.

Demirlerin üç dört genci vardı. Büyük çocukları Haşim Ankara'da üniversite okuyordu. Metin Güngörmüş de yüksek okul okuyordu. En çok bunlar dışarıdan etkilenmişlerdi, gözleri açılmıştı. Söylemezlerin çocukları daha uysaldı. Anne ve babalarının etkisindeydiler. Onlar fazla göze çarpmıyordu. Babaları çocuklarından yamandı. Çetinler de öyleydi. Boylu poslu, efendi, yüksek okul okuyanları bile vardı. Fakat Türk çocukları gibi büyütmüşlerdi. Zira anneleri Türk babaları ise annelerinden daha Türktü. Osman Mutlu'nun çocukları sağcıydı. Osman Mutlu, devletin en gözde adamıydı. O aile, kadınıyla erkeğiyle devletten bir parçaydı kışlada oturanlar için. İlişkiler sınırlıydı onlarla, herkes dikkat ederdi. Komşuluk, ilişkilerinde doğallık, samimiyet yoktu. Çıkarıcı yaklaşımları vardı. Onlarla çok samimi olanlar da devlet yanlıları sayılırdı. Polis aileleri ve kendi konumlarına yakın olanlarla olan ilişkileri ile yerli ailelerle olan ilişkileri çok farklıydı. Bazı aileler

komşuluk hatırı veya bu ad altında mesafeli bir ilişki içinde olurdu, bazıları yaranmacıydı. İşte bu yaranmacı yerliler de pek sevilmezlerdi. Bu tip ailelerin güvenilirlikleri zedeleniyordu. Bunlara karşı tepkiler daha sessiz ve daha büyüktü.

Son yaşanan olay, hemen herkesin gerçek yüzünü ortaya çıkarmıştı. Kimin rengi neydi artık biliniyordu. Adeta turnusol kağıdı rolünü oynamıştı bu olay. Bir ayrışma yaşanıyordu Dersim’de. Herkes adeta safını belirliyordu. Bu, günlük sıradan ilişkiden misafirliğe, kurban, aşure, niyaz dağıtılmasına kadar her şeye yansıyor ki, bu en son takınılan bir tavidı. Bu tür şeyler dağıtılırken miktarları az verilirdi, bu da fazla değer verilmediğini gösterirdi. Doğumlarda, düğün ve törenlerde eskisi gibi hediye götürülmez, ziyaret etmemeye kadar gidebilirdi. Bunların hepsi birer tavidı. Bu tavırda birleşenler birbirlerine daha yakın olurlardı. Osman Mutlu’nun kızı Şenay bile eskisi gibi ip atlamalara, ‘ateşlim’ ve ‘sak-lambaç’ oyunlarına alınmıyordu. Polis çocukları için de geçerliydi bu durum, çok azı bu oyunlarda olurdu. O da ‘iyi polisin’ çocuklarıysa! Başka da zaten aileleri bırakmazdı, onları sınırlardı.

‘ah yavrum, hüseyin cevahir vurulmuş!’

İlkokul 3. sınıftan itibaren öğretmenim Edibe Abacıoğlu’ydu. Esmer, biraz kilolu, gözlüklü ama çevik bir öğretmendi. Kökeni Araptı. Çok sigara içerdi. Dudakları mordu. Gülüşü güzeldi. Çok seviyordum bu öğretmenimi. Bu yüzden hiç unutmadım. Yazım o zaman güzeldi. Eksiksiz ve okunaklıydı. Bu yüzden plan defterini, yoklama defterini hep bana yazdırırdı. O yıl sınıf başkanıyım, öğretmenin olmadığı zamanlarda tahtaya günlük planı ben yazardım. Sanırım boyum da biraz uzundu. Tahtanın başından başlayarak yazabiliyordum. Müdürümüz kışladaki komşumuz Mazlum Kaya’ydı. Bir süre de Mustafa Söylemez müdürlük yaptı. Onu hep babam gibi severdim, babamın bazı özellikleri onda da vardı. Ağabeyimin sınıf öğretmeni idi. Aynı zamanda hemşehrilik, dostluk-

ları vardı aile olarak. Eşi Ayşe Hanım sağlıkçıydı. Kışlanın hemşiresi-ebesiydi. Çok şirin bir kadındı, sevilirdi. Çalışkan, canlı, zeki-ydi. Mustafa Söylemez amca daha sessiz ama ilgiliydi. Sınıf öğretmenim aşağı mahallede otururdu. Eşi Hükümet Konağı'nda memurdu. İki erkek çocuğu vardı. Büyük oğlu Kamil ortaokula gidiyordu, küçüğü ilkokuldaydı. Kız çocuklara bir özlemi olduğu belli oluyordu. Sınıf arkadaşlarımdan Nesibe ve Feride de öğretmenimle aynı mahalledeydiler. Türk olarak onlar vardı. Kendilerini öğretmenime daha yakın hissederlerdi. Onları da çok severdim, ilişkilerimiz iyiydi. Nesibe sakindi, Feride daha hırçındı.

Öğretmenim otoriterdi. Çok güzel öğretirdi, bu konuda ciddi çaba sarf ederdi. Ama sinirliydi aynı zamanda. Ödevini yapmayan, tırnaklarını, mendilini, ellerini temiz tutmayanların kulaklarından tutar çekerdi. Bazen de cetvelle vururdu. Böyle halleri nadirdi ama. Daha çok sinirli olduğu zamanlarda döverdi.

Dersim'de içme suyu belli günlerde ve daha çok sabah saatlerinde akardı. Onun dışındaki su sterilize değildi, bu nedenle içme suyu olarak kullanılmazdı. Aşağı mahalledeki evlerde genelde hizmetçi olurdu ya da temizlik işlerini günlük yevmiyeyle kadınlara yaptırırlardı. Kimse kolay kolay gidip o evlerde hizmetçilik yapmazdı, tercih edilmezdi. Bazı kadınlar vardı. Onlar da sırayla tüm evleri dolaşır, yapardı. O kadınlar bile belliydi, çevrede tanınıyordu. Öğretmenim de özellikle genel temizlikte ve çamaşır yıkamada bunları çağırıyordu. Öğretmenimi ve onun okul dışındaki dünyasını her yönüyle zamanla öğreniyordum.

Bir gün dersteyken, saatine baktı, birden;

“Aaa. Sakine yavrum yanıma gel,” dedi.

Onun ‘aaa’sı herkesi heyecanlandırmıştı. Hızla yanına gitmiş-tim. Önlüğünün cebinden bir tomar anahtar çıkardı. Birini yakalayarak bana dikkatlice gösterdi:

“Bu anahtarı görüyorsun. Bunu diğerleriyle karıştırma, üzerinde ‘T’ yazılı. Bu anahtarı al doğru eve git. Evi tanıyorsun. Bayram kutlamaya geldiğiniz ev. Kapıyı aç, içeriye girdiğinde sağda banyo var. Banyo kazanında hortum var, o kazanı doldur. Dikkat

et taşmasın, soba paslanır. Sonra mutfaktaki bidonları, sürahileri doldur ve gel. Kamil de yok, susuz kalmayalım,” dedi.

Koşarak aşağı mahalleye gitmiş, kapıyı açıp söylendiği şekilde kazanı, bidonları doldurmuştum. Ama o arada başka şeyler de yapmıştım. Etraf çok karışık. Mutfak kirli bulaşıktan geçilmiyordu, rafta adeta kap kalmamıştı. Diğer odalar da aynı şekilde karışık. Gecelik, pijama olduğu gibi çıkarılıp atılmış, sigara izmaritleri külüklerden taşmıştı. Bir anda karar veremedim, izinsiz evin her tarafına girmem doğru olur muydu? Ya farklı anlaşılırsa. Ama yaşlı ve üstelik kız çocukları yoktu. Evi o şekilde bırakmak olmazdı, bir türlü rahat edememiştım. Sonra karar verdim; çok hızlı bir şekilde önce bulaşıkları yıkadım ve durulanması için büyük siniye dizdim. Her şeyi sınıflandırdım. Kaşıklar, tabaklar, bardaklar... Bir yandan suları doldurup diğer yandan etrafı temizliyordum. Yalnız başıma ama çok çabuk bir şekilde evi tertemiz, derli toplu yapmıştım. Tekrar koşarak okula gittiğimde zaman yarılanmıştı. Öğretmene anah-tarı verip yerime geçtim. Mahcup bir şekilde teşekkür etti. Kafamı da okşadı. Ben de öğretmenimin okul dönüşü yaşayacağı sevinci o an duyumsayarak, sevindim. Öğretmenimi sevindirmek çok hoşuma gitmişti, henüz onun haberi olmadığı halde o duyguya kapılmıştım. Eve gidince anneme de bu durumu anlatmıştım. O da çok sevinmişti. Ertesi gün okula gittiğimde öğretmenim uzaktan çok mutlu bir yüz ifadesiyle ve anlamlı bir şekilde gülümseyerek, adeta beni bağrına basacak gibi bakmıştı. Yanına gittiğimde kafamı göğsüne koydu bir eliyle omzumdan tutup sıktı;

“Yavrum bütün o işleri sen mi yaptın? Nasıl yaptın o kadar çabuk? Ne güzel yapmışsın, kesinlikle ben öyle temiz yapamam. O bulaşıkları öyle dizemem. Sen evde de iş yapıyor musun? Annen nasıl bir kadın, kesin gelip o anneni göreceğim ve onu kutlayacağım, nasıl yetiştirmiş seni öyle?”

Daha birçok şey söylüyor adeta kendi kendisiyle konuşuyordu. Ben hem çok utanmıştım hem de onun o kadar sevindiğine sevinmiş, iyi bir şey yaptığımdan emin olmuşum.

Öğretmenim bu davranışımı öğretmenler odasında herkese anlatmıştı. Eve gelen misafirlerine anlatmış, eşine, çocuklarına gös-

termiş, adeta büyük bir iş yapmışım gibi benden övgüyle söz etmişti. Ve sırf beni mahalledeki kadınlara göstermek, tanıtmak için güne davet etmişti. Sınıf arkadaşım Aysel Ağırcan'la evine gitmiştik. Herkesten önce kendisi öpmüştü, sonra da diğer misafirleri. Bazıları sadece tokalaşmakla yetinmişti. O kadar kadının içinde bizi de oturtmuş ve bize hizmet etmişti. Ama ben yine dayanamayıp çayları birlikte dağıtmak için kalktım. Israrla misafiri olduğumu, bugün başka bir şeye karışmamam gerektiğini söylüyordu. Yoğurtlu mantıyı biraz utanarak yemiştım. Ama çevredeki herkes oturuşumdan, çay içişime, yemek yiyişime kadar beni izliyordu. Onları öyle gördükçe daha fazla sıkılıyordum fakat dikkatle yiyor içiyordum. Elime verilen mantı tabağını küçük kaşıkla, keki de çatalla yemeyi, dökmeden ya da başka acayıplıklere düşmeden becerebilmişim. O yönlü ve ayrıca diğer işlerde de becerikli olmam, kendime güvenmemi, rahat konuşmamı sağlamıştı. Utangaçlığım, sıkılğanlığım giderek azalmıştı.

Daha sonraki süreçte birkaç kez daha su almaya gitmişim. Ama bu defa Aysel Ağırcan'la birlikte gittik. O, işten çok etrafla, merak ettiği şeylerle uğraşırdı. Misafir odasındaki sigaralıkla uzun süre ilgilendi. Bir müzik kutusu vardı. Kapağı açıldığında kapağın üzerindeki kadın biblosu müzik eşliğinde dönüyor ve bir süre öyle devam ediyordu. Aysel bir de daha o yaşta sigaraya özeniyordu. Sigarayı ağzına koyup, yine sigaralıkla takım olan çakmakla yaktığında daha ilk nefeste öksürmüştü. Hem gülmüş hem de azarlamışım onu. İzinsiz bir şey almasını, sigara içmesini doğru bulmamışım. Aysel bununla da yetinmemiş, buzdolabındaki sütlaçtan yemiş, yerine belli olmasın diye su eklemişti. O da ayrı bir suçtu. Ya öğretmen fark ederse, artık güvenmez diyordum, fark ettiğini hisseder gibi utancımın terlemişim. Ama istemeye istemeye Aysel'in misafir şekerliğinden uzattığı şekeri ben de alıp yemiştım.

Bir gün yalnız gittiğimde öğretmenimin eşi de vardı. Uykudan yeni uyanmıştı. Suyu aldıktan sonra beklemeden çıkmak istedim. Beni bekletti. Ve cebime 2,5 lira koymak istedi. Almadım, çok rahatsız olmuştım. Sanki yardım etmenin karşılığıymış gibi gelmişti

hana. Ondan sonra biraz daha durgunlaştım. Zoruma gitmişti. Ben evlere gidip parayla çalışan hizmetçi değildim ki, öğretmeni sevdğimden yardım etmek istemiştım. Kendiliğinden, binçsizce gelişmişti. Zaten öğretmenim de artık gidip su almamı istememişti. Mahallelere suların verilış saatleri arada değışiyordu.

Aşure ayında kendilerine küçük bir el sitiliyle aşure götürmüştüm. İrtesi gün sitili almaya gittiğimde aşurenin çöpe döküldüğünü gördüğümde içten içe kızmıştım. Demek ki, bizim yaptığımız aşureyi beğenmemişlerdi! Çöpe dökmek günahtı! Öğretmenim bunu nasıl yapmıştı, bir türlü inanmak istemiyordum.

İkiz kardeşlerimin ikisi de kız çocuğuydu. Onlara süt vermek için o kış odunlukta beslediğimiz ineğin sütünden yarım kilosunu öğretmenim parayla alıyordu. Süt bulmak zordu. Bizim ineğimizin olduğunu öğrendiğinde parayla alabileceğini, parasız olursa kabul etmeyeceğini ısrarla söylemişti. Sütü evlerine ben götürüyordum.

Ve öğretmenim bir gün bizim eve geldi. Anneme sarılıp öpmüştü.

“Sakine’yi nasıl yetiştirmişsin, merak ettim, herkese anlattım,” demişti.

Annem bozuk Türkçesi’yle konuşuyordu. Tam cevap veremediği noktada ben araya giriyordum. Annemin Türkçeyi iyi telaffuz etmeyeşine olan utancım devam ediyordu. Niye utandığımı bile anlamıyordum ama utanıyordum işte. Öğretmenim bir göz büyük odamızın sadeliğini, yoksulluğunu görmüştü. Ama onun aradığı konfor değildi kesin. Kendi evleri de sadeydi. Üstelik bir işçi ailesiydi, temizdi. En çok etkilendiği buydu sanırım. Bu ziyaret öğretmenime sevgimi artırmıştı.

İlkokul beşinci sınıfla birlikte yeni yeni şeyler öğreniyordum. Henüz anlam veremediğim ya da ayırdında olmadığım bir dizi olay gerçekleşiyordu. Radyo haberlerine zaman zaman kulak misafiri olduğumda, “Teröristler ile çıkan çatışmada...” diye başlayan ya yaralanma ya ölüm ya da tutuklamalarla son bulan olayları spikerler çok etkileyici bir dille aktarırlardı. Arananların kimlikleri, açık adresleri verilirdi.

Evde radyoyu düzenli dinleyen ya da gazete alan kimse yoktu. Raflar için dükkandan ya da komşulardan aldığımız eski gazeteleri büyük bir ilgiyle okuyordum. Bazen rafa gazete dizme işi saatlerce sürdüğünde bu durum annemin hoşuna gitmez, söylenirdi. Bir gazetede o günlerde kaçırılan Sibel Erkan'ın renkli fotoğraflarını görmüştüm. İşgal edilen binanın dış kısmı, pencerede çok az görülen "teröristler" ve yorumlar sütunların önemli bir bölümünü oluşturunuyordu.

Bir genç kız kaçırılmıştı, rehindi. Ama nedenini ve nelere yol açacağını bilemiyordum. Olay en çok sağ-sol noktasında yorumlanabiliyor; kaçırılanlar solcu, Pir Sultan Abdal olayındaki gençler gibi devlete karşı gelenler olarak algılanıyordu. 'Evin etrafının sarıldığı, teslim ol çağrıları yapıldığı onları yakalamamanın an meselesi olduğu' haberleri üzüyordu beni, bir acıma duygusu yaratıyordu. Tüm gelişmeleri Dersim'de gördüğüm, yaşadığım olayların gelişim seyrine göre ve sonuçları çerçevesinde değerlendirebiliyordum. Çok kaba yanlarıyla hem de.

Bir gün öğretmenimin evine uğramış, oradan da birlikte okula gitmiştik. Daha hareket etmeden önce gazeteye göz gezdirmiş bir çılgılık atmıştı.

"Ah! yavrum! Olamaz! Kamil, bak ne olmuş, gel vurmuşlar çocuğu. Hüseyin Cevahir vurulmuş."

"Hüseyin Cevahir!" Bir ürperti yaratmıştı bu ismin vurulduğunu duymak bende. Polis vurmuştu onu. Ölmüştü. Haydar Koçları tanıyıp tanımadığımı sordu öğretmenim. "Onlar da sizin aşirettendir değil mi?" dedi bana. Haydar Koç Mazgirtliydi, Kavun köyünden. Ya da oraya yakındı. Haydar Koç Kureyşanlıların ileri gelenlerindendi. Ama devlete yakın bir kişiydi. İhbarcı, işbirlikçi olarak bilinirdi. Sevilmezdi. Gençler sevmiyordu. Yalnız Cevahirleri iyiydi. Hüseyin Cevahir ölmüştü, vurulmuştu. Öğretmenim iyice anlamamı sağlamaya çalışıyordu.

"Sibel Erkan'ı kaçırılanlardı, bir apartmanın üst katında kalıyorlardı. Çatışıyorlar polislerle. Yazık oldu, gençtiler," demişti yeniden acı duyarak.

O gün eve gidene kadar kafamda öğretmenimin o acı nidası ve “Hüseyin Cevahir vuruldu!” sözleri gitti geldi. Ankara’da bir Der-simli genç, tanıdık ailenin çocuğu vurulmuştu.

Kışlaya gittiğimde herkes öğrenmişti. ‘Kara haber tez duyulur’ denilir ya. ‘Vuruldu’ haberi hemen yayılmıştı. ‘Cenazesi gelecek’ deniliyordu. Kimileri baş sağlığına bile gitmeye başlamıştı. Şehirde kalan aile çevrelerinin evleri günlerce taziye gelenlerle dolup taştı.

Artık kışlada kalmamız zorlaşmıştı. Babam Almanya’ya gideli çok olmuştu. Babamın çalıştığı işinden olan arkadaşı Musalar cvini, ailesini köyden getireceği için artık bizim çıkmamız gereki-yordu. Biz de yeniden Dağ mahallesine, yeni yapılmış bir binaya kiracı olarak taşındık.

denizleri gezen adam?

Ortaokula Dağ mahallesinde başladım. Tunceli Lisesi’nin orta bölümü vardı. Aynı binanın bir kısmı orta sınıflara aitti. Radyo ve gazetelerin olaylı sütunları artmış, haberler çoğalmıştı. Bu defa Deniz Gezmişlerin adları sık kullanılmaya başlanmıştı. Birçok isim içinde en sık kullanılan ve dikkat çeken Deniz Gezmiş’ti. Önce-leri ‘denizleri gezen adam’ olarak algılıyordum. Neden o kadar çok bahsedildiğini henüz anlamıyordum. Fakat giderek gündemi dol-duran bir özellik kazanıyordu.

Arananların toplu fotoğrafları ve altında kısa kimliklerinin yer aldığı afişler ana caddelere, işlek sokak başlarına asılmaya başlan-mıştı. Merakla inceleyenler ‘ne kadar babayığit insanlar’ diye ko-nuşuyordu kendi aralarında. Gerçekten de yiğit bakışlı, yiğit duruşluydular. Her biri ayrı güzellikte olan o insanların gözlerinde parıltı vardı, umut vardı, kavga vardı. Adeta meydan okuyan ifa-deler vardı yüzlerinde. Bilinçli bilinçsiz herkes etkileniyordu. Ne yaptıkları fazla bilinmiyordu. Hepsine ‘terörist’ deniliyordu ya da ‘komünist kaçaklar’dı! Katil, gaspçı, suç işleyenler’ olarak teşhir

ediliyorlardı. Bulanlara, tanıyanlara bol vaatli ihbar çağrısı vardı. Mükafatlandırılacaklardı! Acaba hangi vicdan onları ihbar etmeye rıza gösterebilirdi? Vicdanı tükenmiş, öyle insanlıktan çıkmış birileri var mıydı?

Okula giderken hemen alt kısımdaki dört yolda elektrik direğine, levhaya asılı afişlere merakla bakardım. 'İhbar edenler mükafatlandırılacak' sözlerini okuduktan sonra toplanan kalabalığı süzerdim. Neredeyse hepsini tek tek incelerdim. Sanki varsa öyle biri, yüz ifadesine yansır gibi bakıyordum. Kimilerinin yüzü acıdan kırıksık görünüyor, kimileri çok sevecen bakıyor, kimileri ise kendi aralarında fısıldaşarak, ne kadar genç ve babayiğit olduklarını birbirlerine söylüyorlardı! O an kafama koydum. Kesin ders arasındaki teneffüslerde gelip o kağıtları yırtacağım. Bunu bazı arkadaşlarımla birlikte yapacaktım. Hepsine ulaşamazsak bile yırtabileceğimiz yerler olurdu. Hemen yakınındaki hastanenin girişinde de aynı afiştan asılı olduğu söylenmişti. Hastane daha kolay olabilirdi, alt koridora girip çıkmak serbestti, sadece yukarı katlara her zaman gidilemiyordu.

Kafama koyduğumu arkadaşlarımla yaptık. Ders aralarında gelip yırtabildiğimiz kadarını yırtmıştık. Kuvvetli yapıştırıcıyla ve boyumuzu aşan yerlere asmışlardı. En rahat hastane önündekiler olmuştu. Ama her şey bununla bitmiyordu. Sanıyorduk ki, bir daha oraya aynı afiştan asamayacak kimse ve böylece arananlar bulunamayacaktı. Tam çocukça bir düşünüştü tabii.

Ama hayır!

Çocukluğumuza adeta isyan ekiyorlardı. Yaşananlar, gelişmeler, düşünce ve duygu dünyamızı alt üst ediyordu, etkiliyordu. Bize farklı şeyler öğretiliyordu. Daha ortaokulun ilk süreçlerinde, ilk günlerinde, kendimi bir boykotun içinde bulmuştum. O gün hafif bir yağmur vardı. Lisenin bahçesinde toplananlar heyecan içinde, sağa sola koşturan, dağınık grupları toplayan ve herkesin tanıdığı, sevdiği 'abiler'i izliyor, bu büyüklerimiz zaman zaman topluluğun dışında bir araya gelip ayaküstü ve çevrenin duymayacağı tonda konuşarak tekrar ayrılıyorlardı. Birden ortalık alevlenmişti. Ali Yeşil, Hasan ve Metin başka adlar dolaşıyordu ortalıkta. Lise son

sınıf öğrencileriydi hepsi de. Polisçe yakalandıkları söyleniyordu. Şinasi Eskiçırak öfkeyle konuşup, bağırıp çağırıyordu. Polis bir anda bahçeye, aramıza kadar girmişti. Müdür yardımcılığı yapan ama müdür hazır olmadığında müdürlük görevini yürüten Şinasi Eskiçırak hocamız o gürültüde sesini tam anlamasam da hâlâ bağıırıyordu. Bir ara polise:

“Hani Alim, hani Hasanım? Ben öğrencilerimi istiyorum. Ne hakla öğrencilerim karakola götürölüyor? Kim emir vermişse vermiş! Onlar öğrenci, onlar suç işleyecek bir şey yapmamışlaaaaa!” diye bağıırıyordu.

Kalabalık dalga dalga kabarıyor, herkes merakla izliyordu. ‘Ne oluyor’ diye soran da yok! O an kimse bu soruya yanıt verecek durumda değil. Öfke ortak yanıt oluyordu. Şinasi hocamız hâlâ yiğitçe meydan okuyarak, “O zaman beni de alın!” diye bağıırdı.

Bu meydan okuyuş polisleri hem kızdırdı hem de cesaretlerini kırdı. Öğrenciler ise dışarıda boykot havasında bekliyorlar. Müdür bile isyanda. Bu nedenle fazla inisiyatifli değiller, emir bekleyen pozisyoncular. Fırsat kolluyorlar. Ne yapılacağını, o kalabalığın nasıl patlayacağını bekliyorlar. Korkuları davranışlarına yansıyor. Bazıları da vurdumduymaz bir havada, uzaktan izliyor her şeyi.

Polise emir gelince Şinasi hoca da gözaltına alındı. İki taraftan da tutmak istiyorlar gözaltına alırken. O reddediyor, her iki omzunu da şiddetle silkerek polislerin tutmasına engel olmaya çalışıyor. Yine bir şeyler konuşarak başı dik bir biçimde arabaya yürüyor. Araba hareket eder etmez kalabalık bahçe kapısına doğru akıyor. Koşuyoruz. Onlar ne yapıyorsa aynısını yapıyorum ben de. Önce hemen bahçe çıkışında Sabri Cengiz bir şeyler söyleyerek saygı duruşuna davet ediyor herkesi. Sol yumruklar havada. Sonra hep birlikte yürüyerek caddeden aşağıya doğru yürüyoruz. Herkes belli bir yere kadar toplu yürüyor, sonra dört yolda gruplar halinde mahalle aralarında dağılıyoruz. Polis tüm gücüyle gruba yönelmesin diye parçalara ayrılmışlar meğer. Bir tedbir yani.

Edebiyat öğretmenimiz Kemal Burkay’ın Türk eşi Halide Burkay’dı. Onun dersleri bir başka olurdu. Bize çoğu zaman değişik

şiiirler okurdu. Bir gün yine bir şiir okumuş ve Kemal Burkey'a ait olduğunu belirtmişti. O zaman Kemal Burkey da tutukluydu. Boykotun ikinci günü birçok hocamızın sürgün edildiği haberini aldık. Sürgünler içinde lise öğrencileri de vardı. Ağabeyim de Malatya Turan Emeksiz Lisesi'ne sürgün edilmişti.

"Faşistlerin yatağı" olarak biliniyordu bu okul. Halide, Burkey Elazığ Lisesi'ne sürgün edilmişti. Orası da faşistlerin etkin olduğu bir yerdi. Oldukça uzun boylu olan bir hocamız vardı, o da sürgün edilmişti. 'İlerici solcu' hocalarımızdı hepsi de. Seçilen öğrenciler ve öğretmenler 'elebaşı' olarak görülmüştü. Halide Burkey gitmedi. Bazıları ise istifa etti. Her şey iyice karışmıştı.

Orta 2. sınıfta Yusuf Kenan Deniz hocamız edebiyat dersine giriyordu. Bize bambaşka şeyler anlatmıştı bir gün. Kara tahtada iki açısı uzun bir üçgen çizmişti. Üçgenin üst kısmına bir çizgi çekerek küçük boyutlu bir ayrı üçgen görüntüsü vermişti. Üst kısmı yani küçük açılı üçgeni egemenlerin, sömürücülerin sınıfı, alt geniş kısmı ise emekçilerin, halkın, işçi sınıfının, ezilenlerin oluşturduğu tabaka olarak adlandırmıştı. Sömürüyü, baskıyı çok basit bir anlatımla bize kavratmaya çalışmış ve ezilenlerin kendi gücünü örgütleyerek ezenlere karşı mücadele etmelerinin kaçınılmazlığını anlatmış, bu mücadelede öncülük eden gücün de 'Dev-Genç' olacağını, onun öncülüğünde bir mücadeleyle sömürüden kurtulacağımızı söylemişti. Bu anlatım Yusuf Kenan Deniz hocayı daha çok sevmemizi sağladı. 'En solcu' hocamızdı. Bize ezen ezileni anlatmış, üstelik tahtada çizerek, tarif ederek kavratmaya çalışmıştı. Teneffüse çıkar çıkmaz anlamını bilmediğimiz, örgüt müdür, kişi midir ne olduğunun farkında olmadığımız halde birçoğumuz "Dev-Genç!" diye bağırmaya başladık. Bir süre tempolu bir şekilde tekrarladık durduk. İkinci derste hocamız bizi uyarmış, rastgele her yerde bu şekilde bağırmanın, burada konuşulanları anlatmanın sakıncalı olacağı uyarısını yaparak bize gizliliği öğretmişti. 'Bazı şeyler her zaman ve her yerde konuşulmaz'dı!

Kızıldere olayları yüreğimdeki ‘çocuksu solculuğu’ alevlendirmişti. Gazetelerde çatışmadan sonra köyün, evin yakılmış yıkılmış hali, samanlıkta ele geçen Ertuğrul Kürkçü’nün resmi, öldürülenlerin resimleri vardı. Boy boy ve renkliydi. Mahir Çayan’ın ay gibi yüzü, o kocaman güzel gözleri ahlar çektiirmişti. On can vurulmuştu. Oyy! Kızıldere nasıl dayandın? Bir gazeteye bakıyor, bir düşünüyordum. Gözlerim beni arayışa götürüyordu. Pir Sultan Abdal olayından daha kanlıydı. Gerilla mücadelesini kırsaldan başlatmak için Karadeniz’e açılmak istiyorlardı. Fakat Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamı gündeme gelmişti bu sıra. Bu sebeple NATO üssünden bazı görevlileri rehin almışlardı. Amaçları Deniz Gezmişlerin idamını engellemekti. Ama öngördükleri gibi olmamıştı.

Ardından 6 Mayıs’ta Denizler idam edildi. Hayır, artık eskisi gibi ‘denizleri gezen adam’ olarak algılamıyordum onu. Devrimciydi o, bir militandı hem de tehlikeli bir komünistti devlet için. Boşuna idam kararı vermemişlerdi. Darağacını gözlerimin önünde canlandırmaya çalışıyordum. Hiç görmemiştim.

Herkes idamları konuşuyordu. Gazeteler resimli haberlerle doluydu. Komşular gazete alıyordu. En çok da Ali Ataman amca alıyordu. Böyle durumlarda “keşke bizim evde de gazete alabilen birileri olsaydı” diyerek hayıflanıyordum. Harçlığımızla bazen Günaydın ya da o günü içeren, çok resimli olan gazeteden almaya çalışıyordum ama annem gazete almamıza karşıydı. Daha o süreçte gazeteyi bile tehlikeli buluyordu. Tehlikeli şeyleri öğrenmemizi istemiyordu kendince. ‘Kaldı ki ben bir kızdım, o tür şeylerle ne diye uğraşıyordum!’ Fakat onun yasakçılığı, en ufak bir gelişmeyi öğrenmemi engelleme tavrı, beni daha çok öğrenmeye itiyordu. Farkında değildi annem ama bana iyilik yapıyordu, yeni şeyleri anlamaya itiyordu.

Ali Ataman amcalar kalabalık bir aileydi. Kızları Fethiye, Kız Sanat Okulu’nda okuyordu. Perihan’la aynı ortaokuldaydık. Di-

ğerleri daha küçüktü. Evde Emine ana daha etkindi, her işi kadınlar çekip çeviriyordu. Kızlara baskı yoktu. Hep beraber gazete okuyorlardı, radyo dinliyorlardı.

deniz yusuf hüseyin

Üç isim artık herkesin dilindeydi; Deniz, Yusuf ve Hüseyin... Günlerce onlar konuşulmuştu. İdam edildiklerinde sofralarda yemekler yenilmemiş, tabaklar yarı dolu kalakalmıştı. Kimileri acıdan, kimileri kendi yakınlarından, diğer şehirlerdeki çocuklarından yana endişeli olduklarından yemekten hiçbir tat alamıyorlardı. Fethiyelerin de ağladığını hatırlıyorum. Gazetede ki resimleri kesip saklamıştık. Kimileri evlerinin duvarlarına bile asmışlardı. Öyle gazeteler vardı ki, tam sayfa onlarla ilgili resim ve haberlerle doluydu. Denizler böylece her eve girmişti. Darağacına giderken atıkları sloganlar, ailelerine yazdıkları mektuplardan parça parça gazetelere yansıyanlar okunuyor, yorumlar yapılıyordu. Defterlerimizde onların adları vardı. Şiirler yazıyorduk. Her mısranın baş harf i onların adlarından birer harfti. Her üçünün adını çıkarana kadar şiirle uğraşırdık. Belki çocuk kafamızla biçimini de uyduruyorduk ama hepsi onlara ilişkin duygulardı ve gerçeklerdi. Özlü, saf ve temizdi. Türk devletine karşı bir tepkiyi ifade ediyordu.

ihtilalci solculuğa en iyi alternatif ecevit solculuğuydu!!

Kaldığımız binanın ön bahçesinde toprak damlı bir ev vardı. İki odadan oluşuyordu. Kışları, daha doğrusu okulun açık olduğu aylarda ev bulmak özellikle de ‘öğrenci evi’ bulmak zorlaşırdı. Herkes akrabası, köylüsü veya tanıdıklarının yanında ev kiralamak isterdi. Kırsal alanlardan gelenlerin genel bir içgüdüsel refleksiydi bu. Tanıdıklarının olduğu yerlerde kendine sahip çıkılabileceğini

düşünürlerdi. Haksız da sayılmazlardı. Çünkü şehir, kalabalık ve karmaşıktı, haliyle kırsaldan gelen herkesi korkuturdu.

Bahçedeki bu damları da ev sahibimiz kendi köylülerine ve tanıdığı yakın köylerden öğrencilere kiralamıştı. Erkek öğrencilerdi çoğunlukla. Zaman zaman tek tük kız akrabaları da kalıyordu. Kalabalık olduklarından bir iki kız öğrencinin kalması zorlaşıyordu. Yalnız evi tutanların sayısı başlarda az olmasına rağmen bu sayı giderek artıyordu. Ve çoğu lise, ortaokul öğrencileriydi.

Ev sahibinin çocukları ise binanın birinci katındaki dairelerde kalıyorlardı. Bir devrimciyle bu evde tanışmıştık. Olayların hâlâ sıcak olduğu günlerde o da Denizlerden bahsetmiş, kravatını göstererek Mahir Çayan'ın hediyesi olduğunu söylemişti. Vurulanlardan bazılarının ismini sayarak, onlardan oluşan bir grubun köylere gittiğini ve kendileriyle konuştuğunu anlatmıştı. Halbori, Çukur ve civar köylerde de devrimci öğrenciler olduğunu ve üniversitede okuduklarını söylemişti. Veli Tayhani'nin bir abisi de Ankara'da okuyordu. Kendileri Ermeniydi. Bu özellikleri hep dikkatimizi çekerti. Bir gece geç saatlerde kapımız çalınmış ve çok iri yarı biri ağabeyimi sormuştu. O da evde hazır bulunuyordu. Sanki sözleşmiş, birini bekliyordu. Ayrı odada kalmış, bir şeylerle meşgul oluyormuş havasını vermeye çalışıyordu. Gelen kişi içeriye girmemiş, şehri çabuk terk edeceklerini, acele dönmek gerektiğini söylemişti. Daha sonra bu kişinin Veli'nin ağabeyi olduğunu öğrenecektim. Onları duymuştum.

Daha önce ağabeyime teslim ettiğı büyük bir tabancayı alıp gitmişti. Gizlice vermişti ağabeyim. Benim de salonda olduğumu fark etmemişti. Salonun elektriğini yakmamış, odaların ışığı da loş olduğundan herhalde dikkat etmemişti. Ben o zaman sevinmiş ve ağabeyimin de gizli şeylerle uğraştığını sanarak daha değişik duygulara kapılmıştım.

Evimizde kitaplarımız azdı. Olanları da ağabeyim getirmişti. Fakir Baykurt'un, Yaşar Kemal'in, Kemal Tahir'in romanları, Tefik Fikret'in şiir kitabını hatırlıyorum. Şiirleri bazen sesli okuduğunda dinlemeyi çok severdim. Tok, güzel bir sesi vardı ağabeyimin. En çok da 'Alı Turnam'ı söylerken sesini seviyordum. Sonraları o faşistlerin tür-

küsüdür denildiğinde bozulmuştum ama o türküyü hep sevdim ve hep mırıldandım. Hâlâ da çok severek dinler ve söylerim.

Giderek genel devrimcilik, solculuk olguları kafada az da olsa anlamını buluyordu. Artık söylediğimiz türküler bile değişmişti; Denizler, Mahirler de girmişti türkülerimize. Sinema, türkü, kitap seçimleri, aranan ölçüler giderek değişiyordu. Yılmaz Güney'in filmleri kaçınılmazdı. Onun filmlerinin oynatıldığı günlerde bilet kalmazdı. Önceden bilet alma yarışı başlardı. Ayakta kalma pahasına gidilirdi. Film izlenirken tezahüratlarda bulunulurdu. Murat Soydan'ın bir filminde idam sahnesi vardı. O sahnede birçok izleyici ağlamıştı. Ama herkes tepkisini ayaklarını yerlere vurarak, yuhalayarak göstermişti. Mahsuni, Zamani dinlenirdi. Onların türküleri etkilerdi hepimizi. Coşardık adeta.

Ancak, bunlar henüz bilinçli, bilimsel temelde bir gelişimin nüveleri bile değildi. Belki etkilenimlerdi, daha sonraki şekillenmede bütün bu etkilenimler tabii ki rol oynadı. Fakat öte yandan da Ecevitçiliğin etkileri vardı. 'Karaoğlan' bir kurtarıcı olarak algılanıyordu. Solculuk devrimci militan örgütlülüğe dönüşmemiş, sürekliliği bu anlamda sağlayamamıştı. İhtilalci grup müthiş etkilemişti. Solculuk bu temelde öncü bir örgüte, onun somut çalışmalarına dönüştürülseydi, Ecevit solculuğu hiç yaşam bulmazdı ya da o ölçüde etkilemezdi. Dersim'deki gençlik potansiyeli, genelde de halk asimilasyonun yoğun etkisindeydi ve Ecevit bu kesimlere hitap ediyordu. Karşılık da buluyordu haliyle. Seçimlerde tercih daha çok Ecevit'ten yanaydı. Onun partisi CHP'ydi. Düzen partileri içinde en iyisini arama, en çok devleti temsil edeni kurtarıcı görme ne kadar saçmaydı. Devlete karşı muhalefet eden devrimci solculukla, Kemalist devlet solculuğu arasındaki ayrımı görememe, ikisini de Ecevitçilikte toplama bir arayıştı; özden uzaklaşmayı değişik biçimde derinleştirmeydi.

Ecevit mavisii gömlekler, Ecevit posterleri, seçim dönemlerinde gönüllü Ecevit propagandası yapma, gösterilere katılma, kendini solcu olarak gören bilinçsiz kesimlerin temel aktivitesiydi. Solculuğu illegal yürütmeye gücü yetmeyenler, CHP solculuğu ile dev-

lete muhalefet etmeye çalışıyorlardı. Ecevit onlar için adeta bir kurtarıcıydı. Hiç değilse Demirel'den, diğerlerinden daha iyiydi! Tabii işin diğer yönü de; Ecevit ile devlet radikal solu denetim altına almaya çalışıyor, ihtilalci solculuğa alternatif olarak sunuyordu. Karaoğlan kurtarıcılığı çok açık işleniyordu. Özellikle Dersim'deki kaba devlet muhalifliğini CHP devletçiliği bünyesinde toplama, ona iyice entegre etme çabası en gerçekçi olanıydı!

İşte o süreçlerde gelmişti Ecevit Dersim'e. 1973'ün sonlarıydı. Çok görkemli bir karşılama hazırlanmıştı ona. Bütün dolmuşlar, otobüsler hatta kamyonetler harekete geçirilmişti. Kovancılara, Mazgirt köprüsüne, Sihenk'e kadar her yer tıklım tıklım olmuştu. Şehir merkezinden öteye gidemediğim için çok kızmıştım. Babam bizi bir otelin teras katında bekletmişti. Ecevit mavileri giyinmiş, göğsümüzün sol tarafına fotoğrafını takmıştı. Ama bu yeterli değildi. Teras katının beton sütunlarına kırmızı boyayla:

“Karaoğlan geliyor! Karaoğlan iktidar!” sloganları yazıyorduk.

Belediye binasının hemen karşısındaki otelin teras katındaydık. Alan olduğu gibi görünüyordu. Çatı katları, damlar Ecevit gelmeden tıklım tıklım dolmuştu.

Sonra Ecevit göründü. Yanında da Rahşan Ecevit vardı. El sallıyorlardı. Kalabalık coşmuştu. Hep bir ağızdan atılan sloganlarla, tezahüratlarla inliyordu alan. Ardından belediye binasının balkonundan konuşmaya başladı: “Sayın Tunceliler!..” dedi ama kalabalığı susturmak mümkün değildi. Islıklar, sloganlar bitmiyordu. Buna rağmen konuşmaya devam etti Ecevit. Pahalılıktan, zamlardan, fukaralıktan söz etti.

Ve bol vaatlerde bulundu.

annem beni asileştirirken savaşmayı da öğretti!

O yıl babam beni ve ağabeyimi, Almanya'ya götürmeye karar vermişti. Okulu bırakmak istemiyordum. Ortaokulu bitirmiştim ve devam etmek istiyordum. Hatta hemşireliğe eğilimim sağlık

okuluna gitme istemimi öne çıkarmıştı. Yatılı okulların özelliklerini fazla bilmezdim ama çevrede okuyan akraba kızları vardı. Dayımın kızı Elazığ Kız Meslek Lisesi'nde okuyordu. Amcamın kızı Akçadağ'da okuyordu. Onların aileyle bağları daha çok hoşuma gidiyordu. Uzak olmayı istiyor, o şekilde belki annemce daha çok sevilleceğimi düşünüyordum. Annemin yaklaşımları beni içten içe bu şekilde bir uzaklığı yaşamaya itiyordu. En küçüklerimiz ikiz kızlardı. Adları ilkokul arkadaşlarım Feride ve Nesibe'nin adlarıydı. Onların yetiştirilmesi çok zordu. Annem her defasında:

“Biriyle baş ettim sanki, allah iki tane daha verdi!” diyerek allaha sitem ederdi. Ben de içten içe “iyi ki oldular” diye sevinirdim. Hatırlıyorum annem hamileyken beni azarladığında, neden kız doğduğuma kızar, ben de “keşke iki tane daha olsaydı” derdim. Bunları söylerken ikiz istemiyordum herhalde! Sayı olarak çok olması anlamında diyordum sanırım. İkizler olduktan sonra sanki tanrı benim bedduamı duymuş ve kabul etmiş gibi sevinmiştim. Tabii büyütülmeleri kolay olmadığından ben de bazen zorlanıyordum.

Nesibe'ye genellikle ben bakıyordum. Annem Feride'yle daha çok ilgileniyordu. İkimiz beraber onları kundaklardık, mamalarını verirdik. Öyle ki komşular Nesibe'ye ‘Sakine'nin kızı’ derlerdi. Feride sarışın, Nesibe esmerdi. Ayrı yumurta ikizleriydiler. Onların doğumundan hemen sonra annemin apandisit ameliyatı geçirmesi işleri benim için daha da zorlaştırmıştı. Ev işleri, ikizlere bakma, daha o yaşlarda evin sorumluluğunu almak beni eziyordu. Her işi küçük yaşta öğrenmek zorunda kalmıştım.

O zaman yedi kardeşтик. Evin büyük kızı bendim. Ağabeyim dışında hepsi benim küçüklerimdi ve bakıma muhtaçlardı. Çamaşır, yemek, ekmek, alışveriş diğer tüm işleri yapmama rağmen annemi memnun edemiyordum. Komşu kadınlar kızlarına benim evdeki bu çalışkanlığımı, küçük olmama rağmen işlerin üstesinden gelmemi örnek verirken, annem tam tersine beğenmez, kusur bulurdu. Çok hırçın bir kadındı. Çocukların çokluğu, babamın evde olmayışı onu yalnız bırakmış, daraltmıştı. Aile yükü ona zor geliyordu. Kaldıramıyordu. Annem evi kendi bildiği, anladığı dilde

ve kurallarla yönetiyordu. Yaşamımı en çok etkileyen insanlardan biridir anam. Bu yüzden onu çok anlatacağım. Annem beni asileştirirken aynı zamanda savaşmayı da öğretti. Bu nedenle ona çok şey borçluyum.

Babam beni ve ağabeyimi ikna ederek Berlin'e götürmüştü. İlk kez Dersim'den, aileden, Zeynep anamdan bu şekilde ayrılıyordum. Uzaklaştıkça özlem artıyor, pişman oluyor, üzüliyordum hatta ağladığımı oluyordu.

Dersim'den sonra ilk gördüğüm yer Elazığ şehri olmuştu. Ama otobüs orda durmamış direk İstanbul'a gitmişti. Yoldaki mola-
larda gördüklerimle sınırlıydı bu görme. Kimi yerleri gece geç-
miştik, nasıl olduklarını görememiştim. Otobüs yolculuğu çok
yıpratmıştı beni. Mide bulantısı, kasmalar yol boyu devam etti.
Babam ve ağabeyim bu tür yolculuklara alışıklardı. Kovancılar ve
Elazığ'ın giriş çıkışlarında, levhalarda, taşlarda MHP yazıları dik-
katimi çekiyordu. Faşistlerin yoğun olduğu yerler olarak bilini-
yordu buralar, yazılar da bunu doğruluyordu sanki. Kayseri,
Yozgat, Bolu oralarda da MHP, AP, çok nadiren de CHP yazıla-
maları vardı.

Sonunda İstanbul'a ulaştık. İstanbul çok büyüktü. Boğaz köp-
rüsü o yıl yapılmıştı. Henüz tam bitmemişti. Deniz'in üzerinde
uzun ve kocaman bir köprü. Çok ilginç gelmiş, pür dikkat kesil-
miştim. İstanbul'da oturan akrabalarımız da vardı. Ama biz kim-
seye gitmemiş otele kalmıştık. Bizim biletlerimiz de babamın
dönüş biletine denk getirilmişti ve o tarihi kaçırmamamız gereki-
yordu. THY'nin sahiplerinden Fahri Baba hemşchriydi, babamın
yakın dostuydu. Babam ona telefon açarak ayırtmıştı. Fahri Ba-
ba'yı merak etmiştim. Fahri Baba ilk anda heybetli bir iş adamı
portresi uyandırıyor. Kendisini daha sonra Berlin'de gördüm
ama gerçekten sevimli ve heybetli bir amcaydı.

İlk kez uçağa biniyordum. Çok güzeldi, özellikle de bulutların
içinden geçerken güzelliğine doyum olmuyordu. Pamuk yığını üze-
rinde zıplıyormuşum gibi geliyordu bana. İlginçti ama hiçbir şey
garip gelmiyordu. İlk kez görüyor, ilk kez yaşıyordum ve çabuk

adapte oluyordum hiçbir şey yabancı gelmiyordu. Bilmediğim şeyleri de çevreme bakarak, babam ve ağabeyimi izleyerek öğreniyordum. Uçakta verilen tabldotların kullanımında zorlanmamıştım. Onları da hemen becermiştim. Uçak Sofya'da yakıt ikmali yapmıştı. 'Komünist bir ülkedeydik!' Tarih dersinde Bulgaristan'ı farklı okumuştuk. Sosyalist rejime sahipti. Bu nedenle geçerken ilgimi çekmişti. Ama sadece havaalanında inmiştik. İnsanları, insan ilişkileri nasıldı acaba? İzlerken farkı görmeye çalışıyordum fakat sadece polisleri farklıydı. Türk polisinin yanından geçerkenki duygulara kapılmadım.

Almanya büyüktü. Stuttgart, Frankfurt, Berlin sonra Doğu Berlin'e gittik. Babam, "Bakın Doğu Berlin burası," diyor. Babam, Berlin'in sonradan ikiye ayrıldığını, araya duvar örüldüğünü anlattı. Doğu Almanya'daki rejimin özelliğini de yine derste öğrenmiştim. Yaşam ve coğrafyasını somut olarak görmek daha başka kuşkusuz. Fakat biz sadece geçiyoruz.

Berlin havaalanında inip taksile Johanniterstraße 10 yazılı sokaktaki büyük kapıdan içeriye girdik. Birçok binayı geçtikten sonra biraz daha تنها ve diğer yüksek binaların bitişiğindeki iki katlı eve girdik. İlk hoşuma giden şey evin öyle sade ve ayrı olmasıydı. Apartmanların kalabalıklığı hiç güzel değildi. Babam başka ev bulmadığını söylüyordu ayrıca Almanya'da öyle küçük yerlerde fazla kişinin kalmasını sağlıklı bulmazlarmış, yasakmış! Tek kişinin kalabileceği yerde biz üç kişi kalacaktık. Bir oda, küçük bir hol, mutfak ve banyosu vardı.

Babam beni ve ağabeyimi neden getirmişti? Kendisinin de "gavur memleketi" dediği ve çalışma koşullarının zorluğundan dolayı, en önemlisi de çocuklarından, ailesinden uzak olduğu için, sevmediği yere bizi de götürmüştü. Üstelik ikimiz de okula ara vermiştik. Bizi çalıştırma amacı da yoktu. Ben 14 yaşında, ağabeyim 17 yaşındaydı. Ona yaklaşımı da ilginçti. Evin büyüğüydü, buna ilk çocuk olması da eklenince hep özerk kaldı. Annem bu özerkliği bir türlü kabul etmezdi. Ağabeyim evde de değişikti. Her şeyi özeldi. Titizdi, giysileri hep ütülü ve temiz olurdu. Günde iki

üç kez giysi değiştirdiği olurdu. Kirli bırakılmış bir tek çorabı, gömleği olmazdı onun, kıyamet kopardı. Evde en geç o kalkardı. Sofrası hazırlanırdı. Masanın üstündeki bardağına yanındaki sürahiden su doldurmayı bile bilmezdi, yapmazdı. Yemekleri beğenmez çoğunlukla lokantada yerdi. Annem bu duruma çok üzülür bazen de beddua ederdi.

“Gidip o lokantanın pis çorbasını içiyorsun, evdeki temiz yemeği yemiyorsun. Senin gibi bir evlattan ne beklenir!” derdi. En hayırsız evlattı ona göre.

Annem güzel ve temiz yemek yapardı. Abimin alışkanlıklarına anlam veremiyordum. Yazları İstanbul’a, Antalya ya da Ankara’ya giderdi. Babam ona ayrı para gönderirdi. O bunun dışında hem annemi zorlar para alırdı hem de borçlandı mı babamdan isterdi. Her izine geldiğinde ağabeyimin yüklü borçları ödenirdi. “Allah’tan kork!” diyorduysa da, kızmazdı babam. Kendine özgü prensipleri vardı ağabeyimin. Her konuda kendine özgü tarzını uygulardı. Onun için alan, ülke değiştirmek fark etmezdi. Sosyal yaşamındaki özgünlüğü çoğu zaman övülür, hoş karşılanırdı. Annem bile ona güç yetirememiş, özelliklerini değiştirememişti! Babam abime karşı zaten alabildiğine hoş görülüydü. Babam abimi sadece bir oğlu olarak görmez ona arkadaşı gibi yaklaşırdı. Değer verirdi. Genç yaşında, genç, delikanlı bir oğula sahip olmak onu hep gururlandırırdı. Çevredekiler, Alman komşular bile bizim, babamın çocukları olduğumuza inanmazlardı. İkimiz de gençlik çağındaydık, boylarımız yaşımızdan daha büyük gösteriyordu. Babam da genç, dinç ve dinamikti.

Babam ilişkilerinde kapalı ve dar değildi. Tam tersine sanki herkes onun dostu, arkadaşymış gibi davranırdı. Dersimlilerdeki birbirini arama, ilişkiyi birbiriyle sınırlı tutma özelliği onda yoktu. Sivaslı, Kayserili, İstanbullu, Karslı arkadaşları, dostları vardı. Bizi ziyarete gelenlerin herbiri bir yerdendi. Alman, Afrikalı, Libyalı arkadaşları da vardı. Seviliyordu, ilişkilerinde doğal ve sıcaktı. Eve ve çocuklarına da çok bağlıydı. Almanya’da babamı daha yakından görüyor ve daha çok seviyordum.

Onun düşünceleri, duygulan aslında hep bizlerdeymiş. Sık sık izne gelişi, mektupları eksik etmemesi, türküleri, şiirleri, nasihatları bize olan tutkusundandı. “Çocuklarıma nasihatlarımdır” kasetini dinledimizde hepimiz duygulanmıştık. Bize yaşamda doğruları gösteriyordu. Madde madde konuşmuştu. Uzun süre saklamıştık o kaseti. “Keşke şimdi olsaydı da yeniden dinleseydim” diyorum. Zerdüşlükte bu özellik güzeldir. Öğütler, nasihatler bağlılığın ifadesidir. Eleştiri saklıdır, uyarıcıdır. Babamın dünyası bir anlamda bizdik. Diğer babalardan farklıydı. Birçoğu yıllar geçmesine rağmen izne bile gelmezlerdi. Evli oldukları halde Almanya’da da evlenir, kötü yaşam alışkanlıkları edinirlerdi. İçki, kumar ya da başka kadınlarla ilişkileri ev yaşamını alt üst eden kötü alışkanlıklardı ve çoğu zaman aileyi dağıtırdı bu tür kötü özellikler. Dersim’deyken birçoklarının adları verilir, Alman kadınlarla evli oldukları söylenirdi. Hatta bazıları alıp birlikte de getirirlerdi. Bunlar huzursuzluk kaynağı olurdu. Kimileri de güya kurnazlık yapıyordu. Zengin Alman kadınla evlenip mirasına konmak amacıyla öyle bir evlilik yaptığını söylüyordu.

Babamın çevrede de bilinen en olumlu yanı kadına öyle yaklaşmıyışydı. Komşuları en çok ona güvenirlerdi. Eşlerini işleri olduğunda babamın yanına bırakabilirdi.

Genellikle bizimle dolaşırdı veya gideceği yeri bildirirdi. İşten geldiği veya herhangi bir yere habersiz gittiği zaman telefon eder, birlikte gittiği kişileri de konuşturur, güveni sarsıcı en ufak bir şeyden sakınırdı. Bu onun yaşam biçimiydi. Haliyle bu özellikleri bize de yansıyordu. Ancak ağabeyim biraz daha kurnazdı. Arada ufak yalanları da oluyor ama hemen anlaşılıyordu. Çünkü babamın yaklaşımı karşısında yalan söylemek gerçekten zordu. Yüreği temiz bir insana yalan söylemek kolay değildi. İnsan hemen kendini ele verirdi.

Babamın sigara, içki, kumar alışkanlıkları da yoktu. Sigara içmezdi. İçkiyi de misafirlikte ya da misafir geldiğinde sarhoş olmayacak kadar içerdi. İçkiye karşı dayanıklı değildi. Erken sarhoş olurdu ve mutlaka saz çalıp türkü söyler, ağlardı. Onun türkülerinde hep ayrılık, özlem vardı. Biz iki çocuğu yanındaydık fakat o yine de rahat değildi. Çoğu zaman sofraya başından gözü yaşlı kalkardı.

“Benim çocuklarım acaba ne yiyor. Acaba para yetiştii mi, harçlıkları var mı? Zeynep yine cimrilik yapmış mıdır?” diyerek kahrolurdu.

Ağabeyim sürekli yaşanan bu duruma kızar babamı yatıştırmayı bilirdi. Onun konuşmaları babamı teskin ederdi. Ama ben onu teskin etme yerine onunla birlikte ya da onlar olmadan ağlardım. Özellikle babama üzülürdüm. Dersim’deyken ‘Almancı çocuğu’ olmak farklı anlaşılyordu. Almancılık zenginlikti. Bol para, bol hediyelerdi. Babam her izne geldiğinde bizim her türlü ihtiyacımızı karşılardı. Birlikte getirdiğı çok güzel şeyler olurdu. Yirmi gün, bir ay boyunca bizim iyi beslenmemizi sağlamak için hiçbir şeyi esirgemezdi.

Annemin Dersim’den başka yerlere gitme istemini bir kez oylamaya sunmuştu. Annem ve ağabeyim dışında hepimiz babamı desteklemiştik. Başka şehirlere gitme isteğı bizde yoktu. Çekici gelmiyordu. Ağabeyim için ise fark etmiyordu. O hep dolaşıyordu. Tam bir gezgindi. Bazen onun çok şanslı olduğunu düşünürdüm. Çok titizdi. Temizdi. Bu konulardaki birçok alışkanlığı ondan öğrendim. Hatta dişleri günde üç kez fırçalamayı, özellikle de gece yatmadan önce fırçalamayı ona bakarak uygulamaya başlamıştım.

Ağabeyim bir gün sabah kahvaltısında bana:

“Kalk, çıkardığım gömleğı yıka ondan sonra gel otur!” demişti. Gömleğini henüz yeni çıkartmıştı ve zaten yıkayacaktım. Ama kahvaltıya oturmuştuk. Öyle bir anda beni azarlayıp kaldırmaya çalışması babamı çok öfkelen-dirmişti. Babam vardiyalı çalışırdı. Sadece bir hafta sabahları birlikte kahvaltı yapabiliyorduk. Diğer haftalar uyanma saatleri değişiyordu. Çok nadir üçümüz birlikte oluyorduk. Aslında başka sorunları da vardı. Babam onun yaşam tarzına kızılıyordu, açık yüzüne vurmuyordu henüz ama bazı davranışlarıyla hissettiriyordu. Ağabeyim de ne yaptığının farkındaydı. Eve sürekli geç gelmesi, bazen hiç gelmemesi, harçlığını çabuk bitirmesi, harcamalara dikkat etmemesi, diğer alışkanlıkları babamın sabrını taşıırıyordu. İşte o gün patlak vermişti. Ağabeyimin o sözü üzerine babam masadaki cam kül tablasını fırlatarak: “Eşek oğlu

eşek. Sende hiç vicdan yok mu? Evin bütün işlerini o yapıyor, senin arkadaşlarına, benimkilerine hizmet ediyor, bir dakika bile boş durmuyor. Ne acelesi var yeni çıkarmışsın, dur kahvaltısını yapsın ondan sonra yıkar,” demişti ve sofradan kalkmıştı.

Kül tablası ağabeyimin hemen başının yanından geçmiş, duvarda parçalanmıştı. Eğer başını çevikçe eğmese, kafasını kırardı kesin. Ağabeyimin hiç beklemediği bir tavidir bu. Çok etkilenmişti, hıçkırır hıçkırır ağlamaya başlamıştı o da. Kalkıp sofradan gitmişti. Sadece ben kalmıştım. Ağzımdaki lokma bir türlü boğazımdan inmiyordu. Sonra ben de kahvaltıyı bırakmıştım. Ama şimdi ne olacaktı. Babam evden çıkıp gitmişti. Ağabeyimin yanına ise gidemiyordum. Tüm bunlar benim için olmuştu. O an büyük bir eziklik duymuştum. Ağabeyimin ağlayışına da dayanamıyordum. Gidip ağlamamasını söylediğimde bana kızmamıştı. Hayret etmiştim. Neden ağladığını biliyordum, babam kızmakta da haklıydı. ‘Fakat o kül tablası olmasaydı daha iyi olurdu’ diyordum kendi kendime. Ağabeyim babamın nereye gittiğini merak etmiş ve gidip mahallenin kanal boyundaki parkına bakmamı istemişti. Kızdığı zaman babama ‘moruk’ derdi.

“Moruk gider başına bir iş açar,” diyerek endişesini dile getirmişti.

Babam hassastır. ‘Çok sevdiği’ oğluna karşı öyle bir tavır takınmayı da kaldıramazdı. Hızla evden çıkarak parka yönelmiştim. Parkta bir bankta babamı otururken görünce çok sevinmiştim. Biraz gezdikten sonra koluna girip eve getirdim. Ağabeyimi öpüp barıştılar. Tabii ağabeyim de özür diledi. Böylece ortam bir anda değişti. Bu en çok beni sevindirmişti. Hemen o sevinçle kollarımı sıvayıp gömleği yıkamaya giriştim. Bir daha da kirli hiçbir şey bekletmemiştim artık. En çok korktuğum şey evdeki kavgalardı. Çok ürkütücü gelirdi.

Almanya’da babam para kasasını bana teslim ederdi. Maaşını getirir bana verir;

“Al ne yaparsan yap ama Haydar gibi yapma!” derdi.

Ben de özellikle Dersim’e, eve gönderirdim. O zaman en çok 300 mark gönderirdik. Çok nadir olarak da 500 mark gönderirdik, o da çocuk zammı olunca ya da babam fazla mesai yapınca maaşı

biraz arttığı zamanlardaydı. Ağabeyim ve babama harçlık verirdim. Haftalık malzeme alırdım. Bir de kumbarada para biriktirmeyi denirdim. Benim dikkatli harcama yapmam işe yarıyordu. Fakat eve misafir çok geliyordu. Her üçümüzün de ayrı arkadaş çevresi vardı. Bir de bazıları ben ve ağabeyimin sürekli evde bulunuyor olmamızdan yararlanarak çok sık gelirlerdi. Geniş bir arkadaş dost çevresi vardı dolayısıyla masraflar da çok oluyordu. Bu konuda karşıdan anlayış bekliyorduk ama kimse fazla düşünmüyordu. Biz daha az gezmeye giderdik. Nazimiyeli Güngör kardeşler en sık konuklarımızdı. Bazıları cimriydi. Evde doğru dürüst kalmazlardı. Bir kardeşleri Alman biriyle evlenmişti ve iki de çocuğu vardı.

Yeni yılda 15 yaşına girmiştım. Babam beni ve ağabeyimi dil kursuna kaydetmişti. Benim ortaokuldaki yabancı dilim de Almancaydı. Ağabeyimin İngilizceydi. Onun daha çok ihtiyacı olacaktı ama o pratik yaşam içinde öğreniyordu. Alman arkadaşları da vardı. Sık sık Doğu Almanya'ya, Berlin'e gider gelirdi. Okul arkadaşlarımız karışıktı. İstanbul'dan, Çanakkale'den, Kayseri'den, Sivas'tan, Dersim'den arkadaşlardı. Yaş olarak en küçükleri bendim. Ağabeyim ilgi çekiciydi. Genç kızlar ağabeyimden dolayı benimle daha çok ilgilenirlerdi. Beni başta kız arkadaşı sanarak sevmeyenler, kız kardeşi olduğumu öğrenince ilgilenmeye başladılar.

Ağabeyimin bazı arkadaşları solcuydu, devrimciydi. Bize geldiklerinde benimle daha çok ilgilenirlerdi. Sosyalizmden bahsetmeleri, ezilen-ezen sınıf olgularını anlatmaları benim de ilgimi çekerdı. Bana marş öğretiyorlardı. İlk öğrendiğim marş:

“Jandarma biz sosyalistiz
Dostuz yalnız biz sana
Kurtuluşun bizimledir
Elini uzatsana”

Marşı öğreten Elazığlı bir gençti. Yaş olarak ağabeyimden de büyüktü. TKP'li olduğunu söylüyordu. Ağabeyim oradaki derneklere de giderdi.

Kaldığımız semtte bir akşamüstü slogan sesleri gelmişti. Alışveriştten geliyordum. Elimdeki poşetlerle hızla koşup görmek is-

temiştim. Yanımdaki komşu kızını geride bırakıp gitmiştim ve heyecanlanmıştım. “Kesin devrimcilerdir,” diyordum. Aklıma başka bir şey gelmiyordu. Yakınlarına gittiğimde “Çırpınırdı Karadeniz bakıp Türk’ün bayrağına” faşist marşını söylüyorlardı. Çok öfkelenmiştim ve bozulmuştum.

Öndekilerden birinin elinde kurt posterı vardı. Elleriyle de kurtağzı, kurt duruşunu andıran bir şekil yapıyorlardı. O kadar koştuğuma pişman olmuş ve kısık sesle ‘alçaklar’ diyerek geri eve dönmüştüm. Eve gittiğimde babama da Türkesçilerin yürüyüşlerinden söz ettim. Bana onların derneklerinin olduğunu ve bizzat devlet yardımı gördüklerini söylemişti.

Dersim’den gelen mektuplarda bazı haberler de alıyorduk. Fakat fazla açık olmuyordu. Zaman zaman aldığımız Hürriyet ve Yeni Asır gazetelerinde de çatışmalardan söz ediliyordu. Dersim-Vartinik’te çatışmalar yaşanmış vurulanlar, sağ yakalananlar olmuştu. Ayrıca orada lisede ve Öğretmen Okulu’nda yatılı okuyanlar genellikle faşistti. Erzurum, Elazığ gibi yerlerden gelen öğrencilerdi.

Okullarda da kavgalar, çatışmalar vardı. Babam “iyi ki oğlum yanımda” diyordu, ağabeyimi kastederek. Diğerleri daha küçüktü, bu tür olaylara pek karışamazlardı ona göre.

Uzaktan Dersim’i izlemek ınerakımı artırıyordu. Acabaların yanıtını almak zor. Mektuplara çok az şeyler yansıyordu. Dersim’de gençlik yoğundu, ateşliydi. İlericiliği devrimciliği çağrıştırırdı Tunceli adı. ‘Tunceliliyim’ demen yeterliydi. Çabuk ‘kazanılabilir’ yargısı vardı genelde. Bu da bizde doğal devrimciliği solculuğu geliştiriyordu. Devrimci solcu olmak zorundaydık, Tuncelili başka türlü olamazdı.

Berlin’deki bir dernek gece düzenlemişti. Ağabeyimin arkadaşları bize de haber vermişlerdi. Geceye ben, ağabeyim ve babam birlikte gittik. Salon dolmuştu. Yabancılar da vardı. Geceye Alman ya da başka halktan insanların gelişi ilgiyi daha da artırmıştı. Ağabeyim arada yerinden kalkıp ayakta dolaşan, kapıda bekleyen arkadaşlarının yanına gidip geliyordu. Ben hep “ağabeyim de bu işlerdedir ama çok gizli yapıyor, bize hissettirmiyor” diye düşünürdüm ve bu beni daha çok sevindiriyordu.

Gecede bir tiyatro sahnelenmişti. Elleri zincirli bir genç dövölerek götürölüyordu. Döven, dipçikleyen Türk askeriydi. Genç, kanlar içinde kalmış, inleyip duruyor askerler ise habire dövölüyorlardı. O anda öylesine etkilenmişim ki aniden ayağa kalkıp:

“Vurun ulan vurun ben kolay ölmem

Ocakta küllenmiş közüm

Karnımda sözüm var, halden bilene” diye bağıldım.

Herkes dönmüş bana bakıyordu. İlk başta kimse olayı anlamadı. Benim bağırarak şiir okumamı oyunun doğal bir bölümü, devamı sandılar. Oysa öyle bir durum yoktu. Babam ve ağabeyim de çok şaşırmıştı. Hem ne oldu der gibi bana bakıyorlar hem de gülümsüyorlardı. Babam saçlarımı, kafamı okşuyordu. Arada bana takılıyorlardı da “bizden habersiz bir şeyler mi içtin?” diye. Ara verildiğinde ağabeyimin arkadaşlarından bazıları yanıma gelip beni tebrik etti. Derneğin adresini verip bundan böyle derneğe gidip gelmemi tembihlediler. Ama bana fazla çekici gelmiyordu yaklaşımları. ‘Yangından mal kaçırır’ gibi yaklaşıyorlardı. Kolaycı bir yaklaşımdı. ‘Tamam, bulduk’ der gibiydiler.

Devrimciliğin özüne, onun teorik ideolojik boyutuna, örgütsel pratik işleyişine yabancıyım. Genel bazı doğrulardan etkilemişim hepsi o kadar. Bilgi, bilinç yoksunluğu vardı. “Kendim ikna olmadan salt başkalarının istemiyle devrimci olmam ya da herhangi bir fraksiyona girmem” diyordum. Bu çok bilinçli planlı bir yaklaşım değildi ama baştan beri bu eğilimim vardı. Bu da kendime güvenimi artırıyordu.

Aile ortamım, çevrem bu tür durumlara kapalı değil, doğal, hazır bir zemindi aslında. Bunun yanında sosyal yaşamda da kapalılık yok. Kendi içinde hem birbirine sıkı sıkıya bağlı, belli bir aile düzeni, disiplini var hem de özerk bir ilişki biçimiydi bizde yaşanan. Babamın kaba demokratlığının, hümanist kişiliğinin bunda rolü büyüktü. Abim, erkek ve ilk çocuk olmanın avantajını da kullanınca kendi başına karar verme, çevre bulma ve ilişki geliştirme sorunu olmuyordu. Benim üzerimde de kız çocuğu olduğum için bir ayrıcalık kaba bir baskı, yasaklama yoktu. Annemin tersine

babam beni öne çıkartıyor, sevgisini gösteriyor, değer veriyor. Bunu derinden hissediyordum.

Avrupa yaşamı belli kolaylıklar sağlasa da çekici gelmiyordu bana. Kocaman şehir ve kocaman binalar, her şeyle farklı bir halk. İlk başlarda bazı şeyler garip geliyordu. Örneğin; daha yeni havaalanından inip gelmiştik. Durakta beklerken bazı çiftlerin ortalık yerde öpüşmeleri karşısında utanmış başımı öne eğmiştim. Üstelik babam ve ağabeyim de yanımdaydı. Yine Türk bakkalına gittiğimiz yolun üzerindeki bir lokanta köpeklerle aitti. Bakkala her gidiş gelişte, kafasında tüylü kalpakları, kürklü, dudakları boyalı ve asalı şemsiyeli yaşlı kadın ve erkeklerin köpeklerle oraya gidişlerini izliyor, öfkeleniyordum. İhtiyarlar evinin olması ve ihtiyarların bakımlılığı güzeldi. Bizde yaşlanmayı kimse istemez. Ele ayağa düşmeden hayırlı bir avuç toprak dilenir Düzgün Baba'dan.

Genç kız olma çağındaydım. Daha çok kendi beğenilerimle hareket ediyordum. Her şeye özenmiyordum. Tam tersine herkesin yaptığını yapmama, farklı, ikna olduğum, hoşuma giden şeyleri yapma eğilimi daha fazlaydı. Başkalarının hatırını kırmama, onların beğenilerine de önem verme olsa da, daha çok kendi beğenilerimi esas alıyordum. Hatta bu konuda inatçıydım da. Boyanma, rüküş giyim gibi şeylere ilgim yoktu. Ama saçlarımın çok kıvrıcık oluşunu bir türlü sevmediğimden düz peruk takıyordum bazen. İlk gün babam peruklu halimle beni tanıyamamış:

“Hoş geldin kızım. Sakine nerede?” diye sormuştu.

Fark ettiğinde de kahkahayla gülmüştük. Fakat babam da, ağabeyimde, birçok arkadaşım da kıvrıcık saçlarımı beğeniyor, ‘onun doğallığı daha güzel’ diyorlardı. Ama ben o perukla ta Dersim’e kadar gitmişim.

kürtlük ile devrimcilik bir arada anlamlıydı

Bir geceye daha gidiyoruz babamla. Sanki bizi örgütleyen gizli bir güç vardı. Oysa her şey biraz da kendiliğinden oluyordu. Aile

kültürümüzde yeniye, değışikliğe açık bir durum var, tutuculuk yoktu. Bu konum bizi hiç farkında olmadan birçok şeyle buluşturuyordu. İ-KDP'nin düzenlediğı bir geceydi bu, babam gecenin niteliğini fazla anlamamıştı. Büyük ihtimalle fazla bilgi sahibi de değildi. Bir Kürt gecesi olduğunu anlaması yeterli olmuştu. Kürtçülük olgusuna yabancıydık henüz. 'Aleviyiz' diyorduk. Pasaport, nüfuz cüzdanı ve iş yerlerindeki kitaplarda ya da devletin resmi kurumlarında Kürt yoktu. İster Tuncelili, ister Kayserili, Trakyalı olsun. TC vatandaşı herkes Türk kavramıyla anılırdı. Bu o kadar önemli de değildi. Kimse milliyet kökeni aramıyordu. Var olan solculuk ve devrimcilikte de bu ayrım yoktu! Ama Ali Gültekin ve Kemal Burkay Dersim'de 'Kürtçü' olarak bilinirdi. Bir küfür gibi söylenirdi: 'Kürtçü!'. Onlarda kitap çoktu. İsmail Cem'in Doğu Sorunu kitabı da vardı. Doğuluyduk, ondan ilgiyi çekmişti. Başka da kimse Kürtlükten söz etmezdi. Acaba babamı o geceye götüren şey neydi? Bir işçiydi. Çocukları, ailesi vardı ve onlara çok tutkundu. Ama eski okul okuyanlardandı. İlkokul da olsa onun aydınlamasına yarıyordu. Ve Alevilikteki özün etkileri vardı, tutuculuğa kaymıyordu. Bu konuda ağabeyimden daha girişkendi. Ağabeyiminki sessizdi, dikkat çekmezdi ilgisi, tavırları.

Yine üçümüz gitmiştik geceye. Oraya giderken başımda peruk, uzun sade bir etek ve gömlekle gitmiştim. Ama gece çok farklıydı. Milli giysiliydi tüm davetliler. Yabancılar bile bizim milli giysilerimizi giymişlerdi. Bir renk cümbüşüydü. Salon çok büyük değildi. Daha çok bir lokantayı andırıyordu. Kürtçe-Almanca konuşuluyordu. Sunucunun kendisi de kumaştan şalvar, gömlek giymiş, başında da kefiyesi vardı. Kürtçenin bazı sözcükleri anlaşıyordu, onun dışında anlayamadık. Almancaya çevrilince babam biraz anlıyordu. Ardından videoda Barzani hareketi, Mahabat'tan kesitler gösterildi. Atatürk'ten, Dersim, Şêx Seîd, Koçgiri'den söz ediliyordu. Dersim ve katliamdan bahsedilince saçları sıfıra vurulmuş ve birbirine bağlanmış insanlar gösteriliyordu. Sonra ağırlıklı olarak peşmergelerden söz ediliyor. Çekilen film bir savaşı, çatışmaları içeriyordu. 1974'tü ve Irak rejimine karşı peşmergelerin direnişi

vardı. Saddam faşisti de arada gösteriliyordu. Fakat daha sık olarak Mustafa Barzani gösteriliyordu. O da dağdaydı. Peşmerge kıyafetiyle, belinde raxt ve şutik vardı.

O gecede beni en çok etkileyen ve uzun süre tek mısrasıyla dilimden düşmeyen; “Bîrnakim ha bîrnakim, riya Lenin bîrnakim” türküsü oldu. Bunu hep beraber koro halinde söylediler. Daha başka Kürtçe türküler de söylediler saz eşliğinde. Sonda da hep birlikte halay çekildi. Babam buna dayanamaz işte! Hele bir de yanında genç oğlu ve kızı varsa hiç dayanamazdı. Fakat ben öyle bir ortamda oynamak istememiş, ağlamaklı tepki göstermiş, milli kıyafetimin olmayışına üzölmüştüim. Babam bu halime gülmüş ve:

“Ben nereden bileyim milli kıyafetlidir herkes. Hem bilseydim de bir gecede sana nereden bulacaktım. Senin fistanın da uzun, güzel, gel oynayalım,” demişti.

Benim inadımı kıramamıştı. Sahi o anda duyduğum utanç neyin utancıydı, neden o kadar önemli olmuştu! Oysa daha önceleri Kürtlükten utanmayı yaşamıştım. Türkçeyi iyi bilmemek annemin Türkler gibi konuşamaması beni etkilerdi. Şimdi ise Kürt giysileri, Kürtlüğü ifade eden rengarenk giysileri giymediğim için, o insanların içinde başkalığı yaşadığım için utanmıştım. Belki çok basitti ama Kürtlüğü arama, onu sahiplenme duygusuydu o utançta dile gelen.

Ev sahibimiz hastalanmıştı. Durumu ciddi idi. O ana kadar sadece bir oğlu ve bir kızının olduğunu sanıyordum. Bir kızının da Doğu Berlin’de olduğunu öğrenmiştik bu olay üzerine. En büyük çocuklarıymış hem de. Berlin’in batısında ailenin bir parçası, diğer tarafında başka bir parçası vardı. Her iki parçada rejim farklıydı. Sosyalist bir ülkede yaşamak nasıl bir şeydi? Ağabeyim sık sık gider gelirdi, ama bize fazla bir şey yansıtmazdı. Duvardaki kulelerden, dürbünlerden şehri izlemiştim ama bu farkı anlamamıştım. Orada yıkık binalar yeniden inşa ediliyordu ve duvardan içe doğru uzun bir hat boşa ve tehlikeli yerler olarak adlandırılıyor, tehlike işaretleriyle dikkat çekiliyordu. Duvarların üstünde tel örgü vardı. Elektrikli tel örgülerdi bunlar. İlki ayrı devlet sınırı demek ki böyleydi.

Ev sahibinin kızı konsolosluklar aracılığıyla başvuru yapıp gelebilmişti. Sosyalist düzen içinde yaşayan birini görmek nasıl bir şeydi? Heyecanlandırmıştı, merak uyandırmıştı bende. Daha sonra onu evimizde misafir etmiş, sohbetlerde soru yağmuruna tutmuştuk. Eşitlik, özgürlük neydi? Kendisinin yaşamı nasıldı, zengin yoksul ayrımı nasıl kalkmıştı. Tüm bu konularda biz sormuş o yanıtlamıştı. Kendisinin evi, arabası olduğunu söylemişti. Herkesin çalıştığını, savaşın yıkıntılarının yok edilmesinin kolay olmadığını söylemişti. Tabii, insan fark edebiliyordu, diğer kardeşlerinden farklıydı. Olgun, oturaklı ve bilinçliydi. Diğerlerinin aklı bir karış havadaydı.

Babam işin esprisine takılıyordu. Daha önceleri de çok yapardı bu tür esprileri. Ali Gültekin'in Kürtçülüğünden, sosyalistlik ya da komünistlikten söz edildiğinde Tahtıhalil köyündeki İbrahim amcayı anar, "Kürt devleti kurarsanız Ape İbrahim'i de reisi cumhur yaparsınız," derdi. O gün de yine bizim ateşli ateşli soru soruşumuza ve sosyalizme ilgimize gülmüş:

"Ben de size birer araba alırım ne var, sosyalizm buysa kolaydır!" diyerek fazla ilgimizden rahatsız olmuştu o an.

Üzerinde dar anlamda da olsa konuştuğumuz, tartıştığımız, türküler dizdiğimiz sosyalizmi yaşayanlardan öğrenmek güzeldi. Demek ki hayal değildi, demek ki uğruna mücadele edilirse gerçekleşebiliyordu. Henüz öyle yakından ilgili kitaplar okumamıştım ama somut örneği vardı. Doğu Almanya yanı başımızdaydı, istenilseydi kapılardan izinli gidilip gelinebilirdi. Gerçi çok istiyordum ama ağabeyim her defasında beni atlatıyordu. Duvardan Doğu Almanya'yı izlediğimi tahmin etmiyordu. Bir gizdi benim için Doğu Almanya. Mutlaka farklı yanları vardı ve esas olarak onları görmek gerekiyordu. Buna ulaşmak o kadar olanaksız olmadığı halde gerçekleşmemişti. Bu hislerim sosyalizme ulaşma, onu bir gelecek olarak görme istemini hep canlı tuttu.

Babam oldukça yoruluyordu, üç vardiya çalışıyordu. Ve bu onun sağlığını etkilemişti. Hastalanmış, hastaneye yatırılmıştı. Bir kişi çalışıyor, dokuz kişi yiyordu. Bu haksızlıktı! Bazen dayanamayıp ağ-

lardım. Babam iş dönüşü evin merdiveninden güçlkle çıkardı. Sabahları saat zili çaldığında ise lanet okurdum. Çoğunlukla yemek yemeden kalkar giderdi. Arada bir sefer tasında hazırladığım yemekleri götürürdü. O zaman biraz rahatlardım. Bir de sevdiği yemekleri yapınca, o zaman babama bir katkı olmuş gibi sevinirdim. Ama öte yandan sadece yemek, temizlik gibi işlerle uğraşmayı sindiremiyordum. Tatmin etmiyordu beni. Bir defasında, “Hizmetçi miyim?” diyerek kızgınlığımı dışa vurmam da bir işe yaramamıştı. Bunu söylerken babama ya da ağabeyime hizmet etmeyi istemediğimi kastetmiyordum kuşkusuz. Gelen giden çoktu. Daha çok onların içinde adeta yararlananları, işleri olmadığı halde sık sık gelenleri kastediyordum. Bir de işe girmek istediğimi söylediğimde babamın çalışmamı reddetmesi ve hatta ayıp olarak görmesine tepkiydi. Babam: “Sonra ne derler. İsmail küçük bir kızı götürüp çalıştırdı! Başına bir şey gelirse ne yaparım? Gavur memleketi. Görüyorsun sokak seraserileri çok, ayyaşlar çok. Yook! Katiyen!” derdi. Gittiğimiz dil kursu da fazla işe yaramıyordu. Benim ortaokul sürecinde öğrendiğim temel derslerdi. Üstelik biz derslerden daha çok Türkçe sohbet ederdik. Özellikle bazı kızlar laf olsun diye geliyorlardı okula. Ağabeyim onlardan bazılarına takılıp gittiğinde ben eve yalnız dönerdim. Babam bunu fark edince kızar uyarırdı. Ağabeyim bir süre İranlı bir kızla arkadaşlık yapmıştı. İran Kürtlerindendi. Babam o kızı sevmişti. Fakat arkadaşlıkları uzun sürmedi. Ağabeyim evlenmeye yanaşmamıştı. Seçiciydi, kendi ölçüleri vardı. Fakat bunun yanında o şekilde birçok kıza takılması, arkadaş edinmesi de fazla doğru değildi. Geçici, aldatıcı, yarar sağlamayan arkadaşlıklardı. Bunu bir kere kendisine söylediğimde kızmış “sen karışma bu işe!” diyerek küfür etmişti. Bazen bu küfürleri ‘sevgi sözcüğü’ olurdu. Babam zaman zaman endişesini dile getirirdi. Düşüren arkadaşlıklar vardı, koca Avrupa’ydı, insanı rahatlıkla eritir, yozlaştırırdı.

Mazgirtli Ali’nin Alman eşiyle aramız iyiydi. O biraz Türkçe de biliyordu. Benim de yarım yamalak Almancam vardı, idare ediyorduk. Çalışmamak, boş olmak anlamsız geliyordu. Almanya’ya gelişimizi bu nedenle çekici bulmuyordum. Gerçi Berlin güzel bir

şehirdi. Ama parkları, büyük mağazaları beni tatmin etmiyordu. Parklarındaki sular, tepecikler bile sonradan yapmaydı. Suni yol, suni tepe, suni dere yatağı! Dersim'in ormanlarını, köylerini, Munzur'unu özlüyordum.

Tabii Berlin'in çok güzel yerleri de vardı. Semtin parka yakın oluşuna seviniyordum. Kanalin her iki yakası parktı, o yeşillikte yürümek, o temiz çimlere, toprağa basmak en hoşuma giden şeydi.

Alman komşumuza çalışmak istediğimi söyleyerek okul dışında çalışabileceğim bir iş bulmak için yardımcı olmasını istemiştim. O da kabul etmişti ve birlikte iş bulmak için birçok iş yerine uğramış ve sonunda bir alışveriş yerinde büyükçe bir markette iş bulmuştuk. Zor bir iş değildi, haftada bir gün gidecektim ve sepetlerin dizilmesi, ortalığın toplanmasıyla uğraşacaktım. Okula gittiğime dair belgeyi de almıştım. Kimliğim, fotoğrafım, oturma belgesi gibi tüm belgeler tamamdı. Sadece babamın izni kalmıştı. O izin vermeden gizlice ne kadar çalışabilirdim ki?

Aynı günlerde gelen mektuplardan annemin hamile olduğunu öğrendik. Çok kızdım bu duruma. Öfkeyle babama söyleniyordum. “Yeter” diyordum, “bu kadar çocukla ne yapacaksınız?” Ağabeyim de kızıyordu. Babam biraz utanarak, biraz mahcup haklı olduğumuzu söylüyordu. Ama olan olmuştu.

Babam çalışmamı kabul etmedi. Bir gün bile işe gidemedim bu yüzden. Ben de kızarak, “o halde beni gönder burada kalmak istemiyorum” dedim. Babam beni ikna etmek için çok uğraştı. Eve geldiğinde sıcak bir yemek yemenin, çocuklarını görmenin onun için ne kadar öncmli olduğunu dili döndüğü kadar anlattı bana. Ama sonuçta bizi göndermenin daha uygun olduğunu kabul etti.

dersim'e dönüş

Dersim'e dönüş kararı ile moralim yerine gelmişti. Ben daha çok anneme yardımcı olurum düşüncesiyle gönderiliyordum. Oysa ben artık küçük çocuklara bakmak, onların bezlerini yıkamak is-

temiyordum. İkizleri zar zor büyüttüştük. Sekiz kardeş olacaktık. Annem ve babam hem çok çocuk olduğuna kızıyorlar hem de durmadan çocuk yapıyorlardı. Buna çok öfkeleniyordum. Öte yandan yeniden Dersim'e döneceğim için de seviniyordum. Okulumla devam edecektim artık. On bir ay boyunca uzak kalmıştım.

Bir yıl içinde büyümüştüm. Fizik olarak değişmiştim. Bir de yaşadıklarım, gördüklerim vardı. Belki bir yıl okula ara verilmişti fakat boş geçmiş bir yıl olarak ele alınamazdı.

Dersim'e ulaştığımızda heyecanlanmıştım. Hiç o kadar uzun süre ayrı kalmamıştım. Ağabeyim ise alıştı. Otobüsten indiğimizde herkes bize bakıyordu. O an farkında değildim fakat sarı peruk, çok geniş paçalı pantolonla dikkatleri üzerime çekmiştim. Benim bir Alman olduğumu sanmışlardı. Böyle söyleneceğini hiç düşünmemiştim. Birçoğunun ilk anda daha mesafeli ve soğuk davranmaları bundandı. Ben de tanıdıklarımın bana öyle soğuk yaklaşımlarına anlam verememiş, bozulmuşum.

Önden annelere haber vermeye gidenler Haydar ve yanında bir 'Alman kız' geliyor demişler. Biz mahalleye doğru yaklaşırken komşu çocuklar, yakın akraba kadınlar ve annem bize doğru geliyorlardı. Annem yakınımaya gelene kadar beni tanıyamamıştı. "Anne, benim, tanıyamadın mı?" diyene kadar da şaşkınlığı geçmemişti. Kimse peruk taktığımı, takacağımı düşünmemişti. On bir ayda saçı başı, fiziği bu kadar değişen bir Sakine beklemiyordu kimse. Ben ise çok normal, doğal bir durumdaymışım gibi hareket ediyordum. Kısa sürede herkes kanıksamıştı peruklu halimi. Zira ben de sürekli takmadım ve sonra hepten çıkardım.

Dersim'i görmeyeli değişiklikler olmuştu. Denizler, Mahirlerden sonra şimdi de İbrahim Kaypakkayaların olayı gündemdeydi. Yaralı bir şekilde cipin arkasından sürüklenmeleri, cesetlerinin ibret olsun diye halka gösterilmesi ve işkenceler konuşuluyordu. Ali Haydar Yıldız vurulmuş, İbrahim Kaypakkaya ise yaralı olarak evine gittiği muhtar-öğretmen tarafından ihbar edilmiş ve yakalanmıştı. Diyarbakır Zindanı'nda işkenceyle katledilmişti. Tırnaklarının söküldüğü, parmaklarının kesildiği, büyük bir acı ve öfke ile

anlatılırdı. Ama onun adı 'ser verip sır vermeyen yiğit' olmuştı. Kaypakkaya ve Ali Haydar Yıldız'ın adına türküler yakılmıştı.

Dersim Öğretmen Okulu'nda da olaylar yaşanmıştı. Pansiyonda yatılı kalan faşistlerle devrimciler arasında çatışma çıkmıştı. Hatta aşağı mahalleye de saldırıldığı, valiye tokat atıldığı bile söyleniyordu. 1974 yılı olaylı geçmişti Dersim'de.

Bir süre Almanya'dan yeni gelmenin avantajını yaşadım evde. Annem fazla dokunmamaya çalışıyor, eskisi gibi yaklaşıyordu. Genç kızlığa doğru yol alış biraz işe yaramıştı herhalde. Çevredeki genç kızların anneleriyle ilişkileri de başkaydı. Anneleri her konuda iradelerine hükmetmiyordu. Birçok konuda kendileri karar verebiliyordu. Artık birlikte gezmelere gitme zorunluluğu bile yoktu. Genç kızlar kendi arkadaş çevrelerine gidiyor, evlerinde arkadaşlarını misafir ediyorlardı. Perihan, Cemile, Nimet yaşıtılarımdı.

Annem de beni giderek büyümüş olarak görüyordu. Çevreden beğeni almam onu hem sevindiriyor hem de beni daha çok korumaya çalışıyordu. Müdahalelerini biraz yumuşak ama mutlaka yapıyordu. Giyimimden saç tarama biçimime kadar her şeyde kendi istemini dayatıyordu. Her ne kadar sonucu değişmese de çok çatışıyorduk. Çok söyleniyordu. Çok itici, çileden çıkarıcı bir özellikti bu. Yeri olsun-olmasın, gerekli olsun olmasın fark etmezdi ona göre.

O böyle yaptıkça ben de asileşiyor, inatçılışıyordum. Onun bu tavrı bende tersi bir ruh halini yaşamaya, inatçılığa, söylediği hiçbir şeyi yapmamaya itiyordu. Bazen de öfkeden, hiç istemediğim halde onun istemine göre hareket eder kendime zarar vererek onu rahatlatırdım. Hayır, ama o yine de rahatlamazdı, bu tavır daha çok 'yüreğine otururdu.' Örneğin; çok istekli ve uzun bir ısrar ve yalvarmadan sonra izin koparıp arkadaşlarımla sinemaya ya da başka bir yere gideceğim zaman, bu tür müdahaleleri olurdu. Ben de gitmekten vazgeçerdim. Diğer arkadaşlarım ben gelmediğim için üzülür, kızarlardı. Anneleri de benim gitmeyişime hayıflanır, anneme kızarlardı. Böyle olunca o da bana yalvarır, gitmeye zorlardı. Fakat beni ikna edemezdi. Çok ilginç bir ilişki tarzıydı aramızdaki. Hep kavga, hep çatışma sürüp gidiyordu. Bir anne olarak

belki de diğer annelerden daha çok düşündüğünü, sevdiğini sanıyordu. Peki, gerçekten her şeyi kendi istediği biçimde dayatmak sevgi olabilir miydi acaba? Bu şekilde hepimizin tepkisini çekmek ona ne kazandıracaktı ki. Sevgi, anneye bağlılık falan değil aksine asi, isyancı özellikler geliştiriyordu bu ve benzeri tavırlar.

Evde babamın olmaması tüm sorumluluğu ona yüklemişti. Yükü iki katına çıkıyordu böylece hem annelik hem de babalık yapıyordu. Evin maddi sorunları, hepimizin okula gitmesi, çevredeki olaylar ve onların etkileri, annemde bizi daha sıkı denetleme, kollama, ‘kötü alışkanlıklardan!’ uzak tutma refleksini geliştirmişti.

Son çocukla birlikte sekiz kardeş olmuştuk. Sekiz çocuğa bakmak, evin sorunlarıyla uğraşmak bunaltıyordu onu. Akraba çevresiyle de ilişkileri sınırlıydı. Babamın mektupları geldiğinde ve izin süreçlerinde daha moralliydi. Babam onu dizginlerdi. Konuşur, tartışır onun yersiz çıkışlarını engellemeye, yatıştırmaya çalışırdı. Babam annemin bana yaklaşımını da eleştirirdi. “Senin kızıdır, genç kızıdır. Yardımcı olman lazım. Bırak bazı şeyleri de kendisi yapsın, her şeye müdahale etme. Biz çocuklarımızın illa bizim gibi olmalarını, bizim gibi düşünmelerini isteyemeyiz, bu doğru değil, kötü bir şey yapmıyorlar şükür, bizim onlarla gurur duymamız lazım” gibi birçok şey söyler, onu ikna etmeye çalışırdı. Tabii bunlar, bir süre için de olsa ilişkilerde bize yardımcı olurdu. Benim her sabah erkenden kalkıp evin işlerini yaparak okula gitmeme üzüldü, içerlenirdi. Hele tüm çabalarımın rağmen annem hâlâ memnun olmamışsa, söyleniyorsa daha da kızardı:

“Allahtan kork! Kalkıp işleri yapıp okula gidiyor, hiç kimsenin, kızı yapmıyor. Sen daha da kusur arıyorsun!” derdi. Fakat annem yine de beğenmezdi, kusur arardı.

Okula devam etme istemime kimse itiraz etmiyor, tam tersine okumamı, daha yüksek okullara gitmemi istiyorlardı. O güne kadar evde evlilik pek gündeme gelmemiş, kimse bu konuyu konuşmamıştı. Ağabeyim evin büyüğü olmasına rağmen ona ilişkin bile fazla konuşulmazdı. Kendisi bu konuda oldukça ilkeliydi. Öyle bir sorunun gündemleşmesine fırsat vermiyordu en azından. Belli dü-

zeylerde arkadaşlıkları olmasına rağmen evlilik ona göre kolay, basit bir olay değildi. Bir yerlere bağlanma biçimiydi. Kim bilir belki de mevcut aile düzeni, çevredeki ilişkiler, evliliği onun gözünde anlamsızlaştırmıştı.

Özellikle Sakine teyzemin evliliği ilginçti. Zaman zaman takı-
lırdık. Görücü usulüyle evlenmişti. Bir defasında kendini isteyen
erkeği görmek ister. Ama evden çıkma imkanı olmadığından evin
penceresinden bakmak zorunda kalır. Su teknesinin üzerine çıkarak
bakmaya çalışırken birden tekne devrilir. Tekneyle birlikte tey-
zem de yere düşer. Yani teyzem, kendisini istemeye gelen erkeği
uzaktan bile göremeden evlenmek zorunda kalmış. Artık yedi
sekiz çocuğu vardı, eşi şofördü. Onları aynı evde görmek bile başlı
başına bir tahammül istiyordu. İki yabancı gibiydiler. İlişkilerinde
müthiş bir ilkelik, birbirinden uzaklık vardı. Çok anlamsız geli-
yordu insana. Pek konuşmazlardı birbirleriyle. Ama o kadar ço-
cukları olmuştu. Hatırlıyorum onların bu durumlarına acır, çoğu
zaman da alay ederdik. Onlara göre anne ve babamın ilişkileri daha
iyiydi.

çocuk duygularım çoşkularım zincire vurulmuştu

Koşullar biraz değişmişti. Geleneksel ölçüler, kalıplar çok ileri
olmasa da bir çözülüşü yaşıyordu. Artık genç kız ve erkekler belli
bir tanışma sürecini yaşıyor ya da görüşüp konuşabiliyorlardı.
Küçük teyzem Güneş bu şekilde evlenmişti. Yine komşumuzun
kızı Fethiye görerek, tanışarak, anlaşarak nişanlanmıştı. Hatta çev-
rede bu aşırı bulunuyordu. Erkek evlerinde misafir kalmış, sonra
kızlarını istemiş diye söyleniyorlardı. Birlikte gezebilmeleri, dola-
şabilmeleri yer yer dedikodulara da konu oluyordu.

Başlık parası giderek kalkıyordu. Dersim gençliği ‘solcuydu,
devrimciydi,’ yeni adetleri temsil etmesi gerekiyordu. Bundan
memnun olanlar çoktu. Hatta büyük şehirlerde okul okuyanların

oralarda Türk, Çerkez ya da farklı halklardan kızlarla evlenmeleri bile çok doğaldı. Eskiden akraba evlilikleri yaygındı. Ama o da giderek azalmıştı. Zorunluluk olmaktan, bir töre olarak dayatılmaktan çıkmıştı. Beşik kurtmelerinin geçerliliği kalmamıştı. Peki, bunlar kader değiştirici oluyor muydu? Geleneksellik ne kadar aşıliyordu, bu önemliydi. Beni de daha o yaşlardayken çocukları için gelin olarak düşünenler vardı.

Amcalarımla ilişkilerimiz sınırlıydı. Daha çok babam izne geldiğinde, çok nadiren görüşürdük. Üç tane amcamın da benim yaşlarımda çocukları vardı. Birbirimizi tanımadığımız için akraba olduğumuz pek anlaşılmazdı. Birbirimize mesafeli yaklaşırdık. Amcalarımın bana, henüz küçük yaşta ‘gelinimiz olacak’ biçimindeki yaklaşımları en çok annem tarafından tepkiyle karşılanırdı. Amcalarımla fazla anlaşmaz, onları sevmezdi.

Dayımlar bu konuda daha dikkatliydiler. Kendi çocuklarının gerçekliğini daha iyi görüyorlardı. Her şeyden önce okumuyorlardı, okulu bırakmışlardı, boştaydılar. Öyle çocukları kim alırdı! Beni seviyorlardı ve ben okuduğum için onları bana layık görmüyorlardı. Babam çevrede düğün olduğunda coşar, “keşke benim de muradım olsa!” derdi. Bizleri evlendirmeyi düşünür ama fazla dayatmaz ya da gündeme getirmezdi. Ağabeyimin tavrı etkili oluyordu, diğer çocuklara yaklaşımı da etkiliyordu.

“Ben annemin yanında dayanamıyorum, evlensem elkızı gelin nasıl dayansın?” derdi.

Anne ve babamın biz çocuklarına ilişkin, düşünceleri, istemleri bu çerçeveyi aşmıyordu. Annem bana çeyiz yaptıırırdı. Nerede dantel, kanaviçe örnekleri varsa, en zor olanları, en güzel olanları getirir hem kendisi yapardı hem de bana yaptıırırdı. Çeyiz yapma bazı genç kızlarda tutkuydu. Severek, isteyerek, büyük bir hevesle yaparlardı. Evliliğe hazırlanma, kendini ona aday görme bir genç kızlık hayali olurdu. Bense çeyizi hevesle yapmıyordum. Almanya’dan gelirken çeyiz getirmemiştim. Getirdiğim hediyeler başkaydı. Evlilik ve maddi ilişkiler bana göre değildi. İtici geliyordu. Babamın yaşam felsefesi bizde daha etkindi. Yaşamın maddiyat

yönü hep çıkarı, haksızlığı, çatışmayı, sevgisizliği çağırıyordu. Maddiyat işin içinde oldu mu lanet yağdırırdı babam. Yaşadığımız dünyada ölçüler maddiyata göre ayarlanırdı genellikle.

Benim Almanya'dan dönmemle birlikte ailede bu yönlü konuşmalar gündeme gelmişti. Evimizin karşısındaki binada oturan Hıdır amcalar bizim evin en sık misafirleriydi. Hıdır amca kendisi çok uzun, iri yarı, emekliye ayrılmış ama henüz dinç bir insandı. Eşi 'Türk'tü ve onun tam tersine kısa, dolgun bir kadındı. Dışarıdan birbirine bu kadar ters görünen bu ihtiyar ikili çevrede çok sevilirdi. Herkese misafirlğe giderlerdi. Yalnızlıklarını o şekilde azaltırlardı. O süreçte Ankara'da oturan evli çocuklu kızları da gelmişti.

Almanya'dan geldiğimizde hoş geldiniz demeye birçok misafir gelmişti. Fakat eve ilk onlar gelir en son yine onlar ayrılırdı. Her şeyimi incelerlerdi. En çok hoşlarına giden yanı, evdeki çalışkanlığım, iş yapmamdı. Genç bir kız ev işlerinde de çalışkansa, o çabuk beğenilirdi! Beğenecek kişi yerine, başkalarının beni beğenmeleri ne garipti. Kuşkusuz insan sevgisi, ilgisi önemlidir. Güzel huyu sevmek, güzel fiziği sevmek olabilecek şeylerdi. Bunlar, birlikte yaşamada etkili olur, aranır. İtici gelen bir kişilikle kimse bir arada olmak istemez. Ama sorun gerçekliğinden çok farklı ele alınıyordu.

Kışlada da komşu sayılırdık. Fazla yakın ilişkilerimiz olmamakla birlikte çok azını hatırlıyordum. Çocuklarından Doğan'ı, Metin'i hatırlıyorum. O zaman aile yapısı dikkat çekiyordu. Metin genellikle uzun boyu ve çok çabuk yürüyüşüyle dikkat çekerek. Mutaassıp bir aile çocuğu olarak bilinirdi. Biz henüz küçüktük. Kim bilir belki de orta bahçede top oynarken biz onlara göre yaramaz, sümüklü çocuklardık. Yaramazlıklarımıza karşın kızgınlıklarını saçlarımızı, kafamızı okşayarak bize kavratmaya çalışıyorlardı. 'Metin abi, Metin abi' diye bağırduğımız bile olmuştur. İlgi çekmek için çocukça yaklaşımlarımız çok çeşitli biçimlerdeydi çünkü.

Şimdi büyümüştüm. Artık karşılaşırken ya da görürken bakışları kaçırma, görmezlikten gelme tavrına giriyordum. Aynı dönemde o da tatile gelmişti. Sadece balkonlarında ve yolda birkaç kez uzaktan görmüştüm. Kışlanın Metin abisiydi. Tanıdık, bunun

dışında varlığı başka etki yaratmamıştı. Ama annesi, babası ve ablasının benimle çok ilgilenmeleri dikkatimi çekmişti.

Bu arada amcamlar da devredeydi. Amcamların çocukları her biri bir özellikteydi. Celal, lisede okuyordu, Mustafa amcamın oğluydu. Haydar, Yapı Sanat'taydı, diğer amcamın oğluydu. İbrahim, M. Ali ve Baki de Mehmet amcamın çocuklarıydı. M. Ali Ankara'da oturuyordu. O da uzun süredir TKP'liydi. Erzincan'da okurken faşistlerle yaptığı kavgalarıyla tanınırdı. Baki ve İbrahim de çok ateşliydi. En çok İbrahim'i severdik. Bizimle ilgilenirdi, belki evimize çok gelmezdi ama her gördüğünde sorar, ilgilenirdi. Onunla ilişkilerimiz daha sıcak ve doğaldı. Baki lise okumuştı. Çok sınırlıydı ilişkilerimiz. Saygı gereği yaş olarak çok az büyük de olsa 'abi-abla' diye hitap ederdik. Amcamların çocuklarına da genellikle abi derdik, hepsi de yaşça büyüktü bizden. Baki daha önce bir kez gelmişti evimize. O geliş normal bir ziyaretti sanırım. Ama bu defaki geliş farklıydı. Ağabeyim ve annem durumu biliyordu. Ağabeyim:

"Kendin konuş, ama henüz çok genç, yaşı küçük, bu konuyu gündeme getirmesene daha iyi olur," gibi sözler söylemiş benim için.

Ağabeyim tekrar dışarı gitmişti. Giderken de annemi tembihlemiş anlayışlı olmasını, bizi yalnız bırakmasını istemişti. Ev tek tek boşalınca sorunu anlamıştım. Çevreyle, etrafı toplamakla uğraşırken zaman kazanmaya çalışıyordum. Ama öte yandan bana garip gelmişti. Kendimden eminim, kendi adıma karar vermem hoşuma gidiyordu. Artık genç kız olmuştum ve annem bana bir konuda karar verme hakkı tanımıştı. Demek ki, bunun avantajı da vardı. Amcamın oğluyla bir çay sohbeti süresince konuşmuş, onun evlilik teklifini reddetmişim. Kendisinin ilgisinin ortaokul sürecine kadar dayandığını belirtmişti. Olgun bir konuşmaydı. Evliliği düşünmediğimi, okumak istediğimi söylemişim. Hemen bir evlilik olmasını kendisinin de istemediğini, kendisinin de okuduğunu ama bir söz, nişanlılık sürecinin olabileceğini söylemişti. Kesin bir dille ben de kendisine karşı farklı bir duygu, ilgi olmadığını söylemişim. Üzülerek hatta gözleri dolu dolu ayrılmıştı. Annem bah-

çede meraklanmıştı. Baki'nin üzgün ve erken kalkışından tavrımın ne olduğunu çıkarmıştı.

Akşam ağabeyim de benim kararına sevinmiş:

“İyi! Sen kendin karar vermişsin ne diyelim,” demişti.

Sorun öylece kapanmıştı. Mahalledeki genç arkadaşlarımdan duyanlar da merak etmiş, benim reddediş nedenimi anlamak istemişlerdi. Üniversiteye girmiş bir genci, üstelik amcamın oğlunu reddetmiştim. Anlam verememişlerdi.

Bu tavır kendime güvenimi arttırmıştı. Annemi de etkilemişti, artık kolayca kendi istemlerini dayatamaz diye düşünüyordum. O yıl babam de izne gelmişti. Babam gelince amcamlar yeniden devreye girmişlerdi. Babam kararda annemin etkisinin olabileceğini düşünerek beni iknaya çalıştı. Tabii bu kaba dayatma biçiminde olmuyordu.

Hıdır amca ve Tonton ana, babamın gelişiyle birlikte artık bizden neredeyse hiç ayrılmaz olmuşlardı. Onlar da ağızlarındaki baklayı çıkarmışlardı. Ben okula başlamıştım. Lise 1. sınıfa gidiyordum. Bazı yakınları da aracı yaparak babamı ikna etmeye çalışıyorlardı. Bir gün sözü açtıklarında “ben tanımadığım, hiç konuşmadığım biri için karar vermem, siz de benim yerime karar veremezsiniz” diyerek bir çıkış yaptım. Babam, onların yanında bu şekilde konuşmama çok kızmış, benim bu tavrımı şımarıklık olarak değerlendirmişti. Tuhaftı, babam böyle doğal bir tepkiye bile kızmıştı. Bunu söylemekle suç işlemiştim sanki. Onlar gittikten sonra annem beni ikna etmeye çalışmıştı. Bu yüzden de babamla sert bir şekilde tartışmışlardı. Annemin yabancıyı tercih etmesi babamı kızdırmıştı. Günlerce tartışma sürdü, zaman zaman birbirlerine küstükleri bile oldu. Bu da bende rahatsızlık yaratıyordu. Belli bir aradan sonra adamlar tekrar gündemleştirdiler. Hıdır amca kafayı takmıştı. Beni çarşıda, yolda her gördüğünde soruyor, ilgileniyor, izliyordu. Resmen sahipleniyordu.

Ağabeyim bir gün annemlerin beni zorlamaları karşısında patlamış, tepki göstermişti: “Ne yapıyorsunuz, daha yaşı kaç, çok mu çaresizsiniz, fazlalık olarak mı görüyorsunuz, bakamıyor musunuz? O halde neden zorluyorsunuz?” diye kızmıştı. Dönüp bana da:

“Sen de etkide kalma, ağlayıp sızlayacağına doğru bulduğun bir karar ver. Çocuk oynuncağı değil evlilik!” demişti.

Onun tavrı hoşuma gitmişti. Fakat sonraki günlerde çevrenin de dayatmasıyla bir karara gitmek istiyorlardı. Benim okulda olduğum bir gün söz kesilmişti. Benim tavrım fazla önemli değildi. Bir yönüyle fazla direktmemiştim. En azından amcamın çocuğuna karşı gösterdiğim kesin tavrım gibi değildi. “Metin iyi çocuk, delisin. Üniversitede okuyor. Akraba evliliğı hiç iyi değil, onlardansa bu aile tercih edilir,” nasihatleri etkilemişti beni. Bir kararsızlık geçiriyordum, fakat benim yerime annem karar vermişti, babamı da buna zorlamıştı. Kesin babam kızarak kabul etmişti. O yeğenini daha çok tercih ederdi çünkü. Okul dönüşünde bana hemen nişan töreni olacağını söylediler. Metin okula gitmeden önce nişanlılık gerçekleştirilecekti. O an kızıp söylenmenin hiçbir anlamı olmamıştı. Dayımın kızı Cemile, boşuna kızdığımı her şeyin hallolduğunu söylemişti.

Evet, gerçekten görüşmediğim, konuşmadığım, özelliklerini bilmediğim biriyle nişanlanıyordum. O da aynı şekilde beni yakından tanıımıyordu. Kesin annesi, ablası, babası etkilemişti. Sadece uzaktan gördüğü, sarı peruklu bir kız!

Hıdır amca daha da ileri giderek, “Hemen düğün yapalım, Metin’le çıkıp Ankara’ya gitsinler,” diyordu. Bizimkiler ise acele edilmemesini istiyorlardı. En azından liseyi bitirene kadar beklenecekti.

Bir rüya mıydı, bir oyun muydu? Şaşırp kalmıştım. Neyin sevincini, heyecanını yaşayacaktım? Gördüğüm, ilgi duyduğum, sevdiğim biri olsa öyle bir ruh haliyle haberi farklı karşılardım. Benim yerime karar verilmişti, ona da şaşıırıyordum. Bir kız çocuğuydum, annem babam benim adıma karar verme hakkını kendilerinde görüyorlardı. Peki o? Bir erkekti, üstelik onun annesi babasının kültürel düzeyi daha farklıydı. Kendisi de üniversite öğrencisiydi artık. Neden o bu konuda hiç adım atmamıştı? Hiç görüşmemiştik. Metin’in kötü alışkanlıkları yoktu. Görünüşünde kusur yoktu. Yakışıklı bile denilebilirdi. İlgimi de çekiyordu. Madem söz verilmişti bir kez. Ama belki daha iyi olur diyordum kendi kendime. Nişanlılık nasıl bir

şeydi acaba? O gece boyu düşündüm, hayal kurmaya çalıştım ama yaşadığım bir şey yoktu ki, soyut olarak hangi duyguyu hissedecektim? Sadece karşılaşacağımız bazı anların heyecanını duymuştum o kadar. Ertesi gün sabah erkenden babam, annem, Medine teyze, ben ve Metin taksiyle Elazığ'a, nişan yüzükleri almaya gittik. Arada karşılaşınca tokalaştık. Hepsi o. Arada birbirimize kaçamak bakıyorduk, ikimiz de yabancıydık. Her halimizden belliydi. Elazığ'da otelde kaldık. Yüzükler, nişan elbisesi ve bir takım giysiler, hediyeler alınmıştı. Giysilerin alımında beğenilerimizi söylüyorduk o kadar. O gece annemden izin alıp sinemaya gideceğimizi söylemiş ama izin alamamıştık. Sinema bahaneydi, birlikte olmak, konuşmak, tanışmak istemişti. Ben işin o yönünü düşünemiyordum, teklifler ondan geliyordu. O daha girişkendi.

Dersim'e döndüğümüzde kuaföre gittik, saçlarımı yaptırdık ve biraz da makyaj yapıldı. Sonra nişan elbisemi de giyerek eve misafirlerin yanına gittim. Alkışlar arasında nişan yüzükleri takıldı, ardından da eğlence başladı. Tüm mahalle, konu komşu, akraba hep birlikte eğlendi nişan törenimde. Bol bol da resimler çekildi. Gece yarısına kadar sürdü nişan. Herkes dağıldıktan sonra elbiseyi çıkarıp oturdum. Aslında bir boşluktaydım. Ne olup bittiğini anlayamıyordum. Sanki bir oyun oynuyorduk ve oyun bitince herkes evine dağılmıştı. Ama bunun farkı, parmaklarımda yüzük olmasıydı. Artık nişanlı bir kızdım. Yüzüğü çıkarıp iç kısmındaki yazıyı okudum. 'Metin Çetin' ve tarih yazılı. Aynada saçımın yapılı haline ve yüzümdeki boyalara baktım uzun uzun. Büyümüştüm sanki. Boyaları silmeye çalıştım yüzümden. Ama nasıl silineceğini bilmediğim için silmeye çalıştıkça yüzüme yayılıyordu. Kremle ya da temizleyici suyla silmem gerekiyormuş, sonradan öğrendim böyle olması gerektiğini.

Annemle babam ise içerde bir şeyler üzerine tartışıyorlardı. Kulak kesilip onları dinledim. Babam annemin işaretinden bir şey anlamadığını söylüyor, yemin ediyordu. Meğer annem bizi odada yalnız bırakmak istemiş, dışarı çıkmış ve babama da işaret ettiği halde o çıkmamış! Yani Metin'le o gece yalnız kalıp konuşama-

mıştık. Bir tek söz söyleyememiştik hâlâ. Sadece otururken utan-
cımından ellerimle oynamış, elbisemi çekiştirip durmuştum. Metin
yavaşça uyarıyordu, o şekilde elbiseyle oynamam vücut hatlarımı
ortaya çıkarıyordu çünkü. Bir de Aysel hocaların ısrarıyla halaya
kalkmıştım. Daracık odada halay çekmiştik. O da sıkıştı beni,
çabuk oturmuştum. Halayı da tadında oynayamamıştım, sanki o
saf doğal çocuk duygularım, coşkularım zincire vurulmuş, sıkılğan
ruh hali egemen olmuştu. Bir mengene gibi.

Ertesi gün Metin vedalaşmak üzere eve geldi. Yemek, çay ik-
ramlarının yanı sıra babamla koyu bir sohbete daldılar. Annem
yine bazı işaretlerle babama bir şeyler anlatmaya çalışıyordu ama
babam anlamamıştı. Babam böylesi sohbetleri daha çok severdi.
Biz de böylece sadece kaçamak bakışlarla kalmış yine konuşama-
mıştık. Birbirimizi merak edip, izliyorduk sadece. Hiç bu kadar
yakın olmamıştık. Aynı masada oturmuştuk. Ortak bir şey vardı o
da, parmaklarımızdaki yüzüklerdi. Sonra herkesle tokalaştı. En
son benimle vedalaştı. O an içimde bir burukluk hissettim, hemen
böyle ayrılmak da nereden çıkmıştı. Tabii bunu söyleyemedim. Ya-
naklarımdan öptü ve hızla çıkıp gitti.

Metin gittikten sonra okuluma devam ettim. Tüm arkadaşlarım
nişanlandığım için beni kutladılar. Artık nişanlı bir kız olduğum için
olgunlaşmıştım. Her davranışma daha fazla dikkat ediyordum. Es-
kisi gibi rahat olamazdım artık. Zaten annem her konuşmasının ba-
şında 'sen nişanlısın' diyerek sürekli hatırlatıyordu.

Metin'le yazışmaya başlamıştık. İlk mektup ondan geldi. Ceva-
ben yaşadığım ruh halini tüm çıplağıyla olduğu gibi yazdım. Beğen-
mişti mektubumu. Düşüncelerimi açık ifade etmeme de sevinmişti.

Mektubu ailesine gönderiyor, onlar bana veriyordu. Ben de
onun verdiği adrese yazıyordum. Anne ve babasıyla bir aile gibi
olmuştuk. Gece gündüz bizdeydiler. Haliyle çifte kısıkaç altınday-
dım. Hem annem hem Metin'in ailesi beni kontrol altında tutmaya
çalışıyor, sürekli sınırlandırıyorlardı. Fakat ben her iki kısıpacı da
kabul etmeyip, onlarla mücadele ediyordum. Bazen bu sebeple an-
nemle tartışmalarımız çok sertleşince, onu yüzüğü atmakla tehdit

çerdim. Beni tanıyordu. Bunu yapabiliirdim. O yüzden daha dik-
katli olurdu bir süre. Hele hele bunları Metin'in annesi ve babasına
da söylerim diye çok korkardı. Bu endişeyle daha ihtiyatlı yaklaş-
maya zorlardı kendisini.

Sömestr tatilinde Metin Dersim'e geldi. Denilebilir ki esas ta-
nışmamız bu süreçte oldu. Mektuplar her ne kadar bizi yakınlaş-
tırmış olsa da soyut, eklektik kalıyordu. Sömestr tatili sürecinde
her ikimiz de yaşadığımız çelişkileri büyük çoğunlukla konuştuk.
Bu giderek daha fazla yakınlaşmamızı sağladı.

Metin ilişkilerinde oldukça girişken ve çabuk kaynaşan bir ya-
pıya sahipti. Bu yüzden annemin beğenisini ve sevgisini kazan-
mıştı. Annem neredeyse hepimizden çok onu seviyordu. Haliyle
bu sayede bana karşı da yaklaşımı ılımlılaşıyordu.

Zamanla Metin'le birbirimizi de tanımaya başladık. Metin ben-
den sekiz yaş daha büyüktü. Bazen kendimi onun yanında bir çocuk
gibi görüyordum. Bazen de onu çocuk olarak değerlendiriyordum.
Yaşama bakış açımız dardı ve gelenekselliği aşamıyorduk. Her iki-
miz de siyasete ilgi duyduğumuz için o süreçte var olan gelişmeleri
konuşuyor, belli yorumlar getiriyorduk. Hemen evliliği ikimiz de ist-
temiyorduk. Okullarımızı bitirmeyi hedefliyorduk. Ailelerin bu
yönlü istem ve dayatmalarını da fazla önemsemiyorduk. Denilebi-
bilir ki sömestr tatili hem nişanlanmamızın resmiyeti oldu hem de bir-
birimize bağlanmamızı getirdi. Birbirimize sözümüzü asıl o zaman
verdik. Sonra tekrar ayrıldık. O tekrar Ankara'ya gitti, ben okula
devam ettim. Bu süreç kendime olan güvenimi de artırmıştı. Çünkü
yaşananların sorumluluğunu üstlenmişim.

Okullar daha da hareketlenmişti. 'Faşist hocalarla' 'devrimci
hocalar' ayrımı belirginleşmişti. Boksörlük yapmış bir beden eği-
timi hocamız boksörlüğüne güvenerek kabadayılık yaptığı ve bazı
arkadaşları tehdit ettiği için dayak yemişti. Bu olay diğer faşist ho-
caları da tedirgin ediyordu. Sınıf arkadaşlarım daha çok Haceri,
Çukur ve civar köylerindendi. PDA'cılar çoğunluktaaydı. TİK-
KO'cular tek-tüktü. Fraksiyon adları her zaman her yerde söylen-
mezdi ama tartışmalarda kimin hangi fraksiyonu savunduğu ya da

ona bağılı olduğu çabuk anlaşıyordu. Genelde faşist nitelikli hocalara karşı doğal bir cephe vardı. Ve hepimiz bu durumda o cephe dedik. Bunun yanında okuma koşullarımız zorlaşıyordu. Yatılı okul pansiyonunda faşist kalmamıştı. Ama yaşam koşulları da berbat. Yine derslerin çoğu boş geçiyordu. Öğretmen açığı doldurulamıyordu. Faşist hocalara ağırlık verilmeye çalışılıyordu. Bazıları tayinlerini başka yerlere istiyor ve gidiyordu, bazıları da Tunceli olunca hiç gelmiyorlardı. Okulun pencereleri kırık, kaloriferler yanmıyordu. Her bakımdan koşullar zorlaşmış durumdaydı. Okulda gelişen eğilim gençliğin dinamizmini bu şekilde engellemeye çalışılıyordu.

Almanca hocamız Mesut'un dersi 'Zülfo'nun eğlence dersi oluyordu. 'Herr' Almancada 'bay' demektir, Zazaca'da ise 'eşek'. Zülfo o ders boyunca durmadan 'Herr Mesut' derdi. Zazaca birçok sözcüğü peş peşe sıralardı, araya da Almanca sözcükler yerleştirirdi. Hocayı tahrik ederdi. Bay Mesut ona rağmen inatçıydı. Almanca dersim 9-10'du genellikle. Almanya'ya bir yıl gidişim Almancaya olan ilgimi az da olsa artırmıştı. Dersi seviyordum. Zülfo'nun o tür çıkışları bazen bende de tepki yaratırdı, anlamsız bulurdum. Çünkü o hemen her derste de aynı şeyi yapardı. Solculuk, devrimcilik okumaya, öğrenmeye tepkiydi onun için.

İbrahim Polat hocamızın 'Türkçe dersinde de Zülfü, arka sıralarda acayip sesler çıkarmıştı. Hoca arkasını ona dönünce bunu yapıyordu. Hoca da fark edince onu o şekilde yakalamak istiyor ama yapamıyordu. Yine tam döndüğü an Zülfü acayip sesler çıkarmıştı. O sırada kendisine tepki göstermiş işaretle öyle yapmamasını istemiştim. Hoca beni o şekilde görmüştü. Tüm sınıfa ses çıkarmanın kim olduğunu sormuştu. Kimseden yanıt alamayınca birkaç kişiyi tahtaya kaldırmış, kim olduğunu öğrenmek istemişti. İsim vermeyi dürüstlük olarak algılıyordu. Biz de ona göre sınıfın dürüst, akıllı öğrencileriydik!

Neden hoş olmayan bir davranışın sahibini söylemiyorduk? Biz söylememekte diretmiştik. Hocamızı genelde seviyorduk, kendisi de Dersimliydi ve ilerici devrimci olarak biliniyordu. Çoğu zaman

derste, aralarda tartışıyorduk. Fakat öğretmendi, devletin bir görevlisiydi biz öğrenciler arkadaştık, bir cepheleydik, isim vermek kendi cephemizden birini ihbar etmektir, çok yanlıştı. Hoca ceza olarak cetvelle ellerimize vurmuştu. Lise 1'deyiz ve dayak atılıyordu! Çok zorumuza gitmişti, ağlamıştım. Teneffüste de Zülfü'yle tartışmış, onun çıkışlarının hiçbir anlamı olmadığını, lümpence bir tavır olduğunu söylemiş, kızmıştık. O ise, bizim dayak yiyişimiz nedeniyle kendisine kızdığımızı, oysa kendisinin davranışlarının normal olduğunu söylüyordu. İbrahim hoca sonradan üzüldüğünü söylemiş ve özür dilemişti. Ama bizi de kırmıştı.

Yıllar sonra İzmir'de görüştüğümüzde sessizce, konuşmalar arasında parmağıyla işaret ederek bizi nasıl dövdüğünü anımsatmıştı ama acı duymuştu ve mahcuptu. Affetmemi istemişti. Çok değerli bir insandı, onu çoktan affetmiştim zaten. Ama Zülfo bir süre sonra saf değiştirmişti. Onun tüm özellikleri kişiliğini ele veriyordu, birer ipuçlarıydı. Onu bu haliyle ne benimsemiştik ne de sevmiştik. Yol ayrımları bu anlamda doğaldı.

Okulumuz boykottaydı. Yaşam koşullarının iyileştirilmesi talebiyle boykota gitmiştik. Örgütlü bir boykottu. Yönlendirenler de az çok tahmin ediliyordu. Benim için kimin bu boykota öncülük ettiği önemli değildi. Boykot yerinde bir eylemdi, bir direnişti. Ona katılmak da bir görevdi. Okuldan hükümet konağına doğru yürüyüşe geçtik. Daha hastane yolundayken polis engellemeye çalıştı. Engelleme üzerine polise taşlarla müdahale ettik. Bize daha önce polis ateş ederse nasıl davranacağımız da söylenmişti. Polis de ısrarlı, önce havaya ateş etti. Biz çevredeki duvar ve araba arkalarını mevzi olarak kullandık. Slogan ata ata yürümeye devam ettik, dağılmadık.

Yürüyüş sırasında bazı öğrenciler alınıp götürüldü. Bu, bizim tepkilerimizi iyice körükledi. Çarşıya yaklaşınca çevre kalabalıklaştı. Halktan insanlar küme küme uzaktan bizi izliyorlardı. Bunun üzerine 'halkımız saflara!' diye slogan atmaya başladık. Bazıları sloganlara dikkat edilmesi gerektiğini söyleyip bizi uyarmaya çalıştı. Daha çok "okula pencere, kapı, kalorifer isteriz. Boş ders çok, hoca isteriz!" gibi talepleri içeren sloganlar atılmasının uygun olacağı söy-

leniyordu. Ama sonra “ne Amerika, ne Rusya, bağımsız Türkiye!” sloganı atıldı. Bu sloganı herkes atmadı. Ben de bu sloganın ne kadar doğru olup olmadığı noktasında tereddüt ettim. Ama atmasam olmaz diyordum kendi kendime. “Kahrolsun Faşizm!” sloganını tereddütsüz atıyordum. Sesim en çok bu sloganda çıkıyor. “Arkadaşlarımızı istiyoruz!” sloganı da eklenmişti sloganlara.

Bunları hükümet konağının önünde atıyoruz. Savcı arada bal-kona çıkıp, aracı olmak isteyen bir hava yaratıp, bizi yatıştırmaya çalışıyordu. “Arkadaşlarınız en kısa zamanda serbest bırakılacak,” diyordu. Ama saatler geçmesine rağmen kimse bırakılmadı. Boykot bir anda tüm Dersim’i harekete geçirmişti. Öğretmen okulundan da öğrenciler gelmeye başlamışlardı. Aşağı mahalledeki köprüde polis engellemeye çalışıyor, geçen geçiyor, kalanlar ise oradan eyleme destek veriyordu. Bir ara helikopterler de dolaşmaya başlamıştı. Vali telefonla Hozat ve Pülümür’den Jandarma Komando Birlikleri istemiş diye duyduk. “İsyan var, Kürtler isyan etti!” demiş. Ve tüm polisler alarma geçirilmiş.

Bu durum aileleri, halkı tedirgin etmeye başlamıştı. Bir ara babamın bir şeyler aradığını, grubun arasında dolaştığını gördüm. Yıllık izne gelmişti. Ama onun şansına geldikten sonra sürekli olaylar yaşanıyordu. Bir türlü rahat bir izin geçirememişti. Şimdi de beni arıyordu. Takım elbise giymiş, bıyıklarını kesmiş, aynı sivil polisler benzemişti. Tanımayanlar resmen şüpheleniyordu babamdan. Daha önce bazıları bizi ‘sivil polisler aramıza girip provokasyon yaratabilir ya da tek tek bizleri tutuklayabilirler’ diye uyarıyordu. Bu nedenle herkes çevresini iyi kolluyordu. Babam beni görüp yanıma gelmek isteyince bazı öğrenciler:

“Beyefendi dur nereye gidiyorsun?” diye sordular. Babam:

“Kızımın yanına geldim. Onu alacağım annesi hasta, bayılmış!” diye cevap verdi. Tartışmaların sertleşmesi üzerine müdahale etmek zorunda kaldım. Babam bir süre yanımda bekledikten sonra çekine çekine “Eve gidelim. Annen hasta, sen gelmezsen ölecek. Gidip bir görün tekrar gelirsin,” dedi. Tam konuşurken sloganlar tekrar başladı. Sonra bu defa çevresindeki arkadaşlarıma:

“Kızım, oğlum olmaz, siz talebesiniz, o tür sloganlar yerine kendi taleplerinizi dile getiren sloganlar atın ki bu namussuzlar başka şey yapmasın. Bakın çevre kazalardan asker istediler! Bu it oğlu itler demez ki onlar genç, talebe haklı taleplerini dile getiriyorlar. Aman dikkat edin! Bu Amerika, Rusya nereden çıktı, ne ilgisi var? Akıllı olun oğlum!” diyerek çevresindeki arkadaşları ikna etmeye çalışıyordu.

Ortalık sakinleşince tekrar yanıma gelip, beni kısa bir süreliğine eve uğrayıp tekrar dönmek için ikna etmeye çalıştı. Bu kadar ısrarı beni öfkelenlendirmişti. O ana kadar doğal karşılıyor, olgun davranmaya, kırmamaya çalışıyordum. Fakat ısrar etmesi o kıyamet içinde annemin üzüntüsünü öne çıkarması ve beni bunun için arkadaşlarımdan ayırmak istemesi gerçekten de öfkelenlendirmişti. Beni eylem alanından alıkoymaya çalışmasına rıza gösteremezdim.

“Baba ne yaptığının farkında mısın? Ben bu arkadaşlarımla bir eylemin, boykotun içindeyim. Beraber başladık, herkesin annesi-babası var. Ben annem için bu alanı bırakamam, arkadaşlarımı yarı yolda bırakıp gelemem!” dediğimde çok öfkeleni. Çok ters geliyordu bana, neden bu kadar ısrar ettiğini anlayamıyordum. Onu daha anlayışlı, duyarlı biliyordum. Arkadaşlarımı bırakmamın ne kadar kötü olacağını düşünmüyor muydu? Babam üzgün bir şekilde ayrıldı yanımdan.

Durum giderek gerginleşiyordu. Bir çalkalanma da oluyor orada. Hükümet konağının önündeyiz, tam bir çember içindeyiz. Yol her iki taraftan tutulmuş. Jandarma, polis bir adım aralıklarla ayakta silah elde, tetikte bekliyorlar. Binanın penceresinde bir karğaşa olduğu gözümüze çarpıyor. Vali bir ara tabancasını pencereden doğrultmaya yeltenince, gruptan:

“Provokasyon olabilir. Ateş edilse bile toplu hareket edilsin, kimse dağılmasın!” uyarısı yapıldı gruptan.

Bu sözler dalga dalga yayıldı sessizce. O arada Öğretmen okulundan bazı öğrenciler de gelip katıldılar. Hem kıyafetleriyle, hem de sloganlarıyla çabuk dikkat çekmişlerdi.

Yanlışlıkla bir el ateş edilse tüm polisler, jandarmalar her tarafı tarayabilirdi. O derece gergin, provokatif bir ortam vardı. İşte tam o sırada valinin elindeki silaha savcı müdahale etti:

“Vali Bey! Vali Bey! Çıldırdınız mı, bunlar Kürt isyancıları değil, çocuklar, öğrenciler. Okul sorunlarını dile getiriyorlar! Ateş ederseniz, asıl o zaman isyan olur!” diyerek zorla elindeki tabancayı aldı.

Bir süre sonra tekrar balkona çıkan savcı:

“Gençler! Sevgili çocuklar! Beni dinleyin! Biraz sakın olun! Sizi anlıyoruz. Namusum ve şerefim üzerine söz veriyorum bir saat içinde arkadaşlarınız bırakılacak, ben sorumluluğu alıyorum. Eğer bırakılmazlarsa istifa edeceğim! Bunu herkesin huzurunda açık söylüyorum!” dedi.

Bu konuşma sloganlarla kesiliyor fakat fazla yayılmadan, tekrarlanmadan kesiliyor. Sakin olmamız, sessiz beklememiz isteniyor. Hepimiz sessizleşiyoruz. Arada yorumlar da yapılıyor. “Savcı da devletin adamı, oyalıyor, güven olmaz. Biz yürüyerek karakola gidelim,” diyenlar var. Güvenmediğimizi açık belirtiyoruz. Bu konuda provokasyona gelmemek de önemliydi kuşkusuz. Biz neyi istiyorduk, istemlerimizin tam olarak karşılanmaması halinde ne yapacaktık, nasıl bir tavır takınacaktık bunda belirsizlik vardı. Eylem plansız, aniden geliştiği için ne yapacağımızı kararlaştırmamıştık. Sonuçta, “Bir saat bekleyelim, arkadaşlarımız serbest bırakılmazsa yürüyerek karakola gideriz,” kararına varıldı. Bu karar herkese iletildi.

Bir saat dolduktan sonra, arkadaşlarımız bırakılmayınca tekrar harekete geçtik. Ne olduysa ondan sonra oldu. Bir de güçlü bir ses duyuldu. Top mu patladı, başka bir şey mi anlamadık. Bu öfkenin patlamasına yetti. Sloganlar eşliğinde bir sel gibi çarşıya taraf olan caddeye yöneldik. Biz harekete geçince polis ve jandarma da harekete geçti. Böylece çatışma başladı. Jandarma önüne geleni dipçikliyor, polis coplarıyla saldırıyor, biz de onları taşıyorduk. Mahalle mahalle, sokak sokak çatışmalar yayıldı. Halk hiçbir şeye karışmıyordu. Uzaktan izliyordu olayları sadece ki polis ve jandarma adeta halkla aramıza etten bir duvar örmüştü. Ne kadar ‘Halkımız saflara!’ sloganı atsak da ne halkımız saflara geçti ne de biz halkımızın içine kaçabildik. Bir ara “ordu-gençlik el ele!” sloganı atıldı. Asker o grubu da dipçiklemeye başladı. Ben kendi kendime “İyi oldu, saç-

malıyorsunuz. Ne ordu-gençlik el ele'si, görmüyor musunuz ordu size ne yapıyor?" diye içimden geçirdim. O slogan beni çileden çıkardı. Sabahtan beri slogan atıyorduk ve içlerinde tepki toplayanlar da vardı. Fakat bu slogan da nereden çıkmıştı. PDA'cıların sloganıydı bu. Öğretmen okulundan gelerek eyleme katılmışlardı.

Hem yürüyüşe, çatışmaya devam ediyor hem de slogan atıyorduk. Yürüyüş korteji dağınık, başı sonu belli değildi. Kışlanın önündeki dönemece geldiğimizde, kimileri "Adliyeye gidelim, tutuklananlar oraya götürülmüş," diyor, kimileri karakola taraf gitmeyi dayatıyordu. Yürüyüşün öncülüğü yok, belli ki inisiyatif elden çıkmıştı. Bu duruma kızıyoruz. Cadde ortasında tartışma olmazdı. Bu polisin de işine yarıyordu. Çevrede herkes bize bakıyordu. Kışlanın tüm pencereleri doluydu. Çocuklar tezahürat ediyor, sloganları yarım yamalak atıyorlardı.

Belirsizlik, hedefsizlik açıkça herkesi gerginleştirmişti. En önemlisi de arkadaşlarımız serbest bırakılmamış, tam tersine yenileri alınmıştı. Sabah başlayan boykot akşama kadar bu şekilde sürdü. Son olarak toplandığımız yer ise hiç uygun değildi. Mahalle aralarında olsaydık rahatlıkla dağılabilirdik. Şimdi kaldığımız yerde dağılsak bile polis rastgele toplar, kimsenin kimseden haberi olmazdı.

Endişeler bu şekilde sesli dile geliyordu. Sonuçta çarşıdan okula doğru olan yola çıktık. Okula varmadan mahalle, hastane arası noktada herkes dağıldı. "Herkes hızla ara sokaklara sapsın, yakalanmamaya çalışsın!" denildi. Ertesi gün herkes okula gelecekti. Gelişlere de dikkat edilecekti. Polis okul girişini de kontrol altına alabilir, tutuklama yapabiliirdi.

O gün gözaltına alınanlar Hükümet Konağı'nda sorgulandılar. Çoğunluğu Öğretmen okulundan gelenlerdendi. Lise öğrencisi olmak bir yerde avantajdı, boykotu liseliler başlatmıştı. Polis diğer okuldan ya da dışarıdan katılanlara bu gerekçeyle daha rahat yöneliyordu. Dayak atma, tehdit, küfürlü bir sorgulama olmuştu. Bayanlardan aynı gece bırakılanlar olmuştu. Fakat Türkan, Nurhayat ve bazıları hâlâ gözaltındaydı. O da bir taktikti. Hemen çok değişik yorumlar gelişmişti.

O gece hemen bırakılanlar diğerlerinin üzerine ifade vermiş olabilir. Kalanlara çok kötü, çirkin yaklaşıldığı söylentisi de vardı. Özellikle bayanlara tecavüz etme, coplu işkence gibi uygulamaların olduğu söyleniyordu. Bu tür haberler çok çabuk yayılıyordu. Dört beş gün sonra herkes serbest bırakılmıştı.

‘yaman kızlar!’

Boykot günü gözaltına alınıp bırakılan kızlar sürekli konuşuluyor, tartışılıyordu. Aile çevreleri de bu konuşmalardan rahatsız olmuştu. Polisin bu kızlara kötü şeyler yaptığı söylentileri yayıldığı için, aileler konuyu tartışmaktan kaçınıyor, namus meselesi olarak bakıyorlardı. Ama genel olarak toplum içinde sempati kazanmışlardı. Herkes onlara ‘yaman kızlar’ olarak bakıyordu.

Günlük olaylar yaşamımı etkiliyor, yaşamımı değiştiriyordu. İlgi alanımdaki bu değişiklik annemle ilişkilerime, çevreyle ilişkilerime yansıyor. Genel solculuk, devrimcilik, gruplaşmalar, fraksiyonlar şeklinde giderek daha somutluk kazanıyordu. Birbirine yakın fikirler, aynı tanımlar etrafında toplananlar yavaş yavaş ortaya çıkıyordu. Sloganlar da değişiyordu. Olaylara yaklaşımlar farklılaşıyordu. Çok belirgin değildi henüz bunlar ama artık her eylemlilik bunları teorik tanımlamalar ve bazı pratik tavırlarda ayırıyordu.

Okul ve derslerin anlamı azalıyor, çok planlı olmasa da okulu bir araç olarak kullanma yaklaşımı belirliyordu. Ders geçme, sınıfta kalmama esas alınıyordu. Onun dışında derslere düzenli girme ya da dersler bağlamında tartışma, öğrenmeden ziyade gelişmeleri sınıflara taşıma, oralarda tartışma öne çıkıyordu. İlerici, devrimci olarak bilinen hocaların derslerinde artık daha rahat tartışılabilirdi. Faşist eğilimli hocalara da dersler adeta çekilmez hale getiriliyordu. Tartışmak istemezlerdi ama ders de veremezlerdi. Sınıf mevcutları her derste değişirdi. Fakat son derste mutlaka yoklama fişi ‘tamamdır’ şeklinde imzalatılırdı. Mevcudun tamam olup olmaması önemli değildi. Gelmeyen de geldi diye gösterilecekti!

'Tabii bu arada çok keyfi davrananlar da oluyordu. Derse girilmeden zamanlarda devrimciliğe hizmet etme esas alınacaktı. Yani okul diğer çalışmaların, yaşamın önüne engel olmayacak, tam tersine onun hizmetine sokulacak şekilde ele alınmalıydı. Henüz kimse tam olarak bunun bilincinde değildi ve rastgelecilik ağırlıktaydı. Ailelerden bunu fark eden olduğunda tepkiler artıyordu, onun için dikkat etmek gerekiyordu. Her aşırılık aleyhte sonuçlara götürebiliyordu. Okul bir başka buluşmanın zemini haline geliyordu giderek.

Gelişmeleri doğru kavramak, doğru saf tutmak için öğrenmek gerekiyordu. Birçok ad altında, birçok tanım ileri sürülerek bir şeyler yapılıyordu ve bunlar devrimcilik adınaydı ama arayışlarıma yanıt değildi hiçbirisi. Benim gibi olanlar çoktu. Devrimcilik hatır işi değildi. Tanındıklar özel ilgileniyor, beni de kazanmaya çalışıyorlardı. Kendi siyasi görüşlerini yansıtan gazete, dergi ya da bildirilerini veriyor, aidat istiyorlardı. Daha ilk günden beri hiç hoşlanmadığım, bende sempati uyandırmayan tam tersine sloganlarının içeriğiyle, tavır ve davranışlarıyla tepki yaratan PDA'lılara bile aidat veriyor, gazetelerini alıyordum. Kimin dergisini, bildiri ya da gazetesini alsam hemen onlardan sayılıyordum! İlk dönemde bu yönlü yaklaşımlar çok yoğundu. Amaç da kazanılan her insanı kendi hanelerine yazma, birilerinin gözüne girmeydi. Bana hep itici geliyordu bu yaklaşım, hemen kapma anlayışı barızdı.

Evde kitap okumak baştan beri en tehlikeli, en çok tartışma yaratan işti. Ders çalışma biçiminin değişmesi annemin dikkatin-den kaçmamıştı. Kitaba bu kadar tepki nasıl oluşmuştu? Kendisi çok duyarlıydı. Gelişmelere karşı açık oluşumuzu fark ediyordu. Genç kız dünyam sarsılmıştı. İstemler, davranışlar günden güne değişiyordu. Arkadaş çevresi de değişiyordu. Misafirlikler, 'çay günleri' işin görüntü yanı oluyordu. Bir araya gelme amacı değişmişti artık. Teyp çalıp oynama, giyim kuşam, çeyizler üzerine konuşma, basit yaramazlıklar yapma yerine arayışları canlı tutma, siyasal gelişmeleri anlamaya çalışma, ismi çıkmış kahraman devrimcilerin hikayelerini anlatma sohbetlerimizle de olsa olumlu bir

durumdu. Daha önce dar kalan mahalle, okul arkadaşlarıyla sınırlı olan bu ilişkiler giderek genişliyordu. Öğretmen Okulu'nda veya Kız Sanat Okulu'nda okuyanlarla da sürekli görüşme imkanı doğuyordu bu aralar. Hepimizi bir araya getiren aynı duygu ve düşüncelerdi. Tabii annem garip bir şekilde izliyordu beni. Hem öyle izliyor ki, eski misafirlik ölçülerinin nerede, hangi davranışlarla bozulduğunu çok iyi fark ediyordu. Bu dönemin en belirgin yönlerinden birisi de genç kızların erken sigaraya başlamaları ve bunu bir özgürlük gibi görmeleri idi. Sanki sigara içtiklerinde özgür oluyorlardı ve bunu herkesin içinde yapmak bir özgürlük ölçüsüydü. Asla benimseyemedim bu durumu tabii ki.

Annem adeta gölgem gibiydi. Sürekli beni takip ediyor, ne yaptığımı anlamaya çalışıyordu. Kızlarla buluşmalarımızdan sonra eve döndüğümde tavırları hiç çekilmezdi. Koklar sigara içip-içmediğimi anlamaya çalışırdı. Yine nakışları inceler ne kadar yaptığımı anlamak isterdi. Şüphelendiği için de bazen gizliden işaret koyar, nakışı ya da danteli işleyip işlemediğimi o şekilde tespit etmeye çalışırdı. Tabii bunları tartışmalarımız esnasında öğrenirdim, kendisi itiraf ederdi. Oysa ben, ondan izinsiz bir şey yapmazdım, bir yere gitmezdim, yalan söylemezdim. Fakat yeni ilişkilerde her şeyi ona açık söylemek sakıncalıydı. Anlayışlı karşılarsa birçok şeyi ona söyleyerek yapardım. Ama söylemiyordum. Tabii onun sezgileri güçlü olduğu için anlıyor, tahmin ediyordu. İşi gücü beni denetlemek, izlemek ve engellemekti. Evde ağabeyim yoktu. Çoğu zaman metropollerdeydi. Bu durumda evin büyüğüydüm ve üstelik 'kız çocuğu'ydum. Ortada henüz ona göre çok somut bir çalışma olmasa da, ısrarlı ve inatçı olmam, bir eğilim biçiminde devrimciliği seçmem, bunun arayışlarını gün geçtikçe daha cüretlice yapmam onu endişelendiriyordu. Diğer kardeşlerimi de düşünüyordu. Çünkü hepsi benden etkileniyordu.

İlk okuduğum kitap Julius Fucik'in Darağacından Notlar kitabıydı. Sonra Gorki'nin Ana'sını okumuştum. Her iki kitap da çok etkilemişti beni. Bu kitaplar elden ele dolaşırdı. Her okuyan, kitaplarda etkileyen yanları tartışmak isterdi. Böylece defalarca okumuş gibi

olurduk. Yine kitaptan ne kadar anladığımızı, ne kadar doğru algıladığımızı ölçmüş olurduk. Mahallede Perihan, Cemile, Nimet ve Fethiye gibi arkadaşlarımın hepsi bu içerikte kitapları okurlardı. Bu okuma işi giderek mahallede yaygınlaşıyordu. Kimde hangi kitapların olduğu çabuk yayılırdı. Evde kitap barındırabilenler çoktu. Türkân Çakmak'la okul arkadaşydık. O daha sonra Öğretmen Okulu'na devam etti. En rahat dolaşabilen, evde fazla engelle karşılaşmayanlardan biriydi. Onun için de her yere girip çıkabiliyordu, girişkendi.

Ali Aydın beden öğretmenimizdi. Dersim'de okumuş, liseyi bitirdikten sonra üniversiteye gitmiş ve bu defa aynı okula öğretmen olarak dönmüştü. Bu nedenle sevilirdi. Kendi doğduğu yerde, kendi çevresine hizmet olarak algılanırdı öğretmenliği. Üstelik karate, tekvando, cirit, atlama gibi spor dallarına ilgisi vardı. Devrimcilerin kendilerini korumalarını sağlamaları için fizik olarak da çok güçlü, yetenekli olmaları gerekiyordu. Faşistlerin karateye çok önem verdikleri biliniyordu. O halde Tunceli Lisesi'ndeki bu fırsat neden değerlendirilmesindi? Daha önceleri 'faşistlerin işidir' şeklinde tanımlanan karate, tekvando gibi şeylere ilgi gelişmiş, diğer imaj kırılmıştı. Kaldı ki, hocası da devrimciydi ve Dersimliydi. Bu yüzden daha cazip geliyordu. Öte yandan saz kursları açılmıştı. Kızlı erkekli kursa gidenler çoğalıyordu. Böyle bir çalışma vesile edilerek bir araya geliş de, fırsat olarak değerlendiriliyordu. Biraz kendiliğinden gelişse de, ailelerin bu tür şeylere tepki göstermemeleri, tehlikeli bulmamaları hesap edilerek bu tür kurslara gidiliyordu. Tüm aileler çocuklarına hep aynı uyarıyı yapıyordu: Devrimci olmayın, politikayla uğraşmayın, bunlar bir felakettir. Bu, hepsinin ortak korku ve endişesiydi.

halklar yoktur, halk vardır!

Ecevitçiliğim, Ecevit'in mitingdeki ilginç tavrıyla değişmişti. Ecevit çok iyi yapmıştı! Evet, "Halklara Özgürlük!" sloganı onun kemalist damarına basmıştı. "Halklar yoktur, halk vardır. Bunlar

bir avuç halk düşmanı, provokatörlerdir. Kovancılarda MHP'liler beni taşıdı. Burada da bu halk düşmanları. Onlar sizin çocuklarınız değil. Onları iyi tanıyın! Onları içinizde barındırmayın," diyerek bir anda halkı kışkırtan, ortalığı kızıştıran, gerçekten provoke eden Ecevit, ne iyi yapmıştı!

Aslında o mitingde zaten eskisi gibi çok Ecevitçilik tavırlarına girmemiştim. Duvarlara yazılar da yazmamıştım. Ama Ecevit manevi gömlekle gidip, onun konuştuğu yeri görebileceğim şekilde saf tutmuştum ve hâlâ Ecevitçiydim. Yalnız bu Ecevitçiliğim genel devrimciliğimle çelişmiyordu. Ancak ne olduysa o gün oldu. O gün Ecevitçiliğim bitti. 'Halklar yoktur, halk vardır' sözü, bir anda Ecevit'i benim gözümde ve benim gibi birçok insanın gözünde bitirdi. Bu söz hepimizin gözünü açtı adeta. Ecevit solculuğunun aslında sağcılıktan hiçbir farkı olmadığını o zaman anladık. Düzenin başka bir versiyonuydu Ecevit. Kemalizmin gerçek temsilcisiydi, savunucusu, bekçisiydi.

Güzel güneşli bir gündü. Belediyenin önü iğne atsan yere düşmeyecek şekilde dolup taşmıştı. Ecevit konuşmaya başlar başlamaz; farklı pankartları, dövizleri taşıyan bir grup; "Halklara Özgürlük!" sloganı attı. Halklar! Halklar neden bu kadar öfkelen-dirmişti Karaoğlan'ı? O ana kadar Karaoğlan o şekilde çirkinleşmemişti. Eskiden tikleri bile bize göre güzeldi ama şimdi suratı çok yabancı, çok insanlıktan uzak geliyordu bana. Hepsini, hepsini o gün fark etmiştim. Daha önce güzel olan her şeyi tersine dönmüştü o an. Kimse başka bir şey söylememişti.

O gün başka tanrılar da doğmamıştı. Karaoğlan da bir küçük tanrıydı beyinlerde, kurtarıcıydı. Bir anda yıkılıvermişti. Her şeyin mihenk taşı 'halklar' sözcüğü olmuştu sanki. "Halklar yoktur, halk vardır yalnızca. Türk halkı vardır." Bu açık bir ırkçılıktı. Kürtlerin, diğer halkların inkarıydı! Orada toplanan ve yıllardır 'Karaoğlan' diyen o kitle, o halk kimdi peki? Türk müydü? Hayır! İşte Karaoğlan'ın yüzündeki maske düşünce ortaya 'solcu!' olduğunu söyleyen bir ırkçı çıkmıştı. Artık MHP'lilere söz söylemesi, Tür-keşçileri kötülemesi bir anlam ifade etmiyordu. Yıllarca it dalaşla-

rını bize bu şekilde kendi gerçeğimize yabancılaştırmak amacıyla yapmışlardı. Herkes görüyordu ki, slogan atanlar halk düşmanı değil, kendi evlatlarıydı. Tanındıktı hepsi.

Polis Ecevit'in talimatını almış ve saldırmıştı. Pankart tahtalarıyla dövüyordu hem de. Öyle ki provokasyona gelenler de, aynı sopalarla kendi çocuklarına saldırıyorlardı. Saldırdıkları "Türkeş'in kurtları" değil, kendi çocuklarıydı. Onlara göre pankartlar işi bozuyordu. Onları indirtmek lazımdı çünkü 'karışıklık' yaratan bu dövizlerdi. Aşırılıklar yapılmamalıydı devlete karşı.

O miting bir dönüşüm yaratmıştı bende. İlk iş olarak evde Ecevit'in özenle çerçeveletilmiş fotoğrafını duvardan indirip yere vurdum. Annem bir çılgılık atarak "Delirdin mi kızım?" dedi. Evet, delirmiştim. O güne kadar çok delice bağlandığım Ecevit, benim tanıdığım gençleri, devrimcileri dövdürtmüştü. Hem de "Halkların kardeşliği" sloganı attıkları için! Onun resmini kırarak, aslında farklı bir rotaya girmiştim. Yeni bir başlangıçtı bu yaşantımda. Kendiliğinden olsa da onu yaratan koşullar vardı ve bütün bunlar beni kendi öz gerçeğimle buluşturmada önemli bir halkayı oluşturuyordu. Her soru işareti beni kendi çapımda araştırmaya itiyordu.

Evdeki baskı bunu daha çok körüklüyordu.

Kardeşlerim genellikle olumlu yaklaşırlardı. Ama ortanca kardeşim Ali, biraz daha uysal ve anneme bağlıydı. Annem de onun bu halinden yararlanıyor ve tembihliyordu. Zaman zaman da beni takip ettiriyordu. Nerelere gidip geldiğimi kontrol etmek istiyordu. Nerelere gittiğimi kanıtla bana daha da yönelecekti. Bunları sezinlediğim için daha dikkatli davranıyordum. Ama bazen de her şeyi göze alıyor, birbirimize karşı müthiş savaş yürütüyorduk. Ne o taviz veriyordu, ne de ben! Beni maddi şeylerle çekmeyi deniyor, bunu bile deniyor, iyi giydirmeyi bir hüner sayıyordu. Piya-saya çıkmış yeni moda giysileri caydırıcı şeyler olarak görüyordu. Özentilerim, istemlerim ondan yana kaysa rahatlayacak, umutlanacaktı. Ama ben zaten hâlâ o dünyadaydım.

Çıkışlarım, arayışlarım hâlâ çok sıradan, çok bilinçsizceydi. Ben, beni çeken, etkileyen zemine doğru yavaştan da olsa ilerliyordum.

Engellemeye çalışan hiçbir şey caydırıcı olmuyordu. Tabii annem devletin polisinden, askerinden çok daha etkili o an için. Evde örgütlü bir kurum gibi. Bütün duyargaları bizim üzerimizde. Siyasete bulaşmayalım ama başka ne yaparsak yapalım! Oysa ortada bir şey yoktu henüz. Tek tük bazı kitapları okumaktan, belli düzeylerdeki tartışmalara katılmaktan veya onları izlemekten başka bir şey yapmıyorduk. Bu kadar sıradan bir durumdan ürküntü duymasına ne gerek vardı? Hayır ama belli ki o bu kadar basit ele almıyordu. Zeki-ydi, sezgileri güçlüydü. Bizi tanıyordu, beni kaybetmek üzereydi. Beni kurtarmaya çalışıyordu. Ona göre bir ucundan tutarsam, bir yere bağlanırsam artık beni vazgeçiremezdi. Ne nişanlılık ne evlilik ne de okul hiçbiri engel değildi. Ve aslında bütün bunları bana kendisi öğretiyordu. Benimle olan savaşı, bende savaşçılığı geliştiriyordu.

Kavgayı, bir kadınla, bir anneyle yürütüyordum. Yani hem kendi cinsim hem en yakınım olan kadınla. Tüm bunlara rağmen hiçbir zaman “Keşke erkek doğsaydım,” demedim. O her defasında “Keşke kız olmasaydın,” dediğinde ben kadınlığı daha çok seviyordum. Kendisinin savaş tarzı beni henüz hiç hazır olmadığım müthiş bir kavganın içine itiyordu. O bunun tam olarak farkında değil ya da nerelere varacağını tam kestiremiyordu.

Babam sanki bizim bu yoğunlaşan kavgalarımızı biliyordu. Kim bilir belki o da bilerek yapmıştı ya da güzel bir tesadüftü, şanstı. O yıl da annemi Almanya’ya götürme kararına varmıştı babam. Annem giderken Ankara’da Metinleri de ziyaret etmişti. Metin’e tembihliyor mu, baskı mı yapıyor her ne ise onun cephesini kendisince garantiye alıyor! “Oğlum biz evde yokuz, sen Dersim’e bu süre içinde gitme sonra söz olur. Dönüşte birlikte gideriz,” diyor. Kim bilir belki Metin’i de etkileyip siyasete çekeceğimi düşünmüştür. Yoksa namusu koruma öyle olmazdı. Nişanlıydık, annesi babası vardı, ailesi Dersim’deydi. Açıkça ambargo uygulamıştı bize.

Metin kurallara geleneklere bağlı biri, hoşuna gitmese de dik-kate alıyor annemin söylediklerini. Ve gerçekten o yıl tatilde dahi Dersim’e gelmedi. Ama aradan geçen bu süreçte birçok şey olmuştu. Yazdıkları bana giderek yabancı geliyordu. Daha önemlisi

de kaba anlamda da olsa devrimciliği tercih ediyordum. Bu arayış içindeyken mevcut ilişki düzeyi çok öne çıkmıyordu artık. Tabii bu kendiliğinden oluyordu.

Mektuplarımda değiştiğimi, eski Sakine olmadığımı ifade etmeye çalışıyordum. Fakat değişen neydi, neyi arıyordum veya neyi yansıtmak istiyordum; bu henüz netleşmemiştir. Çok şey öğrenmiş gibi her şeye kafa tutuyordum, çok aceleciydim. Tepkilerimi sağlam zeminlere oturtmadan, duygularla hareket ediyordum. Metin daha sakin ve olgun yaklaşıp anlamaya çalışıyor, mektuplarında biraz da 'nasihat' ediyordu. Arkadaş çevremi iyi seçmemi, bazı tiplere fazla takılmamamı istiyor, özellikle bazı kız arkadaşlarımdan adlarını vererek dikkat etmemi istiyordu. Onların ilişkilerimizi zedeleyebileceğini düşünüyordu. Tabii bana akıl vermesi, arkadaşlarıma ilişkin söyledikleri hoşuma gitmiyordu; birilerinin beni etkileyebileceğine inanmasına kızıyordum. Cevaben çocuk olmadığımı yazıyordum biraz da tepkiyle. Halbuki etkileniyordum çevremden ve o kızlara ilişkin söyledikleri çok abartı değildi. Bunu kabullenmemem fazla gerçekçi değildi. Annemin hep beni başkalarıyla kıyaslama yöntemi gibi geliyordu bana. Canımı sıkan yanı buydu.

Bu nedenle çelişkileri doğru biçimde çözme yerine onları derinleştirici bir yaklaşım içine girmiştin. Öyle ki, Metin'in uyarılarının yer aldığı mektubu sözünü ettiği kızlardan Nimet'e de okudum. Açık ki, bu konuda çok basit yaklaşıyordum. Arkadaşlığımız önemli olabilirdi, birbirimize sevgimiz saygımız da olabilirdi fakat bu, her şeyi ona söylememi, anlatmamı gerektirmiyordu. Nitekim Nimet o mektubu kendisine göre kullandı. Metin'le ilişkilerimizde uzaktan uzağa ortaya çıkan çelişkilerimizi derinleştirici yaklaştı.

Henüz deli dolu çağımızdaydık. Eskiyle savaşmayı öğrenme, onun araçlarını kullanma yerine sağa sola tepki, kestirmeci bir yaklaşım, yanlış bir isyancılık bizde öne çıkıyordu. Annemle kavgalarımda da bu yanın etkileri vardı. Onunla kavgam kaçınılmazdı, gerekliydi ve müthiş öğreticiydi. Beni devrimciliğe hızla itmişti. Kadını, kadınlığı sevmeyi öğretmişti. Kendi cinsimin devrimciliğini isteme, onun sevincini, gururunu duyma refleksleri henüz çok

zayıf da olsa gelişmişti. Devrimci kadın beni en çok etkileyen şey oldu. Ama kendi cinsini sevmeyen, ona haksızlık edene de hep öfke duydum, tavır koydum. Bu yüzden de Öğretmen Okulu'nda okuyan Aysel Doğanlar, Saime Aşkınlar, Türkan Çakmaklar, Nurhayatlar ve bunlar gibi devrimcilikten, çeşitli gruplardan etkilenen kızlar, benim ilgimi çekiyordu.

Ailem daha baştan Kıymet'i fazla sevmemişti. Kendisi öğretmendi, bu tür mesleklere sahip olan kızlar halk içinde 'hayırlı kız' olarak tanımlanırdı. Üstelik siyasetle de uğraşıyordu. Fakat annem onun fizik olarak da, davranış olarak da erkeksi tavırlarını pek beğenmemişti. Ayrıca çok serbest olması da annemin hoşuna gitmemişti. Ama asıl hoşuna gitmeyen, siyasetle de uğraşıyor olmasıydı. Annemin bu ölçüleri beni etkilemiyordu. Kıymet'in bazı davranışları bana fazla çekici gelmese de siyasetçi yanılgımı çekiyordu. Aslında kim ilgiliyse, devrimcilikle uğraşıyorsa onunla tanışmak istemi beni çok çabuk bu çevreyle bir araya getiriyordu. Arkadaşlıklarım zamanla biçim değiştirmeye başladı. Mahalledeki eski arkadaşlık ölçüleri değişmiş yerini daha siyasal bir bakış açısıyla kurulan ilişki ve ölçüler almıştı. Henüz belirgin olmasa da, yeni bazı ilişkiler yeşeriyordu. Ama en çok ilgiyi çekenler, en çok etkileyenler ise hemen yanı başımızdakiler oluyor. Ve çok geçmeden bu güzel çekiciliğin atmosferinde buluyoruz kendimizi, onun akışına gönül veriyoruz.

yer varken

samanlığı seçmek de neyin nesi!

Genelde kim hangi grubun mensubu ise, hangi fraksiyona sempati duyuyorsa biliniyor, tahmin ediliyordu. Bireylerin yürüyüşünden konuşmasına kadar, kullandıkları sözcüklerden, attıkları sloganlara kadar her davranış bir eğilimi, bir sınıf özelliğini taşıyordu. Bunları belki tümüyle kestirmek, bu bağlamda adlandırmak mümkün değildi. Yalnız, teorik ideolojik bakış açıları herkesin yaşamlarına yansıyor. Ortak özellikler bulmak bu anlamda zor

olmuyordu. Mesela TIKKO'cular birbirlerine kirve, bacı derlerdi. Oldukça şekilciydiler. Askeri parka, potin, saç sakal şekli hep birbirine benzerdi. Kirlilik-pasaklılık bir övünç vesilesiydi. Yaşamı yenileştirme, güzelleştirme yerine biçimsizleştirme, acıları, zorlukları göğüsleyen ruh güzelliği ve dinginliği yerine onlara boğulma, onları sevmeye çaresizliğine sarılma kültürü vardı. Düzene tepki onun sunduğu olanaklara, maddiyata tepki iyiydi. Bazı davranışların özünde bu vardı.

İlk tepkilerdi, biçimsizlikler bir yönüyle doğal karşılanabilirdi. Fakat onu bir ilke, bir yaşam biçimi haline getirmek kötüydü. İlgi uyandırmıyordu, iticiydi, devrimciliği yanlış yansıtmaydı ya da yanlış öğretmeydi. Amcamın oğlu İbo bizim eve geldiğinde annem çoğu kez, onun özellikle bu yönüne tepki gösterirdi. Genç bir delikanlıydı ama üstü başı kir pas içindeydi. Hep ter kokardı. Fırsat bulamadıkları da doğru değildi. Bu bir yaklaşımdı. Mao'dan alın-tılarla bu yaşam biçimlerine haklılık kazandırmak istemesi ise çok daha garipti. Çünkü zorlukları göğüslemek, her koşula karşı dayanıklılık ayrı ama Mao'yu öyle dar, yüzeysel, kendine göre yorumlamak, uyarlamak çok ayrı bir şeydi. Maoculuğu kendi eksikleri ve yetmezliklerine alet etmeleri insana pes dedirtiyordu.

Halkın gözlemi çok önemliydi. Her şeye dikkat ediyorlardı. Bazıları her şeyi kendi anladığı biçimde yaşama geçirdiği için birçok ucubelik de çıkabiliyordu. Arayış içinde olan bizlerin de biraz izlediği bu yanlardı. İlk göze çarpan, dışa yansıyan söz ve davranışlardı. Çünkü davranış, söz bütünlüğü ilişkilere damgasını vuruyordu, belirliyordu. Bazen bir tek söz bile çok anlam ifade ediyordu. Ama en genel anlamda devrimcilik: Cesaret, fedakarlık, atılganlık, zorlukları göğüsleme, onlar karşısında yılmama gibi kavramlarla yüklüydü. Her haksızlığa karşı ne pahasına olursa olsun durmak, devrimciliğin temel ilkesiydi. Emek, çalışkanlık, yaratıcılıkta ifade bulan bu yüce olguyu, kişilikte doğru yansıtmak bu dönemde her şeyden önemliydi. İlk olarak nasıl yansımışsan, nasıl bir etki yaratmışsan uzun bir süre her şeyi belirleyen o oluyordu. Çünkü bundan başka ortada kurtarılan, somuta dönüşen bir yaşam yoktu. Herkes teorik bazı be-

lirlemeleri, genel doğruları biliyordu. Bunlara hemen inanmak, hemen bağlanmak, ‘benimdir’ diyerek sahiplenmek, onun derin ruh halini herkeste görmek mümkün değildi.

Gençlik coşkusunu, heyecanıydı çoğunda yaşanan. Çok az insan derin bilinç birikimine sahipti. Sosyalistlik, devrimcilik ölçüleri yerli yerine oturtulmamıştı daha. Tepki duyanlar açığa çıkmış, bir şeyler ateşlenmişti. Bu temeldeki istemler, fedakarlıklar sıcaktı, canlıydı. Yaşam koşulları zorluyordu, bu bir diyalektik kanundu. Mutlaka, bir gelişimin, bir değişimin olması zorunluydu. Fakat bölük pörçük, dağınık, istikrarsız ve genel kalıyordu birçok şey. Mevcut devrimcilik, siyasetçilik öze inmiyor, seni tepeden tırnağa sarsmıyor ya da seni etkileyen yanları açığa çıkarıcı rol oynamıyordu. Hâlâ arayış var, bir şeyler bekleniyordu.

öğrenmenin keyfi

Dağ mahallesindeki o evimizi annemin tüm baskı ve yasaklarına rağmen çok seviyordum. O evde, yaşadığım tüm dönemlerin güzelliğini hep canlı yaşadım, hep andım ve asla unutmadım. En küçük, en sıradan anılar bile bana sevinç verdi. İç içe birçok şey yaşadım. Hiçbirini diğerinden koparamadım. Yaşamı tanıma, geleneklerin baskısını yaşama, onlara isyan etme. Bir yandan mevcut yaşam ölçülerine bağlı kalma, o yaşamda doyuma ulaşma, öte yandan yeni arayışlar ve onun güzelliğini, sevincini, özlemini yıllara yayarak onlara ulaşma, onlarda büyüme istemi. Şimdi geriye dönüp andıkça kocaman bir ‘AH!’ çekiyorum.

O süreçlerde çok kitap okuyordum. Okumak, öğrenmek bana büyük keyif veriyordu. Derslere çok tutkulu değildim. Ezbere dayanan okul sistemi sıkıyordu beni. Ama toplumsal sorunlara ilişkin ideolojik, politik, edebi konularda kitap okumayı seviyordum. Benim için en zor şey sınıfta tahtaya kalkıp dersi anlatmaktı. Ama kendiliğinden bir tartışma, konuşma ortamında çok daha rahat-tım. Düşüncelerimi öyle bir atmosferde daha iyi ifade ediyordum.

Okuduğum romanlarda beni etkileyen yanları anlatırdım çoğunlukla. Duygusal etkileme daha ağırlıktaydı. Fakat esas noktaları da belli yönleriyle yakalayabiliyordum. Bazen de esasın yerine bir ayrıntıya takılırdım. Olayları o küçük olgudan başlayarak ele alıp yorumlardım. Evde altı kişi kalmıştık. Kardeşlerimin hepsi benden küçüktü. Evin sorumluluğu artık bende idi. Annemin gidişinden sonra yaşamımız farklılaşmaya başlamıştı. Yaşamın pratik tüm işlerini birlikte yürütüyorduk. Ev işlerini kim evdeyse o yapıyordu. Yemeklerde sorun olmaması için, yemek tarifleri yazıp mutfaka asarak sorunu çözdük. Küçüküm olan Metin'e 'Meto' diye hitap ediyordum. O benden daha güzel yemek yapıyordu. Tabii bu şekilde çok da yorucu oluyordu.

O yıl, yaygın bir uyuz hastalığı vardı. Munzur'da yüzüldüğünden miydi, havalardan mı bulaşmıştı, her nereden bulaşırsa evde de benim dışımda herkes uyuz olmuştu. Çok kötü bir hastalıktı. Kaşıntıdan eller, kollar yara bere içinde kalıyordu. İltihaplı yaralar açılıyordu. Her birini ayrı ayrı yatırmak, çamaşırlarını ayrı ve her gün yıkayıp kaynatmak, ilgilenmek, 24 saatte bir banyo yaptırmak yıpratıyordu. Okul, ev işleri ve beş kardeşe bakmak! İlaçları yetiştirmek zordu, paranın çoğu ilaçlara veriliyordu. Sargı bezi, pamuk yetmezdi. Yatak çarşaflarını kaynatıp, sterilize ettikten sonra sargı bezi olarak kullanırdım. Sürekli ilaç içinde olmak bana uyuzu bulaştırmamıştı. Bir ay kadar sürmüştü hastalık ve psikolojik etkisi kardeşlerimi oldukça etkilemişti, hepsi de zayıflamıştı. Bu beni üzüyordu. Anne-baba yoktu, kardeşlerimin bu halde olması olumlu bir puan değildi. İyi bakmadığım şeklinde yorumlanabilirdi. Yakın komşular durumu biliyor halime, halimize üzüyorlardı, yardımcı olmak istiyorlardı.

Devrimcilikte arayış zaten beni duygusallaştırmıştı. Devrimcilik dertleri, kahırları, acıları ortak paylaşmak, onları göğüslemektir. Bir de evdeki bu karışıklıklar, onun sorumluluğu vardı. Bunlar bir yanıla yorarken, zorlarken öte yandan da güçlendiriyordu. Gücümü aşsa da yapmak zorunda hissediyordum kendimi. Aynı zamanda bu durum sorumluluk duygumu artırıyordu.

Tüm bunlar yanında nişanlılık olayı vardı. Hıdır amca ve Tonton ana hem benim devrimciliğe bulaşmamı, daha geniş bir arkadaş ortamına kaymamı istemiyor, onun rahatsızlığını duyuyorlardı hem de evin bütün işlerinin altında ezilmemi istemiyor, içerleniyorlardı. Annemi babamı suçluyorlardı. Tonton ana bu nedenle bazen okul dönüşünü bekler, hazırladığı yemekleri getirirdi. Düşünmesi, yaşlı bir kadın olarak bu yönlü hizmet etmesi aynı zamanda duygulandırıyor, daha çok da mahcup ediyordu beni. Onların kontrolü giderek sıklaşıyordu. Yalnızlığımızı ve yalnızlıklarını, bizimle sık sık bir arada olmakla gidermeye çalışıyorlardı.

Direk müdahale etme, beni sınırlamaya yeltenme yoktu ki buna fırsat da vermiyordum. Yaşamıma çok müdahale etmelerine nasıl tepki vereceğimi tahmin edebiliyorlardı. Annem varken birbirlerinden cesaret alarak bazı şeyler söyleyebiliyorlardı ama artık o derece rahat söyleyemiyorlardı. Fakat Metin'in adını kullanarak beni dolaylı eleştiriyorlardı. Tunceli küçük bir yerdi. Polis hemen herkesi rahat izleyebiliyordu. Dikkat çekecek şeylerden kaçınmak gerektiğini, rastgele herkesle arkadaşlık kurulmasının sakıncalarını yarı yumuşak, yarı sert biçimde söylemeye başlamaları onlarla tartışmayı da gündeme getiriyordu. Daha baştan bu tür müdahaleleri engellemezsem ilerde her şeye karışırlardı. Bunu hissettiğimden çabuk parlıyordum.

Çok hassas bir konuydu. Beni daha babamın evindeyken bu derecede sahiplenmelerini, mallarıymışım gibi görmelerini kabullenemiyordum. Bunların kendilerine göre bu kadar sahiplenmeleri daha çok tahammülsüz yapıyordu beni. Buna hiç hakları yoktu. Henüz bir nişanlılık süreciydi. Her şeyi kesinleştirmelerini de anlamsız buluyordum. Anne baskısı o an yoktu ama bu defa da kendini kaynana, kayınbaba gören iki yaşlı insanın farklı biçimdeki baskı, yasak mantığını görünce kızıyordum, kendime de kızıyordum. Durumu Metin'e izaha çalışıyordum ama o idareci yaklaşımla geçiştiriyordu.

**bir sır var ve
biz ona ulaşmak istiyoruz**

Kaldığımız binanın bahçesindeki toprak evler bir ilahi güç gibi çekiyordu bizi. Baştan beri var olan ilişkiler bu süreçte yeni bir nitelik kazanıyordu. Artık sadece bazı kitap alışverişleriyle sınırlı değildi ilişkiler, paylaşılan şeyler çoğalıyordu. Yılbaşında Meto benim elbiselerimi giymiş, peruğu takıp bahçedeki öğrenci evlerine gitmişti. Hem yeni yıllarını kutlayacak hem de onlarla o gecenin eğlencesini paylaşacaktı. Peruk ve bazı giysiler artık özen gösterdiğim şeyler olmaktan çıkmışlardı. Oyun kostümleri olmuştu. Bu aynı zamanda biçimde de bir değişimdi, eski biçimi eleştiriydi, ona yer-giydi, tepkiydi. Sessizce bir değişim süreciydi. Her neyse, o evlerdeki öğrencilerin iç dünyasına girme, onları daha yakından tanıma, diyalog kurma istemi de bu şekilde dışa vurmuştu.

O evde beni çeken bir şeyler vardı. Bir sır vardı. Ve ben, biz buna ulaşmak istiyorduk. Zaman zaman saz çalmak, eğlenmek, kitap almak bunlar bir vesile oluyordu. Veli'nin kardeşi Neco güzel saz çalardı. Saz çalanlar çoktu, saz çalış biçimi ve seslerden çıkarabiliyorduk. Kardeşlerim için o evler, oradaki 'abiler' çok farklıydı. Diğer evlere, diğer abilere benzemiyorlardı. Oraya gidiş gelişler bir bağlanmayı yaratmıştı. Oradaki sınırlı koşullar, yaşamın zorlukları hepimizi etkiliyordu. Onların yoksulluğunu ama ilgilerini, gönül zenginliklerini sevme geliyordu. Onlarda olmayan, bizde olan her şey, onları düşünmemize neden oluyordu. "Onlarda bu yok, onlar bunu yiyemiyor" vb. söylemler bir acıma, bir sıradan tepki gibi dışa vursa da, özünde ortak paylaşım duyguları geliştiriyordu. 'Onlara da verelim' şeklinde somutlaşıyordu paylaşımlar.

Kış çok zordu, çok kar yağmıştı o yıl. Şehirde fırınlar çalışmıyor, dükkanların bir kısmı kapatılmıştı. Komşu şehir olan Elazığ'dan malzeme alma koşulları da zorlaşmıştı. Temel ihtiyaçlar karşılanamıyordu. Özellikle öğrenci kesim bu durumdan daha fazla etkileniyordu. Genelde aileler kışlık ihtiyaçlarını Elazığ'dan toptan karşılıyorlardı. Bizde de annem gitmeden önce her şey toptan alın-

mıştı; şeker, yağ, un, gaz ve gerekli olan her şey vardı. Ve annem giderken, tekrar tekrar tembihlemişti bizi: “Her şeyi dikkatli idareli kullanın!” Ama biz o noktada fazla dikkat edemiyorduk.

Bahçedeki topraktan öğrenci evlerine önce kabloyla elektrik verdik. Kabloyu, fazla kullanmadığımız misafir odasının penceresinden çektik. Dikkat çekmemesi için de bahçedeki dut ağaçlarının dallarının arasından geçirdik. Çok dikkatli bakılmasa fark edilmiyordu. Ancak komşular çabuk fark etmişlerdi. Bitişikteki komşumuz Şavaklı teyzenin bunu fark etmesi önemli değildi. Kendisi iyi niyetliydi ve öğrencileri seviyordu. Kendi çocukları Mazlum, Halil ve Fazıl da okumuşlardı, çok farklı yerlerde öğretmenlik yapmışlardı. İhtiyaçlarının neler olacağını tahmin edebiliyordu. Ayrıca bu tür gizli işlerin yapılabileceğini, siyasetle uğraşanların normal yaşamadıklarını, bu nedenle de yardımın insani bir davranış olduğunu biliyordu. Hatta bizim bu davranışımız hoşuna gitmişti, buna anlamlı anlamlı gülmüştü. Annemin yokluğunda bunu yapmamızı cesaret olarak değerlendirmişti. Öğrenci arkadaşlarla ilişki düzeyini ele veren bu tür yardımlaşmalar bizi daha çok sorumlu kılıyordu.

Bu eve girip çıkanlar belli değildi. Gündüzleri ne kadar dikkat etseler de giderek çevrede fark ediliyordu. Çünkü evi tutan ortaokul öğrencileri olsa da farklı zamanlarda gelip giden onlarca kocaman delikanlı vardı. Komşuların bakış açısı olumluydu. Rahatsız edici gelmiyordu. Çoğu kez onlara ilişkin ‘Kız gibi gençler’ tanımı kullanılıyorlardı. Bazen meraklarını gidermek için, bize çeşitli sorular yöneltiyorlardı. Özellikle kendi çocukları devrimci olanlar sevgiyle, sempatiyle bakıyorlardı onlara.

Fakat yine de bahçedeki bu tek göz ‘dam’lar bir gizemi ifade ediyordu. Kesin onlar farklıydı. Bizim onlarla ilişkilerimizin düzeyi, özellikle de evde anne-baba ya da ağabeyin olmadığı bir süreçte nişanlı bir kızın bu kadar gençle ilişkisi ne olabilirdi? Bunların hepsi komşular için birer soru işaretiydi. Beni tanırlardı, güvenirlerd, ama yine de bu kadarı aşırı oluyordu onlara göre. Hepimiz öğrenciydik. Annemizin boşluğunu arada bir Şavaklı teyze doldurmaya çalışıyordu. Şavaklılar Dersim’de daha çok Çemişgezek’te

geniş bir koçer aşiretiydi. Bunlar aile olarak şehre yerleşmişlerdi. Kızları olmadığı için beni kızları gibi severlerdi. Annemle kavgalarım en çok Şavaklı teyze karşı çıkardı. Bu kavgada hep benden yana tavır takınırdı. Türkçeyi o da yeni yeni öğreniyordu. Milli giysilerini bir süre sonra değiştirerek o da şehirlileşmişti! Oysa o giysiler çok daha güzeldi ve çok yakıştırdı. Kendisi de bir türlü şehir adetlerine adapte olamıyordu. Bu konuda yakındığı olurdu. Oğlu Mazlum sessiz bir insandı. Onun da devrimcilikle ilgilendiğini fark ettiğimizde ilişkimizi yavaş yavaş geliştirmek, diyalog kurmak istiyorduk. Fakat onlar genç kızlarla konuşmaya kapalıydılar. Çok az konuşabiliyorduk, çekingenlik etkiliyordu.

Metin Güngöze, Hüseyin Güngöze, Hasan Taş, Veli-Necati Tayhani, Yılmaz... Her gün değişmekle birlikte bu arkadaşlarla giderek sürekli görüşmeye başlamıştık. Eve en çok gelenler ve kalanlar da onlardı. Sürekli onlardan kitap alıyor, okuyor ve geri veriyordum. Bunu yadırgayan yoktu, verirlerdi ve okuduktan sonra tekrar geri vermeme isterlerdi. Açıkta yansıttıkları başka bir tavırları yoktu. Daha çok memnun oluyorlardı. Okuldan ve daha önceden tanıdığım arkadaşlar olduğundan bir rahatlık vardı. Fakat tanımadıklarım karşıma çıkınca ister istemez çekingen oluyordum. Onlar da alışık olmadıklarından şaşırıyorlardı. Hatta bir gün kendi aralarında ağırlıklı olarak; “Küçük burjuvanın tekidir kitap istiyor okumadan veriyor gösteriş olsun diye!” biçiminde yorumlar yapıyorlar. Bir defasında, bu konuşmayı duyan Mazlum Doğan arkadaş, “Boş verin küçük burjuvalığı, ilgilenin, devrimcileşir,” diyor. Tabii bunu daha sonra kendileri bana anlattılar.

Kış sürecinin zor oluşu onların da yaşamını etkiliyordu. Şehirde ekmek sıkıntısı vardı. Bizim bu ilğimiz onların bu tür ihtiyaçlarını direk gelip bize söylemelerine olanak tanıyordu. Bu işi ilk Veli becermişti. Veli, misafirlerinin olduğunu, fırınlarının çalışmadığını, un varsa kendilerinin yoğurup tepsiyle kuzinede pişirebileceklerini söylemişti. Bu istemin onlardan gelmesi her şeye yetmişti. Ondan önce düşündüğümüz halde bir türlü bu tür şeyleri vermeye cesaret edememiştik. Oysa kaç kez onların gazete parçası üzerinde çok az mik-

tarda zeytin ya da helvayla karınlarını doyurduklarını gördüğümde gelip ağlamıştım. Yine kardeşim Metin defalarca o yoksul sofralarını anlatmış, bu konuda yardımlaşmayı ısrarla dayatmıştı. Fakat böyle bir davranışın onları incitebileceğini düşünerek yardım etmekten vazgeçmiştik. Nasıl karşılarlar kaygısı ile uzun süre onların bu tür ihtiyaçlarını karşılama istemlerimizi ertelemiştik.

Ama şimdi bu istem onlardan gelmişti. O gece hepimiz adeta ayaklanmıştık. Her birimiz bir işi yapıyorduk. Yemek, hamur yoğurma, hazırlama, kuzineyi yakma hepsini bir arada yapıyorduk. O ne canlılıktı öyle, sanki emir gelmişti ve onun istemi, heyecanı ile işler çabuklukla yapılıyor, emir yerine getiriliyordu. Arada gelip so-ruyorlardı. Acıktıkları her hallerinden belliydi. Bu bizi daha çok uğraştırıyordu. Gece geç saatler olmasına rağmen kimse uyumak istemiyordu. Ta ki her şeyi hazırlayıp verene kadar. Onlar sadece etmek istemişlerdi, biz yemek de yapmış büyük tabaklara koyarak bir siniyle vermiştik.

O günden sonra artık her gece yemeğimizi ortak yedik. Bazen kendimiz sadece kahvaltılık şeylerle idare eder tüm yemeği onlara verirdik. Bunu büyük bir zevkle yapardık. Bunları yaparken çevreye dikkat etmeye çalışırdık. Hava kararınca küçük kardeşim Meto büyük siniyle bırakır gelirdi. Ne Tonton ana bilsin isterdik ne de üst katımızda oturan Pertekliler. Tonton ana elinden geldiği kadar bize yardım ediyor, daha fazla etmek istiyordu. Benim evin tüm yükünü üstlenmem, zorlanmam onlarda hoşnutsuzluk yaratıyor, yıpranmamı istemiyorlardı.

Bunun ötesinde, benim annem-babam evde olmadığı için istediğim gibi herkesle ilişki geliştiremeyeceğime inanıyorlardı. Gördükleri, tahmin ettikleri şeyler onlarda yeterince rahatsızlık yaratıyordu zaten. Ama bir de her şeyimizi birlikte paylaştığımız bu yeni ilişkileri fark ederlerse iyi olmazdı. Hemen her gece yanımıza uğramaları işleri zorlaştırıyordu. Fakat biz öylesine örgütlüydük ki, kaşla göz arasında yemekleri yapar, onlara aktarırdık. Onlar evdeyken gelen olduğunda ise ya onlara göstermeden arka odaya alırdık ya da okul arkadaşları, akraba adı altında bir süre oturur giderlerdi.

Pertekli Haşim, YSE’de yıllardır elektrikçiymi. Aslında Dersim’de tüm kurumların elektrikçisi sayılırdı. Bu konuda becerikliydi. Hademe ve elektrikçilik mesleği dışında, bilmediğimiz daha başka mesleği de varmış meğer! O eve daha çok polis ve dışarıdan gelmiş memur eşleri misafirlğe geliyordu. Diğer komşularla ilişkileri daha sınırlı ve resmiydi. Bu hepimizde kuşku yaratıyordu. Hanımı gençti, komşuluk ilişkilerinde fena değildi. Annem anlaşırdı onunla. Haşim bir de avcılık yapardı. Tavşanı Alevi olduğumuzdan yemezdik. Ama arada keklik eti yerdik. Meto’nun alabalıkları geldiğinde ise en az üç dört komşu evinde o gece balık yenirdi. Boyu kadar balık tutar getirirdi. Kurban parçalar gibi doğrar dağıtırdık komşulara. Bu tür ilişkiler bir bağdı, ilişkiler süreklileştikçe birbirini tanıma daha da kolaylaşıyordu.

Perteklilerin bir kısmı ‘38 Dersim sürgününden sonra getirilen Türklerdendi. Çemişgezek ve Pertek’deki bileşim öyleydi. Önemli oranda kendi kültürlerini taşıyorlardı. Devletle bağları daha sıkı ama Kürtleşen, etkilenen yanları da vardı. Örneğin aşure ayında onlar da üç gün oruç tutar, aşure yaparlardı. Sünnet, evlilik gibi konularda etkilenme oldukça fazlaydı. Sağdıçlık önemliydi. Kardeş olmayla eş anlamlıdır. Onlar da yerlilere sağdıçlık yaparlardı. Faşistlerin en çok örgütlendikleri yerler Pertek ve Çemişgezek’ti. Diğer kazalarda açıkça faşistlik yapan yoktu. Muhibir, ajan tipler olurdu. Dersim’de faşist kimlikli olmak, açıktan öyle bilinmek tehlikeliydi. ‘Güme’ gidebilirdi insan. Öğretmen Okulu ve lise pansiyonlarında faşistler ‘derslerini alıp gitmişlerdi’. Kalan tek tük tipler de dövülüyordu. Öğretmenlerden de faşist tipler hâlâ vardı. Kendilerini gizliyorlardı.

Pertekli komşumuz kuşkuluydu. Genelde sivil polisler bilinip, tahmin ediliyordu. Mahallelerde sivil resmi üniformalı polisler, ihbarcılar belliydi, ev tutmaları eskisi kadar rahat olmuyordu. Eskiden bazıları evlerini özellikle polise kiralardı. Son yıllarda tam tersine kimse polise ev vermiyordu. Saflar netleşiyordu yani. Tabii devlet de bunu fark ettiği için gizli ajan ve muhibirlerini her tarafa yaymıştı.

Komşu gençlerle yemek, odun, elektrik, kitap alış verışı onun yarattığı diyalog zemini saf, temiz, çıkarsız ve sevgi, saygı dolu bir

bağlanma yaratmıştı. Herkes kendi arkadaş çevresinden söz eder, öne çıkmış belli isimleri anar, onlara yakınlıklarını dile getirirdi. Bu anlamda eğilimsiz fazla kimse kalmamıştı. Bizim ilgimiz, sempati-miz bir yönüyle sessiz, usul usul ama içtendi. Öte yanda da başka-larına meydan okuyacak kadar güç, güven veren, her şeyin onda saklı olduğu hissini uyandıran ve kabına sığmayan bir sevinç, he-yecan duygusu yaşatan bir gerçekliğe doğru adım adım ilerliyor-duk. Tereddüt yok, çekingenlik yok, kuşku yok. ‘Acaba nereye kadar gider, ne olur?’ soruları yok. ‘Bunlar kimdir, doğruları neler-dir?’ soruları yok. Hepsinin yanıtı onların yaşam tarzlarıyla yarattığı güvende, saygıda, sevgide saklıydı. Onlara tek tek ulaşılacaktı, hepsi yanıtını bulacaktı.

Tabii ki anlatmak kolay değil. Yaşanmadan anlaşılması da çok zor. O günlerin sadeliğini, doğallığını, güzelliğini, onun yaşattığı tüm duyguları yazmak yeterince ifade etmiyor. Yazarken bile ye-niden tepeden tırnağa bütün yüreğimle, bilincimle yaşıyorum o duyguları. Bir ideale, bir inanca bu kadar doğal, bu kadar temiz ve istekli, kavgaların içinden, çelişkilerle boğuşa boğuşa bağlanmaktı güzel olan. Hep ‘şanslıyım, çok şanslıyım’ diyordum bu yüzden. Tekrar sesli bir şekilde söylüyorum: Bu kavganın içinde olmakla dünyanın en şanslı insanı sayıyorum kendimi.

apoculuğa ilk adım; bir kış gecesi sohbeti

Uzun bir kış gecesi, D.K. o gece konuğumuzdu. Meto kuru fa-sulyeyi yakmıştı. Ne şanssızlık! O gece yemek yanık kokuyordu. Utanarak durumu izah etmeye çalıştım. Onu telafi etmek için sof-raya turşu koydum, çayı iyi demlemeye çalıştım. Hepimiz fır dön-dük bütün gece. Çünkü D.K. yani A. ağabeyimiz o gece misafirimizdi. O güne kadar sadece uzaktan ve mesafeli konuş-muş, ayaküstü birbirimizi sormuştuk. Eve daha çok da Veli onlar gelir giderdi. Bu defaki ziyaret basit bir ziyaret değildi. Kesin bir

şeyler söyleyecek, yeni bir haber verecek hissi doğmuştu, bir beklenti vardı içimde.

Yemekten sonra hepimiz yakınında oturmuş merakla ne konuşacağını bekliyorduk. O gece Hıdır amca ve Tonton ananın gelmemesi iyiydi. Ama D.K. ilk giriş sohbetinde onları da sorarak, yaklaşımlarını öğrenmeye çalışıyordu. Tabii aslında tahmin de ediyordu. Gece gündüz eve geliş gidişlerinden bile beni ne kadar sahiplendiklerini ya da denetlediklerini görmek zor değildi.

“Siz bu kadar kişinin kimse size baskı yapamaz isterseniz, onları rahatlıkla atlatırsınız. Onlar yaşlı başlı insanlar. Her şeye hükmedecek kudrette değiller. Her şeye hükmetmek istemeleri zaten en büyük yanlış,” diyordu.

Yine annemin evde olmayışının yarattığı etkiyi öğrenmek istiyordu. Onun olduğu süreçte ilişkiler daha sınırlıydı. Çekingen yaklaşıyorduk. Annem gittikten sonra durum değişmişti. Bu fark ediliyordu. Bizim anneme yönelik şikayet ve sitemlerimiz karşısında D.K.:

“Anneniz iyi bir kadın. Diğer kadınlar bizimle pek konuşmazdı ama o her zaman bize selam verir, sorardı. Selamımızı alırdı,” diyerek aslında bizim kolaycı yaklaşımımızı da eleştiriyordu.

Biz hemen atıldık tabii. Öyle ki kimse kimseye sıra vermedi. “İyi ki babam onu Almanya’ya götürdü, çok fenaydı, her şeyi engelliyordu” diye sıraladık. Meto:

“En çok da ablama baskı yapıyordu. Siz bilmiyorsunuz! Bize fazla bir şey yapmıyordu. Biz sabah gider, akşam gelirdik. İyi ki o burada yok! O olsaydı sen böyle rahat gelebilir miydin?” dedi.

Bizim bu sözlerimize güldü D.K. Oldukça sakin, sabırlı ve rahat. Bir yandan hem bize cevap yetiştiriyor hem de bizi de sakinleştiriyordu. Daha doğrusu bizi kızdırmadan yanılgılarımızı anlatıyordu. Daha çok da her soruna çözüm olduğunu basit anlaşılır örneklerle, somut gelişmelerin yarattığı sonuçlarla kavratmaya çalışıyordu. Arada da bizim kendilerinden okumak için aldığımız romanlara konuyu getiriyordu. Onları nasıl okuduğumuzu ne kadar anladığımızı da ölçmeye çalışıyordu.

Daha önce buna ilişkin değişik değerlendirme ve yorumlar yapmışlar. Onu da bu vesileyle netleştirmek istiyor. En son okuduğumuz Çimento romanından bahsedip bizi en çok etkileyen yanlarını sordu. Kendisi de yer yer olayları açarak bizi sınadığını fark ettirmemeye özen gösteriyordu bu arada. Biz de en çok etkileyen yanlarıyla anlattık romanı. Bunda da birbirimize sıra vermedik haliyle! Tabii kitabı eleştirel okumamıştık. D.K. oradaki ilişki düzeyinin sosyalist yaklaşımla bağını ve bizim kitap okurken eleştirel olmamız gerektiğini anlattı. Kitabı dikkatli okumadığıma, D.K. gibi anlamadığıma utanmış, hayıflanmıştım. Fakat doğruyu ortaya koymada ölçü neydi? Bunu bilmek gerekiyordu. Çimento toplumsal içerikli bir kitaptı. Devrimci yazarlar tüm romanlarında da doğruyu yazmak zorundaydı. Yaklaşım ölçülerimiz böyle olduğu için, olayların özüne inemiyorduk. Yine de her kitabı kime ait olursa olsun dikkatle okumak gerektiğini o gece öğrendik. Bu tıpkı Dersim’de birçok gruba yaklaşımlar gibi olmalıydı. Onlar da ‘biz devrimciyiz’ diyorlardı. Fakat hemen hepsi farklı sınıf eğilimlerini temsil ediyorlardı. Ve ideolojik, sınıfsal bir mücadele vermiyorlardı. Verdiklerini söyleyenler de ağırlıkta bunu çok kaba, biçimsel yapıyordu. Herkes, ‘biz doğruyuz, haklıyız’ iddiasındaydı. Herkes doğru olabilir miydi? Mümkün değil. Sosyalizm tek doğruydu. Herkes sosyalist olduğunu iddia ediyordu fakat acaba buna göre yaşıyorlar mıydı? İşte temel mesele bu soruda gizliydi. Sosyalizme göre yani inandığın değerlere göre yaşamak temel ölçüydü.

D.K. okulda, sınıfta, mahallede, akraba çevresinde hangi eğilimin fazla olduğunu anlamak istiyordu. Aynı zamanda bizim bu konuda ne kadar duyarlı, ne kadar ilgili olduğumuzu öğrenmek istiyordu sorularıyla. Böylelikle bizi hem daha yakından tanıyordu hem de duyarlı kılmaya itiyordu.

Amca çocuklarımızın her biri ayrı siyasettendi. TİKKO, PDA, HK, TKP... Hemen hemen o dönemdeki Türk solu siyasetlerinin her birisi aile ve akraba çevremizde vardı. Komşular aynı şekilde karışıktı. Sınıfta daha çok PDA’cılar vardı. Fakat biz henüz herhangi bir fraksiyona veya gruba dahil olmadığımızı da söyledik.

Kendisi Ankara Gazi Eğitim’de okuyordu. Fakat çabuk dönmüştü. Okullar tatil olmadığı halde Dersim’deydi. Belliydi ki devrimcilik görevi öncelikteydi. Metin de o okulda okuyordu. Birbirlerini tanıyorlardı. Fakat ondan bahsederken, fazla memnun olmadığını fark etmiştim. “Metin’i tanıyorum. Sessiz, pasif işe yaramazın teki. Hâlâ CHP çevresiyle ilişkili,” diyordu açıkça.

Daha fazla açmasa da, üzülmüştüm bunu duyduğumda. Benim tepkilerimi öğrenmek istediği her halinden belliydi. Ben de çok fazla bir şey söylememekle birlikte tepkimi de gizlememiştim.

Böyle birçok konudan söz ederek girmişti esas konuya. Hepimiz pür dikkat dinliyorduk. Yavaş yavaş, tane tane bizim anlayacağımız biçimde anlatıyordu. Halk, ulus kavramlarını açıyor; Vietnam, Angola, Küba’dan söz ediyordu. Onların ulusal kurtuluş mücadelelerinden, önderliklerinden çarpıcı örneklerle veriyordu. Ho Chi Minh, Castro, Cabral, Lenin ve Stalin’den alıntılarla anlatımlarının doğruluğunu kanıtlamaya çalışıyordu. Bize masal mı anlatıyordu, bir kitap mı okuyordu belli değildi. Ya da sanki tarih dersiydi. Kürtlerin Ari ırkından geldiklerini, yerleştikleri alanları Mezopotamya’ya, Misak-ı Milli’yi, sömürgeciliği; tarihleriyle, neden ve sonuçlarıyla uzun uzun anlattı. En çok da ‘38 Dersim isyanı üzerinde durdu. Oralari daha geniş değerlendirdi. Babam, annem, dayılarım ya da ninemin kopuk kopuk anlatımları ile karşılaştırılmaz bile. Katliamların iç yüzünü bir halkın, bir ulusun yok oluş tarihini çok çarpıcı örneklerle ve insanı sarsan bir biçimde anlatıyordu. Olayların acı veren yanları ayırıydı: Tecavüzler, toplu imhalar, sürgünler, ihanetler her biri ayrı bir acı veriyordu. İlklerime kadar ürperdiğimi hissettim. Hepimiz durgunlaşmıştık. Nasıl bu kadar süre bir halkın varlığı yok sayılmış? Hiçbir tarih kitabında Kürdistan yoktu. Ülkemizin adı Kürdistan’dı ve biz yıllardır Türkiye Cumhuriyeti diydük. D.K. devam etti. Kürdistan’ın nasıl dört parçaya bölündüğünü, Sevr’i, Lozan’ı Kürt isyanlarını... Bitmiyor... Konular o kadar akıcı ve etkileyici ki bitmesini istemiyorduk. Evet ders kitaplarında Sevr ve Lozan Antlaşmalarını okumuştuk. Bazı maddelerinde Kürtler ve Kürdistan sözcükleri de yer alıyordu. Bunlar sadece o kitaplarda

kalmış olan sözcüklerdi. Biz şimdi ülkemizin Kürdistan olduğunu, sürekli klasik sömürge statüsünde tutulduğunu öğreniyorduk. Tanımlar konuşmaların içinde daha da netlik kazanmaya başladı.

Kürdistan sömürge ve yarı feodaldır... Ulusların kendi kaderini tayin etme hakkı her halk için olduğu gibi Kürdistan halkı için de vazgeçilmezdir... Kürdistan'da somut koşulların somut tahliline göre bir örgütlenme ve mücadele gerekir... Bunlar anlatılırken sık sık Vietnam örneğinin verilmesi, Vietnam'a karşı da özel bir ilgi geliştiriyordu bende. Vietnam'ın da Güney ve Kuzey olmak üzere iki parçaya bölündüğünü, önce Kuzey'in kendi devrimini gerçekleştirdiğini, Güney'in de süreç içinde yeni tip sömürgeciliğe karşı mücadelesini vererek Kuzey'le gönüllü ve demokratik bir biçimde birleştiğini; Afrika'daki sömürgelerden Gine, Angola, Mozambik vb ülkelerin de aynı süreçleri izlediğini, hâlâ birçoklarında ulusal kurtuluş mücadelelerinin devam ettiğini anlatıyordu. Konular uzayıp gidiyordu. Kafamda Kürdistan'ı anlamaya çalışıyordum. Almanya'da gittiğim bir gecede renkli Kürdistan haritasını görmüştüm. Şimdi Kürdistan'ın aslında ülkem olduğu gerçeğini kavramaya başlıyordum. Kavrıldıkça da 'onlar!' oluyordum.

her bakımdan çeken, merak uyandıran bir avuç insandı onlar

Aradığımı bulmuş gibiydim. Bazı tarihler ayrıntılar daha o anda unutulmuştu. Ama 'Kürdistan sömürgeci. Kürt halkı kendi öz gücüne dayalı, kendi öz örgütlülüğü ve önderliğiyle ulusal kurtuluş mücadelesini verecek: Bağımsız birleşik demokratik, özgür ve müreffeh bir Kürdistan kurulacaktır...' belirlemeleri kafamda tekrarlanıp durdu. Kürt halkının kendi öz evlatları bu davayı yürütecek, 'öz evlatları... öz güç... öz örgüt...' Hiç kimse o güne kadar bu sözcükleri kullanmamıştı.

"Türkler bizim düşmanımız değil. Türk halkı bizim kardeşimiz, dostumuzdur. Mücadelemiz onlarla ortak gelişecek ama biz kendi özgün koşullarımıza uygun olarak örgütleneceğiz. Örneğin

bir mide hastası ile bir kalp hastasına aynı tedavi uygulanmaz. Aynı ayrı yöntemler gereklidir.” Bu noktada enternasyonalizmi, yurtseverliği kavratmaya çalışıyordu. Yine Kürdistan’ı anlatırken Leyla Kasım’dan, Dersim’deki Bese’nin ‘38’deki kahramanlığından bahsediyordu. Devrimciliğin sadece erkeğe ait olmadığını, kadın ve erkeğin omuz omuza mücadelesiyle ulusal kurtuluşun başarı kazanacağını söylüyordu. Kadının da ezildiğini, horlandığını, bu anlamda en çok onun devrimciliğe ihtiyaç duyacağını üzerine basarak anlatıyordu. Bunları daha çok bana bakarak söylüyordu.

Bir gecede ve sanki bir solukta anlatılmıştı bunları. Saatler epeyce ilerlemişti. Ve kendisi ‘şimdilik yeter!’ dediği ana kadar da hepimiz can kulağıyla dinlemiştik. Duygularımız altüst olmuştu. O güne kadar neden Kürt ve Kürdistanlı olduğumuzu bilmediğimizin utancını derinden yaşamıştık. Ama aslında bildiğimiz, olduğumuz şeyi bu şekilde öğrenmek müthiş keyif vermişti bize. Kürt’tük biz ve kendi ülkemiz, halkımız için mücadele vermeliydik, diğer tüm ezilen halklarla birlikte ortak bir mücadele rotası belirlemeliydik. Çok güzel bir duyguydu bu. Aynı zamanda sevindik de; ‘iyi ki de başkalarının etkisine girmemişiz’ dedik birbirimize.

Fakat kafamıza takılan şeyler vardı. Mesela D. K. kimin adına konuşuyordu. Onların hareketinin ya da fraksiyonunun ismi neydi. Biz kendimize ne diyecektik? Gerçi, “Bu davayı Kürdistan Devrimcileri omuzlayacaktır,” demişti. Ad önemli miydi? O kalkıp gittikten sonra bu soru aklımıza gelmişti. Fakat, ondan daha da önemli olan başkalarıyla tartıştığımız da bizim görüşlerimizdir diyebileceğimiz tahlillerdi. Onları anladığımız kadarıyla tekrarlamaya çalışıyorduk. İsme ilişkin olarak da, ‘belki de gizlilikten dolayı söylemedi’ yorumunu yapmıştık.

Bütün bunları temel alacaktık. İdeolojik mücadeleyi güçlü yürütmek için, marksizmi-leninizmi iyi kavramak, ulusal kurtuluş mücadelelerini iyi incelemek lazımdı. Devrimcilik öğrenmekti, anlamaktı, bilmekti.

Sınıfta, mahallede yeni öğrendiğim şeyleri ateşli bir şekilde tartışmaya başlamıştım. İlk tartışıklarım Türkan Ç., Ayten Ö., Fidan

A. oldu. Fakat konuşmalarım ile onları ikna edememiştim... Bu yüzden iyi olacağını düşünerek, onları eve davet ettim... Sonra da D.K. ile Veli'yi eve çağırdım. Uzun süren bir tartışma oldu. Türkan onlar giderek yumuşadılar. Oysa benimle tartıştıklarında görüşlerinde çok iddialıydı ve müthiş saldırıyorlardı. Onlar teorik olarak daha etkindi, demagoji de yapıyorlardı. Öğretmen Okulu'nda tartışma imkanı daha fazlaydı. Bu geliştiriyordu kişileri, araştırmaya itiyordu. Ayrıca evde baskı ortamı yoktu; daha serbest dolaşabiliyorlardı. Bazı konularda araştıracaklarını, zaman tanınması gerektiğini daha sonra tekrar tartışabileceklerini söyleyip gittiler.

Fidan daha temkinliydi, Türkan ve Ayten ise yeni ve ilginç buldukları bazı noktalarda araştırmayı, tartışma yürütmeyi istemişlerdi ve bu olumluydu. Bu iki kişiyi daha kazanmak demekti. Her tartışma, her konuşma mutlaka etkiliyordu. Bu görüşler doğrudu ve gerçekten devrimcilik yapmak isteyenler mutlaka bu görüşlerde buluşacaktı. Bu bir dilek, duygusal bir istem değildi. Kendimizden de biliyorduk, biz de bu doğrulardan etkilenmiştik...

İdeoloji yeni yeni aktarılmaya, anlatılmaya başlanmıştı. Ama duymayan kalmamıştı... 'Kürtçüler...' 'Ulusalcılar... çıkmış' deniliyordu. Diğer gruplar alaylı söz ediyorlardı. 'Kürtçüleri' merak ediyordu herkes. Tartışmaya başlanıldığında ilk sorulan örgüt adıydı. Anlatılanlar alışlagelmiş sol grupların yaklaşımından farklıydı onlara göre. Adla, gazeteyle ün yapma, kafa kol ilişkilerini esas alma ve genel doğruları dogmatik bir şekilde propaganda etme tarzına tamamen zıt bir devrimcilikti. Bu ideolojiyi savunanlar rastgele kişilikler değildi, her bakımdan etkileyen, merak uyandıran 'bir avuç' insandı onlar. İddialı, kendinden emin, olgun, dürüst yaklaşımları ve kararlılık, kesinlik ifade eden konuşmalarıyla bir çekim merkezi olmuşlardı. Gençlik her ne kadar saf belirlemişse de henüz işin başında herkes. Teorik etkilenme düzeyleri derin değildi. Düzene duyulan tepkiler, artık herkesin kahramanı olan Denizler, Mahirler, İbrahim Kaypakkayalara duyulan bağlılık, özgürlük için hayatını kaybeden diğer şehitler, sol rüzgarın tüm dünyanın yanı sıra Türkiye ve Kürdistan'ı etkilemesi gençliği örgütlenmeye açık bir

düzeye getirmişti. Özellikle Dersim'deki tüm gençler adeta solun insan kapma yarışının merkeziydi.

Ama en çok Öğretmen Okulu dikkati çekiyordu. Bazı sol gruplar, halk içinde oradaki olayların özünü saptırarak propaganda yapıyordu. Okuldaki faşistlere karşı eylemlilikler ve yine HK'lilerin saldırgan, tahrik edici yaklaşımlarına karşı tavır geliştiğinde: "Bunlar Urfa'dan gelen bir grup Kiro'dur, Tunceli'de karışıklık yaratıyorlar. Bunlar solcu, devrimci değil! Türkeşçilerdir! Bunlar da kendilerine Kürtçü diyorlar!.. Aslında okuldan atılması gerekenler onlardır," denilerek halk kışkırtıyorlardı. Yönetici kadroları bizzat bu okullarda öğretmendi. Bu yolla kendilerine sempati duyan, taraflar olan çevreleri kendilerine bağlamaya ve onların farklı arayışlarını engellemeye, önünü kapatmaya çalışıyorlardı. Bu şekilde karalama, teşhir etme propagandaları aslında birçok kesimde tersi bir durumu, ortaya çıkartıyor; hatta Kürdistan Devrimcileri'ne ilgiyi artıyordu.

mazlum doğan'la sohbet

Lisede Türk sol grupları çoğunlukta idi ve çoğu kez tartışmalar çok sert ve kavgaya dönüşüyordu. Bizim sınıfta benim dışımda kimse yoktu. Bir de Zülfo yakınlık duyuyordu. Abisi Kamer Özkan da grupla ilişkili olduğu için biraz daha ateşli, teorik izahlar yerine kestirmeci, kavgacı özelliğini konuşturuyordu. Diğerleriyle ders aralarında çok şiddetli tartışmalarımız oluyordu. Bildiğim birkaç cümlelik belirlemeleri kendime esas alıyor ve sonuna kadar inatla tartışıyordum. 'Milliyetçilik' suçlamalarına tahammül edemiyordum. Bana milliyetçi diyenlere, ulusal inkarcı, asimilasyona uğrayarak kendini kaybetmiş, Kürtlükten utanan vb sözlerle misilleme yapıyordum.

DDKO'lu hocamız Abdullah, Muşlıydu. Onunla tartışmalarımız daha olumlu oluyordu. Kürtlük, Kürdistanlı olmak ortak yanlarımızdı. Öğretmen olduğu için tartışmayı ileriye götürmek istemezdi. Ama benim Kürtçülüğüme içten içe seviniyor daha çok ilgi gösteriyordu. Genelde tüm derslerde tartışmalar oluyordu.

Ama özellikle bazılarında daha da ateşleniyordu. Bunlara hocalar da katılıyordu. Yine fizik hocamız, bizim laboratuarda ders görülmesine tepkimize anlam vermez, eleştirirdi:

“Devrimciliği yanlış anlıyorsunuz, fizik dersi bilimseldir yararlanmıyorsunuz. ‘Burjuva eğitimidir, istemiyoruz’ demekle yanlışlıyorsunuz. Birçok deney yapma imkanı vardır. Hatta birçok patlayıcı yapmayı hem teorik olarak hem pratik olarak öğrenme fırsatını kaçıırıyorsunuz. Oysa bunlar çok lazım olacak,” diyordu.

Bu noktada kendisine hak veriyorduk. Hatta zaman zaman laboratuvar denemeleri olduğunda giriyorduk. Fakat ilgisizlik ağırlıkta oluyordu.

Evde çalışmaları engelleyecek bir durum yoktu artık. Tartışmalarda birbirimize yakın şeyler varsa o bizi, küçük çaplı tartışma toplantılarına, evlerde bir araya gelmeye kadar götürüyordu. Bu konuda en uygunu ev bizimkiydi. Başka evlere gitmek sorun olabiliyordu. Eve gelen gidenler çoğalıyordu, T., A., N., K., C. ve K. M.’ler vb bir süre sonra bir grup olduk. Ve ardından da eğitim çalışmalarına başladık. Haftada bir iki gün birkaç saatliğine bir araya geliyorduk. Bunlar programlı, planlı bir şekilde yürüyordu. Her defasında ayrı bir evde eğitim çalışmasını yapmak daha güvenliydi. Biz de öyle yapıyorduk. Eğitimlerde ağırlıkta; felsefenin temel ilkeleri, diyalektik ve tarihsel materyalizm, toplumlar tarihi vb klasikleşmiş kitapları okuyor ve tartışıyorduk.

12 Mart 1975’te Dersim ilk defa Kürdistan Devrimcileri’ni tanıdı. İlk kez grubun kadroları, sempatizanları, taraftarları bir yürüyüşte bir araya gelmiştik. Liseden başlayan yürüyüş Hükümet Konağı’nın önünden, aşağı mahalleye ve köprüden Öğretmen Okulu’na kadar sürmüştü. Tüm polis ve asker alarmdaydı. O gün sanki tüm Dersim ayakta idi. Kortejin önü köprüde, arkası Hükümet konağının altındaki caddede idi. Çok görkemliydi. 12 Mart askeri faşist cuntası lanetleniyordu. ‘Kahrolsun 12 Mart!’ ortak slogandı. Bu slogan en ahenkli, en öfke dolu slogandı. Bir de ilk kez, ‘ji Kurdan re azadi’ sloganı atılıyordu. Bir grup arkadaş başlatmıştı. Ellerine aldıkları kefiyelerini sallıyorlardı. Birçoğu da başını kefiye ile bağlamıştı. Bu gru-

bun çoğu Urfalı arkadaşlardandı. Direnişin, ayaklanmanın sembolü kefiyeleri ilk kez Filistinlilerde görmüştüm. Televizyonda, gazetelerde uçak kaçırma eyleminde kendilerini gizlemede bir maske olarak kullanmışlardı. Ayrıca bir semboldü. Bu arkadaşlar çok heybetli, çok gür, çok kararlı ses tonlarıyla sık sık ‘ji Kurdan re azadi’ diyorlardı. Biz de aynı sloganı haykırıyorduk. Bu slogan kortejdeki yerimizi giderek netleştirmişti. Kimlerin bizim arkadaşlar olduğunu atılan sloganla ayırt edebiliyorduk. Yanımda C. M. vardı. Sloganı birlikte atıyorduk. Ama biz sloganı her attığımızda özellikle Öğretmen Okulu’nda okuyan bir grup, sloganı bastıran şoven içerikli başka sloganlar atıyordu. Hiç unutmam PDA’lı bir kız kulağımın zarını patlatırcasına, ağzını adeta kulağıma dayayarak ‘kahrolsun milliyetçiler!’ diyerek karşılık vermişti. O sesin yankısı bir süre kulağımda uğultu yaratmıştı. “Kuyrukçular! Ulusal inkarcılar! Utanmadan saldırıyorsunuz,” diyerek ‘ji kurdan re azadi’ sloganını atmaya devam etmiştim. Çevrede polis vardı, uygun olsaydı belki de farklı şeyler yaşanırdı. O an suratının ortasına yumruğu indirmek istiyordum. Çok zoruma gidiyordu bu tip sosyal şovenlerin tavırları. O kadar inkarcılık, kendini red nereden doğmuştu? Ama ‘bunu senin yanına bırakmayacağım’ demiş ve bu ortak eylemliliğin hatırına herhangi bir şey yapmamıştım. Kimi, neyi temsil ettiklerini bilmiyorlardı bile. Acı olan buydu. Neden bu kadar öfkeliydi, neye kızıyordu hiç anlayamıyordum.

Sloganlar atıldığında grupların nicelik durumu daha iyi görülebiliyordu. Bizimkilerle bir aradayız fakat bir kısmı da aralara dağılmış. Herhalde bunu da bilinçli yapmışlardı. Çünkü her şey yürüyüş değildi. Herkesin deşifre olması gerekmiyordu. Türkiye sol gruplarının uzantıları ulusal inkarcılar tam tersine kelle sayısına oldukça önem verirlerdi. Adeta varlarını yoklarını yürüyüşlerde ortaya koyuyorlardı. Ne kadar kalabalık olurlarsa o kadar kendilerini güçlü, haklı sayıyorlardı.

Yürüyüş Öğretmen Okulu’nda son bulacaktı. Saygı duruşu yapıldı ve konuşmalarla günün önemi anlatıldı. Ahmet bizim adımıza kısa bir Kürtçe konuşmayı araya sıkıştırmıştı. Gruplar dağılmış, biz dikkati çekmeyecek şekilde pansiyon odalarına gitmiştik.

Mazlum Doğan, oradaydı. İlk kez onu yakından görüyordum. Dağ mahallesindeki o evde hiç görmemiştim onu. Tanıştığımızda konuşma imkanı da bulmuştuk. Bazı sorular sormuş, cevaplar almak istemiştim. Özellikle Kürdistan'daki yarı feodal yapı, modern revizyonizm ve 'ji kurdan re azadî' sloganı üzerinde sorular sormuştum. Mazlum arkadaş: 'Ji Kurdan re azadî' sloganı çok yanlış bir slogan değil. Atılabilir. Fakat dar ve milliyetçiliği içeren bir özelliktedir. Sadece Kürtlere özgürlük yetmez! Kürdistan'daki tüm halklar kucaklanmalı!" demişti.

Bu açıklama bizim slogana ilişkin ayaküstü tartışmalarımızı ve belirsizliğimizi bir anlamda gidermişti. Yine "ne Amerika, ne Rusya!", "Sovyet sosyal emperyalizmi!" belirlemeleri grubun Sovyetler hakkındaki görüşlerini öğrenmeye itiyordu bizi. Mazlum arkadaş; Sovyet sistemini 'Modern revizyonizm olarak tanımlayabileceğimizi' söylemiş orada yaşananları birçok örnekle anlatmıştı. Bu ideolojik doping böyle bir yürüyüşten sonra hepimizi canlandırmıştı. Akşama kadar bu tartışmaları kendi içimizde genişleterek sürdürdük. Bu arada Nurhayat, Urfalı arkadaşlardan Ahmet, Cuma Tak, S.G. ve daha birçok arkadaşla tanışmıştık. O gün hemen hemen Kürdistan'ın birçok yerinden değişik arkadaşları toplu halde görmek bana büyük bir moral ve güç vermişti.

tehlike çanları çalıyor

Yürüyüş dönüşü eve geldiğimde beni çok merak eden Hıdır amca ve Tonton anayla karşılaştım. İkisi de beni asık bir suratla, öfkeli bir şekilde karşıladılar. Ben ise tam tersine gayet moralliydim. O yüzden söylediklerini çok önemsemedim. Yürüyüşün yarattığı moral ve heyecan, Öğretmen Okulu'ndaki arkadaşlarla tanışmak keyfimi yerine getirmişti. Yaşamımda çok önemli bir adım daha atmıştım o gün. O yıl attığım birçok adımın yanı sıra bu adım da yaşamımı ve kişiliğimi bir bütünen değiştirecekti. Hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı artık benim için.

Öyle ki artık eski özentilerim bile yoktu. ‘Cızlavit’ ayakkabı giymeye başlamıştık mesela. Kıyafetlerim değişmiş daha sade, daha sıradan giyinmeye başlamıştım.

Tabii bu da kızdırmaya başlamıştı Hıdır amca ve Tonton anayı. Akraba çevresi, komşular da şaşırıyordu bendeki bu değişime. Öyle çok bilinçli, planlı bir şey değildi aslında bu. İçine girdiğim grubun etkisiydi. Onların sadeliği beni de sadeleştiriyordu.

Ciddi anlamda kendimi yeni bir yaşama kaptırmıştım. Bunun anlamı her boyutuyla yetiyordu bana. Eski olan her şeye tepki, farkında olmadan birçok yönüyle değiştiriyordu beni. İşin ilginç hiç kimse bana ‘şöyle giyin, şöyle yap’ demiyordu. (Aile, akraba çevresi dışında) Kendimi ait hissettiğim grubun giyim ve yaşam tarzına kendiliğinden bir uyum vardı. Mevcut ilişki düzeyi, ilgiler, arayışlar iç dünyamı da yeniden düzene sokuyordu. Yani her şeyde topyekun bir değişim yaşanıyordu. Arkadaşlarla ilişkiler sıklaştıkça bu daha da hızlanıyordu. Hatta bu sayede bir düzene kavuşuyordum.

Artık eğitim çalışması bizim için en kutsal çalışmaydı, en anlamlı birliktelikti. Verilen gün ve saatte mutlaka kararlaştırılan yerde olmak gerekiyordu. Bu bir görevdi. Kaldı ki kolay olmuyordu, çaba, fedakarlık, dikkat, sorumluluk istiyordu. Bir süre eğitim grubumuzu H.Y. yönetti. Eğitimde önce kitabın belli bir bölümü okunur, sonra tartışılırdı. H. dışındakilerin hepsi genç kadındı. K., C., T., A., N., ben olurduk genellikle. H.’nin okuması da, anlatımı da fazla canlı değildi. Bir kadın grubuna eğitim vermekten sıkılıyor, utanıyordu. Gruplarımız arada karışık da olurdu. Fakat her grup kesin erkek bayan karışık olmayabiliyordu. Çevrede de göze çarpmamasına dikkat ediyorduk. Yalnız karışık olması bir avantajdı. Tartışmalar daha da zengin oluyordu çünkü. Ayrıca bayan arkadaşların teorik düzeyi iyiydi hatta bazıları gelişkindi. H. başını kitaptan kaldırmazdı, çevreye söz hakkı verdiğinde ya da istendiğinde sadece bakardı. Onun bu utangaçlığı bizde espri konusu oluyordu. Bazen çalışma içinde bile işaretlerle onun o halini birbirimize anlatmaya çalışıyorduk. En çok da çalışmadan sonra daha serbest konuşur, yorum yapardık. Yalnız çalışmalar tar-

tışmalı geçerci. Kesin kavramadan başka konulara geçilmezdi. Bu konuda merak, istek, öğrenme, bilinçlenme hevesi ve sorumluluğu çok çarpıcıydı ve en güzel yandı. O grupların yoldaşlığında öğrenme, öğretme bilinci onun olgun, kararlı devrimciliği ortak bir ruh güzelliği yaratıyordu. Bilinçli bir araya gelme, bilinçte derinleşme... Davayı, onun büyüklüğünü, ağırlığını, zor yanlarını bu ruh güzelliği ve kararlılığıyla omuzlamak böyle bir devrimciliğin özelliğiydi, özgünlüğü ve gereğiydi. Devrimci yurtseverlik temeli böyle atılıyordu...

Bizim evde birkaç kez eğitim çalışmamız sabote olmuştu. Eve gelenleri ben karşılamak zorundaydım. Evde birilerinin oluşu da hemen dikkat çekiyordu. Evin kapısı caddeye bakıyordu ve çevreden o eve giriş çıkışlar rahatlıkla kontrol edilebiliyordu. Tabii en çok da Tonton anaların dikkatini çekiyordu. Bu yüzden de en rahat onlar gelip, neler olduğunu öğrenmek istiyorlardı. Onlar geldiklerinde biz normal misafircilik oynuyorduk! Bunu yapmak sıkıcı oluyordu, canımızı sıkıyordu. Zor bela yakaladığımız zamanı değerlendirmeye çalışırken, onun bu şekilde boşa çıkmasına tahammül edemiyordum. Bir de aslında ne kadar rol yapsak da onlar da işin farkındaydı. Birkaç kez evin bir dernek haline geldiğini, giren çıkanın belli olmadığını söylemiş, bu yönlü rahatsızlıklarını dile getirmişlerdi... Metin'e eskisi gibi mektup yazmayışım da dikkatlerini çekmişti. Deyim yerindeyse onlar için "tehlike çanları çalıyordu artık!"

Birkaç eğitim çalışmasından sonra bu defa C. grubun sorumlusu oldu. Babası Dersim'de zengin bilinen biriydi. Çocukları çok, ailece kalabalıklar. Birkaçı öğretmen. Y., C., K., K. Topluca PDA'dan bize geçmişlerdi. Her biri farklı bir kişilik yapısındaydı. Bizim ev fazlasıyla deşifre olunca, eğitimleri daha çok onların evine kaydırmak zorunda kaldık. Onların mahallesi Dersim'in orta sınıfının oturduğu bir mahalle olduğu için gayet sakindi. Müteahhitler, mağaza sahipleri vb aileler ağırlıkta orada oturuyordu. Bir de üç dört genç kızı olan bir aileye bir o kadar kızın daha gitmesi, fazla dikkat çekmiyordu. Çok disiplinliydi çalışmamız. Saatinde başlardı. Ara verildiğinde sigara içilirdi. İlk dönemlerde arada çay

da içilirdi. Daha sonra kalktı; zaman kaybına yol açan şeylerden sakınılıyordu. O düzen diğer yaşamımıza da yansıyor, etkiliyordu. Bir terbiyeydi. Oturulurken resmi oturulurdu, söz hakkı alınarak konuşulurdu. Bunları kimse dayatmıyordu ya da öyle tartışılarak, konuşularak uygulatılmıyordu. Bir gereklilik, bir yaşam biçimi çalışmanın ağırlığını, önemini ifade eden bir çalışma düzeniydi.

Grup giderek kalabalıklaşıyordu. Sonra S.K. da eklendi gruba. Her geçen gün güçlenen, bilinçlenen, belli düzeye gelen bir gruptuk. Hatta ilk kadın grubuyduk. Zaman içerisinde günlük olarak eksikliklere yönelme, eleştirme, yanlışlara müdahale de gelişmeye başlamıştı. Grup bilinci oluşuyordu yani. Diğer sol gruplarla tartışmalarda, ilişkilerde nelere dikkat edilmesi gerektiği özellikle vurgulanırdı. Tahrik edici, itici davranışlardan sakınılması, onların tahriklerine, provokatif çabalarına kapılınmaması, insanları ikna etmek için kazanımcı bir tarzda ilişkilerin geliştirilmesi her defasında belirtilirdi. Ama diğer gruplar ilginç bir yöntem seçmişlerdi. Devrimcilikten uzak bir yöntemdi bu. Sempatizan, taraftar düzeydeki bireylerin bizimle tartışmalarını yasaklamışlardı. Ya da bizden etkileyici konuşan, tartışan arkadaşları dinlemelerini engellerlerdi. Kendilerince tartışmada zorlayabilecekleri veya demagojiyle güç gösterisi yapabilecekleri ortamları tercih ederlerdi ve o çevreyi kendilerine bağlamayı esas alırlardı. Tartışma ortamını bu şekilde bozmak istemeleri kötüydü ama hiçbir yöntem ideolojimizin yayılmasını engelleyemiyordu. Grubun kararlılığı, ortama hiçbir engel tanımadan girişi, kendine güveni ve coşkusu; yanlış, eskiyi, olumsuzu kırıp geçiyordu. Kavga da olsa, provokatörlük de olsa, tahammülsüzlük de olsa bizi engelleyemiyordu. Kimse bu inanç, irade karşısında duramaz, engel olamazdı. Buna inanıyorduk ve bu temelde mücadelemizi yürütüyorduk.

Gerçekten ilahi bir güç gibiydi. Bu grubun en sıradan taraftarı, sempatzanı korkusuzca ve büyük bir aşkla her ortama girebiliyor, her düzeydeki insanla tartışabiliyordu. Herkesi şaşırtan da buydu. Ne adı var, ne gazetesi veya dergisi var, ne de derneği vardı! Ama hepsinin refleksleri, hepsinin davranış bütünlüğü aynıydı. Nerede haksızlık varsa, nerede kavga gerekiyorsa, nerede sahiplenmek,

korumak gerekiyorsa orada kendini ortaya koymak bambaşka bir ruh haliydi. Başta, ‘üç beş Kürtçü’ diyorlardı alay etmek için. Sonra ‘Kürdistan Devrimcileri’, en son ‘Apocular’ demeye başladılar.

Giderek çoğalıyordu sayımız. Kürtlük bilinci, ulusallık geliyordu. Devrimciliğin kıstasları, ülke-ulus-halk gerçekliği sorgulanıyordu. Tabii bir de düşman kimdi? Kimlerdi? Onlara karşı nasıl mücadele edecektik? Hangi parti, ordu, cephe ile bunları yapacaktık? Bütün bu sorular en yalın biçimde, alay edilen bu küçük grubun büyük devrimciliğinde gerçek ifadesini bulacaktı. Bunu hisseden az da olsa bu gerçekliği, başlangıçtaki bu özgünlüğü fark eden herkes hızla bu zemine kayıyordu.

umudu özlemi gerçeğe yol eyliyorum

Kadınlar ve genç kızlar genelde bu sürece yoğun katılıyorlardı. Okullar devrimciliğin okulu oluyor, katılımlar buradan başlıyor, giderek yayılıyordu. Kadın katılımı baştan beri olduğu için hiç yadırganmıyordu. Özellikle Dersim özgülünde bu noktada sorun hiç yoktu. Kadına baskı, onu erkek çocuktan farklı görme olmazdı. Hatta kız çocuklar daha çok sevilirdi. Ama bu iş farklıydı. Siyasete atılmak erkek için bile çok tehlikeliyken, kadının devrimci olması düşünülemezdi. Bu noktada toplumsal değer yargılarında ciddi çözümler başlamış, deyim yerindeyse düğüm açılmıştı. Fakat bu defa da kardeşler, eşler, nişanlılar, sevgililer aynı ideolojik gruplarda toplaşmış, varolan feodal ilişkiler bu hareketlere de sirayet etmişti. Kimse de bunu düzeltmek için çaba sarf etmiyordu. Sadece bizim grubumuz feodal ilişkileri benimsemiyor, bununla mücadele ediyordu. Bu tür etkilenmeler yeni bağlarla (devrimci bağlarla) biçim kazandığı oranda, bir sakınca arz etmezdi. Ama içinde ölçü olmazsa çok tehlikeliydi.

‘Ulusalcılar’, ‘Ulusal Kurtuluşçular’ ya da kısaltılarak ‘UKO’cular adlarıyla anılan devrimci grubumuz daha bu dönemde düşma-

nın dikkatini çekmişti. Halk da, farkı giderek görüyordu. Polise karşı devrimci, radikal çıkışlar, ideolojik mücadeledeki kararlılık ve o kabına sığmayan güzel, anlamlı coşku; gruba sempatiyi, ilgiyi artırıyordu. Adı, sanı önemli değildi. Öyle ki küfürle anılmaları bile ilgi, sempati vesilesi oluyordu. Hatta kendilerine devrimci diyen birçok hareket, çevre, UKO'cuları 'Türkeşçilerden beterler' diye tanımlayıp antipropagandasını yapıyordu. Koyu bir inkarcılık içinde devrimci yurtseverliğin yeşermesi ile insanlığın, halkaların en yüce değerlerini gerici, ırkçı politikalarla yok etme amacı dışında hiçbir fonksiyonu olmayan katil çetelerle aynı kefeye koymak ne kadar inandırıcı olurdu? Söyleyenlerin kendileri de inanmıyordu bunlara tabii. Teorik, ideolojik temeli olmayan devrimciliğe, solculuğa sığmayan böyle temelsiz saldırılar mevcut grupların niteliğini daha çabuk açığa çıkarmaktan öteye bir rol oynamıyordu.

Bazı teorik tanımlamalarda farklı şeyler söyleyen bu grupların tümü ulusal kurtuluşçu ideoloji ve onun savunucularına karşı çok çabuk birleşiyorlardı. Kendi içlerinde de tutarlı bir birliktelikleri yoktu. Alabildiğine ilkesiz ve tutarsız, günü birlik, anlık ilişkiler çok yoğundu. Bu nedenle birbirlerine de kolayca saldırabiliyorlardı. Denizler, Mahirler, İbrahim Kaypakkayaların adları üzerinde süren yarışın özünde onların geleneğine de saldırı vardı; ondan uzaklaşma, devrimci değerleri parçalama, dağıtma vardı.

Denizlerin idam edildiği 6 Mayıs'ta okullarda forumlar yapılmıştı. Lisede hepimiz katılmıştık buna. Grupların bu büyük insanlara, onların yiğitliğine sadece kendilerinin sahip çıktıklarını sanmaları, adeta o günü tekellerine almak istemeleri kabul edilecek bir durum değildi. Onlara bağlılık halk gerçekliğine, devrimci değerlere, mücadelelerine sahip çıkmaktı. 'Yaşasın Türk ve Kürt halklarının mücadelesi' sloganına en anlamlı yanıt Kürdistan Devrimcileri, kendi teorik ideolojik yapılanmalarıyla, örgütlenme ve tarihsel çıkışlarıyla vermektedirler. Onları anlamak da, anmak da hatta uygulamak da bu şekilde olurdu ancak. Lisedeki foruma katıldıktan sonra saygı duruşu yapılmış ve konuşmalara geçilmişti. Konuşmalardan sonra "6 Mayıs'ı unutmayaca-

gız! Deniz, Hüseyin, Yusuf ölümsüzdür! Kahrolsun faşist diktatörlük!” sloganları atılmış ve dağılmıştık. Ama Halkın Kurtuluşu gövde gösterisi yapmak istiyordu. Bu sebeple kendi taraftarlarını Dağ mahallesinde toplamıştı. Bu mahallede etkinlik onlardaydı. Hatta ‘bizim mahallemiz’ diyorlardı Dağ mahallesine. Okuldaki forumdan sonra yeni bir forum koymaları herkesin tepkisine sebep olmuştu. Dersim’in mahalleleri merkezden çok uzak olmadığı için, kalabalık bir grup bağırırsa her yerden duyulurdu. Dağ mahallesinde yapılan mitingte de haliyle sloganlar atılınca sesler duyulmuş ve polisler mahalleyi ablukaya almıştı. Tabii polis gelince halka öncülük yapması gerekenler kaçmış, kadınlar ve çocuklar ortada kalmıştı. Polis de onları döverek dağıtmaya çalışıyordu. Daha çok da gençleri kovalıyorlardı. O sırada polisler birini kovalarken bizimle karşılaştılar. Durumu öğrenmek üzere bir üst caddeye çıkmıştık. Bazı komşu kadınlar ve Çingeneler de olayları izliyor, yine bir kısım insan da balkonlardan, pencerelerden bakıyorlardı.

Bazı kadınlar gençlere kızıyor, bazıları da polislere kızarak, küfür ediyorlardı. Bu yüzden polisler kadınlara yönelmişti. Zorla tutmuş götürmeye çalışıyorlardı bir kadını. Tanıyordum. Komşumuzdu. İsmi Elif’ti. Hemen müdahale ettim ve polisin elinden almaya çalıştım Elif Teyze’yi. Bu defa bana yöneldi polisler. Elif Teyze, Çingene kadınlar bir taraftan ikiz kardeşlerim diğer taraftan beni tutuyor, polisin almasını engellemeye çalışıyorlardı. Kardeşlerim bir yandan da ağlıyordu. Elif Teyze bir yandan beni çekiştirirken, diğer taraftan, “Beni götürün, o kızcağızdan ne istiyorsunuz! Bu kızın bir şeyle ilgisi yok,” diyordu.

Ben de ağlayan kardeşlerimle ilgilenerek, onları susturma bahanesiyle geri geri gidiyordum. Polisler Elif Teyze ve Çingene kadınların tepkisi karşısında öylece kalakalmışlardı.

çingene hayranlığım

Elif Teyze dul bir kadındı. Büyük çocukları Almanya’da çalışıyordu. Yaman bir kadındı. Polisleri kovaladıktan sonra, bu defa

bana çıktı. “Hemen evine git, sen nişanlı bir kızsın bu saatte dışarıda dolaşma,” dedi, sonra da evine gitti. Biz de Çingenelerin teklifi üzerine kardeşlerimle birlikte onlara gittik. Çingenelele bir yer sofrası hazırladık, oturup yemeğimizi yedikten sonra uzun uzun konuştuk. ‘Erzincan’da da devrimcilerle polislerin çatışmasında mahalledeki devrimcileri koruduklarını’ söylüyorlardı... Erkeklerle kızıyorlardı; “Balkonlardan seyreden erkek korkaktır, bu köpekler kim ki ‘38’i başınıza yeniden getiririz’ diyorlar, erkeklerin korkaklığından cesaret alıyorlar.. Biz, seni alırlarsa saldırır alırlar diye karar vermiştik. Neyse ki götürmediler...” diyorlardı.

Sonra konu kadının devrimcileşmesine kayıyor, kadının düşmana karşı kinini örgütlemesi halinde çok şey yapabileceğini konuşuyoruz. Çingene kadınlarının yamanlığını, yırtıcılığını, konuşuyoruz. Öteden beri Çingenelere olan hayranlığımı söylüyorum. Ninemlerin köylerine yakın yerlere onlar da gelir çadır kurarlardı. Munzur’un hemen kıyısında, kavak ve söğüt ağaçlarının, o güzel yeşilliğin içinde kurarlardı çadırlarını... Erkekleri daha çok kalaycılık yapardı. Çevre köylerin hepsi bakır kaplarını oraya getirir, kalaylatırlardı. O süre içinde orada kalır, sonra yer-alan değiştirirlerdi. Kadınları toplayıcılık yaparlardı. Sırtlarında bebeleri ve heybeleri ile dolaşır un, yağ, buğday vb şeyler toplarlardı. Gezdikleri alanların maddi durumuna göre isteklerde bulunurlardı. Geçimlerini bu toplayıcılıkla sağlardı... Bazı kışlar ninem onlara köydeki boş evleri verir, korurdu. Ninem köyü bu şekilde kalabalıklaştırırdı. Baharda köy doğallığında kalabalıklaştırırdı. Şehirlerde kalanlar yaz sürecini köyde geçirirlerdi. Çingenelerin yaşamı bana özgür bir yaşam gibi gelirdi hep. İstedikleri şekilde dolaşıyorlardı çünkü. Yerleşiklikleri yoktu. Yoksulluklarına, horlanmalarına da hep acır, onları her zaman eve misafir ederdim. Bazılarıyla tanışmıştık sürekli gelirlerdi. Bu defa evde annemin yokluğundan da yararlanmış annemin giysilerinden, kardeşlerimin ve kendi giysilerimden onlara vermiş, öyle yolcu etmiştim.

Çingene kızları, kadınları çok güzeldi. Bazılarının o parçalanmış elbiseler, o yoksulluk içindeki güzellikleri gerçekten büyüleyiciydi. Özellikle genç kızları, daha çok bakımlı olurlardı. Saçlarının her iki

tarafına onlarca renkli toka takar, zülüflerini kıvrırarak farklı bir hava verirlerdi. Yanık esmer tenleri, kimi zaman da soğuktan kabuk bağlamış yanakları onları çekici kılardı. Ama her şeyleriyle doğallardı. İlgi uyandıran da bu özellikleriydi. ‘Biz her zaman sizin yanınızdayız’ demişlerdi. Tabii onların da çıkarları vardı. Bir kader değildi, sonuna kadar toplayıcılık olmazdı. Belki ilerisi için bu kadar geniş düşünmüyorlardı ama Bağımsız Kürdistan’da onlar da özgürce yer alacaklardı. Hem bunlar diğer Çingenelere fazla benzemiyorlardı. Almanya’da da Çingeneleri görmüştüm, onlar daha farklı. Yaşam standartları, toplumdaki yaklaşımlar bu kadar geri değildi. Kendilerine özgü yaşamları vardı. Ve onları bu özgünlükleriyle seçmek zor değildi. Onları da seviyordum. Aslında Çingene-ler özgür değildi. Neresi özgür olacaktı ki? Ama toplumdaki kuralların dışındaydılar. Mevcut sisteme aldırılmazlardı. Kendi kuralları vardı ve daha çok ona uyarlardı. Aslında hoşuma giden, beni çeken yan buydu. Mevcut düzenin ya da ailenin kurduğu sistem, onun insanı cendereye koyan yanlarına olan tepkilerim, Çingene-lerin bu kendine göre ‘özgürlüğüne’ hayranlığa dönüşüyordu. Salt bu yönüyle de olsa hâlâ onların yaşamlarında güzellik görüyorum.

başkalarının yanışına öfkeyi kendimde patlatıyorum

Ciddi kitap sorunumuz vardı. Dersim’de her kitabı bulmak da zor. Arkadaşlar eğitim çalışmaları ya da bireysel çalışmalar için yeni bir yöntem bulmuşlardı. Her evde bu tür kitapları bulundurmak sakıncalıydı; evler bu anlamda korunaksız, en başta da aileler kitap ya-sağı koyuyordu çünkü. Polis direk engellemiyor ama onları bahane etme ortamını da her zaman yaratmak istiyordu. Herhalde daha çok da para sorunu vardı. Çünkü zaman zaman arkadaşların sabah erkenden bulgurdan yaptıkları ve birkaç dal maydanozla süsledikleri ‘ekmek içi köfte’leri sattıklarını görüyorduk. Bu bir yönüyle emekçi-liği-proleterliği ifade ediyordu ve saygınlık uyandırıyor.

Öte yanda parasızlık var, temel ihtiyaçların karşılanması gerekiyordu. Hüseyin Güngöze ağzında sigarasıyla çok kısa sürede ekmek içi köftesini hazırlar, tepsiye dizer çıkardı. Arkadaşların bu yaşam tarzları hepimize bir mesajdı. Kardeşlerimden Hasan ve Ali su satarlardı. Meto balık avlar satardı. Alabalık çok lezzetliydi ve pahalıydı. Meto hem satardı hem de yememiz için bol bol getirirdi. Ayrıca elektrik işleriyle de uğraşırdı. Tamirat işlerini alırdı. Hamallık yapardı. Özellikle kamyonlardaki satışlarda, yük indirmelerde çalışırdı. Burada kazanılan para arkadaşlara verilirdi ya da arkadaşların ihtiyaçlarına harcanırdı. Bu çalışma ve katkı gönüllüydü. Her şeyi birlikte paylaşma ya da çok sistemli, belli resmi kurallara oturtulmamış da olsa yaşamda grubun yaşam tarzına tabi olma, kendini o yaşamın bir parçası olarak görme bir özellik olarak geliyordu. O eve gelen giden her arkadaşın değeri vardı, dünyamız, ilgi alanımız onlardı.

Bir gün okul dönüşü mahallede, evde garipliklerle karşılaştım. Mahalle girişinde ikizlerden Nesibe heyecanlı heyecanlı:

“O eve polisler girecek. Metin ağabeyim bizi görevlendirdi, Ali abilerden kim gelecekse geri çevireceğiz,” dedi.

Fazla anlamamıştım. Polis de nereden çıkmıştı, nasıl olurdu? Ama sonunda korktuğum başıma gelmişti. Son günlerde komşularımızdan Pertekli Haşim’in balkondan o evi izlediğini, eşinin de kardeşlerime ilginç sorular sorduğunu fark ettiğimde biraz endişelenmiştim. Hemen üst tarafımızda sivil bir polis evi vardı. O polis de çocuğunu caddede gezdirmeye bahanesiyle saatlerce oyalanır, bizim tarafı dikizlerdi.

Tonton ana bu konuda duyarlıydı. Birkaç gece üst üste evde daktilo ile bazı kitaplardan bölümleri yazmıştık. Acil lazım olduğundan sabahlara kadar ben ve Meto sırayla, iki parmakla yazıyorduk. Daktilo çalıştırmak dikkatleri çekiyordu. Ev caddeye yakındı ve en ufak bir ses duyuluyordu. Bu nedenle de daktilonun altına yumuşak şeyler yerleştirdik. Pencereleri sıkı kapardık. Bazen de sobasız olduğu halde arka odada yazardık. Oradan ses dışarıya aksetmezdi. Tonton ana bu tür çalışmaları tahmin edi-

yordu, bizi uyarıyordu, tehlikeli şeylerle uğraşmamamızı söylüyordu. Biz de daktilo bizim olduğu için çok rahatlıkla okul çalışması olarak gösterebiliyorduk. O buna inanmazdı tabii.

Aldığım haber önemliydi. Acilen yetişmek ve herkesi uyarmak için hızlanmıştım. Bu sıradan bir takip değildi. Zaten Nesibe'nin anlatımlarını da tam anlamamıştım. Baskın olmuş muydu, olacak mıydı belli değildi! Önemli olan bu değildi tabii ki. Önemli olan düşmanın artık şüphelenmiş olması, takibata başlamasıydı.

Acaba neye dikkat edilmemişti? Bu soruyu kafamda tartıp duruyordum. Çok kişi girip çıkıyordu eve. Gerçi daha çok gece karanlıkta gelinip gidiliyordu. Fakat yine de bir yerlerde açık verilmişti. Bizim evin de o şekilde kullanılması, daktilo çalışması, gece gündüz arkadaşların gelip gitmesi dikkat çekmiş olabilirdi. Kim bilir belki gece verdiğimiz yemekleri bile görmüşlerdir. Kabloyla cereyan vermiştik. Pertekliler onu da görmüş olabilirlerdi. Türk solundan da arkadaşları deşifre edenler çoktu. Kahvede, okulda, her yerde isim vererek 'ulusalcılar' diyerek küçümsüyorlardı ve bu arada da bilerek ya da bil-meyerek isim düzeyinde ihbarcılık yapıyorlardı.

Bir anda tüm bunları düşünmüş, yorumları bunlar üzerine oturtmuştum. Evde tül perdeler sıkıca kapatılmıştı. Ali pencereden gizlice bahçedeki evleri gözetliyor, Meto cadde tarafını. Hasan'ı da caminin altındaki patika yola göndermişlerdi. Oradan gelen olursa uyarması, geri gitmelerini sağlamak için akşama kadar beklemesini istemişler.

Kıştı ve kar vardı. Arkadaşlar o ev dışında nereye gidebilirlerdi? Meto hemen gelişmeleri anlatıyor. Pencereden üst caddeyi gösteriyor, caddede dikilmiş pür dikkat bakan adam için 'sivil polis' diyor.

"Sabah üç kişiydiler o evi işaret ediyorlardı, kendi aralarında konuşuyorlardı. Bir süre birlikte beklediler, çevredeki evleri de işaret ediyorlardı. Bizim evi de. Sonra gelip bu caddeden geçtiler. Evlerin boş olup olmadığını kesin anlamak istiyorlardı. Arkadaşlar içerideyken basmak istiyorlardı. Biz kuşkulandık onlar gittikten sonra hemen eve girdik, bazı arkadaşları gönderdik. Var olan tüm eşyaları da buraya balkondan çıkarttık."

Divanların örtülerini kaldırarak gösteriyor. Bir, iki, üç bavul. Torbalar var. Bazı torbaları da balkona koymuşlar, odun yığınının yanına, dikkat çekmesin diye. Heyecanla devam ediyor:

“Kabloları sökemedik. Daha önce kablo duruyordu, hemen söksek daha fazla dikkat çeker. Bizim evin üzerinde de dururlar, bu yüzden sökmedim. Nesibe’yi okul yoluna, Hasan’ı da cami yoluna gönderdim. Arkadaşların haberi olmuştur, gelmezler herhalde. Ama bir, iki kişi evde kaldı. Ortaokul öğrencilerinden Ali ve Necat. Zaten ev onlara ait, onlar kiralamış. Ayrıca evlerde bir şey de bırakılmadı,” dedi.

Bir anda ne diyeceğimi, ne yapacağımı şaşırmıştım. Kucakladım, bağrıma bastım önce. Nasıl böyle düşünebilmişlerdi, bu davranışları, duyarlılıkları çok hoşuma gitmişti. Fakat kaygılanmıştım, dikkatli getirip getirmediıklarını sordum. ‘Polis görmüşse kesin bu evi de basar’ diye geçiyor aklımdan. Meto çok dikkat ettiklerini, balkondan, ön cepheden görünmediğini söyledi. Buna rağmen rahat değilim. Bavulları çekip kapağını açtım. Kitaplar, kimlikler, tabanca şarjörleri, zincir, kama, Kürdistan haritası, bazı teksir yazıları vardı. Üç teksir makinesi, daktilolar. Bazı tabanca parçaları. Bunları görünce daha çok tedirgin olmuştum. Bir çözüm bulmalıydım. O saatte alıp Tonton analara götüremezdim. Gündüz gözüyle iyi olmazdı. Alt katta odunluk olarak kullanılan yer vardı. Meto odaların anahtarlarını alıp balkondan inerek orayı da denedi. Anahtar olmuştu. İçerde inşaat malzemeleri ve tahta yığını vardı. Ev sahiplerine aitti, dikkat çekmezdi.

devlet korkusu

Daha bunları düşünürken polis dolmuşu caddede durdu. İçinden inen tomsonlu polisler sağı solu kontrol ede ede oraya yönelediler. O sırada alt yoldan da bir grup polis geldi. Sayıları yirmiden fazlaydı. Aralarından bazıları kardaki izleri takip ederek etrafı arıyorlardı. Odunlukları, tuvaletleri kontrol ettiler. Biri dut ağacın-

daki kabloyu görüp diğerlerine haber verdi. Sonra elinde telsiz olan polisin yanına gidip işaretle bizim evi gösterdi. Kablonun çıktığı pencerenin hangi eve ait olduğunu anlamaya çalışıyorlardı. Bu beni daha da rahatsız ediyor, hemen bir plan yapıyoruz:

“Ben kızları alıp sinemaya gidiyormuşum gibi yaparım. Meto sen içerden gizlice izle. Kapıyı vururlarsa açma, biz evde kimsenin kalmadığı izlenimini vereceğiz. Ali çarşıya gitsin. Arkadaşlara durumunu bildirsin. Hasan zaten yolda, fark ederlerse gelmezler,” diyorum. Meto da ‘tamam!’ diyor.

“Eve girer bulurlarsa, bilmiyoruz. ‘Ev damlıyordu, biz de köye gidiyoruz. Kitaplarımız sizde kalsın’ demişlerdi. İçlerinde ne olduğunu bilmiyoruz, bakmadık’ diyeceğiz.”

Hemen en şık elbiselerimi giyindim. Peruğu taktım. Kürklü ceket ve geniş paçalı pantolonum dikkat çekici. Onları üzerime giyip balkona çıktım. Balkondan yan komşuların kızı Perihan’a seslendim.

“Biz hazırız hangi yoldan gidelim, Nimet de gelecekti. Film güzel, yer kalmaz çabuk ol, gel buradan gidelim,” dedim.

Balkona çıkar çıkmaz polislerin tümü bana bakmaya başladılar. Onlara aldırmadan, fazla ilgimi çekmiyorlarmış gibi yapıyorum. Perihan:

“Gel buradan gidelim yol uzamasın,” diyor, “Tamam,” diyorum. Ve Nesibe’yi, Feride’yi alıp onların içinden geçip gittim. Kapıyı da dıştan kilitledim. Polisler şaşkın şaşkın bakakaldılar. Ben gittikten sonra ev sahibine, “Bu kimin evidir?” diye sormuşlar. “İsmail Cansız’ın evidir. Anne-babaları Almanya’da, abileri İstanbul’da, kendileri de öğrenci,” diye cevap vermiş. “Peki, şu kablo nedir?” diye sorunca adam önce biraz kem küm etmiş, sonra, “Bunlar da talebe, aynı okuldalar, parayla vermişler,” diye cevap vermiş. Bu cevap iyi, polisler biraz tartıştıktan sonra, bizim son andaki planımızın da etkisiyle dikkatleri dağılmış. Evi arayıp aramama tartışması kapanmış o an.

“Kendi havasında bunlar, görmüyor musun kılığını?” diyor polislerden biri.

Öyle ya devrimcilikle uğraşanların biçimi farklıydı Dersim’de. İnanmaları zor tabii! Özellikle TIKKO’cu, HK’li kızlar çok ilginç giyinirlerdi. Eteklerin altına pantolon giyinir, kafalarına bir de yazma bağlarlardı. Proleterce giyim(!) oluyordu adı. Bizimkiler daha sadeydi. Normalde pantolon, gömlek, etek, elbise giyiliyordu. Bu tip giyim hem halk açısından iyi oluyordu hem de dikkat çekmiyordu.

O karmaşada sinemaya gider miyim hiç? Aklım fikrim orada, bir süre yürüdükten sonra fazla göze çarpmayan bir komşumunun evine girdim. Merakla beklemeye başladım. Çocukları arada yollayıp, gelişmeler hakkında bilgi almaya çalışıyordum. “İki öğrenciyi alıp gittiler,” deniliyor. Evde ne olup olmadığını bilmiyorlar. Yalnız daha oradayken onları tokatlıyorlardı. “Başka kim vardı, kimler gelip gidiyordu, bugün gelecekler mi?” diye soruyorlardı. Onlar sadece kendilerinin kaldıklarını söylemişler. Bazı polisler karakol kurmuş bir süre evde. Kimse gelmeyince onlar da gitmişler. Polislerin tam gittiğine emin olduktan sonra eve döndüm. Meto heyecanla polislerin tüm davranışlarını anlattı. Evde bazı kağıt parçaları bulmuşlar. Daktilo ile yazılmış, ‘Halkımıza! Yiğit Halkımız!’ başlıklı bir bildiri metnini de bulmuşlar. Sadece birkaç cümlesi yazılmış. Ama polis için önemli bir kanıttı bu. Buradaki gençlerin ne işle uğraştığı konusunda iyi bir fikir veriyordu onlara. Sonra birkaç karbon kağıdı parçası da çıkmış. Artık evin belli işlerde kullanıldığından emin olmuşlar ama ortada başka bir delil de yok. Güzel olan o gün hiç kimsenin eve gelmemesiydi. Aldıkları istihbarat ve cv gözetimi boşa çıkmıştı. Tabii bu durum polislerin canlarını da sıkıyordu. “Nasıl olur, kim bunlara haber vermiş, hiçbiri gelmedi. Çok dikkatli. Fark edip gelmediler,” diyorlarmış kendi aralarında. Yani uğraştıkları grubun dikkatli olması, duyarlılığı onları tedirgin etmiş. “Bunlar yaman adamlar. UKO’cular diğer gruplardan çok farklı belli ki,” diyorlarmış. Biz bu konuşmaları daha sonra komşulardan öğrendik tabii ki.

Hava yavaş yavaş kararıyordu. Kış günleri akşam erken geliyordu. Günler iyice kısalmıştı. Seviniyorum bu duruma tabii. Karanlık her

zaman daha iyidir. Ali son nefeste yetişti bize. Arkadaşların “Polisler eve baskın yapabilirler bekçi öyle haber göndermiş, dikkatli olun, evi temizleyin,” dediğini söyledi. O saatte nereye götürebilirdik ki? Meto yine devreye girdi. Bu konuda atık ve pratik düşünüyordu. Hemen balkondan aşağıya indi, bavul ve torbaları bir çırpıda alt odunluğa taşıdı. Ben de ardından indim. El feneriyle bavulları ta arka tarafa, odunların üzerinden geçerek en arkaya götürdük. Arkadaki tahta istiflerinden birini bozup altına yerleştirdim, tahtaları tekrar onların üzerine yığdık. Oraya koyduktan sonra rahatladık. Ama bir süre sonra oranın da fazla emin olmadığını, sabah arama olması halinde oranın mutlaka kontrol edilebileceğini düşündüm. Tonton analar aklıma geldi. Meto ile bunu tartıştık. Ali:

“Hıdır amca çok ödlektir,” diye atılıyor. Meto da fazla umutlu değil. Aslında ben de farklı düşünmüyorum ama yine de, “Deneyelim,” diyorum.

Herhalde beni kırmazlar, madem beni gelinleri olarak seviyorlar, böyle bir riski de göze alabilirlerdi. “Hem evde genç yok, iki ihtiyar. Hıdır amca camiye gidip geliyor, arası herkesle iyi. Perteklilerle de çok iyi, dikkati çekmez,” diyorum. Yine de direk alıp götürmeye cesaret edemedim, “Kabul etmezlerse gören olur, deşifre ederiz, o zaman daha kötü olur,” diyorum çocuklara. Önce uğrayıp böyle bir durum olduğunu söylemek en iyisidir. Meto’yla evlerine gidiyoruz. Gidişimiz şaşırttı, geç bir saatte misafirlik olmazdı. Tonton ana;

“Hayırdır?” diye sordu. Hıdır amca da pijamalı geldi:

“Evde biraz kitap var, polis bugün öğrenci evlerine baskın yaptı. Yeniden gelebilirler. Biz pencereden elektrik vermiştik, o şüphe uyandırmış olabilir.” Onlardan gelebilecek eleştirilerin önünü almak için devam ettim:

“Elektriği parayla vermiştik, haçlığımız çıksın diye. Ama polisler, birçok şeyi birbirine bağlayabilir. Evde kitap, daktilo falan var, onları buraya getirelim, balkonda kalır, yarın öbür gün daha uygun yere alırız,” dedim. Önce biraz tepkili konuştular.

“Biz söylüyoruz, bizi dinlemiyorsun. O ev dernek gibi, gireni çıkanı belli değil. Siz öğrencisiniz kitapları ne yapacaksınız, atın

sobaya. Marks-Lenin eksik olsun. Olmaz kızım, bak annen-baban da yok. Haydar da burada değil, başına bir şey gelirse ne olur?” dediler.

Ben yeniden araya girip, biraz da baskın çıkmaya, onları iknaya çalışarak:

“Sadece bu gecelik kalsın. Tamam diğer konularda dikkat etmek gerekiyor. Ama şu anda durum iyi değil, tedbir almak zorundayız, ne diyorsunuz getirelim mi?” dedim.

İstemeye istemeye “Peki getir, ama...” diyerek kabul ettiler. Hızla gidip eşyaları taşıdık. O kadar çok şeyi beklemiyorlardı. Torbaları, valizleri görünce iyice tedirgin oldular. Tonton ana durmadan söyle-niyordu. Kulak asmadık tabii. “İyi geceler” deyip döndük. Onların tavrını yorumladık evde. Ali ısrarlı:

“Onlara güvenmiyorum,” diyordu. Meto ise espri yapıyordu: “Bakarsın yarın Hıdır amca onları tutup polise teslim etti, belli olmaz!” dedi.

Ben de rahatsız olmuştum. Kızıyordum, tutarsızlıklarına. Çıkarlarına gelmedi mi gelin melinlik kalmıyordu. Devlet korkusu iliklerine kadar işlemiş. Metin’e kızıyorum, ailesini hiç değiştirmemiş. Dünya yıkılsa onların umurunda olmaz. Peki, ben onları nasıl severdim, nasıl onlarla yaşırdım? Bir hizmetçi bekliyorlar, başka biri olmamı istemiyorlardı. Onlar öyle bakarsa ben de bu ilişkiyi keserim. Kendi kendimle hesaplaşıyordum. İlk kez beni ciddi ciddi düşündürüyor bu tür ilişkiler. Sahi benim neyimi seviyorlar, neyime bağlanmışlar? Ben onların neyini seveyim, nasıl bağlanayım? Anneme kızıyorum ama o hiç olmazsa bu tür durumlarda bizi düşünürdü. Bunlar bunu da yapmıyor, nasıl olur! Hiçbir riski göze almıyorlar, başlarını ağrıtmak istemiyorlar.

Gece arkadaşlar bir kez daha haber gönderdiler: “Bizi merak etmeyin, eşyaları iyi saklayın, yarın akşam dışarıya çıkarınız.” Genç bir köylüsünü göndermiş. Bu haber bir bağlantıydı aynı zamanda. Çok kötü bir gündü; oralar bomboş olmuştu sanki. Yaşam durmuştu, kendimizi bir boşlukta hissetmeye başlamış, yalnız kalmış bir ruh haline girmiştik. O haber iyi olmuştu, sevindirmişti hepimizi.

Sabah biraz rahatlamıştık. Metolar da mümkün olduğu kadar evde kalmayacaklardı. Okuldayız imajını vermeye çalışacaktık. O eşyaları dışarıya, yani köylere çıkartana kadar bir şey olmazsa, ondan sonrası kolaydı.

Tabii aklımıza gelen başımıza geliyor; Hıdır amcamın korkusu ile Tonton ananın telaşı birleşince, gündüz gözüyle o eşyaların taşınmasını istediler. Meto anlatmaya, ikna etmeye çalıştı ama sonuçsuz kaldı. Kendi torunları da Demirooluk'tan gelmiş. Onlara verip eve götürdüler. Gündüz sırtlarda bavul ve torbalarla eve gidişleri herkesin dikkatini çekti tabii. Meto öfkeden ağlıyordu. Yapacağı bir şey yok. Torbaları dışarıdaki odunluğa bıraktı. Polis görse, "Haberimiz yok, odunluk açık ve bahçede, kimin bıraktığını bilmiyorum," diyecek. Bavullar için de daha önceki ifadeyi tekrarlayacak. "İçinde ne olduğunu bilmiyorduk," diyecek.

Binanın bodrum katındaki odunluğa tekrar götürmek riskliydi, ev sahibi fark ederdi. Okul dönüşü karşılaştığım bu durum sınırlarımı altüst etmişti. Bu ne demekti? İnsanın aklı almıyordu. Gündüz o kadar malzemeyi eve gönderiyorlardı. Bu açıkça bir ihbardı. Öfkeden deliye dönmüştüm. Ağzıma geleni sayıyordum. Deli gibi bağıryordum. "Artık sizin gelininiz filan değilim. Size güvenmekle hata yaptım. Çıkarcılar! Siz bu gidişle oğlunuzu bile ele verirsiniz. Onlar bir daha bu eve gelmeyecek, gelirse kovacağım ikisini de!" Zaten sağa sola mektup gönderip kışkırtıyorlardı. Babamın son mektubu ilginçti. Annemin adıyla yazmış ve hep uyarı doluydu. Metin'in mektubu da hakeza öyle, bir ton nasihat vardı. Bu ihtiyarlar beni ne sanıyorlar! Onların istediği biçimde evde hanım hanımcık oturmamı, onlara hizmet etmemi mi bekliyorlar? Asla!

**ben devrimcileşmek istiyorum
beni engelleyemezsin**

Bir türlü kabullenemiyordum. Hatta o kadar öfkelenmiştim ki, hırsımdan ağladım bir süre. Ya eşyalar, arkadaşların kimlikleri ele

geçerse! “Bazılarını ayıklayıp farklı biçimde saklasak nasıl olur?” diyorum. En azından o kimlikler, yazılar. Kürdistan haritası. Kitaplar önemli değildi. Mermi ve zinciri de saklayabilirdik. Meto daha sakın, beni yatıştırmaya çalışıyordu:

“Hiçbir şeye karışmayalım. Evin içinde saklanmaz. Evin dışı hiç olmaz. En iyisi biz yine evden çıkalım, bir yere misafirliğe gidelim,” dedi.

İyi fikirdi, evde olan Nimetlere gittik. Onlara durumu hissettirmemeye çalışıyorduk tabii. Ben Nimet’e durumu anlattım. Şaşırmadı, onlardan öyle bir tavır beklediğini söyledi. Benim onlara karşı tavrımı iyice kıskırttı bu yaklaşımı.

Bütün bunlar beni yeniden Metin’le aramızdaki ilişkiyi sorgulamaya götürdü. Metin’in annem gittikten sonra gelmemesi kafama takılmıştı. Kendisi mektuplarında bundan fazla bahsetmemişti. Herhalde gururundan dolayı bu konuyu açmak istemiyordu. Zeynep anamız olmadığından Dersim’e gelişi bir anlamda yasaklanmıştı. Ailelerin bu tutumu ilişkilerde yakınlığı geliştirme yerine uzaklığa neden olmuştu. Yine de ailede, çevrede resmileşen bir bağdı, başkaları olumsuz şeylerle zedelemeye çalıştığında içten içe etkileniyor, tepki duyuyordum.

“Keşke Metin gelse, bunları tartışsak ve her iki ailenin de uzağında bir yerlere gitsek!” dediğim oluyordu. Fakat bunu ona hissettirmiyordum. Olumsuz yönde tepkilerim yansıyor sadece. Ailelerden uzaklaşmayı sağlayabileceğine inandığım an ilişkiden manevi bir güç alıyordum ama Metin’in durumu neydi somut olarak bilmediğimden durgunlaşıyordum. Arkadaşlar bu ilişki için, Metin için bir şey demiyordu. Sadece zaman zaman söz açıldığında Metin’in fazla etkin biri olmadığını, okumayı amaç edindiğini beni etkilemeyecek şekilde anlatıyorlardı.

“İkimiz farklı düşüncelere sahip olursak bu iş olmaz” düşüncesi, kaygısı bende bilinçaltına yerleşiyordu. Başka, daha çok etkileyebilen bir bağ yoktu çünkü. Birlikteliğimiz biraz doğal ve kendi koşulları içinde gelişseydi kuşkusuz bunları en son düşünürdüm. Fakat yaşamda beni etkileyen, bana yön veren, beni çatıştıran bu

ideolojiydi. İkimizin birliğı bundan ayrı olmazdı. Artık onu bu şekilde düşlüyordum. “Keşke o da bizim arkadaşlar gibi olsa, aynı şeyleri paylaşılsak,” diyordum. Ailesinin yaklaşımları buz gibi yapmıştı ilişkileri. Bir anda kırmıştı her şeyi. O gün yüzüğü elimden çıkarmış, “Gelirlerse tüm nişan takılarını yüzlerine fırlatacağımlı” demiştim. Giderek, sakinleşmeye çalıştığımda ise bu işi daha geniş ve soğukkanlı düşünmem gerektiğine inanarak, aşırılığa düşmemeye çalışmışım. Ama akşam eve geldiklerinde çok kızmışım onlara. İhbarcılık yaptıklarını, hele hele bunda kendi genç yeğenlerini kullanmalarının ise hiç doğru olmadığını söylemişim. Sonra da o gece hiç konuşmamışım onlarla. İçimden gelmiyordu. Onlara, “Kalkıp gidin,” diyesim geliyordu. Oturmalarına, konuşmalarına tahammül edemiyordum. Metin’in onların çocukları olmasına da kızıyordum. Onu da düşünmediklerine inanıyordum. O davranış bir ölçüydü, her şeyi ona vurmaya başlamışım.

Arkadaşlar da o gece söylediklerini yapmamışlardı. Ama artık ilk günkü gibi fazla kaygılanmıyordum. Özellikle de Hıdır amcaların o tavrından sonra korkum, kaygım kalmamıştı. Hatta “Gelsin polis beni yakalasın. Onlar da tavırlarının neye yol açtığını görsünler” diyordum kendi kendime. Çok aptalca bir düşünceydi ama onlara olan öfkeme hakim olamıyor, böyle ilginç şeyler düşünüyordum. Çocukça bir yaklaşımdı. Eşyalar önemliydi ve onlarla birlikte yakalanmam kötüydü. Bu bir süre cezaevinde kalmama neden olabilirdi. Yine birçok eşyamız, arkadaşların kimlikleri polisin eline geçecekti. Anlıyorum ki, kızınca kendine zarar verme, kendini acıtma, zora sokma özelliğim taa o günlerden varmış. Onlar bir yanlış yapmıştı. Bu yanlış karşı ben, çocukça öfkelerimden başka yapacak bir şey düşünememişim. Aslında iyi de olmuştu bu olay. Çelişkileri yaşamam beni arkadaşlara daha çok bağıyor ve onların müdahaleleri karşısında güçleniyordum. Artık eve bağlanmak zorunda hissetmiyordum kendimi. “İşim var,” diyerek çıkıp gidebiliyordum ya da “Bize bu gece yemeğe gelin, birlikte şu eve gidelim,” gibi şeyler söylediklerinde reddedebiliyordum. Fakat onlar abartılı bir şekilde durumu anneme ve babama mektuplarla iletiyorlardı. Haliyle bizimkiler paniğe kapılıp

acilen gelmeye karar verdiler. Babam hiçbir zaman söylemeden, haberdar etmeden izne gelmezdi. Ama bu defa farklıydı: Aniden çıkıp gelmişlerdi. Hem de bir gece vakti!..

Bu arada cezaevinden çıkan amcamın oğlu İbo ve Baki de evimize gelmişti. İbo cezaevindeyken birkaç kez ziyaretine gitmiştim. Kendisi TİKKO'cuydu. 1975'te, Mustafa Timisi'nin geldiği dönemde yakalanmıştı.

O gün Dersim'de yine olaylı bir gün yaşıyordu. Elazığ köprüsünde konvoy engellenmiş, Dersim'e girişi protesto edilmişti. Mustafa Timisi, Türkiye Birlik Partisi'nin başkanıydı. Aleviciliği örgütlemeye, bu cepheden devleti desteklemeye çalışıyordu. Karaoğlan yıllarca solculuk, halkçılık adına Dersim'deki potansiyeli örgütlemeye çalışmıştı, şimdi de Timisi aynı göreve talipti! O da Alevicilikle iplerin koptuğu yerden tekrar bir düğüm atmak istiyordu. Ama Dersim artık eski Dersim değildi. Çok kapsamlı olmasa da bir muhalefet vardı. Gençlik öfkesini açıkça haykırıyordu. O protesto gösterisinde bizim arkadaşlardan da yakalanan vardı. Yıldırım Merkit de o zaman cezaevine düşmüştü.

İbo'yu ziyaretimde Kürdistan'ın sömürge olduğu konusunda ateşli tartışırdık. Cezaevinde de tartışmalar sürüyordu. Etkilenme vardı, 'araştıracacağım' diyordu. Bunu demek olumlu ve sorumlu bir yaklaşımdı o dönem için. Baki HK'liydi (Halkın Kurtuluşu). O da milli meseleyi tartışıyordu. Belli ki eğilimleri var ya da en azından Kürt sorunu konusunda duyarlılar. Bu bizi sevindirmişti. İbo: "Çıktığımda eve gelir tartışırız," demişti. Baki'nin gelmesi de olumluydu, bir yıl önce benimle konuşmuş ve reddedilmişti. Demek ki onu önc çıkarmıyor, devrimcilikte küsme, tavır alma olmazdı. Ona daha saygı duyuyor, aynı zamanda içten içe de acıyordum. Çünkü onlar benim tavrımı kendilerinin yoksul oluşuna, onları bu yönlü küçümsememe bağlıyorlardı. Tercihim zengin ve şehirli-sosyete bir aileyi seçtiğim şeklinde yorumlanmıştı. Kızgınlıkları, kırgınlıkları hissediliyordu. İbo arada espiyle de olsa, laf vuruyordu. Baki daha sakın ve olgundu.

O gece Veli Tayhani ve Metin Güngöze gelmiş onlarla genişçe tartışmıştık. Arkadaşların bilinç düzeyi, tartışmadaki olgunluğu etkilemişti beni. Baki de genelde birikimli ama Kürdistan konusunda çok yetersizdi. Getirdiği tezler 17 Ekim Devrimi öncesi tezlerdi. “Bolşevik tipi örgütlenme ulusal sorunu çözer” diyebiliyordu en fazla. En çok ayrı örgütlenmeye tepkileri vardı. Birlikte örgütlenme iddiaları ile Kürdistan ve Türkiye koşullarının farklılığı çok açık bir çelişkiyi ortaya koyduğu halde direktme, ikna olmama vardı. Sonuçta ikisi de “Araştırınız bu konuda yanlışlarımız olabilir. Ama dostça tartışabilelim, arada görüşelim,” diyerek ayrılmışlardı.

O gece evde kalmalarını uygun bulmamıştım. Onlar da anlayışla karşılaşmışlardı. Amcamın çocuklarıydılar, üstelik iki devrimci insandı. Ama çevrenin bu ziyareti farklı yorumlama ihtimali vardı. Dedikodulara yol açmak doğru değildi. Zaten Hıdır amcalar her şeyden nem kapıyorlardı. Böyle bir ziyareti kesin kabullenmezlerdi. O gece yakın bir akraba evine götürmüş, misafir etmiştik. Baki içerenmişti benim Metin’le nişanlılığımıza. Bir ara tokalaşırken, “Tabii bize tenezzül etmedin ama ben yine de amca kızı diyeceğim,” demişti. Köylümüz Elif fitne gibi o sözleri aldı ve gece boyu benim yüzüme vurdu. Onları yoksul oldukları için reddettiğimi söyleyip durdu. Tonton anaların tavırlarını da bana karşı kullanarak, beni müthiş bir suçluluk psikozuna soktu. O gece neredeyse Baki’den özür dileyerek, yanlış yaptığımı söyleyecek noktaya getirdiler beni. Belli ki herkes duygusal yaklaşıyordu. Benim de en zayıf noktam. Amcalarımı hiçbir zaman yoksulluklarından dolayı reddetmedim, tam tersine seviyordum.

Ertesi gün Hıdır amcalar onların misafir geldiğini öğrenmişlerdi. Tepkilerini hissettirmemeye çalışıyorlardı. O gün de ben tam tersine kendilerine karşı daha saygılı olmaya çalışıyordum. Sorunu yanlış anlamalarını istemiyordum ve benim daha önceki tepkilerimi farklı yorumlamalarının etkisi vardı. Gerçekten sanki suç işlemişim gibi bir psikolojiye girmiştım. Oysa çok normaldi, amcamın

çocuklarıydılar ve her zaman evimize gelip gidebilirlerdi, bu çok doğaldı. Onlara bunu kavratacağıma, adeta iyi yapmamışım gibi bir ruh hali içindeyim. Bu onların çok hassas olmalarından kaynaklanıyordu. Annem-babam olsa önemli değildi ama şimdi evde kimse yok, nişanlı bir kızdım, kolayca söz edilebiliyordu. Kendime dert edecek bir şey bulmuştum, kafama takmışım.

Bir gece evde olmadığım bir saatte annem ve babam geldi. Ben o sırada yakın bir evdeydim ve haber alır almaz hemen geldim. Annemin tavırları ilginç, bir yıldır uzakta, bizi gördüğüne sevinmesini, özlemle kucaklamasını beklerken onu evi kontrol ederken buldum. Fişe takılı kabloyu çekmeyi unutunca annem gördü. Fazla eşyaları da denk yapıp odaya istiflemişiz, zorunlu olmadıkça kullanmıyorduk orayı. Bu nedenle de pencerenin üst tabakasını hafif aralayıp kabloyu oradan içeriye almıştık. Kabloyu fişten çekerek fırlatıp kızmaya başladı. İyi ki babam var. O sakinleştirdi yine annemi.

Biz şaşkındık. Ne yapacağımızı şaşırmış durumda ayakta bekliyorduk. Herkese:

“Bu evi neden bu hale getirdiniz. Hele söyleyin, kim gelip gidiyordu?” gibi sorular soruyordu.

Annemin sorgulamasının ardı arkası kesilmedi zaten, o gece bir kabus gibiydi. Ne bir yere gidebiliyorduk ne de arkadaşlardan gelen vardı. Bir anda tüm ilişkilerimiz durmuştu. En çok da benim giyimim kafasına takılmıştı. Eskisi gibi giyinmemiştim sıradan, sade şeyler vardı üzerimde. Bir de çok sevdiğim için boynuma taktığım siyah desenli ipek puşuya takılı kaldı gözleri. Bir ara “Bu ne haldir, yasta mısın ne?” diye sordu sert bir ses tonuyla. Hıdır amca ve Tonton ana geldiğinde de kıyafetim aynıydı. Üstelik soğuk karşıladım. Bunların hepsi dikkatini çekmiş ve ürkmüştü. Babama:

“Bu kıza bir şeyler olmuş kesin, bu ne kılık, bak ne hale gelmiş, kendisine bir şey söyle, benimle konuşmuyor,” deyip duruyordu.

Arada komşulardan, kardeşlerimden bilgiler aldıkça tepkileri değişiyordu. Meto her zamanki gibi en büyük destekçim. Evde en çok o yardımcı oluyordu bana. Gerçi kavgalarımız da çok olurdu. Özellikle devrimciliğe başlangıç yapmadan önceki yıllarda çok kavga eder-

dik. Ninemlerin köyünde onu kovalayıp dövdüğümü hiç unutmamıştım. Beni çok kızdırmıştı, kovalayıp yakalamaya çalışmıştım. Ama o çok hızlı koşuyordu. Ben de inat etmiştim. Taa Munzur kıyısına kadar kovalamıştım. O taşlıklı araziden nasıl düşmeden o kadar yol kat etmiştim, hayret ediyordum daha sonraları. Meto da o dayığı unutmamıştı. Zaman zaman bana hatırlatırdı, hep acı duyardım.

babam annemden daha sakın ve olgundu

Annemin şiddet kullanmasını hiç tasvip etmez ve tepki duyardım. Buna rağmen ben de yer yer dayak atıyordum, fakat kendim dayak yiyenden daha kötü oluyordum. İşte Meto'yu hiç unutmadım. Yüreğim sızlıyor hâlâ, sırtının ortasına nasıl vurmuştum. O ise çok saygılıydı, zoruna gittiği halde dolu dolu gözlerle bakmıştı, öfkesine hakim olmuştu. İsteseydi o da beni rahatlıkla dövebilirdi, ama yapmamıştı.

Ali evde anneme en yakın olandı. Annem en çok onunla ilgilenirdi. Ali de o yaklaşımdan yararlanır, konumunu korumaya çalışırdı. İçimizde her şeyi kendisine doğru ileten, bir şey gizlemeyen Ali'ydi anneme göre. Geçen süreci de en çok Ali'ye soruyordu. Kimlerin eve gelip gittiğini, arkadaşlarımızın kimler olduğunu Ali'den öğrenmeye çalışıyordu. Ali eskisi gibi değildi. Zarar vermeyecek şeyleri anlatıyordu ama arkadaşlarla olan hiçbir ilişkimize değinmiyordu. O noktada "Gelen giden oluyordu, ablamın arkadaşlarıydı, tanıımıyorduk," diyordu. Annem sık sık:

"Sakine'yi okuldan çıkaralım, düğün mü yaparlar, ne yaparlarsa yapsınlar, verelim gitsin. Yoksa bu gidişle başına felaket gelir," diyerek babamı da iknaya çalışıyordu.

Benim tepkilerimi ölçmek isterdi böylelikle. Tehditti aslında. Bendeki değişim onu endişelendiriyordu. Sorun sadece devrimcileşmek istemem, arkadaşlarla olan bağım değildi. Eskisi gibi genç kızlık havasında da değildim! Nişanlı birinin davranışları, duygu-

larını yansıtmıyordum. Metin’le aramın nasıl olduğunu sorduğunda, onunla ilgili hiçbir şey sormamasını, kendisini ilgilendirmedini söylüyordum. Bu tavır onu daha çok öfkeliyordu. Ne demekti? Onu nasıl ilgilendirmezdi, anlam veremiyordu.

Bir defasında, Almanya’ya giderken Metin’in Dersim’e gelmesini engellemesinin amacını anlatmak istedi. Güya bizi, beni düşünmüş. Buna bir tepki olabilir miydi? Yoksa iyi yapmamış mıydı? Sesli yorum yapardı. Geldiklerinde Metin’i görmüşlerdi. Bozuk oluşu ona bağlanabilir miydi? Acaba Metin de tepkilenip tavır mı aldı? Belki o da bu ilişkiye karşı soğumuştur. Telaşı bu yönlüydü. Ya kendisi buna sebep olmuşsa?

Annem iyi düşünüyordu, hepsi de doğruydur. Bunların da etkisi vardı. Metin arada gelmiş olsaydı aramızdaki bağ daha sıcak olabilirdi, birlikte aynı ideolojiyi paylaşabilirdik ya da ayrılık noktaları daha çabuk ortaya çıkardı. Her neyse, gelmemişti. Zeynep ananın emri kesindi, yerine getirilmişti. Fakat onun dışında da etkileyen birçok şey yaşanmıştı.

Babam annemden daha sakin ve olgundu. Daha saygılıydı, anlamak istiyordu. Babamla açık konuşmuştum. Nişanlılık olayının baştan beri zorladığını, henüz hazır olmadığımı anlatmış, onların olmadığı süreçteki gelişmelerin hepsini söylemişim. “Tam bir hizmetçi yaklaşımı! Beni şimdiden kendi malları olarak görüyorlar. Her şeye müdahale ediyorlar. Ben ne onların ne de sizlerin istediği tarzda yaşayabilirim. Bu kadar gelişme var, herkes başka şeylerle uğraşıyor, ben dışında olamam. Devrimci olmak istiyorum. Geldiğinizden beri beni adeta eve hapsedtiniz, arkadaşlarımla yanına gidemiyorum, kimse gelemiyor. Bu kötü bir iş değil. Siz Avrupa’dasınız, daha iyi anlamanız lazım. Annem her şeyimize karışıyor, her şeye yasak koyuyor. Bir de nişanlılığı evliliği kafasına takmış. Bu konuda esas tavrımı öğrenmek istiyorsanız ben istemiyorum. Birkaç kez nişan eşyalarımı toplayıp o yaşlıların suratına fırlatmak istedim. Bu şekilde olmaz,” dedim. Babam ikna etmeye çalışıyordu beni. Biraz da içerlenmişti.

“Baki de devrimciydi. Onları beğenmediniz.” Anneme kızılıyordu bunu söylemekle. “Şimdi o çocukla nişanlısın. Onların bazı

şeylerini kabul edeceksin, her şeyi reddetmen doğru değil. Onlar da senin her şeyine karışamazlar tabii. Sen annesini, babasını kafaya takma o çocuk fena biri değil, efendidir, üniversite okuyor, devrimciliğine de bir şey demez herhalde. Sen onunla konuşursun, yazarsın,” deyip sorunu olumlu yönde çözmeye çalışıyordu.

Babamın yaklaşımı bir moral oldu benim için. Fakat annem öyle değil. Okula gidiş gelişlere karşı da oldukça duyarlı. Ama bu konuda da çekingenliği aşmıştım. Ondandır izinsiz bir yere gitmezdim. Evin düzenine, kurallarına bağlıydım. Fakat mevcut kurallar benim yeni yaşamımı alt üst ediyor, hiç yaşam hakkı tanımıyordu. Eğitim çalışması, toplantılar, bir araya gelip tartışmalar, tüm ilişkiler dondurulmuştu. Okula gidiyordum ve eğitim saatlerimizi de buna göre ayarlıyordum. Ya izin alıyordum ya da son derste gidip fişe ‘sınıf mevcudu tamamdır’ yazdırıyordum.

Yani annemin bu yönlü baskılarını da böylece kırmış oluyor, onunla sorun yaşamaktansa böyle yaparak sorunsuz işlerimi yapıyordum. Arkadaşlar yasakları umursamadan bazen gelip gidiyorlardı. Annemle de tartışıyorlardı. Annem sürekli onlara “Kızımı rahat bırakın,” derdi. Bazı arkadaşlarla annemin tartışmaları apayrıydı. Onların mülayimliği annemin öfkesini dindirirdi, hatta bazen güldürür, rahatlatırdı. Kıymet’i, Türkan’ı hiç sevmezdi. Her ikisinin aşırı rahatlığı ve emrivaki, erkeksi, hafif davranışları, konuşmaları, ona hep itici gelirdi. Bu nedenle onlar geldiğinde ortam elektriklenir, kendisi de tahrik edici olurdu. Arkadaşlara bağlılığımı engelleyemeyince, bu defa arkadaşlar arasında ayrıma gitme, onları kendi gözlem ve ölçüleriyle değerlendirme gibi yöntemlere başvurdu. Ben de bu yaklaşımı karşısında çok sert tavır alırdım. Herhangi bir arkadaşla söz söylemesine asla izin vermezdim. Kendisinin sevdiği veya beğendiği arkadaşlar da vardı. Onları da açık söylerdi. Genelde tüm arkadaşları tanımazdı. Eve ve bahçedeki evlere gelen gidenleri tanırıdı.

Eğitim çalışmalarımızı her şeye rağmen devam ettiriyorduk. Kışlada da arkadaşlarımız vardı. Sevim Kaya’nın da aile baskısı var. Onun gece evden çıkışları ilginç olurdu. Kafasına kasket takar, ağ-

zını, yüzünü de kaşkolle kapatarak kışla caddesinden gelir, giderdi. Erkek görünüşlü olurdu. Kışlanın koridorlarını açık vermeden aşmak, sonra çok تنها olan caddeden yalnız başına dağ mahallesine kadar gelmek önemliydi. Bir kararlılık göstergesiydi. Her şeyi göze almak, zorlukları göğüslemek değil miydi devrimcilik?

Ulusal kurtuluşçu ideolojinin öncü temsilcilerinin yaşam biçimi bu gerçeği öğretiyordu. Ne yazılı bir karar, kural vardı ne tüzük ne de dayatma. Yaşamın kendisi öğretiyordu. Aile bağları düzen bağlarıydı. Aileler bu süreçte devletin etkili yetkili kurumlarından daha etkiliydiler. Müthiş bir savaşımdı ve bu durum okumayı, öğrenmeyi, kendi gerçekliğiyle tanışmayı engelliyordu. Bu, yaşamı durdurmaktı ki, bunu da başarmak zordu. Çelişkileri yoğunlaştırmaktan başka bir işe yaramıyordu.

Eğitim çalışmaları ya da toplantılara gidişleri artık açık yapıyordum. Önce izin istiyordum. “Bugün işimiz var, gitmem gerekir,” diyordum. İzin vermeyince, ki verdiği hiç olmamıştı, çıkıp gidiyordum. Tabii bu gidişin bir de dönüşü vardı. Kavgalı çıkıp gittiğim eğitim günleri moralim bozuk oluyordu. Eve dönüşte çıkacak tartışmayı ister istemez düşünüyordum. Artık açık konuşuyor, kavgayı açık yürütüyorduk. Yalan söylemeye gerek kalmıyordu. Devrimciyim. Çalışmamı yürütmem lazım. Eğitim çalışması temel bir görevdi, ona gidişi hiç kimse engelleyemezdi. Zeynep ana bile engelleyemiyordu. Sürekli tartışmalıydık, eskiden o baskın çıkıyordu, birçok şeyi engelleyebiliyordu. Şimdi engelleyemiyordu, açık cephe alıyordu, ben de dinlemiyor, açık reddediyordum onun dayatmalarını:

“Ben devrimcileşmek istiyorum, beni bu noktada engelleyemezsin, diğer birçok kız arkadaşımın ailesi nasılsa sen de öyle ol. Yaptığım şeyler ortada, kötü bir şey yapmıyorum. Bu konuda zorluk çıkarmazsan bu evde kalırım, yoksa bu evde kalmam,” diyordum.

Bu bir tehditti. Fazla inanmak istemiyordu ama böyle bir deliliği yapabileceğimden de kuşkulanıyordu.

“O zaman evlen git! Senin sorumluluğunu taşıyamam,” diyordu.

Sahi neydi? Yaşadığım çelişki ve çatışmaların özünde ne vardı?

Aile ortamı hem çatışmalı hem de kendi içinde bağlılığı, birliği, yükümlülüğü olan bir özellik taşıyordu. Babamın emekçi oluşu, sosyal olarak tutucu, geri, feodal özellikleri çok fazla yaşamaması, yansıtmaması bireylerin dışı açılımını, kendi iradeleriyle hareket etmelerini sağlamada rol oynuyordu. Adam gerçekten bağılıydı, seviyordu. Bu konuda bir iç sorumluluğu, manevi zenginliği vardı. Sorunları, bizlerle tartışır, ikna yoluyla çözmeye çalışırdı. Ondaki hümanizm önemli bir denge unsuruydu.

Annem tam tersi bir özellik sergiliyordu. Sanki ikisi yer değiştirmişti! Toplumda kadın ezilen cinsti ve onun toplumdaki biçimlenişi çok çeşitliydi. Annemin ailesi bir aşiret ileri geleni, zengini. Dedem o haliyle bile çevresiyle ilişkilerinde dengeli, karşılıklı saygı ve çıkar gözetir, yardımı ve dayanışmayı, başkalarının düşüncelelerini dikkate almayı esas alırdı. Çevresi tarafından seilmeyi de bu şekilde başarmış. Bunu kendileri anlatırdı. Onun adına yemin ediliirdi. Hâlâ da bu yemin geçerliydi.

Ninem de aynı şekildeydi. Bütün bu ilişki tarzı ve otoritesi bazı şeyleri kurtarıyor, çözüyordu. Bir anlamı vardı. Ama annemin otoritesi sadece müthiş bir savaşa yol açıyordu. Belki sekiz çocuğa bakmak, onlarla aynı evde olmak geleneksel özelliği itibarıyla zor bir işti, emekti. Yalnız çok kaba bir emek ve çabaydı.

Hatırlıyorum, bizde genç kızlık, delikanlılık hayalleri bunlar dışındaydı. Normalde toplumda, evde evlilikler üzerine çok konuşulur, onun hayalleri kurulur, esprileri yapılırdı. Bizde bilinçaltı olan şey tepkiydi. El aman etmektil Bu bir şekillenmişti. Onun şahsında evlilik bir şeylere bağlanmak, bir şeylere sıkıştırılmak, kavga, çatışma, çelişki içinde olmaktı. Öte yandan bir kızın evliliği evden çıkmak demekti. Ama başka evler farklı mıydı sanki? Anneden kurtulmak bir yanıyla çare olurdu ama bu defa başka analar çıkıyordu. İşte Tonton ana!

Hayır, Metin benim devrimciliğimi onaylasa, birlikte bu yaşamı paylaşabilsek nişanlılık ilişkisini evliliğe dönüştürebilirdim. O ko-

nuda kuru bir reddetme yoktu. Ama destek bulamıyordum. Her şeyden önce birbirimizi tanı mıyorduk daha. Kısa bir tanışma süreci yaşanmıştı. Ve o zamanki arayışlar farklıydı. Düşünce, duygu dünyası dardı, geri ydi. Henüz nişanlılık neydi, onu bile bilmiyorduk. Durum bu iken, araya uzun bir süre girmişti. O sıradan, küçük, basit bağın bile fazla bir anlamı kalmamıştı. O bağdan geriye kalan ne vardı, neyi arayacaktım ya da neyine bağlanacaktım?

Annemin baskıları aileye yakınlaşmamdan ziyade uzaklaşmamı, aile ilişkilerine, bağına tepkimi geliştirmişti. Çoğu zaman yersiz olmasına rağmen Metin'e kızıyor, onu suçluyordum. O halde mevcut aile düzeni ne veriyordu? İkna etme gücüm de yoktu. Henüz devrimciliğin en çocuksu, en ilkel dönemindeydim. Sabırlı, olgun, politik bir yaklaşımım yoktu. Gelişmeler ise çok hızlı ve o hızı azıcık bile etkileyecek hiçbir şeye tahammül yoktu. Anne, aile, çevre, gelenekler hepsini karşıma almıştım bu süreçte. Boğuşuyorum adeta. Kendi başıma kurtulmam da kolay olmuyor. Buna rağmen "Bu işi kendim çözeceğim," diyordum. Devrimcilik zorlukları göğüslemek değil miydi?

Arkadaşlar da durumun gayet farkındalardı. Ama beni zorlamıyorlardı. Kararı bana bırakmışlardı, haklı olarak. Özellikle birlikte grup çalışması yürüttüğümüz arkadaşlara olanları birçok yönüyle yansıtıyordum. Onlar da fazla çözüm bulamıyordu işin kötüsü. Ne yapabilirler ki, aileyle kişinin arasına girmek çok mümkün değildi. Başka arkadaşlar da zorlanıyordu. Bir araya gelmek, bir yere haber vermek, bir not ulaştırmak, araştırma çalışması yapmak gibi de olsa verilen en ufak bir görevi yapmak kolay değildi. Kimse bunu inkar edemezdi. Özellikle de kadının devrimciliği hiç kolay değildi. En iyidir dediğimiz ailelerde bile çeşitli biçimlerde baskı ve yasaklamalar vardı. Aslında aileler erkek çocuklarının da devrimcilik yapmasını istemiyorlardı. Çünkü devrimcilik devlete kafa tutmaktı.

Geçmişteki yenilgiler akıllardaydı. Onun acıları da hâlâ unutulmamıştı. Yine birçok genç bu yolda şehit düşmüştü. Denizler asılmıştı. Mahirler katledilmişti. Ayrıca o dönemden kalan Dersimli

gençler örnek veriliyordu. Her biri büyük şehirlerde bireysel yaşam kurmuştu. Yani yapamamışlardı. Bu iş öyle kolay değildi, riskliyd, devlet güçlüydü, zalimdi, izin vermezdi. Yakardı acımasızca gençleri. İşte egemen olan karamsarlık, bitmeyen kaygılar bunlardı...

Aslında belki çok kaba tanımlardı yakıştırılanlar. Ama bir gerçeği ifade ediyordu. Ulusalcılar denildiğinde akla kavga gelirdi, şiddet gelirdi. Bir taraftardan, herhangi bir sempatizan, kadrosuna kadar herkeste kavgacı ruh ortaklığı vardı. Bu devrimci kavga ruhuydu. Ulusal kurtuluşçu ideolojiye inanç, ona güven ve onun devrimciliği bir ateş gibi düşmüştü yüreğimize.

İşte bu müthiş bir bağlılık geliştiriyordu. Ne pahasına olursa olsun onu korumayı, yönelecek her şeye karşı gelmeyi öğretiyordu. Hiç kimse 'şu kadar inanın, şu kadar güvenin, şu kadar sahiplenin' demiyordu. Hayır, ne zorlama bir söz, ne katı bir kural dayatılıyordu. Ülkeyi o güne kadar sahiplenmemenin, kimlikten uzaklaşmanın, yabancılaşmanın utancını yaşıyordu herkes. O utanç bilince çıkarıldığı oranda, derinden duyulduğu, sarsıntısı yaşandığı oranda sevgi, bağlılık ve ortaya her şeyini koyma ruh hali ve onun refleksleri geliyordu. İdeolojinin ortaya çıkış özellikleri buydu. Bu nedenle herkes ulusalcı olamazdı.

Halkta da giderek bu ayrımı görme yaşam, davranış özelliklerini beğenme, ona hayranlık duyma geliyordu. Ama öte yandan da tehlike boyutuyla çocuklarını uzak tutma ya da çocukları içindeyse onun endişesini her zaman taşıma yaklaşımı belirginleşiyordu. Aslında bu çok doğaldı ve özünde çok olumlu şeyler barındırıyordu. Yani görünüşte bir çelişkiyi arz etse de, gelişme gerçekliğini ifade ediyordu. İnanma ve güvenme olguları zamanla gelişecekti. Mevcut durumda neye inanılacak ve neye güvenilecekti?

Kürt ve Kürdistan olguları, katliamları, vahşeti, sürgünü, ihaneti anımsatıyordu onlara. Bu unutulmamıştı. Belleklerde yer etmişti. Ama o yarayı kanatmak, uyarmak, uyandırmak gerekiyordu. Acıyla sessizliğe gömülmüş bir ölü durumuna gelmişti. Fakat yine de öze dönüşü ifade eden her sözcük geleceğe inancı taşıyan her adım, sarsıyor etkiliyordu. Bir umut ışığı gibiydi. Büyük korku, özden

uzaklaşma ve o yabancılaşmanın bağrında, o karanlığın ortasında bir umut ışığı doğmuştu.

Korkuyla, karanlıkla, yabancılaşmayla kavga önce bireyde yaşanıyordu. Birey gerçekliğinin farkına vardıkça, onu bir noktadan tutukça o kavga önce ailede alevlenirdi. Sonra okula, sokağa, mahalleye, kahveye taşınırdı. Giderek devletin kurumlarına karşı şiddet de somut olguya dönüşürdü. Bir hedef netliğine, onun amacına götürürdü. Her biri diğeriyle iç içe ama kendine özgü zorlukları ve değişik özellikleri olan, hepsi de inanç, bilinç, kararlılık ve onların iradi bütünlüğünü gerektiren süreçlerdi ve mutlaka yaşanması gerekiyordu. Çünkü var olan her ilişki biçimi, bütün yaşam özellikleri, onların üzerinde geliştiği temel bu gerçekliğin reddiydi, ona tersti ve düşmandı. Kurulu her sistem, her düzen bozuluyordu. Çıkarları zedeleniyordu. Bireydeki kişilik, kimlik kaybında ailedeki bireycilik, parçalanmışlık ulusallıktan uzak, hiçbir gelecek vaat etmeyen, ilkel, dar, köleci bağların geriye çeken kıskacından kurtulmak, “Böyle bir zeminden çıkış sözü, kararı pratik adımı başlı başına bir devrimdi.”

ideolojik mücadele devrimci şiddeti kaçınılmaz kılıyor

Yaşam o güne kadar kavgalı, tartışmalı geçmişti. Aile bağları sürüyordu. Ama esas kavga, esas çatışma yeni başlayacaktı. Her gün izinle, yalvarmayla ya da küfür ve dayakla devrimcilik yürütülemezdi. Evden izin al, okulda okul kurallarını hesaba kat, çevrenin geleneklerini, değer yargılarını göz önünde bulundur. Yani hangi yana baksan seni bağlıyor, seni sınırılıyor, seni engelliyor. Devrimcilik, yaşamın tümünü adamaktı. Öğrendiğimiz en yalın gerçek buydu: Canını ortaya koyma, gücünü, yeteneğini harekete geçirme ve hizmete sokma!

Okul tamamen bir araç olarak görülüyordu. Daha önceki okuma istemi, liseden sonra üniversiteye gitme tasarısı gibi hayaller yıkılmış, kalmamıştı. Bu konuda da arkadaşlar ‘okulu bırakın,

okulu sevmeyin!’ şeklinde herhangi bir dayatmada bulunmamışlardı. Tersine okullar muazzam bir zemin sunuyordu. Bunlar çok fazla tartışılmıyordu bile. Gerçekliğin kendisi öğretiyordu. Yaşam buna zorluyordu. Bu cephede sorun yoktu.

Okulla bağımız hâlâ vardı. En iyi tartışacağımız yer okuldu. Toplumun en dinamik kesimi olan gençlik okullardaydı. O potansiyelin kendisi en ateşli kavga zeminiydi. Arkadaşlar zaman zaman uyarıyordu. “Tartışmalarda tahriklere kapılmayın. Küfürleşme, dayak gibi şeylerden sakının. Onların amacı bu tür olumsuz tartışma ortamları yaratarak tartışmanın özünü saptırmak, etkilerini engellemektir. Daha olgun, bilimselliği temel alarak tartışın,” derlerdi. Ulusal Sorun, Sömürgeler Sorunu, Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı, Leninizmin İlkeleri gibi klasiklerden de yararlanıyorduk. Ulusal sorun tartışmalarını demagojiyle, birbirine karıştıracak değerlendirmelerle saptırıyorlardı. Nerede Kürdistan gerçekliğini reddeden, sosyalizmin özünü reddeden, onu ters-yüz eden şeyler varsa onları öne sürer, bazı teorik kılıflar da yakıştıarak uzun süre bu tür saçmalıkları gündemde tutarlardı. Araştırma, inceleme, tarih bilincine ulaşma, değişime açık olma bu grupların en uzak oldukları, en çok karşı çıktıkları gerçeklerdi. İdeolojik sap-tamalar bu nedenle kendi içinde sürekli bir tutarsızlığı içeriyordu. Doğru teorik, ideolojik tahlil yapılmadığından bireylerdeki genel devrimci biçimleniş de giderek biçimsizleşiyor, çok uydu, ucube tipler, davranışlar çıkıyordu.

Kendi öz gerçekliği üzerinde şekillenmeyen bir devrimcilik ne kadar da çirkinleşebiliyordu. Önceki uzaklığın bir yere kadar mantığı vardı. Türk sömürgeciliği, onun kemalist karakteri insanlığı, Kürtlüğü bitirmişti. Ondan çıkış çabası, onun kabuğunu kırma istemi ve kararlılığı onur kazandırıyor, güzelleştiriyordu. Ama birçoğunun o kabuğu ısrarla savunması ve ona sadece devrimcilik-solculuk biçimini vermesi korkunçtu. Dönüştürülmesi halinde kazanılanı, kazanma şansı olanı da onlar tüketiyordu. Ulusal uyanışı, onun yol açacağı birliği devrimcilik adına engellemekten başka yaptıkları bir şey yoktu. Bu inkarcılık Türk solunun kaderini de çok kötü etkiliyordu.

TC'nin katliam kurmayları, "Kendi milletine, yakınına yar olmayan bana hiç yar olmaz," diyerek ihanete, işbirliğine en çirkin şekilde bulaşmışlara güvenmemiş, tenezzül etmemiştir. Keşke solcuları da bu yaklaşımdan etkilenebilseydi. "Siz bu köle halinizle iki halkı kurtarma, kardeşliği savunma dürüstlüğüne gösteremezsiniz, önce köleliğinizi lanetleyin, ondan kurtulma onuruna layık olun; bu adım kardeşliği geliştirir," deseydiler, eminim ki Türkiye'de daha tutarlı bir devrimcilik gelişirdi. Köleliği hem de kendi köleliğini göklere çıkararak kendine yar seçti Türk solu. İnkarcılığa enternasyonalizm dediler, kardeşlik dediler. Sosyal şovenizme en büyük sosyalistlik, en büyük demokratlık dediler. Oysa sonuçları kötüydü, çok şeyi tahrip etti.

İdeolojik politik mücadele devrimci şiddeti kaçınılmaz kılıyordu. En ufak bir davranış, en sıradan bir çalışma sayısız zorlukla karşılaşıyordu. Sabır, yoğun emek, duyarlılık, fedakarlık gerektiriyordu. Hiçbir şey basit kazanılmıyordu. Mevcut zemin salt ideolojik tartışma, politik mücadele düzeyi ile sınırlı değildi, başından beri devrimci şiddet yanı da vardı. Getirilen bütün olgular, tahlillerin hepsi bu özü içcriyordu. Özellikle Dersim'de ideolojik mücadelenin yoğunlaştırılması ve güçlü örgüt temellerinin sağlam, sağlıklı atılması için çok yönlü bir mücadele, savaşım kaçınılmazdı. Bu özelliğiyle grup hem herkesin, diğer grupların hedefi durumundaydı hem de aynı zamanda hesaba katılması gereken bir muhataptı. Gelişen, yeniyi temsil eden bir güçtü. Kabul etseler de etmeseler de objektif konumu buydu.

Ancak bu grupların ideolojik politik temeli, kemalizme dayalı olarak varlık sürdürmeleri Ulusal kurtuluşçu ideolojiye karşı çok erkenden ve çoğu zaman da yersiz, bizim irademiz dışında, istemediğimiz zeminlerde çatışmalara girmeye, şiddete yönelmeye yol açtı. Bu konuda müthiş bir tahrik vardı, zorluyorlardı. Varlık koşulları hızla ayaklarının altından kayan, gerçek konumları her geçen gün daha iyi açığa çıkan gruplar hırçınlaşıyorlardı. Kendi tabanlarına hedef olarak bu hareket gösterilir, antipropagandalarının merkezine bu grup oturtulurdu. Kendi içlerinde de temelde farklı

teorik ideolojik ayrılık olmadığı halde sürekli bir çatışma, çekişme içindeydiler. Aslında 'sol' baştan beri örgütsüzlüğü dayatıyordu. Örgütlenme güçlü birlikler kurmadır. Birleştirici rol oynamadır. Ama bunların ne halk arasında ne de gençlik içinde böyle birlikler oluşturma karakterleri vardı. Tam tersine ayrılığı körükleme, halk güçlerini parçalama, ortak hedefleri bulandırma asgari düzeylerde bile ortak mücadele olanaklarını, araçlarını kullanmayı reddetme, bu grupların ortak özelliği idi.

Denilebilir ki, ortak yan, birleştikleri tek şey buydu. Bu nedenledir ki, en ufak bir hareketlilikte, en küçük bir devrimci çabada hepsi rahatlıkla karşı cephe oluşturabiliyorlardı. Hatta bazen devletin polisi ve kendileri aynı cephede, aynı gün ve aynı anda saldırıyorlardı. Bir akşamüstü polis, arkadaşları mahalle içinde kovalamış. Arkadaşlar silahlıydılar. HK'lilerin aileleri böyle bir anda arkadaşları eve almadıkları gibi, polise arkadaşların gittikleri yönü göstermişler. Bunu gören bizim aileler çok şaşırmış, 'Devrimci devrimciyi ihbar etmez,' diyerek tepki göstermişler. Bu en temel kuraldı, en temel ahlaktı. Halk bu ahlaksızlığı gördükçe onların devrimciliklerinden kuşkuya düşüyordu.

Yaşam, mücadele koşulları, onun araçları netti. Yiğitlik de devrimcilik de 'er meydanında' belli oluyordu ve burada kanıtlanmış yiğitlik, saygınlık uyandırmıyordu. Kemikleşmiş, art niyetli ve bilinçli tavır alan tipler dışında objektif olarak karşı cephede yer alsalar da halkın geneli ve gençlik ulusalcı olan herkese saygı duyuyordu. Saygının temelinde güç olma kararlılığı, iddialı olma, ahlaklı olma yatıyordu. Etki altındaki bazı aileler karşı çıkarken, söz söylerken bile içinde saygı olurdu. Bir ağırlığı ölçüsü olurdu. Hareket bunu yaratmıştı. Bu yansıma, bu devrimci çıkış özellikleri yatağını bulmuştu. Mevcut tüm yapılanmalara alternatif güç olma konumu bu şekilde kendisini ispatlıyordu. Çok büyük kavgalar, çok büyük vaatler, çok farklı maddi değerler sunulmamıştı. Birkaç sözle, birkaç belirlemeyle, birkaç kişiyle ve yoksul ortamda başlamıştı her şey. Bu gerçeklik şaşırtıyordu. Alay edenler, dikkate almayanlar, hesapsız kavgaya tutuşanlar yavaş yavaş temkinli olmaya başlıyorlardı.

annemin çözümü ile kıymet'in çözümü farklı değildi

Evde kıyamet kopmaya devam ediyordu. Babam izinden dönmeyen annem benim sorunumu halletmeye çalışıyordu. Sorumluluğu yalnız almak istemiyordu tabii. Babamla paylaşırsa kimse kendisini haksız çıkarmazdı. Eve gelen giden arkadaşların sayısı azalmıştı, hatta kimse gelemiyordu. Gelenleri de açıktan kovarak “Gidin, kızıma bulaşmayın, çocuklarımdan ne istiyorsunuz, evimizi yaktınız zaten!” diyordu. Bununla da yetinmiyor, yoldan geçen veya rastladığı arkadaşlara da bu yönlü tepkisini söylüyordu. Bazı arkadaşlar evin yakınından geçmek bile istemiyorlardı.

Köy okulları erken kapanmıştı. Sömestr tatili nedeniyle Kıymet de gelmişti. O gün Kıymet'in de olduğu bir sırada arkadaşlara durumu açtım. Evde kalmayacağımı, kalma koşullarımın olmadığını, bu şekilde bir katılımın, ilişkinin beni geliştirmeyeceğini söyledim. Hatta Kıymet'e “Senin kaldığın köye gelebilirim,” dedim. Kendisi:

“Arkadaşlarla konuşalım ama ailen kabul etmez. Sonra sorun çıkarabilir. Polise yansırsa iyi olmaz,” diye cevap verdi.

Daha sonra daha dar bir arkadaş grubu içinde “Sakine'yi gruptan biriyle evlendirelim” biçiminde bir çözüm gündemleştirildi. Yani Kıymet ablamız da başka çözüm yerine ‘koca buluyor’ hemen. Hatta bazı isimler de vermiş. “Bu olmazsa, şu kişi olur,” diye. Buna çok tepki gösterdim. “Sorun evlilikse ben zaten nişanlıyım. Metin’le evlenirim! Hem Dersim’den çıkma koşulları da doğar. Ama benim duyduğuma göre hâlâ Metin CHP düzeyinde bir solculuğu benimsiyor. Pasif, kendi halinde bir solculukla sınırlanmış kendisini. Arkadaşlar öyle söylüyor ve ondan iş çıkmaz diyor. Durum böyleyse sorun yaratır,” diye tepkimi gösterdim.

Çok fazla bilinçli, düşünerek, her şeyi hesaplayarak yaklaşmıyor, fakat evliliği de çözüm olarak görmüyordum. Ondan önce yapılacak görevler olarak görüyordum mevcut ilişkiyi. Katı bir retçilik de yoktu, “Evlilik beni vazgeçirmez. Ama ortak ideoloji, düşünce, örgüt, grup temeli olursa,” diyordum. Öte yandan gruptaki yol-

daşları bir kardeş gibi görme vardı. Bu genelde de öyleydi. İlk ilişkiler, ilk birlikler bu çerçevede algılanır, bir kutsallık biçilirdi. Gruptaki yoldaşlık farklı şekilde bozulmamalıydı. Bu bir ayıp, bir günah, bir ihlal olarak değerlendirilirdi. Çok bilimsel, mantıklı yanı olmasa da böyleydi. Kaldı ki verdikleri isimler bu ölçüler dışında da bir tepki uyandırıyordu. Herkes yoldaş olsa da içten, sıcak, yoğun sevgi saygı beslenenler vardı, bir de sırf yoldaşlıktan dolayı bir bağlanma, kabullenme, değer biçme vardı. Tabii tam anlamıyla içi dolu değildi bu olguların. Ama ben tümünden karşı çıktığım bir yaklaşım olarak gördüğüm için isimler önem taşıyordu.

Evet, annemin çözümü ile Kıymet'in çözümü özünde birbirinden farklı değildi. Hatta anneminki biraz daha gerçekçiydi. "Evlensem, Ankara'ya gitsem, orada arkadaşlarla bağ içinde çalışsam bu daha mı iyi olur?" diye düşündüğüm çok oluyordu. "Ya Metin? Eğer aynı şeyleri savunmuyorsak, o bunu istemez, engel çıkarırdı. Benim üzerimde hak sahibi olur, istediğim şekilde hareket etmemi istemezdi," diye düşünüyordum. O zaman aynlınm! Bu da bir şeyleri kaybetmek, boşa atmak olurdu. Ayrılacaksam, o zaman neden evleniyordum. Bu o kadar basit miydi? Genç kız olarak kalmak, daha nişanlıyken ayrılmak daha iyi olurdu. Diğeri uğraştırırdı. Birçok değer yargısını karşıma almak olurdu. Tonton analar ne kadar kötü de olsa böyle bir ayrılığa üzülürlerdi. Düğün masrafı falan. Her şey çevrede duyulacak, resmîyet kazanacak. Sonra birden koparıp atmak güçleşirdi.

Beni etkileyebilir miydi? Hayır! Bu noktada isyana kalktım. Kendimden eminim! Çünkü kimse beni bu konuda zorlamıyordu. Şu engeldir, bu engel olacak demiyordum. Düşündüğümde ikna olamıyordum. Bir evlilik ilişkisinin devrimci ilişki ile bağını kuramıyordum, içten içe kaygı duyuyor, rahatsız oluyordum. O ilişki, iki aile ile bağ sürdürmektir. Ben şimdi kaldıramıyordum. O zaman nasıl baş edebilirdim ki? Hayır hayır. İkna olamıyordum. Peki, başka ne yapabilirdim?

Bir süre için ninemin köyüne gitmeyi düşündüm. Meto da bana katıldı. Annem, babam reddetmedi. "Zaten zayıflamışsın, orda süt, yoğurt var, midene de iyi gelir. Bir hafta kalır, gelirsin" diye

desteklediler. Yaşananlar moral olarak etkiliyordu ve yoğun bir duygusallık içindeydim, üzüliyordum. Gizli gizli ağladığım çok oluyordu. O kadar kız arkadaşım vardı, Türk solundan kızlar vardı. Hiçbirinin durumu benimki gibi değildi. Nişanlılar da vardı. Fethiye komşumuzdu ama onun evlenip Almanya'ya gitme istemi vardı. Onlar her şeyiyle devrimcilik yapmak istemiyordu. Ali Aydın'ın kız kardeşi Hatun nişanlıydı. Güneş nişanlıydı. Fakat bizim yaşamımız onlarınkinden farklı olmak zorundaydı.

Arkadaşlara söyleyip köye gittim. Oraya gittikten sonra köyde kalıp ilişkilerimi sürdürmeyi denemek istiyordum. Fakat birkaç güne kalmadan sıkıldım. Arkadaşlar şehirdeydi, köye gelmek ya da mevcut çalışmaları orada sürdürmek zordu. Bir kitap bile yoktu. Bomboş, anlamsız geliyordu köyde kalmak bana. Bir haftayı zor doldurdum, şehre geri döndüm.

Öyle belirgin bir özelliğim ya da öne çıkan bir konumum yoktu. Arkadaşlar da fazla sorun yapmıyor, doğal bir aile baskısı, var olan ailelerden daha çok sınırlamak isteyen bir aile konumu olarak görüyorlardı. Hatta eğitim grubu içinde espri konusu bile oluyordu. Kıymet'in koca bulma çözümüyle alay ediyorlardı. "Sakine önüne bir hafta assın 'beni kurtaracak bir koca arıyorum' desin," dediklerinde hep birlikte kahkahalarla gülüyorduk. Benim zoruma gitse de gülüyordum o esprilere. Zaman zaman şansa inanıyordum. Kendimi çok şanssız biri olarak değerlendiriyordum. Bir çaresizliği yaşıyorum, olanlara güç getiremiyordum ama inatçıyım, sabırsızım, o mengine kalmak istemiyordum.

Babamla bir kez daha konuştum. "Evlenmek istemiyorum. Nişanlarını da geri vermek istiyorum. Zaten yüzük dışında takmıyordum onlara ait takıları. Ben bu ilişkiden bir şey anlamadım. Annem ve onlar birbirinden farksız. Arkadaşlarım ne yapıyorsa ben de onu yapıyorum. Annemin dediği olmayacak." Babam da beni ikna etmeye çalışıyordu: "Tamam sen istemezsen seni zorla vermeyiz. Ama niye, ne oldu?" diyerek sakinleştirmeye çalışıyordu. Annem durumun farkındaydı. Bu yüzden tartışmaya girer ve öfkeyle konuşurdu:

“O zaman da ben söyledim. Onlar kızımı kandırdı. Baki onlar bu eve geldiğinden beri bu kız yastadır. Komşular da anlattı. Ondan beri ne doğru dürüst giyiniyor ne yemek yiyor. Bir de siyah yazma bağlamış. Baki buna bir şey yapmış. Doğru söyle ne yaptı, niye ayrılmak istiyorsun, niye Metin’i istemiyorsun? Mutlaka bir nedeni var. Halbuki araları iyiydi. Şubat tatilinde Metin evden çıkmıyordu, kendisi de seviyordu. Bunu kandırmışlar İsmail, bırak, sen çok safsın.”

Konuştukça konuşmuştu. Ne kadar acımasızdı. O sözlerin her biri çok ağır, insanı öldürüyordu, genç kızlık gururumu müthiş kırıyordu. Ama o çok rahat sarf ediyordu. Güya beni caydırmak, ayrılma istememin nedenini öğrenmek istiyordu. Bu tartışmalardan sonra sadece odaya girip ağladım. Bir ara teybin kablosuna gözüm ilişti. Çıkarıp boğazıma götürdüm, sonra vazgeçtim. Sehpanın üzerine bırakıp, sakinleşmeye çalıştım. Bir süre kendi kendimle çatıştım. Devrimcilik güzel ama çok güzel. Okusam, eğitimlerde daha da bilinçlensem, bir de başka yerlere gitsem daha yararlı olurum. Keşke lise son sınıfta olsaydım. Üniversite imtihanlarını bahane eder uzaklaştırdım aileden.

Ağabeyim İstanbul’daydı. Onun yanına gitsem. Ama o da hep yalnız yaşamak istiyordu. Ona ulaşmak kolay olamazdı. Metin’le evlensem, Ankara’ya gitsem. Burada duruyordum.

Arkadaşlar beni daha uzak bir yere gönderemezler miydi acaba? Kıymet’in çözümü aklıma gelince canım sıkılıyordu. Neden diğer arkadaşlar ilgilenmiyordu, sadece Kıymet. Bu tür sorunlarla uğraşacak durumda değiller miydi?

Cemile aklıma geldi. ‘75’te birlikte Bingöl’e gitmiştik. Metin de vardı. Son anda dayım onun bizimle gitmesini engellemişti. Kesin annem böyle istemişti. Cemile ile yalnız gitmemiştik. Dayım, Metin’in biletiyle son anda bize katılmıştı. Cemile, Kız Sanat Okulu’nu bitirmiş, öğretmen olmuştu. Tayini Bingöl’e çıkmıştı. Tayin işleriyle uğraşacaktı dayım, uygun bir yer bulacaktı torpille. Şehir merkezinde kontenjan yoktu. Bir ‘yobaz köy’e tayini çıkmıştı ve orası öğretmen istemiyordu. Köy dinciydi, çocuklarını kuran kurslarına gönderiyorlardı. Atatürk’e ‘atakutık’ deniliyormuş köyde.

Atatürk'e karşı bir köy... Öğretmen, sağlıkçı hiçbir memur istemiyorlardı. Hastalarını bile doktora götürmezlermiş.

TÖB-DER bahçesinde Vanlı bir hocam anlatmıştı bunları. Kendisi DDKD'liydi. O zaman öğrenmiştim. Özgürlük Yolu da vardı. TÖB-DER yakılmıştı. Olaylar olmuştu. O olayı da anlatmıştı hocam. Okulda bana yakın oluşunu anlamıştım. Ne de olsa 'Kürt sollarıydık' ona göre. Kürtlük bizi birbirimize daha yakın kılıyordu. Bu doğaldı ve gerekliydi. Sınıftaki tartışmalarımızı yeniden açmış, konuşmayı Bingöl'deki genel sosyal siyasal yapıya kadar kaydırmıştı. Kendisi değerlendiriyordu, biz de dinliyorduk.

Cemile köyün yapısından ürkmüştü. Dayım "Gavur oğlu gavur, yine durmuyorsun," diyerek sevgisini gösterirdi. Ama gerçekten de severdi. Kaba bir sevgiydi onunki. Daha çok da sarhoş olduğunda kullanırdı. Tartışmalarımız onu rahatsız etmişti. Kendisi hâlâ AP'liydi. Sarhoş olduğunda bize 'yoldaş' derdi, 'ben sizden daha devrimciyim' diye de iddiada bulunurdu. Bingöl Kovancılar gezisi boyunca hep tedirgin oldu, "faşistler farklıdır, döverler bizi" diyordu. Otobüste, lokantada gördüklerimizden birçoğunun bağı açıktı ve bozkurt kolyeleri takıyorlardı. Bu onu daha da tedirgin etmişti. Ayrıca biz genç kızlardık, çevredeki bakışlardan rahatsız oluyordu, korumaya çalışıyordu bizi kendince.

Cemile en sonunda o köye gitmiş ve öğretmenlik yapmıştı. Dikiş nakış öğretmeni olmuştu. Genç kızlar bol bol çeyiz yapmışlardı. Aradan neredeyse bir yıl geçmişti. Bingöl'e gitsem direk o köye, Cemile'ye ulaşabilirdim. TÖB-DER'i unutmadım, onlar kesin yardımcı olurlardı. Ama bir şeyi unutuyordum. Okul yakın bir zamanda tatil olacaktı. Köy okulları çoktan tatile girmişti. Bu planım da tutmamıştı. Oraya kadar gitmek de riskli olabilirdi.

Tüm bunları sessiz, ağlamadan ve daha sakın düşündüğüm sırada kapı hızla çalındı. Annem tedirgindi:

"Sakine, Sakine kapıyı aç! Konuşalım ayıptır. Bak misafir de gelmiş. Hıdır amca onlar gelmiş, seni soruyorlar. Yemek saatidir, ne yiyeceksin. Bak baban da çok üzüldü, çekti gitti, o da hâlâ gelmemiş." Benden çıt çıkmayınca, çığlık attı.

“Meto Meto hele pencereden bak, bu kendisine bir şey yapmasın!” dedi.

Demek ki o da benim ne kadar etkilendiğimi fark etmişti! Meto balkon penceresinden içeriye bakmaya çalıştı ama tül perdeden fark edilmiyordum. Annem tekrar çağırdığında, cevap vermedim. Meto da pencerenin kanatlarını zorlamaya başladı ama hepsi kilitliydi.

“Abla abla!” diye seslendi acılı bir ses tonuyla.

Meto’ya dayanamadım. Onun üzülmesine dayanamadım. O benim en yakın arkadaşım, en çok yardımcı olan yoldaşımdı. Kardeşten de öteye bir bağ vardı aramızda. Ona cevap verince rahatladı, annem de rahatladı. Evde kimsenin olmadığını da tahmin ediyordum, yoksa annem sırrını vermezdi. Tonton analar bilsin istemezdi.

kaçış

Sorunu artık çözmek gerekiyor. Bu defa kararımı vermiştim. Meto’yla baş başa verip plan kurduk. Benim, ‘dert ortağım’ Meto. Üzülüyordu bu duruma. Madem annemin dikkati amcamlarda, onların aracılığıyla evden çıkış daha da kolay olacaktı. Önce Türkanlarla konuştum. Amcamın kızı Saime’yi köyden istettik. Akçadağ’da okuyordu, yatılıydı. Tatile geldiğini duymuştum, o da devrimciydi. Baki abisine daha yakındı. İbo, Mehmet Ali, Baki! Her biri bir siyasete mensup: TKP, TİKKO ve HK.

Ama kendisi çok duygusal iyi niyetli biri, herhangi bir konuda kemikleşmemiş. Yatılı okul bu konudaki gelişmelerden biraz uzak tutmuş onu. Akçadağ’da faşistler vardı. Okulda bunların Tuncelili oluşu yeterli bir nedendi. ‘Komünist’ damgalı öğrencilerdi. Saime ile tanıştırmak iyi olurdu. Onun aracılığıyla ideolojimizi Akçadağ Öğretmen Okulu’na da taşırayırdık. Kendisi ile ilk bu konularda konuştuk. Türkanların evinde görüştük. Annemin bundan haberi yoktu. Sonra konuyu aileye ve içinde bulunduğum duruma getirdim. Saime’nin nasıl karşılayacağını fazla kestiremiyordum ama

anlayacağına inanıyordum. Akraba olarak ilişkilerimiz sınırlı ve soğuktu fakat devrimci bağların bizi birbirimize yakınlaştıracığına inandığımı söyledim. Konuyu biraz dolandırdıktan sonra planımıza getirdim.

“Baki devrimcidir, daha önce istedi, ben evliliğe hazır değildim. Onunla konuşmuş, düşüncemi açmıştım. Olgun karşılamıştı. Sonra nişanlandım, bunun nasıl olduğunu anlatmam yersiz. Ne desem de siz inanmayacaksınız, farklı yorumlayacaksınız. Gerçekten ona da hazır değildim ama oldu. Ben devrimcilik yapmak istiyorum, annem düğünü gündeme getirmiş, diğer aile de istiyor. Hatta ‘Sakine yine okuluna devam edebilir, kaydını Ankara’ya alır.’ diyorlar. Metin uzun süredir gelmiyor, devrimcilik yapıp yapmadığını bilmiyorum. Yalnız büyük ihtimalle kendi halinde, zaten ailesi de karşı. Ben ayrılmak istiyorum, yalnız farklı sorunlar çıksın da istemiyorum. Yoksa onlar kesin polisi devreye koyarlar. Onun için evden Baki’ye kaçtım süsü vereceğim. Aile bu konuda emin olunca ben arkadaşların uygun gördüğü yere giderim, orasını sonra düşünürüz. Fakat kesin inandırmak zorundayız, herhangi bir yakanma durumu da olmamalı. Ben babanla da konuşmak istiyorum. Amcam iyidir, anlayışla karşılar, yani onlar da hemen, ‘bu iş tamam bizim gelinimiz’ diyerek sahiplenmesinler. Bu konuda size güveniyorum. Bakiler de anlayışla karşılar, inanıyorum.” Saime şok oldu. Önce sevindi, hatta sarıldı:

“Sen bizim yengemizsin,” dedi.

Onun bu tavrına hepimiz güldük. Sorunun ciddiyetini anlamadığı belliydi, çok duygusal yaklaşıyordu. Bunu onun saflığına verdim. Gün belirledik. O süre içinde okuldaki kimliğimi alacaktım. Demiroluk’ta oturan bibimin kızının evini randevu yeri olarak verdim. Babasıyla gelip beni bekleyeceklerdi.

Meto’yu da sıkıca tembihledim. Bana söz verdi, annelere hissettirmeyecekti. Okuldan kimliğimi aldım. Türkanlar benim kararlılığımı görünce şaşırmışlardı. Başta fazla ciddiye almamışlardı. Arkadaşlara da kendim bildirmek istedim ama o ara göremedim kimseyi. Onlar durumumu biliyorlardı. O evde kalmam beni ken-

dilerinden uzak tutacaktı. Kim ne derse desin, devrimcilik yapacaktım ve kimse engelleyemezdi. Bunu önüme bir hedef olarak koymuştum. Bu ailede devrimcilik olmaz, ben çıkarsam kardeşlerim belki biraz zorlanırdı ama onlar daha rahat devrimcilik yaparlardı. Onlar üzerinde bu kadar baskı yapmazlardı hiç olmazsa.

Meto bir süre bir şey söylemeyecek ama çok olumsuz şeyler olursa benim amcamlara gittiğimi anlatacaktı. Ankara'ya tahminen kaç günde ulaşabilirdim? Onu hesaplayacaktı, sonra doğruyu söyleyecekti. Oyalama süresini kendisi ayarlayacaktı.

O gün okuldan kimliğimi alırken okul katibi gerekçesini sordu. Ben de evlilik hazırlığı yaptığımı söyledim. Önce vermek istemedi, "Müdüre iletmem lazım," dedi. Ben verebileceğini, bunda bir sakınca olmadığını gayet rahat bir dille söyleyince ikna olup kimliği bana verdi, ben de eve gittim. Annem gezmeye gitmişti. Bunu fırsat bilip ben de arkadaşlarıma gitme süsü verdim. O gün uzun süredir giymediğim bir kıyafeti giyip dışarı çıkınca komşuların dikkatini çekti.

Tam çıkarken Tonton anayla karşılaştım. O da duraksayıp beni tepeden tırnağa süzdü. Bir gariplik mi vardı? Anlaması mümkün değildi. Aklının ucundan bile geçmezdi. Ama ben içten içe acı duyuyor, vicdanen rahatsız oluyordum. O yaşlı insanlar ne yapacaktı, mutlaka üzüleceklerdi. Ya Metin ne derdi? Belki onu Ankara'da görebilirdim.

Tonton ana bir süre suskun baktıktan sonra nereye gideceğimi sordu.

"Emoşlara gidiyorum," diye cevap verdim.

Ayrı bir yer adı vermek istemedim, doğruyu söyledim. Tabii o, ne amaçla gideceğimi bilmiyordu. Yalnızdım. Ona da şaşıırıp sevecen gözlerle bana baktı. Kucaklayıp vedalaşmak geldi o an içimden. Tüm olumsuzluklarına rağmen seviyordum, biraz da yaşlı olduklarından acıyordum. Umutlarını bana bağlamışlardı. Büyük çocukları Ankara'daydı, gelinleri onlarla kalmak istemiyordu. Diğer çocukları da yoktu, kızları evliydi. Küçükleri Metin'di, bir de aynı yöreden gelin olunca kendileri de yalnız kalmazdı. Tonton ana bir

şeyler hissetmiş gibi hüzünlü gülümsüyordu. Ben başka türlü davranmadım. Keşke Ankara'da Metin'le karşılaşsak ve birlikte çösek sorunu diye geçirdim içimden. İdealistçe mi düşünüyordum acaba, içten içe dua ettim. Vaz mı geçsem? Belki de Metin gelir, yaz tatiline az kalmıştı. Mektupları da düzenli geliyordu. Fotoğrafımı istemişti. Mutlaka kendisi de gönderecekti. Yüzünü bile unutmuştum. Mektubunda Drama Köprüsü'nü yazmıştı.

“Drama Köprüsü bre Hasan dardır geçilmez.

Soğuktur suları Hasan, bir tas içilmez.

Anadan geçilir yardan geçilmez...”

Ne demek istiyordu ya da niye yazmıştı acaba? Ne anlamı vardı sanki bunları düşünmenin. Yoldaydım ve ayrılığa adım atmıştım. Bir suçluluk muydu? Bu ilişkiye ihanet miydi? Ama ben başka birini sevmiyor, başka biriyle evlenmiyordum ki. Baki'ye karşı tavrımı o da biliyordu. Evden çıkmak istiyordum, devrimcilik yapmak istiyordum. Boğazım düğüm düğüm, gözlerim yaşarmıştı. Fark ettirmemeye çalışıyordum yolda karşılaştığım birçok kişiye. Bir süre yürüdükten sonra mezarlığın oradan geçen yola saptım. O yol tenhaydı, kimse göremezdi. Acele ediyordum. Başka hiçbir şey düşünmek istemiyordum. Emoşların evine gittiğimde amcam ve Saime beni bekliyorlardı. Amcam kucakladı, öptü. Sevinçliydi. O an neye uğradığımı şaşırdım. Saime ne anlatmıştı acaba? Amcam Baki'ye kaçtığımı düşünerek seviniyordu tabii. Hiçbir şey söylemedim. Bu saatten sonra vazgeçsem daha kötü. Hayır kararsızlığımı yenmek zorundaydım. Ben o evde kalamazdım artık. Taksi tutulmuş. Saime'ye para verdi amcam:

“Elazığ'a Hasan amcanların evine gidersiniz. Oradan M. Ali'ye telefon edin,” diye de tembihledi.

O sabah bir de İzmir'e Baki'ye telgraf çekmişler. Bunu yolda Saime'den öğrendim. Yol boyunca moralim çok bozuktu. Araba yolculuğu da rahatsız ediyordu. Hiç konuşmadım. Saime arada konuşurmaya çalışıyordu:

“Her şey iyi olacak, üzülme.”

Ne kadar saf, ne kadar iyi niyetli! “Her şey iyi olacak!”

Evde şimdi kıyamet kopmuştur. Düşünmek bile istemiyordum ve çok iyi olmayan şeylerin yaşandığı kesindi. Elazığ'da fazla kalmadık, gece dinlenip sabah direk otobüsle Ankara'ya gittik. Ankara'ya indiğimizde henüz hava karanlıktı. Ulus'a, İç Cebeci'ye vardığımızda hava aydınlanmak üzereydi. Saime daha önce de git-tiği için fazla zorluk çekmedik adresi bulmakta.

Semt hemen siyasalın yanı başında. Oradan geçerken Saime: “Burası Siyasal Bilgiler Fakültesi,” diye tanıttı.

Aklıma Ali Haydar Kaytan geliyor. Acaba Metin hangi fakül-tedeydi? Gazi Eğitim'de olduğunu biliyordum. Ama okulları ne-redeydi? Kesin arasam bulurum, belki çok şaşırır, fakat beni de anlar diyordum. Arabadan inip, on beş dakika yürüdükten sonra bir apartmanın alt katındaki kapının zilini çaldı Saime. Bir süre bekledik. Kapıyı bir orta yaşlı bir kadın açtı, Saime:

“Burası M. Ali Polat'ın evi midir?” diye sordu. Kadın:

“Evet, buyurun,” deyince içeriye geçtik. Küçük bir ev, salon ve odalar iç içe, uyuyanlar da hemen kalktı. M. Ali uykudan yeni uyan-mış, gözlerini ovuşturarak yanımıza gelip, şaşkın şaşkın kucaklayıp öptü ikimizi. Evde Medine'yi de gördük. Bu defa da biz şaşırdık. Medine İstanbul'a gitmişti. Gülabilere her yıl giderlerdi. Demek ki dönmüşler! Medine de uykulu gözlerle geldi:

“Hayırdır Sakine sadece ikiniz misiniz?” diye sorunca, doğru-ladık. Anlam veremedi önce. Yüzünü yıkayıp geldi. Evdekiler uyandıkça ortalık kalabalıklaştı. Medine yeniden sordu. Günlerdir dolmuştum. Yol boyu kendimi zorladım. Birden boşalırcasına ağ-lamaya başladım. Daha çok şaşırdılar. M. Ali:

“Sakine, yavrum ne oldu, hele gel diğer odaya gidelim,” de-yince diğer odaya geçtik. Durumu anlattım. Biraz durgunlaştı.

“Peki, babanlar biliyorlar mı buraya geldiğinizi?” diye sordu. Bilmediğimi söyledim.

“Onlara haber vermek lazım. Üzülürler.” Sonra havayı deği-ş-tirmek için takılmaya başladı.

“Bu işe en çok Baki sevinir.”

Bu sözü üzerine sinirlendim.

“Size durumu anlattım, akrabalıktan öte devrimcisiniz benim nazarımda, özellikle sizin anlamanız lazım. Bakî’nin de doğru yaklaşacağına inanıyorum. Ben evlenmeye gelmedim, devrimcilik yapmak istiyorum, yardımcı olmanızı bekliyorum,” dedim.

M. Ali daha da ciddileşince, “Tamam yavrum, ben şaka yaptım, sen merak etme. Babangiller de burada olduğunu öğrenirlerse sorun kalmaz,” diye sinirlerimi yatıştırmaya çalıştı.

O gün nasıl geçti bilemedim, yol yorgunluğu olmasına rağmen uyuyamadım bir türlü. “Acaba yanlış mı yaptım?” diye kendi kendime soruyordum. Akşam M. Ali geldiğinde Dersim’den telefonla benim Ankara’da olup olmadığımı sorduklarını söyledi. Demek ki, babamlar telefon açmışlar. Metin iyi directmiş. Babamlar çok üzölmüşler. Beni iki gün Munzur kıyılarında aramışlar önce. Kendimi suya attığımı düşünmüşler. Arkadaşlar da öyle sanmışlar, oysa Türkanlar biliyordu. Ayrıca Meto da biliyordu. Belki de ailem onları suçlamasın diye öyle davranmışlardı. Yoksa inanmaları mümkün değil. Ben intiharı değil, kurtuluşu seçmiştim, bunu bazı arkadaşlarla da tartışmışım. Meto rolünü iyi oynamıştı. Fakat benim rolüm iyi gitmiyordu.

M. Ali:

“Hemen bir yıldırım nikahı kıyalım, ne olur ne olmaz, ailen burada olduğunu öğrendi. Polis de öğrenir.”

Metin’in ailesini kastederek,

“O adamlar şikayetçi olabilirler. Göstermelik olur, durum sakinleşirse farklı şekilde hallederiz.”

İşte bu yaklaşıma isyan ettim. O ana kadarki aptalca yaklaşımlarıma hayıflanıyordum. En çok güvendiğim, devrimci bildiğim birinin getirdiği çözüm buydu!

“Hayır kesinlikle olmaz, böyle yaparsanız ben bu evde de kalmam, giderim.” Tepkimi böyle gösterip o kızgınlıkla evden çıktım.

“Nereye?” diyerek yalvardılar ama ben dönmedim.

“Arkadaşları bulmaya gideceğim. Siyasalda bulabilirim,” diye cevap verdim.

Yol kıyafetlerimi yıkadığım için evin kızının moda olsun diye yamaladığı blucini giymiştim. Yolda fark ettim ama aldırmadım.

Yürüyüşümü yavaşlatıp sakinleşmeye, ağıladığımı fark ettirmemeye çalışarak dışarı çıktım. Bir bankta biraz oturduktan sonra Siyasalın giriş kapısından içeriye girdim. Türk filmleri aklıma geldi. Şehir yüzü görmemiş bir Kürt kızının, İstanbul sokaklarında kendi köylüsünü aramasına benziyordu benim halim. Siyasalda A. Haydar Kaytan'ı arıyordum! Evden kaçmakla sorunun çözüldüğünü sanmak, of tanrım! Bir iç muhasebe başlamış ama neyi ne kadar doğru yaptığımı da artık karıştıırıyordum, sadece çok iyi bir şey yapmadığıma inanıyordum. Fakat evden kesin çıkmak gerekiyordu. Bu noktada kendime hak verdim. O aile düzeni ve devrimcilik! İkisi bir arada nasıl yürüyecekti ki? İzinle, yalvarmayla, her gün, her defasında bir yalan söylemekle devrimciliği yürütmek bana çok ters geliyordu.

Devrimcilik özgürlüktü, kendi iradeni özgürce kullanabilmekti, paylaşmaktı, ortak emek birlikteliği idi. Her şeyiyle çok güzeldi ve beni çekiyordu. Devrimciliğin kuralları vardı belki ama onlara gönüllü, severek, isteyerek bağlanmak zor gelmiyordu. O kuralların içine farkında olmadan girmiştik. Bir yaşamdı. Bütün özellikleri güzeldi, zorluğu bile çok güzeldi. O toprak evlerdeki zorluklar, imkansızlıklar müthiş bir sevgi, bağlılık geliştirmişti devrimciliğe karşı.

Siyasala gelmişim ama nereye, kimin yanına gidiyordum. Koca bir okul, herkese rastgele de soramazdım. Kampüse gidip oturmak, çevreye göz gezdirerek aramak daha iyi olurdu. Hareketliliğin olduğu yöne doğru yolumu değiştirdim. O arada çevremi de yokluyordum. Çok yabancı, çok şaşkın biri olmak da istemiyordum. Gözlerim tanıdık bir simaya ilişti. Akasya ağaçlarının altında küçük bir grup oturuyordu. Bir de bayan var yanlarında. Musa Erdoğan'ı hemen tanıdım. Kıymetlerin abisi onlara benziyordu. Derim'de görüşmüştük, ama o hatırlar mı? Durdum ve gruba tekrar baktım. Onları arıyormuşum ve bulmuşum gibi bir ruh halim vardı. Adının Yılmaz olduğunu daha sonra öğreneceğim bir arkadaş yanıma doğru geldi:

“A. Haydar Kaytan arkadaşı arıyorum, burada bulabileceğimi söylediler,” deyince:

“Neyi oluyorsunuz, nereden tanıyorsunuz?” gibi bir soru sordu. Dersim’den geldiğimi söyleyince, “Bir dakika,” diyerek tekrar grubun yanına gitti. Bu defa Musa Erdoğan geldi ve tokalaştık. “Ben Sakine, sizi tanıdım. Kıymetlerin abisi Musa’sınız,” deyince, “Tamam,” diyerek tekrar grubun yanına gidip geri döndü ve, “Gel şöyle oturalım,” diyerek beni çimenliğin olduğu bir yere, gölgeliğe doğru götürdü. Sigara tuttu aldım.

Ne zaman geldiğimi sordu, ‘hayırdır?’ der gibi gülümseyerek konuşuyordu, benim rahat olmamı istiyordu. Belli ki şaşkınlığım ya da yaşadıklarımın etkisi yansımış yüz ifademe. Belki de ben öyle anlıyordum. Fakat rahatlamıştım, kaybettiğim çok değerli bir şeyi bulmuş gibiydim. Bir şeyleri kaybetme acısı, üzüntüsü ile bulma sevinci birbirine karışmıştı. Bir yönüyle aileden kopmuştum, diğer yönüyle de ülkeden, arkadaşlardan uzaklaşmıştım. O ana kadar hissetmemiştim bunu, daha çok aile, anne çelişkisi, çatışması ve onun yoğun etkisi vardı. Savaş sanki oydu ve ben kazanmıştım. Hayır hayır!.. Henüz neyi kaybettiğim, neyi kazandığımı belli değildi. Bir çıkıştı, sonraki gelişmeler onun niteliğini ortaya koyacaktı.

“bir kız evden kaçmış devrimcilik yapmak istiyor!”

Dersim’de şimdi herkes benim kaçışımı konuşacaktı. Kızları devrimci olanlar bundan böyle kendi kızlarına fazla baskı yapmazlar belki. Bu da bana teselli olmuştu. Acaba ‘bir erkeğe kaçtı’ derler miydi? Çünkü ben öyle bir görüntü vermiştim. Kimse beni kaçırmamıştı, ben evden çıkıp taa Ankara’ya gitmiştim, amcamların evine. Herkes bu kadarını bilmiyordu. Kim ne derse desin, “Ben devrimciliğimle onları, hatta annemi bile ikna edebilirim,” diyordum. O ne güvendi tanrım! Çatışmalar, çelişkiler, çıkmazlar, imkansız görülen şeylerin tümü, kendi zayıflıklarım, çaresizliğim, korkularım, bilinçsizliğim, hepsi hepsi vardı ve ben bunlara rağmen, bunların içinde bir güven, bir cesaret, bir umut kıvılcımı ya-

kalamış gidiyordum. Bazı şeyler geçici etkilese de ‘aşarım’ diyordum. Yanlış yapmaktan çekinmiyordum. Korkularım da olsa yapma inadı hep ağır basıyordu. Bir inanış, bir bağlanma beni alıp götürüyordu. Sonuç olarak yanlışla ve kötüye gitmeyeceğime inanıyordum. Bu bende güven yaratıyordu, arayışımı durdurmuyordu.

Musa anlatımlarımı dinleyince, arada dayanamayıp, “Tebrik ederim bacım,” diyordu. Eliyle omzuma vurup, beni cesaretimden dolayı kutluyordu! Konuyu M. Ali’nin tavrına getirdim.

“Ama benim o evde kalmam da doğru değil, duygusal yaklaşıyorlar. Nikahtan söz ediyorlar, bu beni rahatsız ediyor,” deyince, “Tamam, sonra konuşuruz,” diye cevap verdi.

Gruptaki bayan dikkatimi çekmişti. Duruşu, konuşmaları bayanın, Kesire olabileceği hissini uyandırmıştı çünkü Kıymetlerin ailesi o kadar çok anlatmıştı ki ilk akla gelen oydu, Musa:

“İstersen Kesire arkadaşla konuşursun, öğlen yemeği de yersiniz, yurt yakın, ihtiyaçlarınız da olabilir,” deyince yanılmadığımı anladım.

Kesire ile kalktık. “Gel bir içeriye gidelim, elimizi, yüzümüzü yıkayalım,” dedi ve yurda gittik. Bayanlar vardı. Lavaboda elimizi yüzümüzü yıkadık. Kurutmak için poşetten havlu çıkardı. Davranışlarında acelecilik yoktu. Sakin ve dikkatliydi. Olgunluğu ve hemen meraklanıp soru sormaması da dikkatimi çekmişti. O tavrını grup içindeki konumuna bağlamıştım. Oldukça sadeydi. Konuşması, mimikleri farklıydı. Yüz ifadesi hem soğukluğu hem de olgunluğu yansıtıyordu. Tabii arada gülümsediğinde daha sevimli geliyordu yüzü bana. Demek ki soğuk değil, asil bir görünümdür diyordum.

Tekrar bahçeye inip çimenlikte oturduk. Adımı sorup biraz tanımak istedi. Sonra da M. Ali’nin konumunu sordu. TKP’li olduğunu söyledim. “Ali Haydar arkadaş tanır,” diye de ekledim. Çünkü hep bahsederdi, evlerine gittiğini de söylemişti. “Ali Haydar dün Dersim’e gitti,” denildiğinde hayıflanmıştım. Keşke görüşebilseydik ya da ben Dersim’deyken gelmiş olsaydı, onun söyleyeceği şeyler olurdu, belki de Dersim’de çözerdik. Bir anda bunları düşünüp biraz dalmışım. Onun sorusuyla kendime geldim. Sonra da kendi kendime “Boş ver, artık bir kez oldu, buraya kadar geldim. Yan-

lıssa bu arkadaşlar da söyler. Musa bu duruma sevindi, hatta tebrik etti, yanlış yapsaydım söylerdi, kızardı herhalde,” dedim. Kesire:

“Musa bazı şeyler anlattı, konuyu tam anlamadım ama doğru söylemek gerekirse çok şaşırdım. Bana fazla akılcı gelmedi, işleri iyice karıştırmışsın. Aileden çıkmış olman iyi de, şimdi bunlar da aynı şeyi dayatıyor. Amcanın oğlu seni daha önce istemiş. Onun hoşuna gider. Peki, o nerede, onun haberi var mı?” diye sordu.

“İzmir’de,” dedim.

Benim onun çağrıldığından haberim yoktu. Saim yolda telgraf çektiğini söylemişti ama başka bir şey söylememişti. “O nasıl karşılar?” Öyle ya, bunu hiç düşünmemiştim. Ben, ona da hazır cevap verdim.

“Amcamın oğlu iyi, daha önce de konuşmuştuk. Doğal karşılamıştı tepkilerimi. Devrimcilik yapacağımı, evlenmeye hazır olmadığımı söylemiştim. Bu durumu da anlatırsam normal karşılar, bence M. Ali’den daha gerçekçi yaklaşır,” dedim.

Kesire, bu konuda bir şey belirtmeyeceğini söyledi. Ben de ısrarla nikah sorununu dayatırlarsa o evde kalmam, dedim. Bana bir şey söylemedi. Oysa ben ya yanımıza gel ya da seni daha uygun bir yere bırakalım demesini bekliyordum. Hayır, kapalı kalıp, sonraya bıraktı. Bu tavra canım sıkılmıştı. Ağlamaya başladım. “Evin adresini biliyor musun?” diye sorunca bilmediğimi ama evin Siyasal’a yakın olduğunu bir de ‘İç Cebeci’nin aklımda kaldığını söyledim. Kapı numarası aklıma gelmemişti.

Eve doğru yürümeye başladım. Adımlarım beni götürmüyordu, sorunu çözememişim. Beklediğim bir yaklaşım olmadı ya da ben anlatamadım durumu. Nerede eksiklik vardı, hangi noktada sorunu iyi koyamamıştım? Peki, şimdi ne olacaktı? Medine ile tekrar Dersim’e dönsem olur mu? Aile bu tavrımdan dolayı bundan sonra yaklaşımlarına dikkat eder, kesin artık korkar ve baskı yapmazlardı. Ama olmazdı, bir kez çıkmıştım hem de nişanlı olduğum halde. Birçok dedikodu yapıldı. Metin’in yanına gitsem, onunla konuşsam, böyle bir kaçıştan sonra o nasıl karşılayacak? Bu konudaki tavrını da kestiremiyorum. Aklıma adresi gel-

miyor bir türlü. Telefonu olsaydı telefon ederdim, telefonda tavrı anlaşılırdı. M. Ali'ye söylesem bana yardımcı olur mu? Ama o hiç kabul etmez, Metin'le görüşmemi istemiyordu. Sokak aralarında dolaşıp durdum, eve gitme istemim kırılmıştı. Bayanın adını tekrarlıyorum: "Kesire. Kesire."

Ne anlama geliyordu acaba? Menekşe, Musa'nın yanına gelip döndüğünde bahsetmişti. Bizde gruba katılan ilk bayandı. Bana yardımcı olabilirdi. Ben mi onu anlayamamıştım? Ama bana net bir şey söylememiştir. Bu noktada kızmıştım. Ali Haydar olsaydı o mutlaka çözerdi. M. Ali'yi de tanıyordu çünkü.

Yorulana kadar dolaştım. Sonra eve gittim. Baki. İbo, Saime ve okul arkadaşı Hataylı Halide eve gelmişlerdi. Durgunluğum artmıştı. Baki önce resmi, ciddi sormuştu ama arada gülüyordu. Havası değişmişti. İbo da takılıyor:

"Amca kızını TIKKO'cu yapamadık, şimdi olur birlikte dağa çıkarız."

Hiçbir konuşmayı tam anlayamıyordum. Aklım Siyasal'ın bahçesindeki konuşmalarda, iki ayrı tavırla karşılaşmıştım. Biri kutlayıp, 'aferin' derken, diğeri şaşırıp, 'işler karışık' diyordu. Baki'yle konuşmak istediğimi söyledim, M. Ali'nin de olmasını istedim. Ayrı bir odaya çekildik. Baki'nin gülmesi bir 'tık' olmuş. Zoruma gidiyor, neden güldüğüne anlam veremiyordum. Benim kaçışıma mı gülüyordu? Öyle ya bir yıl önce gelip benimle konuştuğunda ben onu reddetmişim, evliliği erken bulmuş, devrimcilik yapacağımı söylemişim, şimdi ise ona 'sığınmışım!' Ondan yardım istiyordum. Bunu çok farklı değerlendirmesi doğaldı.

O öyle gülünce ben rahat konuşamıyor, nereden başlayacağımı bilemiyordum. Oysa ne kadar rahattım diğerleriyle konuşurken, bir süre suskunluk oldu. Konuya giriş yaptım:

"M. Ali'ye de anlattım. Annem benim devrimcileşmemi istemiyordu. Son dönemlerde tümünden ilişkimi kesmeye çalıştı. Benim kararlılığımı görünce de evliliği gündeme getirdi. Metin burada okuyor, onun hiçbir şeyden haberi yok. Ailesinin ise annemden farkı yok, evliliği istemedim. Evden ayrılmam gerekiyordu. Başka

yerlere gitsem sorun olurdu, polis arayabilirdi. Bu nedenle Saime'yle konuşup böyle bir görüntü vermek istedim,” dedim ve her şeyin daha da netleşmesi için daha da açtım:

“Bakın sizinle daha önce de konuşmuştuk. Tavrım açıktı ve doğrudu. Sizi devrimci bir arkadaş olarak görüyorum, bu, amcamın oğlu olmanızdan, akrabalığımızdan daha önemli. Ayrıca güveniyorum. Kaldı ki sizlerle tartışmalarımız olmuştu. ‘İdeolojik ayrılıklar giderilebilir’ dediniz, araştıracağınızı da söylemişsiniz. Bu bana daha çok güven verdi. Abiniz nikahtan bahsediyor. ‘Polis eve gelebilir!’ diyor. Ben bunu doğru bulmuyorum. Benim yaşıım on sekizi doldurdu. Başka da polisin elinde bir gerekçe olamaz. Ak-rabalarımısınız evinize gelmişim, sorun olacağını sanmıyorum. Bir de sorunu bu şekilde ele almak doğru değil, güvenimi sarsıyorsanız, tam tersine bana yardımcı olmanızı bekliyordum,” gibi şeyler söyledim.

Baki konuşmamı onaylayıp, devrimciliği tercih etmeme de sevindiğini söylüyor.

“Biz devrimciyiz, her şeyimizle açığız. Ben İzmir’de hem okuyorum hem de çalışıyorum. İbo da benimle birlikte, Saime sonra gelecek. Okul işlerini halledip, orada okula da devam edebilirsin. İzmir’de olanaklar daha iyi, birbirimize yardımcı oluruz, tartışırız da. Polis arayabilir. Nikah işi fark etmez. Ben öyle bir şey olsun demiyorum. İstersen İbo’yla da konuşalım,” diyerek İbo’yu çağırdı ve kısaca durumu anlattı ona. İbo da onay verdi. M. Ali önce pek taraftar görünmüyordu, sonra riskli olacağını düşünerek İzmir’e gitmemi daha olumlu buldu. “Geçici olsun, tekrar buraya gelebilir,” diye ekliyor. Medine de aynı fikirde olduğunu söyledi.

“Biz de İzmir’e geleceğiz, orada ev alacağız, İstanbul’u beğenmedim,” dedi.

Saime okul işlerini halledip gelecekmış. Medine’nin kardeşleri de oraya yerleşeceklermiş. Hasan orada öğretmen, Haydar da gitmiş. Aynur da Saime’yle ya da ondan önce gidecekmış.

İşler değişik geliyordu. Akılda İzmir yoktu ama bir anda herkes ‘İzmir’ deyince bana da daha mantıklı geldi. O ev fazla çekici

değildi. M. Ali, eşi, iki çocuğu, baldızı ve kayınçosu, kaynanası tam bir Osmanlı ailesi gibi hem ev küçük hem de bu tür aile ilişkileri bana itici geliyordu. M. Ali TKP'li. Baki ve İbo da farklı fraksiyonlardan oldukları halde onları daha yakın buluyordum. Onlar öğrenciydiler ve çalışıyorlardı. 'Ben de çalışır, arkadaşlarla yeniden ilişkiye geçene kadar idare ederim kendimi teorik olarak bilencilendiririm. Orada boş durmam.' diye düşünüyordum. Bir çözüm bulmuş gibi sevinmiştim.

sancılı kopuş ve işçilik günleri

Hemen İzmir'e hareket ettik. İbo son anda kaldı, "Ben bir iki gün sonra gelirim, arkadaşlara uğrayacağım," dedi. Tabii ki TİKKO'cuları kastediyordu bunu söylerken.

Ben arkadaşlarıma bir şey söylemeden gidiyordum. Daha sonra haberleri olabilir mi? M. Ali'ye soran olursa yerimi söylemesini tembihledim.

Yol boyu tartıştık Baki'yle. Saçlarım kıvrıkcık uzun ve güzeldi, son günde çok kısa kestirmiştim.

"Neden kestin!" diye sordu.

Konuşmak, sohbet etmek istiyordu. Konuyu gerilere götürdü. Ben ortaokuldayken o lise sondaydı. O dönemdeki yaklaşımını, ilgisini anlattı. Benim bu şekilde gelişimi kendisi için güzel bir şans olarak değerlendirdiğini söyledi. Konuşmaları, davranışları başkaydı. Bir önceki günkü 'devrimci' arkadaşlık, onun ciddiyeti gitmiş, onun yerini bir genç kıza yaklaşım, bir sevgiliye yaklaşım almıştı. Hayal kırıklığına uğramıştım. Kendimi kandırılmış, başkasının tuzağına çok kolay düşmüş bir kız olarak görüyordum o an. Ama ben gelmişim, ben yapmışım kimseyi suçlamamam lazımdı. Kendime kızıyordum. Onurum zedelenmiş gibiydi. Kendimi, 'küçük düşmüş' psikolojisinden sıyırmaya güçlü olmaya zorluyordum. Ne kadar o psikolojiyi yaşasam o kadar zayıf koluma düşerdim. Başkaları rahat elde etmeye çalışırdı.

Konuşulacak şey bulamıyordum artık. Davranışlarımla ciddi, mesafeli bir ilişki sağlamaya çalışıyordum. İzmir'e ulaştığımızda kendisinin çalıştığı yere gitmemizi istedi ama ben uygun bulmadım. Bornova'da bir aileye gittik. Bir süre orada kaldım. Oğulları Harun da HK'li, iki genç kızları, şirin bir anaları vardı. Ev oldukça kalabalıktı. Bir aya yakın kaldım o evde.

İbo geldikten sonra onunla birlikte iş aramaya çıktık. O şekilde olmazdı. Bir ailede boş boş yaşamak tatmin etmiyor, sıkıyordu beni. İbo'yla gün boyu Konak'ta, Alsancak'ta iş aradık. Bir lokantada ikimize de iş çıktı ama uygun bulmadık hem ücreti de çok azdı. Baki hafta sonları geliyordu. İbo da Hasanlarda kalıyordu, bekar evi tutmuş tanıdıklarda geçiriyordu günlerini. En son bir ev tutmaya karar verdik. Gümüşpala'da Baki'nin tanıdığı aileler vardı. Onların da yardımıyla evi kiraladık. Bir oda, salon, küçük bir mutfaktan ibaretti. İçi bomboştu.

İbo ve Baki, arkadaş çevrelerinden bazı acil ihtiyaçları temin ettiler. Kullanılmış, eski eşyalar, eski bir kilim, birkaç somya, sünger yatak, battaniye, birkaç tabak ufak bir çaydan. Evcilik oynayan çocuklara benziyordu halimiz. Bir süre iki kaşıkla idare ettik ya da birini bulduk diğerini bulamadık. Ev kirası ve günlük gider için Baki'nin aldığı para yetmiyordu, Kendisi Ege Üniversitesi mimarlık bölümünde okuyordu. İnciraltı'nda bir turistik lokantada da çalışıyordu. Onun çalışması, bizim işsiz oturmamız olmuyordu. İbo arada günlük inşaat gibi işlerde çalışıyordu. Günlük yevmiye ancak o zaman yetiyordu.

Ben de iş aramaya devam ediyordum. Yalnız onlar benim çalışmamı pek istemiyorlardı, ama ben diretiyordum. Baki daha farklı işlerde çalışmam için ikna etmeye çalıştı beni. Okul çevresindeki arkadaşlar aracılığıyla hastabakıcılık, sekreterlik gibi işler bulmak istiyordu bana. Ben ise fabrikada çalışmayı tercih ediyordum. İzmir sanayi şehri her tarafı fabrika, işçi olmak, sendikal mücadele vermek bende bir istemdi. Babamın çalışmasını göz önüne getiriyordum. Mitka Gribçeva'nın "Seni Halk Adına Ölüme Mahkum Ediyorum" romanı da beni çok etkilemişti. Gerçi onu okuduğumda

Dersim'deydim, öyle bir iş şansı da yoktu. Çalışmak aklıma gelmiyordu. Fakat şimdi gerekiyordu, onlara maddi olarak bağlanmak istemiyordum, beni en çok rahatsız eden yan buydu. Bu nedenle iş aramaktan vazgeçmedim.

İzmir-Hatay'da bir aileye gittik Baki ile. Karı-koca çalışıyordu, üç çocukları vardı. Onlara bakabileceğimi söyledi Baki. Aile kendi arkadaş çevresinden. Devrimcilik de yapıyorlar. Çok zengin bir kütüphaneleri vardı. Kitaplara baktım. O gece geç saatlere kadar oturup, sohbet ettik, tartıştık. Bana garip geliyor her şey. Yaşamları, ilişki tarzları, tipik küçük burjuva bir aile, M.Aliler bunlardan daha olumluydu. "Bir saat bile burada kalmam," dedim Baki'ye. Yalnız "Kitaplarından yararlanalım, okur yine iade ederiz," demeyi de ihmal etmedim. Tekrar kiraladığımız eve geldik. İbo kendine iş bulmuştu. Tornacılık yapıyordu. Sadece iş bulamayan ben kalmıştım. Ama arayışımı asla bırakmadım. Çiğli yolu üzerinde aynı aileye ait birkaç fabrika vardı. Sonunda bir çikolata fabrikasında işe başladım.

Fabrika bir ovada, çok güzel bir bahçenin içindeydi. İşçilerin büyük bir bölümü kadın. Ben dahil birkaçı dışında, hepsi aşağı Çiğli'den geliyor ve Bulgar göçmeniydiler.

İş bulmam çok iyi olmuştu ve beni sevindirmişti. Saat yok, sabahın üç buçuk, dördünde kalkıp servise yetişmem gerekiyordu. Kendimi şartlandırmıştım sabahları aynı saatlerde uyanmak için. Koşturarak servise yetişiyordum. Öğlen fabrikada yemek yiyor, akşam tekrar geliyordum. Mesaiye kalanlar da oluyordu. O binanın içini bilmesen, oranın fabrika olduğunu görmesem gelen işçi kızları düğüne, özel günlere giden kadın grupları olarak düşünebilirdim. Hele bazıları sanki moda evinden çıkmışlardı! Defile gibiydi. Her gün bir kıyafet, makyajlı, saçlar yapılı, oldukça süslü ve canlı kızlardı hepsi de.

Fabrikanın kazan kısmında çalışan bir kadın vardı, ona 'Kürt Fatma' derlerdi. Esmer, yıpranmış, ufak boylu, hafif toplu bir kadındı. Çok çalışırdı. Kazan bölümü en ağır bölümdü. O kazanları boş kaldırmak bile çok zordu. Birkaç erkek çalışırdı. Fabrika sanki kadınların fabrikasıydı. Fabrika sahibinin beş çocuğu da fabrika-

tördü. İlk işe girerken bir süre sohbet etmiştik bir oğluyla. Kimliğimde doğum yerimin Tunceli olması dikkatini çekmişti. Çalışmayı tercih etme nedenlerimi öğrenmek istiyordu. Diğer kızlardan farklıydım, en azından sade giyinmem dikkatini çekmişti. Akrabalarımın yanına tatile geldiğimi, çalışmaya ekonomik nedenlerden dolayı başladığımı belirtmiştim. Beni fazla gözü tutmamıştı! Fabrikatörler de işçi alımına dikkat ediyorlardı. Liseyi terk ettiğimi söylediğimde fazla inanmamıştı. Üniversite öğrencileri genellikle orta, lise terk olarak gösterirlerdi tahsil durumlarını. Böyle olunca fazla şüphe çekmezlerdi. Ama bazı fabrikalarda işçi örgütlenmeleri geliştikçe, bu üniversite öğrencileri de deşifre oluyorlardı. Patron çok rahatlıkla işten atabiliyordu. Bazı fabrikalar arasında bu konularda birbirlerini bilgilendirme oluyordu. Hatta 'birbirine işten attıkları'nın kimlikleri hakkında bilgi bile verebiliyorlardı.

İlk başlarda bunlar fazla göze batmıyordu. Fakat işçi eylemlilikleri geliştikçe onlar da böylesi tedbirlere giderlerdi. Beni uyar-mışlardı da. Hemen direk örgütlemeye girişmemin işten atılmayı çabuklaştıracaklarını söylemişlerdi. Zaten o fabrikanın halini görünce işçilerle diyalogların kolay olmayacağını anlamıştım.

Önce iş yapma konusunda güven vermeye çalıştım. Her işi de çabuk öğreniyor, kusursuz yapmak istiyordum. İşime müthiş yükleniyordum. Henüz deneme süreci olduğu için sabit bir iş yoktu. Bu benim de işime geliyordu. Her üniteyi gezmiş ve işçilerle tanışmış oluyordum böylece. Herkesle sıcak diyalog kurmuştum. Onların ilgi çeken yanlarını anlamaya, tanımaya çalışıyordum. Diyaloglarda daha çok onları konuşturuyordum. Kim ne zaman işe başlamış, ne kadardır çalışıyordu. Özellikle Bulgar göçmenleri oldukları için oradaki sisteme ilişkin sorular soruyordum.

1973'te Almanya'ya giderken Sofya'da yakıt almıştı uçak. Ben onu biraz abartarak Sofya'yı gördüğümü söylüyordum. Bir yerlerden bir yakınlık kurmanın yollarını arıyordum. Hemen hepsi devrim koşullarından kaçanlardı. Sonradan gelenlerin sayısı azdı. Ve yine hepsinin ortak özelliği; çalışmayı, aileye ekonomik bir katkı, onun dayattığı bir ihtiyaç olarak alma, kendi bireysel ihtiyaçlarını

giderme, çeyiz yapma takı alma vb ihtiyaçları için araç olarak görüyorlardı.

Aşağı Çiğli semt olarak yaşam düzeyi ileri olan bir yerdi. Devlet, Bulgar göçmenlerine ev yapmıştı. Hepsinin villa tipi evleri, bahçeleri vardı. Temiz, bakımlı, güzel bir semtti. Yine içlerinde işsiz yoktu, geldikleri dönemden beri çalışıyorlardı. Kimileri devlet kurumlarında çalışıyor, kimileri de özel işyeri açmışlardı. Çok kalabalık aileler değillerdi.

Civar fabrikaların bu kesimi tercih etmesi bilinçli bir tercihti. Bulgar Türklerinin çalışma kültürü farklıydı. Kaliteli iş çıkarmaları ve 'başka şeylere' kolay kolay bulaşmamaları en aranan özelliklerdi.

Göçmenler dışındakiler genellikle Kürt'tü. Gerçi sadece Fatma kadına 'Kürt Fatma' derlerdi ama diğerleri de Kürt'tü. Fakat Kürtlük ölçüleri farklıydı. Türkçeyi iyi kullanamama, kaba olma en belirgin ölçülerdi. Benim Kürt olduğumu öğrendiklerinde çok şaşırmışlardı. 'Hiç benzemiyorsun' diyorlardı. Türkçeyi iyi kullanmam bunda etkiliydi. Ölçüleri yıkılıyordu. İlişkilerimiz sıcaklaştıkça Kürtleri sevmeye başlıyorlardı. İlgilerini çekmiştim. Birçokları artık kendiliğinden gelip sorunlarını tartışabiliyor, merak ettikleri şeyleri sorabiliyorlardı. İyi bir gelişmeydi bu. Ustabaşlarının sempatisini kazanmak önemliydi! Onlar patronların en yakınlarıdır, işçilerin çalışma düzeni, ilişkileri hakkında bilgiyi onlar verirler ve işten çıkarılmada bu bilgiler belirleyici olur.

Her gün yeni şeyler öğreniyordum fabrikada. Kızların makinele-
rin başında birer manken gibi niçin durduklarını özellikle anlamaya çalışıyordum. Fatma kadın mesai aralarında alçak sesle bazılarını işa-
retle göstererek, "Aha bu, patronun falan oğluyla oynuyor. Filan kız
mesai adı altında hep geç çıkıyor. Bunların çoğu böyle, afedersin o..
gibidirler. Sana farklı görünüyorlar, dikkat et," diyordu.

Belki o kadarını bilmiyordum ama ben de belli şeyler hisset-
miştim. Yine çalışan erkeklerle de araları iyiydi, fırsat buldukça bu-
luşur, birbirleriyle konuşurlardı. Normal gelişen ilişki ve
konuşmalar değildi. Hepsiyle konuşuyordum, bu konuda bir aca-
yiplik yoktu. Zaten erkeklerin bazıları yaş olarak büyük, orta yaşlı
insanlar ve belli ki yılların işçisiydiler. Onlarla konuşmak, yavaş

yavaş da olsa iş koşullarını, geneldeki yaşam düzenini tartışmak daha kolaydı, dinlerlerdi. Benim onlarla böyle açık rahat ilişkilerim, o gizli kaçamak bakışmaları, flörtleri daha çabuk deşifre ediyordu, bir basınç oluşturunuyordu. Bazı işçi kızlar da benimle gelirlerdi ya da sonradan konuşmalarımıza katılırlardı.

Yemek saatlerinde, özellikleri birbirine yakın olanlar hep aynı masada yemek yerlerdi. Yemek dağıtan aşçılar da dağıtımda ayrım yaparlardı. Kepçeyi kazana götürürken karşıdakine bakar öyle kepçeyi doldururlardı. O sırada bile birbirlerine kur yapabiliyorlardı. O kur yemek miktarını etkilerdi. Etse veya meyve varsa daha fazla aktarabiliyorlardı. Kaşla göz arasında olurdu bunlar ve bu, sadece ufak bir yanıydı yaşamın. Patrona ve ustabaşlarına kur yapma şöforlere kadar uzanıyordu. Hatta bahçedeki bahçıvanlar bile bu çarkın içindeydi.

Müthiş bir kişilik kaybı yaşanıyor. İşçi olmak, işçi sözcüğü, proleterlik ne kadar kutsaldı. 'İşçi olmak istiyorum, diğer işlere girmeyeceğim.' sözlerini gerçekten büyük bir ilgi ve saygı beslediğim için söylüyordum. İşçi direnişlerini, işçilerin örgütlülüklerini, onların boyun eğmediklerini hayal ederdim. Yaşadıklarım ne kadar farklıydı. Mitka'nın kitabını şimdi daha iyi anlıyordum. Köylerden toplatılan kızların en kötü koşullarda çalıştırılmaları, yaşadıkları sorunlar ve Mitka'nın dikkatli örgütleme çalışmaları aklıma geldikçe tahammüllü olmaya çalışıyordum.

Normalde sekiz saat çalışıyorduk. Ama mesai yapmak isteyenler kalıyordu. Tabii bu mesai kılıfını kullananlar da olmuyor değildi. Fabrika işçileri yılda bir kez ya da iyi iş ürettikleri zaman ödül olarak deniz tatiline çıkarılırlarmış. Bir hafta, üç gün olurmuş bu tatiller ya da toplu Fuar'a giderlermiş. Fabrikatörün bu yaklaşımı işçileri daha çok bağlıyor, böylece yaşam koşulları da fazla sorun yapılmıyordu. Çay molası on beş dakika, öğlen arası da yarım saattir. Koşturarak yemek yemeleri, yemeğin kalitesi, sigorta, sendika, işçi hakları, öz örgütlülük hiçbirini onları ilgilendirmiyordu. Bayramlarda, özel günlerde işçi başına verilen çikolata-şeker paketi büyük bir sevinç yaratmaya yetiyordu! Babacan pozlarındaki baş patrona ve kur yapan sevgili oğul-

larına hoş görünme, onlara kendini beğendirmeye yarışı çok çirkindi. Üzülüyordum onlara. Aynı zamanda korkunç etkiliyor, öfkeliendiriyordu bu durum beni. Özellikle böylesi küçük iş yerleri tam düşkünlük alanlarına dönüştürülüyordu. Ucuz iş gücü, öz sorunlarından uzaklaştıran ilişki, kültür düzeyi ile işçilik özünden boşaltılıyordu. Fabrikadaki işçilerden bazılarının evlerine gitmeye başlamıştım. Aşağı Çiğli önemliydi, göçmenlerin bulunduğu bir semtti. Onları yakından tanımak istiyordum. Birkaç genç kız diyaloga açıldı. Fabrikadaki koşullar, patronların yaklaşımları konusunda onlar da hoşnutsuzdu. Bu hoşnutsuzluğu yakalamak, onlarla bu noktadan başlayarak örgütlenme yapmak mümkündü. Örneğin; sendika ve sigorta yoktu ve o fabrikada birkaç genç kız kolunu, saçlarını makineye kaptırıp ölmüştü, ağır yaralanıp sakat olanlar vardı. Hiçbir güvence yoktu! Ne tazminat ödeniyor ne de başka tedbirler geliştiriliyordu. Şansa bırakılıyor, normalleştiriliyordu bu tür durumlar.

Yine gece mesailerine kalmalarına rağmen ücretlerde fazla bir farklılığın olmaması, adeta işi ‘gönüllülüğe’ bırakarak iş gücünü ve kızların bedenini satın alma konularına da yavaş giriyordum sohbetlerimizde. Ulaştığım sonuçlar şunlardı; Bulgaristan’dan kaçan göçmenler, sosyalizme genelde inançsızlar. Kendilerini Türk görme ve Türkiye’yi vatan görme özellikleri onları tutuculaştırıyor. Bu sebeple kaçmakta haklı olduklarını söylüyorlar. TC onlara sahiplik etmiş, ev-iş vermiş, kucak açmış, nankörlük olmaz. Her şeye sessiz kalma, karışıklığa neden olmama mantığı hakimdi.

Bu durumdakilere Kürtleri, Kürdistan’ı anlatmak, ilgileri uyandırmak zor ama ben, bizim oralardan neden geldiğimizi, ailelerin parçalanmışlığını, 38’i birbirine bağlayarak genel anlamda anlatmaya çalışıyordum. Kendilerine ilginç gelen yanlarını dinlemekle yetiniyorlardı. Birkaç kez devam etti bu tür ziyaretler. Fabrikaya da yansıdı tabii, artık çay, yemek aralarında birlikte oturuyorduk. Bu ilişki biçimi diğerlerini de etkiliyordu. Umutlanmaya başlamıştım. Demek ki biraz daha sabırla yaklaşısam en azından fabrikadaki sorunları görebilen ve giderek onların çözümünü birlikte tartışabileceğim küçük bir grup oluşur diyordum. Yalnız bu tür küçük iş-

İşletmelerin fazla rolü yoktu. Genelde işçi direnişleri gelişirse ancak etkilenebilirdi, bu bile çok zordu.

Çıkıştaki kontroller çok çirkin oluyordu. Şişko, yaranmacı ve cezaevi gardiyanlarına benzeyen Hayriye Kadın çantaları, poşetleri kaba şekilde arıyordu. Ben çantasız gider gelirdim, sıra bana geldiğinde “Sen geç oğlum,” derdi. Saçlarımın çok kısa kesilmesi nedeniyle öyle çağırırdı. Yine de arama tepki uyandırıyor bende. Fabrikadan çıkışta şeker-çikolata götürülmesin diye kontrol yapıyordu. Ben işçilerin fabrikada şeker, çikolata yemelerine bile şaşıyordum. Yapılış biçimi beni etkilemişti, tiksiniyordum ve uzun süre de o tür şeyler yemedim zaten. Temizliğe dikkat edilmezdi, yerden toplanıp kazanlara, makinelere atılan şeyler iğrendiriyordu. Kazanların yıkanış biçimi, yine ambalaj ve görüntüye önem veren ama yapılışı berbat olan birçok şeyi gözlerimle görüyordum.

Şeker-çikolata hamurlarının bulunduğu masalara sürülen bezler gerçekten mide bulandırıyor. Güya en çok dikkat edilen fabrikaymış! Bu çikolatalar meşhurmuş! Gülüyordum. Demek ki tüm fabrikalar, işletmeler böyleydi. Kalite, temizlik önemli değildi. Sermaye biriktirme, kar, daha fazla üretme bunlar patron için vazgeçilmezdi. İşçiler de yevmiyelerini almaya bakarlardı, halkın sağlığı önemli değildi, patronun malıydı. Kendi karını düşünürdü sadece.

İş oldukça yorucu geliyordu. Aralarda koşuşturma, iş saatlerini en iyi şekilde çalışarak çok iş çıkarmak beni fizik olarak yoruyordu. Sabahları genellikle kahvaltı yapmadan koştururdum, yol koşusu doğal bir sabah sporuydu benim için. İstisnasız koşarak servise yetişirdim. Bazı günlerde servisi kaçırdığımda otobüslerle gitmek zorunda kalıyordum. Yüz elli kuruşluk bilet almak önemliydi.

Para gitmesin diye bazen otostop yapardım. ‘Otostoplar da tehlikeliydi!’ Şoförlerden bazıları kadın tüccarı olabiliyordu. Otostop yapan kadınlar arasında parayla kendi bedenlerini satanlar oluyordu. Caddelerde yalnız başına bekleyenler, özel otolara otostop yapanlar fazla iyi karşılanmazdı. Bunları öğrendikçe biraz daha dikkat ediyordum ama bazen de aldırmazdım. Kişinin tavrı bu tür durumlarda belirleyiciydi. Davranışlar karşıdakini yönlendirebilme

gücüne sahip. Çok kötü niyetli de olsa senin ciddi oluşun karşısındaki cesaretini kırmaya yeterdi. İş dönüşü Gümüşpala'yı çıkana kadar kaldırımlarda bir iki kez oturur dinlenirdim. Servisten sonra arabaya binmezdim, yol rampaydı yoruluyordum. Gün boyu ayakta çalışmak ve sonrada o yolu yürümek zorluyordu.

İlk günler böyleydi ama zamanla alışıyordum, tempom daha da hızlanıyordu. Çalışma hoşuma gidiyordu. Severek yapıyordum. Kafam da gayet rahattı. Fakat eve gelince farklı sorunlar ekleniyordu. Evde bir süre İbo'yla kalmıştık. Daha sonra Baki de lokantadaki işinden ayrılıp gelmişti. Onların çalışması tesadüfeydi, daimi iş bulamamışlardı. O durumda düzenli çalışan ben oluyordum. Bu da onların zoruna gidiyordu, eziklik hissediyorlardı. İbo birkaç kez "Yahu böyle olmaz bacı çalışıyor, biz yiyoruz, ben kabul edemem," diyerek tepkisini dışa vurmuştu. Baki daha sessizdi.

aynı evde ama farklı amaçları olan insanlardık

Zaman hep çalışmakla geçiyordu. Ne kitap okuyabiliyordum ne de genel gelişmeleri takip edebiliyordum. İçine girdiğim tavrın etkilerini bu çalışmayla gidermeye, unutmaya çalışıyordum. Ama bu sorunu çözümüyordu. Haftanın altı günü çalışıyordum. Pazar günleri kalıyordu. Onu da çevreyi tanımayla, yavaş yavaş bazı derneklere gitmeyle geçiriyordum. Kemeraltı'nda HK'lilerin ve DDKD'lilerin, Bornova'da Dev-Genç'lilerin derneği vardı. Hepsi de demokratik kültür derneği adı altında faaliyet yürütüyorlardı. Dergi, gazete okuyor ve diğer siyasetleri takip ediyordum. Dergilerdeki yazılar evde tartışmayı süreklileştiriyordu. Baki ve İbo Dersim'de verdikleri söze pek bağlı kalmamışlardı. Her ikisi de kendi düşüncelerini hararetle savunurlardı. Baki ağırlıklı olarak 'Ulusal Sorun' üzerine kitaplar okuyor, not çıkarıyordu.

Kürdistan'ın sömürge oluşu noktasındaki ayrılıklarımız sürüyordu. Yeni sömürgecilik ile klasik sömürgecilik arasındaki temel

ayrım noktalarında bazen saatlerce tartışırdık. Eve gelen arkadaşlarıyla da yoğun tartışmalarımız olurdu. Bu beni daha çok okumaya itiyordu. Dersim’de olsaydık zorlandığım konularda hemen arkadaşları arar onların devreye girmesini sağlardım. Ya da değerlendirmelerde yanlışlık, yanılğı varsa onu düzeltirdim. Ama şimdi taa İzmir’deyim. Henüz kendisine “Kürdüm, Kürdistanlıyım,” diyen biri dahi yoktu. Ne acıydı! Büyük Çiğli Vartoluların oturduğu bir mahalleydi. Hınıs ve Varto depremlerinden sonra gelip yerleşenler ağırlıktaydı. Oraya zaman zaman gittiğimizde Kürtlüğü görüyor, özlüyordum. Ona rağmen hiçbirisi Kürdistan’ın sömürge olduğunu kabul etmezdi. Türk sol grupları örgütlenmişlerdi oralarda. Gençlik tümüyle Türk solunda yer alıyordu. Gültepe ve Gümüşpala’nın da çoğu Kürt’tü.

Evde Baki’nin yaklaşımları sorun oluyordu. Tartışmalarda asgari düzeyde uzlaşma, ideolojik birlikteliği sağlama çabası içinde olduğunu yansıtmaya çalışıyordu. Bunda bir iç tutarlılık göremiyordum. Araştırma, yoğunlaşma tutumu vardı fakat örgütsel bağına dokunmuyordu. MK’nin militan kadrosu, ilişkilerinde kendi ideolojik örgütsel bakış açısını esas alırdı. Benimle ilişkilerinde fazla samimi değildi. Daha çok benimle duygusal bir bağ oluşturmaya özen gösteriyordu. İdeolojik örgütsel birlik olmazsa buna yaklaşmayacağıma inanıyordu. Bu yönlü düşüncesini zaman zaman gündeme getiriyordu. İlk etapta tepkiyle, tartışmayı kestirip atarak yine baştaki anlaşmamızı hatırlatarak tavrı alıyordum.

Yaklaşımlarımda kaçış, polemik tarzı vardı. İkna ediciliği fazla beceremiyordum. Sonra biraz daha yumuşadı bu tavrım. Bunda evden kaçış psikolojisinin de rolü vardı. ‘Kendim yaptım başkası ne yapsa da doğaldır. Benim bu noktada söyleyecek fazla sözüm olamaz’ düşüncesi ile uç noktadaki yaklaşımlarımda dengeyi sağlayamıyordum. Her iki halden de yararlanan o oluyordu. Bu yönlü zayıflığımın, çaresizliğimin farkındaydım. Ne olursa olsun yenilmemeye, başkalarının anladığı ya da istediği şekilde hareket etmemeye dikkat ediyordum. Nasıl olsa çalışıyordum. Ev sorunu da olmazdı, birçok kişiyle de tanışmıştım. Herhangi birinin evinde

geçici de olsa kalırdım. Sonra olmazsa ayrı ev de tutabilirdim. Kendime güvenimi yitirmemeye çalışıyordum. ‘Bunlara karşı inatla diliririm’ diyerek kendimi teselli ediyordum.

Mayısta Dersim’den kaçmışım. Ağustos’a kadar böyle çalkantılı devam etti. Bibimin oğlu Haydar, onun daha önce dövdüğüm kız kardeşi Aynur, İbo, ben ve Baki. Toplam beş kişi oluyoruz. Saime henüz gelmemişti. Yeni bir ev tutmuştuk aynı semtte. Yalnız faşistlerin sürekli gittiği kahve ve derneklere yakındı. Fazla dikkat çekmesin diye bilinçli olarak orada ev tutmuştuk. Aynı zamanda faşistleri daha yakından izleyebiliyorduk. Baki bu ‘örgütsel sırrı’ bana da söylemişti.

Kalabalıklaşınca ekonomik sorunumuz da arttı. Evimiz iki oda bir salon. Kirası normal. Haydar ve Aynur da Alsancak yolu üzerinde bir üzüm fabrikasında iş bulunca biraz daha rahatladık. Orası eve daha yakın. Evde yaşam kolektif. Belli bir iş bölümü de var. Kim evde kalırsa evin ihtiyaçlarını karşılıyor, temizliğini yapıyor, yemek hazırlıyordu. Geceleri bireysel okuyanlar bir odada otuyorlardı. Tartışmaları rastgele yapmama kararı almıştık. Çünkü her birimiz bir fraksiyondandık. TİKKO, PDA, HK ve Kürdistan Devrimcileri. Onlar ‘Ulusalcı’ diyorlardı. İzmir’de bu ismi bilen yoktu. Tartıştığım derneklerde sorduklarında “İsim önemli değil. Kürdistan devrimcisiyim,” diyordum.

Haydar evin en hantalı, aynı zamanda ev işleri konusunda en beceriksiz olanıydı. Ya yemekleri yakardı ya da çok acayip yapardı. Bu yüzden yemek tariflerini yazar duvara asardım. Herkes kendi bireysel çamaşırlarını kendisi yıkardı. Yalnız yatakları ortak yıkar-dık. Bu konuda fazla sorun çıkmazdı. İbo pasaklılığına devam ediyordu. Ne ayaklarını, çoraplarını yıkardı ne de üst başını. İzmir’in sıcakları bunaltıcıydı. Ağır ter kokusundan eve girilmezdi bazen. Bu konuda da savaşımlı sürdürüyordum. “Her gece ayak, çorap yıkamayla alışkanlık haline getirelim,” diyor, dayatıyordum. Yapmayınca “Ver, ben yıkayayım üşeniyorsan,” derdim. İşte o zaman, “Yok, olmaz baci,” der kalkar yıkardı. Benim de amacım onu yıkamak zorunda bırakmaktı. Yoksa onların çoraplarını yıkamak istemezdim. O konuda oldukça hassastım.

Birinin yaklaşımı ailedeki geleneksel yaklaşımı çağrıştırdı mı, kıyamet de kopsa o işi yapmazdım. Ama o konuda mesafeliydik, saygı duyarlardı. Bu da ilişkilerimizi olumlu etkilerdi. Yalnız tartışmalarda kimse kurala uymazdı. Biriyle başladı mı hepsi katılırdı. Sonuçta hepsi bana karşı birleşirlerdi. Tartışmalar kızışır sekter, kırıcı noktalara kadar varırdı. Haydar Sovyet sosyal emperyalizmimle başlar, onunla bitirirdi her konuşmayı. Teorik derinliği yoktu ve fazla okumazdı da. Bireysel olarak kitap okuması gerekiyordu. Bu konuda bireysel okuma zorunluluğu da getirmiştik. Ama o kaytarır okumazdı. Kendisine sorduğumda ya birkaç yaprak okumuş olurdu ya da zamanı bahane eder, okuyamadığını söylerdi. Okudukları üzerinde tartıştığımızda çok yüzeysel ve ezberci yaklaştığı ortaya çıkardı.

İbo pratikçiydi, eylem adamıydı. O yönü insana güven verirdi. O da hep Kaypakkayalardan alıntılarla başlardı ve onunla bitirirdi. Bir tanrı gibi bağlıydı Kaypakkaya'ya. Bağlılık güzeldi, ona bu yüzden hep saygı duyardım. Silaha da bağlıydı. Daha önce köylerine gittiğimde tabancayla atış ettirmişti bana. Silah sevgimi biliyordu. "Bizim arkadaş olursan bu tabancayı sana veririm," diyordu. Çok ilginç bir yaklaşımdı. Çocuğa şeker verip kandırmaya çalışmak gibi geliyordu bana. Şimdi de sanki tek ihtilalci, savaşı güç kendileymiş gibi ara sıra şaka yollu "Sakine olsa olsa TİKKO'cu olur, isyancıdır," derdi. Ben de "Aslında sen en sonunda bizim arkadaş olursun, sende devrimci öz var," diyordum.

Aynur eskisi gibi hotzotçu değil, biraz daha olgunlaşmış. Tartışmalara fazla katılmıyordu. Baki'yle araları iyiydi, onunla fazla yüz göz de olmamıştı. Baki ona sorular sorup ilgi uyandırmak, öğretmek istiyordu. Fakat o biraz büyük şehir yaşamına kaptırmıştı kendisini. Tipik bir ev kızı havasındaydı, okumak sıkıcı geliyordu. İlkokulu bitirmesine rağmen okumada zorlanıyordu.

Baki beni arkadaşlarıyla tanıştırmaya devam ediyordu. Dernekte görmediğim, illegal kadrolar da o eve gelip gidiyordu. Baki aramızdaki görüş ayrılığının uzlaşmaz olmadığını, giderilebileceğini sık sık söylüyor dolaylı olarak da etkilemek istiyordu. Benimle evliliği gündeme getiriyordu bu vesileyle.

“Devrimciler arasındaki ideolojik ayrılıklar geçicidir, çelişkileri derinleştirmemek gerekir. Böyle bir ilişki ideolojik birliğe de götürür, bunu hızlandırır,” diyordu. Ben şiddetle reddediyor ve yaklaşımlarındaki tutarsızlığı açıkça yüzüne vuruyordum. Bir süre tartışmalarımız bu şekilde devam etti. Benim kararlılığımı görüyor ve kendisinin ‘araştırıyorum’ demesinin samimi, dürüst bir tavır olmadığını fark ettiğimi de biliyordu. Arada tartışmama kararı aldık. Çünkü tartıştıkça çelişkiler derinleşiyordu.

metin’e mektup

Uzun bir mektup yazmıştım Metin’e. Durumu, yaşadıklarımı olduğu gibi yazmıştım. Bir nevi özeleştiri olmuştu. Tek yanlı ve hiç konuşmadan, tartışmadan ayrılmanın doğru olmadığını, buna iten koşulları anlatmıştım mektupta. “Ailelerin istemiyle kurulan bir ilişkiydi ama daha sonra belli bir yakınlık gelişmişti. İkimizde de bir geleneği sürdürme, ona bağlı kalma yaklaşımı vardı ve bu kendi içinde meşruluk kazanmaya götürmüştü. Temeli olmayan bir sevgiydi, gelişmeler daha olumlu yönde olsaydı ilişkinin devamı mümkündü ama her şey olumsuz etkilemişti. Bir yandan bende yaşanan değişim öte yandan her iki ailenin engelleyen tavırları. İkisi yoğun bir çelişki ortamı yaratmıştı. Ya onlara boyun eğecektim ya da reddedecektim. Bu ilişkiyi reddediş buna bağlı gelişti. Sen yardımcı olmadın. ‘Akıllı bir kız’ olmayı öğütledin hep. Ailelerimizin de istediği ‘akıllı bir kız’, ‘akıllı bir gelindi.’

Konuşma, tartışma ortamı olsaydı belki daha farklı bir durum gelişebilirdi. Ankara’da seni aramak istedim, çok istedim. Eziklik duyuyordum, suçluluk içinde olmak kötüydü. Görüşemedik. Kim bilir belki de durumun değişeceğinden korktum. Etkilenebilirdim, beni caydırabilirdin. Ve o şekilde fazla bir sorun da çıkmazdı. Ancak ben bir inadı sürdürüyordum. Anneme kızgındım. ‘Devrimciliğimi engelleyemez, çok istediği bir evliliği de bana yaptırılmaz’ diyordum. Şimdi İzmir’deyim. Çalışıyorum, bir fabrikadayım.

Daha başka şeyler yazamıyorum. Henüz çözemediğim sorunlar var, onlarla uğraşıyorum. Benim, kendimin bizzat yarattığı sorunlardır. Onları bu nedenle kendim çözeceğim. Yine de yazmak istersen yazabilirsin, dostça tartışabiliriz.”

Baki’yle aramızdaki sorunları açık yazmıyordum. O kendisi daha önce tavrımı biliyordu. Çok ilginçti. İstemediğim birinin yanındaydım, ona kaçmıştım. Bunu nasıl izah edecektim? Kocaman bir çelişkiydi, tutarsızlıktı. Dürüstlük yanı da tartışılabilirdi. İşte bu noktalar bana acı veriyordu. Objektif olarak durum buydu, böyle yorumlanacaktı. Başkalarının yorumları, değerlendirmelerine set çekemezdim.

Baki de mektubu okumuş biraz da bozulmuştu. Mektuptan çıkardığı sonuç hâlâ Metin’i sevdiğimi zannetmesi olmuştu. Sevgiyi tartışıyoruz. Bu konuda Metin’i suçlamam, ona farklı şeyler yüklemem doğru değildi, gerçeği neyse onu söylüyordum. Yazışmamızdan yana değil, bunu direkt söylemiyorsa da tavırlarıyla ifade ediyordu. Nasıl yorumladığına kafamı fazla takmadım. Adresini tam hatırlayamadığım için başka adresler üzerinden de göndermek istemedim. Mektup bir süre bende kaldı ve ulaştıramadım.

Baki ile ilişkilerimiz hem evdekiler hem de çevredekiler tarafından pek anlaşılmıyor. Ne aynı ideolojiyi paylaşan arkadaşlardık ne de evliydik ama bir arada kalıyorduk. Gittiğimiz her yerde tartışmalarımız sonuçta ikimiz arasında bir çatışmaya dönüşüyordu. Daha önce esnek yaklaştığı, ‘birleşiriz’ dediği konularda bile tam tersine katı savunucu kesilirdi. Örgüt içindeki konumuna, kendi iç işleyişlerine ters düşmemeye dikkat ediyordu. Aslında kendisi de bir çelişkiyi yaşıyordu. Ulusal sorun konusu tartışıldıkça ve kendisi araştırdıkça bu iç çelişkisi derinleşiyordu. Ama HK’ye öyle ilginç bir bağlılığı vardı ki değişimi ona aykırı buluyor, o psikolojinin etkisiyle doğru olanı açık savunmaya cesaret edemiyordu. Tipik küçük burjuva ruh hali! Feodal, küçük burjuva bakış açısı!

Onların bu ruh hali, grubun kendi içinde sağlıklı tartışmasını da etkiliyordu. Saflarındaki Kürt kadrolar adeta bir zırh oluşturunlardı. Kürdistan’a inkarcı yaklaşım, bu konuda inkarcılığı enter-

nasyonallizmin yerine koyma tavrı olumlu gelişimi baştan engelliyordu. ‘Halklar kardeşdir’ genel doğrusuna sığınarak devrimcilik yapmak onlara göre en büyük erdemdi. Oysa kıstas neydi, kim adına, hangi halk adına, hangi kardeşlik adına devrimcilik yapıldığı biliniyordu. Başlardaki etkilenme normaldi. Üniversitelerde okuyan Kürt gençleri bulundukları alanlarda adı devrimci olan, demokratik, ilerici olan her gelişmeye açık davranmış ve yer almışlardı. Ancak ideolojik tahliller, devrimin en temel konularındaki bakış açısı net ve doğru olmak zorundaydı.

Devrimci görev neydi, hangi temel üzerinde yaşam bulabilirdi? Kimse bunu sorgulamıyordu. Grupların içindekiler her pratik eylemlilikte yer alırlar cesaretli, gözü karadırlar ama dayandıkları zemin ne onların bu güç ve yeteneklerini doğru tarzda geliştirecek, açığa çıkartacak nitelikteydi ne de grupların kendisini bir öncü haline getirecek sınıf özelliklerini taşıyordu. 1969-70’li yılların ihtilalciliği, o dönemin önder kadrolarının adları bir slogan, kaba propaganda ve ajitasyondan öteye geçmiyordu. Üstelik gruplar kendi aralarında bunlara sahip çıkmada bir rekabeti de yaşıyorlardı. Gerçekten kim, hangi grup THKO’nun ihtilalciliğini savunuyor, onu temsil ediyor, kim Suphileri, Kaypakkayaları temsil ediyordu belli değildi.

En çok da bu gruplarda yer alan Kürt gençlerine öfkeleniyordum. Onların işi neydi? Hayır, Türk düşmanlığı yok, zerresi yoktu bende. Yaşamım boyunca hep yakın ilişkilerimiz olmuştu. İlk okulda arkadaşlarım vardı, komşularımız vardı, öğretmenim vardı, severdim de. Bu ilişkilere de yansıyor. Bizleri devrimciliğe iten, etkileyen Denizlerdi, Mahirlerdi. Ben unutulabilir miydim? Ama ezen ulus devrimcilerinin görevleri vardı, ezilen ulus devrimcilerinin görevleri vardı. Kendi ülkesinde devrimi istemeyen, kendi öz halkının davasına doğru yaklaşmayanlar hangi ülkenin devrimini omuzlayabilirlerdi? Bu noktada ne ikna oldum ne de güven duydum.

Tartışmalarda Türkiyeli arkadaşların Kürdistan'a ilişkin getirdikleri tahlillere bir anlamda tahammül edebiliyordum ama Kürdistanlı bireylerin hiçbir yaklaşımına tahammül gösteremiyordum. Tartışmalar bu nedenle kırıncı oluyor, en ağır siyasi küfürlerle geçiyordu. Bu konuda girişkendim. Çok şey bildiğimden, çok iyi yaptığımdan değildi. Bir sempatizandım, birikim yok henüz, politik yaklaşım düzeyi de geri. Genel ilişkilerimize uygun mudur değildir ya da ben grup adını kullanıyorum ama ne kadar bağlayıcılığı var, bütün bunları düşünmeden yapıyordum. Bir başınaydım ama girip çıkmadığım, tartışmadığım yer kalmamıştı. Müthiş bir güven veriyordu bu durum bana. Fabrika çalışmasının yanında bu açılım da güç ve moral veriyordu. Dergi okuyup hemen ardından derneklere gidip tartışıyordum.

Marksist klasiklerden okuduklarım bizi doğruluyordu. Kürdistan adının olup olmamasının fazla bir önemi yoktu. 17 Ekim devrimi öncesi ulusal sorun, sonrasındaki gelişmeler yine birçok ülkede gelişen, başarıya ulaşan ulusal kurtuluş mücadeleleri önemli kaynaklardı. Onları bildiğim, öğrendiğim ideolojik belirlemelerimiz ışığında yorumlayabiliyordum, özünü yakalayabiliyordum. Bunun dışındaki yetersizlikleri engel olarak görmüyordum, bir çekingenciliğim yoktu. İdeolojimiz doğruydı ve biz haklıydık. Bunlar yeterliydi. Buna inanan herkes, bulunduğu her yerde her koşulda savunur, onu yayar, onu mal ederdi. Bunun için resmi bir görev, bir organik bağ gerekmiyordu. Ben uzaktaydım, kopmuştum mevcut ilişki düzeninden. "Tekrar ilişki kurarım," diyordum.

Aynı semtte oturan Dersim Ovacıklı Yusuf Metin sık sık eve gelip gider ve yoğunca tartışırdık. Kendisinin kaldığı ev de örgüt eviydi. Ama tam bir arşiv, kitap ve dergi deposuydu. Hareket olarak milli meseleyi tartıştıklarını, yakın zamanda görüşlerini resmi olarak Halkın Kurtuluşu gazetesinde yayınlacaklarını söylüyordu. Baki de bunu gerekçe olarak öne sürüyordu. "Bu konuda bazı görüş ayrılıklarımız var, tartışıyoruz. Eğer farklı bir değer-

lendirme ortaya çıkarsa tavır alırız. Bu konuda ben yalnız değilim, birçok Kürt var, hepsi de bir beklenti içindedir, dayatıyoruz,” diyordu. Bu, doğrudur.

Ulusal kurtuluşçu ideoloji etkiliyordu. Ankara’dan, merkezlerinden başlayarak etkiliyordu. Dersim, Kars, Antep gibi alanlarda tartışmalar daha da yoğunlu. İdeolojik politik mücadele her kesimi sarsıyordu. Ve bu grupların hepsi de Kürdistan’a ilişkin politika belirlemek zorundaydılar. Kendileri bir tavır, bir tahlil geliştirmelerse Kürdistan Devrimcileri’ne akış artacaktı. Kürt kadrolarını elden kaçırmama kaygısı da çok açıktı. Bunu bizimle ilişkilerinden rahatlıkla çıkarabiliyordum. Baki’yi adeta korumaya almışlardı. Onun da belli bir etkinliği vardı. Göstereceği bir tavır o çevreyi etkilerdi. Bu nedenle yaklaşımlarında ihtiyatlıydılar ve eskisi kadar güvenmiyorlardı. Kaldığımız semtte sorumluydu fakat politika belirleme noktasında bu ve benzerleri sınırlandırılıyordu.

Yusuf Metin bir sübap görevi görüyordu. Aslında Kürdistan sorununa en çok ilgi duyanlardan biriydi. Uzun bir devrimci geçmişi vardır. Küçük yaşlarda İzmir’e gelmiş, çalışmış, okumuş ve ilk THKO sürecinden beri içinde yer almıştı. ‘Aktarıcılar’ denilen gruptalar ve bir süre geçmişin geleneğini sürdürmek istiyorlar. Tartışmalarında olgundu, saygılıydı. Bir süre onun kaldığı evde kitap okuyup, tartışıyorduk. Haydar, Aynur, ben ve o birlikte okuyup tartışıyorduk. Bir nevi eğitim çalışmasıydı. Daha çok Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı, Bolşevik Parti Tarihi gibi kitapları okuyor, üzerine tartışıyorduk. Genel olarak da dar grupçu yaklaşımlara itibar etmiyordum.

Okuma, tartışma ve öğrenme istemim ağır basıyor, kimle, nerede olduğumu önemsemiyordum. Milli mesele konusunda tartışma ve ortak noktalara ulaşmayı hedefliyorduk. Baki bizzat bunu teşvik ediyordu. Kendisi her zaman olmasa da böyle bir çalışmayı yararlı buluyordu. Fakat Yusuf Metin’in eğilimi daha güçlü ve örgüt için daha önemliydi, bunu sezinliyordum. Çelişkileri bu şekilde fark etmem bana moral veriyor, ‘Kesin kopuşlar olur,’ diyordum. Bu konudaki pratik yansımalar umutlandırılıyordu. O zaman Bakilerin

tavrılarını abartmamak gerektiği noktasında karar almıştım kendi kendime. Daha fazla sayıda ve etkili bir kopuş en iyisidir. ‘O halde ilişkilerimde sabırsızlığı dayatmamalıyım.’ diyordum. Çünkü zaman zaman Baki’nin duygusal yaklaşımları beni hep o noktada tepkisel, aceleci ve kolaycılığa itiyordu. ‘Bu şekilde yaklaşılsa ayrı bir evde kalırım, bağımlı koparırım’ düşüncesi geliyordu.

“İdeolojik, örgütsel birlik olursa o temelde bir birlik olabilir,” diyordum. Bunu açıkça da söylüyordum. Yani kökten reddetme, hiç yanaşmama tavrım yoktu. Mevcut görüş ayrılıkları da fazla umut vermediğinden tavrımı net koyabiliyordum. Gerçekten benim için önemli olan ideolojik örgütsel birliği yaratmaktı. Evden kaçışı böyle anlamlı bir birliğe dönüştürmeyi neden istemeyeyim? Dersim’deyken de arkadaşlar özellikle İbo’yu, Baki’yi kazanmak istiyorlardı. Şimdi böyle yakın ve devrimcilikte karar kılmış kişiler olarak yaklaşık on kişi kadardık. Bir harekette yer almak ne güzel olurdu, diğer çevreleri de etkilerdi.

Yusuf Metin benim Baki’nin devrimci kişiliğine basit yaklaşmamam gerektiğini belirtmişti bir konuşmasında. Hayır, ben de küçümsemiyordum, militan yanları vardı ve bizim arkadaş olmasını o yüzden çok isterdim ama tutarlı yaklaşmadığından güven vermiyordu. Öyle anlaşıyordu ki, böyle bir örgütsel birliğin oluşmasında bir köprü olabilirdi evlilik, bana açık olmasa da söylenen buydu. Benim kendi ideolojime bağlılığımı, bu konudaki kararlılığımı görmüşlerdi. Kendileri çok karşısında da değillerdi. Bir defasında da Sarı Ertan gelmişti. 12 Mart döneminde Önderlikle aynı süreçte gözaltına alınanlardan biri de odur. Kendisi THKO’nun öncü kadrolarındandı. “Biz Apo’yla birlikte içeriye alınmıştık, onlar beni tanır. Bu konuda tartışıyoruz. Milli meseleyi küçümse-miyoruz ayrıca öyle karşı değiliz, ayrı örgütlenebilirsiniz. Yarın mücadeleye doğru bir örgütsellik temelinde gelişir ve gerçekten ayrılmak kaçınılmaz olursa kimse kimseyi tutamaz. Bize düşen görev de desteklemek olur. Bu milliyetçi bir temelde de gelişse böyle olacak. Ama Baki ile çelişkilerinizi derinleştirmeniz doğru değil,” demişti. Bunlar güzel sözlerdi ve gerçekliği ifade ediyordu.

Ancak Baki kafamı bozuyordu. Neden çevresini ayarlıyordu? Ben kendim karar verecek durumdayım. Yusuf Metin, bilmem Ertan ya da başkaları. Onların konumları, ne kadar devrimci oldukları beni ilgilendirmiyordu. Bu arada bir de M.Ali geliyordu. Benim çalışmamı pek istemiyor, duygusal yaklaşıyordu. “Yorucu olur, zor gelir. Siz koca adamlarsınız, kendiniz ekonomik sorunlarınızı çözün. Ben yardım ederim. Sakine işten çıksın,” diyordu. Ben kabul etmiyorum, onun bunu bir gurur meselesi yapmasını da doğru bulmuyordum. Bu arada yine evliliği gündeme getiriyordu.

“Gerçi siz bilirsiniz ama bu konuda katı bir koşul öne sürmek de iyi değil. Baki yılların devrimcisi, benimle de görüş ayrılığı var. Biz devrimciyiz ve severim onu. Anlaşamadığınız bazı konuları sürece bırakın, uzlaşmaz noktaların olacağını sanmıyorum. Biz de milli meseleyi araştırıyoruz. Hatta bu konuda görüşlerimiz de çıktı. Hepimiz de Kürdistanlıyız başka yere gidecek halimiz yok. Sorun sadece bir grubun sorunu olamaz, öyle bakılamaz. Sakine bacım bu konuda yanılıyor, hiç kimse de inkarcı olamaz. Bu siyaset bilimine aykırıdır,” diyerek beni ikna etmeye çalışıyordu. Samimiydi, dürüsttü fakat çok iyi niyetli yaklaştığına, duygusallık boyutu olduğuna inanıyordum. Baştan beri yaklaşımlarında bu yan ağır basıyordu.

Devrimci ölçü, ilke ve irade güçlülüğünün olduğu bir ortamda ancak zorlama olmaz, iradeye saygı duyulur ve birlikte çalışma, mücadele etme esasları aranır, onların yaratılmasına, bir araya getirilmesine özen gösterilir ve bu yoldaşlığı geliştirir, eşit, özgür bir çalışma imkanı sağlar. Ama bizim içinde bulunduğumuz ortam kaba bir kolektivizm, sosyal yaşamda kaba bir demokratisi içerse de, ideolojik ayrılık ve kişilik özellikleri istenilen devrimcilik, ilişki ölçülerini yakalamayı engelliyordu. Zayıf, henüz düzenin etkilerini taşıyan kişilik özellikleri vardı. Erkeğin feodal, küçük burjuva sınıf etkileri ve sosyal şoven bir ideolojik yapılanmayla yaklaşımı söz konusuydu. Benim de ideolojiye inanma ve bağlılık yanında örgüt olayında, mücadelenin genel yürütülüğü konusunda oldukça yeni, acemi, amatör olma yine sevgi, evlilik ilişkilerinde bir arayış ve kaçış iç içe yaşamam, geleneklerin etkisini aşamamam bu konuda

uzun vadeli, tutarlı bir tavır takınmamam, duyguların etkisiyle hareket etmem bir aradaydı. Her şey mücadele için kaba mantığı ile hareket etme, örgüt olayında neyi nasıl yaşamak gerektiğini, onun gerekli kıldığı davranış bütünlüğünün bir arada ve doğru birleştirilmesini yeterince kavramama vardı.

Feda edilecek şeyler nelerdi? Bütün bunlar eski, gerici bağlardı kuşkusuz ancak ben yer, zaman, sınır tanımadan birçok şeyi feda edip gidiyordum. Bir yanda sıkı sıkıya bağlılık, devrimcilikte ısrar, inat hatta gözü kara girme vardı, öte yanda yaşamı kendi içinde ilkel, tutarlı, örgütlü ve tavizsiz kılmada yaşadığım zaafılar, zayıflıklar vardı. Duygular, tepkiler çoğu kez yönlendiriyordu. Bir amaçta karar kılmışım. Savunduğum, uğruna her şeyi göze aldığım şey net, o konuda ilham veren bir gücü Ulusal Kurtuluşçuluk. Ona öylesine sarılmışım ki, hiçbir tereddüt, muğlaklık yoktu. Her şeyiyle beni çekiyordu. Fakat kendimi onun zeminine oturtmada bir türlü engellerden kurtaramıyordum. Birini aşmaya çalışırken diğeri ondan farksız olmuyordu.

Arayış, çıkış çabası yeni sorunlara yol açıyordu. Bunun içinde debeleniyordum. Bu bir yandan savaşmayı öğretiyor, öte yandan en ufak bir hata, en sıradan bir yetersizlik kullanılıyor, dönüp zarar veriyordu. Bunları kendi ellerimle yaratıyordum. Savaşı, çabayı sonuca götüremiyordum. Bir yere kadar sürdürüyor, biraz daha sabırlı, mantıklı ve politik yaklaşısam, tepkilerime, duygularıma hakim olsam olumlu sonuca götürebilir, kazandırırdım. Ama bu olmuyor. Bazı olgulara takılma ve her şeyi o noktadan ele alma, kazanılması gereken yerde kötü kaybettiriyordu. Kısaca çok zor, karmaşık bir kavga, ona adım atmanın çabası içindeyim ama hazırlıksızdım. Her şeyi yaşayarak öğreniyordum.

Kaçmıştım. Herkes istediği şekilde de yorumlamıştı. O günün koşullarında anlaşılmayacak bir durum değildi. Devrimcileşmek isteyen bir kız evden kaçıyordu! Grup için bir kayıp da değildi. Evlenebilirdim, bir engel de yoktu, tam tersine tüm koşullar ona itiyordu. Ama ben öyle bir bağla bağlanmak istemiyordum. Bir bağı koparmıştım hem de tek taraflı. Genelde erkek bu tür konu-

larda tek taraflı karar verir, bağı koparırdı. Bu defa ben koparmıştım fakat gittiğim yerde aynı şey dayatılıyordu. Yaşam sanki başka şekilde sürdürülemezmiş gibi, mücadele de etsen mutlaka bir yere bağlanarak yapmak zorundaymışsın gibi bir mantık vardı. “Genç bir kız yalnız başına olamaz! Bunun sakıncaları görülürdü.” Ben tümünden bunu ret mi ediyordum, tam tersine akıllı, bilinçli savunan biri miydim? Hayır, geleneksel bakış açısının etkileri vardı ve onların yönlendirmesine de giriyordum. Fakat aile, ev-bark, yuva, ona hapsolmuş bir yaşam, onun yönlendiriciliğinde bir devrimcilik bana doğru, çekici gelmiyordu, hayal dünyamda, özlemlerimde buna eğilim yoktu, tersine ondan kaçış vardı.

Sosyal ilişkilerim dar değildi. Her kesimi de az çok görmüş, değişik yaşam koşullarına da tanık olmuştum. İçinde kaybolma, eriyip gitme yerine belli etkilenmeler, özentiler olsa da özgünlüğü korumayı istemiş, tercih etmiştim. Bu yaşamda da öyleydim. Her biri ayrı özellikleri olan bir gruplayım, ayrıca çevreye de açılıyordum. Ürkütmüyor, cesaretimi kırmıyor, her şeyi onların insafıyla yapmıyor, güdümlerine girmiyordum. Kendi prensiplerim vardı. Onları dayatıyor, küçümsenmeyi, salt kadın olarak görülmeyi asla kabul etmiyordum. Yetersizliklerim, zayıf yanlarım olsa da egemenliklerine kafa tutuyor, kabul etmiyordum. Bir kavgadır sürüyordu.

İlişkiler çoğu zaman tek taraflı dayatmayı içeren ve benim de zaman zaman taviz verdiğim, boyun eğdiğim, flörtlü bir biçimi alsa da evliliğe dönüşmemişti. Gerçekten ayrı ideolojileri yaşama konumu etkiliyordu. Yabancı, başka siyasetten biriyle evlenmek! Ortak neyimiz olacaktı ki? Sevgi, aşk, bağlılık ne üzerinden gelişecekti? Sadece ortak bir ev ve yatağı paylaşmak korkunç geliyordu. Kendi ideolojime de tersti. Onun öngördüğü yaşam birlikteliği, ortak dava uğruna mücadeleydi. Biz aynı evde ama farklı amaçları olan insanlardık. Bir yere gittiğimizde iki farklı dilden konuşurduk. Biri Kürdistan devriminin reddi, diğeri onun yaratıcısı bir ideolojiye, onun örgütsel ahlakına bağlı hareket etmek zorundaydı. Ayrılıklar belki henüz çok keskin görünmüyordu. Birçoğu ‘solun kendi aralarındaki çelişkiler’ biçiminde değerlendiriyordu bunu. Kaldı ki bu ideoloji

geleneksel soldan temelden farklıydı, bambaşkaydı. Buna rağmen Baki ideolojik birliği sağlayacağımızı savunuyordu, benim dar ve dogmatik yaklaşığımı iddia ediyordu. Henüz buna inanmadığım ve inanmamakta da haklı olduğum bir süreçte evleniyoruz.

İstemedim, zorla dayatılan, tek taraflı bir istemle evlendik desem bir anlamı olacak mı? Ama gerçeği böyleydi. Dar bir arkadaş, dost grup içinde göstermelik bir nikah töreni yapıldı. M. Ali sevinmişti. Halaya kaldırdıklarında ağlıyordum, neyin sevincini yaşıyacaktım ki! İstemediğim bir bağ kuruluyordu. Sırf herkes istiyor, sırf Baki istiyor diye. Biraz ortak çalışma, birlikte mücadele etme koşulları yaratılabilseydi, o konuda bir dürüstlük olsaydı, katlanmayı denerdim. Ama ikirciklidir, ne yardan ne serden vazgeçiyordu. Benim dar, aceleci yaklaşımımın bir ilişkisi yoktu. Neyin sabrını gösterecektim ki?

Kendime güvenim zedelenmişti, eski savaşkanlığımın yerini suskunluk, moral bozukluğu almıştı o gün. Gün boyu hiç kimseyle konuşmak istememiştim. Sokaklarda dolaşıp durmuştum. O eve artık girmek istemiyordum. Herkes de beni anlıyordu. Kendilerinin de payı vardı, duygusal yaklaşmışlardı. Ben her ne kadar ayrı bir siyasetten olsam da hepsinin ‘bacısıydım.’ İlişkilerimizde doğallık vardı. Hele İbo ilişkilerinde sıcaktı, dürüsttü. Birkaç kez o da Baki’yi azarlamıştı. “Bu iş zorlamayla olmaz, bacıyı rahat bırak. Kendisi gönüllü karar versin. İkide bir gündeme getirme,” demişti. Kendisiyle ayrıca da konuşmuştum, hak veriyordu. Fakat sonuçta o da duygusal yaklaşıyordu. Baki’ye güveniyordu, devrimciliği birlikte yürütmemizin engellenemeyeceğine inanıyordu.

sınıf bilinci dışarıdan taşırılır...

O günlerde fabrikada işçi grevleri gündeme gelmişti. Çalıştığım fabrikaya gitmedim. Kula Mensucat’taki direnişe gittim. Gece orada işçilerle kaldım. Giderken İbo’ya söylemiştim. Direnişe tüm işçiler katılmıştı. Fabrikanın önünde çadır kurmuşlardı. Halaylı,

davullu-zurnalı bir grevdi. Grev gözcüleri beyaz önlükler giymişlerdi. Çevrede yazılı dövizler vardı. “İş koşulları düzelsin” “Sarı sendikaya hayır” “Hak verilmez alınır” gibi sloganlardı bunlar.

Daha önce derneklerde gördüğüm birçok sima da oradaydı. O arada Gültepe Belediye Başkanı Aydın Erten da grevdeki işçileri ziyarete gelmişti. Bir nevi jest yapıyordu! Hatta bir belediye arabasını sebze meyve doldurmuş getirmişti yardım olarak. İşçiler alkış ve sloganlarla karşılık vermişti bu jestle. Tazminatsız işten atılanlardan bir grup açlık grevindeydi. Açlık grevindekiler belli aralıklarla şekerli su içmeleri gerektiği için onlara hizmet ediyorduk. O arada daha önce tanışmış olduğum kişilerle tartışmalar yaşıyorduk. Hem çalışma hem tartışmalar çok zevkli oluyordu, evde yaşananları unutturuyordu bana. Çalıştığım fabrikayı greve kaldırmak çok zordu. Bu tip fabrikalardaki koşulları, işçilerin nasıl örgütlendirilerek grevlere kaldırılacağını tartışıyor, konuşuyorduk. Bu tip yerlerde kendiliğinden grevlerin mümkün olamayacağı, dışarıdan devrimcilerin girip örgütleme yapmasının şart olduğunu ekliyorlardı.

“Sınıf bilinci dışarıdan taşırılır,” diyormuş Lenin. Bu benim de kafama yatıyor. İşçi sınıfı kendiliğinden bilinçlenemezdi. Ama benim çalıştığım yerde bunu yapan kimse yoktu, olsaydı mutlaka tanışırdık.

İkinci gün de orada kaldım. Üçüncü gün Saime ve Baki beni almaya geldiler. Daha sonra Saime de bize katıldı. Beni kucaklayıp öperken ‘yenge’ dedi Saime. O sözü kullanmamasını istedim. Tipik genç bir insan, deli dolu çağında, hep yatılı okumuş, biraz da yabancılaşmış. Konuşmaları, davranışları çocuksu. Bir süre hepimiz o evde birlikte kaldık. Bir gece aynı mahallede, yakınımızdaki ‘Ülkü-Bir’ derneğinde olaylar çıktı. Faşistlerin derneğine baskın yapılmıştı. Baki onlar örgütlemiş ve gerçekleştirmişti. Bu olaydan sonra kaldığımız ev deşifre oldu. O evden hemen çıktık, kalmadık. Aradan bir süre geçtikten sonra da eşyalarımızı aldık. Zaten fazla bir şey de yoktu. İki ayrı evde kalmaya başladık. Haydar, kız kardeşi ayrı, biz diğerleri ayrı evde kalıyorduk. Evimiz Bayraklı’daydı. Alsancak’ta bir dokuma fabrikasında işe başladım. Bornova Üniversitesi’nden birkaç bayan daha o fabrikada çalışmaya başlamıştı.

Dernekten tanıştığımız kızlardı. Örgüt kararıyla girmişlerdi fabrikaya. Halkın Kurtuluşu'nun (HK) kadrolarıydılar. "Daha iyi olur, birlikte örgütleriz," diye sevinmiştim onları orada görünce.

Büyük bir fabrikaydı. Pamuk, bobin, kumaş bölümleri vardı. Biz iplik bölümünde çalışmaya başladık. Çok zevkli bir işti. Sıra sıra bobinler, onların dolması, iplerin örülüşü, o beyaz halkalar ne kadar güzeldi, seyretmeyi de çok seviyordum. Ama tabii buna çok fırsat olmuyordu. Kopanı hemen bağlaman gerekiyordu. Boş veya yarım bobinler ayrı yerlere konuluyordu. Ustabaşları sık sık kontrol ediyordu. Bir başta durup tüm kabini izleyebiliyordu. Kopan bobin varsa ya da durmuşsa kıyameti koparıyorlardı. Tabii herkese yapmazlardı bunu. Kendisince zavallı, boyun eğmeci gördüklerine bağınırlardı. Bize küstahça sırtıtlardı genellikle. Onlara bağırırdılarında aslında "Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla" misali olurdu.

Biz göz ucuyla birbirimize anlaşıyor derdik, gülerdik hallerine usulca. İhtiyaç gidermeler bile dakikaya bağlanmıştı. Birçoğu sigara içmek için sık sık tuvalete giderdi. Biz bazı şeyleri konuşmak için giderdik. Tabii dikkat çekmemeye özen gösterirdik. Makine başında konuşmak, toplanmak yasaktı! Ustabaşları tıpkı polis gibiydi. Yemekhanede bile adeta birer hafife gibiydiler.

Kula Mensucat direnişi birkaç dokuma fabrikasını daha kapsamıştı. Birbirine yakın olan fabrikalardaki grevler patronları zorlamıştı. Haklar önemli oranda kabul edilmiş ve tekrar işbaşı yapılmıştı. Yalnız talepler ağırlıklı olarak ekonomik taleplerdi. Sendika değiştirilmiş, Türk-İş'e bağlı sarı sendikadan DİSK'e bağlı sendikaya toplu geçilmişti. Fabrikalardaki bu kıvılcım yayılabilirdi. İzmir boydan boya fabrika. Aliağa, Tariş gibi büyük iş alanlarında yığınca işçi vardı. Şeker fabrikasında bu kadar dikkat edilmiyordu. Yeni girdiğimiz bu fabrikada her şeye çok dikkat ediliyordu. Birlikte işe girdiğim kızlardan Gülnaz bazı bayanların dolaplarına bildiri, Halkın Kurtuluşu gazetesi bırakmıştı. İşçilerden birkaçı ürkmüş, bunları hiç okumadan götürüp ustabaşına teslim etmişti. O durumdan sonra biz daha çok izlendik. Fabrikada HK'nin erkek kadroları da vardı. Zaman zaman aralarda bir araya geliyorlardı.

O da dikkati çekiyordu. Biraz acemice yapılıyordu her şey, klasik yaklaşım biçimini aşamıyorlardı. Acemilikleri konusunda ben birkaç kez onları uyarmıştım. Davranışları çabuk ele verince oradaki çalışmanın ömrü de kısa sürdü. Bir hafta bile dolmadan işten atıldık hem de hiçbir gerekçe gösterilmeden. Sadece:

“İşçi ihtiyacı yok, son gelenler deneme süreciydi, bu süredeki işçi alımını durdurabilme hakkımız var,” demişlerdi.

Ama biz nedenini çok iyi biliyorduk. Biraz bağırıp çağırdık; bu kadar keyfi olamayacaklarını, işe alma koşullarını kendi istedikleri şekilde değiştiremeyeceklerini söyledik, biraz da tehdit ettik. Bizim konuşmalarımız tahrik edince:

“Sizin fotoğraflarınızı her yere verdik, bir daha hiçbir fabrikanın kapısından içeriye giremezsiniz. Siz teröristsiniz, kılığınızdan, davranışlarınızdan belli,” diyerek bizi kovdular.

Gülnaz’la yol boyu hem güldük hem de yetersizliğin nereden kaynaklandığını tartıştık. Beni de deşifre eden onun acemiliğiymiş kesin. Birlikte Kemeraltı’ndaki derneğe gitmiştik. O gün Dersim’deki Kışla mahallesindeki komşularımızdan Haşim Demir’i görmüştüm. Dersim’den başkaları da vardı. Daha sakın bir odaya çekilip sohbet ettik.

“Milli mesele çıkacak,” diyordu onlar da. Bir oyalama olabileceğine vurgu yaptım ama o öyle olmayacağını belirtiyordu. Belli arayışlar içinde oldukları her hallerinden anlaşılıyordu.

“Eğer ikna edici olmazsa, önerilerimiz dikkate alınmazsa, biz de tavırsız kalamayız,” diyorlardı. Buna sevinmiştim. Arada bir görüşme ve tartışma kararı alarak ayrıldık birbirimizden.

Farklı gelişmeler beni daha yoğun bir ilişki ağına çekiyordu. Durmuyor, nerede yeni bir şey varsa oraya gidiyordum.

sonunda arkadaşlarımı buldum!

Ali hocalar da Bayraklı’ya yerleşmişlerdi. Durakta tesadüfen kızları Aysel’le karşılaşmıştık. Ben Dersim’deyken Aysel lisede

okuyordu, Yüksel, Lise Öğretmen Okulu'nda. (Anneleri Mazlum arkadaşların teyzesidir.) Mazlum ve Delil arkadaşlar Dersim'deyken o aileyi de kazanmak istiyorlardı. Yüksel bizimle ilişkiliydi, arkadaştı. Tunceli Öğretmen Okulu'nu bitirmişti. Vekil öğretmenlik de yapmıştı bir süre. Babaları da öğretmendi, emekliye ayrılmıştı tabii. Dersim'de kalmak istemişler ama Ali hoca İzmir'e gelmek için direktmiş. Çünkü Dersim'de kalırsa çocuklarını kaybedeceğinden korkmuş büyük ihtimalle. Çocuklarının çoğu kızdı. İlginçtir, kemalizmin en ateşli savunucularından birisiydi Ali hoca. Aynı zamanda kendisini en demokrat sayanlardandı. Tıpkı dayım Hasan gibi. Dayım içki içtiği zaman devlete küfür eder, en keskin demokrat olurdu ve bize de 'yoldaş' derdi. Ayıkken 'Akıllı olun, bu devlet adamı bırakmaz.' diyerek gerçek düşüncesini ortaya koyardı.

Ülkeden uzaklık, arkadaşlardan uzaklık çekilmiyordu hiçbir şekilde. Bu sebeple Yükselleri görmek en çok beni sevindirmişti. Keyfim de yerine gelmişti. Artık zamanımın çoğu Yüksel'le geçiyordu. Birlikte geziyor, tartışıyor, sohbet ediyorduk. Birçok gelişmeyi öğrenmiştim bu sayede. Türkan onların adresini aldım yine. Hemen bir mektup yazdım. Durumumu belli yönleriyle anlattım mektupta. İdeolojik birlik oluşturamazsak ayrılacağımı ve döneceğimi söyledim mektubun sonunda. Kısa bir süre sonra gönderdiğim mektuba yanıt geldi. O da ayrı bir sevinç yarattı bende. Yeniden bağ kurmak, ilişkilenmek ne güzeldi! Türkan mektubu arkadaşlarla birlikte okuduğunu ve beni destekleyen değerlendirmeler yapmıştı.

Yüksel, Mazlum arkadaşların bir kardeşinin de İzmir'de, Bornova'da olduğunu söyledi.

"Ama o Özgürlükçüdür," dedi.

Zaman kaybetmeden onlara da gittik. Uzun bir tartışma geçti aramızda. Çok tutucu bir kişiliğe sahipti. Özgürlük Yolu'nun hararetli bir savunucusu. Bize de oldukça tepkili. Sürece bırakıyoruz mecbur. 'İlişkimizi sürdürelim, ilerde kesin kazanırız,' diyoruz aramızda. Mazlum arkadaşlardan dolayı da üzerine fazla gitmemeyi esas alıyoruz.

O süreçte boştaydım, yine işliyordum. Ama Yüksel’le dernekleri dolaşma fırsatımız oluyordu. Bir gün ikimiz birlikte Kemeraltı’ndaki DDKD’lilere ait derneğe gittik. Yüksel’i tanıyan İbrahim isimli biri vardı. Yüksel’e çok da ilgi göstermişti. Diğerleri de ilgi gösterip halimizi hatırımızı sormuşlardı. Daha önce HK’lilerin derneğinde tartışırken DDKD’lilerin milliyetçiliğinden bahsetmişlerdi. Hatta kapılarında bir levha var. “Bu derneğe sadece Kürt olanlar girer,” diye yazı yazmışlar deniliyordu. Abartı payı olsa da beklenebilirdi. ‘Onlar için normaldir.’ demiştim. Bizim için, “Siz farklısınız, gerçi örgüt isminiz pek duyulmamış ama herhalde içeriği olan bir hareketsiniz,” diyorlardı.

Bu değerlendirmeler küçümseme içerse de bir gerçekliği ifade ediyordu: Biz farklıydık gerçekten. Türkiye solunu, DDKD’lileri görünce bunu daha iyi anlıyordum.

DDKD’liler, oturuşları, tavır ve davranışları, konuşmalarıyla gerçekten bir köy, ağalar topluluğunu andırıyordu. Biçimde aydınlardı, üniversite öğrencileriydi çoğu fakat ilişkilerinde feodal bir biçim, onun ağırlıklı etkileri görülebiliyordu. Hepsi Kürtçe konuşuyorlardı. Çok geçmeden bize nereli olduğumuzu, Kürt olup olmadığımızı sordular, İbrahim adlı kişi Yükselleri tanıdığı için,

“Bacılar Kürt tabii, Dersimlidirler,” dedi. Çoğul ekini kullanırken yanılmış olabileceğini de hesaplarcasına bana bakıp onay istiyordu.

“Evet, Dersimliyim,” dedim, Türkçe.

“Kürtçe bilmiyor musun?” dediler,

“Zazaca biliyorum,” dedim.

Mütevazi olmaya çalışıyorlardı. Bayan olarak sadece biz vardık dernekte. Sonra bir esmer bayan geldi. O da Kürtçe konuşuyordu. Birbirimizi tanıyorduk. Bornova’ya, Ege Üniversitesi’ne arada gidiyorduk. Onunla orada birçok kez karşılaşmıştık. Beni daha çok HK’lilerin yanında görmüştü, belki de HK’li sanıyordu. Bir dönem sık sık yurt işgalleri olmuştu. İşgalcilerin ziyaretlerine gidiyorduk. Okullar canlıydı. Ama TKP’liler, Kurtuluşçular ve DDKD’liler hep ayrıydı. Dar grup ilişkilerine gömülmüşlerdi. Bir de PDA’cılar ay-

rıksıydı. Bu grupları oportünistlikle suçlardı. Hiçbir eyleme katılmazlardı bunlar, ilişkilerdeki uzaklık buradan kaynaklanıyordu.

Sohbet sırasında, duvardaki bir duyuru dikkatimi çekti. Kalkıp yakından okudum: “Bir süre bizimle beraber hareket eden, çeşitli dernek faaliyetlerine katılan ama son dönemde kendilerine ‘Ulusal Kurtuluşçuyum’ diyen bir grupla bağ içinde oldukları anlaşılan, devrimci safları terk eden iki kişinin durumu ele alınacaktır. Bunları açık tartışmaya, özeleştirii vermeye davet ediyoruz” deniliyordu.

Bir anda bağırmamak için kendimi zor tuttum. İsterse küfür etsinler ne derlerse desinler önemli değildi. Ben arkadaşlarımı bulmuştum. Demek ki burada da arkadaşlar vardı. O önemliydi. Yüksel’e de duyuruyu okumasını söyledim. İbrahim bizim ilgimizi görünce açıklama yapmak zorunda kaldı. “Üniversitede okuyan iki kişi, biri Nizipli Celal, diğeri de Suruçlu Sarı Haydar,” diyor. Onlarla nasıl görüşebileceğimi soruyorum. Bölümlerini söylüyor. Derneğe geleceklerini sanmadığını da ekliyor konuşmasına.

Sevindirmişti bu durum beni. Zaten derneğe gelip DDKD’ye neyin hesabını vereceklerdi! Aslında o duyuru, arkadaşları karalamak, kafaları bulandırmak için asılmıştı. Kopuşların önünü böyle tutmak istiyorlardı.

O dönem Lice’de deprem olmuştu. Çeşitli adlar altında bazı kuruluşlar yardım topluyordu. Ancak devlet denetimini aşan yardımlar değildi bunlar. Her deprem felaketinde yapılan propagandalar ve belli maddi yardımların niteliği neyse o ölçüde yapılıyordu her şey. Fakat ilk kez gittiğimiz DDKD’de konu farklı tartışılıyordu. Başka gruplar deprem alanına gitmişti. Deprem nedeniyle Lice’ye gidenler dönmüşlerdi ve kendi faaliyetleri hakkında rapor vereceklerdi. Hareketlenme oldu, toplantı havası var, biz Yüksel’le birbirimize baktık, “Acaba gitmemizi mi isteyecekler?” diye düşündük. Tavırlarından bu sonucu çıkarmıştık. Ama Lice’den gelmişler, konuşmalarını dinlesek iyi olurdu. Yan masada oturanlardı gelenler. Konuşmalarına istemeyerek de olsa kulak misafiri olmuştum.

Ulusalcılar, UKO’cular tanımını kullanıyorlardı. “Ortallığı karıştır-dılar, halk arasında çelişki yarattılar,” türünden sözlerle devam edi-

yorlardı konuşmalarına. Sabırsızlanmıştım. İsterse en kötü şekilde bahsetsinler, ben bunlara kafayı takmadan anlatılanları dinledim. Demek ki, faaliyetlerimiz yayılıyordu. Artık herkes sözünü ediyor, birçok örgüt onlardan rahatsızlığını dile getiriyordu. Bu iyi bir gelişmeydi.

İbrahim ve bazıları durmadan bizi süzüyorlardı. Direkt hangi siyasetten olduğumuzu da soramıyorlardı. Yalnız merak ettikleri her hallerinden belli oluyordu. Toplantıda açık konuşsalar, suçlamaları olduğu gibi yapsalar iyi olur, tartışma ortamı doğardı. Adamlar kendi içlerinde bir ton yanlış, çarpıtılmış haber yayıyor, değerlendirme yapıyorlardı. Bu ne kadar gerçekçiydi? Kendilerine kazandıracağı bir şey de yoktu.

Toplantı başlamıştı. Divanda Lice'den gelenler vardı. Sırasıyla söz alıyor, konuşuyorlardı. Anlamadığımız için gerekçemizi de söyleyerek Türkçe konuşulmasını istedik. Önerimizi kabul ettiler. Konuşmalarında ağırlıkta ikili konuşmalar esnasında söylediklerini tekrarlıyorlardı.

“Başta bir komite şeklinde hareket ettik, yardım malzemelerinin dağıtımı gündeme geldiğinde UKO'cular oportünistlik yaptılar. Kendileri ayrı hareket ettiler, dağıtımı kendilerine göre yaptılar. Halk arasında ayırım yaptılar. Halk birbirine girdi, biz de başta fazla hakim olamadık ama sonra duruma müdahale ettik. Faaliyetlerimiz olumluydu. Halkın bize ilgisi fazlaydı. Halkımız kendi dili ile konuşan, kendileri için mücadele edenleri tanıdı. Onlara tepki gösterdiler, halkın diliyle, ana dilleriyle bile konuşmuyorlardı. Halk bunlara güvenmedi.”

Yerimde duramıyorum. Sözünü kesip konuşmak istiyorum ama ilk günden böyle bir girişim iyi olmazdı. Başka siyaset, elbette devrimcileri karalayacaklar. Başkalarını olumsuz gösterecekler, bu doğaldı, karakterleri gereği idi. “Daha iyi ya, niyetleri, yaklaşımları açığa çıksın,” diyerek dinlemeye devam ettim. Sözünü bitirir bitirmez de hemen söz hakkı aldım.

“Kusura bakmayın Kürtçe bilmiyorum, Zazaca biliyorum, bu yüzden Türkçe konuşacağım. Yaşanan gelişmeleri aktarmak olumlu bir şey. İlgiyle dinledik. Lice depremini bu konuşmalarla daha iyi öğrenmiş olduk, bu konuda bir şey demiyorum. Ama arkadaş hep baş-

kalarını suçladı, karaladı. Bu tek taraflı bir anlatım haliyle. Objektifliği de şüphe götürür. Eğer o karşı tarafın da konuşabilme imkanı olsaydı, sorun daha iyi anlaşılırdı. Bu noktada eleştiriyorum. Ayrıca dil sorunları öne çıkarılıyor. Kürtçeyi bilip bilmeme bence büyük bir sorun değil devrimcilik, doğrular başka dillerle de ifade edilebilir. Bunu belirleyici bir kıstas olarak getirmek, sorunu ona bağlamak da büyük bir yanlış. Yardımların dağıtımı esnasında da halk içinde ayırım yapılmış olacağına da asla inanmıyorum,” dedim ve oturdum.

Benim konuşmam bir süre suskunluk yarattı. Toplantıyı idare eden biraz bozulmuş ses tonuyla konuşup, bir gerçeğin dile getirilmesinin suçlama, karalama olamayacağını belirtmek durumunda kalmıştı.

“Arkadaşın farklı bildiği şeyler varsa konuşabilir, biz UKO’cuların görüşlerini de dinleriz,” dedi. Gözlerime bakıyordu. Böylece merakları da giderilmiş oluyor, bizim siyaset adı bildirmemize gerek kalmıyordu, UKO’cuyduk. Toplantıda o iki arkadaşın durumlarını da açmalarını, tartışmalarını bekliyorduk fakat hiç söz etmediler. ‘O iki kişi olmadığından durumları ele alınmayarak ertelendi,’ denildi sadece. Hayret, biz programlarını alt üst etmiştik. Tartışsalar da ne iyi olurdu. Fakat bu kadarı da fena değildi. Toplantıdan sonra biraz daha oturup çıktık. Vedalaşırken, tekrar geleceğimizi de vurguladık. “Tabii, tabii derneğimiz Kürt bacılarımıza açıktır,” dediler. Memnun olmuş gibi davranıyorlardı. Kim bilir belki de memnun oldukları yanlar da vardı. Ülkeden uzakta, metropolde Kürdistanlı iki kadın derneklerine geliyor! Onlar uzun süre başka siyasetten kimseyi derneklerinde görmemişlerdi. Sonra bazen Yüksel ile, bazen yalnız, bazen de Baki onlarla gider gelirdik. Baki’yi tanıyorlardı. O da tanıyordu hepsini ve fazla ilgili değillerdi karşılıklı. Dernekteki o duyuruda adı geçen Celal ile Haydar’ı aramaya başladım. Baki aracı oldu. Okuldan sordurdu, randevu aldı ve bir gün Celal ile Kadifekale’de bir lokantada buluştuk. Evleri de o semtte olduğu halde lokantada buluşmuştuk. Bir Kıbrıslı bayanla evli olduğunu öğrenmiştik. O da üniversiteli. Kendisi Nizipli. Daha önce DDKD ile belli ilişkileri olduğunu, Antep’te arkadaşlarla tanıştıktan sonra DDKD’lilerle ilişkisini kestiğini belirtiyor.

“Aslında onlarla bir bağım yoktu. Kürt derneğiymiş, kendileri de Kürdistanlıydı, ilişkilerimiz sıcaktı. Örgütsel bir bağım hiç olmadı. Diğer arkadaş da Suruçlu bir arkadaş,” diyor. Kaldığımız evin adresini verip tarif ettik. Celal ikimizi de aynı örgütten arkadaş sanınca buna bozuldum. Baki bir de tanıştırtırken “Sakine. Aynı zamanda evliyiz,” diye tanıttı. Celal, Baki’yi okuldan HK’li olarak biliyor, daha çok o çevre ile birlikteydi. Kafası karışmıştı. Konuşma ortamı fazla yoktu. Uygun da bulmadım zaten konuşmayı. Lokantada o kadar uzun süre kalmak da iyi olmazdı.

Haydar arkadaş dışında arkadaşların olup olmadığını sordum. “Bazı taraftarlar var, tartışıyoruz,” dedi. Ben Yüksel’den de söz ettim. Sık sık görüşmeyi önerdim. “Ben bir süre burada olmaya-bilirim,” diye cevap verdi. Bu konuda fazla soru sormadım ben de ve ayrıldık. Baki yolda Celal’e ilişkin olumlu konuşmadı. Okuldaki yaşam tarzını eleştirdi. “Kıbrıslı bir kıza takılmış. Ben onun Ulusalçı olacağını hiç düşünmedim. DDKD’lilerle. Hepsi ağa çocukları, babaları komprador. Bu tipler Kürdistan davasını savunamazlar, temsil edemezler,” dedi.

“DDKD’lilere ilişkin söylediklerin doğru. Ama Celal’i niye katıyorsun, eskiden onarla hareket etmiş olabilir. Sana göre herkes küçük burjuva. Bir tek HK’liler proleter devrimci. İdeolojik doğrular önemli, bireyler belirleyici değil. Kaldı ki bize yeni geçmiş biri,” diye cevap verdim. Ve tartışmayı alevlendirdim:

“Hem ne diye ilk tanışmamızda hemen evli olduğumuzu söylüyorsun, bu konuda da hoşumuza gideni değil, uygun olanı yapacağız. Hiç gerekmiyordu, söylemen doğru değildi,” dedim.

“Bir gerçektir, söylemekte sakınca yoktu. Neden söylemeyelim ki? Sen neden utanıyorsun? Bizi layık görmüyor musun? Nedir o zaman?” Kızdı. Yolda tartışa tartışa eve gittik.

“Arkadaşlarını bulunca bizi bir tarafa mı atacaksın? Bu ne biçim devrimci sorumluluk? Biz birbirimize karşı da sorumluyuz. Birbirimize bağlıyız,” diyince patladım: “Hayır, birbirimize bağlı değiliz. Böyle bir birliğin temelinde bizi birbirimizi bağlayacak bir şey bulamıyorum. İdeolojik örgütsel ayrılık varken hangi birlikten, ‘eş’ ol-

maktan bahsediyorsun? Bu konuda baştan beri dürüst davranmadın, beni oyaladın. Sırf böyle bir evlilik için ‘araştırıyorum, inceliyorum’ diyordun. Aylardır aynı şey, HK’liler ile örgütsel ilişkilerin olduğu gibi sürüyor. Her yerde HK’lisin, en hararetli şekilde savunuyorsun, araştırmam nerede kaldı. Böyle sürerse bu birliktelik devam etmez. Kader değil, beni etkiliyor bu durum,” dedim.

Öfkeden deliye dönmüştüm, neye yol açarsa açsın konuşuyordum. “Anlaşıyor,” dedi Baki. Sessizleşti, beni daha fazla tahrik etmek istemedi. “Bu kadar erken mi? Sen ne kendini, ne de başkasını düşünüyorsun. Küçük çelişkileri bu kadar büyütmen gerekmiyor. Biraz mantıklı, soğukkanlı düşünsen daha iyi olur,” diye de ekledi. “Devrimci çözüm ile ‘ara çözüm’ler ne kadar farklı!”

Tartışmalar ve ilişkiler henüz bu düzeydeyken Dersim’e gitme durumu gündeme geldi. Gitmeden bir gün önce Karşıyaka’da oturan bir Bulgar göçmeni aileye uğradık. İki genç kızları vardı, üniversiteden Baki’nin arkadaşlarıydılar. Dernekten de birbirimizi tanıyorduk. Geldiğimden beri üzerimde bir pantolon ve bir gömlek vardı sadece. Yedek elbisem olmadığı için hep bunları giyiyordum. Arada sadece gömlek değiştiriyordum. Aldığımız para ancak günlük ihtiyaçlara yetiyordu. Öyle ki, çoğu kez yıkadığım elbiselerimi nemli nemli giymek zorunda kalıyordum. O kıyafetle Dersim’e gitmek olmazdı. Baki o arkadaşlarının kıyafetlerinden uygun olanları almanın iyi olacağını söylemişti. Bir gece misafir kaldıktan sonra, kıyafetleri de alıp Dersim’e gittik.

Ankara’ya uğramadan, Dersim’e geldik ve önce köye gittik. Ondan sonra belli yerlere uğradık. Meto, Türkan onlar beni ziyarete geldiler. Uzun uzun konuştuk, tartıştık. Bu arada birlik ve evlilik sorunlarını konuştuk. Daha önceki yaklaşımları, yaşanan yetmezlikleri ve onların benim kaçışımdaki etkilerini konuştuk genel olarak. Gönderdiğim mektubun içeriğini açtım yani. Aramızdaki sorunların hâlâ devam ettiğini de sözlerime ekledim. Baki’yle de uzun uzun tartıştılar. Baki daha yumuşak, esnek yaklaşıyordu. Dersim’deki gelişmeleri de biraz fark ediyordu. Hareket giderek genişlemişti, herkesin gündemindeydi hatta. Ciddi bir güç olarak geliyordu. Tür-

kanların tartışmaları hem beni hem de Baki'yi olumlu yönde etkilemişti. Onlar da izlenimlerini söylüyor ve “Çok rahatlıkla başarabiliriz,” diyorlardı. Meto arada:

“Abla, abla bu sırf senden ayrılmamak için de olsa bu siyasete gelir,” diyerek espri yapıyor, hepimizi güldürüyordu. Esprisinde doğruluk payı vardı, fakat benim güzel kardeşim, yoldaşım çok basit yaklaşıyordu sırf benden ayrılmamak için! Peki bu nasıl bir birlik olurdu? Zorlama bir birlik. Sırf bozulmasın diye zorlama bir yoldaşlık. İşte bu yan canımı sıkıyordu, rahat olamıyordum.

Türkan, ben, Meto Kıymet'in öğretmenlik yaptığı Güleç (Dereag) köyüne gittik. Yakın olduğu için yürüyerek gittik. Yol boyu tartışmalarımız, sohbetlerimiz sürdü. Türkan: “Keşke Baki'yi de getirseydik. Kıymet onu ikna ederdi,” diyordu.

Ben istemedim. Arkadaşların yaklaşımı mı yanlıştı, benimki mi? Her şeyi öylesine çabuk hallediyorlar ki! Hiçbir şey olmamış gibi ele alıyorlardı. Acaba ben mi çok dert ediyordum? Yoo. Dert etmek gerekiyordu. Birlik basit bir olay değildi çünkü. Zaten bu konuda birçok çarpık, dar, yüzeysel yaklaşım da vardı. Türkan, ‘ta-limatla evlilik olur mu?’ sorusunu sormuştu.

Bu da nereden çıkmıştı? Dersim'i görmeyeli neler olmuştu? Kendi aralarında da tartışıyorlarmış. “Gönüllü birlik esastır, sevgi-aşk çalışma birlikteliği üzerinde gelişmezse yaşam bulmaz,” dedim ve kendimden, mevcut birlikten örnek verdim. Daha somut gelmişti örnek. Türkan:

“Vallahi bana derlerse şu arkadaşla evleneceksin, ben reddederim,” demişti.

Bu defa sesli sordum;

“Ne oluyor, bu nereden çıktı?” Kim gündeme getirmişse ya şaka etmiş ya da saptırmış. Ciddiye almadım fazla. Yolda yeniden konuyu oraya getirince, “Hiç kimse bunu bir görüş olarak, bir karar olarak dayatamaz, bırakın o konuyu,” dedim.

Kıymet'in köyüne gidene kadar çok şey konuştuk. Ben İzmir'i, çalışmayı anlattığımda inanmak istemediler. Fabrikada çalışmanın bir zorunluluk olup olmadığını sordular. Hem zorunluluktan hem de işçi direnişçileri, sendikal mücadele ilgimi çekiyordu.

“Çalışmak güzel bir şey, başka türlü büyük şehirlerin kahırını çekmez,” diye açıkladım görüşlerimi. Türkan anarşist ruhluymuştu, “Ben de geleyim,” diyordu.

Türkan’ın beceremediği şey yoktu. Bisiklete, motosiklete binmeyi, yüzmeyi öğrenmiş, araba da sürüyordu. Teorik düzeyi de fena değildi. Teorik ideolojik olarak sürekli kendisini geliştiriyordu. Öğrenmeye meraklıydı. Yerinde duramıyordu, konuşurken tüm uzuvları adeta oynuyordu. Bir yerde doğru dürüst oturamazdı. Otururken bile ya ayakları ya da elleri oynardı. Çok ilginçti. Fazla olgunluğu yoktu, kendi içinde oturmuş bir kişilik değildi henüz. Fazla rahattı, mesafe koymazdı araya. İlişkiler bu nedenle resmi olmazdı onun bulunduğu ortamlarda. Basit, hafif yaklaşırdı, ciddi olamazdı. Bu özellikleri yüzünden çokça eleştirilirdi zaten.

Nimet de bizimleydi. Belediyede çalışıyordu. Çok meraklıydı, birçok soru sorup duruyordu. Aslında bir şeyi gerçekten öğrenmek veya çözmek için sormuyor, basit, kolaycı yorumlara giderek gündem oluşturmak istiyordu. Bu özelliği belirgindi. Baki’yle tartışmalarımızın ciddiyetine şaşırmıştı. Olayı büyütme istemiyordum. Ayrılığı hemen gündemleştirmem iyi olmazdı, ayrıca yıpratıcı da olurdu. Dar bir arkadaş grubu içinde tartışmam daha doğrudu. Kıymet’in yanına da bu konuyu tartışmak, düşüncelerimi belirtmek için gidiyordum zaten.

İlginç olan Kıymet’ten vazgeçemememdi. Daha önce ilk konuştuğum insanlardan birisiydi ama sorunu çözmemişti, hatta beni daha çok çözümsüzlüğe itmişti. Onun getirdiği çözüm öyle ilginçti ki arkadaşlar, “Koca aranıyor, sloganı yazalım Sakine’nin boynuna asalım,” demişlerdi, espri konusu olmuştu. Eğer mantıklı ve uzun vadeli bir çözüm yolu yakalansaydı, böyle bir duruma düşmezdim. Belalı bir evlilikti ve hiçbir zorunluluğu da yoktu. Şimdi daha birkaç ay geçmeden ayrılığı tartışmaya başlamıştık. Haliyle mevcut çelişkiler çözülmezse, ayrılık kaçınılmaz olacaktı. Böyle bir şey olsa “Sorunun dışındakiler ayrılığı ne kadar anlamlı bulacak? Kim bilir belki de çok yadırgayan olacak. Ama olsun, ben aşacağım,” diye kendimle tartışıp duruyordum.

Kıymet bizi sevinerek karşıladı. Evi, okulun hemen yanında, hatta iç içeydi. Gençleri bol bir köydü. Fakat hepsi Türk soluna sempati duyuyordu. Yaklaşık beş yıldır bu köyde öğretmenlik yapıyordu. Fakat hiç örgütlenme çabası içerisinde olmamıştı. Bu bana ilginç gelmişti. Bir öğretmen hele bir de Ulusalcıysa o köyün tümünü örgütleyebilir, kazanabilirdi. Neden böyle olduğunu sordum. “Birçoğu ilgi duyuyor ama bazıları da kemikleşmiş; diğerlerini de benden etkilenmesinler diye uzak tutuyorlar,” dedi. Kabul edilebilecek bir gerekçe değildi. Gece Zülfü de geldi. O köyün iyi saz çalan gençlerinden biriydi. Birkaç türküyü saz eşliğinde söyledi. Daha çok adı küçük Süleyman anlamına gelen ‘Sılo kız’ın türkülerini seviyordum. Sılo kız düğünlere, nişanlara, sünnet düğünlerine getirilirdi. Bizzat onu canlı dinlemiştim. Kemanı çok güzeldi, yanıktı her zaman.

Ertesi gün derse biz de girdik. Okulda tören yok, Türk bayrağı da çekili değil. Okuma yazma öğretilirken daha çok ülkeyi, ulusu, halkı, devrimi içeren sözcükler, cümleler yazdırılıyor çocuklara. Kıymet’in öğrencileriydi! Tabii çocuklar sevimliydi. Ne öğretiliyorsa onu öğreniyorlardı. Çok güzel şeyler öğrendiklerine inanıyorlardı, onun sevinci ve biraz da utangaçlık vardı hepsinde.

Kıymet bizim evlilik sorununa kestirmeci yaklaşıyor. “Yalnız sonuç olarak kazanmaya çalış, o çevreleri kazanmak gerekir. Gençleri çok, Kureşanlıların hepsi Türk solunda, birkaç kişi kazandırsa etkiler,” diyor. Sonra birbirimize sarılıp ayrıldık.

Meto şehre, eve gitmemizi istiyordu. Fakat annemin tavrının nasıl olacağını bilmediğim için kaygılıydım. Meto: “Önce biraz naz eder, kızar, ağlar, sonra barışır. Dersim’e gelmişsin, eve gelmeden dönsen çok etkilenir,” dedi. Haklıydı.

Köyde diğer amcamlarımı da ziyaret ettim. Her gittiğimiz evde haliyle tartışmalar yaşadım. Şah Haydar, Halkın Birliği’nden. Bu kadar çok siyasetli bir akraba çevresinde olmak şans mıydı, şanssızlık mıydı? “PDA, TİKKO, HB, HK, TKP, başka siyaset olsaydı, mutlaka onun da adı olurdu,” diyerek takıldım kuzenlerime. Genç çok, hepsi de abilerinin etkisinde. Küçük ve konuşkan Ali Cemal’e

“Bizim tavrımız bile Halkın Birliği’nden,” deyince hepimiz kahkahayla güldük. Evet, bir çocuktı bunu söyleyen. Devrimcilik adına bir şeyler empoze ediliyordu fakat özden uzak, iyice uzaklaştırıyordu. Anne, babalar ezik, üzüliyorlardı.

“Bu devrimciliği kim böyle peydah etti? Niye herkes bir siya-setten değil? Korkuyoruz artık. Bir gün birbirlerini vuracaklar,” diye endişelerini dile getiriyorlardı. Amcamlar benim siyasetimi çok merak ediyorlardı.

“Duyduk, Kürtçülük yapıyormuşsun,” diyor amcam. Ama belli ki çocukları daha çok antipropaganda yaparak onları etkilemiş.

“Bizim bildiğimiz önceleri Ali Gültekin, Kemal Burkay Kürtçülük yapardı. Onlar da şimdi yok, her biri bir yere gitmiş, büyük şehirlerde oturuyorlar. Ali Gültekin kendi köyündekileri bile etkileyemedi. Hasan’dır, Gülabi’dır, Ali’dır. Hepsi de şimdi devlet dairelerinde mühendis, öğretmen. Bıraktılar o işleri,” dedi.

Bunu söylerken çocuklarının görüşlerini, onların benimsediklerini söylemiyor, tam tersine devrimciliğe güvensizliğini çocuklarının şahsında dile getiriyorlardı. Mustafa amcam:

“Her şey iyi hoş da, bu Amerika, Rusya nereden çıktı? Bu adamların ne bir askeri var ne de bizim tepemizde olanlar Rus ve Amerikan. Reisi Cumhur Türk’tür, generali Türk’tür, askeri Türk’tür. Biz Türkçe konuşuyoruz. Bizim bu çocuklar şaşır-mış-lar,” diyordu.

Benim anlatımlarıma karşı çıkmadı, daha akılcı buldu. Fakat gelin, “Alevi devleti kuralım, ona varım,” diyerek işi yokuşa sürmeye çalıştı. Bu da normaldi! Babam da öyle söylerdi. Bu konuda onları ikna etmek zor olmazdı.

Baki’nin babası Baki’ye kızardı. “Ben Sakine’nin partisindenim,” derdi, annesi de yine öyle derdi. Ve ona da kızarak “Gelin hepiniz o partiden olun. Ne çıkar, ayıptır gece gündüz tartışıyorsunuz. Zarar verir. İyi olmaz,” diyorlardı. Kendilerince bir ayrılığı da bu şekilde önlemek istiyorlardı. Çelişkilerimizi biliyor, fark ediyorlardı.

Şehre gittik sonra. Önce birkaç akrabanın evini ziyaret ettik. Bizi uyaranlar çok oluyordu:

“Bir nikah kıyın, sonra başınıza bir şey gelir,” diyorlardı. Haklı olabilirlerdi. Bir anlamı yoktu ama polis bahane edebilirdi. Baki nüfus cüzdanımı ve fotoğraflarımı alarak gidip tanıdıkları aracılığıyla hemen randevuyu almış ve nikahı kıymıştık. Nüfus memurluğunda çalışanların hepsi tanıdık, akraba. Kağıt üzerinde bir nikahtı kıydığımız. Ama haliyle soyadım da değişiyor: Cansız, Polat oluyor.

Şimdi sıra asıl sorundaydı. Dolaylı olarak anneme haber gönderdim. Annem önce reddetmiş ama akrabalar araya girerek onu zar zor ikna etmişler. Bu sayede gece eve gittik. Önce elini vermedi, yaklaşmadı, sonra da kucaklayıp ağladı. Acı duyduğu belliydi. Albümlere baktık birlikte. Nişan fotoğraflarımız dolu. Tek tek çıkarıp yırttım hepsini. Tepkiden değil, onların mevcut durumda anlamları kalmamıştı. Bir şeyin anısı canlı kılınmak istenirse, ona bağlı kalınırdı. Ben şimdi farklı bir konumdaydım. O zaman geçmiş anılara -çok garipliği de olsa- saygı duymalıyım. Saklamak, korumak ikiye bölünmüştü. Sonra mektupları getirdi, içinde fotoğraf da vardı. Metin’e bir süre kaçtığımı söylememişler. O da sürekli mektup yollamış, fotoğrafı da vardı. Fotoğrafına baktım ama üzüldüm, utanç duydum. Karşımdaymış gibi etkilendim. Mektuplarını okumadan hepsini yırttım. Hepsi bana acı veriyor, boğazım düğüm düğüm oluyordu. Keşke hiç olmasaydı, hiç böyle bir durum yaşanmasaydı. Baki sessiz beni izledi. Benim acımasızlığımdan ürktü herhalde. Onunla ilişkilerimiz de tehlikede, kopabilir miydi? Annem bizi izliyordu. Ne sevinebiliyor ne de acısını tam dışa vuruyordu, donuk bir şekilde bakıyordu bana.

“Üstün başın niye böyle? Çanta, valiz yok mu?” diye sordu.

“Köyde,” diye yalan söyledim.

Yoktu çünkü hiçbir şeyim. Bulgar göçmeni kızların giysilerini giyip gelmiştim, ayakkabılar bile onlarındı. Karışık sorular yöneliyor, ben de kestirme yanıtlar veriyordum. “Çalışıyoruz ikimiz de, durumumuz gayet iyi,” dedim. Çalışmayı bir devlet kurumu olarak algılıyordu. Fabrikada işçi olarak çalıştığımдан haberi yoktu, düşünemezdi bile. Babam da yıllardır işçi değil miydi? Kendisi de gitti gördü. Ona rağmen o da, diğer çevre de küçümser, ayıp ola-

rak görürdü. Bu nedenle hiç kurcalamıyordum. Nasıl anlarlarsa öyle oldu. Ne önemi vardı ki!

Dolabı açıp, valizleri indirdi. “Kendi giysilerini al,” dedi.

Bana pek çekici gelmedi. Rahattım. Bir pantolon, bir gömlekle üç dört ay idare ettim. Bunları kendimle gezdirip yük edecektim. Bir süre kararsız kaldıktan sonra “Kalsın,” dedim anneme. Çok içerlenmiş ve sesli sesli ağlamaya başlamıştı annem. O sahne hiç aklımdan çıkmaz. Çok mu aşırı yükleniyordum? Aslında ikimiz de acı duyuyorduk ve ikimiz de nişanlılığın bu şekilde bozulmasına içerlenmiştik. Fotoğraf, mektup yırtıyorduk. O dönemde giydiğim elbiseleri çıkarmıştı. Tonton analar hâlâ karşı evde kalıyorlardı.

Annem arada “Metin Dersim’e gelmeye tövbe etmiş, hiç gelmedi. Duyduk ki o da sizin siyasettenmiş,” diyerek sürekli konuyu oraya götürmeye çalışsa da ben bu konunun açılmasını fazla istemiyordum, acı veriyordu Metin hakkında konuşmak.

Bir valizi hazırlayıp yanımıza aldık. Biraz da ev için gerekli olan eşyalardan koyduk. Kaşık, bıçak gibi şeyler. İşlenen, çeyiz diye bırakılan hiçbir şeyi koymasından yana değildim. Hiçbir şeyi yeniden yaşamak istemiyordum. Çok yıpratıcı bir süreçti.

Baki ile sırf adet yerini bulsun diye konuşuyordu annem. Başka da değer vermiyordu. Tepkili olduğu her halinden belliydi. Baki de bunu hissetmişti. Yolda “Beni sevmeyen anan,” diyince ben de “İyi ki anlamışsın,” dedim.

“Ama o hiçbir zaman bizi sevmeydi. Yoksulduk, köylüydük, dü-rüsttük o yüzden yaranamadık,” diyordu sitemli bir şekilde.

Doğruydum, annem amcalarımı, o çevreyi gerçekten sevmiyordu, çok yabancıydı, uzak kalmak istiyordu. Babaannem biz Almanya’ya gittiğimiz yıl, babamın izni süresince gelmişti. Uzun yıllar geçmişti, sadece o yıl, o da babamın ısrarıyla getirilmişti. On beş gün kadar kalmıştı. Biz Almanya’dayken de vefat etmişti.

Baki Dersim’de kalmaktan yana değildi. Okul durumu vardı, benim de kalmamı istemiyordu. “Birlikte dönelim,” diyordu. Varolan sorunları çözmeden gitmenin bir anlamı olmazdı. Ya olumlu yönde ya da olumsuz yönde mutlaka çözmeliydim. Ara çözümü

yoktu. Kıymetlere de söylemişim. Süre tanıyacaktım. “O süre içeri-
sinde tavrını netleştirmezse ilişkiyi keseceğim,” demiştim. Lise iki-
den kalan derslerim vardı. İmtihanları bahane ederek Dersim’de
kalabilirdim. Bu arada sorunu arkadaşlarla konuşarak, daha sağlıklı
çözebilirdim. Benim durumum Kıymet’i fazlasıyla aşıyordu. En fazla
durumu arkadaşlara ileteceğini, benimle ilişki kurulmasını sağlayaca-
ğını söylemişti. İzmir’deki arkadaşlarla ilişkilerimi de biliyordu. “Çok
ihtiyaç duyarsan Ankara’daki arkadaşlarla ilişki kur,” demişti. Meto da
“Bir süre sonra ben de gelirim,” diyerek bana moral veriyordu. Za-
mana yayılacağı açık, başka şekilde çözüm öneren de yoktu.

Tam o sırada Kemal Pir arkadaş da Dersim’e gelmişti. Hemen
‘Yukarı ev’e çağırılmışım. Kıymetlere ait bu çatılı küçük evi arka-
daşlar kullanıyorlardı. Oraya gittim direkt. Önce Çetin Güngör
(Semir) konuştu benimle; “Durumu arkadaşlar aktardı,” dedi ama
nereden başlayacağını bilmiyor gibi bir hali vardı. Şaşırmıştım. Bil-
diğim, tanıdığım Çetin konuşkandı, özellikle de teorik ideolojik
tartışmalarda girişkendi ve hararetlidir. Tartışmalardaki etkinliği
hep anlatılırdı. O günlerde Sovyet modern revizyonizmi üzerine
seminer de vermişti. O seminerler çok canlıydı. Katılım çoktu.
Şimdi evlilik ya da ayrılık konusu üzerine konuşmada neden bu
kadar zorlanıyordu? Arada odaya girip çıkan Kemal arkadaş du-
rumu fark edince hemen müdahale etmişti.

“Gel Sakine, şu yan salonda konuşalım,” demiş ve oraya geç-
miştik. Hiç duraksamadan konuşmaya girmişti. Çok rahattı.

“Sen anlat önce. Seni dinlemeden olmaz. Ayrılmak istemişsin.
Şahsen bu konuyu ben yeterince bilmiyorum. İdeolojik ayrılık var-
mış. O adam HK’liymiş. Peki, nasıl oldu, daha öncesini bilmiyo-
rum. Her neyse fazla başa gitmektense sondan alarak konuşalım.
Ne yapılabilir ona gelelim.”

Hem beni dinlemek istediğini söylüyor hem de konuşmaya devam
ediyordu. Aslında böylesi daha iyi oldu. Beni biraz daha rahat ko-
nuşturmak istediği belli oluyordu. Özünde sıkılgan değilim ama yine
de karmaşık bir sorun ve anlatımı zordu. Onun sıkıntısı yansımıştı
ruh halime. Kemal arkadaşın bunu fark etmesi iyiydi.

Ben olayı kısaca özetledim ona. Aile baskısından dayatılan evliliği reddedişe, sonra Baki'yle evliliğimize kadar olan olayları enine boyuna anlattım. Kemal arkadaş bu anlatımlardan sonra hiç konuyu uzatmadan:

“Tamam, sen kararını vermişsin ve en doğru olan da budur. Yalnız biraz daha uygun bir şekilde yapılmalı bu tip şeyler. Aileler arası huzursuzluk, sorun çıkmamalı. Sen en iyisi Ankara’da Kesirlerle de konuş, oralarda bir süre kalabilirsin,” dedi. Acele etmemi, daha soğukkanlı ve akılcı çözmemi söyledi. Konuşurken sanki bir yere yetişecekmiş gibi hareket ediyordu. Çok canlı ve hareketliydi. Yerinde duramıyor kah kalkıyor kah dizleri üzerine çöküyor kah yürüyordu.

Konuşma bittikten sonra ayrıldım. Sorunu çözmüş kadar rahatlamış, güç almıştım. Ama keşke daha ayrıntılı konuşabilseydim ya da baştan beri bu tür arkadaşlarla diyalogum olsaydı. Kıymetin çözümünden haberleri yok muydu acaba? O bana “koca” aramıştı. Kendi kendime, çözümsüz kalışıma kızdım içten içe. Ne kadar da safmışım. Devrimci çözüm ile “ara çözüm”ler ne kadar farklı!

Sonra lise ikinci sınıftan kalan derslerin sınavına girdim. Hocalar tanıdıktı. Benim formalite gereği girdiğimi, sınıf geçmeyi, diplomayı araç olarak kullanacağımı biliyorlar, anlıyorlardı. Çevre de öyle. Tabii bu arada kendi durumumu daha soğukkanlı ele almaya çalışıyordum. İdeolojik ayrılığın yarattığı sorunları çok dert ettiğim daha iyi anlaşılıyordu. Kendimi yersiz yıpratıyordum, acelecilik, sabırsızlık işleri iyice çatallaştırıyordu ama bunun farkında da değildim. Yapılan her şeyin yararını, zararını iyi ölçmeden hareket etmem, sonuçta zorluyordu. Her tepkimi çevreye, dışa yansıtmam da iyi olmuyordu. Her zaman herkes doğruyu söylemeyebiliyordu. Yanlış, yüzeysel, zamansız söylemlerden yola çıkarak çözümlere gitmeyi ummak yanılgılı olabiliyordu.

Evet, nasıl olsa arkadaşlar durumu biliyordu. Ben de kaderci yaklaşmıyordum. O halde her şeyi burada düğümlemek, bütün enerjimi bu konunun çözümüne seferber etmek doğru değildi. Baki İzmir’e dönebilirdi. Ben sonradan giderdim. Ankara’da da

arkadaşlarla yeniden tartışabilirdik. Gerekirse İzmir’de bir süre daha kalabilirdim. Artık hiçbir şey beni eskisi gibi sıklıyordu. Somut şeyler henüz olmasa da, düşünce düzeyinde çözümleyicilik yanı ağır basıyordu. Bu da ruhsal bir rahatlamaya yol açıyordu.

Dersim’e gelmeden önce İzmir Cumaova’sında arsa dağıtımı vardı. Yeni belediye seçimleri ve siyasal partiler arasındaki çelişkilerin yarattığı boşlukta arsa sahibi olanlar çoğalmıştı. Baki de arsa sahibi olmuştu.

“Gecekondu yaparız, kira sorunu hallolur,” diyordu. Bunu babasına da söylemiş, maddi yardım istemişti. Kendisi İzmir’e gitmişti. Beni de amcam götürecekti, öyle anlaşırmıştık.

İzmir’e yola çıktığımızda Ankara’ya da uğradık. Baki de oraya geldi. Gecikmemize alınmıştı. Bir süre orada tartışmak durumunda kaldık. Kesirelerle görüşmemi istemediğini, ona yeteri kadar zaman tanımadığını, hatta sabırsız yaklaştığını söyledi. Ayrılığı bu kadar erken dayatmamı samimi bulmuyordu.

“Senin amacın kazanmak değil, örgütsel birlik değil, öyle olsa sabırlı olursun. Bu işler öyle kolay değil, araştırıyorum, bunda dürüstüm,” diyordu.

Amcam ve M.Ali de tartışmalarımıza tanık oluyordular. Sürekli tartışma ve ayrılığın gündemleştirilmesi haliyle onları da etkiliyordu.

“Nedir bu kadar büyütüyorsunuz? Devrimcisiniz, birbirinizi bu kadar zorlamanız doğru değil. Bizi de üzüyorsunuz,” diyorlar.

Baki’yi HK’ye bağnazca bağlanmasından, vazgeçmemesinden dolayı, beni de ayrılığı derinleştirici olmamdan dolayı eleştiriyorlardı.

Sonuçta İzmir’e birlikte gittik.

“Sorunu kendim çözeceğim, artık fazla tartışmayacağım. Kendim uğraşacağım, çözdükten sonra arkadaşlara ‘çözdüm geldim’ diyeceğim,” diyordum kendime. Baki’ye de: “Tamam, eleştirilerinde haklı yanlar var,” diyordum. Ama kendisinin de bu defa ciddi, dürüst yaklaşmasını, salt evlilik için düşünmemesini, örgütsel birlik esaslarını düşünmesini, hatta ayrılığın bu birliği etkilemesini istemediğini, yoldaşlığı gerçekten istediğini belirtiyorum ve dönüyoruz.

“kürdistan sömürgeci” sloganı sosyal şovenizmi çözüyor

İzmir’e geldikten sonra hemen yeniden iş aramaya başladım. Kısa bir süre sonra da Alsancak’ta bir incir fabrikasında iş buldum. Genç kızların yoğun olduğu küçük bir iş yeri idi. Bu arada evde de varolan çelişkilerimizi çözmek için çaba harcıyorduk. Ara bir çözüm önerdim Baki’ye, “Araştırma ve karar verme sürecinde ayrı evlerde kalalım.” İbo onlar bu önerime destek verdiler. Baki ise taraftar değildi, fakat ben çok samimi olarak önerdim bunu. “Yalnız bunu çevreye yansıtmayacağız. Dersim’den yeni geldik, aileler bu konuda hassas. Ayrıca bu tür şeyler çabuk yayılır, iyi de olmaz. Aramızda kalır, bilen arkadaşlar var,” dedim ona. Zaten Suruçlu Haydar’la da konuşmuştuk. O da “Sen bilirsin,” demişti. Kendisi de Baki’ye yardımcı olacağını, sık sık tartışacağını söylemişti. Bu en iyi karardı. Diğer şekilde hep polemik oluyordu.

Artık ikimiz de ayrı ayrı yerlere, ayrı zamanlarda gidip geliyorduk. Aynı evde kalmanın anlamı yoktu, var olan ilişki düzeyini de zedeliyor, iyice zayıflatıyordu. Baki istemeye istemeye kabul etmişti. Arada görüşecektik. Aldığımız karar görüşmemiz, tartışmamıza, ortak çalışma koşulları varsa çalışmamıza ve yardımlaşmamıza engel değildi, tersine bunları geliştirecektik.

Baki’nin tanıdığı bir ailenin yanında kalmaya başlamıştım. Çiğli’de oturuyorlardı, Vartolu bir aileydi. Baki de Haydar ve Aynurların yanında veya daha önce tuttuğumuz evde İbo ve Saime ile kalabilecekti. Başka arkadaşlarına da gidebilirdi, bunda serbestti.

Bir gün ben işteydim, öğlen arasıydı. Sefer taslarında götürdüğümüz yemekleri, fabrikanın yemekhane olarak adlandırılan bölümünde, yerde yiyorduk. Fabrika yemek vermiyordu. Hemen fabrikanın önündeki lokantadan da paramızla yiyecek satın alabiliyorduk. Ayrıca tost, pide, lahmacun gibi şeyler satılıyordu. Çayı da aynı şekilde dışarıdaki çayhaneden aldırırđık.

Daha yeni yemek yemeğe başlamıştık ki ustabaşı, ziyaretçimin olduğunu söyledi. “Mutlaka Baki’dir,” diye düşündüğüm için biraz

oyalanarak gittim. Başımda yazma, üzerimde yeşil bir iş önlüğü, ellerimi sile sile lokantaya doğru gittim, ustabaşı orada olduğunu söylemişti çünkü. Yakına vardığımda ağabeyimi karşımda gördüm, çok şaşırmıştım. Kucaklaştık, öpüştük. Ağabeyim, gözleri dolu dolu:

“Burada çalışmak zorunda mıydın, bu ne hal, çok zayıflamışsın,” dedi. Ben:

“Zorunluydu, yoksa kim bize bakacak. Hem çalışmak güzel, seviyorum ben çalışmayı. Başka işler de vardı, ben istemedim,” dedim.

Meto adresimizi Haydar ağabeyime vermiş. Ağabeyim İstanbul Hukuk’ta okuyordu. İzmir’e hem bizi ziyarete hem de tatile gelmiş. Ama söylemese de beni görmeye gelmişti. Lokantada hem yemek yedik hem de sohbet ettik. Ağabeyim yemek yer gibi yapıyor fakat belli ki yiyemiyordu. Ağzındaki lokmayı uzun süre çiğniyordu. Yutarken garip sesler çıkıyordu. Rahat olmadığı, bir şeylere canının sıkıldığı her halinden belliydi. Ben de rahatsız oldum. Baki de durgundu. Ne oluyordu? Bazı sorular sordum, kestirme yanıtlar verdi. Sohbeti İstanbul’a, okula, başka yere kaydırmak istemiyordu. Kafası başka şeydeydi. Fabrikaya gelmeden eve Bakilerin kaldığı yere gitmiş. Birlikte daha önce kullandığımız evdi. Tabii fukara bir evdi. Yerde bir kilim, eski bir iki yatak, birkaç kap kaçak, o kadar. Kesin kendisinin kaldığı bekar evi çok daha iyi durumdadır. Hiç kıyaslanmaz bile bizimkiyle.

Ne bekliyordu? Beni bir apartman katında, lüks bir evde, her şeyi olan bir ortamda mı düşünüyordu acaba? Ben istemedim ki. İstemiyordum ki. Öyle bir ev olsaydı bir şey fark eder miydi, ben mutlu bir ev kadını mı olacaktım? Hayır hayır, onların hiçbirinin anlamı yoktu, ben bu konuda oldukça rahattım. Ne öyle bir şey düşledim ne istedim ne de arayışım oldu. Şimdi bunu Haydar’a nasıl anlatacaktım? “En iyisi kalsın, etkilenmesi doğal, geçici bir durum, zamanla o da anlar,” diye geçirdim içimden. Fakat o hâlâ rahat değildi.

Haydar, “İzin al gidelim,” dedi. Tereddütsüz “Tamam,” diyerek gidip izin aldım ve yola çıktık. Nereye gideceğimizi kararlaştırmamıştık henüz. Ağabeyim para ödemekle uğraşırken Baki’ye, “Nereye ?” diye sordum. “Aynurların kaldığı ev daha uygun,” dedi. Haydar’ın

tepkilerine fazla anlam veremiyordum, nolmuştu acaba? Birisi yalan yanlış bir şey mi anlatmıştı? Birçok soru işareti vardı kafamda.

Taksiyle iskeleye kadar geldik. Ağabeyim parayı ödeme konusunda hiçbirimize fırsat vermiyor, sözle ifade etmese de davranışları bizim yönelmemizi engelliyordu. İskelede Baki önde kalabalığı yarıp gidip, biletleri aldı. Vapurun güvertesine çıktık. Ağabeyim bizimizin biraz yalnız kalmasını ister gibi Baki'ye baktı, sonra ellerini omuzlarıma koydu ve dolaştık. Birden "Mutlu musun?" diye sordu.

Şaşırdım, çok yabancı bir soruydu, garip gelmişti. Neyi kastediyordu? Ağzımda bir şeyler geveledim, soruyu anlamamışım gibi davrandım.

Mutluluk!

Eğer evliliğimi kastediyorsa cevabım tabii ki 'hayır!' Ama yaşamın kendisi çok amatörce, çok sıradan ve yetersiz de olsa güzeldi, devrimci mücadele bana büyük bir mutluluk, yaşam gücü veriyordu. Ben de onun sevincini yaşıyordum. Yoksa böyle bir ortamda, tek başınaydım ve biraz yalnızlık da vardı. Dersim'deki kalabalık, onun ilişki biçimi yoktu. Her şeye rağmen güven doluydum. Bu noktada çaresizlik, karamsarlık yoktu, yaşamın her anı bir kavgaydı. Bu bana güç veriyor, beni ayaklarım üzerinde durmaya itiyordu.

Ancak evliliğimizi, onun sorunlarını nasıl anlatacaktım? Onu ayrı ele alamazdım ki! Bir yanda devrimci yaşam bana güç verirken, öte yandan evlilik olayı boğuyor, çekilmez oluyordu. O noktada savaşı bıraksam tam bir kaderci olur çıkardım ya da her şeyiyle teslim olmuş bir kadın olabilirdim. Ağabeyim bu soruyu boşuna sormamıştı. Ona yalan söyleyemezdim, kaldı ki iyi tanıyordu beni. Mutlaka anlar, çıkarırdı ruh halimden.

"Gidelim eve, uzun uzun konuşuruz. Durumum iyi. Çalışıyorum ve çalışmak bana iyi geliyor. Seviyorum çalışmayı. Arkadaşlarım da var. Onlarla bir araya geliyoruz sık sık. Ankara'daki arkadaşlarım da yakında ilişki kuracaklar," dedim.

Belki sorusunun yanıtı değildi söylediklerim, bu açıktı. Hâlâ çevresinde dolaşıyor, esas konuya gelmiyordum. Ama o tekrar sordu: "Hayır ben Baki ile aranız nasıl diye sordum. Diğer konularda sorun olmaz, sen bulursun bir yolunu, zorlanmazsın."

Ben de ağabeyimin açık sorusuna aynı açıklıkla yanıt verdim: “Tartışıyoruz, henüz ortak bazı noktalara ulaşmış değiliz. İdeolojik birlik de yok aramızda. Biliyorsun o HK’li, onların kadrosu. Ta 1975’lerden beri “araştırıyorum” diyor. Dersim’e geldiğinde de söylemişti. Bu konuda fazla bir tutarlılık yok. Ben ayrı o ayrı çalışıyoruz, arkadaş çevremiz ayrı. Bu da doğal olarak ilişkilerimize yansıyor, sorun oluyor ama olumlu olur herhalde. Söz verdi; kapsamlı araştırarak, netleşecek.”

“Peki, bu durum o kadar engel midir?”

Cevap verme yerine sessizce onayladım sorusunu.

“İş seni yıpratmıyor mu? Zayıflamışsın, gel bir süre birlikte İstanbul’a gidelim, tuttuğum ev de müsait, yanımda kalırsın, iyi olur senin için,” dedi. Hiç düşünmeden “Olabilir,” dedim. “Bu kararı yalnız başına verebilir misin, Baki’ye sormayacak mısın?” dedi. Hemen, “Neden vermeyeyim, sen ağabeyimsin, birlikte gitmemin hiçbir sakıncası yok. Onun onayına gerek yok ki” dedim. Kafasını hafiften “anladım” der gibi salladı.

Ağabeyim aklınca beni sınıyordu. Durumu net öğrenmek, anlamak istiyordu. Benim bazı şeyleri gizlememe, farklı yansıtmama gerek yoktu. Yine de ihtiyatlıydım. Yolda yemeklik malzeme aldık. Üçümüz de ellerimizde poşetlerle eve gittik. Hiçbir zaman o kadar malzemeyi bir arada almazdık, çok dikkatli yapardık harcamayı.

Direkt Aynurların kaldığı eve gittik. İki oda, küçük bir hol ve mutfaktan ibaret fakir bir evdi. Ben hemen kolları sıvayıp mutfığa girdim. Böylece soru sormasını engelledim. Arada Aynur’la Haydar’a:

“Ağabeyim buradayken durumumuzu konuştunuz mu, canı sıkın sanki,” dedim. “Yok,” dediler. Kısa bir süre sonra ağabeyim beni çağırdı, nefes alış veriş değişmişti. “Yemek yapıyorum az kaldı hemen geleceğim,” dedim ki birden patladı:

“Yeter yaptığın roller Sakine. Ne olmuş sana. Sakine olmaktan çıkmışsın. Değişmişsin,” dedi ve tüm öfkesiyle tokadı vurdu yüzüme. Gözlerimin önünde kıvılcımlar uçuştı adeta. Sendeledim. Tokatın şiddetinden ziyade hiç beklemediğim bir durumla karşılaşmam sendeletmişti beni. Ne oluyordu, Haydar deliriyor muydu?

Bu kadar öfke nereden geliyordu? Ne söylenmişti ona? Durmadan aynı şeyleri tekrar ediyordu:

“Sen eski Sakine değilsin, bana yalan söylüyorsun. Ben anlamıyorum sanıyorsun. Her şeyi biliyorum. Sen babanın evinde çalışıyor muydun? Babam seni çalıştırdı mı? Şimdi fabrikada çalışıyorsun. Kendini nasıl bu duruma koyarsın, buna mecbur değilsin.”

Durmadan konuşuyor, çocuk gibi hüngür hüngür ağlıyordu. “Doğru, ben eski Sakine değilim. Beni hep küçük bacın olarak görmek istiyorsun. Hakkın yok bu şekilde davranmaya, ben yalan söylemedim!” Baki’yi göstererek “Yalancı odur aslında. Sözünde durmadı, her şeyi size de yalan yanlış yansıttı. Eminim ki yaşananları kendisine göre anlatmış, acındırmıştır. Baştan beri dürüst davran saydı bunlar olmazdı. Sırf evlenelim diye ayrıldığımız noktalarda ‘tamam’ dedi, ‘araştırıyorum’ dedi oyaladı. Şimdi de ayrılmayalım diye öyle yapıyor. Bana bir soru sordunuz, belki o an net yanıt veremedim. Şimdi söylüyorum; evet, mutlu değilim. Bunu hepiniz fark etmişsiniz zaten. Ben, benimle hiçbir ideolojik örgütsel birliği olmayan biriyle evliyim. Yani sadece yatağı paylaşıyoruz. Bir tek o kalıyor geriye. Bunu da kaldıramıyorum. İki yüzlülük yapan, yalan söyleyen ben değilim. Şimdi öğrendiniz, evet ayrınız, ayrı yerlerde kalıyoruz. İkimiz ayrı siyasetlerdeniz ve bu iş böyle yürümüyor!” Hem ağlıyordum hem de bağırarak söylüyordum bunları ve evden çıktım.

Son otobüse az bir zaman kalmıştı. Baki ardından çıkmış: “Sakine delilik etme, bu gece otobüs de yok. Gel, sakin ol,” diyordu, ama nafile. Hiç duymadım bile söylediği diğer şeyleri. Sokak tenhaydı. Ana caddeye kadar adeta koşturarak yürüdüm ve son otobüse yetiştim. Otobüs sakindi. Büyük Çiğli’ye diyerek bilet kestim. Biletçi bileti keserken yüzüme baktı. Paranın üstünü verirken bir kez daha baktı. Sonra kafasını sallayarak yoluna devam etti. Kesin yüzümde dikkatini çeken bir şey vardı. Elimi tokat atılan tarafa sürdüm, kan yoktu. Otobüsün camından yüzüme baktım bir şey var mı diye, sadece kızarmıştı yüzüm, ağlamanın da etkisiyle.

Otobüste kendimi zorluyor, olanları biraz olsun unutmaya, üzerinde düşünmemeye çalışıyordum. Çünkü gözyaşlarımı zapt

edemiyordum. Otobüsten indikten sonra yürümek rahatlatmış beni. Keşke yol daha uzun olsaydı. Eve gittiğimde herkes uykudaydı. Evin kadını bana tuhaf tuhaf baktı. “Sonra konuşuruz” diyerek başımdan savdım onu da.

Sabah DGM’lere karşı büyük bir miting olacaktı. Saat 07:00’da İç Konak’ta Kemeraltı’nda olmak zorundaydım. Haydar ve Celal arkadaşlarla HK derneğini randevu yeri olarak vermiştik. “Tüm gruplar katılacak,” deniliyordu. Ayrıca diğer örgütler de tüm tabanıyla katılacaktı. Görkemli bir şey olacaktı. Sabah mitingde arkadaşlarla görüşeceğimi, konuşacağımı düşünerek biraz sakinleştim.

Sonra yavaş yavaş kendime gelmeye başladım. Sağduyu galebe çalmıştı. O kadar ağlamam da yersizdi. Olacaktı bu tip şeyler. Bu da bir çeşit mücadele idi hem de en yamanından. Daha çok çeşitli biçimlerde de sürecekti. Ağabeyim hâlâ sadece abi olarak görüyordu kendini. Evde bu kadar değildi. Kesin Baki onu doldurmuştu. Kendisini saf, uysal, hep birliğe önem veren, Kürdistan davasına sahip çıkacak, eninde sonunda ideolojik birliği oluşturacak bir tılsım olarak görüyordu herhalde! Böyle yumuşak ve genel doğruyu içeren şeyler anlatınca ağabeyim büyük ihtimalle öfkelenmişti.

Tabii sadece buna değil, benim yaşadıklarım da öfkelenmişti. Baki’yi istememiştim ve başka biriyle nişanlanmıştım. Sonra kaçıp tekrar Baki’nin yanına gelmiş ve onunla evlenmiştim. Şimdi de ayrılık gündeme gelmişti. Üstelik fabrikada çalışıyordum. Olayların bu hale gelmesine, getirilmesine öfkelenmişti.

Ağabeyimi iyi tanırım. Benim yanlış şeyler yapmamı asla istemezdi. Sevdiğinden, düşündüğünden bu kadar hırçınlaşmıştı. Bana o kadar laf söylerken, arada Baki’ye çok daha ağırını söylüyordu.

“Devrimcilikte namussuzluk, ikiyüzlülük yok. Ne bulmuşsun bu HK’de? Kuyruğuna takılmış gidiyorsunuz, hepiniz de öyle. Bizim okulda da var, piyon gibi kullanıyorlar. Senin ülken var, git ülkende devrimcilik yap. Sorunu bu noktada derinleştiren sensin, Sakine’yi sevmen de sahtece. Seviyorsan onun siyasetini de seveceksin. Ben seni tanıyorum, tutarsızsın, ‘başkaları ne der? HK ne der sonra?’ Bunları düşünüyorsan o zaman devrimciliğin nerede

kalıyor? Siz ailece böylesiniz. İbo da, M. Ali de öyle, Haydar, Celal hepiniz takılmışsınız sosyal şövenlerin peşine. Bakın ben hiçbir örgüte bağlı değilim ama Ulusalıcıların görüşleri doğrudur ve isterseniz de istemeseniz de onlar gelişir,” demişti.

Söylediği şeyler güzeldi. O yüzden fazla kızamıyordum ağabeyime. Ağlayışı kulaklarımdan bir türlü gitmiyordu. Bir kez de Almanya’da babam kül tablasını fırlattığında bu şekilde ağlamıştı. Demek ki çok zoruna gitmişti, çok etkilenmişti. Acaba o da evden çıktı mı? Nereye gidebilir o gece yarısı? Bu ve benzeri düşüncelerle sabaha kadar gözüme uyku girmediydi.

Sabah uyandığımda herkes yüzüme bakmıştı. Acaba çok mu belirgin diye ben de aynada yüzüme baktım. Tokat atılan yerde hafif bir kızarıklık vardı. Başka bir şey yoktu. “Ağabeyimle ‘boks’ oynadık, evdeyken de çok oynardık. O hâlâ bizi evde sandı, vurdu böyle oldu,” dedim herkese. İnanıp, güldü herkes. Sadece Hasan inanmamış bir şekilde baktı bana. Baki ile çelişkilerimizi biliyor ve büyük ihtimalle de onun vurduğunu sanıyordu. Ama bunu hiç söylemedi. Sanki ‘ona gösteririm’ der gibi iç çekti. Şakakları oynuyordu sinirden. Kahvaltıyı çabuk yapıp birlikte çıktık dışarı. Ben: “Keşke yenge de gelebilseydi,” dedim gayri ihtiyari.

Sonra küçük çocukları geldi aklıma. Onları nasıl bırakıp gelecekti ki! Hızla yürüyerek ana caddeye indik. Çok konuşmadan hızlı hızlı yürüdük.

Hasan çok anlayışlı birisiydi. Beni üzmemek için hiç soru sormadı. Tariş’te çalışıyordu. Bir işçi, emekçiydi. Ve oldukça da saygın birisiydi. Üç çocuğu vardı. Varto depreminden sonra gelmişler İzmir’e. HK Çiğli’de örgütlenme yaparken bu güzel insanların hepsini kendi ilişkileri içine almış. Bunlar da ‘devrimcidirler’ diyerek aidat ödemiş, dergilerini almışlar. Sonra semt komitelerine kadar gelmişler. Kürtlük özelliklerini hâlâ koruyan, Kürt sorunu üzerine konuşulduğunda dinleyen, duyarlı bir aileydi. İlişkilerimiz onlarla gayet iyiydi. Arkadaşlar da arada bu eve gelip gidiyorlardı.

Konak meydanı çok hareketliydi. İskeleden hızla Kemeraltı’na saptık. Normalde her zaman kalabalık olurdu sokaklar ama o gün

igne atsan yere düşmeyecek derecede kalabalıktı. Miting olacak alanda, işçiler, öğrenciler, kadınlar, birçok insan vardı. Bu tip mitinglere Gültepe, Çiğli, Kadifekale'den katılımlar mutlaka çok olurdu. Aynı zamanda burada yaşayan Kürt kitlesi içinde örgütlenme çalışmaları da vardı. Her grup o mahallelere rahat girip çalışma yapabiliyordu.

Dernek dışarıya taşmıştı sanki. Kalabalıktan geçilmiyordu. Zor-bela üst kata çıkarak, randevu verdiğimiz odaya geçtim. Celal de, Suruçlu Haydar da gelmiş, yanlarında bir iki genç daha vardı. Onları kastederek 'bizim taraftarlar' dediler.

"Yüksel onların da gelmesi gerekirdi," diye sordum.

Fakat kimse cevap vermedi. Suruçlu Haydar garip garip yüzüme bakıyordu. Dernekten diğer tanıdıklar da tanıyanlar da aynı şaşkınlıkla yüzüme bakıyorlardı. Yusuf Metin eliyle yanağımı işaret ederek, "Ne oldu?" dedi sessizce. "Boş ver, bir şey yok," dedim. Edremit'te evine gittiğimiz Sema da aynı şekilde baktı ama bir yanıt veremiyordum.

"Bir şey yok. Burası çok kalabalık sonra konuşuruz, ciddi bir şey yok," diyerek biraz olsun ortamı rahatlatmaya çalıştım. Haşım onlar yanıma geldiler. Haydar'la tanıştırdım onları. Haşım: "Arkadaşlar da Ulusalcı mı?" diye sordu. Evet anlamında başımı sallayınca sevinerek baktı hepsine. Biz Ulusalcılar da bir grup olmuştuk, ne güzeldi. Yüksel nefes nefese geldi sonra. Yanında kız kardeşi Aysel de vardı. "Babamla kavga edip geldik," dedi.

Türkiye'de, İzmir'de, 10'a yakın bir arkadaş grubu ile birlikte olmak çok güzeldi. Çok duygulanıyor, gurur duyuyordum. Akşamki dayağı çoktan unutmuştum bile. Bakanlar fark edip hatırlatmasalar aldırıyordum.

Dernekte herkes bir şeyle uğraşüyor, ortalık ana baba günüydü. Bazıları pankart yazım işlerini bitirmeye çalıştıkları için, bizden yer açmamızı rica ediyorlardı. Biz de salon kısmına geçerek ayaküstü konuştuk. Celal ve Suruçlu Haydar'a: "Ağabeyimle biraz tartıştık, yanlış anlamayın, kendimi o adama dövdürmem," diye açıklama yaptım. Önce güldüler, sonra ciddileştiler.

“Abin kim, ne zaman geldi, bizim arkadaş mı?” diye sordular.

Daha sohbetimiz sürüyorken ağabeyim, Baki, bibimin oğlu Haydar, kız kardeşi Aynur hep birlikte içeriye girdiler. Ağabeyim gözleriyle etrafı tarıyor, bir şey arar gibi bakıyordu. Beni görünce kalabalığı yarararak yanıma geldi ve gelir gelmez de kucaklayarak tokat attığı yerden öptü.

“Bacı özür dilerim. Affet, sonra konuşuruz,” dedi.

Herkesin içinde sarılıp özür dilemesi beni biraz utandırmıştı. Çevredekiler kimdir, nedir anlamayabilir endişesiyle ikide bir “Tamam abi, önemli değil abi,” deyip durdum. Böylece ağabeyim olduğunu çevreme duyurmaya çalıştım. Yakında olanlar ağabeyim olduğunu anlamışlardı. Celallerle tanıştırdım ağabeyimi. Baki’nin tiki tutmuş gülüyordu, bu barışma sahnesi herhalde hoşuna gitmişti. Ağabeyim mutlaka onunla kapsamlı konuşmuş diye düşündüm. O da gelip gruba katıldı, arkadaşlarla tokalaştı. O an salonda sanki sadece biz varmış gibi çok güzel bir grup, halka oluşturmuştuk. “Slogan olarak neyi atacağız?” dedim. Sonra: “Kahrolsun Sömürgecilik” diye karşılık verdi Haydar hiç beklemeden. ‘Bazı genel sloganlara da katılabiliriz’ diye karar aldık. Antifaşist, antiemperyalist içerikli sloganlara katılacaktık. Hatta ‘Bağımsız Türkiye sloganı bile yanlış olmaz’ dedim. Diğerleri nerede şovenizmi içeren slogan varsa kesinlikle onları atacaktı. Kürdistan’la ilgili bir tek slogan bile atılacağını sanmıyorduk. “Yok, miting tertip komitesi sloganlar ortak atılsın diye önde takside megafonla bağırarak, kortejdekiler de tekrarlayacaklar,” diyor Celal. Bu durumda biz, o komitenin belirlediği sloganlar dışında slogan atacaktık mecbur!

Mitinge DDKD, TKP, Kurtuluş katılmamışlardı. Bizim katılmamız olumlu etki yarattı. Görenler, fark edenler hem sevindiklerini ima ediyorlar hem şaşıyorlardı. Bir Kürt grubunun mitinge katılmasını olumlu karşılıyorlardı. DDKD’nin yaklaşımları ile bizimki arasındaki fark henüz tam olarak kavranmasa da, bir ilgi oluşmuştu. Dernek yönetim kurulundaki Halit’e, “Biz Kürdistanlı devrimciler olarak bulunduğumuz her alanda antisömürgeci, antiemperyalist, antifaşist tüm eylemlere katılırız. İlke olarak bunu

doğru buluyoruz, görev biliyoruz. Bu gösteri Türkiye’de oluyor, destekliyoruz, katılıyoruz,” dedim. Memnun olmuştu. Daha farklı şeyler tartışmadık. Sloganları da onlardan izin alarak atamazdık ya!

Kortejdeki yerimizi kendimiz belirledik. Ön kısımda işçiler -ağır- lıklı Kula mensucat işçileri- yer alıyordu. Uzun bir şerit tümüyle HK’lilere aitti. Oldukça kalabalık bir kitleyle yürüyüşe katılmışlardı. Tabanı sayı olarak çoktu. Biz onların bulunduğu şeritte aralara girdik mecburen. Yürüyüş esas olarak Basmane’den Cumhuriyet alanına kadardı. Yürüyüş, henüz tam düzen bulmamışken başladı. Yer yer aralara başka dövizli gruplar da katılıyordu. Polis engeli olabilir gerekçesiyle, örgütlenme öyle yapılmıştı. Herkes bir noktada toplanmayacaktı. Gerçi miting izinliydi ama polis böyle antifaşist içerikli bir mitingi, bu kadar kalabalık kitlelerin olduğu bir siyasal gösteriyi basite almazdı.

Her taraf polis doluydu. Sanki İzmir’in tüm polisleri o alana toplanmıştı. Resmi olanlar o kadardı, bir de sivil-gizli siyasi polis vardı. Mitingin arasına dağılmışlardı. Böyle bir gösteride ‘ele başları’ arayacaklardı kesin. Devlet en ufak bir muhalefete bile izin vermezdi. Faşist sömürgeci karakteri her yerde yansıyor. Burası İzmir’di, büyük bir sanayi şehriydi. Üniversite gençliğinin yoğun olduğu bir yerdi. Devrimci radikal gelişmeleri bağrında taşıyan bir potansiyel vardı her boyutuyla. İzmir’i bu yönüyle hep seviyordum. Bende hep bu duyguları, güveni uyandırıyor, onu canlı tutuyordu.

Basmane’de hava birden değişti. Herkes kortejdeki yerini aldı, tüm pankartlar, dövizler açıldı. Çok harika bir görüntüydü. ‘Keşke’ diyorum kendi kendime, ‘yüksek bir yerden izleyebilseydim bu görkemli yürüyüşü.’ İşçisiyle, köylüsüyle, kadınıyla yani bir bütün yoksul emekçi halklarla Kürdüyle, Türküyle, Lazıyla her milliyetten insanla faşizme karşı tek ses olmak güzeldi.

Genelde sosyal şovenizmin katı etkileri, sosyalizm, devrim, sömürgecilik gibi temel konularda ayrılıklar olsa da en küçük bir muhalefet, tepki, kavga umutlandırıyordu hepimizi. Sınıf mücadelesi ne ilginçti. Niyetlerle, arzularla yürümüyordu. Keşke! Keşke bu insan seli doğru bir öncülük etrafında, tek devrimci önderlik al-

tında örgütlendirilseydi. Ama olmuyordu. İçte birbirleriyle kavga halinde bir sol vardı. Her biri diğerini oportünizmle, reformizmle hatta giderek karşı devrimcilikle suçlayan, en ağır eleştiri ve suçlamaları birbirine yapan, parçalı, birbirine karşıt bir gerçeklik vardı.

Kürdistan Devrimi'ne yaklaşımda ise birçoğu birbirine benziyordu. Belki de tek uzlaştıkları, birleştikleri nokta da buydu. Sosyal şovenizmi inceltmenin ne yararı olacaktı ki! Oysa gelişme sağlayacak, Türkiye Devrimi'ne de çığır açtıracak en temel olgu Kürt sorununa yaklaşımdı. Bu konuda ufak bir adım, herhangi sıradan bir destek, bir slogan, bir tek söz bile kıyamet gibi gelişme sağlatırdı. Çünkü bu içte sınıf öncülüğünü netleştirirdi. Tarihi doğru bir rotaya sokardı, halk gerçekliğine doğru yaklaşımı sağlatırdı. Fakat çok dogmatik yaklaşılıyordu. 'Sovyetler on altı cumhuriyetli' tek bir merkezi parti (Bolşevik Partisi) vardı. Çin, yarı sömürge, yarı feodaldi. Bir tek parti (Çin Komünist Partisi) öncülüğü vardı. Yarı sömürge'nin sömürgesi olmaz gibi değerlendirmeler tekrarlanır dururdu.

Yürüyüş devam ederken bir ara HK'nin kortejinde "Kürt halkı üzerindeki milli zulme son!" sloganı atılmıştı. Aynı slogan pankart olarak da taşınıyordu. Diğer grupların da "buna benzer sloganları vardı, fakat çok sıradan bir sorun, devrimin küçük bir sorunu, bir azınlık sorunu gibi bile ele alınmıyordu. Hâlâ "Milletler özgür, haklar birlik olmalı" dövizini vardı, o dikkatimi çekiyordu. O slogan atıldığında biz de "gönüllü birlik" diye bağıracaktık.

Sloganların başlaması ile birlikte ortalık inliyordu. En başta "DGM'ler kapansın", "Ne Amerika ne Rusya, bağımsız Türkiye", "İşçiler genel greve" sloganları atıldı. Bu sloganlar herkesi coşturduğu gibi bizi de coşturdu. Özellikle de işçiler coşuyordu. Bu sloganı duyunca tüm işçiler yumruklarını daha sert sallıyorlardı.

"Kahrolsun faşist diktatörlük. Kahrolsun oligarşi!"

Onlara katıldık. Biraz ara verince biz: "Kahrolsun sömürgecilik!" sloganına başladık. Sayı olarak az olduğumuz halde ses çok gür ve düzenli çıkıyordu. Önde ve arkadaki sıralar da bize katılınca, bizim sloganımız ortalığı adeta inletiyordu. Büyük bir se-

vinçle, tekrar tekrar aynı sloganı atmaya devam ettik. Biz slogan atarken bir koşuşturma başladı. Korteji denetleyen kırmızı kolluklu görevliler slogan atışının nereden yönetildiğini anlamaya çalışıyorlar, arada bağıryorlardı:

“Bu slogan atılmasın. Belirlenen sloganlar atılacak.”

Haliyle tartışmaya başladık görevlilerle. “Biz Kürdistanlı Devrimcileriz, kendi sloganımızı atıyoruz. Çok genel ve aynı zamanda temel bir slogan, engelleyemezsiniz,” diyerek, onları önce ikna etmeye çalıştık. Fakat dinlemediler. Görevliler de çoğaldı, konuşmalar ve tartışmalar yayıldı. Haydar, Celal, Yüksel ve ben her birimiz bir yerde tartışıyorduk.

“Tertip komitesinin kararı var, tespit edilen sloganlar dışında slogan atılmayacak. Kürdistan Devrimcileri de nereden çıktı, genel düzene uyacaksınız,” dedi biri.

Tehdit ediyorlardı açıkça. Sertleşti tartışma. Polis önce seyrediyordu. Arada tanıyanlar geldi. İsmi vererek:

“Genel karar var, düzeni sağlamak zorundayız, örgütlerin ortak kararıdır, örgüt iradeleri hiçe sayılamaz.”

“Biz de örgütüz, sizin izin verdiğiniz ölçüde mi irademizi ifade edeceğiz? Bunun devrimcilikle ne alakası var? Ezen ulus devrimcilerinin tavrı bu olamaz. Biz görevimizi yapıyoruz. Bütün genel sloganlara katılıyoruz. ‘Bağımsız Türkiye’ sloganına katıldık. Ama siz ‘Kahrolsun sömürgecilik’ sloganını yasaklıyorsunuz, atmanız gerekirken yasaklıyorsunuz, üstelik bizi tehdit ediyorsunuz. Şovenizm bu kadar iliklerinize işlemiş,” dedim. Daha önce tartışan kişi bu sözlerim üzerine, “Çok oluyorsun,” diyerek üzerime yürüdü.

Ardından polis de karıştı duruma. Ağabeyim onlar da bu tavra dayanamayınca çekişme oldu aramızda. Ardından bu defa öfkeyle: “Kahrolsun sömürgecilik!” diye yine bağırdım. Slogan arkaya kadar yayıldı, yaklaşık elli yüz kişilik bir grup daha katıldı bana. Bize müdahale edenlere de: “Siz de ‘yaşasın sömürgecilik’ deyin, sizin yaptığınızı polis bile yapmıyor, utanın!” demeyi de ihmal etmedik.

Çok zoruma gitmişti bu yaklaşımlar. Bir türlü kabullenmek, inanmak istemiyordum. Sonra kendi aralarında konuşarak birbir-

lerini sakınleştirdiler. Aslında sloganı kendi kadroları da atınca geri adım atmışlardı. Ama onları da “Ne yapıyorsunuz, örgüt içinde örgüt mü yaratıyorsunuz?” diyerek susturmaya çalıştılar. Arkadaşlar, “Tahrike kapılmayalım, bunlar provokasyon yaratabilir,” diyerek herkesi uyarıyorlardı.

“Ne yaparlarsa yapsınlar, biz onlardan izin alarak slogan atmayacağız. Bu alan kimsenin tekelinde değil, devrimciler yürür ancak,” diyerek tepkimi dile getirdim. Ağabeyim tüm yürüyüş boyunca hep yanımdaydı. Kol kola atıyorduk sloganları.

Kavga bizi birbirimize daha yakınlaştırmıştı. Arada arka tarafa bakıyordum. “Kahrolsun sömürgecilik” sloganına katılanların çoğu tanıdık. Baki, Haşim, Hasan Ali. Adamlar kendi elleriyle bölünme yaratıyorlardı. “Kahrolsun sömürgecilik!” atılmayacak da neyin nesiydi! Kim kime yasak getirebilirdi? Bunun mantığı neydi? “Milletler özgür, halklar birlik olmalı” sloganına karşı “Gö-nüllü birlik” diye bağırıyorduk. Artık saldırmıyorlardı. Biz de tahrik edici tarzda uzatmıyorduk.

Cumhuriyet alanında Atatürk’ün heykelinin etrafı dövizlerle doluydu. Miting burada başladı. Konuşmalar yapıldı. Konuşma sırasında da sık sık sloganlar atılıyordu. Burada da istikrarlı bir biçimde kendi sloganlarımızı atmıştık. Bir ara Celal arkadaş tok bir sesle ve Kürtçe ‘Bijî Tekoşîna Rizgariya Netewa Eritre!’ sloganını attı. Konuşmacı o anda Eritre’den bahsetmişti. Celal ardından “Peki burnunuzun dibindeki Kürdistan’ı niye görmüyorsunuz?” diye bağırdı.

Biz de ‘Kahrolsun şovenizm, sosyal şovenizm!’ diyerek destekledik onu. Küçük ama devrimci bir gösteri, bir tavır olmuştu bizimki. Sona doğru HK’lilerin dernek yöneticilerinden Haluk geldi yanımıza. Baki de yanımdaydı. Yaşanan olayı açıklamaya çalışıyordu: “O olay tatsızdı. Bizim haberimiz yoktu, arkadaşlar tanımamışlar sizi. DDKD’liler de katılmamışlardı. Bir provokasyon yaratılmak isteniyor diye düşünmüş arkadaşlar. İlk kez bu tür sloganlar atılıyor, doğrudur, belki bizler “Kahrolsun sömürgecilik!” sloganını henüz programımıza almadık ama atılmasına da tepki

vermek iyi bir şey değildi. Yarın dernekte konu üzerine toplantı yapacağız. Resmi olarak orada özür dileriz ama ben şimdiden özür diliyorum arkadaşlar adına.”

Bu iyi bir gelişmeydi. Sevindirmişti bizi. Devrimci tavrı böyle olurdu. Demek ki normaldi, bunların da birbirlerinden haberleri yoktu. “İyi ki büyümedi ve erken tatlıya bağlandı,” diye konuştuk kendi aramızda. Ağabeyim daha çok sevinmişti böyle bir tavra.

Tüm engelleme çabalarına rağmen o mitingde kendimizi ifade etmemiz iyi olmuştu. En azından tartışılacak, ilgi geliyecekti. Olumlu veya olumsuz herkes Kürdistan Devrimcilerini tartışacaktı.

Aslında daha çok kendi içlerindeki çatlak kaygılandırıyordu onları. Saygı duymak gerekir demiş olsalar da, kendi saflarındaki Kürdistanlı kadroların örgüt kararı dışına çıkmaları kaygılandırmıştı onları. Sorun bir slogan da olsa, ayrı tavrı takınmaları onlar açısından önemliydi. Yanlışsa neden atılmıştı, atılması onlara karşı tavrı kaçınılmazlaştıracaktı. Örgüt kararı olmadan slogan atma ‘örgüt içinde örgüt yaratma’ tavrı olarak görülmüştü. Tepkileri açıktı. Baki de durumun ciddiyetinin farkındaydı. En çok da ona kızmışlardı. Olsun, bu bir gelişmeydi. Çelişkiler sorunun daha çok tartışılmasını, arayışları geliştirirdi. Belki Baki’nin de tavrı netleşirdi bu sayede.

Miting dağıldıktan sonra, hep birlikte yemek yemeye gittik. Ağabeyimle son kez yemek yedik. Celal ve Suruçlu Haydar arkadaşlar da bizimle birlikteydi. Ağabeyim konuyu yeniden açtı. Bu defa daha sakin konuştuk. Mutluluk, sevgi, birlik olguları bu konuşmayla daha da netleşti.

“Ben iyi yapmadım, madem evden kaçtım, daha başka bir yere gitmeliydim. Geleneksel ilişkilerden kopmaya çalışırken hiç de farklı olmayan yeni bir ilişki düzeni içine girdim. Bunun sancıları, yarattığı ruh halinin sonuçlarıydı hepsi. Baki’nin benim bu arayış sürecimde yardımcı olmadığını, tam tersine yararlandığını gördüm. Kurtulmak istedim, bocaladım, yalnız başıma altından çıkamadım. Çevrenin yaklaşımları beni etkiledi. Bazen sonuçlarını hiç düşünmeden, her şeyi karşıma aldım, bazen de duygularım beni yön-

lendirdi. Yanlış gördüğüm noktada sonuna kadar dayatmak, zararını gördükten sonra dönüş yapmak iki farklı sonuç ortaya çıkardı.

Birincisi doğru olanıydı. Kuşkusuz o yöntemde yetersizlikler olabilir, belli zararlar görülebilir. Ama en az zararla doğruyu yakalamak en akıllıca yoldur. İkincisinde kayıp, yenilgi kaçınılmaz olabiliyor ya da bedel ağır olabiliyor. Bende, bedel hep ağır oluyor, ağırlaştırıyorum kendi yöntemlerimle. Sizin yanınıza gelebilirdim. Ankara'da dayatıp arkadaşların yanında kalabilirdim. O zaman bu kadar şey yaşanmazdı.”

Bu sözlerimden sonra ağabeyim de, aldığım kararlara saygı duyduğunu, bu konuda zorlamanın doğru olmadığını, Baki'nin de artık dürüstçe karar vermesi gerektiğini söyledi. Haydar: “Biz de geniş bir şekilde konuşuruz, sorun çözülür, o kadar büyütmemek lazım” dedi.

Ağabeyimi o akşam yolcu ettik. Ankara'ya, oradan da Dersim'e geçeceğini söyledi. Ankara'da arkadaşlara uğrayacağını, Dersim'de de aileyi ikna etmek için ne gerekirse yapacağını, çaba sarf edeceğini söyledi.

Ağabeyimin ikna olması önemliydi benim için. “O ikna olursa diğerleri de ikna olur,” diye düşündüm. Kendime güvenim daha arttı bu ziyaret sonrası.

Alsancak'taki işi bırakarak, Bornova yolu üzerinde üzüm fabrikasında işe başladım. İşsiz kalmak beni olumsuz etkiliyordu. Çalışmak iyi geliyordu. Aynı zamanda maddi durum da sorun oluyordu. Otobüs biletlerini bile alacak para kalmıyordu bazen.

Ertesi gün yapılacak toplantı için Kemeraltı'ndaki Halkın Kurtuluşu'na ait derneğe gittik. Toplantı hemen başladı. “Toplantı önce dışa dönük daha sonra içe dönük olacak,” şeklinde bir ön açıklama yaptı Halit ve ardından konuşmasına başladı:

“Arkadaşların bildiği gibi DDKD, Kurtuluş, TKP hariç, diğer tüm fraksiyonların katıldığı bir miting düzenlendi. Antifaşist tüm güçlere açık, uzun bir kitle yürüyüşü olarak planlanmıştı etkinlik. Binlerce kişinin katıldığı, bir antifaşist gösteriydi bu. Faşist iktidara bir tehdit, DGM'lerin deşifre edilmesi idi. Kuşkusuz bu mahkemelerde Kürt ve

Türk halkının devrim davasına gönül vermiş evlatları yargılanıyor. Devlet Kürtler üzerinde zulüm uyguluyor, bunları görmezlikten gelen, bunu programına almayan hiçbir devrimci hareket olamaz. Biz Halkın Kurtuluşu olarak milli meseleyi programımıza aldık ve yoğunca tartışmaya açtık. Yakında görüşlerimiz daha derli toplu olarak yayınlanacaktır. Bu konuda da arkadaşlarla (bizi kastediyorlar) tartışabiliriz. Bunu dernekte yapabiliriz. Mitingimiz bazı ufak tefek sorunlar dışında başarılı bir şekilde tamamlandı. Mitingin bir tertip komitesi vardı, katılan grupların temsilinden oluşuyordu. O komite her hareketinde etkinliğe iradesini yansıtıyordu. Tespit edilen sloganlar vardı, onlar ortak atıldı, ayrıca gruplar kendi temel sloganlarını da attılar.”

Devamında grup adını bilmediğinden değil, biraz da hareket olarak muhatap alma yerine “bazı Kürt arkadaşlar” diyerek kendi yaklaşımlarının özünü de ortaya koymuş oldu.

“O arada bazı Kürt arkadaşlar değişik sloganlar attılar. ‘Kahrolsun sömürgecilik’ sloganı yanlış değil, genel bir slogan. Açık söylemek gerekirse; Ankara’da bizim arkadaşlar da bu sloganı atmışlardı. Fakat biz bu konuda henüz karara ulaşmamıştık. Merkezi karar bize ulaşmamıştı. Bu yüzden atmadık. Örgüt işleyişi açısından doğru olan da buydu. Ama bazı arkadaşlar bu konuda duygusal davrandı, adeta grup içinde grup oluşturdular. Bu arkadaşlara eleştirilerimizi farklı zeminlerde geliştireceğiz, gerekli tavrı koyacağız.

Yalnız Kürt arkadaşlara karşı tavır doğru değildi. Korteji denetleyen gözcü arkadaşlar daha olgun yaklaşabilirlerdi. Tepki gösterenler içinde diğer gruptan arkadaşların da olduğunu sanıyoruz. Arkadaşlar adına özür diliyoruz kendilerinden,” diyerek toplantının ilk gündemini kendileri açısından belirtmiş oluyorlardı.

Biz iki arkadaş da konuştuk. Ezen ulus devrimcilerinin görevlerini hatırlatarak, bu yönlü beklentilerimizi, dayanışma istemlerimizi belirttik. DDKD’lilerin böyle bir mitinge katılmamalarını eleştirdik. Onların sınıf özelliklerini de koyarak, Kürdistan Devrimi’nin temsilcileri olmadıklarını, küçük burjuva milliyetçi nitelikleriyle de sonuna kadar mücadele edeceğimizi söyledik. Toplantıda herhangi olumsuz bir durumla karşılaşmadık. Kendi aramızda da böyle bir platformu hangi

amaçla yaparlarsa yapsınlar, hesapları ne olursa olsun olumlu olarak değerlendirdik. Fakat ilginç bir çıkışı yine Baki yaptı:

“Ulusalci arkadaşlara karşı tavrı ben de eleştiriyorum. Bunun için böylesi bir toplantı gerçekleştirilmesi olumludur. Ekleyeceğim fazla bir şey yok. Bizim içine girdiğimiz tutuma gelince, doğrudur, tamamen duygusal bir çıkıştı. Objektif olarak ‘grup içinde grup yaratmaktı.’ Milli meselenin tartışıldığı bir süreç, hareket kendi içinde henüz bir karara ulaşmamışken, ‘Kahrolsun sömürgecilik’ sloganını atmak tüzüğe aykırıdır. Kendim sloganı yanlış bulmuyorum, bu konuda olumlu bir karar çıkacağına da inanıyorum.”

Böyle bir açıklama yapmak zorunda mıydı? O grupla ayrıca konuşulacağı başta açıklanmıştı. Baki neyin namusunu kurtarıyordu? O an bu davranış bende müthiş bir öfke yarattı. Bununla ne yapmak istiyordu. “Duygusal davrandık, slogan attık.” Ne kadar garip! Bunlar bu kadar çok mu örgüt tüzüğüne bağlıydılar? Siyasi ahlak bu muydu? Kendi halk gerçekliğinden bu kadar uzak, adeta ona sırtını çevirmiş gidiyorlar ama nereye gittikleri de belli değil? Bu ahlak oluyor, bu devrimcilik oluyor ama kocaman bir gerçeği en çok sahiplenilmesi gereken yerde ve zamanda ifade etmek ahlaksızlık oluyor!

Ezen ulus devrimcilerinin sosyal şovenizm zemininde biçimlenişi, onun ruh hali ve tepkileri hiç kabul edilecek gibi değildi. Kaybedecek neleri var ki? Kariyer mi? Hayır, görülüyor o noktada en hamalca çalışan bunlar. En pragmatist yaklaşımlarla, dürtülerle çalıştırılan, sağa sola koşuşturulan, üstüne üstelik çok da dikkate alınmayan yine bunlar. Kariyere göz diktikleri de yok! O halde bu kadar ezilip büzülme, bu kadar ikirciklik, kaygı niye? Anlaşılması zor bir durum.

Çok kalmadık dernekte. Daha fazla kalmanın, bu tür saçmalıkları dinlemenin bir anlamı da yoktu zaten. Ayrılmadan önce Haydarlarla konuşarak bir durum değerlendirmesi yaptık. Hepimiz toplantıyı olumlu değerlendirdik. Hiçbir şey olmasa bile tartışma geliyor, gündemleri değişiyordu. Bu iyi bir gelişmeydi. Bunun yanı sıra yaşadıkları çelişkileri de görmüyor değildik. İçten içe çelişkileri var ve dışa yansıtmak istemiyorlardı, bu da doğaldı. Baki

onlar da herhalde resmi olarak yayınlanacak milli meseleye yaklaşımın nasıl olacağını bekliyorlardı. “Belki toplu kopuş olabilir, Baki politik yaklaştı,” diye yorumladı Haydar bu çıkışı.

Ben bu düşünceye fazla katılmadım, az da olsa tanıyordum çünkü Baki’yi. Fakat her şeye rağmen HK ile ilişkilerimizi sürdürme kararı aldık, sonra dağıldık.

ilk işçi direnişi, ilk açlık grevi

İzmir’de yaşadığım çatışma ve çelişkiler beni daha çok biliyor, keskinleştiriyordu. Ülkeden, örgütten kopuk, uzak ama nerede ve hangi koşulda olursa olsun onu kendi çapında savunan, onun bir parçası olduğuna inanarak hemen her şeye karışan biri durumundaydım. HK’de “grup içinde grup oluşturanlardan” bir kısmıyla İnciraltı’nda veya uygun yerlerde bir araya gelip kitap okuyor, tartışıyorduk. Bunlar daha çok Dersim kökenli kişilerdi. Benim için de iyi bir eğitim süreci oldu bu dönem. Okuma, araştırma, tartışma teorik, ideolojik bilgilenmeyi kendi içinde belli bir sisteme kavuşturmaya katkı sunuyordu. Fakat onları harekete mal etmeye yetmiyordu henüz, sonuca götürmüyordu.

Nihayet bir süredir propagandası yapılan milli mesele Halkın Kurtuluşu dergisinde çıktı. Aslında illegal broşürlerini Baki bana okutmuştu, oradakinin daha da daraltılmışı oluyordu dergide çıkanlar. Tartışmalar çok farklı gelişmeyecekti fakat eleştiriler, tartışmalar daha somut temellere dayandırılmış olacaktı. Referandumla milli meseleyi çözmeyi önüne koyan HK, ölü bir tahlille fazla etki yaratamazdı, bu çok açıktı. İsveç-Norveç örneğinden yola çıkarak ölü bir Kürdistan’a fetva okumuştı sadece. Köleliği bir kader olarak gören bir halka, ayrılıp ayrılmama, özgürlüğünü tanıma ya da önüne tercih hakkı koyma ne kadar ters yüz ediyordu gerçekliği.

Sosyalizmin ruhu sızlıyordu! Ezen ulus devrimciliğine sosyal şovenizm mazbatası veriliyordu. Bunlar derneklerde, evlerde, kampüslerde çokça tartışıldı. Baki bu süreçte Kürtlüğün namusundan

yana tavır takınmaya başladı. Kendi içlerinde de tartışmaları sürüyordu. Birlikten yana samimiyetimi yokluyor ve daha yakın ilişkiler içinde sağlıklı sonuca ulaşılacağına inandığını öne sürüyordu. Belirlediğimiz süre henüz dolmadan bir evde yine bir araya geldik. M. Ali, amcam, İbo ve Meto ziyaretimize gelmişlerdi. İzmir Nergiz’de, Ovacıklı bir ailenin evinin iki odasını kiralamıştık. Aynı evin bir odasını onlar, diğer yerleri ise ortak kullanıyorduk. Kiradan tasarruf oluyordu bu sayede. Aynı bir ev daha pahalıydı. O şekilde dikkat çekmiyordu, içi fazla dolu olmayan ama dıştan görünümü lüks bir evdi.

Sakine ve Zahide adlı iki genç kız ve bir de erkek kardeşleri vardı, anne ve babaları ise Almanya’da yaşıyordu. Zahide, Ovacık’tan beri TIKKO’culara sempati duyuyordu. Bu nedenle İbo onlara aşiret üyeleri gibi yaklaşıyordu. Küçük genç kız Sakine fazla ilgilenmezdi siyasetle. Bir süre onunla beraber üzüm fabrikasında çalıştık. Bu çalışma çok kısa sürdü. O iş yerinde örgütlenme yaratmak zordu. Ama kafama koymuştum. İşçi direnişini örgütleyeceğim ve bizzat öncülüğünü yapacağım bir iş yeri arıyordum. Bu bir tutkuydu benim için, ayrı bir coşku veriyordu.

Sonunda istediğim koşullara uygun Bornova yolu üzerindeki bir fabrikada işe başladım. Oraya da HK’li Gülsüm’le girmiştik. Bu tür işleri biraz da Baki ayarlıyordu aslında. Hangi işyerinde işçi alınıyor, hangisinde çalışma zemini var hepsini bilirdi. Alman-Türk ortak yapımı bir fabrikaydı. Kendi içinde birkaç üniteden oluşan, işçisi kalabalık, personeli özel bir fabrikaydı. Giriş kapısından içeriye girene kadar bütün formaliteleri iyi yerine getirilen, denetlenen bir çalışma sistemi vardı. Giyim odasında herkese ait çelik dolaplar vardı. Beyaz önlükler ve beyaz başlıklar giyip içeriye giriliyordu. Arada çay molası için yirmi dakika, öğlen yemeği için yirmi beş dakika zaman veriliyordu. Yemek saatinde koşarak gidip kuyruğa giriyorsun ve son hızla yiyip çıkıyorsun, tabii arkaya kalanlar hiçbir zaman yemeklerini bitiremezler ve doymazlardı. Bütün personel de aynı yemekhanede yemek yerd. Çalıştığım diğer fabrikalarda böyle değildi, biz patronun ya da diğer özel personelin ne yediğini, nerede yediğini bile bilmezdik.

Yavaş yavaş kimlerin, hangi grubun kadrolarının fabrikada olduğunu öğrenmeye başlamıştım. TKP'den, TİKKO'dan ama en çok da HK'den erkek kadın karışık kadrolar vardı. Çoğuyla sohbet edip diğer iş yerlerinde yapılan yanlışlardan ders çıkarmak gerektiğini birbirimize söylerdik. Ayrıca fabrikanın personeli de her şeyi daha sıkı tutuyordu.

Nergiz'deki evden ana yola kadar her sabah koşu yapardım. Servisi kaçırmak istemezdim. Bu çalışma diğer çalıştığım tüm yerlerden çok daha fazla zevk veriyordu bana. Hedefimizde direniş vardı. Bunu başarmakta kararlıydık. Ümran, Gülistan, Mahmure ve daha başka devrimci işçilerle ortak yanıımızdı bu. Mahmure Bulgar göçmeni, sarışın mavi gözlü, güzel çekici bir genç kızdı. Ayrıca becerikliydi. O daha önce işe girmişti. Güven vermiş, ustabaşı olmuştu. Fabrikada ustabaşı olmanın avantajları vardı. Dikkatli çalışırlarsa uzun süre deşifre olmadan kalabilirlerdi. Bu grubun TKP'lilerle araları fazla iyi değildi. TKP'li Nesrin radikal değildi, sendikal mücadele anlayışları onun yaklaşımlarına da yansırı. Fakat yanaşmazdı, gizlilik pozlarıındaydı. Esas sorun direnişe yaklaşım mantığıydı.

Çalıştığımız bölümde kumaşlar parça parça dikilip, son şekli veriliyordu, sonra ambalajlanıp hazır hale getiriliyordu. Her bölümün bir ustabaşı vardı, sürekli denetlerdi. Zaten öyle bir sistem kurulmuştu ki, çalışanlar bir dakika bile boş kalmıyordu. Bir önceki sıra bir parçayı dikip hemen yan taraflarındaki masalara bırakıyorlar, bir sonraki sıra onun bir parçasını daha dikeyor ve tüm parça çıkana kadar bu şekilde devam ediyordu. Bu tarza göre normalde her işçi çalıştığı sekiz saatlik sürenin parasını alıyordu. Mesai yapan da ek bir para alabiliyordu. Fakat bir süre sonra her işçi çıkardığı parça kadar para almaya başladı. Bu çalışma sistemi rekabeti de körüklüyordu. Her işçi, daha fazla parça çıkarmak için müthiş bir güç harcıyordu. Bunun yanında kalite de önem kazanıyordu, iyi dikiş olmayınca direkt yevmiyeden düşürülüyordu. Paralar haftalık veriliyordu, iki yüz elli, iki yüz yetmiş, üç yüz lira civarında oluyordu genel olarak. Bunu geçmiyordu.

İşçiler Türk-iş'e bağlı Teksif sendikasına üyeydiler. Alınan paradan en az on yere kesinti yapılıyordu. Sendikaya, sigortaya, yemeğe derken çok cüzi miktarda bir şey kalıyordu herkese. Fabrikada on, on iki yıldır çalışan işçiler vardı. Genelde hepsi bu uygulamadan rahatsızdı. Ayrıca iş koşulları da zorluyordu. Bir yemeğe bile yarım saat ayrılmıyordu. Koşuşturmadır gidiyor ve bundan kazançlı çıkan patronlar oluyordu. Ustabaşlarına sus payı veriliyordu. Diğer çalışma yerlerinde olduğu gibi burada da "küçük patron" ya da "patroniçe" rolünü oynuyorlardı usta başları. Fakat uzun süre çalışan ve aynı zamanda örgütlenme çalışması yapan ustabaşları da vardı. Bunları çok kısa olan çay molalarında ve yemeklerde öğreniyorduk. Tanıyanlar beni onlarla tanıştıırıyordu.

İşçilerin bir kısmı kendi halinde olsa da genelde politize olmaya açık, sorunları görebilen ve işçi direnişlerinden etkilenen kesimlerdi. Bu açıdan diyaloga, ilişkiye geçmede çok zorlanmıyorduk. Kısa sürede her birimiz epey çevre edindik, ilgi çeken şeyler neyse onları çoğaltmaya çalıştık. Kürt, Kürdistan sözcüklerini çok azı hariç yeni duyuyorlardı.

Örgütlenme yapan kadrolara açıkça Kürdistanlı bir devrimci olarak çalıştığımı, her fabrikada işçi direnişleri için ne gerekiyorsa onu yapmaya hazır olduğumu, bunu bir görev bildiğimi söylüyordum. Burada işçileri Kürdistan devrimcileri adına örgütlenme yerine, kendi öz sorunları temelinde örgütlenme, iktidara yöneltme ve Kürdistan halkını, onun yaşadığı gerçekliği tanıma, onunla dayanışmanın anlamını kavratma, bu noktalarda duyarlı kılma, bilinçlendirme hedefini koymuştum önüme. Diğer örgütten arkadaşlara da "Bu işi beraber ama bu temelde, bu temel ilkeler etrafında yapalım," demiştim. Onlarla ilişkilerimde şovenizmin etkilerini kırmayı, onlara da görevlerini hatırlatmayı amaçlıyordum. Tabii hepsi de kendi gruplarının bakış açıları neyse o çerçeveyi esas alıyorlardı. Ama benim yaklaşımım onları hem şaşırtıyor hem de kendi çapında olumlu bir dayanışmaya, birlikte bazı ortak şeyler yapmaya zorluyordu.

Grevi örgütlenme koşulları gayet olgundu. Önemli olan bu koşulları doğru değerlendirmek ve yönlendirmektir. Tüm işçilerin çı-

karlarını temsil eden bir çalışma olması, en azından çoğunluğu ikna edebilecek bir niteliğin somut olarak görülmesi şarttı. Bazı fabrikalarda grev kırılcılığı çok kolay oluyordu, sonuçta grev siyasi amacına ulaşamıyordu. Bunda bu grupların sınıf özelliğinin, sendikal mücadeleye, işçi direnişlerine bakış açısının belirleyici rolü vardı.

Sol grupların kendi aralarındaki çelişkileri, birbirlerini yadsıma, ortak yanlar bulma yerine birbirlerini karalayan, çelişkileri derinleştiren ve ayrılığı körükleyen yanları öne çıkarma tavırları olduğu gibi fabrikalara da yansıyor. Bu doğal olarak işçilerin sayısal ve nitelik gücünü de bölüyor, güvensizlik yaratıyordu. Kitleleri öz sorunları doğrultusunda uyandırma, örgütlenme ve harekete geçirmeden ziyade bazı ekonomik talepleri öngören, siyasi hedefleri slogan düzeyinde kalan dar bir çalışma yürütüyorlardı ve çok ilginç bir yarış içinde kelle sayısı arıyorlardı. Bu özellikleri çok belirgindi. Bunu bana karşı yapmalarının bir anlamı yoktu, ellerinden o kozu almıştım. Daha baştan itibaren dayanışmayı, birlikte mücadeleyi esas almıştım. Doğru bulduğum her şeye onlardan daha istekli, daha ateşli katılıyordum. Bu, onların da uç yaklaşımlarını gemliyor, bana karşı saygı ve sevgiyi artırıyordu.

Genellikle hafta sonları bir araya gelip tartışıyor, durum değerlendirmesi yapıyorduk. Onların kendi aralarındaki toplantılarına direkt katılmasam da aynı içerikte benimle de konuşuyor, tartışıyorlardı. Hatta bazen toplantıya katılmamı da istiyorlardı. Bu toplantılarda fabrika çalışmaları değerlendiriliyor, ortak neler yapılabileceği kararlaştırılıyordu. Öncelikli çalışma işçileri DİSK'e bağlı tekstil sendikasına kaydetme, kendi temsilcimizi kendimizin seçmesi vb oldu. Bunların ardından örgütlenme, genel eğilimi tespit etme yönlü çalışmalara ağırlık vermeye başlamıştık. Sendikada da bu gruplara bağlı kadrolar vardı. Bu işi biraz da onlarla koordineli yapıyorduk.

Bu arada beklenmedik bir ziyaret oldu. Arkadaşların benimle ilişkiye geçmelerini bekliyordum. Fakat bunun için Şahin Dönmez'in gelebileceğini tahmin etmiyordum. Suruçlu Haydar'la birlikte fabrikanın önünde beni bekliyorlardı. Ben de o sırada kapıda

tekstile kaydedilmek üzere imzatopluyordum. Bir işçi ziyaretçimin olduğunu söyledi. Uzak değillerdi, gözlerimle etrafı taradım, Şahin Dönmez ve Haydar'ı gördüm. Hemen kağıdı kalemi başka bir arkadaşına devredip onların yanına gittim.

Sevincimi her davranışıma da yansıtıyordum. Ülkeden bir arkadaşın gelmesi direkt bağ kurma anlamına geliyordu. Bir otobüse binip Nergis'teki eve gittik. Şahin evi dıştan görünce: "Bayağı lüks bir ev," demişti. Ama içeriye girince hayal kırıklığına uğramıştı. Herhalde dayalı döşeli bir daire sanmıştı. Yerde eski bir halı parçası vardı. Bizim cacimler bile onun yanında lüks kalırdı. Tüyleri dökülmüş ve yanıkları olan bir halı parçasıydı. Birkaç somya ve örtüsüz yataklar vardı. "Tam bir işçi evi, bekar evine benziyor," demişti gördüğünde. İlk girişteki sözünü geri almış oluyordu böylece.

Haydar, ilişkilerimizi, neler yaptığımızı anlatmıştı. Şahin konuşma aralarında bunları bildiğini ima ediyordu. Bize ülkedeki gelişmeleri aktardı. Katılımın her geçen gün arttığını söyledi. Arkadaşların Antep, Batman, Urfa, Mardin, Dersim, Kars ve Diyarbakır gibi yerlerde çalışma yürüttüklerini, gençliğin diğer gruplardan hızla koptuğunu, saflara kaydığını söyleyince ben hemen HK'deki çelişkileri de araya sıkıştırdım. Onlarla konuşulursa kesin bize geçme olasılığının artacağını belirttim. Haşim ve bazılarının ismini verdim.

Demirler HK'nin kemikleşmiş kadrolarıdır. Aışan ve Hüseyin Demir'den söz etti. Onları da ta kışladan tanıyordum. "Ama Haşim bize geçerse o aileyi etkileyebiliriz," dedim. Mazlum arkadaşın öğretmen kardeşinden, Yüksellerden bahsettim. Tabii evdeki çelişkilere fazla girmedim. Kendisi sordu: "Baki, İbrahim ne yaptı? Herhalde daha HK'nin kuyruğundasın?" Baki ağzında geveleyerek, "Yok, kuyrukçuluk suçlamasına katılmıyorum. Tartışıyoruz, Sakinc'yle çok tartıştık, aslında ortak noktalarımız da var. Ayrı örgütlenme buna engel değil biraz daha tartışabiliriz," diye cevap verdi.

Ben o konuya girilmesini istemedim. Baki aynı şeyleri tekrarlayıp duracak, Şahin de "kazanabiliriz" diyerek, sorunun iç yüzünü anlamadan belli bir yargıya varacak. Daha sonra Şahin: "Konuyu

geniş konuşmak istiyorum,” deyince Baki biraz bozuldu. Yemek yaparken Baki, Şahin’den fazla hoşlanmadığını, konuşmalarının tahrik edici olduğunu, aramızdaki soruna objektif yaklaşmayacağına inandığını söyledi. “Biraz da kendimize güvenelim, kendimiz çözelim, başkalarını karıştırmayalım, birleştirici olmuyorlar,” dedi. Konuşması beni öfkeliendirmişti. “Arkadaşlarıma önyargılı yaklaşamazsın, sen de birçok arkadaşını getirdin, tartıştık, bu konuda her şeyi arkadaşlarımla konuşmak istiyorum, bilsinler, bizim aramızda yaşanan sorunları!” dedim. “Sen bilirsin,” diyerek konuyu kapattı. Memnun olmadığı, endişe taşıdığı her halinden belliydi.

Şahin ile ayrı konuştuk. Tüm süreci Dersim’den başlayarak ayrıntılarıyla anlattım. Arada, konuyu kendi istediği biçimde değiştirmesine izin vermedim. “Dinleyin, her şeyi anlatmak istiyorum, arkadaşların bu süreci nasıl geçirdiğini bilmelerini istiyorum. Gelmeniz iyi oldu, kararım ülkeye dönmektir, siz gelmeseydiniz de ben gelecektim. Fakat bu fabrika işi var. Hatta çantamı da hazırlamış fırsatı kolluyordum, uygun bir şekilde gelmeye çalışıyordum. Ama ilk etapta nereye gideceğimi bilmiyordum. Başta Ankara’ya gelip oradaki arkadaşlar aracılığıyla, ülkeye gitmek istiyordum. Yeter artık, her defasında sorunun çözüldüğüne çözüleceğine inanmak, ardından yeniden aynı şeyleri yaşamak yıpratıcı oluyor!” dedim.

Konuşmam onu şaşırtmıştı. Bu kadar çelişki yaşadığını, ülkeye gitmek istediğini bilmediğini, tavrımın da genelde olumlu olduğunu söyledi. “Fakat kazanılabilir de,” dedi. Bunu pek emin olarak söylemedi, sanki ‘arayı bozmayayım’ der gibi kendisini zorlayarak söyledi. “Daha sonra ayrıntılı bir şekilde konuşur, bir karara ulaşıyoruz,” diyerek konuyu kapattı. Bunun bir erteleme olacağı kaygısı doğmuştu içimde. Acaba kendisine mantıklı gelmedi mi? Ayrılma gerekçelerim açıktı. İdeolojik farklılık nedeniyle ayrılmak! Herhalde alışık olunmayan bir durumdu.

Şahin, sabah bir süre de Baki’yle konuştu. Baki endişelerini Şahin’e de söyledi. Şahin: “Hayır, biz kimseyi ayırmıyoruz. Arkadaşın kendisi burada, kendi kararını kendisi verir, biz tam tersine kazanmak isteriz,” dedi.

O akşam İnciraltı'nda sosyal emperyalizm konusu tartışılacaktı. Dev-Genç ve HK'nin organizasyonuydu ama diğer tüm gruplar da katılacaktı. Her iki grubun da sorumluları Ankara'dan gelmişti. Kapsamlı bir tartışma olması bekleniyordu.

Şahin fabrikaya gitmemi istemiyordu ama aklım fabrikadaydı. Direniş başlamıştı aslında. Belki makineler durmamıştı fakat başlangıç yapılmıştı. Fabrikada bir işçi temsilcisi seçilmesi için imza toplanıyordu. Gerçi diğer arkadaşlar yoğun bir şekilde bunun hazırlıklarını yapıyordu ama gitmemek veya böyle bir süreçte orada olmamak bir şeyi yarım bırakmak ya da direnişi terk etmek gibi geliyor, beni rahatsız ediyordu. Gitmeyişim herkesi nasıl etkilerdi acaba! Yanlış düşünebilirler miydi hakkımda! Bu tür düşünceler ağırlıkta kafamda uğuldayıp duruyordu. Şahin'in o kadar rahat bir şekilde gidişimi durdurmasına da fazla anlam veremiyordum. Doğru değildi bu yaklaşımı. Ama itiraz da etmedim.

Akşam toplantı için yola çıktık. İnciraltı kampüsü büyüktü. Tıka basa dolmuştu. Toplantı öğleden sonra saat dörtte başladı. İlk konuşmacı Dev-Genç'tendi. Dev-Genç'li, modern revizyonizmi uzun uzun anlattı. 17 Ekim'i, Stalin dönemini, Brejnev'i, Kruşçev'i tüm süreçleri aldı geldi. Mazlum arkadaşın öğretmen okulundaki pansiyonda bize anlatımları aklıma geldi konuşma sırasında. Modern revizyonizmin sınıf temelini koymuştu. Bir sınıf iktidarı değil ancak marksizmden bir sapma biçimiydi. Bu noktalar birbirinden çok farklı konulmuyordu. Fakat çok kapsamlı, alıntılarla anlatıyordu. HK'li, Sovyetlerdeki değişimi sosyal emperyalizm olarak dile getiriyordu. O konuşmada hem bir önceki konuşmacıyı eleştiriyor, söylenen bazı şeylere yanıt veriyor hem de sosyal emperyalizm tahlilinin doğruluğunu kanıtlamak için bol alıntılar okuyordu.

Gece yarısını geçmişti. Çok ateşli bir tartışma ortamıydı. Söz alıp konuşanlar da oldukça çoktu. Ben de notlar alıyordum. Arada bir de Şahin'e bakıyor, kesin o da kalkar konuşur diyordum. Konu milli meseleye kadar gelmişti. Bu beni sevindirdi. O kadar genç vardı. Kürdistan sorununu açmak, ideolojimizi net olarak ortaya koymak için çok elverişli bir ortamdı. Ayrıca Kürt meselesinde karşılıklı birbirle-

rini suçlamaların dışında farklı tahliller, konuşmalar da yoktu. Her iki grup da Misak-i Milli'yi meşru görüyordu. Yine ezilen ulus, halk, devlet kavramlarını kendine göre yorumlayarak tartışıyorlardı. HK'li: "Dört ayrı parça, her parça ayrı bir özellik kazanmış, ulus niteliği bile yok. O halde hangi ulustan bahsedilebilir," dedi konuşmasında ve "her parça bağlı bulunduğu ulusla ortak örgütlenip mücadele edecek, kurtuluşunu öyle sağlayacak," diye bağladı sözlerini. Dev-Genç'li yeni sömürgecilikten söz etti ve çağımızda klasik sömürge kalmadığını belirtti. Devletle bütünleşen milli komprador nitelikli Kürt burjuvazisinden dem vurdu. Yani sonuç olarak Kürdistan'da objektif olarak devrim koşulları yok demeye getirdi ve devrimci çıkışı yok saydı, küçümsedi. Ve "Bazı küçük burjuva gruplar her ne kadar Kürdistan'da ayrı örgütlenme olacak diyorsa da bu pratikte mümkün değildir. Yine de izlemek lazım, hemen tavır koyma yerine milliyetçi karakterleri teşhir edilerek yaklaşılabilir," dedi.

HK'li, "Milliyetçi de olsa desteklenebilir," dedi, sözlerini Lenin'e dayandırarak. Hayret! Sanki birbirlerine kur yapıyorlar ya da inatlaşıyorlar. "Milli burjuva önderlik de olsa desteklenebilir," diyor ama proleter önderliği asla kabul etmiyor, tahammül bile etmiyordu. Bu solcular çok ilginç, kendilerini haklı çıkarmak için Lenin'i bile kullanıyorlardı!

Tam da o sırada: "Kalkın konuşun, söz alın. Bunlar milli meseleyi bu şekilde halledip bitirdiler. Esas konuşması gerekenler bizleriz," dedim. Şahin hiç dikkate bile almadı. Bu tavrına o kadar şaşırdım ki, inanmak bile istemedim. Tekrar, "Kalkın konuşun, tam da sırası. Birçok kişi konuşmamızı bekliyor. Cevap vermek iyi olur. Yoksa doğrularla yanlışlar birbirine karışacak," dedim. Haydar da beni onayladı. "Kalkın konuşun, iyi olur," dedi. Şahin öyle bir kurulmuş ki sandalyeye umurunda bile değildi.

O an içimden 'allah belanı versin' diyesim geldi ama kendimi tuttum. Sabredemiyorum, sonunda da kendim söz istedim. Söz istememle ayağa kalkmam bir oldu. Sanki bir şeyler kaçırılmış, onu yakalayacakmışım gibi bir refleksle ayağa kalkıp söz istemiştim. Biraz öfke biraz da heyecanla bir şeyler söyledim ama ne söyledim

ğimi kendim bile anlamadım. Aniden kalktığım için birçok kişi merak ediyor bu kadın ne söyleyecek diye. Öfkeliydim hem onlara hem Şahin'e. Ama en çok da Şahin'e öfkelenmiştim, o öfkeyle konuştu, ses tonum da oldukça yüksekti.

Her iki grubun da milli meseleye doğru yaklaşmadığını, milli meseleye sıradan bir sorun, herhangi bir program maddesi olarak baktığını, bu konuda Misak-i Milli'yi aşmayan, onu meşrulaştıran değerlendirmelere girdiğini söyledim. Bu yaklaşımın devrimci görevle, enternasyonalizmle çeliştiğini, istense de istenmese de Kürdistan halkının kendi kaderini kendisinin çizeceğini, Kürdistan Devrimcilerinin Kürdistan'ın özgün koşulları temelinde örgütleneceğini ve devrim geliştireceğini belirttim.

Çok uzun olmayan bir konuşmaydı fakat kalkıp birkaç cümleyle de olsa gerçekliği ifade etmek, onların yanlışlarını eleştirmek; her şeyden önemlisi de grubumuzun görüşlerini böyle bir platformda dile getirmek beni rahatlatmıştı. Şahin donmuş gibi bana bakıyordu. "Yahu gerek var mıydı? Ben bilerek konuşmadım. Bu adamlarla ne konuşacaksın, anlamazlar bunlar. Neyse gidelim," dedi.

Haydar sevimli sevimli bakıyor, 'iyi yaptın' der gibi kafasını sallıyordu. Canım hâlâ sikkindi. Örgütün sorumlu kadrosu, neden gerekli olduğu halde kalkıp konuşmadı? Bu soru günlerce kafama takıldı. Şahin'e karşı bir soğukluk vesilesi oldu bu olay. Tabii o bundan pek hoşnut olmadı. Kendisi dururken benim kalkmam da ne oluyordu? Ben işin o yanını başta düşündüm. "Şahin varken biz niye konuşalım," diyordum fakat o kalkıp konuşmak istememişti.

Bir görev yapılmıyorsa başkasını beklemek, onun yanışına onay vermektir. Devrimcilikte bu yoktu. Kürdistan Devrimcileri başkalarının yapmadığını yapıyorlardı. Olsun varsın küçümsesinler ya da konuşmayı ciddiye almasınlar. Onların yanlışlarına karşı tavırsız kalmak, susarak onaylamaktansa en kötü şekilde de olsa konuşarak tavır belirlemek en doğrusuydu.

Sabaha karşı dörtte toplantı bitmişti. On iki saat sürmüştü tartışmalar. Eve gittiğimizde sabah olmuştu ve mesai saatinden önce iki işçi arkadaş acele bir şekilde gelmişlerdi. Benim fabrikaya gitmeyi-

şimin direnişi etkileyeceğini ayrıca işçilerin beni temsilci seçtiklerini, mutlaka gitmem gerektiğini belirttiler. Onlara hasta olduğum için gidemediğimi söylemek zorunda kalmıştım. Gitmemenin yanlış olduğunu biliyordum. Ama ikisinden birini tercih edecektim. Şahin Dönmez'i dinlemek zorundaydım. Hareketimizin öncü kadrolarından biriydi. Bir nevi örgüttü. Benden ziyade onun fabrikadaki örgütlenmemizi düşünmesi ve buna devam etmemi istemesi gerekirdi. İşçileri yalnız bırakmak düşüncesi tam bir suçluluk duygusu yaratıyordu bende. Ne aksilik! Şahin keşke daha önce gelseydi ya da sonra! Hem o gün biz hepimiz bir araya gelecektik. İnciraltı'nda, deniz kıyısında, uygun bir yerde.

Toplantıya giderken Şahin eliyle işaret ederek “Şurada olsun,” demişti. Biz de ertesi gün o yere gidecektik. Her iki işçi arkadaşı içeriye aldım, biraz konuştum. Kendileri devrimci ve direnişi örgütleyenlerdendi. Acil işimizin olduğunu, en geç yarın geleceğimi sıkılarak söyledim. Onlar:

“Vallahi işçiler bize, ‘birlikte gelin, bekliyoruz dediler. Herkes merak ediyor, hatta yakalandığını sanıyorlar,” diyerek ısrarla benim fabrikada olmamı istediler. Üzgün olduğumu, mutlaka geleceğimi tekrar belirterek, buna inanmalarını istedim. Biraz moralleri bozulmuş halde gittiler. Ben hayıflanmıştım. Şahin’e: “Siz olmasaydınız giderdim, diğer işlerimiz aksamazdı, onları da birlikte yürütürdük. Direniş arifesinde gitmemek iyi olmadı. Kendim bizzat işin içindeydim, işçiler hassas, güvenlerini sarsmamak lazım,” dedim. Ama Şahin’in aldırdığı yok, “Boş ver. Hem sen memlekete gideceğin diyorsun. İşçi grevini başkaları yapsın,” dedi.

O gün İnciraltı'na gittik. Yüksel'i de aldık yanımıza. Toplam yedi kişi olduk. Şahin konuşmaya başlarken “Düşman bizi parçalıyor, her birimizi bir yere savuruyor ama bakın burada yedi kişi bir araya gelebiliyoruz.” İzmir'de denizin kıyısında ilk resmi toplantımız böyle oldu. Yedi kişiydik ve hepimiz mutluyduk. Evde bize anlattıklarını biraz daha genişleterek anlattı. “Bundan böyle İzmir'de, diğer metropol kentlerinde de çalışmalarımız olacak. Geniş bir Kürt gençliği var, onları örgütlemek gerekir,” dedi.

O arada kafam akşamki toplantıya takıldı. Oradaki tavrını bir türlü sindirememiştim. ‘Madem Kürdistanlı gençliği örgütleyeceğiz en çok gençliği etkileyebilecek bir ortamda neden konuşmadın’ dedim kendi kendime. Ona karşı içimde bir garip duygu vardı. Çok ısınamadım ona bir türlü. İnsan bazılarını görünce hemen kanı kaynar, sıcak bulur, içten bir samimiyet, sevgi, saygı hisseder. Şahin’e ısınmıyordum bir türlü, itici geliyordu. Sonra yanlış bir şey yapmışım, gizli suç işlemişim gibi utandım. Yoldaşlıkta sevmemek, içten olmamak olmaz diyordum. İkna olmasam da kendimi bu şekilde bastırdım.

Konuşma bittikten sonra sorular sorduk. Özellik de Kürt soluna karşı tavrımızı öğrenmek istedik. DDKD’yle ilişkilerimizi, tartışmalarımızı aktardık, yine Özgürlük Yolu’yla ilişkilerimizi öğrenmek istedik. Onların dergilerinde en çok işledikleri “Kürdistan’da kapitalizm gelişiyor, gelişecek,” değerlendirmelerini açmasını istedik. Şahin başka arkadaşların da geleceğini söyleyerek, sorularımıza cevap vermedi. Kestirmeci bir yaklaşımla: “Bunları arkadaşlara aktarırım. Suruçlu Haydar arkadaş şimdilik temsilci düzeyinde görev alır. Yalnız resmi değil, arkadaşlar belki başka arkadaş görevlendirirler veya gönderirler. Belki Haydar’ı da çekeriz. Suruç bizim için önemli,” dedi. Benim için de “Arkadaşlarla konuşur, sana da haber iletiriz,” dedi. Sonra İzmir’den gitti.

Baki alıngan, küskün, kızgındı. “Şahin ileri kadronuz olabilir ama onun üslubu kaçırıcı, sorunu çözmekten ziyade daha çözümsüz kıldı,” dedi. Böyle değerlendirmesi beni öfkeliendirdi: “Yeter, başkasını suçlamana gerek yok. Sorunun varsa benimle tartış,” diyerek tepkimi gösterdim. Benim kararımın onun gelişile ilgisinin olmadığını, bunu kendisinin de bildiğini söyledim. Kaygılanmakta haklıydı. Örgüte dayanmak, onunla sorunları çözmeye çalışmak başkaydı. Bunun bağlayıcılığı önemli ve bu noktada ne kadar bağlı olduğumu da biliyordu. Hareket “öl” dese ölürüm, “bugün çık gel” dese onu yaparım, hiç abartısız böyleydi ve Baki bunu çok iyi biliyordu.

Ertesi gün fabrikaya gittim. Baki “birlikte gidelim” demişti. Biraz geç kalmıştım. Fabrikada da durum karışık ve dikkat çek-

tiğim belliydi. Baki bu tür işlerde tecrübeliydi. Düşmanın tavrının ne olabileceğini tahmin ediyordu. Bunu fazla hissettirmek istemese de kaygılıydı.

“Dikkat et, kapıdaki personelle tartışmaya girme, içeriye girmeye çalış,” diyerek beni uyardı.

Kendisi fabrikanın dış kısmında bekleyeceğini söyleyerek ayrıldı. Kapıdan girerken bekçi beni durdurdu. Sonra müdürün odasına gitti. Girişte personelin kaldığı yerler vardı. Kapıda bir de beyaz taksi vardı. Bir süre sonra bekçi beni çağırdı. İşçi alım memurluğuna gittim. Memurlar önlerinde defter ve bir liste ile beni bekliyorlardı. ‘İki gündür hastaydım, gelemedim. Hastane beni geç taburcu etti, bu nedenle sabah işe yetişemedim’ derken, henüz sözümlü bitirmeden “Siz artık bizim işçimiz değilsiniz, işten çıkarma belgesi elimizde. Yalnız siz değilsiniz başka işçiler de var. İlişkiniz kesilmiş durumda, buyurun gidebilirsiniz,” diyerek kapıyı gösterdiler bana. Ben, “Hayır o kadar kolay olmasa gerek bu işler. Gerekeniz ne. Çalıştığımızda işçiniziz, hasta olduğumuzda değiliz. Patron nerede, onunla konuşmak istiyorum. İsteddiği zaman işçiyi kovma hakkını nereden alıyor. Hiçbir yere de gitmiyorum,” dememle patronun içeriye girmesi bir oldu. Bağırarak konuşuyordum zaten, makinelerin sesleriyle benim sesim birbirine karışmış durumda. Patron, çok yumuşak bir ses tonuyla: “Buyurun hanımefendi, bir şey mi belirteceksiniz?” dedi.

“Evet, ben iki gündür hastayım ve hastanedeydim. Gerekliyse belge de getirebilirim. İyileştikten sonra fabrikaya çalışmaya geliyorum, bana çıkışım veriliyor, nedeni nedir, neden kovulduğumu öğrenmek istiyorum? Hem tazminat ödenmeden bir yere gitmem. Zaten kırpa kırpa ücret bırakmadınız, bir de çalıştığım süre var, bu ne demek oluyor?” diyorum yine bağırarak.

“Sakin olun, bizimle böyle bağırarak konuşamazsınız. İşten çıkarma gerekçesini de açıklamak zorunda değilim. İşe gelmeyen işten çıkarılır, bunu bilmeniz gerekirdi,” dedi. Ben tekrar aynı ses tonuyla bağıra çağıra konuşarak zaman kazanmaya çalıştım. “Arkadaşlarımı görmek istiyorum, bekleyeceğim, bir yere de gitme-

yeceğim,” dedim. Bir ara patron dışarıya çıkıp tekrar geldi. Sonra “bir dakika” diyerek bir köşeye çekilip bir şeyler baktı.

“Adınız Sakine Polat değil mi?”

“Evet.”

O yavaş konuştuğunda ben sesimi yükseltiyordum.

“Tunceliliydiniz değil mi?”

“Evet.”

“Liseyi mi okumuştunuz?”

“Bunları bana neden soruyorsunuz? Hepsi sicilimde var, işe alınırken fiş çıkarıldı, tekrar sormanızın anlamı ne?” dedim.

Arada sırtıyordu.

“Kötü bir amacım yok. İşçiler neden sana bağlı, neden seni bu kadar seviyorlar? Sen nereli, onlar nereli?” dedi. Aslında ne demek istediği açıktı. “Akıllı bir bayansın, yeteneklisin, ustabaşları da sende memnun, iyi çalışıyorsun. Niye başka işlerde çalışmıyorsun, fabrika işi zor değil mi?” dedi.

“O benim bileceğim şey, nerede istersem çalışırım,” dedim ters ters.

Zamanın geçmesi iyiydi de ben içerdeydim, yemek saati yaklaşıyordu. İşçiler beni görsünler yeter diyordum kendi kendime. Ama dışarıda çalışanlar hiç bakmıyorlardı. Zaten pencerede de tül perde vardı, baksalar bile beni fark edemezlerdi. Sinirden çatlayacak gibiydim. Adamın soruları da amaçlı ve sinir bozucuydu. Sonuçta ne diyeceğini tahmin etmiyor değildim ama yine de mecbur onu dinlemeye devam ettim.

“Bakın biz de seni çıkarmak istemiyoruz. İşinizi değiştirelim, lise mezunusunuz, sekreterlik yapabilirsiniz,” dedi bana. Bu öneri bardağı taşıran son damlaydı. Daha sözünü tamamlamadan “Ha anlaşıldı, beni satın mı almak istiyorsunuz. Hayır ben işçiyim, sekreterlik yapacakları siz gidip başka yerden bulun, satın alın. Ben işçi arkadaşlarımla beraberim, beni işten atmakla da herhangi bir şeyi önleyemezsiniz. Atmanız her şeyi daha da karıştırır,” dedim. “Sendika, temsilcilik bizim en doğal hakkımız, bunu engelleyemezsiniz. Sayısız işçi var, hepsi de kendisini temsil edebilecek güçtedir. Beni işten çıkarmakla hiçbir şeyi kurtaramazsınız,” diye tamamladım sözlerimi.

Avazım çıktığı kadar bağıriyor, bir yandan da dışarıya doğru gitmeye çalışıyordum. O anda nereden geldiğini görmediğim üç dört kişi beni tuttu. “Biz polisiz, bizimle arabaya gelin,” dediler. Ben bağırmaya devam ettim; “Faşist patron. Beni işe polisle mi aldın, şimdi polisle çıkarıyorsun. Bırakın beni!” Bütün gücümle kendimi yere bırakıyorum. Bir yerlerden tutunuyorum. O an ne kadar güçlenmişim, ben bile hayret ettim. Uzun bir boğuşmadan sonra beni sürükleye sürükleye arabanın önüne kadar götürdüler. Bir ayağımı kapıya dayadım. Ondan destek alarak arabaya binmemeye çalıştım. Kollarımla da onları itiyor, direniyordum. Biri arkadan enseme sıkıca tutmuş, saçlarımı avucuna alarak başımı eğmeye, arabanın içine girmemi sağlamaya çalışıyordu. Boynum sanki kırılacak gibi olmuştu. Amaçları sesimi kesmek ve bir an önce arabaya bindirip götürmekti. Öğlen yemeğine dakikaların kaldığını bildikleri için, işçiler görmeden beni alıp götürmek istiyorlardı. Ben de zaman kazanmak için insan üstü bir direnç gösteriyordum.

Son kez bütün gücümle tutundum kapıya, beni içeriye bir türlü koyamadılar. Ben, “Faşistler, bu sizin yanınıza kalmayacak, bırakın beni,” diye bağırmaya devam ediyordum. Sonra işçiler dışarıya çıktılar. Onları görünce daha fazla bağırmaya başladım. Beni görenler önce şaşkınlıktan ne yapacaklarını bilemediler, sonra bana doğru yöneldiler. İşçilerin bu tavrı polisleri de tedirgin etmişti. O fırsatı değerlendirip ellerinden kurtularak işçilere doğru koştum. Sonra slogan atmaya başladım; “polisler dışarı! faşist polis!” Tüm işçiler bir ağızdan slogan atıyorlardı. Fabrika dışından da bir grup “faşist polis!” diye bağıriyordu. Baktım aralarında Baki de vardı. Demek ki gitmemişti. Benim polisle boğuşmamı görünce Bornova Üniversitesi’nden dört beş arkadaşını alıp gelmişti. Bahçe duvarı yüksek ve tel örgülüydü. Onların kaldığı tarafta da bataklık vardı, kanal geçiyor ve yol vermiyordu. Yine de destek sunmaları bize moral vermişti.

Sonra toplu bir şekilde yemekhaneye gittik. Bir sıraya çıkıp her şeyi anlattım işçilere. Patronun bana ne dediğini, nasıl satın almak istediğini bir bir anlattım. Hepsi bir ağızdan yuhalamaya başlamıştı patronu. Sloganlar devam ediyor, masalara vuruyorlardı:

“İşçiler sendika yönetimine!”, “Hak verilmez alınır!”, “Sendika hakkımız!” sloganlarını attık hep birlikte. Yemeği de protesto ederek yemedik. Herkes tabağını masaya ters kapatarak tavrını gösterdi. Marşlar söyledik, sloganlar attık.

Direnış fiili olarak böylece başlamıştı. “Polis çıkmayana kadar buradan çıkmayacağız,” dedik hep birlikte. Sonra sendikacılar geldi. Hepsi de sarı sendikanın uşakları tipler. Tekstile bağılı olanlar da vardı. Ama dilleri aynı! Türk işçisinin ne kadar fedakar olduğundan dem vuruyorlardı ha bire. Grev hakkından dem vuruyorlardı. Sınıf bilincini, sınıf savaşını, proleteryanın zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyinin olmadığını söylüyorlardı. Çok genel bilinen şeyleri tekrardan başka bir şey yoktu konuşmalarında. Her cümlenin başına “Türk işçisi” vurgusunu koyuyorlardı. Öfkeliendiren, tahrik eden bir konuşmaydı. Mahmure yanımda, ona dönerek “Şu şoven kılıklı adamlara bir şey söylemeyecek misiniz? Yeri geldiğinde ezilen Kürt halkı diyorsunuz. Şimdi burada da şu kılıksızlara bir şeyler söylenmeli. İşçi sınıfının görevleri doğru kavratılmalı. Ben kalkıp konuşmak istemedim, bu sizin göreviniz,” dedim. Mahmure bir süre sonra çok kısa bir konuşma yaptı, işçi sınıfının öncülük rolünden, enternasyonalist dayanışmadan ve bir cümleyle de ezilen Kürt halkıyla kardeşlikten bahsetti. Çok güçlü olmasa da “Bu da iyidir,” dedim.

Topluca içeri girerek direnişe içerde devam ettik. Makineler susmuştu. Üzerlerine oturarak marş söylüyorduk:

“İşçi geliyor başta

Fabrika dağıdan taştan,

Vuruyoruz zincirleri kıra kıra hey!

Faşistlerin kafasına vura vura hey!”

“Kafasına vura vura” derken, bazıları tempolu şekilde makinelerin masalarına vuruyordu. O sesler daha çok coşturuyordu herkesi. Sonra 1 Mayıs Marşı’nı söyledik. Arada sloganlar atmaya da devam ettik.

O günü bir uyarı olarak değerlendirdik. Grev koşullarını hızlandıran bir gündü. Patrona da söyledik. O da bizi uyardı. Susmamızı istedi ve ‘gelin konuşalım’ dedi. Benim adımını vererek “Temsilcinizi

gönderin konuşalım, halledelim” dedi. Ben yine sabah söylediği sözü hatırlattım. “Beni sekreter yapacak arkadaşlar. Susmam için, direnişten vazgeçmem için sekreter yapmayı teklif etti. Sabah sekreterlik forsuyla beni satın almak istedi.” Patrona da dönerek, “Seninle konuşacak bir şeyimiz yok, polisle işi halletmeyi seçtin, bizlerle konuşmayı değil,” dedim. Öfkeden kızarak hızla çekip gitti.

Akşam mesai bitene kadar eylemimiz bu şekilde sürdü. Yer yer bir araya gelip bundan sonra neler yapacağımızı tartıştık. İşçiler içinde hoşnutsuz olanlar da diğer bazı ünitelerde halen çalışanlar da vardı. Akşam için bir saat belirledik. O saatte bir araya gelip tartıştık sonra dağıldık. Akşam da belirlediğimiz saatte bir araya geldik. Belli bir tartışmadan sonra grevi başlatma kararı aldık. Sonra görevlendirmeler yaptık. Sloganları yazacak birilerini belirledik. Tüm işçilerle konuşarak grevin amacını onlara kavratmak ve onları da greve katmak için dili güçlü bir grup görevlendirildi. Toplam yetmiş beş kişilik bir liste çıkarılmıştı. Tazminatsız işten atılanların listesiydi bu. Benden başlayarak uygulamasına geçmişlerdi. Ertesi gün dış kapıya listenin asılacağı belirtiliyordu. En eskisinden en yenisine kadar birçok işçi vardı bu listede. Adeta bir temizlik hareketi başlatılmıştı.

Resmi olarak işten atılmama rağmen ertesi sabah ben de servise binerek işe doğru yola çıktım. Fabrika personelinde birkaç tip beni görünce rahatsız oldu. Fakat müdahale de edemediler korkudan. Oturmadan, şoförün hemen arkasında, ayakta, işçilere hitaben konuşmaya başladım. Fabrikadaki çalışma koşullarından sendikaya, işten atmalara, polis getirtmeye kadar hepsini anlattım. “Bugün biz, yarın başkaları aynı durumla karşı karşıya kalacaklar. Patron kar peşinde. Bir dakikayı bile boşa harcamıyor, çalıştırıyor bizi. Ama bazı temel haklarımızı gündemleştirdiğimizde polis zoruyla işten atıyor. Bunu kabul edemeyiz. Köle değiliz, işçiyiz, sendika seçmek, kendi irademizi temsil eden temsilcilerimizi seçmek hakkımız. Yirmi dakikalık yemek saatini uzatma istemi en doğal hakkımız. Bir sürü kesinti var ve bize kalan miktar yaşamımızı sürdürmeye yetmeyecek kadar az. Kesintiler nereye gidiyor? Birçok

sorunumuz var ve bunu kendimizin çözmemiz gerekiyor. Bu sebeple bugün greve gidiyoruz,” dedim. Sözümü bitirince bir alkış tufanı koptu. Tabii alkışlamayanlar da vardı ama önemsemedim onları ki alkışlamak zorunda da değillerdi. Önemli olan genel eğilimdi ve genel eğilim bizden yanaydı, o güven veriyordu insana.

Servis dış kapıdan içeriye sokulmayacaktı. Öyle karar alınıştık. İlk gelen işçiler, kapıyı kol kola girerek tutacaklardı. Şoföre durmasını söyleyerek araçtan indik. Bazıları inmedi tabii. Bunlar, daha çok çalışan memurlardı. Pankartlar asılmaya başlanmıştı. Diğer servisleri sloganlarla karşıladık. Bir süre sonra davul zurna da geldi. O daha da canlandırdı herkesi. Bazıları kalkıp halay çektiler. Bir servis dolu geldi. Ama o hızla geçip gitti yanımızdan. İç kısımda indiler. İçlerinde katılmak isteyenler vardı fakat cesaret edip yanımıza gelediler. Üç yüz elli işçinin hemen hemen yarısı grevde, diğerleri ise işbaşı yapmış durumdaydı. İlk gün için bu sayı az sayılmazdı. Zamanla yenileri de katılır diye düşünüyorduk. İyimserdik. Ancak, tersi bir durumun da olabileceği ihtimalini göz ardı etmiyorduk. Çalışanların bir kısmını daha katamazsak, grevdeki işçilerden çalışmak isteyenler çıkabilirdi. Çalışmayı felç etmeliydik, bazı makinelerin çalışması bile patrona cesaret verebilirdi. Nasıl yapabiliriz diye baya bi kafa yorduk. Yemek saatinde işçiler yemeğe giderken biz, grevdekiler slogan atarak, bazılarıyla konuşarak hepsini saflara davet ettik.

Üniversite grubuyla biraz uzakta görüştük. Grevi koruyorlardı. Büyük ihtimalle tabancaları da vardı. Polisin müdahale edeceğine kesin gözüyle bakıyorduk. Bu nedenle de toplu hareket edilmesi yönünde herkesi uyardık. Alan fazla iyi değildi. Fabrikanın bir yanı kanal, bir tarafı yüksek duvar, diğer fabrikalardan baya uzaktı. Yüksek duvarın önündeydik. Giriş yeri yüz elli, iki yüz metre kadardı. Kolay tutulabilecek özellikteydi. Polis gelse ön tarafı tutabilirdi.

Öğle olmuştu. Bu defa hazırlıklı olduğumuz için yiyecek içecek bir şeyler getirmiştik. Grup grup oturup yemeğimizi yedik. Her birimiz bir grupla oturmuştuk. Elimizden geldiği kadar herkese grevi, toplu hareket etmenin önemini kavratmaya çalışıyorduk.

Yemekhanedeki işçiler fabrikaya girerken, yine onlarla konuşup ikna etmeye çalışıyorduk. Aramızda elli metre kadar mesafe var, bağırarak ancak sesimizi duyurabiliyorduk. Fabrikanın giriş kapısındaki demir parmaklıklı kapılara yığılmışken, bir otobüs dolusu polis hızla alana girdi. Ardından bir taksi ve dolmuş daha geldi. Kalkanlı polisler hemen etrafımızı sardı. Sivil olanlar içeriye girdi. Bizi izliyorlardı. Patron ve diğer personelden bazıları da bizi işaret ediyordu.

İşçi arkadaşlardan deneyimli olanlar yanımıza gelip “biraz iç kısımda olsanız daha iyi olur. Bakın polis sizi işaret ediyor, bunlar ilk olarak sizleri alacaklar ama içimizde olsanız kolay kolay alamazlar,” dediler. Haklıydılar fakat bu işte önde olmazsak, bazı şeyleri göze almazsak eylemimiz başarıya ulaşamazdı. İşçiler zaten polisin gelmesiyle tedirgin olmuşlardı, bir de aralara saklansak tamamıyla tedirgin olurlar, güvenleri kırılırdı. Hayır, ne pahasına olursa olsun bu direnişe sahiplik edecek, gerekirse polislerle yaka paça birbirimize girecektik. Korkular ancak böyle yenilirdi.

Slogan atmaya devam ettik. Hepimiz alana daha derli toplu yerleşmiştik. Bu kendiliğinden gelişmişti. Birbirlerine bizi tanııtma faslı sürüyordu. Aniden saldırdılar. Sivil olanlar, ilk etapta bayanlardan bana, erkeklerden Ali ve Ekrem’e yöneldiler. Mahmure ve Gülsüm de önlerde fakat direniş başladığında Ümran gidip bir daha gelmemiştii. Beni tutan polislerle bir süre boğuşmaya başlamıştım. Yanımda Ekrem’i tutanlar ona güç getiremeyince, beni tutanlardan ikisi ona yöneldi. Bu fırsatı değerlendirip diğerinin kolundan kendimi kurtardım ve hızla koşmaya başladım. Tam köşeyi döneceken önümdeki polisler beni tuttu. Arkadaki: “Sıkı tutun bırakmayın o kalt..., elebaşdır bize bir de tekme vurdu,” diyerek geliyordu. Alçak, çok azgınca saldırdı. İki kollarımdan o da saçlarımdan tutmuş kafamı ha bire arkaya doğru çekiyordu. Boynum feci şekilde ağrıyordu. Bacaklarıma da copla vuruyordu. Kesin attığım tekmenin intikamını almak için böyle yapıyordu.

Otobüsün önüne geldiğimizde, elinde telsiz olan bir polis: “Getiriniz mi, tamam. Yeter içerisi dolmuş zaten,” dedi. Saçlarımı bıraktık-

larında birkaç dakika boynumu düzeltememiştim. “Geç içeriye,” dedi biri. Tam kapıda, iç kısımda izbandot gibi bir polis bekliyordu. Otobüsün merdivenine adımımı atar atmaz arkadan belime çok şiddetli birkaç cop darbesi indi, ikincisinde düştüm. Yukarıdaki “Bırak yeter artık,” diye müdahale etti. Polis, “Kalk gel içeriye,” dedi. Kalkamadım tek başıma, kolumdan tutup kaldırdılar beni. İçerisi her koltukta iki kişi oturacak şekilde doldurulmuştu. Kiminin ağzından burnundan kan geliyor, kiminin gözü şişmiş, kiminin saçları başı darmadağınktı. Birbirimizi o halde görünce gülüşüyoruz. Polis, “Tabii gülersiniz. Bakın ne kadar da güzel olmuşsunuz,” diyor alaylı bir şekilde.

Bizi direkt Alsancak karakoluna götürdüler. Sayımız yirmi kişi kadardı. Karakol denizin kıyısındaydı. Gidene kadar hava iyice soğumuştur. Karakol da çok soğuktu. Koşturmaca, boğuşma terletmiş, terlerimiz soğuyunca daha çok üşümeye başlamıştık. Biz bayanları bir odaya, erkekleri de başka bir odaya aldılar. Bir süre yanımıza hiç uğramadılar. Grev yerindeki pankartları da almışlardı. Kendi aramızda “grev gerekçelerimiz var, onları tekrar söyleyeceğiz. Onun dışında sorulan hiçbir soruya yanıt vermeyelim. Başkaları hakkında da konuşmayalım” diye kararlaştık. Arabada birbirimize fısıldamıştık. Zaten polis de seçip seçip almıştı. İçimizde henüz sorunun bilincinde olmayan bazı işçiler de vardı. Hepsi de çok dürüst insanlardı. Polise bilgi vermezlerdi.

En son beni çağırdılar sorguya. İki ayrı yerde ifade alınıyordu. Önce pankartları okuyarak, “Ne anlama geliyor?” diye sordu komiser bana. “Anlamı açık,” dedim. Sonra biri Tuncelili olduğunu söyledi. “Ben de Tunceliliyim, Aleviyim,” dedi. Nüfus cüzdanlarımız ellerinde, fabrikadan almışlar, oradan okuyorlardı. “Tahtıhalil Köyü yakın, ben tanıyorum galiba bu köyü,” dedi. Numaradan düşünüyor, anımsayacak gibi yapıyordu. Sonra bir başkası daha ciddi ve sert bir ses tonuyla: “Kim ifade verdiğiyse ‘bizim elebaşımız Sakine’ydi” dedi. Belli tipinden. Tuncelili olup da komünist olmayan var mı?”

Diğer polis aradan çıkmıştı. Ben sessiz ve umursamaz bir şekilde duruyordum. “Neden izinsiz, kanun dışı greve gittiniz? Bu

kadar işçiyi neden teşvik ettin, yazık değil mi, rızıklarını da kestir?” dedi. Durmadan konuşuyordu hiç susmayacakmış gibi. Sıra bana gelince anlatmaya başladım, işçilerin çalışma ve yaşam koşullarından, para kesintilerinden bahsettim. Sonra taleplerimizi sıralayarak niçin greve gittiğimizi aktardım. Amacımızın kendi haklarımızı savunmak olduğunu vurgulayarak, grev hakkımızın da olduğunu söyledim. Elebaşı sorusuna da “Herkesin kendi iradesi var, kimse kimseye elebaşılık yapmıyor, yapamaz,” dedim. Mahmure benden önce işe girmişti. Bu konuda bizi birbirimize karşı kullanmaya çalışıyorlardı. Benden sonra onu çağırıp “Sen elebaşymışsın Sakine, o bizim elebaşımızdı dedi,” diyorlar. Mahmure de durumu anladığı için gülüyor -zaten güler yüzlü biriydi- “Her fabrikada grev oluyor, işçilerin kendi temsilcileri olur, gözcüleri olur. Bunları siz de biliyorsunuz,” dedi.

O gece karakolda kaldık, sabah hepimiz bırakıldık ve birlikte fabrikaya gittik. İşten atıldığımız asılan resmi liste ile ilan edilmişti. Oradan, daha rahat konuşabileceğimiz bir yere gittik. Bazıları kendi evlerine döndüler. Tartışmalarımızda, bu durumu kamuoyuna yansıtmak, kamuoyu oluşturmak gerektiği noktasında hem fikir olduk. Yetmiş beş işçi tazminatsız işten atılmıştı. Bu küçümsecek bir durum değildi. Buna karşı tavır alınmaz, deşifre edilmezse işten atmalar pervasızlaşacaktı. İşçilerin örgütlülüğü de bu şekilde olumsuz etkilenirdi. Sonra açlık grevi önerisi yaptı bir arkadaş. Toplantıya katılanların çoğunluğu açlık grevine hazırды ve herkes katılabileceğini söyledi. Sonuçta dört bayan, beş erkek işçiyle bir gün içinde hazırlıklarımızı tamamlayıp Konak’ta, Hasan Tahsin anıtının önünde akşama doğru saat beşte açlık grevi eylemini başlatma kararı aldık.

Sonra eve döndüm. İki üç günün yorgunluğu vardı üzerimde. Ardından Baki ve Yusuf Metin geldiler. Yusuf Metin her zamanki sıcak sevecen gülümseyişle konuşmaya başladı. “Çok cop yedin mi, geçmiş olsun,” dedi. İzmir’e ilk geldiğimizde çok tartışırdık kendisiyle. Onlar benden hem teorik hem de pratik olarak daha tecrübeli ve güçlüydü. Ben tecrübesiz ve acemiydim. Amatörlüğüm açıktı.

Buna rağmen inatçıydım, doğruluğuna inandığım her şeyi ölümüne savunuyordum. Dar, kaba bir Kürtçülük değildi benimki. Devrimci, yurtsever özü vardı. Hareketi her düzeyde temsil etme güç ve yeteneğinde değildim ama onun ısrarlı savunucusu olmak, onun etkilediği olumlu her şeyi yapmak istiyordum. İzmir'deydim ve illa ki gidip sadece Kürtleri örgütleyeyim diye düşünmüyordum. Ya da ilişkiyerimi sadece onlarla sınırlı tutmuyordum. Tam tersine her kesimle tartışıyordum ve fabrikalarda işçilerin direnişinde onlarla birlikte oluyordum. Yusuf Metin benim yaklaşıma ve konuşmalarına değer verirdi. Açlık grevi kararımıza da aynı şekilde onay vermişti. HK içinde ayrı bir insandı. Daha sonraki süreçte Metin Yıldırım Türk gibi Yusuf Metin de örgüt evinde kafasından kurşunlanarak infaz edilmişti. Bu haberi duyduğumda çok üzülmüştüm.

buca cezaevi

Mart ayıydı. Ertesi gün dernekte pankartları hazırladık. Kartonlara "Kahrolsun şovenizm, sosyal şovenizm! Kahrolsun sömürgecilik, emperyalizm ve yerli gericilik! Yaşasın proletarya enternasyonalizmi!" yazmıştık. Ayrıca taleplerimizi içeren sloganlar da vardı. Benim belirttiğim sloganları başta taleplerimizin, amacımızın dışında sloganlar olarak değerlendirip karşı çıkmışlardı. Ben diretince yazmaya mecbur kalmışlardı.

Akşam saat beşte Konak meydanında bizi dışarıdan destekleyecek gruplar da olacaktı. İşçiler ve memurlar o saatte dağıldığı için Konak mahşer gibi kalabalık oluyordu. Bir de hemen iskeleinin yanıydı. Ben ve Gülsüm işçi kadınlar gibi giyinmiştik. Gömlek, etek, altına da pantolon giymiş, başımızı da oyalı yazma ile çemberlemiştik. Mahmure ve Esma normal giyinmişti. Her birimiz ayrı yerlerden Hasan Tahsin'e doğru yola çıktık. Herkes açacağı pankartı ve birer tomar bildiriye yanına almıştı. Fabrikadaki gelişmeleri, işten atılmaları, polis baskınını, gözaltına alınışı tüm detayları ile kamuoyuna anlatacağız.

Bayanlardan ben, erkeklerden de Ekrem konuşacaktık. Tam beşte anıtın önüne çıktık. Pankartlarımızı astıktan sonra konuşmaya başladım. Daha ilk cümleyi tamamlamadan polis saldırdı. Onlar bizi sürüklerken biz konuşmayı sürdürmeye devam ettik. O arada kalabalık içinde de sloganlar atılmaya başlanmıştı. Polis onlara da saldırdı. Herkes durmuş, arabalar durmuş merakla bizi izliyordu. Ne oluyor diyerek birbirini iteleyip öne gelmek isteyenler vardı. Polis kalabalık ile bizim aramızda bent oluşturmıştu. Bizi döverek dolmuşa tıkıştırmışlardı.

Çevredeki kitle az çok ne olup bittiğini anlamıştı. Hem bizim sloganlarımız hem de pankarttaki “açlık grevi var!” yazıları olayı anlatmaya yetiyordu. Bizi yine Alsancak karakoluna götürdüler. Aynı polisler karşıladı bizi ve tek tek ifademizi aldılar. Pankartlar arasında en çok dikkatlerini çeken “Kahrolsun şovenizm, sosyal şovenizm” sloganı olmuştu. “Bu senin işindir,” dediler bana. Fakat her iki ‘ş’ nin de kuyruğu yoktu. “Sovenizm sosyal sovenizm!” şeklinde yazılmıştı. Aceleden tamamlanamamış, bizim de dikkatimizi çekmemişti.

Kafayı açlık grevine takmışlardı. Grevi anladık, sloganları anladık da bu açlık grevi de nereden çıktı, kendinize niye eziyet ediyorsunuz diyorlardı. “Yemek yiyeceksiniz,” diye diretiyorlardı. Daha önce aldıklarında yemek vermemişlerdi bize ama şimdi özellikle yemek getirtmişlerdi.

Hemen bir avukat tuttuk. İkinci günün akşamı da tutuklanıp Buca Cezaevi’ne gönderildik. Mahkeme önceden karar vermiş gibi “tutuklusunuz” demişti.

O süreçte Buca Cezaevi’nde olayların olduğunu da duymuştuk. Tutuklular isyan etmiş, cezaevini yakmış vb haberler bize kadar gelmişti. Yine tutsaklara işkence yapıldığı da söyleniyordu. Bu konuya ilişkin ilginç örnekler anlatılıyordu; işte tutsaklar elleri ayakları bağlı bir şekilde torbaya konuyor, torbanın içine bir de yabancı kedi atılıyor, sopayla vurdukça kedi de tutsağı tırmalıyor, kanlar içinde bırakıyor falan deniyordu. “Cezaevinde isyan” manşetli haberlerde çıkmıştı bazı gazetelerde. Buca’yı biz bu şekilde duymuştuk.

Benim ise cezaevi tecrübem Dersim'deki bir iki kez İboları ziyaret etmekten ibaretti. Başka da cezaevini görmemiştim. Filmlerde gördüğüm ise adli tutukluların yerleriydi. Özellikle filmlerde kadın koğuşları çok ilginç oluyordu.

Kapalı cezaevi arabası cenaze arabasına benziyordu. Açlık grevini mecburen sonlandırmıştık. Yolda şoförü durdurup süt, bisküvi türü şeyler aldık. Kısa da olsa açlık grevimiz amacına ulaşmıştı. Birçok yerel gazetede konuya ilişkin haberler çıkmıştı. Hatta bizim sürüklenerek, dövülerek gözaltına alınışımız bile vardı gazetelerde.

Cezaevi dıştan büyük bir fabrikaya benziyordu. Dersim'deki cezaevinden çok farklıydı. İlk bloktan sola döndük. İşlemlerimiz yapıldı. Asker, gardiyan karışık bir cezaevi. Dış güvenliği askerler, iç ise sivil idare ile yönetiliyordu. Mahkemenin tutuklama nede-nini okuyunca daha saygılı olmaya çalıştıklarını gözlemledim. En azından görünüşte böyleydi! Şişko başgardiyan "Gazetelere bir göz atalım" diyince arkadaşlar da aldığımız gazeteleri verdi. Görüşme imkanımız olacak mı olmayacak mı hiçbir şey bilmiyorduk haliyle. Kendi aramızda tartışıp neler yapabileceğimizi konuştuk bu duruma karşı. "Akraba ve aynı davadan tutuklanma gerekçe-siyle görüşebiliriz," dedi erkek arkadaşlar. "Biz ayarlarız," diye de eklediler. İçerde siyasi tutsakların olduğunu biliyorduk fakat bayan var mı yok mu ondan kimse emin değildi. Kısa bir süre sonra kadın gardiyan geldi. Şişman kırmızı suratlı bir kadındı. "Allah kurtarsın," dedikten sonra önümüze düştü ve birçok koridordan geçtikten sonra bizi kadınlar koğuşuna getirdi.

Kapı açılınca alt kattan alkış sesleri, kahkahalar geldi ilk olarak kulağımıza. Birbirimizin yüzüne baktık şaşkınlıkla; "burası da ne-resi?" der gibi. Kadın gardiyan o kocaman gövdesiyle koşarak indi aşağı: "Kızlar, kızlar, siyasiler geldi," diyerek uyardı herkesi. Kimse duymadı bile, gardiyan onların dikkatini çekene kadar biz aşağı kadar inmiştik bile. Gördüğümüz manzara bizi tam anlamıyla şoke etmeye yetti. Masanın üzerinde yarı çıplak bir kadın göbek atıyor, diğerleri de onu kendinden geçmişçesine alkışlıyordu. "Biz hapis-haneye değil sanki tımarhaneye gelmişiz arkadaşlar," dedi Mah-

mure. Kadın gardiyan yeniden ve daha yüksek bir sesle bağırarak herkesi susturmaya çalıştı. Sonra kalabalığı yarıp eliyle masadaki kadının eteğini tutarak sarstı. Bizi görenler birden sustular. Masadaki önce aldırılmaz bir tavır takındı ama sonra indi. Ortalık aniden sessizleşti. Herkes birbirine “bunlar kim?” diye soruyordu. “Siyasi kızlar” sözünü duyan ilginç bir ciddiyete geçerek, “İyi akşamlar, allah kurtarsın” vb şeyler söylediler.

Alt kat hem yemekhane hem koğuş olarak kullanılıyordu. Önce gazeteleri açtık. İlk işimiz gazetelerde hakkımızda çıkan yorumları okumak oldu. İlginç başlıklar atılmıştı haberlere: “Fabrika işçileri açlık grevinde”, “Açlık grevindeki işçilere polis copu” Aynı zamanda dayak yediğimiz, sürüklendiğimiz fotoğraflar da mevcuttu. Haber özet olarak şöyle diyordu:

“Yetmiş beş işçi tazminatsız işten çıkarıldı!” Tüm gazetelerde olumlu yorumlar yapmıştı. Hem grev hem de açlık grevi amacına ulaşmıştı. Hepimizin ortak görüşü böyleydi. Bu bizi sevindirmişti. Tabii tutuklanmamız işleri bozmuştu ama yapacak bir şey de yoktu. Bizimle birlikte dört beş üniversiteli genç de alınmıştı. Onlar polis saldırdığında bizi desteklemek için slogan atan gençlerdi. Toplam on iki kişiydik.

Cezaevinde ‘isyanın’ çıktığı doğrulanmıştı. Diğer mahkumlardan aldığımız bilgilere göre; bir süre önce kadınlar bölümündeki tek siyasi kadın tutsak da Manisa’ya sürgün edilmişti. Erkekler bölümünde Orhan Bakır, gardiyan aracılığıyla bize not yollayarak, ihtiyaçlarımızı sordu. Orhan Bakır TİKKO’cu olarak biliniyordu. Karakoçanlı bir Ermeniydi. Adını daha önce de duymuştum. Onun notu bize baya bir moral olmuştu. Ertesi gün de görüştük. O benim görüşçüm olmuştu. HK’li olmadığımı öğrenmişti. “Kürdistan Devrimcisi” demişler, merak etmiş. O kısa görüşmede milli meseleyi tartışmıştık.

Orhan Bakır ismi ben de hep ihtilalciliği çağrıştırırdı. Tanımadan önce bile nasıl birisi olduğunu hep merak ederdim. İbrahim Kaypak-kaya’nın direnişçiliğini kişiliklerinde yansıtan ardılları olarak gördüm bu tip devrimcileri. Ermeni olması ayrı bir yakınlık uyandırıyor

bende, nedenini bilmediğim halde. Sanırım ezilen, soykırıma uğrayan halklar olmamızın yakınlığıydı bu, başka ne olabilirdi ki!

Kadın tutsakların çoğu hırsızlıktan, zinadan, adam öldürmekten tutuklanmıştı. Çingene olan “bohçacıların” gündüz kavgaları hiç çekilmiyordu! Bazen saç başa girişirler, tencere, tabak havada uçuşurdu. En ağza alınmayacak küfürler ederlerdi birbirlerine. Ardından oturup aynı sofrada yemek yerlerdi. Büyük şebekelerdi. Öyle sıradan hırsızlık yapmazlardı. İçerde oldukları süre içinde hem onları hem de ailelerini besleyecek kadar mal varlıkları vardı. O yüzden de kadınlar içeriye düştüğünde eşleri onlara iyi bakmakla yükümlüydü. Mevsimin en yeni sebze ve meyveleri, tavuklar, etler hep onlara gelirdi. Bu yüzden koğuşun “ağalarıydılar.” Gardiyanlar da, maddi durumu iyi olmayan diğer tutuklular da onlarla iyi geçinmeye çalışır, kavgalarına müdahale etmez, tavırsız kalırlardı.

Zinadan gelenler ayrı bir gruptu. Arazi veya namus yüzünden adam öldürenler bize daha yakın olmaya çalışanlardı. Sonuçta bir yerde yaşıyorduk ve bir düzen oluşturmak zorundaydık. Yoksa bir saati bile çekilmezdi. Tabii her şeyden önce kendi yaşamımıza bir düzen vermek zorundaydık. Daha sonra Sema da geldi koğuşumuza. Edremitli Sema. Basmane’deki fabrikada birlikte çalıştığımız, kovulduğumuz Sema. Köylerine de gitmiştik. Kendisi, abisi, yengesi HK’liydi. Özlü, güzel özellikleri olan bir kadın. Oldukça da saygılı. Ardından Dev-Genç’li Suna da geldi. Böylece altı kişi olduk. “Siyasiler” çoğaldıkça genel hava da değişti haliyle.

Ortak komünümüz vardı. Adam öldürmekten tutuklu birkaç kadını daha komünümüze aldık. Sabah kalkıştan yatışa kadar her saatimizi programladık. Sabahları spor yapıyor, kolektif çalışıyorduk. Kitap okuyor, yazı yazıyor, tv’de haber dinliyorduk. Mutlak sessizlik istiyorduk haber dinlerken. Hepimizin ziyaretçisi gelmeyebiliyordu. Zaten dernek toplu malzeme gönderiyordu hepimiz adına. Parayı da hepimiz adına yatırıyorlardı. Bundan rahatsızlık duymuyor, tam tersine olması gereken diyordum.

Kendi gazete ve dergilerine yazı yazıyorlardı. Benim de imzalayıp imzalamayacağımı soruyorlardı. Yazıya başlarken düşüncemi

de alıyorlardı. ‘Olayları olduğu gibi yazarsanız sorun yok’ diydum ben de. Ne olursa olsun ben Kürdistan Devrimcisiydim. Bir yere de ismim geçecekse böyle geçmeliydi. Bu konuda uyardım birkaç defa onları. İmzaman olduğu her yazıyı okuyup, düzeltilmesi gereken yerleri belirtiyorlardı mecburen.

Aynı komünde olmamıza rağmen sürekli de tartışıyoruz. Zaman zaman sert tartışmalar oluyordu aramızda. Karşılıklı siyasi küfürlere kadar gidiyordu tartışmalar. Onlar bizi küçük burjuva milliyetçileri olarak suçluyor, ben ise onları sosyal şovenlikle. Benimki bir suçlama değildi, gerçekten koyu bir şoven etkiyi yaşıyorlardı. Özellikle Manisalı ‘kara kız’ Gülsüm çok şovendi. Mahmure, Esmehan daha ılımlıydı, insan tartışabiliyordu. Dergilerdeki değerlendirmeler tartışmalarımızı süreklileştiriyordu.

Kardeşlerim Meto ve Haydar ziyaretime gelmişlerdi. Baki, İbo, diğer akrabalarımın da gelenler oluyordu. Bir gün Çetin Güngör (Semir) geldi. Tıpkı Şahin’in gelişi gibi şaşırtmış, sevindirmişti beni. Adeta sevinçten havalara uçuyordum. Örgütsel bağ bambaşkaydı. Suruçlu Haydar’la gelmişlerdi. Birçok gelişmeyi aktarmışlar, değişik konularda bilgi vermişlerdi. Şahin benim ülkeye dönme istemimi iletmişti. Kısaca özetledim yaşadıklarımı. “Çantamı hazırlamıştım fakat haber gelmeyince mecbur bekledim,” dedim. “Ama çıkar çıkmaz geleceğim, artık kimse beni götürmese de kendim arabaya atlayıp geleceğim,” dedim. İçerinin durumunu anlattığımda hepsi kahkahalarla güldüler. Beni iyi ve moralli bulmuşlardı. “Mahkemeye ilgili fazla bir gelişme yok, işçiyiz, sorunları kamuoyuna yansıtmak amacıyla açlık grevi eylemi yaptık şeklinde sürdüreceğiz ifademizi yine,” dedim son olarak. Bunun dışında bir şey konuşmadık. “Gelir gideriz,” dedi Çetin Güngör, sonra da gitti.

Mahkeme günü belli olmuştu. Kardeşim Haydar ve Suruçlu Haydar, ilk duruşmaya katılmışlardı. Haydar ağabeyimi giderek daha çok seviyordum. Böyle duyarlı olması, mahkemeyi izlemesi ne kadar da iyiydi, ilk kavgamızdan sonra söz vermişti. Bu birlik-teliğimiz güzeldi, söze bağlılıktı.

Ben ve Gülsüm mahkemeye şalvarlı, başı çemberli yazmalı gitmiştik. Cezaevindeki giyimimizle mahkemedeki giyimimiz farklıydı haliyle. Diğer tutuklular, cezaevi personeli bu görüntümüz karşısında şaşırmıştı. Diğerleri benim Kürt giysilerini bilinçli giydiğimi düşünüyorlardı. Cezaevi arabası hareket eder etmez slogan ve marşlar başlamıştı. Yolda herkesin dikkatini çekmişti bu durum. HK'liler grup kararı almışlardı. Dışarıdan da mahkemeyi izlemeye gelenler olacağı için mahkemeyi bir siyasal gösteri alanına dönüştürmek istiyorlardı. Ben de onayladım onların kararını.

Marşları birlikte söylerken, onlar kendi sloganlarını ben de bizim sloganları atıyordum. Tabii yalnız olunca tek bir kişinin sloganı fazla etkili olmuyordu. Yine de gerekli gördüğüm yerlerde atmaya devam ediyordum. Mahkemenin önü kalabalık, çok kalabalıktı. Onlar da bizimle birlikte slogan atıyorlardı. "Kahrolsun sömürgecilik!" diye bağırdığımda, gür sesle destekleyenler oldu beni. Şaşırp baktım, ağabeyim Haydar, Suruçlu Haydar ve birkaç kişi daha gelmişti mahkemeye. Çok sevinmiştim. Demek ki, ben de yalnız değildim.

Duruşma öncesi alt katta beklettiler. Slogan yerine marş söyledik burada da. Askerler bir şey diyemiyordu. Mahkeme çalışanları, mahkemede işi olup da gelenler merak ediyor, alta kadar inip bakmak istiyordu. Ama çavuş bırakmıyordu. Duruşma kısa sürdü. Kimlik tespiti yapıldı, ifadeler alındı, iddianame okunduktan sonra da mahkeme ertelendi. Avukatların tahliye talebi o kadar hızlı reddedildi ki, anlamak imkansız. İzinsiz gösteri, polise mukavemet iddiası vardı. Avukatlar grevin yasal olduğunu, açlık grevinin de işten haksız yere atılmayı duyurma amacını taşıdığını, iddianame-nin belirttiğinin tersine polisin baskı uyguladığını, müvekkillerinde darp izleri bulunduğunu söyledi. Aradan o kadar süre geçmesine rağmen darp izleri halen duruyordu. Ama mahkeme o noktaya pek aldırmadan, politik bir tavırla mahkemeyi ertelemişti.

İlk kez bu şekilde mahkemeye çıkıyordum ve mahkemece "suçlu" görülmek, "yargılanmak" bana tuhaf gelmişti. Yargılanan neydi? Yargılanması gereken neydi? Denizlerin mahkeme duruşmalarından kesitleri okumuştum. 12 Mart sürecinde gözaltına alı-

nan, işkence görenlerin yaşadıkları durumu içeren kitaplar okumuştum ama o zaman onların hepsi çok soyut kalıyordu. İşin direnme, kahramanlık yönleri etkiliyordu ayrıca duygusal etkilenme ağır basıyordu. Ama yaşayarak öğrenmek daha başkaydı.

Mahkemeden çıkarken de slogan attık. Haydarlar o kadar güre ve içten slogan atıyorlardı ki, herkesi etkiliyor, diğer kitleden katılanlar da oluyordu. Evet, “Kahrolsun sömürgecilik!” sloganı atılıyordu. Hem de İzmir’de, mahkeme önünde. Bu beni çok sevindirmişti. Diğerleri enternasyonalist içeriği olduğuna inandıkları “Milletler özgür, halklar birlik olmalı” sloganını atıyorlardı. Biz de “gönüllü birlik” ile karşılık veriyorduk. Aslında öyle slogan yarışı biçiminde değil, belki aynı sloganları atmıyorduk, karşılıklı rahatsızlık da duyuyorduk fakat saygılı davranıyorduk, dışarıya çelişki yanını yansıtmadan, yersiz tavırlara girmekten özenle sakınıyorduk. Tavırlarımız onları tahrik edici değildi. Şoven yanlar olsa da, bu durumlarda tahammüllü olmaya çalışıyorlardı.

Cezaevine gittiğimizde cezaevi personeli daha temkinli, daha saygılı davranmaya çalışıyordu bize. Bizimle mahkemeye gelen gardiyanlar birbirlerine orada nasıl davrandığımızı, biriken kitleyi, tutumlarımızı anlatıyorlardı. Birçoğu “bunlardan korkmak lazım, mahkemede bile slogan attılar” diye düşünüyordu. Tavırlarının az da olsa değişmesi bundandı. Onlara göre biz devlete kafa tutanlardık. Tabii bunun yanında tedbirlerini de geliştiriyorlardı. Gelen ziyaretçilere, getirilen eşyalara, konuşmalara daha çok dikkat ediyorlardı.

Görüş kabinleri tam bir curcuna yerine dönüşüyordu görüş günleri. Kabinler camekanlı olduğu için sesi karşıya duyurmak başlı başına bir sorundu. Kafanı yukarı kaldırıp üstteki delikli bölüme doğru son sesinle bağırarak konuşmak zorundaydık. Tabii ki o konuşmalar da gardiyanlarca çok rahatlıkla anlaşılıyordu. Bu nedenle duyulması gereken gizli şeyleri kağıda yazıp birbirimize okutuyorduk.

Günler geçiyor, 1 Mayıs yaklaşıyordu. İçerde de bir kutlama yapma kararı almıştık. Oturup tartıştık. Genelde ortak bir program çerçevesinde kutlama kararına ulaştık. Dışarıda çok kapsamlı hazırlıklar olduğu söyleniyordu. İstanbul’da Taksim meydanında tüm

grupların katılımıyla kutlanacağı haberi hepimizi sevindirmişti. “Acaba Kürdistan’da nasıl kutlanacak? Arkadaşlar kesin Taksim’e de katılırlar,” diyordum kendi kendime. Fakat Kürdistan’da polisin müdahalesi farklı olurdu. Çatışmalar mutlaka çıkar hissi vardı içimde.

1 Mayıs günü en yeni, en temiz elbiselerimizi giyinmiştik. Dışarıdan ziyaretçiler kırmızı karanfiller göndermişlerdi. Onları kavanozlara koyup dolapların üstüne yerleştirmiştik. Hepimiz hummalı bir çalışma içine girmiştik. Saat dokuza doğru bir ‘forum’ gerçekleştirdik. Havalandırmada saygı duruşu yaptık ve hep birlikte slogan attık. Diğer koğuşlardan da slogan sesleri yükseliyordu. Sayımız az olmasına rağmen bizim de sesimiz gayet iyi çıkıyordu.

“Yaşasın 1 Mayıs!”

Bir de Kürtçesini atıyorduk:

“Bijî Yek Gulan!”

Tv’yi de merakla izliyorduk. Devlet daha çok kendi polisiye tedbirlerini anlatıyordu. Görüntüler de ağırlıklı bu yönlü. Arada Taksim’i, sokaklardan sel gibi akan kitleleri de gösteriyorlardı. Sol yumruklarını sallayan, slogan atarak yürüyen yüzbinler. Harika, çok görkemli bir görüntüydü. Devrimin sıcaklığını hissediyordu insan. Bu kitlelerle devrim yapılır inancı daha da geliyordu. Yanımdakiler çok coşkuluymuştu. Her görüntüye tezahürat, her şeye yorum yapıyorlardı. Ben de onlarla birlikte seviniyor, coşuyordum. İşçi sınıfına inanç, Türkiye halkına inanç, Türkiye devrimine inanç bende de doruğa çıkmıştı. Duygulanmıştım, adeta yüreğim göğüs kafesime sığmıyordu. Bunun yanında ülkeye özlem de vardı. O yan bir burukluk, bir hüznün yaratıyordu.

Tv uzun uzun veriyordu 1 Mayıs gösterisini. Arada başka programlar konulsa da ağırlıklı Taksim alanı işleniyordu. Önlüklü, tulumlu, başları kapalı işçiler, temsili orak çekiçler hepsi çok etkileyiciydi. Arada DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk, TİP Başkanı Behice Boran gösteriliyordu. Sloganlar atılınca acaba “Kahrolsun sömürgecilik” deniyor mu diye kulak kabartıyordum. Gözlerimle pankartları tarıyor, Kürdistan Devrimcileri imzalı pankartları araştırıyordum.

Bir anda ortalık karıştı. Naklen yayın olduğu için yaşananlar olduğu gibi görünüyordu. Yanımızda çığlık atan, ah vah eden kadınlar vardı. Herkes TV'nin başına birikmiş, korkuyla izliyordu. Biz de tam anlayamıyorduk ne olduğunu. "Dışarıdan, Sheraton otelinin çatısından ateş edildi," şeklinde açıklama yaptı spiker. "Sol gruplar arasında çıkan bir çatışma," deniyordu resmi açıklamalarda. Alana giren panzerler, yerlerde ezilen insanlar. Tam bir savaş alanına dönmüştü Taksim meydanı.

Pankartlar, bayraklar, kağıtlar havalarda uçuşuyordu. Herkes panik halinde kaçışıyor, birbirlerini eziyordu. Korkunç bir görüntüydü. O büyük sevinç, beklenti endişeye dönüşmüştü. Tam bir katliam, beş yüz binin üzerinde kitle bir alanda ve alan ateş altındaydı. Panzerler su sıkıyor, sis bombaları insanların nefes almasını engelliyordu. Tam bir provokasyon, tam bir katliamdı yaşananlar. Spiker arada ölü sayısını veriyordu. "En az yirmi," dedi önce sonra otuza çıktı sayı. Daha sonra ise "Otuz altı ölü ve çok sayıda yaralı var," denildi. Tabii binlerce kişi de gözaltına alınmıştı.

Erkek bölümüyle notlaşmalar başlamıştı. Bu duruma karşı tavırsız kalmamalıydık. Sonuçta üç günlük açlık grevi ve toplu dilekçelerle protesto eylemlerinde karar kıldık. Hemen o gece dilekçemizi hazırlayarak ertesi sabah fiili olarak başladık eyleme. Günün belli saatlerinde de slogan atıyorduk toplu olarak. "Faşist katillerden hesap sorulsun! ", "Taksim şehitleri ölümsüzdür", "1 Mayıs'ın hesabı sorulacak" gibi sloganlardı söylediklerimiz. Böylece 1 Mayıs katliamını kendi cephemizde bu şekilde protesto ediyorduk.

Diğer tutuklular bu süreç içinde sessizleşmişlerdi. Eskisi gibi saç başa kavga, küfür etmiyorlardı. Bizi izliyorlardı. Açlık grevi nasıl bir şey onu öğrenmeye çalışıyorlardı. Biz genellikle dışarıda, havalandırmada kalıyorduk. Yanımızda sadece su ve şerbet yapımı için bir miktar şeker vardı. Belli saatlerde çay bardağıyla şerbet alıyorduk. Bir de sigara içiliyordu. Bu nedenle diğerleri, dışarıda yemek yiyorlardı. Yakınımızda yemek yemiyorlar, hatta bazen içeriye girdiğimizde bir şey yiyen varsa utanarak gizlemeye çalışıyorlardı. Oruçlunun yanında yemek nasıl günah sayılırsa, bunu da

günah sayıyorlardı. İlgileri olduğunda gelip oturuyor, sorular soruyorlar, biz de kendilerine anlatıyorduk.

Tabii genelde ilgi odakları farklıydı. Özellikle cezaevinde oluşan bir kültür vardı. Bunlar burjuva basınına bile çok geniş yansırdı. Kadın ticareti cezaevlerinde, personel aracılığıyla olurdu. Genellikle zina gibi ahlaki sorunlardan girenler suç ortaklarıyla buluşturulurlardı. Notları, mektupları parayla iletilir, tüm ilişkiler parayla kurulurdu. Hatta esrar, uyuşturucu haplar da içeriye yine bu personel aracılığıyla girerdi.

Bazıları bu konuda gayet ustalaşmıştı. Gardiyanlar devletin verdiği maaşın on katını bu yollardan alırlardı. Tam bir şebeke oluşmuştu. İçerde ağadırlar, hanım ağadırlar. Yemeklerini, diğer hizmetlerini tutuklular yapardı. Gardiyandan müdüre, savcıya kadar uzanırdı bu şebeke. Kadınlar içinde bu tipleri tespit etmek zor olmuyordu. Biz daha çok ortak yaşam alanı içinde belirlenen yaşam kurallarına uymalarını sağlamaya, ondan sonra diğer sorunlara el atmaya çalışıyorduk.

Her şey yasaklarla, direkt bir müdahaleyle önlenemiyor, çözülemiyordu. Tam tersine tutuklularla karşı karşıya getiriyordu bu yöntem. Bunlar önemli bir kitleyi oluşturuyorlardı hem de toplumun bütün geri, yoz, tortu kültürüyle şekillenmiş, onu bir yaşam biçimi halinde savunan tiplerdi. Hepsi de sorunluydu. Arada intihara kalkışanlar bile oluyordu.

Karadeniz'in en ücra köyünden on dört yaşlarındayken babası tarafından bir kadın tüccarına parayla verilen sarışın, güzel Laz kızı Hüsniye böyle tipik biriydi. Adam evlilik adı altında almıştı kızı, başka bir kadınla da güya evli. Buna rağmen kızla evleniyor, sonra da kızı başkalarına kendi evinde satıyormuş. Kız, kuması olan kadınla birlikte adamı öldürmüştü. İkisi de cezaevindeydi, araları iyi değildi, kavga ederlerdi çoğu zaman. Kız, "beni de devrimci yapın" der, ilgi duyardı. Bir arayıştı aslında. Gardiyanlar da ayrıca ilgilenirler, onu kullanmaya çalışırlardı. Güzel çekici bir kadındı. Erkeklerden onunla evlenmek isteyenler bile çıkmıştı. Gardiyanlar işin içinde para olduğu için bunun etrafında fır dönerlerdi.

Biz böyle birçok somut olaydan da yola çıkarak başta kadın gardiyanları tehdit ettik, uyardık, teşhir ettik. Bilinmeyen olayları deşifre ettik. Kadınlar artık korkuyordu, çok daha gizli yapmaya çalışıyorlardı. Hüsniye, en sonunda kafasına koyduğu ve zaman zaman denediği intiharı başarmıştı. Çok miktarda ilaç alarak intihar ettiğini ve öldüğünü çok sonradan öğrenmiştim. Bir gazetede bu haberi okuduğumda üzülmüştüm. Hüsniye, Hüsniyeler o kadar çoktu ki.

Bir gün Buca Eğitim Enstitüsü'nde olaylar olmuştu. Faşistlerle devrimciler zincirli, sopalı, bıçaklı birbirleriyle çatışmışlardı. Haberi gazetelerden okumuştuk. İkinci gün gece yarısı üç öğrenci kız getirildi. Bizimle aynı koğuştaki kalıyorlardı. Fakat tipleri fazla devrimcilere benzemiyordu. Hiç rastlamamıştık bu tiplere, devrimci olsalardı mutlaka bir yerlerde karşılaşırız. Faşist oldukları kanısı artıyor bu yüzden. Onlara sorduğumuzda "biz solcuyuz" diyorlardı. Meğer idare kendilerine böyle söylemelerini tembihlemiş, "yoksa sizi vururlar" demiş. Onlar da korkudan öyle söylemişler.

Cezaevindeyken sürekli spor yapıyorduk. Mahmure karatede siyah kuşak sahibiydi. Bize öğretiyordu. Evdeyken de ağabeyimin spora ilgisi etkiliyordu beni. Onun yaptığı bütün çalışmaları izliyordum. Pazularımdaki değişiklik ağabeyimin dikkatini çekmişti. Buna kızmış "Kızların öyle kas geliştirmesi çirkindir, bırak yayı," demişti. Bu sebeple fazla uğraşmamıştım. Cezaevinde daha sistimli spor yapıyorduk.

Gelen kızların faşist görüşlü olduğu konusunda emindik. "Madem bu faşist kızlar dışarıda devrimcileri dövüp gelmiş, biz de onları dövüp atacağız," diye karar almıştık. Ama öyle sıradan bir dövme olmamalıydı. Çevrenin dikkatini çekmeden hazırlıklarımızı yapmaya çalışıyorduk.

Gece eylemimizi gerçekleştirecektik. Bu yüzden nöbet tutuyorduk. Kırmızı suratlı kadın gardiyan kızları yanına almıştı. Kendisi de sağ görüşlüydü. Bu yüzden onları korumak istiyordu.

Gece birden kadın gardiyan kızları alarak dışarı çıktı. O kadar hızlı gerçekleşmişti ki olay, müdahale bile edememiştik. Gardiyan döndüğünde dördümüz üzerine gittik. "Faşistleri koruyorsun sen.

Hani sen işinde gücünde bir gardiyandın? Bundan sonra görürsün?” diye tehdit ettik kadını. Korkudan gözleri büyümüştü. Kızların korkup çıkmak istediklerini söylemesi sebebiyle onları çıkarttığını, kimseyi korumadığını, zavallı, dul bir kadın olduğunu söylüyordu. Acıyıp bıraktık kadını. Bundan sonra böyle bir durumla karşılaşsak zamana yaymadan harekete geçme kararı aldık.

Günler hızla geçiyordu. Takvimler 13 Mayıs'ı gösterdiğinde Leyla Kasım için bir anma yaptık. Bu öneriyi de ben getirmiştim. O gün Orhan Bakır, Leyla Kasım'ın idam edildiği sırada çekilen fotoğrafının aynısını resmetmişti. Altına da “Leyla Kasım namirin!” yazmıştı. Ayrıca bir de yazı yazmış, adıma göndermişti. Çok sevinmiştim. Leyla Kasım'ın o resmini ranzamın duvarına da çizmiştim. Arkadaşlar benimle ilişkiye geçtiği o ilk dönemde birçok poster getirmişlerdi. Leyla Kasım'ın bu fotoğrafının da yer aldığı, çok güzel anlamlı yazıların yazıldığı posterleri uzun süre evin duvarına asmıştık. Bir Kürt kızının idam edilışinin resmiydi. İlk kez öğrenmiştim. Beni tepeden turnağa ürpertmiş, acı vermişti. Ayrıca bir Kürt kadınının kavgadaki yiğitliği, onurlu duruşu etkilemişti beni.

Cellatlara sarf ettiği sözleri çok anlamlıydı, hepimiz ezberlemiştik. Düşmanın, “Özür dilersen seni af ederiz,” istemine karşılık, yüzlerine tükürerek “Hayır! Sizden asla af dilemeyeceğim. Af dilenmesi gereken biri varsa o da Kürt halkıdır. Onlar için yeterince mücadele edemedim. Beni öldürerek yok edebilirsiniz. Ama benim ölümüm binlerce Kürt'ün uyanışı olacaktır,” demişti. Bir efsaneydi, bir kahraman kızdı Leyla Kasım benim için. Silahlı, raxtlı hali, o duruşu hep etkilemişti beni. Kadın ve silah. Kadın ve savaş. Kadın ve ulusal kurtuluş uğruna kavgaya. Kadın ve ölüm. Bunlar sıradan şeyler değildi. Çok anlamlıydı. Kürt kadını köleliğini kavgada yer alarak aşacaktı.

İşbirlikçiliği de bir başkaldırıydı Leyla Kasım'ın mücadelesi. Etkilememesi mümkün değildi. Kavgaya atıldıkça Leyla Kasım'ı anlamak daha fazla önem kazanıyordu benim için. Onun özgürlük arayışı, onun kendi halkının özgürlüğünde kendi özgürlüğünü görmesi, onun tüm gerici, feodal yapılanmalara, onların kadına

yaklaşımına karşı kavgada en önde yer alması ve bu uğurda şehit olması bir moraldi, dayanaktı, örnekti tüm Kürt kadınları için. Kürdistan Devrimcileri daha baştan itibaren kadını katmışlardı mücadelele. Leyla'yı sahiplenme bu değil miydi? Kadın ulusal kurtuluşta mutlaka yer alacaktı. Kadın ancak bu mücadelele aktif katılırsa özgürlüğüne kavuşabilirdi. Gerçek kurtuluş yolu buydu. O zaman Leylalar çoğalmalı, yaşamalı, yaşatılmalıydı.

O gün Leyla Kasım'la ilgili tüm bildiklerimi anlatmıştım. Daha sonra arkadaşların mesajlarını okumuş ve onu anan türkülerden akılda kalan bazı mısraları birlikte söylemiştik. Şehitleri anmak anlamlıydı. İnsanda bağlılık geliştiriyordu. Mücadele geleneğini sürdürme azmini biliyordu.

Mayıs ayı ne kadar farklıydı. 1 Mayıs, 6 Mayıs, 13 Mayıs ve 18 Mayıs. 18 Mayıs'ta İbrahim Kaypakkaya'yı andık bu kez de. Nereden bilecektim ki o gün, tam da o gün, büyük insan, değerli yoldaşımız Haki Karer'in vurulduğunu. Bu ortak anmalar iyi oluyordu. Şehitlere ortak sahip çıkmak gerekiyordu. Orhan Bakırların gönderdiği yazılı metni okuduk birlikte. Kapakta İbrahim Kaypakkaya'nın sevdiğim şapkalı resmi vardı. O günü de marşlarla geçirdik.

Şehadetler ülkeye dönüşü hızlandırdı.

Ve Mayıs bitmeden tekrar mahkemeye çıkartıldık. Seçim süreciydi. Avukatımız CHP çevresini bu dava için kullanmaya çalışıyordu. Bu tavrıyla sonuç da almıştı. Kefaletle serbest bırakılmamız kararlaştırılmıştı. Bırakıldıktan sonra Suruçlu Haydar, ağabeyim ve diğerleriyle birlikte ilk olarak İnciraltı'na gittik. Suruçlu Haydar beni orada başka arkadaşlarla tanıştıracaklarını söylemişti. Kampüsün girişindeki kapının camlı bölmelerine büyük boy posterler asılmıştı. Önünde toplananlar merakla bakıyorlardı. Kapıdan girer girmez duvarda Haki Karer ve Aydın Gül'ün resimlerini gördüm.

Resmin üstünde "Büyük enternasyonalist Haki Karer-18 Mayıs 1977" yazıyordu. Fotoğrafın altında da şunlar yazılıydı:

"Hiçbir şey bağımsızlık ve özgürlükten daha değerli olamaz!"

"Türkiye halkının yiğit evladı, büyük enternasyonalist, Kürdistan Devrimi'nin öncü kadrosu Haki Karer yoldaş, Beş Parçacılar

adlı ajan örgüt tarafından 18 Mayıs 1977 tarihinde, Antep'te katledildi. Anısı ölümsüzdür!”

“Kahrolsun sömürgecilik, emperyalizm ve her türden gericilik!”

“Kahrolsun ajan provokatörler!”

“Yaşasın proletarya enternasyonalizmi!”

kürdistan devrimcileri

Gözyaşlarımı tutamadım. Yazıları okuyamıyordum artık. Yumruklarım sıkılmış, ayakta durmakta zorlanıyordum. Aydın Gül HK'liler tarafından vurulmuştu. “Alçaklar” dedim seslice. İlk şehidimiz ve HK vuruyor hem de devrimcilik adına! Tanrım ben nasıl duymadım bunca zaman. Arkadaşlar nasıl söylemediler bana? Ben HK'li birisiyle birlikteydim! Tamam, artık bir saniye bile kalmayacaktım orada. İsterse kimse onaylamasın, çekip gidecektim. Beklemek olmazdı artık. Allah kahretsin şu cezaevine düşmem üç ayı aldı. Üç ay az değildi. Aydın Gül'ün portresindeki yazıları okudum.

“Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesinin yiğit neferi Aydın Gül.”

Aydın'ı anımsıyorum o an. Çok gençti. Meto'yla eve gelip giderlerdi, çok olgun, sessiz bir yoldaşı. Nasıl olmuştu? Bir türlü kabullenemiyordum. Fotoğrafın altında,

“Aslanlar yurdudur, tilkiler giremez

Dersim'in gülüdür, faşistler deremez

Ona bağlıdır yolu devrimin.

Kürdistan Devrimcileri, 8 Mart 1977” yazılıydı.

Baki'yi görmek istemiyordum artık. O da fark etmiş ruh halimi uzak duruyor, konuşmuyor, izliyordu sadece. Sonra “HK yapmamış,” dedi. Kendisi inanmıyordu böyle bir şeyin yapılabileceğine. “Araştırıyoruz,” dedi. Yine “Araştırıyoruz.” Araştırıyoruz sözcüğü bende müthiş tepkiye yol açıyordu artık. Neyi araştıracaksın? Bir devrimci vuruluyor, başka bir şey değildi bu, kitaplardan araştırılmazdı. Beynine, yüreğine biraz yüklense, biraz vicdanlı olsa, biraz halk, ülke sevgisi olsa, yeterdi. Bunun dışındaki ‘araştırma’ hep tersine gidiş

yönlendiriyordu. Sahtekarlıktı. Bunlardaki de aynen bu. Tipik küçük burjuva kurnazlığı ile yaklaşıyordu. “Devrimciler arasındaki çelişkiler düzeyinde ele alıyordu,” ama ideolojik, politik, pratik yaklaşımları görmek istemiyorlardı. İnkarcılık, Kürdistan gerçekliğini reddetme vardı. Bir halkın kendi öz gücü temelinde örgütlülüğüne ayrılcılık diyorlar, tepki gösteriyorlar, milliyetçilik suçlamalarını yapıyorlardı. Antipropaganda yapıyorlardı sürekli bize karşı ve şiddet kullanıyorlardı. O halde basit, sıradan çelişkiler değildi bunlar.

Bu gelişmeler benim ülkeye dönüş kararımı çabuklaştırdı. Ama bu defa gizli kaçıp gitmek, terk etmek şeklinde olmadı. Bu kopuş gerekliydi. Baki’yle konuştum, “İdeolojik, örgütsel birlik temeli olmayan böyle bir ilişki artık yürüyemez. Çok tartıştık olumlu bir sonuca ulaşamadık, birliği geliştiremedik, bu şekilde gelişmez de. Bu hareket herkese açıktır. Sen gerçekten inanırsan, yer almak istersen alırsın, kimse bunu engelleyemez. Ama ikimizin birlikteliğini esas alarak değil. Yine görüşürüz, yine tartışırız. Arkadaşları bulabilirsin, bazılarını da tanıyorsun zaten,” dedim. Tokalaştık sonra. Ev sahibi bayan şaşkın bir şekilde bizi izliyordu. Bir yandan konuşuyor, bir yandan valizimi hazırlıyor diğer yandan da ağlıyordum. Baki de ağlıyordu. Böyle ayrıldık Çigili’deki yoksul evden. Ana caddeye inene kadar yorgunluktan bittim. Yükün ağırlığından ziyade yaşadıklarım ve son konuşma beni yormuş gibiydi. Yalnızdım. Konak’ta tarif edilen adrese gittim. Cuma Karakoçan ve Bozo-Kemal Coşkun onların kaldığı eve gittim. Valizli görünce şaşırdılar. Bozo’ya “Bugün hemen gidelim,” dedim. Espri yaptığımı sandılar. “Hele dur İzmir’e yeni geldik hem ne oldu, hani Baki?” diye sordu. “Onu nereye götüreceğiz, İzmir’de kalsın, Türkiye devrimini yapsın. O olmazsa kimse yapamaz,” dedim alayla. Bir şeylerin olduğunu anlamışlardı. “Çok sinirlisin acele etme,” dediler. “Hayır, o gelmeyecek, bizim birbirimizle bir bağımız kalmadı, aslında hiç olmadı da. Kendim yaptım, kendim başıma belayı sardım. Kurtulana kadar epey de zorlandım. Ona da yazık oldu. O çok duygusal, inşallah kaldırır bu durumu. Gerçi ikna etmeye çalıştım, öyle çok olumsuz ayrılmadık,” dedim.

“Yani medenî bir şekilde ayrıldınız,” diyorlar, gülüyorum. Ben acıdan gülüyordum aslında. Bizimkiler olayın özünü fazla bilmiyorlardı. Basit bir olaymış gibi ele alıyorlardı. Kolay değildi. Ayları alan bir kavgaydı. Kendimle kavga, çevremle kavga, aileyle kavga, ideolojik politik kavga, her şey vardı içinde.

Sonra harekete geçtik. Sadece bilet paramız vardı cebimizde. Yemek yiyip çıktık. Ben ve Bozo’yduk. Biletimizi Ankara’ya kestik. Yol boyu düşündüm durdum. Bozo bazen esprilerle beni düşüncelerden sıyırmaya, moral vermeye çalışıyordu. Sohbetimiz Dersim’e kadar uzanmıştı. Bir muhtarın kulaklarını kesmişti Bozo, o şekilde meşhur olmuştu. O olaydan beri deşifre olduğu için Dersim’e gidemiyordu, aranıyordu.

Önümüzdeki koltukta iş adamı tipli biri vardı. Adam hep tedirgin bir ruh hali içindeydi. Meğer Bozo’dan rahatsız olmuş. Çünkü Bozo’nun eli ayağı durmuyor, her vesileyle öndekine dokunuyordu. Farkında değilmiş gibi numara da yapıyordu. Biz Zazaca konuşuyorduk. Turist tipi yoktu, olsak olsak Kürt olabilirdik ona göre. Tahmini buysa iyi, bir de ‘terörist’ sanırsa işte o iyi olmazdı. Adamın elinde sıkıca tuttuğu James Bond çantada para vardı. Onu bir molada anladık. Herkes otobüsten çıktı. Bizim paramız olmadığından yemeğe inmedik. Adam otobüsü boş sandı, çantayı açtı, içi para demetleriyle doluydu. Bozo kafaya takmıştı. “Bundan bu parayı alıp tüyelim,” diyor başka bir şey demiyordu. Aslında çok iyi olurdu ama nereye gidecektik. Yakalanma olasılığımız çok fazlaydı.

Bozo çok anarşist, heyecanlı, tez canlı birisiydi. Kesin işi yüzümüze gözümüze bulaştırırdık. Adam bizi fark eder etmez kalkıp gitmişti zaten. Sonra Polatlı’da inip gözden kayboldu.

Ankara’ya indikten sonra, hemen bir taksi tutup arkadaşların kaldığı bir yurda gittik. Cebimizde bir kuruş para yoktu. Arabayı bekletip arkadaşlardan para alıp verdik. Erkekler yurduydum. Bu yüzden içeri girememiştim.

Bozo Muzaffer Ayata ile birlikte gelmişti yanıma. İlk defa o zaman tanışmıştık Muzaffer’le. Sonra Baki Karer de gelmişti. Sonra

beni alıp bir eve götürdüler. Kalabalık bir aile. Evin üniversiteli kızı Mediha bizim arkadaştı. O gece yol yorgunu olduğum için fazla konuşmadık. Ertesi gün Baki Karer benimle konuştu. Bozo benim geliş biçimimi biliyordu, ona anlatmıştım. Fakat ayrıntılı bilmiyor anlamak istiyordu, durumu sorunca anlatmaya başladım. Beni dinledikten sonra, azarlar biçimde eleştiri yaptı. “Sen adama açık kapı bırakmışsın, ‘istersen tartışır, konuşuruz, ilişkimizi tümünden koparmayız’ demişsin,” diyor. Ona, dostça bir ilişkiyi, diyalogu kastettiğimi, buna açık olduğumuzu söylemek istediğimi belirttim tekrar. Yine de ikna olmadı. “Bu işlerde net olmak lazım, karar verirken pişmanlık duymamak lazım,” gibi şeyler söyledi. Artık çok olmuştu, “Bu konuda tereddütlü değilim, ben kararımı verip geldim ve beni kimse buna zorlamadı, içeriye düşmeseydim daha erken gelecektim, bunu Şahin’e de söyledim. Haberi vardı,” dedim kızarak.

Acaba Şahin mi farklı şeyler aktarmıştı. Keşke daha erken gelseydim. Hiç değilse yaşananları kendim anlatır, ne yapacağıma ilişkin bir kararlaşmayı yaşırdım. Veya ne yapmam gerektiği söylenirdi. Ama fabrikadaki direniş sebebiyle gelememiştim. Sonuçta o kadar emek harcamış, grevi örgütlemiştim. Yarım bırakıp gelmek bana doğru gelmemişti. Baki: “Peki bu adam iki de bir gelip bizi uğraştırırsa ne yapacağız?” diye sordu. Evet, bu olabildi. Bunda yanılmıyordu. Ben de biliyordum ki Baki durmazdı. Arar, hatta belki de “Ben Ulusalcı oldum,” derdi. Ama bu noktadan sonra ne yapabilirdim ki? Daha kesin, daha net karar nasıl olurdu, bir bağımız kalmamıştı artık.

Kısa bir süre o evde kaldıktan sonra Natoyolu’na gittim. Oradan da Kesire beni alarak evlerine götürdü. Yol boyu konuştuk. Evde daha geniş konuştuk. İlk karşılaşmayı anlattı, “aniden ortadan kayboldun, sonra öğrendik ki İzmir’e gitmişsin. Biz daha kendi aramızda konuşmamıştık, hayır basite almadık ama o an için hemen bir çözüm bulmak da kolay olmamıştı. Zaten sen hemen gitmiştin” dedi. Konuşmalarında yine eleştiri vardı. Nasıl gittiğimi ve İzmir’de yaşanan süreci anlattım. Bazen parça parça, dağınık, bazen ayrıntılı, bazen sadece belli yanlarıyla olayı özetledim.

Kesire'yi yakından tanıma fırsatı doğmuştu böylece. Bir de Şenay var, ufak tefek biri, "Yugoslav bir arkadaş" diye tanıtmıştı Kesire. O da birkaç gün içinde yurttan çıkacak, Etlikteki evde birlikte kalacaktık. "Evde erkek arkadaşlar kalıyordu, biz yerleşince onlar çıkacak," dedi.

Kesire'nin her şeyi bana başka geliyordu. Dersim'deki bayan arkadaşlarla kıyasladığımda, onlardan çok farklıydı. Sanki evleri de bir örgüt evi gibiydi! Annesi her şeyi Kesire'ye danışır, onun onayını alırdı. Babası daha sessizdi. Dükkada çalışırdı genel olarak. Kesire'yle resmi, baba kız ilişkisi dışında daha farklı bir ilişki düzenleri vardı. ODTÜ'de okuyan bir kız kardeşi, bir de bir kız bir erkek ikizler vardı. İkizlerden erkeğin ismi Ali Kemal'di. Herkes öncelikle bir otorite tanırdı, o da Kesire'ydi. Sonra anne baba otoritesi gelirdi. Akraba çevresi de öyleydi. Site yurdunun arka tarafına yakın bir semte, akrabalarının evlerine gitmiştik. Onlar da çok değer verirdi. Aile çevresinde genç bir kızın otoriterliği bende hayranlık uyandırmıştı. O günlerde Yugoslavya'dan Şenay'ın ablası da ziyarete gelmişti. Onu gezdirmek amaçlı, misafirliklere birlikte gidiyorduk. Kesire'nin böyle şeylere zaman ayırması da ilginç geliyordu bana.

M. Ali aradı beni kısa bir süre sonra. Görüşmek isteğini söyledi. Baki de gelmiş deniliyordu. Baki Karer iyi tahmin etmişti. M. Ali Kesirelere geldi, birçok yönüyle iyi de oldu bu. İlk süreci birlikte Kesire'nin yanında konuştuk. Eleştirdim onu. Dersim'den geldikten sonra doğru yaklaşıp kendilerinde kalmamı sağlasaydı, ben İzmir'e gitmezdim, böyle bir sonuç da ortaya çıkmazdı. Sonuçtan ve yaşananlardan biraz da M. Ali sorumluydu. Eleştirilerim karşısında utanıyor, eziklik duyuyordu. Ayrıca ayrılışımıza da üzülüyordu. Yaklaşımları daha temkinliydi. Ayrıca Kesire'nin konumunu da hesaba katıyordu. İşin içinde siyasi ayrılık noktaları da vardı.

Amcamın çok etkilendiğini, üzüntüden bir gözüne felç indiğini söyledi M. Ali. Tabii bunlar öyle sıradan şeyler değildi. Aldırmazlık edemezdim. Çok fazla etkiliyordu bu tür şeyleri beni. Üzülüyor, hatta kahroluyordum. Tartışmalarda her ne kadar onları

suçlasam da, en çok kendime yükleniyordum. Adeta yiyip bitiriyordum kendimi. Bir şeyi sonuçlandırdığımı, çözdüğüme inandığım bir anda öyle şeyler karşıma çıkıyordu ki, “ben kurtulamayacak mıyım bunlardan?” diyordum. Sürekli bir iç sorgulamayı yaşıyordum. Nerede, neyi yanlış yapmıştım? Eksiklik, yetmezlik neredeydi? Kendimce her şeyi iyi, doğru yaptığımı düşünüyordum. Amcam üzülecek, eşi ağlayacak. Baki divane olacak vb. Peki ya ben ne olacaktım? Hiç kimse benim düşüncelerime, duygularıma, isteklerime bakmıyordu. M. Ali birkaç kez amcamın rahatsızlığını gündeme getirerek bir ara çözüm arıyordu. İlginç bir tarzı vardı onun da. Hiç bırakmıyor, herkesi memnun etmeye çalışıyordu. Ama olmuyordu. Kesire de düşüncelerini net ifade etmişti bir konuşmada: “Sizin yaklaşımınız küsenleri barıştırmaya yaklaşımına benziyor. Bu arkadaş durumu net olarak ortaya koyuyor, sizinle de ta baştan itibaren konuşmuş. Aslında en çok siz yardımcı olabildiniz. Baki’den yana düşünmüştünüz hep. Şimdi de diğer aile fertlerinden yana bir çözüm diyorsunuz. Biz arkadaşları zorlayamayız, siz babanızı ikna edin. Baki de öyle ikide bir uğraştırmasın, olmaz,” diyerek tavır koydu. Bu konuşmalar beni rahatlatmıştı. M. Ali biraz ikna olmuş, biraz bozuk bir şekilde gitti.

Artık adını Nadire olarak değiştiren Şenay’la aynı evde kalmaya başladık. Ev Kesirelerin evine yakın bir yerdeydi. Şenay’ın ablası da bir süre yanımızda kaldı. Onun kalması iyi oluyordu. Çevre açısından fazla kuşku uyandırmıyordu. Arada erkek arkadaşlar da uğruyordu. İlk bir iki gün Semir gelip gidiyordu. Sonra evde biz üçümüz sürekli kaldık, Şenay’ın ablası bir süre sonra Yugoslavya’ya döndü. Benim için yeni bir süreç, kendi durumumu anlatırken olayları daha iyi anlama, onları tanımlama durumu da değişmeye başlamıştı. Bazı konularda yanıldığımı görüyor, bazılarından daha da emin oluyordum.

Yaşananlar etkilemiş, yıpratmıştı belli yönleriyle. Kaçış, evlilik, zindan, çatışma, çelişki ortamları, yalnız başına her şeye karar vermek.. Üzerinde düşündüğümde “ne çok şey yaşamışım” diyordum kendi kendime. Ama kader olarak bakmıyor, bir anlamda ken-

dimin yarattığı kaderi bozuyordum. “Bir çıkış daha!” diyordum. Bu bana teselli oluyordu ve arkadaşlara daha yakınlaşıyordum.

Bol bol kitap okuyor, tartışıyorduk. Bir süre sonra gece eğitim çalışmasına da başladı. Çalışmayı Mardinli, iki evlilik yapmış bir yurtsever arkadaşın evinde yapıyorduk. Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı, Ulusal Sorun ve Sömürgeler Sorunu, Sol Komünizm bir Çocukluk Hastalığı vb kitapları işliyorduk. Kesire, Nadire (Şenay), birkaç erkek arkadaş ve benden oluşan bir gruptu. Kesire yönetiyordu eğitimi. Ama tartışmalarda en az konuşan o oluyordu. Günlük yaşamda da çok nadir konuşurdu. Şenay’ın eve gelmediği günlerde ben Kesirelerde kalıyordum.

Genel olarak arkadaşlara, hareket içinde yer alan, onun öncülüğünü yapan her arkadaşına bir saygı vardı. Arkadaşlık, onda her şeyi bulan, en güvenilir, en güzel bağla bağlanan, yüce bir değer olarak görülürdü. Olması gereken de buydu, bilinen, ilk öğrenilen de. Bu açıdan onu izleme, dinleme, ona güven nedeniyle, her şeyini doğru, mükemmel görme yaklaşımı vardı. Belki herkeste tam bu şekilde değildi. Kaba, yetersiz, yüzeysel yanlgılı yanlar vardı fakat manevi cephesi böylesine güzeldi. Kesire bir de Önderiminin yakın arkadaşı, onun nişanlısıydı. Bunu bilmek ayrı bir yoğunluk katıyordu. Bir Önder sıradan, rastgele biriyle böyle bir bağ kurmazdı. Ankara’ya ilk geldiğimde, Siyasal’ın bahçesindeki grupta Başkan var mıydı, bilemiyorum. Vardıysa bile kendisini daha önce görmediğim ve isim de söylenmediği için tanıyamamıştım. Bu defa Hukuk fakültesi kantininde, Kesire ve ayrıca başka arkadaşların da olduğu bir tartışma sohbetinde Başkan’la bir araya gelmiştik. Asi, aceleci, inatçı duygularla yüklü, yine beklenmedik, çatışmalı, kavgalı birçok olayla dolu geçen bir koşuşturmanın ardından yeniden Ankara’daydım ve bu defa direkt Başkan’layım. Dışımızdakiler “Apocular” deyimini kullanıyorlardı. Hareketimizi bu şekilde adlandırmalarına ilk süreçte hep tepki göstermiştik. Bir hareketi bu şekilde isimlendirmelerinin, ayrıca da deşifre etmelerinin yanlış olduğunu söylüyorduk. “Akıncılar” ya da buna benzer gruplarla aynılaştırmalarına hiç tahammül edemiyordum. Sonuçta

hareket ismi önemli değildi, işin o yanına hiç kafamı takmamıştım. O bireydi, ilkeydi. O devrimdi, enternasyonalizmdi, yurtseverlikti, kıyasıya kavgaydı. Bütün güzel olguların temsiliydi. Böylesi bir ilahi güçtü, maddi güçtü. Belleğimizde yer edinen buydu. Diğer tanımlar üzerine tartışmamaya dikkat ederdik.

Evet Apocuyduk! Aslında özünde hoşumuza gidiyordu, benimseyorduk. Kolayca telaffuz edilmeyen ama gurur veren, ilham veren bir çekiciliği vardı. Başkan'ı görmeden de böyle bir etkileşim oluyordu. Ama görmek, her özelliğine tanık olmak daha başkaydı.

En çok dikkatimi çeken yanı, insanı dinleme, anlama özelliği-ydi. Direkt girmezdi konulara. Sadece bir tek konuya, bir tek kişiye, bir tek olaya takılmazdı. Ama öyle konuşurdu ki sendeki istemi, çözülmesi gereken her şeyi dile getirirdi. Seni, öbürünü, hepimizi çevreleyen olayları, geleceği, olası yeni şeyleri, bir bütü-nen yaşamı, kavgayı, birey olarak herkesi ilgilendiren, yapılması gereken ne varsa onu ifade ederdi. Ufuklar açılırdı.

Diğer arkadaşlar gibi değildi konuşması. Hem çok doğal, çok sade, çok içerikli ve hem de çok kendine özgüydü. O süreçte konuştuğum birçok arkadaş benimle diyaloglarını çoğunlukla evden kaçışım, ayrılığım gibi sorunlarla sınırlı tutmuşlardı. Başkan bun-ların hiçbirini direkt konuşma konusu yapmadı. Fakat hepsinin de yanıtını vermişti. Birçok konuyu iç içe konuşmuştu. O arada Dev-Genç'ten, Kurtuluş'tan insanlar da gelip masada oturmuşlardı. Onlarla da belli diyaloglar olmuştu.

Hukuk fakültesi kantini ve Başkan'ın o olgun, sabırlı, sade ve müt-hiş izleyen, anlayan hali Ankara günlerimin en güzel anısı olmuştu.

Kesire'de gördüğüm en belirgin yan çok genel, ama çok kendine göre oluşuydu. Kendisi bir şeylere ulaşmazdı, bunun için çaba har-camazdı. Tersine kendisine ulaşılmasını bekleyen bir duruş sergilerdi. Herkes ona ulaşmak zorundaydı. Böyle bir görüntü yansıttırdı.

Kıymetlerin Dersim'de yaydıkları söylentiler vardı. "Ali Yıldırım'ın kızıdır. Çok soğuktur. Kendini çok beğeniyor, zaten Başkan'ı da başta kabul etmemiş," deniliyordu. Yayıdıkları şeyler bana inandırıcı gelmi-yordu. O zaman baba ile kız ilişkisi neydi, ne anlamda söylenmişti,

düşünmediğim veya anlamadığım için bağ kuramamıştım. Şimdi daha iyi izliyordum ve gördüklerim beni etkiliyordu. Daha sonra Kesire'nin aile içindeki konumu, ona gösterilen saygı tersine beni etkilemişti. Etkin olması sevindiriyordu. "Bir devrimci kadının bu kadar otoriter olması, ailede bunu sağlaması, başarması ne güzel," diyordum.

Daha çok Kesire'yi Dersim'deki kızlar ve özellikle de Kıymet'le kıyaslamaya çalışıyordum. Kıymetin otoritesi paraya, mesleğine dayalıydı. Bu yanın belirleyici etkisi vardı. Fakat Kesire'nin bu sorunu yoktu. Ailesi zengindi. Kıymet her şeye karışırdı, müdahale ederdi, çok konuşurdu, tartışırdı, şamata yapardı. Yaşam tarzı, sigara içişi bile başkaydı. Bir kadının özgünlüğünü de koruyan devrimci bir otoriteden ziyade 'erkek gibi bir kızdı.' Bir sınır, bir ölçü yoktu davranışlarında. Tabii bu şekilde de etkiliyordu hem aileyi hem çevreyi hem de arkadaşlarını.

Kesire hakkındaki söylentiler, onu daha fazla ilgiyle izlememe yol açmıştı. Kesire'nin her davranışı önceden programlanmış gibiydi. Cemile'nin bazı davranışlarıyla yakınlık kuruyordum. Ama yine de apayrı geliyordu bana. Türk solundan tanıdığım bütün kızları gözden geçiriyorum. 'Hayır, hayır, bizimkiler başka' diyordum, aynı zamanda gurur da duyuyordum bundan.

Şenay paspal biri, öğrenciliğin, o yaşam tarzının etkileri üzerinde çok belirgindi. Yemekten yatmaya, temizliğe kadar, neyi nasıl yaptığı belli değildi. Bazı şeyleri küçük görüp önemsemezdi. Ona kalsa kaldığımız yeri temizlemek de yersiz, fazladan, gereksiz bir işti. Yine bir pantolon, bir gömlek giyip aylarca öyle kalmak da normaldi onun için! Pantolonunda diz izleri çıkardı, gömleği de kırışıktı. Onları bir düzene sokmak, beş dakika ayırıp ütölemek zaman harcamaktı ona göre. Oysa zamanı çok daha boş şeylerle doldurulabiliyordu. Bu çelişki beni hep rahatsız ediyordu.

Okuyan, aydın biri, üniversiteli ve üstelik bu harekettendi. Fakat yaşamdaki duruşu bundan çok ayırıydı. Aklıma Türk solunun ilk yıllardaki hali geliyordu. İbo'nun birden renk değiştiren pantolonunu hiç unutmuyordum. Devrimcilik, kirlilik pasaklılıktı onlara göre. Ama biz hiç de bu tür şeylere itibar etmezdik. Belki birçok

konuda yetersizlikler, darlıklar olurdu ama en azından devrimciliğin temiz ruh, temiz ahlak olduğunu, düzenli yaşam olduğunu öğrenmiştik, görüyorduk, tanık oluyorduk.

Şenay o ev sürecinde az da olsa değişmişti. Kesire Şenay'daki bu yönlü değişimi bana bağlıyordu ve bu konuyu konuşup tartıştığımızda onay veriyordu. Kesire'yle ilişkilerimde bir mesafe vardı. Bu saygıdan kaynaklanıyordu ama bunun ötesinde herkesin başaramadığı, şikayet ettiği noktada bir yakınlık, açılım sağlamıştım. Kesire iç dünyasını ya da kişiliğinin altındaki doğal özelliklerinin kapısını zaman zaman aralıyordu. Belki de benim yaklaşımım yol açıyordu buna. Örneğin; herkesin "Gülmüyor, güldüğünü görmedik," dediği Kesire'yi kahkahayla güldürmüştüm kaç kez.

Evinde eğitim çalışması yaptığımız Mardinli arkadaşın ilk eşi çok güzel bir kadındı. Uzun boylu bir esmer güzeliydi. Mardin giysilerini de giyince çok daha çekici oluyordu. Bir gün yine en güzel elbiselerini giyinip kayınbiraderiyle birlikte alışverişe çıkmıştı. Beyaz tonları ağırlıkta parlak, kaliteli uzun elbisesi, kol bağları, kafasındaki beyaz ipekli puşusu ve altınlarıyla çok dikkat çekiyordu. Boynunda beşibirlikler, belinde altın kemer, kol yarıya kadar bilezik dolu, kulaklarda altın küpeler. Görenler manken sanır.

O gün TKP'li kadınlar İlerici Kadınlar Demeği adına pahalılığa, zamlara karşı miting yapıyordu. Boş tencereli, tabaklı bir yürüyüş! Bunların slogan attığını görünce kendisi de Kürtçe "Bimre Koldarî" sloganını atıyor. Herkes şaşırarak ona bakmaya başlıyor. Kortejdeki de bakıyor. Bütün dikkatler onun üzerinde ve kayınbiraderi telaşlanıyor. Kendisini uyarıyor, "Hadi gidelim, polis bizi yakalayacak," diyor. O eliyle, "Dur," diyerek, "onlar bağırıyor, slogan atıyorlar, ben de atarım," diyor ve tekrar atıyor. Sonuçta zor bela ikna oluyor ve hızla gidiyorlar. Olay böyle geliyor, biraz da abartılı anlatıyoruz tabii. Herkes kahkahayla gülüyor. Kesire'nin gözlerinden yaşlar akıyordu gülmekten. Kadını da tanıyor, ilginçliklerini o da biliyordu. Çünkü bir gün kendisi de tanık olmuştu. Ankara'nın o soğukunda yarım kollu elbiselerle dükkanda alışveriş yaptığını kendi gözleriyle görmüştü. Genç yaşta kuması olan, evde hiçbir erkekle

aynı sofrada yemek yemeyen Kürt kadınının trajikomik yanıydı herhalde bizi bu kadar güldüren. Tabii sorunun bu yanı çok daha derin düşünmeyi gerektiriyordu. Biz o gün sadece Kesire'yi güldürebilmiştik. Bunlar bir noktaya vesile olduğu için önem kazanıyordu herhalde. Bunun gibi çok dramatik, trajikomik yanı olan olaylar vardı, yaşanıyor Kürdistan'da, metropollerde...

Kesire'nin büyütölmüş, güzel bir fotoğrafı vardı evde. "Öğretmen olduğum dönemde çekilen fotoğraf," dedi ve albümünü gösterdi bana. Tek tek her fotoğrafı tanıtıyordu. Annesi tipik bir aristokrat. Şehirde farklılaşmış, değişmiş değil. Resimlerden Karakoçan'da da aynı olduğu anlaşıyordu.

Resimlere baktıkça birçok soru soruyordum. O da hepsini yanıtlıyordu. Yalnız Başkan'la ilişkilerine dair hiç soru sormadım. Aslında onu daha yakından tanımak istiyordum fakat çok mesafeliydi. O mesafeyi sürekli koruyordu da. Yalnız bir gün, üstündeki kıyafetleri değiştirdi. Pantolon gömlek giyerdi genellikle. O gün yine kahverengi fitilli bir kadife pantolon, üzerine de yine kahverengi tonlu, krem renginde zemini olan ufak kareli bir gömlek giyinmişti. Çok canlıydı, adeta bir çocuk sevincindeydi. Yüzünde gülücükler hiç eksik olmuyordu. Birilerini bekliyordu. Sabah telefon gelmişti. Zaten canlanması o telefondan sonraydı, evde kimse de yoktu. O an "kesin Başkan gelecek" diye düşündüm. Davranışları bende o hissi uyandırmıştı. Hatta kapının zili çaldığında seke seke gidip bakmıştı, sonra durgunlaşmıştı. O gün farklı kimse gelmemişti eve.

Bir gün birlikte Tuzluca'yır'a gittik. Natoyolu'nda birkaç yere uğradık. İlk gittiğimiz evde eğitim çalışması yapılıyordu. Sonraki süreçte evlenen Doktor Ali Rıza ile Bezar, Gönöl Atay, Şeriklerin kız kardeşleri vardı. Eğitim sorumlusu doktordu, o yönetiyordu. Gönöl tüm davranışlarıyla dikkat çekmeye çalışıyordu. Tartışmalar başladığında kimseye sırayı vermiyordu. Gönöl'le ilk kez burada tanıştım. İlk izlenimlerim hiç de iyi olmamıştı. İtici gelmişti bana, ısınamamıştım. Kesire fazla bir şey konuşmadı yine ve bir süre oturduktan sonra çıktık. Yolda, Gönöl için, "Çok geveze, biçimci biri. Davranışları hoşuma gitmedi," demiştim. Kesire anlamlı an-

lamalı gülmüştü, “Gönül böyledir. Biliyorsun Rıza’nın nişanlısı,” demişti. Rızaların evine gidip bir süre kaldık. Daha önce de birkaç gün o evde kalmıştım. Kesirelere oradan gitmiştik. Biz o eve gittikten sonra Bezar ve Gönül de gelmişlerdi.

Evin, Hatice anası çok sevecen, ilgili bir kadındı. Kesire’ye karşı da oldukça saygılıydı. Başkanı görmüş kadar seviniyorlardı. Sanki parçasını görüyorlardı. Herkes Kesire’nin yanında farklılaşıyordu. Daha temkinli ve titiz oluyorlardı, Beraz ve Gönül gibi. Tabii ana öyle değildi. İçten, doğal ve sadeydi. Bezar o zaman adliyede kaptı. Gönül, üniversite okuyordu. Bezar, civcivin çıktığı kabuğu beğenmemesi gibi bir duruşa sahipti. Belki eğitim çalışmalarında bir şeyler öğrenmişti ama onunla orantılı bir davranış bütünlüğü yoktu. Evin büyük ve çalışan kızı olmasına rağmen çocuksu, şımarık, nazlanan bir özellikteydi. Bizimle fazla da ilgilenmiyordu.

Çok kendini beğenmiş bir yapısı vardı Gönül’ün. Daha o zamandan kendini içimizdeki yabancı olarak görüyor ve bunu bir ayrıcalıklı gibi değerlendiriyordu. Evet, o günkü yargım değişmedi ve yanılmadım. Onu uzun süre birlikte kaldığımız zindan sürecinde çok daha iyi gördüm, tanıdım. Gönül’ü daha kapsamlı değerlendirmek önemli. Onunla kavgalarım bir gerçeği ortaya koymuştu. Onda kadının çirkin hırsını, kaprisini, kompleksini ve yol açtığı sonuçları en çarpıcı şekilde gördüğüme inanıyorum.

Ankara günleri böyle değişik, renkli geçiyordu. Önemli bir fırsattı aynı zamanda benim için. Okuma, tartışma, eğitim imkanı vardı. Yanımdakilerin kapasiteleri ileriye. Onlardan öğreneceğim, alacağım çok şey vardı. Yavaş yavaş daha önce yaşadıklarımın etkilerini de aşıyordum. Üç dört ay böyle geçti. Sonra ülkeye döneceğimiz söylendi. Bir ara Urfa’ya gitmem düşünüldü. Fakat dil sorunu vardı. Orada Saime Aşkın (Delal) vardı. Öğretmendi ve örgütsel çalışmalar için-deydi. Saime orada Kurmancı’yi öğrenmiş deniliyordu. Oldukça sabırsızdım. Ülkeye gideyim de neresi olursa olsun diyordum.

Kesire de son gün geleceğini belirtti. Elazığ’a kadar beraber gidecektik. Buna şaşırdım ilk anda, sonra sevindim. Birlikte ülkeye gitmek güzel olacaktı! Bu konuda pek soru sormadım. Hangi gün,

hangi saat gideceğimiz de belli değil ya da ben bilmiyordum. Yalnız son günlerdeki ilgi, evin tüm fertlerinin bir arada oluşu, ayrılık öncesi bir hava veriyordu. Aynı günlerde Kesire bir de terzilik yaptı. Annesine bir etek diktii. Bu da beni etkiledi. Bir devrimci her şeyi bilmeli, her şeyi becermeli diyordum. Kesire benim için o an bir kadın öncü, bir arkadaştı! Hem de evin sevileni, annesine etek diyecek kadar da mütevazı ve devrimci bir kızdı. Her şeyini olumlu yorumluyor, kusur aramıyor, varsa bile görmüyordum. Ya da görmek istemiyordum. Fakat her yerde yansıtmadığı kapalı tuttuğu yönlerini de fark etmiyor değildim. Bazen birbiriyle uyuşmayan çelişik yanlarını görünce belli bir şaşkınlığı yaşıyordum ama bunlar genel yargıyı etkilemiyordu.

O gece babası çok durgun, hüzünlü, ağlamaklı konuşmaları kesik kesikti. Annesi daha duygusaldı, ağlıyordu. Kız kardeşleri ve Ali Kemal yine öyle, hem bir sevinç vardı, öyle görünüyorlardı hem de üzgündüler. Artık Kesire evden ayrılıyordu, o an gelmişti. Ankara'dan çıkıyordu. Birçok ayrılık anlarını yaşamış, tanık olmuşum. Fakat bu farklıydı. Herkesi tek tek izliyordum, etkilenmişim. Kesire ise sakindi. Onları teskin etmeye çalışıyordu, aynı sakinlikte ve çok az konuşarak yapıyordu bunu. Bakışlarıyla suskunluğuyla etkiliyordu. "Bir ara telefonlaşırız. Buradayım, merak etmeyin," gibi birkaç sözcük söyledi. Hepsi o kadar.

Acaba nereye gittiğimizi biliyorlar mıydı diye soruyordum kendi kendime. Bilmemeleri, anlamamaları mümkün değildi. O kadar etkilenmeleri bundandı. Kızlar ve Ali Kemal bizi garaja kadar arabalarıyla götürdüler. Orada vedalaştık. Sonra Kesire ile otobüse binip hareket ettik. Her ikimiz de karışık duygular içindeydik. Bu yüzden bazen suskunlaştık bazen de konuştuk yolculuk boyu. Hatta şiir bile okuduk. Sesi güzeldi. Evlerinde de kendisinin sesini kasette dinlemiştim. Kürtçe bir şarkı söylüyordu. Otobüste de Nazım'ın Kerem gibi şiirini okumuştı.:

"Hava kurşun gibi ağır!!

Bağır bağır bağır bağırıyorum.

Koşun kurşun eritmeğe çağırıyorum...

O diyor ki bana:
Sen kendi sesinle kül olursun ey!
Kerem gibi yana yana...

«Deeeert çok, hem dert yok»
Yüreklerin kulakları sağır...
Hava kurşun gibi ağır...

Ben diyorum ki ona:
Kül olayım
Kerem gibi yana yana.
Ben yanmasam
sen yanmasan
biz yanmasak,
nasıl çıkar
karanlıklar aydınlığa...

Hava toprak gibi gebe.
Hava kurşun gibi ağır.
Bağır bağır bağır bağıriyorum.
Koşun
Kurşun eritmeğe çağırıyorum...”

Ben de belli bölümler okudum ama o tümünü biliyor ve sakın bir şekilde okuyordu bana. Şiir üzerine sohbetimiz sürdü. Tevfik Fikret’in “Sis” şiirini anımsattık birbirimize. Kesire ile yolculuğumuz Fevzi Çakmak mahallesine kadar sürdü. Elazığ’dan sonra sanıyorum Kesire Amed’e geçmişti.

İkinci kez karşılaşmamız ise I. Kongre sürecinde olacaktı. Kürdistan’a yeniden dönmüştüm işte! Acaba yaklaşık bir yıl süren ‘serüven’ bitiyor muydu, yoksa yeni mi başlıyordu?

Elazığ’da Fevzi Çakmak mahallesinde kanal üstündeki eve (Sarıkayaların evine) gittik. Zencefil’in evini sormak yetiyordu. Zencefil ana tipik bir Elazığ kadınıydı.

Elazığ'ın Fevzi Çakmak mahallesi ve bir de Sarıkaya ailesi meşhurdur. Daha gelmeden, tanışmadan duymuştum onları. "Fevzi Çakmak'a polis giremiyor, devrimciler silahla geziyorlar," deniliyordu. Sarıkaya ailesi de o kadar çok anlatılıyordu ki kesin görme, tanıma merakı geliyordu insanda. Onları anlatan herkes, her şeyini partiye açan bir aile portresi çiziyordu çünkü. Özellikle Zencefil kadın ve kızları Saniye'yi çok methediyordu arkadaşlar.

Zencefil evin reisiydi. İri yarı, çalımli bir yapısı vardı. Türkçeyi de Kürtçeyi de biliyordu. Tek katlı ama çok odalı toprak bir evde oturuyorlardı. Ailenin bir kısmı Avrupa'daydı, işçi olarak çalışıyorlardı. Evin hemen arka kısmında diğer kardeşleri vardı.

Onlar daha yoksuldu, daha mütevazı bir yaşamları vardı.

Elazığ kadını denilince ilk akla gelen Zencefil anaydı. Onun şahsında Elazığ kadınının tipik özelliklerinin toplamını görmek mümkündü. Yıldız bağları, Kırkdutlar, İstasyon mahallesi gibi bazı mahallelerde genellikle Dersim'den gelip yerleşenler kalıyordu. Kadınlar daha çok şalvar giyer. Yarım kara çarşaf ya da kara çarşaf yerine geçecek örtüler örtünürlerdi. Ayaklarında terlik, naylon, cızlavet ayakkabılar olurdu. Sokaklarda en çok kadınlar görünürdü. Evlerde su yoktu.

Bu mahallelerde alt yapı sorunu her zaman vardı. Halk mahalle aralarındaki belli çeşmelerden su alırdı. Suya gidiş gelişler en temel sorundu. Yaşam neredeyse sadece ona bağlanmıştı. Tabii oldukça etkiliyordu bu durum kadınları. Çünkü su getirmek her işin merkezindeydi. Günün önemli bölümü su yolunda ve çeşme başlarında geçiyordu. Tüm gelişmeler, değişiklikler buralarda öğreniliyordu. Olumlu olumsuz ve daha çok da abartılı, şaibeli tüm ilginç haberler buralardan alınıyor ve yayılıyordu. Kadınlar bu konuda adeta örgütlü bir çeşme kültürünün esasını oluşturlardı.

Eskiden dedikodu, şunu bunu çekiştirme, evdeki yemeğin ne olacağı çeşme başı sohbetlerinin gündemiyken, artık siyaset, solculuk, devrimcilik temel gündem olmuştu. Bu konudaki sohbetler, gizli fısıldaşmalar adeta fısıltı gazetesi haline dönüşmüştü. Hiç de küçümsenecek bir şey değildi. Çünkü bir haber en hızlı bu şe-

kilde yayılıyordu. Grupların, fraksiyonların durumları, kimin neye, hangi siyasete ilgi duyduğu, kimin ne yaptığı hep buralarda konuşuluyor ve öğreniliyordu.

Evin kızı Saniye de çok meşhurdu. Arkadaşlar Dersim'deki kız arkadaşlara epeyce propagandasını yapmışlardı. Biz o zaman sırf nispet olsun diye bunların söylendiğini sanıyor, öyle yorumluyorduk. "Çok yaman, çok askeri," deniliyordu. Eylemcilik, grubun öz ruhuydu. İdeolojik politik mücadelenin kendisi en önemli, en büyük eylemdi. Ama örgütlü, planlı devrimci eylemlilikler, pratik yönelim kaçınılmazlaşıyordu. Bunlar iç içeydi aslında. Elazığ'da faşistler vardı. MHP tabanının en çok olduğu yerd. Militan kadroları da oradan çıkıyordu. Sağ-sol çelişkisinin yoğun olması doğal olarak kitleyi politize ediyordu. 'Düşman kavramı' Elazığ solculuğu açısından biraz farklıydı: Düşman faşistlerdi sadece. Dar ele alınıyordu, Elazığ sınırlarını aşmıyordu. Devletin kolları durumundaki faşist kurumlar devletin kendisinden, diğer uygulamalarından ayrı görülüyordu. Mevcut grupların solculuğu aslında bu zemin üzerinde biraz yaşam buluyordu. Halka, devlete, onun kurumlarına, bir bütün olarak devrime yaklaşım böyle bir biçimlenişi ortaya çıkarıyordu. İşte Fevzi Çakmak'ta bu nedenle silahlı dolaşmak, nöbet tutmak ve miting yapmak en militan devrimcilik sayılırdı. Diğer gruplar için mücadele mekanı Fevzi Çakmak'tı. Mücadelenin en etkili araçları mitingler, gazete, dergi satımı, bildiri ve kahve propagandalarıydı. Bu hat ve bu araçlar, bu gruplar için her şeydi.

Saniye evin tek kızıydı. Arkadaşların eve gidiş gelişleri, ilgileri hepsini etkilemişti. Saniye de sorunları genel olarak algılıyor, hareketimize sempati duyuyordu. Rahat bir ortamda büyümüştü. Erkek çocuklardan farklı bir yaklaşım gösterilmemişti ona. Tam tersine alabildiğine serbestti. Bazı yerlere not, tabanca gibi şeyleri taşıma işlerini daha çok ona yaptırırdık. Bunlar gizliliği gerektiren, aynı zamanda cesaret isteyen işlerdi. Bu da Saniye'yi öne çıkarıyordu. Aile de tüm diğer ailelerden farklı olarak, evlerini harekete tamamen açmıştı. Fakat evi kullanmada sınır baya aşılmıştı. Özellikle yerel kadrolar orayı adeta kahveye dönüştürmüştü.

Biraz işin kolayına kaçılıyordu. Aile iyi, gelene gidene hizmet ediyor, hiçbir şeye yok demiyordu çünkü. Oysa boş yere geliş-gidişler ailede tepkilere yol açıyordu. Fakat bunu açıktan ifade etmezlerdi. Daha ilk günlerde bunu fark ettiğim için rahatsızlık duyuyordum. Öyle ki bazı arkadaşlara buna dikkat edilmesi gerektiğini, ailenin artık rahatsız olduğunu söylediğimde bana inanmıyor, hatta tepki duyuyorlardı. “O aile ve Zencefil ana, sandığın gibi değil, olamaz. İyi gözlemleyememişsin,” diyorlardı. Aslında ailenin de dışarıdan gelen kadrolara yaklaşımı ile yerli kadrolara yaklaşımı farklıydı, bu konuda bir iç tutarsızlığı yaşıyorlardı. Ayrıca onlar da bu ilişki sürecinde bizi tanıyorlardı. Özelliklerimizi yakından izliyor ve ona göre davranabiliyorlardı. Dışarıdan gelen arkadaşlar daha çok dikkatliydi. Evi uzun vadeli kullanmayı amaçlıyorlardı. İlişkileri kalıcılaştıran esas yaklaşım da buydu. Sarıkaya ailesinin kaldığı evin hemen alt kısmında iki katlı bir ev daha vardı. Üst katı arkadaşlar kiralamıştı. Herkes gitmiyor, fazla kimse kalmıyordu. Kocaman bir ev, ama içi boştu. Sobası bile yoktu evin. Daha çok önemli görüşmelerde kullanılır veya başka yerlerden gelen arkadaşlar kalırdı. Başlarda Dilaver Yıldırım kalıyordu. Birinci derecede de o sorumluydu alandan. Sağır Metin ve Hamili de vardı. Bunlar dışında da arkadaşlar vardı. Ama onlar kalıcı değildi. Bölgeler arası dolaşıyorlardı.

Yine çok sık olmamakla birlikte kullanılan bir ev daha vardı. Ali Dursunların eviydi. Bu ev, Kültür mahallesi ile Fevzi Çakmak mahallesi arasındaydı. Birvanlı bir aileydi. Altı üstlü bir evdi. Ali Dursun da yerel kadrolardandı. Eşi Cemile öğretmen de aynı köydendi. Roza ve Helin adlı iki de kızları vardı. Anne ve babaları üst katta kalırdı. Kardeşi Saim ve Semra da sempatizan, taraftar düzeyindeydi. Bu ailenin de durumu fena değildi, orta halliydi. Hem maaşları vardı hem de köyden belli gelirleri. Dev-Genç, köylerinde etkindi.

Bir süre Sarıkayalar ve diğer evlerde kaldıktan sonra Dursunların evine geçtim. Sonra Dersim’den Nurhayat da geldi. Elazığ’da tanıdığımız ve eğitim çalışmasına başladığımız arkadaşları ona tanıttım. Sakine Kırmızıtaş bunlardan birisiydi. Kartışık bir ailesi vardı. Aslen

Dersim Mazgirtliydi. Bir ablaları öğretmendi. Abilerinden biri Beş Parçacılarla beraberdi. Bu ilk dönemde bilinmiyordu, fazla tanıımıyorduk kendisini. Ama Alaattin Kapan ve Gülay adındaki kadınla eve de gelmişlerdi. Sakine onları tanımıyor tabii. Bu dönemde ‘Sterka Sor’ ya da diğer adıyla Beş Parçacılar çok tanınan bir örgüt değildi. Gelenleri ağabeyinin normal arkadaşları sanıyordu. Oysa bir katil hem de Haki Karer yoldaşın katili. Sakine tabii nereden bilsin Alaattin Kapan’ın böyle bir şey yapacağını.

Saniye siyasal olarak dar, yüzeyseldi. İşin ciddiyetini henüz derinlikli kavrayamamıştı. Biraz da keyfiydi. Sakine tam tersine olgun, teorik ideolojik olarak gelişme çabası olan, örgüt olayına daha duyarlı yaklaşan biriydi. Zeki Budak arkadaşın akrabası Fatma, yine amca Sarıkayaların kızları Leyla ve o çevrede birkaç sempatizan kız daha vardı ilk eğitim grubumuzda. Stalin’in kitabı Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm’iyle başladık eğitime. Eğitim grubunun bir kısmı okula gidiyordu. Diğerleri üzerinde de çeşitli biçimlerde aile yasağı vardı. Haftanın belli günlerinde ve belirlenen saatlerde eğitim çalışması yapıyorduk. Bu çalışmanın gerekli kıldığı bir yeni ilişki düzeni de geliyordu. Bunlar kolay olmuyordu, zorlayan aileler vardı. Aile okul düzeninden farklıydı bu çalışma. Herkes Zencefil ana gibi değildi. O bile, risk görmediği sürece ses çıkarmazdı. Bir de evin bir rolü vardı. Çok planlı ve önceden tasarlanan bir ilişki düzeni olmasa da pratikte, objektif olarak bir örgüt evi gibiydi. Bu da onu frenliyordu. Nurhayat da benden sonra evden kaçanlardandı. Espriyle, “Şimdi benim anam gider senin Zeynep ananın yakasına yapışır, ‘kızım Nure nerededir? Kesin senin kızın götürmüş’ diye hesap sorar,” diyordu. Ben de, “Zeynep ana da ‘ma benim kızımın bunda suçu ne? Herkes kendi çocuğundan sorumlu. Kimin kızı evden kaçıyor gelip benim kapımı çalıyor. Ah Seko, Seko, başıma neler getirdin, deyip ağlamış ve beddualar etmeye başlamıştır,” diye tamamlıyordum espriyi.

Meto anlatmıştı; duvarda asılı bulunan Marks, Engels, Lenin, Stalin, Mao’nun fotoğraflarına bakarak adlarını sıralayarak sitem ediyormuş, türkü bile bestelemiş. “Siz kızıma sebep oldunuz,” diyor,

beddua ediyormuş. Tabii isimlerini bile doğru telefuz edemedi. Bu haline kendisi de hem ağlayıp hem gülüyormuş. Nurhayat'la Der-sim'de ilk eğitim grubunda beraberdik. Arkadaşlığımız, aynı ideolo-jiyi savunduğumuz ve hararetle tartıştığımız o süreçte başlamıştı. Onun dışında mahallede uzaktan tanıyorduk birbirimizi.

Başta ablasıyla ilişkimiz vardı. Onu tanırdım, o da bizden önce TİKKO'cularla ilişkiliydi. Bizimle ilişkiye geçtikten sonra tam olarak kendisini katmadı. TİKKO'yla bağı bir nişanlılık olayından dolayı hâlâ sürüyordu. Tam kopmadı. TİKKO'cu nişanlıdan vazgeçme-mişti. Onu kazanacağını iddia ederdi. Nurhayat ondan daha aktifti. İlk grup içindekilerden kendini teorik ideolojik olarak hazırlayanlar-dan biriydi. Fakat oldukça duygusaldı, yırtıcı, kavgacı değildi. Çare-siz bir ruh hali vardı her zaman. O duruşu aileleri de etkiliyordu. O haliyle fazla ciddiye alınmıyordu. Kaldığı yerdeki düzen, yaşam bi-çimi nasılsa ona boyun eğdi, onun insafına bırakırdı kendisini. Gi-rişken, değiştirici değildi. Olayları yönlendirme gücü zayıftı. Ama eğitim çalışmasında iyi konuşurdu. Aldıklarını verme, anlatma istemi vardı, etkileyiciydi bu yönü.

Elazığ'a gelmeden önce beni gıyabımda bolca anlatmışlardı. Özel-likle evden kaçışımı bir film gibi anlatmışlardı. Sarıkayaların bunları bilmesi yeterliydi. Onlar böylesi haberleri, olayları kısa sürede rahat-lıkla mahalleye yayabilirlerdi, o yetenekleri vardı. İlk tanışmada adımla, Fatma olarak belirtmiştim. Ama Hamili, hemen araya girip gülerek, "Ne Fatma'sı, bildiğimiz tanıdığımız Sakine Cansız bu," demişti. Son-rada bana dönüp "sen gelmeden biz seni tanıştırdık hem de kaçışın-dan, ayrılışına kadar hepsini anlattık," demişti. Sağır Metin de doğruladı. Ben buna biraz bozulmuş, biraz da şaşırmışım.

Gerçi birey olarak benim için bir önemi yoktu, sakıncası da yoktu. Fakat yine de daha gelmeden bu kadar ayrıntılı tanıtılmayı yadırgamıştım. Hem çalışma açısından hem de ilişkiler açısından doğru bulmamıştım bu tavrı. Bizim insanlarımız istediklerinde en normal şeyi bile çok farklı yorumlayıp yayabilirlerdi. Yine ilişki-lerde kullanabilecekleri şeyler çıkarabilirlerdi. Ne gereği vardı böyle bir şeyin, anlamakta zorlanıyordum. Haliyle bu aşamadan sonra

“Fatma” adı tutmadı. Bazıları Fatma derken, bazıları da Sakine diyorlardı. İki adı, iki ayrı kişi olarak sananlar da vardı. Süreçle ben de her iki isme de alıştım.

Baki peşimi bırakmıyordu. Bu defa Elazığ’a gelmişti. Nereye gidiyorsam oraya geliyor, arkadaşları bulup yanlarına gidiyor, onlarla konuşuyor, aramızdaki çelişkilerin derin olmadığını söylüyordu. Aynı örgütlenme konusunda da kendisini ikna ettiğini, bu konuda ideolojiyle biçimlenen biri olarak görme ve aynı şeyleri bekleme yerine zaman tanınmasını, ortak mücadele koşullarının her yerde var olduğunu, onun örgütsel birlikteliği yaratacağını da belirtiyordu. Nasıl buluyorsa, Sarıkayalara da gelmiş, konuşmalarıyla Dilaver onları da ikna etmişti. Bu defa beni iknaya çalışıyorlardı. Onun yaklaşımlarını kimse yadırgamıyordu. Hatta “bu adam bizim arkadaş” diyorlardı. Sorunu uzun boylu anlatmanın bir yararı olmuyordu.

Bazı yoldaşlara göre sorun ideolojik ayrılıksa, ‘başka bir şey değilse’ o zaman ayrılmanın ne anlamı vardı? Soruna bu temelde bakılınca ben de daha fazla tartışmıyordum. ‘Başka şey!’ dedikleri neydi? Başka şeye gerek yoktu ki. Böyle bir birlik nasıl oluşmuştu, onu hiç kimse dikkate bile almıyordu. ‘Her şey mücadele için’ diyerek evden çıkmış ama hiçbir temeli olmayan bir evlilik yapmak durumunda kalmıştım. Çıkış amacım mücadele olduğu için, evliliğin kaderini ideolojik, örgütsel birliğe bağlamıştım. Eğer bu sağlanırsa, yani ideolojik birlik olursa, diğer ilişkiyi de sürdürmeyi göze alabilirdim bir ihtimal. Burada da aslında salt geleneğin etkileri söz konusuydu. Yoksa mevcut durumda birlik için somut bir sevgi, bağlılık ögesi yoktu. Duygular, tepkiler, çaresizlikle karışık arayışlar bu konuma yol açmıştı. ‘İdeolojik, örgütsel birlik olmadan da böyle bir ilişkinin içi doldurabilir’ düşüncesi veya umudu da fazla gerçekçi değildi.

Baki’nin mülkiyet ilişkisini aşmayan yaklaşımı, evliliği ele alma tutumu ile benim bu konuda ilkeli, tutarlı bir tutumu sonuna kadar götüremeyişim, birlik ve ayrılık noktasında savaşı sabırlı, olgun ve sonuç alıcı bir tarzda yürütemeyişim, aceleci, duygusal ve zayıflıkları kolayca kullanıma açan özelliklerim birleşince, ortaya trajikomik bir ‘aşk serüveni!’ çıkıyordu. Zamana yayılan, uğraştıran bir sorun ha-

lini alıyordu. Bunu önemli oranda fark ediyor ve aşmaya çalışıyordum. Bunun sancıları beni daha çok savaşım vermeye itiyordu.

Sorunu kendi acımdan çözmüştüm oysa. Yaşananların etkileri olsa da onları aşmada bir gelişimi, bir ruhsal rahatlığı da yakalamıştım. Ama tam da böyle bir süreçte yeniden 'barışma' gündeme gelmişti. Dışarıdan bakıldığında kolaydı ve belki de birçok arkadaş bunun evlilikte normal, gelişebilecek şeyler olduğuna inanıyordu. Küstüğümü, naz ettiğimi sananlar espri bile yapıyorlardı. "Sen ne-reye gitsen bu adam peşini bırakmaz," diyorlardı. Bir kadının profesyonel çalışmasının, bir bölgede alanda çalışmasının zorlukları, dezavantajları vardı. Arkadaşların kendileri için bu yönlü bir sorun yoktu. İstedikleri yerlerde kalabiliyorlardı ama bir bayan her yerde kalamazdı. Aile evleri ne zamana kadar kaldırılabilirdi, ne kadar buna açık olabiliyorlardı? En iyi ailede bile uzun süre kalamıyordu insan. Erkek arkadaşlarla kalmanın da zorlukları vardı. Çevrede yarattığı etkiler, çevrenin yaklaşımları henüz çok geriydi. Ya 'öğrenci evi, çalışanların evi' görünümünde kalınıyordu ya da bir aile görüntüsü vermek şarttı, yoksa dikkat çekiyordu. Belki de arkadaşlar bu dezavantajlı durumdan dolayı işin kolayına kaçıyorlardı. "Bir evimiz daha olur!" mantığı epeyce etkindi. Sorunu daha köklü, daha sağlıklı çözme arayışı oldukça zayıftı.

Evet, Baki'ye 'açık kapı' bırakmıştım İzmir'den ayrılırken. Bu yüzden çok keskin, uzlaşmaz ayrılık noktaları olarak görmüyordu yaşanan çelişkileri. Halk arasındaki çelişkiler nasıl geçiciyse, devrimciler arasındaki çelişkiler de uzlaşabilirdi ona göre. Doğruydı, henüz birbirimizi tümenden karşıya almamıştık. Ama çelişkiler küçümsenecek biçimde değildi. Daha 1977 başlarında yoğunca başlayan ve çatışmalara, şehadetlere kadar varan bir nitelik almıştı. Baki de çelişkili, çatışmalı olduğumuz bir hareketin kadrosuydu. Aynı şekilde ben de bir hareketin kadro adayı veya sempatizanıydım. Ama mücadelenin karakteri, bireyleri biçimlendirme süreci çok önemliydi. Herkesle birlik, istenilen şekilde yaşam ve onun yanında biraz da mücadele etmek gerçek bir devrimcilik değildi. Herkes birincisini yaşayabilirdi, tercih edebilirdi. Ancak ikincisi

Kürdistan'da davayı omuzlamanın, onu militanca yürütmenin, öncülük etmenin olmazsa olmaz koşuluymdu. Kürdistan Devrimcisi olmak bambaşka bir şeydi: Toplum, bireyler, sınıflar ciddi bir çözümlüş sürecini yaşıyordu. Çelişkiler alt üst oluşlar arayışlar yoğundu. Olguların önce düşüncede, ruhta netleşmesi ve giderek yaşama yansıması gerekiyordu. Tüm bu süreçlerin hepsi sancılı geçiyordu. Ağırdu ama güzel ve anlamlıydı.

kadın erkekten daha güvenilirdir

Düzenlemem Bingöl'e yapılmıştı. Orada bayan arkadaşla ihtiyaç olduğu için ikimizden -Nurhayat ve ben- birisinin oraya gitmesi gerekiyordu. Arkadaşlar benim gitmemi uygun gördüler. Delil Doğan yoldaşla beraber Bingöl'e hareket ettik. Delil oldukça canlı bir kişiliğe sahipti. Oturduğu koltuğa sığmıyordu. Durmadan konuşuyor, beni de konuşturmaya çalışıyordu. Sürekli espriler yapıyor güldürüyordu beni. Zaman zaman da çevreyi tanıtıyordu. Gece olduğu için yerleşim merkezlerini tam göremiyordum. Sadece adlarını öğrenebildim Delil sayesinde. "Gündüz olsaydı ne iyi olurdu. Kürdistan'ı çok az tanıyorum," diye hayıflanıyordum. Bu nedenle de yer değişikliği hoşuma gitmişti. Benim için nereye, hangi alana gideceğim fark etmiyordu, örgüt ne derse, nereye gönderirse oraya gitme noktasında kararlıyım. Sadece yeni bir yere gitmenin heyecanı vardı. Delil Bingöl'ün sosyal, siyasal yapısını anlatıyordu. "Genelde dinin etkileri fazla, feodal ölçüler hakim. Kadınların hepsi çarşaf giyiyor, yüzlerine peçe örtüyorlar. Mecbur çalışmalarda sen de öyle giyineceksin," diyordu. Önce şaşırıyorum ama Delil'in şaka yaptığını hemen anlıyorum. Zaten muzip bir ifadeyle konuşuyordu. Biraz da benim tepkilerimi ölçüyordu.

Direkt Mehmet Karasungur arkadaşın evine götürdü beni. Kendisi lise öğretmeni, bu nedenle lise lojmanlarında kalıyorlardı. İçeriye girdiğimizde, arkadaşları toplantı halinde iken gördük. Yaklaşık on beş kadar arkadaş bir aradaydı. Ne kadar güzel bir tesa-

düftü. Daha ilk gün neredeyse tüm kadrolarımızla, alanda çalışma yürüten herkesle tanışma imkanı bulmuştuk. Mehmet Karasungur (herkes ona hoca diyordu), kardeşi Haydar, Zeki, Abdullah Ekinci, Resul Altınok (Davut) ve başkaları vardı. Toplantı devam ettiği için bir süre beklemek zorunda kaldık.

Bittikten sonra Mehmet hoca benim ve Delil'in yanına yaklaşarak alçak sesle konuşmaya başladı. Adımı, nereli olduğumu, nereden geldiğimi sorudu. Bir ara Delil konuşma arasında 'Ankara'dan gelen bir arkadaş' demişti. Sanırım ilk anda beni Kesire sanmıştı Hoca. "Fatma" diyorum, ama Delil beni açık kimliğimle tanıştırıyor. "Sakine Cansız" diyor. Vakit epey geçti, Hoca, "Bacıyı uygun bir yere gönderelim, burası uygun olmaz," dedi. Bazıları, "Burada kalsın," dediyse de Hoca, "Uygun olmaz komşular görürse. Mediha'ya duyururlarsa iyi olmaz. Bir de onunla uğraşırız," dedi tekrar. Sonra onun evli olduğunu, karısı Mediha ve oğlu Devrim'in tatile çıktıklarını öğrendim.

Hoca dönüp bana da mahcup bir şekilde izah etti: "Yorgunsunuzdur ama gideceğiniz yer yakın. Bizim bibigile gidersiniz. Kızları da var, tanışmış olursunuz. Bibi ancak sana müsaade eder, kızlarını bizden koruyor," diyerek espri de yaptı. Ama gidip bibiyi gördüğümde Hoca'nın gerçeği söylediğini, hiç abartma yapmadığını anladım.

Gecenin geç saatlerinde gitmek, ilk karşılaşmayı biraz etkilemişti ama Haydar Karasungur: "Ankara'dan bir misafirimiz geldi. Bir bayan arkadaştır. İlilenirsiniz, sabah gelir konuşuruz," dedi. Bibinin Haydar'ı sevdiği her halinden belli, çok sevecen bakıyordu ona. Esprilerine de gülüyordu. Öyle fazla somurtmamıştı. Uyanlar geldiğimizi fark edince yavaş yavaş kalkmışlardı. Evin hepsi neredeyse genç kızla dolu. Dört kızları vardı. Evin babası Avrupa'daydı. Onu sohbet sırasında öğrendim. Kızların hepsi orta ve lisede okuyordu. Siyasetle fazla içli dışlı olmadıkları her hallerinden belliydi. Evde anne otoritesi vardı.

"Valizim başka bir yerde kaldı, eşyalarım orada," dedim. Eşyalarımı yanıma almamıştım. Hem Ankara'dan geliyordum hem de hiçbir ihtiyaç malzemesi yanımda yoktu. Bu dikkat çekebilirdi. Oysa evde ilk bırakacağın imaj önemliydi. Daha dikkatli olmalıydım.

Üstüm başım düzgündü. Aynı zamanda hep titiz, ilgili bir insan oldum. Bu yüzden kendimi gittiğim hiçbir yerde misafir gibi görmezdim. Burada da öyle yaptım. Yalnız her konuda onların tepkilerini hesaba katarak daha dikkatli yaklaşıyordum. Zeki bir kadındı. Kızlarının eksikliği, yanlışını gördüğü yerde sözle veya işaretle müdahale ediyordu.

Ortanca kız Aysun fırsat buldukça soru soruyor, merak ettiği şeyleri öğrenmeye çalışıyordu. Anneleri gözlemliyor ‘tehlikeli’ şeylerin konuşulmasını istemediği mimiklerinden anlaşılıyordu. Fakat yersiz soruların sorulmasına da taraftar değil, eğer gerekli olsaydı Haydar anlatırdı. “Bu kadar soru sormayın, rahat bırakın, yol yorgunluğu var, uyusun,” diyerek, konuşmayı kesiyor.

Bu genç kızları kazanmanın yolu bibinin gönlünü fethetmekten geçiyordu. Yamandı bibi. Fakat anladığım kadarıyla ne kadar akıllı, olgun yaklaşırsa bibi de o kadar yumuşuyordu.

Birkaç günlük misafirlikten sonra, Karasugurların bibisinin evinden ayrıldım. Üç katlar semtinde oturan Ali Güngörlerin evine götürdü arkadaşlar beni. Bibinin evi ve kızları ile üç günlük ilişkimizde bir başarı vardı. Onlarla yeniden bağ kurmak kolaydı, kazanılmış gözüyle bakıyorum kendi açımdan. Kızların özentileri olsa da, Kürtlükten haberleri olmasa da kazanılabilirlerdi. Devrimcilikle tanışırken biz de öyle değil miydik? Hayır, bu konuda hiç umutsuz değildim. İlişkilerde zorlanmıyordum. Hatta etkiliyordum.

Ali Güngör Dersim Nazimiyeli, eşi Fethiye ise Karakoçanlıydı. Kendisi Bayındırlıkta memurdu. Fethiye, ilkokul öğretmeni idi. Küçük kızları Roza’yı ailelerine bırakmışlardı. Evleri arkadaşlara açıktı. İbrahim Güngör’ü Dersim’den tanıyordum. Ayrıca akrabalarının da Almanya’da tanımıştım. Geniş bir aileydi. Ama Ali’yi ilk kez görüyordum. Almanya’daki Güngörleri tanımam daha rahat diyalog kurmamı sağlamıştı.

Onlar işe gittiğinde ev bana kalıyordu. Bir süre ne kapıya ne de balkona çıkabiliyordum. Hemen karşıda ve üst katta polis oturuyordu. Eve geliş, gidişlere bu nedenle dikkat edilirdi. Gündüz evde kimsenin olmadığını yansıtmak zorundaydım. Tabii bir yö-

nüyle sıkıcıydı. Ama uzun vadeli düşününce öyle davranmam gerekiyordu. Çabuk deşifre olmak istemiyordum.

Komiteleşmeyi deneme süreciydi, temsilcilik biçimindeki çalışmalar giderek komiteler biçimine dönüşüyordu. Örgütlenme sorumlusu daha çok komite sekreteri oluyordu. Askeri komite, kadın komitesi, gençlik komitesi, işçi komitesi gibi adlarla kendi içinde bir ayrışmayı da içeriyordu. İş bölümü temelinde bir çalışmaydı, çok sistemli ve kendi içinde tam bir ayrışma henüz söz konusu değildi. Bir başlangıç olduğu için öyle fazla şematik yaklaşılmıyordu.

Benim çalışma alanım da kesin bir çizgiyle ayrılmamıştı. Daha rahat girip ilişki geliştirebileceğim alan kadınlardı. Ama ayrı özgün bir yanı yoktu. Genel çalışma içinde, ona bağlı yürütülüyordu. Kadın çalışmalarına ilişkin düşünsel düzeyde bile henüz bir tasarım yoktu. “Kadın, ulusal kurtuluş mücadelesine katılacak, her alanda görev alabilecek bir konuma geldiği oranda özgürleşecek, gerçek kurtuluşa ulaşabilecek,” gibi belirlemelerle genel doğrularımızı pratikte kadına taşırmaya çalışıyordum.

En çok ezilen kesimdi, en çok devrimcileşme şansı olan bir alandı kadınlar. Buna inanç vardı ve kadına önem verme yaklaşımı başlangıçtan itibaren vardı. Yine genelde kadın hareketlerinden belli etkilenme de söz konusuydu. Bunlar manevi olarak güç veriyordu. Fakat henüz sorunun özüne inmede, onu sahiplenmede çok ciddi yetersizlikler vardı. Sorunun tarihsel, toplumsal, güncel yanlarını derinlikli incelememiştik henüz. Ayrıca Kürdistan’da kadının devrime katılımı, bunun örgütsel, pratik araçları henüz net değildi. Somut hedeflerde yoktu ki henüz parti bile değildik. Bir tüzük ve programımız yoktu. Bu yüzden kadın olayını da daha çok genel hedefler içinde ele alıyorduk.

Bingöl eğitim enstitüsü ikinci Tunceli Öğretmen Okulu olma özelliğini taşıyordu. Okulda faşistler de vardı. Gençlik potansiyeli canlı ve örgütlenmeye elverişliydi. Mehmet Karasungur yoldaşın öğretmenlik yaptığı lise de oldukça hareketliydi. Eğitim enstitüsündeki devrimci gelişmeler gençliği daha da etkiliyordu. Bu süreçte bir devrimcinin faşistlerce katledilmesi, gelişmeleri alevlendirdi. Katledilen

kişi aynı zamanda ‘Sünni’ kökenliydi. Düşman bilinçli olarak bu alanda mezhep çelişkisini körüklüyordu. Bunu da dikkate alarak cenazeye sahip çıktık ve büyük bir kitlesel gösteri gerçekleştirdik. Bingöl sokakları, caddeler görülmeye değermişti.

Mehmet Karasungur yoldaşın eylemciliği, devrimci şiddetin nerede, ne zaman uygulanacağını büyük bilinci, pratikliği faşistlere karşı bizzat en önde çarpışmasıyla, çok net ortadaydı. Karasungur hocanın bu Apocu ruhu herkesi etkilemişti. O gün Bingöl’ün genç delisi Hamit bile bir faşisti duvarın dibine çekerek bıçaklamıştı. Bıçağı saplarken ‘ji Kurdan ra’ çekerken de ‘Azadî’ demesi Bingöl’deki çözülüşü ortaya koyuyordu. Alevi-Sünni çelişkilerinin körüklenmeye çalışıldığı Bingöl’de cenaze töreni birliğe yol açmıştı. Cenaze töreni bizim inisiyatifimizde başlamış ve tamamlanmıştı. Hareketimizin kitleselleşmesine, Kürdistan Devrimcilerini tanımaya, onların eylemciliğini göstermeye çarpıcı bir örnekti bu tören. Herkes görmüştü.

Davut böyle önemli zamanlarda her nedense hep illegaliteye çekilirdi. Onun daha o günlerdeki yersiz illegalitesine hiçbirimiz anlam veremiyorduk. Oysa çoğu zaman bir park var oraya giderdi. Oldukça legal bir yerdi burası. Her türlü insan da oraya girip çıkıyordu. En çok orada tartışmalar olurdu. Gruplar birbirlerini orada tanırlardı, ilişkiler orada gelişirdi. Buna rağmen Davut bazen ani bir kararla kendisini illegaliteye çekermişti. Eve girer çıkmazdı. Her kapı zili çalındığında, o kendini diğer odalara atar, saklardı. O hali kendi aramızda espri konusu olurdu. Güngörler’in evinde bu tavırlara sık sık girmesi tepkiye yol açardı. Gülerdim, komik gelirdi bana. Bir gün kapı zilin çalması üzerine diğer odaya, dolapların arasına gizlenmesi, o kocaman gövdesiyle komik bir görüntü oluşturmuş, kahkahalarla gülmüştüm. Bu yüzden bana kırılmış, bir hafta alınganlığını sürdürmüştü.

Davut’un kaldığı ev tek katlıydı. Beyaz bir evdi, “Beyaz Saray” diyorduk oraya. Kendisine de ‘Kung fu’ ve ‘amca’ lakaplarını takmıştık. O da Uzakdoğulu olduğunu, Kürt olmadığını arada şaka yollu gündeme getirirdi. O evde başka arkadaşlar da kalıyordu. Kendisi belki de en az kalandı, aile evlerine bayılırdı. Oralardan

çıkmaıdı. Oturuşu, kalkışı, konuşması, çay içişinden yemek yişine kadar her davranışı iticiydi, dikkat çekiyordu. Bazı arkadaşlar vardı, gerçekten kaba yanları çoktu, estetik yoktu ya da önemsemezlerdi ama onların bu kabalıkları bile sonuç itibariyle güzeldi, sevilen yanlarla birlikte 'kahırlar'ı çekilirdi! Davut'un ise çekilecek yanı yoktu dersem, ona hiç haksızlık etmiş olmam.

Bingöl'de Elazığ'ın tersine küçük burjuva milliyetçi gruplar da vardı. Özellikle Özgürlük Yolu merkezdeki belli bir kesime dayanarak kendisini örgütlemeye çalışıyordu. TÖB-DER gibi dernekler etrafında süren bir çalışmaydı bu ağırlıkta. Adeta kendi sınıf özelliklerine zemin sunan çevre ve aşiretlere dayanıyorlardı. Bir mücadele, açılım da yoktu. Bir yanda faşistlerin derneğı hemen yakınında onların derneğı 'kardeş kardeş!' geçinip gidiyorlardı.

Faşistlerle mücadele Bingöl'de örgütlülüğü derinliğine ve genişliğine geliştirme zemini yaratıyor, devrimci yurtseverliğe kayışı hızlanıyordu. 'Demokratik kurumlar' dedikleri ve varlık koşullarını oralara bağlayan gruplar bu gelişme karşısında tutunamıyorlardı. İdeolojik, politik mücadele ve devrimci şiddetin hedefi durumundaki odaklar hızla çözölüş sürecine girmişlerdi. İçte de kişilikler bütün özellikleriyle ortaya çıkıyordu. Davut, arkadaşların faşist odaklara karşı şiddet geliştirmesini sürekli frenlemeye çalışıyordu. Çoğu kez tanık olduğum ve benim de katıldığım tartışmalarımız bazen çok sert geçiyordu.

Davut'un bu tutumunu eleştiren tavırlarımız sürekliydi ama fazla sonuç alıcı olamıyorduk. Birçok gerekçeyle eleştirileri boşa çıkarıyordu. Arkadaşları acelecilik ve plansızlık noktasında güya eleştiriyordu fakat özünde eylemselliğe karşı çıkıyordu. Selim Çürükkaya o ortamda hep muhalifti! Ancak bu muhalifliği çok ilginçti, bireyseldi, kendine göreydi. Doğru eleştiri ve tavırların gelişimini engelliyor, her şeyi iyice bulanıklaştırıyordu. Selim ve Davut sürekli tartışıyorlardı. Birbirlerini korkaklık ve Donkişotlukla suçlamalar, polemikler eksik olmuyordu. Tabii bunların sorunu çözmediğı az çok fark ediliyordu. Ama etkili bir tavır takınma da sağlanamıyordu.

Karasungur'un bu süreçte aile sorunu da vardı. Bir yanda Davut'un tarzı zorluyordu, diğertaraftan da ailevi durumu. Evine

düzenli gelip giden, her şeyden kendisini haberdar eden 'bir eş' olması isteniyordu Karasungur'dan. Bu da mümkün değildi. Karasungur hoca bunun tersine çalışmaların daha da içine giriyordu. Öğretmenlik bir formaliteydi artık. Çevre alanlara da açılım vardı. Kadroların oralara kaydırılması gündeme gelmişti.

Davut ya Ali Güngörler'de ya da Hocalar'daydı. Adeta her iki evin kadını da kıskırtan, tahrik eden bir yaklaşım içerisindeydi. Kendisi sorumlu olduğu halde çalışmıyor, diğer kadrolar çalışıyordu.

Kalıcı ve kadını devrimciliğe çeken bir çalışma koşulu nasıl yaratılacak, nasıl işe başlanacak? Bingöl'deki sosyal siyasal yapının buna etkileri ne olabilir? Tüm bunları düşünerek hareket etmek gerektiğini az da olsa farkındaydım. Hatta çok aşırı dikkatli davranıyordum.

Uzun süre gündüzleri bir yere çıkmadım. Bunda Davut'un aşırı illegalitesinin de etkisi oldu. Neredeyse dört beş ay gündüzleri fazla dolaşmadım ancak geceleri evden çıkıyordum. "Çabuk deşifre olursun," diye diye çalışmayı çok dar bir alana, zamana çekiyordu. Bazen günlerce o evde yalnız başıma bekliyordum. Bunu, örgütlenmede gizliliğin gerekliliğine bağlıyordum önce. "Örgüt kuralı, sabırlı, gizli çalışmak lazımdır," diyordum. Fakat bu kadarı biraz fazlaydı.

Kadın çalışmaları daha büyük bir hassasiyet, dikkat, duyarlılık ve ustalık istiyordu. Çok sabırlı olmak gerekiyordu. Bingöl küçük ve geri bir şehirdi. Kadınları örgütlemek, mücadeleye çekmek o kadar kolay olmazdı haliyle. Eğitim enstitüsü ve diğer okullar en elverişli zemindi ama oralarla direkt ilişkimiz yoktu. Dolaylı da olsa bazı ilişkiler bulmuştuk. Hüseyin Durmuş yoldaş da orada, lisede okuyordu. Önce onunla tanıştık. İlk dönemler kaldığım eve gelip gidiyordu. Bir süre soyadını bilmiyordum. Hayri arkadaşın kardeşi olduğunu da. Arkadaşlara bu tip sorular sormazdık. İlk anda gerek de yoktu. Süreçle tanışma imkanı zaten doğuyordu. Kendisi, okulda ilgiledikleri fakat henüz tam olarak örgütleyemedikleri bazı kız arkadaşlardan söz etmişti.

İlk tanıştığımız kızlar Yıldız ve Kadriye oldu. Yıldız siyasetten çok uzak değildi. Çok ilgiliydi ve her şeyi öğrenmek istiyordu. Fakat Kadriye hâlâ dinin etkisindeydi. Evde ailenin kurallarına uyan ama

okulda kavgacı, faşistlere karşı muştı kullanan, gözü kara bir arkadaştı. Hiç kimsenin aile ortamı benim aile ortamım kadar sıkı değildi herhalde. Ailelerimizin durumunu, onlardan devrimci kopuşun nasıl olması gerektiğini anlatıyordum konuşmalarımda. Tabii onlara “evden kaçın” falan demiyordum. Onlar benim durumumu bilse belki ürkerlerdi! Sorunu o noktadan ele almak zaten doğru değildi.

Kadriye hem diyalektik materyalizmi okuyordu hem de oruç tutuyordu. Yıldız daha girişkendi bu konuda, evden çıkıp gelmeyi becerebiliyordu. O günlerde aile çevresi Özgürlük Yolu’ndan olan Hüsniye adlı bir kızı da gruba aldık. Onun aracılığıyla aile çevresiyle de tanıştık. Kadriye ve Hüsniye’nin sınıf arkadaşlarıydılar. Hüsniye de biraz macera seven, biraz da arkadaşların okulda faşist öğrenci ve öğretmenlere karşı tutumlarından etkilenen biriydi. Ayrıca Mehmet hocadan etkilenmişti. Birçok genç, “Karasungur hoca hangi siyasettense ben de o siyaseti tutacağım,” diyordu. Kadriye anarşistti. Lisede faşistlerden hırsını almayınca Kız Sanat’a gidip oradaki faşist bir öğretmeni dövmüştü. Bunlar sıradan kavga gibi görünse de bir hedefi içeriyor, kişideki kavgacı ruhu açığa çıkarıyordu. Onun daha bilinçli daha örgütlü bir çerçeveye oturtulması müthiş olurdu.

İlk eğitim çalışmamızı üç kişiyle başlatmıştık Bingöl’de. Kaldığım evi fazla kullanmamaya özen gösteriyorduk. Yeri daha çok bu arkadaşların ayarlamasını istiyordum. Bu da bir çalışmaydı, önemliydi. Ailelere, çevreye, düşmana fark ettirmeden bir yerde bir araya gelip birkaç saat kitap okuyup tartışmak kolay olmuyordu. Gittigimiz yerlerde hemen dikkat çekiyordu yabancılığım. Yalnız gittiğim her aileyle ilişkilerim gayet iyiydi. Kendi ailemde içine girdiğim bazı çığ tavırlar vardı, onlardan sonuç çıkararak yaklaşıyordum, arkadaşlara da bunu dayatıyordum.

Ş... adı verilen aile geniş ve Bingöl’de tanınan zengin bir aileydi. Bingöl’ün tek parkı onlarını. Yine otelleri vardı. Adam içkici, kabadayı biriydi. Büyük oğlu Mahmut öğretmendi ve bizimle ilişkileri vardı. Diğerleri biraz deli doluydu. Onların evini uzun süre eğitim çalışması için kullandık. Hatta anneleri benim de o evde

kalmamı, “kızları olmamı” istiyordu. Böylece Kadriye fazla zorlukla karşılaşmıyordu. Yaşadığı çelişkiler de gün geçtikçe çözülmüyordu. Kuran’ı iki kez hatmetmiş bir genç kız, şimdi felsefeyi öğreniyordu.

Bir gün eğitim çalışması sırasında gelişen bir tartışmada kendi durumunu kendisi itiraf etti. Sonra Felsefenin Temel İlkelerini daha iyi anlamaya çalışıyordu. Kararlıydı, inançlıydı ve kişilik özellikleri etkileyiciydi. Onda hep savaşıncılığı, eylemci ruhu görüyordu insan. Ailedeki kavgacılığın da etkisi vardı. Herkes birbiriyle çok rahat kavgaya tutuşurdu. Çok ilginç bir aileydi, hemen herkes özerkti, kendi özelliklerini dayatıyorlardı. Ama aynı zamanda birbirlerine sıkı sıkıya da bağlıydılar. En çok şikayetçi oldukları babalarıydı. Bir yönüyle utanç duydukları, içkiye düşkünlüğüne öfkelenedikleri kişi, öte yandan kendileri için en çok bağlayıcı kişi oluyordu.

Böyle bir ailenin bu dünyasına girmek, bireylerinden birinin, ikisinin devrimcileşmesini sağlamak önemliydi. Arkadaşların ilişki kurdukları çevre, daha çok erkek çevresiydi. Hemen hepsinin yakınında devrimcileştirilmesi gereken, buna açık, aday genç kızlar vardı. Bu alanla ilgilenme düzeyi çok genel, biraz ezilmişliklerini hatırlatmaktan, onları gizlilik gerektiren bazı işlerde kullanmaktan öteye geçmezdi. Uzaktan, rastgele bir ilgilenme fazla dönüştürücü olmuyordu. Hatta bazıları ailelerin, ‘siyaset kadının işi değil’ bakış açısının etkisinde yaklaşıyor, hiç ilgilenmiyorlardı bile. Ailede devrimci bir sarsıntı yaratmak zor olduğu için daha kolayına kaçılıyordu. Zor olan kadını devrimcileştirmekti ama bu kazanma aileyi daha çok, daha köklü devrime çekmeyi sağlıyordu.

Eğitim çalışmalarını aksatmıyorduk. Yıldız bu konuda en istekli olanı. Bir süre sonra iki katlı evlerine gittiğimde Durmuş ailesinin çoğunu tanıma fırsatı buldum. İsa amca dedektif gibi; misafir kimdir, nedir, nereden gelmiş, ne amaçla gelmiş hepsini araştırır sorar, seni rahat bırakmazdı. İsa amcaya açık da vermeyeceksin, fark edince daha çok ilgilenirdi. Dersimli olduğumu öğrendiğinde ‘kıtlık yıllarını’ anlata anlata bitiremezdi. Özellikle de Dersimlilerin Bingöl’deki hırsızlıklarını çok ilginç örneklerle anlatırdı.

Bir gün bir evin damında serili pestili çalmak istemişler. Evin sahipleri pestilin etrafında çember şeklinde yatmış olmalarına rağmen, hırsız bir kedinin ayağına ip bağlayıp kediyi pestil serili beze doğru atıyor. Kedi pestilli bezi tırmıkladığı için ipi yavaş yavaş çekip pestili almak isterlerken ev sahipleri uyanıyor. Kırmayla ateş ediyorlar. Dolayısıyla hırsızlık eylemi başarılamiyor.

İsa amcanın tepkisi hâlâ sürüyordu, fazla sevmezdi Dersimli-leri. Bir de “Bu Kürtçülük nereden çıktı,” diyor, kızıyor. Çok tehlikeli buluyordu. Davut’u da sevmezdi. “Hep Davut bu Kürtçülüğü yayıyor,” diyordu.

İsa amca Karasungur Hoca’ya karşı saygılıydı, “Elinde maaşı var, mesleği var, isterse daha yararlı olur ama bu adam çok öne çıkıyor, polisler bir gün tutarlar, yazık olur,” diyerek hayranlığını ifade ediyordu. Sıra Hüseyin’e, Yıldız’a gelince daha bir kızgın konuşuyordu. Hayri arkadaşına karşı aynı şeyleri söylemezdi, çok mesafeliydi, saygıyla anardı, kızgınlığı bile bir saygıyı içerirdi. Belki herkes İsa amcaya göre cahildi ama Hayri bambaşkaydı. O bilgeydi, her şeyi akıllıca yapardı. Siyasetini tehlikeli bulsa da, yargısı buydu ve itiraf etmekten kaçınmazdı.

Evin anası bambaşkaydı. Rahatsızdı, bu yüzden çok hareket edemezdi. Oturduğu divanında başı dik ve hep onurluydu. İsa amcaya müdahale ederdi, “Bu delinin söylediklerine aldırmayın,” derdi.

Gidiş gelişler başlardaki elektrikli havayı giderek dağıtıyordu, her şeye onay vermeseler de, kavgalarını, kızgınlıklarını sürdürseler de, içten içe bir benimseme, merak ve aslında bağlanma vardı. Bir yaşam biçimiydi mücadele, kendileri gelişen bu yaşamın dışında, hep karşı çıkarak, hep eski konumlarını koruyarak durmazlardı. İsteseler de, istemeseler de özgürlük mücadelesi onları da etkiliyordu. Duygu, düşünce dünyalarını alt üst ediyor, ilgi alanlarını değiştiriyordu,

Hüsniye’nin yaşlı anası karışmazdı. Abileri, yengeleri Özgürlük Yolu taraftarıydı. Onları ilk etapta ne karşımıza aldık ne de fazla içine girdik. Hüsniye’ye engel olmamalarına dikkat ediyor-duk sadece. “Hüsniye biraz gelişirse, bağlanırsa o çevreyi de etki-

lemek kolaylaşır,” diyorduk. Her şeyi hesaplamak zorundaydık. Bir insanı kazanmak, hele bir genç kızı devrime çekmek ne kadar önemliydi.

Zamanla çalışma grubumuzu genişlettik ve iki grup şeklinde örgütlendik. İlk gruba birkaç arkadaş daha aldık. İkinci grubu baştan başlattık. Buna bibinin kızlarını, Fethiye ve Mediha’yı da kattık. Tek tek ilgilendiğimiz, tanıştığımız taraftar, sempatizan düzeyinde yirmi, yirmi beş kız arkadaştan bir grup oluşturmuştuk. Bu çalışma çevrede de hissediliyordu artık. Okullarda, mahallelerde, tartışmalarda, belli olaylar karşısındaki tavırlarda artık böyle bir ayrışmanın olduğu rahatlıkla fark edilebiliyordu.

Diğer gruplarda da kadın katılımı tek tük vardı. Özellikle öğretmenlik mesleğinden olan veya dışarıdan gelen bazı kadrolarla adeta bu çalışmamıza alternatif bir çalışma içine girmişlerdi. Buna sevinmiştik aslında. Kızların, kadınların çeşitli gruplara çekilmesi siyasetle hiç ilgilenmemesinden iyiydi. Ayrıca onlar ne kadar kadın da yanlarına çekse, onları etkileyebileceğimize inanıyorduk. Hepsi bize gelirdi. Arada onların seminer ve toplantılarına, gruplaştıkları evlere gider, tartışırdık. O tartışmalar bazen olumlu sonuçlar da verirdi. Çünkü gruplar kendi çevrelerine daha çok antipropagandamızı yapıp onları bize karşı şartlandırıyorlardı. Direkt ideolojimizi taşıрма çabamızdaki ısrar, duruşumuz birçok kızı etkiliyor, bize kaymasına yol açıyordu.

Kaldığım ev zaman zaman kalabalıklaşıyordu. Birçok yerden arkadaş gelip gidiyor konuşma, tartışma imkanı doğuyordu. Bazen de uzun süre sakın kalıyordu. Bir tek Davut eksik olmazdı! Selim’le sürekli çatışmasına anlam veremiyordum, bu kadar sonuçsuz bir çekişme bana çok anlamsız geliyordu. Selim demagogdu. Ağzı laf yapardı, bir konuyu saatlerce, günlerce tartıştığı bile olurdu. Davut’u beğenmezdi aslında. Onun zayıflıklarını karikatürize ederdi. Özünde ciddi hiçbir eleştirisi olmazdı, bu nedenle rahatsız edici bir dalaşma gibi algılanırdı. Birçok arkadaş da bundan rahatsızlık duyardı.

Davut da onu tutarsızlıkla, gevezelik yapmakla suçlardı. İşin yansıyan yanları bunlardı. Arkadaşlar arasında tartışma, eleştiri nor-

malı. Tabii normali aşan şeylere tavır almakta da yetersizlik vardı. Ben ağırlıkta duygusal yaklaşıyordum. Bunlar hareketin elemanlarıydı, hem de sorumluluk düzeyleri vardı. “Örgüt tarafından mutlaka tanınan, bilinen kişilerdir,” şeklinde değerlendiriyordum. Bu, sorunun bir yanıydı kuşkusuz ve önemliydi ancak bunların yanlışlarına, farklı kişilik özelliklerine karşı tavır alma, bu konuda savaşım çok önemliydi. Amatörlük, ideolojik politik derinlikten yoksunluk, örgüt olayında darlık, yüzeysellik, devrimcileşememe konumu, yanlışlara müdahalenin önünü alıyordu. Genel özelliklerle, bilinen bazı kriterlerle yetinmek, niyetlerle hareket etmek kaçınılmaz olarak sorunları çözme gücü yaratmıyordu. Güçlü bir sınıf savaşımının temeli bunlarla olamazdı.

Selim’in Öğretmen Okulu sürecinde bize kazandırdığı bir bayandan söz edilirdi. Davut zaman zaman espri konusu yapardı. Selim’in tepkisinin nedenini buna bağlardı. Aysel Öztürk’le ilişkileri tartışılırdı. Selim, Aysel’i ailesinden resmi olarak istemeyi gündemleştirmişti. Dersim’de Aysel-Selim ilişkisinin yarattığı belli rahatsızlıklar da vardı. Aysel’in aile çevresinde bu yönlü söylentiler çıkmış, arkadaşlar da rahatsız olmuşlar, dolaşan dedikoduların aslı olup olmadığını öğrenmek istemişlerdi. Bu konuyla en çok ilgilenen, en çok tepki gösteren de Davut’tu haliyle.

Selim ilişkilerde tutarlı, ilkeli biri değildi. Çok rahat, çok demokratça görünüm altında zaaf, zayıf bir kişiydi. Yaşamda bunu görmek mümkündü. İnsan onun yanında cinsiyetçi bakış açısına sahip bir erkekle karşı karşıya olduğunun rahatsızlığını yaşırdı. Bu ondaki belirgin davranış biçimiydi. Bazı arkadaşların yaklaşımlarında feodal, küçük burjuva özelliklerin etkileri olsa da, doğallık ve yoldaşlıkta bir sadelik vardı.

Ama Selim kendine hastı. Çalışmasıyla, konuşmasıyla, bütün davranışlarıyla her yerde herkese muhalif bir görüntü yansıtır. Bu özellikler bir anlamda doğallaşmıştı. “Selim’dir işte,” denilebiliyordu. Eleştirilere karşı Selim aylarca gerekçe sıralar, tartışır, boşa çıkarmak için ne gerekiyorsa onu yapardı. Çünkü en doğru oydu, en iyi örgüt adamı oydu, kendisine yaklaşımı bu çerçevedeydi. Tabii

bir de karşıda daha zayıf, yetersizliği açığa çıkmış biri varsa, Selim için bu bulunmaz bir kalkandı. ‘Davut’un korkaklığı’ ona yetiyordu.

Bizde cesur olmak devrimci bir ruh haliydi. Hareketimiz öyle biliniyordu. Öyle ortaya çıkıyor, öyle şekilleniyor ve bireyleri öyle şekillendiriyordu. Ama açık söylemek gerekirse Davut tipi buna uymuyordu. Bunu en sıradan insanlardan, kadrolara kadar, herkes fark edebiliyordu. Ne var ki, o kendisinde hiç kusur bulmazdı. Bu noktada Selim’le birleşirlerdi. Genelde arkadaşlarda birbirlerinin yetersizliklerini, hatalarını kullanma, karşılıklı inatlaşmaya girme veya yersiz suçlama tavırları yoktu. Bundan özenle kaçınılırdı. Birlikte aynı davayı omuzlamanın sıcaklığı, saygısı, sevgisi vardı.

Yoldaş en büyük değerdi. Yoldaşlıkta kurnazlık, hile, farklı yanıtsıma yoktu. Bu nedenle pratikte ortaya çıkan bu gibi örnekler kabul görmezdi, yadırganırdı. Tabii bunun siyasal temeline inmede, derin bir kişilik çözümlemesiyle izah etmede yetersizlikler de yok değildi. Sınıf özelliklerinin etkileri, eski kişilik özellikleri denilse de sorunları çok yönlü irdelemede yüzeysellik oluyordu. Bir de ortaya çıkan yetmezlikler kendi bağlamında ele alınırdı. Bir olay, bir olguyla sınırlı tutulurdu.

‘77 sonlarıydı. Kış sürecinde arkadaşlar daha derli toplu çalışmaya başlamışlardı. Hayri arkadaş ve diğer bazı yeni arkadaşlar da gelmişti fakat kim olduklarını henüz bilmiyordum. Arkadaşlar da söylememişti kimlerin geldiğini. Gizli tutuluyordu. O gün eğitim çalışmasından döndüğümde evde Ali Güngör’ü gördüm. Masanın üzerinde üç tane tabanca vardı, onlarla meşguldü. Üç tabancayı bir arada görmek büyük bir şey, merak edip hemen hepsini inceledim. Parçalarını çıkarıp takmak, ayrı bir zevk veriyordu bana. “Ne olacak, eylem mi var?” dedim merakla. “Doğru, banka soyacağız,” dedi Ali, sakın bir ses tonuyla. Benim şaşkın şaşkın bakışımı görünce şaka yaptığını ama birazdan Fethiye gelirse ona da bu şakayı tekrarlayacağını söyledi. “Yalnız şaka olduğunu fark ettirmeyelim, hele ne yapacak, tavrı ne olur?” dedi. Ben de “Olur,” dedim.

“Aslında Bingöl’de rahatlıkla banka da soyulabilir. Banka soygunu sadece büyük şehirlerin eylemi değildir ki. Bingöl’de şimdiye

kadar bu tip eylemler olmamış, dikkat de çekmez. Ben de katılıyım, bayanların olması daha iyi olur. Hocaya önerelim olmaz mı?” dedim. “Neden olmasın, bence de olur,” dedi. Daha konuşmalarımız bu çerçevede sürerken, Fethiye içeri girdi. O daha çok şaşırıldı. Hemen yaklaşıp baktı, tabancalara dokundu. “Ne olacak?” dedi yavaşça. Ali, daha yavaş bir ses tonuyla, “Hele sakin ol, eylem yapılacak. Banka soyacağız. Sen de varsın eylemde. Biz Sakine bacıyla da konuştuk, bayanlar dikkati çekmez. İkiniz varsınız, iki de erkek arkadaş olacak. Arkadaşlar Karakoçanlı Hüseyin’i çağırmış. Arabasıyla birlikte burada. İyi bir arkadaşdır. Prova yapmalıyız. Belli olmaz, belki diğer kişi de ben olurum.”

Ardından provaya başladık. Gayet ciddiyiz. Tabancalı içeriye giriyoruz. Ali masanın kasasından bir şeyler çıkarıp veriyor, korumalı bir şekilde tekrar dışarıya çıkıyoruz. Eylem başarılı. Birkaç kez daha deniyoruz. Hepimizin de hoşuna gitmişti eylem provası. Yalnız yakalanma ihtimali de olabilir. Bu durumda tavrımız ne olacak? “Para aynı yerde değilse hiçbir şeyi üstlenmeyeceğiz. Ama para da bizimle olursa biz devrimciyiz, halk adına el koyduk diyeceğiz ve başka da ifade vermeyeceğiz,” diyoruz.

Sonra ara verip yemek hazırladık. Yemek yerken şakamız devam ediyordu. Fethiye kendisini tam kaptırmıştı. Yemek yemiyor, “Boş verin yemeği,” diyordu. Ali bir ara kızları Roza’yı anımsatıyor. “Cezaevine düşersen yanına alırsın. Daha iyi olur,” diyor. Aslında o noktada Fethiye’nin duygularını, tepkilerini ölçüyor kendisince. Ama bu şaka işi uzadıkça tadı kalmıyordu. “Ali abi artık şakadan vazgeçelim, Fethiye çok inandı sonra yanlış anlar, etkilenir, en iyisi söylemek,” dedim. “Tamam, sonra söylerim,” diyerek kapattı konuyu. O gece aynı evde kaldık. Sabah erkenden her üçümüz de evden çıktık. Her birimizde bir tabanca vardı. Onları Hocalara bırakmamız gerekiyordu. Ben de o eve çağırılmışım. Kendileri de oradan işlerine gideceklerdi. Fakat Ali, Fethiye’ye şaka olduğunu söylememişi hâlâ. Aynı heyecanla anlatmaya devam ediyordu.

Eve ulaştığımızda Hoca bizi direkt arka odaya aldı. Silahları beklediği açık. Salonda iki arkadaş var, birinin Dursun Ali oldu-

ğunu fark ettim. Diğerini bir anda çıkaramadım. Gözlüklüydü o da. Hızla geçtik yanlarından. Arka odada şaka devam ediyordu. Hoca da katıldı şakaya. Mediha merakla izliyordu, soygun denince ve bizim yapacağımız söylenince o da ısrarla katılmak istediğini söyledi. Hepimiz çocuklar gibiyiz adeta. Gidiş saatleri yaklaşmıştı. “Arkadaşlar saat yaklaştı. Gerçeği söyleyin. Böyle olmaz,” dedim.

Hoca şakayı diğer arkadaşların arasına taşıdı. Mediha orda da istemini belirtiyor, biraz da yeni gelen arkadaşların yanında söylemeyi avantaj sayıyordu.

İçeri tekrar girdiğimizde arkadaşlara merhaba verdim. İlk anda çıkaramadığıma üzülmüştüm. Belli ki yan oturduğu için siması değişik gelmişti. Evet, diğer arkadaş Başkan’dı, tabancaların teşkalesi de dik-katlerimizi dağıtmıştı ama hayır artık bu şakayı bitirmek gerekiyordu.

Araya girip “Hoca şakayı bu kadar sürdürmemek gerekir.” diyerek, nasıl başladığını anlatmaya çalıştım. Fakat Başkan halen konuyu ilk anladığı biçimde değerlendiriyor, “Tabi tabi bayanlar iyi yapar, neden olmasın? Yalnız grubu iyi hazırlamak lazım,” diyor. D. A.: “Ben yabancıyım, polis tanımaz, daha rahat yapabilirim,” diyerek kendisini de dahil etmek istedi. İş ciddiye binmişti. Hatta bu defa ben çelişkiye düştüm. Acaba gerçektir de Ali mi şakaya çevirmişti? Kafam allak bullak olmuştu. “Arkadaşlar bir şakayı bu kadar uzatmamalıydılar, doğrusu neyse söylensin, saat de yaklaştı. Üstelik diğer arkadaşlara da taşırdık,” diyordum ki, Başkan:

“Ne demek şaka! İşleri böyle mi ele alıyorsunuz?” dedi.

Fethiye çantasını aldığı gibi ağlayarak, “Anlaşıldı, demek ki bana güvenilmiyor. Beni denemişler. Ben deneme tahtası mıyım?” diyerek dışarı çıktı. Ali’nin “Şaka yaptık, denemek istedik,” sözlerine çok alınmıştı. Mediha, “Zaten bunlar hep böyle, bize güvenmezler, bir şey yerine koymazlar ki” dedi.

Başkan önce olup biteni anlamaya çalışıyordu. Böyle ciddi şeylerin şakaya dönüştürülmesine kızıyordu.

“Kadına güvenmemek de ne demek? Onu denemek de ne demek oluyor? Size söyleyeyim bizde kadın erkekten daha güvenilirdir. Kürdistan kadını devrimciyleştirmek, devrime çekmek

çok önemli bir olay! Bu iş şakalarla olmaz! O zaman ciddi olun. Haydi, yapıyorsanız gidin yapın. Kadın da yapar, başarır da,” dedi.

Hepimiz çok bozulmuştuk. Evde silahları temizlerken başlayan bir şaka hangi noktaya gelmişti? Anlatmaya çalıştım. “Ali arkadaşına uzatmamasını söyledim. Sabah, nasıl olsa yolumuz oradan geçiyor diyerek benim söylememi de engelledi. Bu konuda ben de hatalıyım. Onun ısrarına rağmen gerçeği söyleyebilirdim. Ama burada Hoca’nın da şakaya devam etmesi, diğer arkadaşlara kadar yansıtması da doğru olmadı,” dedim. Hoca da doğru yapmadığını söyledi. Ali, “En büyük hata benim, biraz duygusal yaklaştım. Fethiye’nin zaten kendisine güvensizliği var, onu her şeyin dışında tuttuğumuzu düşünüyor. Bu yüzden de tepkiliydi zaten. Bu şekilde daha da tepkilenecek, iyi olmadı,” dedikten sonra, o da çıkarak işine gitti. Ardından Mediha alış-verişe çıktı. Hoca ve Dursun Ali’de çıkmak üzereydi. Ne oluyordu! Ben ve Başkan yalnız kalıyorduk. Kapının dış bölümünde Hoca “Sen kal, arkadaş seninle konuşacak,” dedi bana. Ben, “Arkadaş eleştirilerinde haklıydı, keşke yapmasaydık. İyi olmadı,” dedim onu duymamış gibi. Hoca “Başkan seninle konuşacak,” dedi tekrar. Yerimde zıplıyordum, “Gerçekten mi?” dedim. Ama bu defa da içeriye giremiyordum. Böyle bir karşılaşmadan sonra konuşmak nasıl olurdu?

Heyecanlanmıştım, utanıyordum. Birkaç dakika öylece holde durdum. Bir türlü kapıyı açıp giremiyordum. Sonra kendimi toparlayıp içeriye girmeyi başardım. Başkan ayakta volta atıyordu. Salon büyüktü. Başkan önce çalışmaları sordu:

“Durumlar nasıl, zorlanma oluyor mu, genel yapı nasıl?” dedi. Önce Bingöl’e geldikten sonraki çalışmayı, bayan arkadaşların durumunu genel hatlarıyla anlattım.

“Kaç bayan var?” diye sordu Başkan. “Yirmi beş, otuz arasında,” dedim. Hayretle, “Öyle mi, iyi iyi. Bingöl gibi kapalı, geri toplumsal özelliklerin olduğu bir yerde bu kadar kıızı bir araya getirmek, eğitmek önemli.”

Ayrıca nitelik durumlarını sordu: “Gelişebilecek arkadaşlar kimlerdir?” dedi Başkan. Yıldız’dan, Kadriye’den, Dilan’dan ve birkaç arkadaştan daha söz ettim, “Bunlar gelişebilir,” dedim.

“Eğer doğru yaklaşılr, iyi öncülük yapılır, eğitilirse kadın katılımı gelişir, bu tür alanlarda da gelişir,” dedi Başkan. Sonra konuyu benim durumuma getirdi. Baki ile evlilik ilişkimizi değerlendirdi.

“Köle ilişkileri kimse dayatamaz tabii. Benim durumum da var. Bazıları, ‘İşbirlikçinin kızıdır, babası kemalisttir,’ diyor. Biz de zorlamıyoruz kesinlikle.” Arada bana Kesire’nin babası hakkındaki izlenimlerimi sordu:

“CHP’li işbirlikçi bir aile, hatta Ali Yıldırım için ‘ajandır’ diyorlar, söylentiler var. ‘Bir ajanın kızıdır’ diyorlar, bir süre sen de kaldın, gözlemin neydi, ne diyorsun?”

Bu soruyu hiç duraksamadan yanıtladım:

“Evde otorite Kesire’ydi. Aile onu çok seviyor ve saygı duyuyor. Bilemiyorum, babası kemalist olabilir, hatta ajan da olabilir ama kızı devrimci.” Daha sözümü bitirmeden “Tabii! Kemalizme, işbirlikçiliğe en iyi karşılık bu olur. Kızını devrimcileştirmek, kızını kazanmak. Diğer ilişki tamamen bu temeldedir. Ben katiyen zoraki bir ilişki dayatmam. Kölece bir ilişki, bir bağlanmayı kabul edemem. Eşit, özgür olmalı ilişkiler. Bizim A. Haydar da Cemile ile evlendi. Herhalde uygundur? Tanıyorsun ikisini de, nasıl?” diye sordu tekrar. Ben bu habere sevindiğimi, uygun olduğunu söyledim. Yani doğal karşıladığımı belirttim. A. Haydar Kaytan! Tanrıya inanmak nasılsa öyleydi güvenim. Sevgi, saygı vardı. Cemile Der-sim’deki kız arkadaşlar içinde olgun ve örgütsel yapı içinde belli bir kariyeri olan, işi yürütebilen biriydi. Bu noktada herhangi bir güvensizlik yoktu, olumsuz bakmıyordum.

Bir yanda bozulan, kopması gereken ilişki, öte yandan kurulması ve mücadelede sağlam temele oturtulması kaçınılmaz olan ilişki tartışılıyor, değerlendiriliyordu. Garip gelmiyor, çelişkili gibi görünse de bir gerçekliği ifade ediyordu ve kendim bu gerçekliğin içindeydim. Bir yandan bir ilişkiyi reddediyor, bu kopuşa hazır olduğumu söylüyordum ama öte yandan başka bir birliğe onay veriyor, onun sevincini yaşıyordum. Başkan’ın konuşmaları daha çok güç veriyordu. Şunu şöyle şöyle yap demiyordu ama genel çerçeveyi çiziyordu. ‘Zoraki birlik olmaz tabii’ diyor sıkça. Aldığım ka-

rarların doğruluğunu açıktan söylemese de bana hissettiriyordu. Bundan sonrası için de doğru kararlar vereceğime inancını vur-
guluyordu. Yetmişti bunlar bana. Artık daha fazla kafama takmı-
yordum. Çalışmaların içinde olmak, uğraşmak yetiyordu bana.
Baki bana engel değildi, olamazdı da. Biraz daha uğraştırırsa sorunu
kökten çözerim diyordum. Başkan'la konuşmak beni çok daha ra-
hatlatmış, hafifletmişti.

Başkan'ın Bingöl toplantısı o gece 'Beyaz Saray' dediğimiz evde
olmuştu. Karasungurlarla çıkıp gitmiştik. Mediha toplantı olaca-
ğını fark etmişti. Hoca'ya "Ben de geleceğim," diye diretiyordu.
Hoca, "Olmaz, arkadaşın işi var, başka yere gidecekler," diyerek at-
latmaya çalışıyordu. Ama Mediha çok içerlenmişti. Fethiye de aynı
şekilde tepki içindeydi. İkisi birbirlerini çok etkilemişlerdi. Bu
arada en çok da tepkilerini bana yöneltiyorlardı. Ben gidiyordum
onlar gidemiyordu çünkü. Çok dar bakıyorlardı, sorunu güven
noktasında ele alıyorlardı sadece.

Toplantı, arkadaşların küçük gruplar halinde ve aralıklı gelmesi
nedeniyle geç başlamıştı. Kıştı, kar yağmıştı, ev de oldukça so-
ğuktu. Fakat Başkan o gece saatlerce konuştu. Arkadaşlara, başka
hangi konularda konuşabileceğini sormuştu. Siyasal gelişmeler, Kür-
distan tarihi, ideolojik hattımız, devrimimizin özellikleri, alanın özgül
durumu, Kürt sol gruplarının durumu ve onlara yaklaşım konula-
rında uzun değerlendirmeler yapmıştı. Ayrıca çalışmalarımızın genel
durumuna ilişkin önemli perspektifler vermişti. Toplantıya güveni-
li tüm kadrolar, arkadaş yapısı katılmıştı. Bayan olarak sadece ben
vardım. Kadın çalışmasına da değinmiş, "Bu yapılarda kadın dev-
rimcileşirse çözülme daha çabuk olur," demişti. "Bingöl'ün feodal,
geri yapısı böyle bir çalışmaya engel değil. Yalnız sabır ister, dik-
kat ister, doğru yaklaşım ister," demişti. Karakoçan, Dersim gibi
yerlerde de bu tür toplantılar olmuştu. Dersim'de toplantı bizim
kaldığımız binanın alt katındaki sakıncalı eşyaları sakladığımız
depo yerinde yapılmıştı. Ne güzel, şimdi de toplantı yeri olmuştu.
Toplantı genelde arkadaşlarda canlanma yaratmış, çalışmalara hız
kazandırmıştı. Başkan Bingöl gençliğinin devrimci, radikal özelli-

ğinden söz etmiş, faşist odaklara, gericiliğe karşı mücadelede militanlaşmanın gelişeceğini söylemişti. Faşistlere karşı eylemlilikler gerçekten hem içte militanlaşmayı geliştiriyordu hem de örgütlenmenin zeminini yaratıyordu.

Bingöl'de faşist örgütlenmeyi yürütenlerin başında Hikmet Tekin geliyordu. O zaman belediye başkanıydı. Türkeş'in gözdesiydi. Belediyedeki diğer kadrolar da genç, özel, faşist kadrolardı. Kendisi sık sık Almanya'ya da gider gelirdi. Gerek Almanya'ya, gerekse Ankara'ya gidiş gelişleri onlar için ideolojik, moral ve maddi destek kaynağıydı. Yerel kadroları böyle ayakta tutarlardı. Ringo gibi adlarla ün yapan faşist kadrolarına yönelik eylemlerimiz MHP'nin çalışmalarını frenlemişti. Devrimci şiddet bu odakları darbelemişti. Bingöl artık eski Bingöl değildi. Ringolar istedikleri gibi dolaşamıyorlardı. Saldırıların önüne geçilmişti.

Bu arada ev değiştirdik. Zeki Yıldız arkadaşın kaldığı ev daha uygun bulunmuştu. Kendisi köylüsü bir kızla yeni evlenmiş. Sıradan bir köylü kıızıydı. Onun deyimiyle 'aynı sınıftan!' biriydi. Ev kalabalık, sağır dilsiz üvey annesi de vardı. Babası iş kazasında vefat etmişti. Zeki arkadaş çok seviyordu babasını. Sıkça anıyordu. "Emekçi, proleter biriydi," diyordu. Üvey kardeşleriyle birlikte hepsi on kişiyi buluyordu. Ama evin doğallığı, o insanların sıcaklığı, özellikle de Zeki arkadaşın içtenliği, güzel yoldaşlığı evdeki çalışmayı, yaşamı canlı ve güçlü kılıyordu.

Güzel bir çalışma tutkusu vardı. Duyarlı ve duygu yüklüydü. Kaldığım odanın dekoruna bile yansımıştı bu. Kürt müziği, özellikle de Aram tutkunuydu. Erivan radyosunda çıkan tüm türkülerini derlemişti. Kaset dizisi, kitap, dergi dizisi onun sanata, kültüre, bilime ilgisini, bu konudaki arayışını net gösteriyordu. Tahtadan bir somya dışında, raflarda kitap ve kaset vardı. Daracık bir odaydı ama zenginliği beni her yere götürüyordu. Bu nedenle o odayı çok seviyordum.

Analık sağır ve dilsiz olmasına rağmen çok duyarlıydı. Kapının vuruluşunu her nasılsa fark ediyordu. Zilin çalışından kimin geldiğini çıkarabiliyordu. Duyuları bir hayli gelişkindi. İşaretlerle an-

laşırdık. İşaret ve çıkarılan kimi sesler analığın dünyasıydı. Zeki arkadaş bu diyalogu iyi beceriyordu. Eve Emoş gelin geldikten sonra analık eski analık değildi! Kendisine artık değer verilmediğini sanıyordu. Emoş da biraz ayakları havada bir gelindi. Köy kızı olmasına rağmen kendini farklı gösteren, nazlanan, 'başkalarının kahrını çekmeye gelemeyen' bir ruh hali içindeydi! Aslında çok iyi niyetli, zeki ve değişime açık, sevimli yanları ağırlıkta olan biriydi ama onun hayal ettiği dünya başkaydı.

Zeki köyün diğer erkeklerinden farklıydı. Devrimci olduğunu biliyordu. Kendisine karşı saygılıydı ve baskı yapmıyordu, kendisiyle uğraşmıyor, öğretmeye, geliştirmeye çalışıyor, yurtseverleştirmek istiyordu. Zeki'ye göre devrimci sınıftan biriyle evlenmişti ve o evliliği yurtseverleştirecekti, hedefi buydu. Ama Emoş bunların hiçbirinin farkında değildi. Anlatılan bazı güzel şeyler vardı fakat Emoş'a göre hayaldi, onlar dışında somut bir şey düşünemiyordu.

Zeki arkadaş da çok dar ve yanılgılı bakmıştı bu evliliğe. Bu nedenle daha evliliğin ilk dönemlerinde hayıflanmaya başlamış, zorlanacağını belirtmişti. Çünkü bir yanda devrimci görevlerin gereklerinin yerine getirilmesi gerekiyordu, mücadelenin dayattığı gerçeklik vardı. Öte yandan ise Emoş'un beklentileri, ailedeki ilişki, yaşam düzeninin dayattıkları! Zeki her ikisini bir arada yürütmenin gayreti içindeydi ancak olmuyordu. Bunun yarattığı gerginliğe o evde çokça tanık oluyordum. Bazen analık bile isyan ediyordu. Zeki çok karmaşık bir savaşımın içindeydi. İstekler, niyetler işi çözmiyordu.

Babasının ölümünden sonra aileyi geçindirme, onlara sahiplik etme görevinin ağırlığı, mücadele içindeki konumlanışına da yansıyor, aktivitesini engelliyordu. Çoğu zaman bu konudaki düşüncelerini açık belirtir, niye bu kadar şanssız olduğunu söylerdi. Gerçi kendisi her şeye hazırdı, hangi görev verilse onu rahatlıkla yapardı ama başka alan olduğu takdirde somut durumu düşünmek zorundaydı. Çok haklı gerekçeleri de olsa bu noktada tartışmak, öneri sunmak onun için en zor şeydi ve gururu inciniyordu, eziliyordu, mahcup oluyordu. Fakat ondaki kararlılık, inat ve özveri yetiyordu, güven veriyordu insana. Bu çatışmalı, çelişkili aile orta-

mina rağmen umut, canlılık, kararlılık vardı. Devrimcilik zorluklarla boğuşmak değil miydi? O halde göğüslemek gerekiyordu.

o evin yoksul hali bir halkın yaşadıklarıydı

Evi iyi kullanıyorduk. Daha çok dışarıdan gelenler kalırdı. O süreçte Baki Karer gelmişti. Bir gece o evde kalmış ikinci gün birlikte Ağrı'ya gitmiştik. Ayrıca Carlos da vardı. Uzun boylu, iri yarı bir arkadaşı Carlos. Adı dikkatimi çekmişti, ilginçti. Uluslararası terörist Carlos vardı. Belli ki bizim yoldaşın da ilgisini çekmiş. Kendisi ilginçti, farklıydı, kabadayı gibi yürürdü. Uzun siyah pal-tosu genellikle omuzlarındaydı. Bulanık, Patnos, Malazgirt ve Ağrı'ya kadar gitmiştik. Bazı yazılı belgeler ve tabanca vardı, onları taşıyordum. Yollarda kadınları pek aramazlardı. Çok nadir olurdu. Özel istihbarat varsa, ihbar gibi şeyler olmuşsa kadın polisler getirilir, onun dışında sadece kimlik kontrolü yapılırdı, o kadar. Bu nedenle bizde kuryeliği daha çok bayanlar yapardı.

Bu sayede ben de ülkenin başka alanlarını görme imkanı bulmuştum. Özellikle de Ağrı'yı, efsanevi Ağrı dağına görmek güzeldi. Karlıova'nın dağlarını, Van gölünün Akdamar adasını ve Ağrı'nın doruklarını büyük bir zevkle izledim.

Kürdistan'ın bu güzelliklerini adım adım özlemle izlemek, yaşamak, vatan ulus kavramlarını daha da anlamlılaştırıyordu. Başkalarının sahip çıktığı, yaşanılabilir bütün yanlarını kuruttuğu bir ülkeyi sahiplenme kavgasında yer almak büyük bir mutluluk veriyordu, gururlanıyordum. Daha Kuzey'deki yoksulluk, yaşamın her anına, alanına yansıyan ezilmişlik, fukaralık yer yer gözlerimi yaşartıyor, yüreğimi kanatıyordu. Malazgirt'te bir gece kaldığımız evin o yoksul hali bir halkın yaşadıklarıydı, onun en sıradan yanıydı.

Bir köşede inek, diğer köşede evin küçükleri ve kadınlarıyla birlikte yatmıştık. Pencere de naylonluydu. Tezek kokusu, inek böğürmeleri ve çocuk sesleri içinde yaşam ne kadar anlamsızdı. Sabaha kadar pire öldürmekle uğraştım, yorganın beyaz yüzü kan-

lar içinde kalmıştı. Pireyi öldürmek de marifet! Sabah kahvaltısında çökelek yanında bir de tezek ateşinde yapılan bir adet yumurta getirmişlerdi. Çocukların hepsi uzakta durmuş, sofraya yalnızca bana kurulmuştu. O yumurta belli ki sadece bana yapılmıştı, misafireydi. Ama tüm çocukların gözleri o yumurtada. Ben o halde yer miyim? Sevdiğim torağı bile yiyemedim. Çok yeni bir şey değildi yaşadıklarım ve tanık olduklarım ama yine de etkileniyordum. Duygusalılık yoğundu.

Israrlarına rağmen soyup önüme koydukları yumurtayı yiyemedim, “Bana dokunuyor,” diyerek reddettim. Yol boyu yediğim her şey bana zıkkım oluyordu, o bakışları hatırladıkça lokmalar boğazımda kalıyordu. Aklıma İzmir’de fuarda tanıştığımız Kürt çocuklar gelmişti, Patnos’un virajlı, topraklı yollarını geçerken. Simit satıyorlardı hepsi de. Dokuz, on yaşlarındaydılar. Mardinli, Siirtliyidiler. Simit alırken tanışmıştık. Üçü birden koşarak gelmişti, içlerinden biri diğerlerini iteleyerek simit satmaya çalışıyordu. Her üçü de satmak istiyordu. O arada Kürtçe küfür de etmişlerdi birbirlerine.

“Sakin olun, hepinizin simidinden alacağım,” dediğimde elleri öyle havada kalakalmıştı, önce anlam verememişlerdi, sonra hep birlikte konuştuğunda az da olsa bir şeyler anlamışlardı. İçlerinde Mardinli olan, üvey annesinin yaklaşımı yüzünden kaçmıştı. Adı Ömer olan diğeri babasıyla amcasının kavgaları yüzünden evden kaçmıştı. Ali adlı üçüncüsü de Siirtliydi, akrabaları var, çalışmaya gelmiş, evde çok kalabalıklarmış adeta sokağa atılmış. İzmir’de parklarda kalıyor, yine bazı küçük iş yerlerinde, iş aldıkları yerlerin duvar diplerinde yatıyorlardı.

Birbirlerinden farkları yoktu. Sokakta veya evde fark etmiyordu. Büyük bir yoksulluk içinde büyüyorlardı. Binlercesi, milyonlarcası içinde sadece birkaçıydı onlar. Sorunun bu yanı devrimin kendisiydi, mücadeleydi. Simit almakla onları kurtaracak değildim. Fakat birlikte iş yapma, ortak çalışmada neden o kadar ilkeldik, neden kavgacıydık? Toplumsal gerçekliğimizin en çarpıcı yanıydı bu. Onlara da anlatmıştım. Hepsinin sorunları ortaktı, birbirlerinden farkları yoktu.

Kürdistan'ı, Kürtleri, mücadelemizi onların anlayabileceği dilden anlatmıştım. Birlikte çalışmayı mutlaka yaratmaları gerektiğini de belirtmiştim. Sonra da her üçüne birer simit parası vermiştim. Simidi de birlikte “kardeş payı” yapıp yemiştik. Onları fuarda birkaç kez daha görmüştüm, sayıları beşe çıkmıştı ve artık kavgasız bir ortaklık vardı. Birlikte simit satıyorlardı. Kavgaya etmediklerini söylüyorlardı gülererek. Benim her gün fuarda o bankta oturduğumu düşünerek hep oraya geldiklerini söylemişlerdi.

Kendilerine randevu yeri olarak kullandığımı, onun dışında gelmediğimi söylediğimde durgunlaşmışlardı. “Olsun, biz yine de buraya her zaman geleceğiz,” demişlerdi. Çocuk yürekleriyle küçük bir anıya bağlılıklarını dile getiriyorlardı. Çocuklarda acıyı, yoksulluğu, ezilmişliği görmek her zaman daha çok etki yaratıyordu bende. Zeki'nin kardeşleri de öyleydi. O evde babaları ölmüş, sağır dilsiz bir ananın baktığı dört, beş kız çocuğu vardı. Zeki güzel adlar takmıştı. Berivan, Zozan, Rojda. Hepsi de Kürtçe isimlerdi. Evin ilgi çeken bir yanı da o çocuklardı. Ve en zor kavgaya ortamlarında büyüyeceklerdi. Onlar henüz habersizdi.

Belki çok küçük şeylerdi bunlar, fakat bir yaşam biçimiydi yoksulluk ve acılar Kürdistan'da. Ama çocuklar söz konusu olunca etkiliyordu.

Malazgirt'ten sonra Patnos'a gittik. Çoraklaştıran kocaman alanlar, düşman gerçeğini daha net gösteriyordu. Patnos'un yaklaşık 3 kilometrelik alanında, yolun alt ve üst kısmı askeri sahaydı. İlginçtil! Çam ağaçlarından oluşan ormanlık sahada düşman çok planlı ve kapsamlı istihkam etmiş kendisini. Alanda herşeyi yeşildi! Her on metrede bir toprak altında kamufle edilmiş zırhlı araçlar vardı. Büyük ihtimalle tanklardı. Tel örgüler, karakol ve kulübeler, garnizonlar, subay evleri en güzel yerlerdeydi. Her tarafı yeşile bezenen bir alandı. Diğer taraflar ise çoraktı. Evler Mısır piramitlerinin minyatürleri gibi. Huni şeklinde küçük pencereleri olan tezekten evlerdi. Taştan topraktan evler de var arada bir. Yol kenarında küçük göletler oluşmuştu. Başka suları yok, susuzluk çekildiği belli. Bir yerde dolmuş durmuş ve “su içmek isteyenler insin” anonsu yapılmıştı. İnenler o göletten içmişti. Bir yanında katır, eşek, öküz, inek, tavuk

su içiyor, bir yanında çocuklar ellerinde değnekler suyla oynuyorlar. Öte yanda insanlar o suyu içiyorlardı.

Geniş araziye sahip ama bırakalım motoru, traktörü, saban bile girmemişti Patnos’a henüz. O sırada Baki Karer de bu görüntü karşısında homurdanıp duruyordu. Rizgarîcilerin dergilerinde “Kürdistan’da gelişen kapitalizm” başlıkla değerlendirme yazıları gelmişti aklıma. O yazıda Kürdistan’da feodal yapının çözüldüğünü, kapitalizmin geliştiğini ve damgasını vurduğunu söylüyorlardı. Onu paylaşmıştım arkadaşlarla. Baki Karer küfür ediyor, “Gelsin görsünler, başka yerlerde oturup Kürdistan tahlili yapmak kolay tabii. Saban bile yok, ne biçim kapitalizm böyle!” diyordu.

Carlos pek konuşmazdı. Ağrı’ya ulaştığımızda soğuk hava daha da bir fark ediliyordu. Nisanın sonu olmasına rağmen bu kadar soğuktu. Ağrı dağının karlı zirvesi mi o hissi veriyordu acaba? Öyle ya, karı hiç eksilmeyen Ağrı her yerden görülebiliyordu. Sert ve soğuktu. Bu iklim yapısı, yöre insanlarını da sert ve haşın yapardı doğal olarak.

Salman hocaların evine gittik. O ev aslında fazla sağlıklı değildi. Deşifre olmuştu. Çevrede en çok göze batan evdi. Bu nedenle oraya gidişimiz hemen dikkat çekmişti. Belki de biz öyle hissetmiştik. Çünkü Baki Karer çok panik yapmıştı. “Düşman fark etmiş,” deyip duruyordu. Birkaç saat sonra bir hareketlenme başladı. Malzemeleri evde sakladık. Banyodaki büyük ampulün içine yazılı notların hepsi yerleştirildi, kaset vardı o da konuldu. Ev sahipleri rahatlamıştı. Hoca’nın eşi kız sanat öğretmeni idi. Her şeyi merak ediyor, sorular soruyordu. Nurhayat da o alana kaydırılmıştı. Ben Bingöl’e geçtikten sonra o da Ağrı’ya geçmişti. Uzun süre görüşememiştik. Baki Karer çok sıkı tutuyordu gidişimizi. Ertesi gün 1 Mayıs’tı. Baki, “Hemen bir bildiri yazmalıyız,” dedi.

Doğubeyazıt’ta korsan gösteri yapılacağı haberi geldi arkadaşlardan. Ayrıca eylem de düşünülüyordu. Bildirilerin hemen çoğaltılıp dağıtılması gerekiyordu. “Hemen kalem kağıt al,” dedi Baki. O arada bildiri başlığını tartıştık. “Yiğit halkımıza!” diyerek başladık yazmaya. Baki Karer söyledi ben yazdım. Arada, “Cümle şöyle olsa ya da şu da eklense daha iyi olur değil mi?” diyerek düşüncelerimi soruyordu.

Gece Hoca'yla konuştuk bol bol, bilgi aldık alana ilişkin. Uyku saatinde Hoca usulca Baki Karer'e, "Nasıl yatacağız?" diye sordu. Bizi evli sanıyorlardı. Evin hanımıyla birlikte odada yattığımızda merakla sormuştu, "Hoca'yla tartıştık, benim tahminim çıktı, evli değilmişsiniz," diyor utangaç bir şekilde. Uzun süre beni konuşturup durdu. Elazığlı olduğumu söylemiştim, fakat o şivemin Elazığ şivesi olmadığını, daha çok Dersim şivesi olduğunu söylemişti. Direkt sen Dersimli misin diye de soramamıştı. Sonra Nurhayat'ın çalışmalarını anlatmıştı. "Çok dikkat çekiyor, yabancı olduğu hemen anlaşıldı, çabuk deşifre oldu," demişti.

Kendisinin de çalışmalara aktif katılmasını, kadınlar içinde rahat çalışabileceğini, sorunların farkında olması ve öğretmenliğinin de verdiği avantajla daha çok etkileyebileceğini belirttim. Arkadaşlarla ilişkileri vardı, ayrıca eşi de arkadaştı. Bu işini kolaylaştırıyordu. Üstelik yörenin insanıydı ve herkesi tanıma durumu vardı. Kendisinin pasif kalmasının doğru olmadığını söyledim. Biraz eziklik duyuyor gibi fakat fazla istekli de görünmüyordu. Hatta eşi üzerinde de etkiliydi. Bu tip kadınlar olumlu yönde destek sunsa çalışmalara güç katarlar ama genellikle olumsuzlukta etkin oluyorlardı. Eşlerini geriye çekme özellikleri vardı. Sorunların farkında ve aydın özelliklere sahip, üstelik ekonomik olarak da sorunları yok, çalışıyorlardı. Her ikisi daha aktif olarak kendilerini katabilirlerdi. Küçük burjuva özellikler, istikrarsız kılıyor devrimciliklerini.

Elazığ'daki Dursun Ali'nin eşi de öğretmendi ve o da öyleydi. Aslında isteseydi militan özellikler kazanırdı. Zeki ve etkileyiciydi. Fakat hem çevresi zorluyordu hem de kendisi isteksizdi. Dursun Ali üzerinde de etkiliydi. Direkt engellemese de aile bağı, örgütsel durumu zaman zaman zorluyordu. Bu süreçte böyle tipik aileler vardı ve henüz nasıl bir özellik kazanacakları belli değildi.

Ne olursa olsun zindandaki arkadaşları da ziyaret etmeliyim diyordum. Bizde ilk zindana düşen arkadaşlardı. Aynı zamanda ilk öğretmenlerimdi. Onları cezaevinde görmek iyi olurdu. Düşüncelerimi Baki'ye de söyledim. "Tamam, olabilir. Zaten onlar da duymuşlar, bir de bazı şeyleri iletmek istiyorlarmış, güvenilir bir arkadaş gelsin demişler," dedi.

Aileden birini yanıma alarak cezaevine gittim. Bahçede çift sıra tel örgü vardı. Sık örülü ve oldukça yüksekti. Herkes herkesi görebiliyordu. Zindandaki arkadaşlar on bir kişiydi. Hemen hepsi de Mustafa Çamlıbel'in öldürülmesiyle ilgili olarak alınmışlardı. Olayı anlatmıştı arkadaşlar. Vurduktan sonra çok tedbirsizlik yaparak, yakın bir köye gitmişler. Düşman da köye baskın yapıp hepsini esir almış.

Arkadaşlardan birisi olaya ilişkin, "Düşman siyasi yönünü kurcalıyor. Biz şahsi hesaplaşma olarak davayı üstlendik, diğer arkadaşlar çıkar. Benimki de belli değil," diye özetledi olayı. Sonra sesini biraz daha alçaltarak, "kaçacağız ama burası firar için uygun değil. Buradan Doğubeyazıt'a naklimizi istedik. Oraya gidersek daha rahat çıkarız. Küçük bir yer, güvenlik tedbiri daha zayıf. Ama burada kalırsak da deneriz. Arkadaşların haberi olsun," diye sürdürdü sözlerini. Ayrıca bir not, biraz da para verdiler. Gardiyanların bakmadığı bir anda en uzun boylu arkadaş tel örgülerin üzerinden bana doğru attı para tomarını, alıp hemen cebime koydum.

Dersim'den kaçtıktan bu yana bazı arkadaşları görmemiştim. O süreci, evliliği, neler yaptığımı sorup, öğrenmek istiyorlardı. Hepsini bir solukta anlattım. Hepsi can kulağıyla dinliyorlardı. Tabii onlar olayların hepsini bilmediği için merakla dinliyorlardı. Bazen gülüyor, bazen tuhaf tuhaf bakıyorlardı. Bir yıl içinde birçok şey yaşanmıştı. Evlilik, ayrılık, ayrılığın hâlâ sorun olması. Hâlâ inatla bir şeyler yapmam onları sevindiriyordu. Artık profesyonel olarak çalışmaya başlamama, her şeye rağmen güzel şeylerin olmasına seviniyorlardı. Benim üzerimde emekleri vardı, uğraşmışlardı, bize bizim gerçeğimizi anlatmıştı arkadaşlar. Sanırım bir devrimciyi en mutlu eden şeylerden biri de emek verdikleri bir kişinin devrimcilikte karar kılıp yürümesidir. Henüz çocukça bir yürüyüştü. Düşme kalka bir yürüyüştü belki ama onda kararlı olmak önemliydi.

Zindandaki arkadaşlara yaşadıklarımı anlatırken zaman zaman boğazımda bazı şeyler düğümleniyordu. Beni etkileyen şeylerdi, zayıf yanlarımdı, yetersizliklerimdi kuşkusuz. O süreç benden birçok şeyi de alıp götürmüştü. Özellikle evlilik noktası beni üzüyordu. Devrimcilik yapmak için feda edilmeyecek hiçbir şey

olamazdı, fakat yine de o şekilde evlenmiş olmak ardından da ayrılmak ağırıma gidiyordu.

Geniş düşündüğümde beni fazla etkilemiyordu. Çevre, toplum, arkadaşlar nasıl karşılıyordu, neler düşünüyordu, bunları önemli oranda çözmüştüm, hatta bu yanı bana güç veriyordu. ‘Zararın ne-resinden dönersen kardır’ denilir ya ben de öyle yapmıştım. Birlik koşulları yoktu, ayrılık kaçınılmazdı. Bu devrimcilikte karar kılma, devrime bağlanma anlamına geliyordu. Ayrıca bunları belli yönle-riyle bilince çıkarmış olmanın huzuru da vardı. Hatta her zaman-kinden daha coşkuyla, güvenle katıyordum. Ama yine de bazı şeylerin ucuza gittiği, boşa gittiği hissini içten içe duyuyordum.

Sevinç ve hüznün karışımı bir ruh haliyle vedalaştım arkadaşlarla. Gözlerim tel örgülere asılı kaldı. “Sizi yakında aramızda bekliyoruz” temennisiyle ayrıldım oradan. Dışarı çıkarken aramadıkları için notu ve paraları rahat bir şekilde geçirmiştim. Eve gidene kadar konuşu-lanlar kafamda gidip geliyordu. Dağ mahallesindeki o evi, o güzel kendine has günleri anıyordum. Dersim’den Ağrı’ya. Devrimciliğin sabit yeri, yurdu yoktu. Onu her yere taşımak, onunla her yere taş-mak en güzeliydi.

Baki Karer dönüşte Malazgirt’te kaldı. Oradan Bingöl’e, Tun-celi Öğretmen Okulu’nda okuyan ve gidişte gece evinde kaldığı-mız Erhan’la gittik. Konuşkan, canlı bir arkadaş Erhan, yolda arama olursa Dersim’de okuldan tanıştığımızı, misafir olarak Ma-lazgirt’e evlerine gittiğimi ve tekrar Dersim’e döndüğümüzü söy-leyecektik. Yolda herhangi bir terslik olmadı. Bingöl’e döndükten sonra da hemen yeni bir ev aramaya başladık.

mücadele geliştikçe çözülmesi gereken sorunlar artıyor

O günlerde çeşitli eylemlilikler düşünülüyordu. Belediye baş-kanı Hikmet Tekin önemli bir hedefti. Faşist örgütlenmeyi bizzat o geliştiriyordu çünkü. O odağı dağıtmak için bunların bazı özel

etkin kadrolarına yönelmek gerekiyordu. Hikmet Tekin'in vurulması kesin etkilerdi. Fakat eylemi iyi yapmak, sonuç almak şarttı. Adam kendisini koruyor, dikkat ediyordu. Bahçelievler'deki evlerinin tam karşısında, evi iyi gözetleyebilecek bir yer arıyorduk. Sonunda bulduk da. Yeni evli bir çift olarak evi tuttuk. "Eşim henüz gelmedi, tayin işleriyle uğraşıyor," dedim ev sahibine.

Ev dördüncü kattaydı. Bitişikte Özgürlük Yolu'ndan Sami'nin evi vardı. Ev sahipleri Zeki'nin köylüleri, zaten kendisi aracı oldu evi tutarken. Bizi arkadaşının akrabaları olarak tanıttı. Ev için bazı zorunlu eşyalar da satın alındı. Çevre eşyanın azlığını ve basitliğini fazla yadırgamıyorduk. Tabii biz yine de buna da bir gerekçe bulduk: Sürekli yer değişikliği, tayin durumu nedeniyle haliyle ağırlık teşkil edecek şeylerden sakınıyorduk!

Belki de kimse bu kadar ayrıntılı kafaya takmıyordu, biz aşırı kuşkuluyduk. Evin konumu, yapılacak eylemin ciddiyeti, bizi ister istemez daha dikkatli olmaya zorluyordu. Zeki her şeyin tedbirini almış, işi garantilemişti. Eve yerleştikten sonra çevreyle ilişkilerime de gayet dikkat ediyordum. Özellikle komşularla ne çok fazla içli dışlı oluyorum ne de uzak. Ama öyle yapıyorum ki, çevre her şeye çok karışmasın, her isteyen istediği zaman gelmesin, sormasın. Bu anlamda araya ciddi bir mesafe koymuştum. O yüzden sıradan komşuluk ilişkileri fazla gelişmedi! Gelenime gidenime fazla karışılmadı.

Bu evde yaptığım işlerin başında Hikmet Tekin'in evini gözetlemek geliyordu. Ne zaman evden çıkıyor, hangi saatte eve geliyor. Kaç kişiyle gidip geliyor. Hangi kapıdan içeriye giriyor vb bunları öğrenmeye çalışıyordum. Evin çift kapısı, çift bahçesi vardı. Bazen Zeki de gelip izliyordu.

Bu arada eğitim çalışmaları, toplantılar devam ediyordu. Düzeye, yeni katılıma göre gruplar oluşturuluyordu. Ama Mediha, Fethiye ve bibinin kızları Ağrı'ya gidiş geliş ve diğer boşluklardan yararlanarak ayrı bir eğitim grubu olarak bir araya gelmişlerdi. Gerekçe olarak, her yeni katılanla yeni baştan aynı kitapları okumanın veya aynı konuları işlemenin gereksiz olduğunu söylüyorlardı. Ben de eğer böyle uygun görmüşlerse devam edebileceklerini söyledim.

Kadınlar içinde çalışmak kolay olmuyordu. Bir yanda baskılandığı ortamı zorlayarak katılmak isteyen, öğrenme, değişme çabası içinde olan kadınlar, öte yandan çarpık yaklaşımlar içinde olanlar vardı. Aslında bir anlamda bunlar doğaldı. Kürdistan'da kadın ilk defa böyle bir sarsıntıyı yaşıyordu. En geri, ilkel anlamda bile bir kadın hareketi yoktu, geliştirilememişti. Dünyanın birçok ülkesinde kadın hakları adına çalışmalar geliştirilmiş, yine birçok ad altında kadın hareketleri örgütlendirilmişti. Kürdistan kadınının ise bırakalım özgürlükten eşitlikten dahi haberi yoktu. Ulusal kuruluşla birlikte bir uyanış süreci başlamıştı. Bilinçli, bilimsel bir katılım düzeyi yakalayamadan, kadın, kaderine razı bir şekilde yaşayıp gidiyordu. Biraz aydın, öğrenci özellikleri olanları çekmek, onları etkilemek daha sonuç alıcıydı. Onun dışındaki katılım çok kaba bir taraftarlık düzeyinde kalıyordu.

Eğitim enstitüsünde de Türkan, Sevim, Ayten, Gönül ve daha birçok kız arkadaş vardı. Kısa süreli devrelerden sonra direkt öğretmen olacaklardı. Önemli bir bileşimi vardı. Her taraftan gelen öğrencileri ulusal kurtuluş ideolojisiyle donatmak önemliydi. İlişkili olanların bir kısmının okulda kalması, çalışmayı fiili olarak yürütmesi gerekliydi. Okul bu anlamda iyi bir araçtı. Hemen okuldan almak olmazdı. Ama Bingöl'de evlerde birkaç kişi kalabilirdi. Daha çok deşifre olmayanlar tercih ediliyordu. Fakat Dersim'den gelenler daha ilk günden hem kendilerini hem de bizi deşifre etmişlerdi. Şahin Dönmez, Türkan, Sevim ve Ayten'le birlikte eve gelmişlerdi. Yolda onlara önemli bir yazı da verilmişti. Ben eve gelene kadar onlar açıp okumuşlardı bile. Gizlilik denen şey vardı ve onları o halde görünce çok şaşırmış ve müdahale etmiştim. Yazıya göz gezdirince içeriğini daha iyi anlamıştım. Şahin nasıl dikkat etmemişti? O tavrım onların zoruna gitmişti. "Kim size verdi? Neden size teslim edilen yazıyı izinsiz okuyorsunuz?" dediğimde Şahin'in kendilerine verdiğini ve önemini söylemediğini belirttiler.

Yazının ilk bölümü son siyasal gelişmelerdi. Fakat daha sonrasında isimler, kodlar, şifreler, görevlendirmeler yazılıydı. Hangi arkadaşın alanı ve kodu neydi öğrenmişlerdi. Türkan'ın meraklılığını,

disipline gelmez yanlarını biliyordum. Oysa bizde teslim edilen şeyleri korumak, ona dokunmamak bir ilkeydi. İster söylensin, ister söylenmesin buna dikkat edilirdi. Bu bir güvendi, bir terbiyeydi, bağlılıktı, denetimdi, sınamaydı. Her şeydi. Fakat Türkan için bunlar fazla önemli değildi! Her şeyi delen bir özelliği vardı. Ayten ise onun sakın uslu tiptiydi bu konuda. Dikkat ederdi ama başkasının etkilemesine açıktı, çok rahatlıkla ihlal de edebilirdi. Sevim ilkeliydi bir yönüyle ama zamanında müdahale etmez, orta yolcu tutumlara girerdi. Bu anlamda kendi ilkesinden taviz verirdi. Bir notu açıp okumak basit gibi gelebilirdi ama kişilikleri ele veriyordu. O gün öfkeden söylenip durdum, ciddiye almış gibi görünüyorlardı fakat özünde aldındıkları yoktu.

Şahin eve yazıları almaya geldiğinde hemen eleştirdim onu. Neredeyse patlayacak, “Yazıyı verirken arkadaşları uyarmanız lazımdı, açıp okumuşlar. Doğru bulmuyorum, bu konuda çok rahatsızsınız, çok duyarsızsınız ya da aldırılmaz birisiniz,” diyecektim. “Siz böyle yaklaşırsanız, arkadaşlar da ciddiye almazlar,” dedim. Şahin bozuldu. Benden böyle bir tepki, eleştiri beklemiyordu. Davut ve diğer arkadaşlar da oradaydı. Yönetim üyesi olduğu için zoruna gitmişti bu çıkışım. Ama ben söyledikten sonra rahatladım.

İzmir-İnciraltı toplantısını anımsadım sonra. Bu olayla birlikte, ikinci kez hayal kırıklığına uğratmıştı Şahin beni. İçten içe bir güvensizlik var içimde. Örgüt duyarlılığı neredeyse hiç yok onda, tavırları lakayt. Acaba bilerek mi yapıyordu? En hassas konularda gösterilen bu tavırsızlık sessizce düşündürüyordu beni. Konumuna uygun davranış biçimini yansıtmaması gerekiyordu, peki niye böyle yapmıyordu? Onun çok konuşması, tartışması, birçok siyasal değerlendirme yapması bana fazla anlamlı gelmiyordu. Bir çelişki değil miydi? En çok örgüt olayında, onun gerekli kıldığı davranış bütünlüğü noktasında hassas olunması gerekmiyor muydu? Ama öyle yapacağına, benim uyarımı dikkate alacağına sandalyede kendisini yayıp oturmuş, sallana sallana, “Bize gizliliği öğretmene gerek yok. Kendileri düşünselerdi, açıp okuyun diyen olmadı ki,” demişti. Bu tavrı çok zoruma gitmişti. İlginçtir ama

karşılıklı bir tepki, güvensizlik vardı birbirimize karşı. Nasıl ki ben onu diğer yoldaşlar gibi sıcak yakın görmüyor, doğal bir yaklaşım göstermiyorsam, o da bana karşı soğuktu, beni sevmiyordu, tepkiliydi, bunu hissedebiliyordum.

Haydar ağabeyimin ona ilişkin söylediklerinin etkileri miydi bu yaşananlar acaba? Bir süre bunun üzerine de yoğunlaşmıştım. Acaba Haydar ağabeyimin anlattıkları benim üzerimde etkili oldu da o yüzden mi Şahin'e karşı ön yargılıyım, güvensizdim? Bunun üzerine çok düşünmüştüm.

İlk yıllarda, henüz hareketimizin Dersim'e girmediği dönemlerde ağabeyimle Şahin arasında bir sürtüşme, kavga olmuştu. Kız kardeşi fahişeydi, sanırım bu konuda bir tartışmaları olmuş, birbirlerini dövmeye kalkışmışlardı. Haydar güvenmiyordu Şahin'e. Bunun sebebini de olduğu gibi anlatmıştı bana. Bunlar (içlerinde ağabeyim ve Şahin'in olduğu bir grup) birlikte gözüaltına alınmışlar Dersim'de. (Haydar ağabeyim çok ketum olduğu için gerekmedikçe kendisiyle ilgili hiçbir şey anlatmazdı bize.) Gerekçe de bir karakolun bombalanması. Epey dayak yemişler polislerden. Fakat rastgele alındıkları için kısa sürede bırakılmışlar. Haydar orada Şahin'den nefret etmiş. "Çok korkaktı. Polislere 'abi yapmayın' diye yalvarıyordu. Adeta yerlerde sürünüyordu," demişti olayı anlatırken. Haliyle polis karşısında böyle bir duruma düşmesi bende de çok büyük güvensizlik geliştirmişti.

Bir kez daha bunlar gelmişti aklıma. Şahin'e baktım sonra. Konuşmanın gereksiz olduğunu düşündüğüm için söylediği şeylere cevap vermedim. Sanki bir şeylere bozulduğumu fark etmişti. Konuşmalarıyla ortamı yumuşatmaya çalışıyordu. Sonra Davut onun yerine araya girip konuşmayı sürdürdü. Neyse ki evde fazla kalmadan ayrıldılar. Evde sadece Ayten'in kalacağı söylendi.

Ayten ile eğitim çalışmalarını birlikte yürütmeye başlamıştık. Bir süre kaldıktan sonra tekrar Dersim'e gitti. Babası ilginç bir adamdı. Tam kemalist biriydi. Bir ara o da gelip Mehmet hocalarda kalmıştı. İzlenimleri olumluydu. "Bingöl'deki Ulusalçılar, efendi, akli başında, yaşları olgun ama Dersim'dekiler cahil, laftan

anlamıyorlar, çok gençler,” diyordu. Fazla sağlam biri değildi. Sümerbank’ta çalışıyordu. İçkici, kumarcı biriydi. Ayten’in peşini bırakmıyordu. Bingöl’e gelişi de onu denetlemek içindi. Siyasetten uzak tutmak için yapmadığı şey kalmıyordu.

Ayten gittikten sonra Zeki’nin kız kardeşi Zozan’la aynı evde kalmaya başladık. Bir gece yarısı Baki çıkageldi eve. İlk süreçte de kısa bir süre gelip kalmıştı. Dersleri vardı, onları verip artık temelli Kürdistan’a döneceğini söylemişti. Ve güya HK’den ayrılıp bizim arkadaş olmuştu. Önce İzmir’den ilginç bir mektup yazmıştı. Dersleri vermede zorlandığını belirtiyor, benim geçici bir süre İzmir’e yanına gitmemi istiyordu. Yani ben yanında olursam ancak başarılı olacaktı! Malı gibi görmesi, hak iddia etmesi çileden çıkarıyordu beni. Bir de çocuk istiyor, bunun birliği bağlayıcı etkisi olduğunu söylüyordu. Kafasındaki dünya buydu aslında. Örgütsel birlik çalışmasında tutarlı değildi. Hep oyalıyor, arkadaşlara kendisini farklı yansıtıyordu.

Oysa tipik küçük burjuva yaşam anlayışı vardı. Ev bark, çocuk veya böyle bir yaşam tarzı ve bunun yanında devrimcilik! Mektubu Hoca’ya ve diğer arkadaşlara verdim okumaları için. Hepsisi mektubu okuyunca yanıldıklarını daha iyi anladılar. Beni iknaya çalışmalarına hayıflanıyorlardı. Yani sorun idare etmekle, sabırlı olmakla ya da zoraki birlikle hallolmuyordu. Bu artık son damlaydı. Bunun ötesi de olamazdı. Bitmişti her şey. Tüm köprüler yıkılmalıydı. Ama kendime de kızıyordum. Onu ben tanıyordum, neden arkadaşların kazanalım yaklaşımına karşı çıkmamıştım ki!

Ardından da bir cevap mektubu yazıp göndermişim. Aradan çok bir zaman geçmeden de işte o gece çıkıp eve gelmişti. Deli gibiydi. Saplantılar içindeydi. O pis kıskançlık gözünü kör etmişti. Eve almak istemedim önce, tartıştık. Tartışma gittikçe sertleşiyordu. Zozan korkudan bir köşeye büzülmüş kalmıştı. Baki dinlemiyordu bile. Evi kontrol ediyor, etrafta bir şeyler arıyordu. Sanki kendinde değil gibiydi. Sonra, “Sen başkasını seviyorsun. Senin mutlaka başkasıyla ilişkin var, yoksa böyle davranmaz, bu kadar değişmezdin. Ben de devrimciyim hem de senin arkadaşlarım de-

diklerinden daha devrimciyim. Senden daha devrimciyim, bu işleri siz yokken de yürüttük. O halde sorun nedir? Her noktada aynı şeyleri savunmak da gerekmiyor. İzmir’e gelmeni istemem de doğal, biz devrimciyiz ama robot değiliz. Devrimcilerin de çocukları olur.” Daha birçok saçma sapan şey söylüyordu.

Dayanamayarak mutfaktan ekmek bıçağını aldım. Bıçak çok keskin, henüz yeni, daha kullanılmamış bile. Evde başka bir şey yok, tabanca olsa kesin beynini patlatırdım ama yoktu. O anda olmasını da çok istiyordum. Bıçağı bir çırpıda aldım ve hızla üzerine yürüdüm. Bunu beklemiyordu hiç. Benim pozisyonum iyi, onunki iyi değildi. Ben kapıdaydım, odada başka bir şey de yoktu. “Yapma Sakine ne olur! Ben kızgınlıktan söyledim. Seni çok sevdiğimden bunları söyledim, özür dilerim,” dedi.

Ben hiçbir şey duymuyordum o an. Beynim zonkluyordu, nasıl cesaret etmişti? Biriken bütün öfkesini bu şekilde kusması çileden çıkarmıştı beni. “Alçak, defol git! Sen bunları ne cesaretle söylersin?” diyerek bıçağı rastgele salladım. Bir an vurduğumu sandım. Öfkeden gözüm hiçbir şey görmüyordu. Meğer o an yatağın üstündeki yastığı kendisine siper yapmış, bıçak yastığa saplanmış birkaç defa. Yastık çok sert, tıka basa doldurulmuş, kullanılmayan bir yastıktı. Zozan ise bağırıyordu, ‘yapma’ diyerek ağlıyordu. En üst kattaydık. Kavgamız alt ve yan katlardan da duyulmuştu.

Zeytun kadın, dayanamayıp yukarıya gelmiş, sesleri duyunca zili çalmıştı. O zil işi bozmuştu. Bir an için tereddütle bir süre bekledim. Baki yalvarmaya devam ediyordu: “Yapma, kendini de mahvedeceksin. Tamam, özür diliyorum. Gerçekten söylememem gereken şeylerdi.”

Sonra gidip kapıyı açtım. Baki de korkudan diğer odaya geçerek kapıyı kapattı. Ben saçlarımı, üstümü başımı düzelttim. Öfkeden titriyordum. İstemeye istemeye açtım kapıyı. Zeytun kadın, “Ne oldu, bir şey mi var, sesler duydum da,” dedi korku ve telaşla. Ben, “Yok, bir şey yok,” dedim. Hayretle baktı bana ve evine geri döndü. İçeriye girdim. Sinirden sağı solu yumruklamaya başladım. Sonra Baki’ye, “Çabuk bu evden çık git. Bunu bir daha söyleme-

yeceğim,” dedim. “Tamam,” diyerek valizini aldığı gibi çıkıp gitti. Çıkarken yan komşu onu görmüştü. Sami aramızda çelişki olduğunu biliyordu, daha önce tartışmıştık. Üçümüzün tartışmasında görüş ayrılığımızı fark etmişti. Evlerine bir gece Kemal Burkay gelmişti. Kesin ona da sormuştur Sami. Bizi gerçek kimliğimizle de öğrenmiş olabilirdi, her şeyi bilmeseydi bile genel duyumları olabilirdi. Sami’nin annesi garip bakıyordu. Dalgındı, üzgündü anlam vermeye çalışıyordu. Kavgamızın nedenini tam bilmiyordu ama Baki’yi evden kovduğumu tahmin ediyordu. Tabii cesaret edip bir şey soramıyordu.

Zozan gece yanımda kalıyor, gündüz eve gidiyordu. Sabah kapıyı kilitleyip birlikte evden çıktık. Arkadaşlarla konuşmam geri-yordu. Buna çok ihtiyacım vardı. Olanlardan dolayı başıma ağrı girmişti. O kadar bitkindim ki adımlarım gitmiyordu. Bütün bedenim ağırlaşmış, yürüyemez olmuştum. Zor bela Zekilere ulaştım. Beni gördüğünde biraz şaşırdı ama daha ben konuşmadan o, “Hele gel gel. Anladım şimdi neler olmuş,” dedi. “O namussuzu neredeyse vuracaktım. Gerçekten tabancayı çıkardım açıkça tehdit ettim, öyle gitti.”

“Sakine haklı, biz iknaya çalışmakla ona kötülük yaptık. O seni bizden daha iyi tanıyordu, biz duygusal yaklaştık, seni kazanalım dedik, sen tam bir baş belasıymışsın. Çık git, bir daha da o arkadaşı ve bizi rahatsız etme, gitmezsen vururum seni,” demiş Baki’ye. O da işin ciddiyetini görerek gitmiş. Ama Bingöl’ü terk etmemişti. Sağda solda yeni araçlar bularak tekrar görüşmek, konuşmak istiyordu. Fakat ilk defa hepimiz bu konuda ortak tavır aldık. Kendiliğinden gelişen bir şeydi bu. Herkes az çok durumu kendi gözleriyle görmüştü. “Bir kişiyle bu kadar uğraşmaya değmez. Bir faşistle bu kadar ilgilenilseydi çoktan arkadaş olurdu,” diyorduk. Zeki arada takılıyordu “Kürdistan kurtulsa da bu senin peşini bırakmaz,” diyordu. Bir süre sonra Bingöl’den ayrılıp gitti Baki.

Görüş ayrılığının olduğu yerde birliğin olmayacağı ortaya çıkmıştı. En çok da bu sorunun tartışılması bizler açısından önemliydi. “Sıradan biri devrimcileştirilebilir, böyle bir evlilik yurtsever

evliliğe dönüŖebilir,” yaklaşımı da artık fazla tutarlı, gerçeķçi gelmiyordu bize. Hiç de iyi örnekler yoktu bu konuda. Aynı dönemde Hüseyin Durmuş’un da Zeki gibi kendi köylüsü bir kızla evliliği gündemdeydi. Aileler arasında kararlaştırılmış bir evlilikti. Evin annesi hasta, yatalak, ona bakım gerekiydi. Yıldız okuyordu, devrimcilik yapacaktı. Diğer kızları ise henüz küçüktü. O halde bir gelin bu işi yürütürdü! Böylece ailenin tepkileri de azaltılmış olacaktı. Olaya yaklaşım mantığı buydu. Zeki’nin evliliği ortadaydı oysa. Sadece evde bir kişi daha artmış olacaktı. Tartışmalarımız somuttu ancak kimseyi zorlamıyorduk. Genelde “Evlilik devrimcileşmeye engel olmaz,” deniliyordu. Davut da hem bir yandan rahatsız, reddediciydi öte yandan herkesi evlendiriyordu ya da bu yönlü istemlere onay veriyordu.

Davut’la Dersim’e gidecektik. Bir de tabanca götürmemiz gerektiği için onu ben üzerime alacaktım. Kovancılardan öteye özel taksiyle gittik, daha güvenli olur denildiği için. Direkt babamın evine gittik. Tabancayı Hamili’ye verdim. Çevrede dikkat çekmişti haliyle. Özel taksiyle eve gelen bu adam da kimdi? Şişman, değişik biçimde biri. Arkadaşlar arasında da, komşularda da ‘Sakinegile Apo geldi’ söylentileri dolaşmaya başlamıştı. Arkadaşların ilgisi, belli arkadaşların geliş gidişi hareketlilik yaratmıştı. Annemde de ilk anda öyle bir kanı uyanmıştı. Ama Zeynep kadının hisleri fena güçlü, “Yok, bu adam Apo olamaz,” demişti. Beğenmemişti Davut’u. Oturuşundan soluk alış verişine kadar rahatsız ediciydi. Yine de emin olmak için, ilk fırsatta sormuştu bu kim diye. Ben de “Bir arkadaştır, niye bu kadar peşine düşüyorsun,” diyerek kızdım. “Çocuklar Apo diyor ama ben sanmıyorum. Ti vana gaye Qers o,” dedi. (Zazaca, “sanırsın ki Kars öküzüdür” anlamına geliyor.) Buna daha çok kızdım, “Böyle konuşma,” dedim. O kadar kızaçağımı beklemiyordu. Bu defa kendisi bozuldu, “Kötü bir şey söylemedim, tipi biraz değişiktir, onun için,” dedi.

Ertesi gün Davut’u Merkitlerin evine götürdüm. Gerçekten söylendiği kadar da vardı. Davut’u gayet iyi koruyorduk! Belli evlere götürülüşü, gösterilen ilgi haliyle ‘acaba kim?’ şüphesi uyan-

diriyordu. Yapılanlar yoldaşlığın gereğiydi. Herkes bu konuda duyarlıydı, sorumluluk duyuyorlardı. Alanda A.H.Kaytan vardı. Davut benim Aysel Öztürk'le görüşmemi, onun durumunu netleştirmemi istedi. Aysel'i tanımıyordum, öğretmen okulunda okuduğunu ve HK'den bize geçtiğini biliyordum sadece. Bu fraksiyon değişikliğinde Selim'in rolü olmuş. Duygusal bağları vardı. En hararetli şekilde bizim harekete saldıran Aysel, Selim'in etkisiyle UKO'cu olmuştu! Tabii bu biçimdeki geçiş belli tartışmalara, dedikodulara da yol açmıştı. Bunu öğrenip netleştirmek görevini de Davut bana vermişti. "Sana daha rahat açılır," demişti.

Aysel'in bulunduğu yere gidip onu alarak Dağ mahallesine yönellidik. Konuşmaya da yolda başladık. Daha önce HK'li olduğunu sonra Ulusalçıların okulda gelişmesi ile o çatışma süreçlerinde yaşadığı çelişkileri, önceleri inkarcı yaklaştığını fakat Selim'le tanıştıktan sonra ilgisinin arttığını belirtti. "Onun sürekli benimle ilgilenmesi, tartışmamız birbirimize karşı ilgiyi de geliştirdi. Bunu birbirimize de açtık. Eve ya da okula bazen birlikte giderdik. Birkaç kez Munzur'un kıyısında oturup konuştuk. İlişki düzeyimiz budur," dedi. "Ama arkadaşlar rahatsız, eleştiriyorlar. İlişkileri ileri götürdüğünüzü söylemişler. Bu dikkat çekiyormuş, buna ne diyorsunuz?" diye sorduğumda, söylenenleri reddetti. Davut bunları öğrenmemi istemişti. Bunun ötesinde ne sorabilirdim ki? Zaten bu tip şeyleri sormak yeteri kadar antipatikti.

Anlattıklarına inandım, samimi buldum onu. Hatta Selim'in Bingöl'deki yaklaşımlarını göz önüne alırsak Aysel ondan daha tutarlıydı. Açık konuşmuştu zaten. Ama sorunun özü çok daha farklıydı. Devrimci ölçüler, özgür iradenin düzeyi bütün olaylara bakış açısını rahatlıkla ele veriyordu. Ve bu biraz da yaşam içinde, mücadelenin diğer boyutları içinde belli olacak, ortaya çıkacaktı. Ailesi de durumu biliyormuş. İkisi de bu ilişkinin resmileşmesini istiyordu.

Aynı günlerde Cemile'nin köyünde bir toplantı oldu. Kadın ve erkek arkadaşların bir kısmı katılmıştı toplantıya, ben de katıldım. Genel gelişmeler tartışılmıştı. Ayrıca bazı kişilik özellikleri tartışılmış, eleştiriler geliştirilmişti. Sanırım bu toplantıda Ali Haydar

Kaytan arkadaş, Kıymet'e ilişkin değerlendirmesinin bir bölümünde ilginç bir örnek vererek onu eleştirmişti. "Güleç köyünde birçok genç var, hatta gençleri bol olan bir köy, ama Türk solu örgütlendi. Kıymet arkadaşımız kaç yıldır orada öğretmenlik yapıyor, bir tek kişi kazandı, onunla da evlendi!" dedi.

O tek kişi Zülfü'ydü. Köye gittiğimizde bize saz çalan kişiydi demek ki! Kıymet ve Zülfü! Biraz şaşırmıştım. Zülfü sıradan bir sempatizan, Kıymet ise hareketin kadrosuydu. Kendisi genel ilişkilerde belli kadrolar dışında kimseyi beğenmezdi, böyle bir seçim garip geliyordu insana. Dayımın kızı Cemile'nin Bingöl'de öğretmenlik yaptığı köydeki evliliğine benziyordu onun yaptığı. Köyün o dar ortamında karşılaştıkları ya da kendilerine yakın bulduklarıyla evlenmişlerdi. Beğeni ölçüleri neydi? Hangi ihtiyaçtan kaynaklanıyordu? Özellikler mi çekiyordu? Kıymet'in uç noktadaki reddediciliği tam tersine dönmüştü. Biyolojik yapısı, kaba erkeksi davranışları ve keskin devrimci söylemleri ile köyde sıradan bir genci sevmesi arasında bağ kuramıyordum. Biraz alaycı yaklaşıyordum içten içe. Ali Haydar Kaytan bu sözü boşuna söylememişti. Çok ciddi bir eleştiriydi aslında.

Toplantı arasındaki sohbetlerde kişilik özelliklerimiz üzerine yarı ciddi, yarı şaka espriler yapılıyordu. Saime Aşkın için, 'Dersimciliği aşamamış ama teorik birikimi var. İdeolojiktir fakat örgütçülükte zayıf.' Benim için, 'Dersim'in ekmeği tuzu haram olsun, hiç Dersimcilik yok. İdeolojik olarak derin değil ama örgütçü yanı var.' Fuat arkadaş için, 'Dersimcilik çok derin,' Çetin için ise 'Biraz var,' deniliyordu.

O gece bir kısım arkadaş şehre döndü. Bir kısmımız da Cemile'nin ailesinin evinde kaldık. Sabah Yıldırım beni eve bıraktı. Hayret, annem eskiden evden ayrılışımı ne kadar sorun yapardı, eski hali hiç kalmamıştı. Tepkisi sadece, "Gece gelmeyeceğini bilmiyorduk, merak ettik," şeklinde oldu. Zeynep ana değişmişti. Gece bazı evlere artık onunla birlikte gidebiliyordum. Kendisini bana anlatıyordu; arkadaşları sevdiğini, eve gelip gittiklerini, onların ihtiyaçlarını karşıladıklarını ve sürekli sorduğunu. Bir de 1 Mayıs mitingine nasıl katıldığını, mitingdeki coşkuyu, kalabalığı anlatıyordu.

“Keşke sen de evde olaydın. Başkasının kızları evde devrimcilik yapıyor, bak ben eskisi gibi değilim. Ben bilseydim böyle olur sana baskı yapar mıydım? Cahillik işte, korkuyordum polis seni yakalar, başına bir şey gelir, o zaman ben ne yapardım. Ben sanıyordum, sen biraz daha dikkat edersin uslanırsın ama tersi oldu, seni evden kopardı. Ne olur kızım gel. Evde, Dersim’de çalış, inan ben artık bir şey demem,” diyordu.

Bu konuda daha sakın bir şekilde iknaya çalışıyordum onu.

“Ben Dersim’e gelip gidiyorum, merak etme sen. Bak eve de geliyorum. Birbirimizle bağımızı koparmadık ki. O kaçış bizi yeniden birleştirdi, sen de şimdi anlamışsın. Devrimcilik sadece erkek işi değil, ağabeyim devrimcilik yapsaydı sen o kadar üzerine gitmezdin, gücün de yetmezdi ama bana çok yükleniyordun, iyi yapmadın. Senin yaklaşımın doğru değildi. Ben kocaman kızdım, sen olmadık şeyler yapıyordun. Bu tür şeyler insanı rencide eder. Görüyorsun, kötü bir şey yapmıyoruz. Dersim’de kalıp kalmamak sorun değil ama ben kendi başıma karar veremem, örgüt ‘kal’ derse kalırım. Fakat burada kız arkadaşlar çok, başka yerlerde ihtiyaç var. Böyle daha iyi olur,” dedim.

Çakır gözlerini bir noktaya dikip dalmış, hüzünlenmişti. Ayrıldığımı da biliyordu. Resmi olarak da ayrılma formalitelerini tamamlamak istiyordum. Tanıdık bazı avukatlar aracılığıyla dava da açmıştım. Bu işlerle uğraşmak istemiyordum. Fakat mahkeme benim de bulunmam gerektiğini söylemişti. Adliyeye gittim. Amcam da oradaydı. Ağlamış, yalvarmış vazgeçmemi istemişti. Biraz konuşup anlatmaya, ikna etmeye çalıştım.

Baki kendisi gelmemişi mahkemeye. Bu yüzden ertelenecekti. Her şey ne kadar da can sıkıcıydı. Bütün bu can sıkıcı şeylere nasıl yol açmıştım? Kaçmak haydi neyse de, evlilik, sonra herhangi bir şey olmasın diye nikah! Şimdi de mahkemelerde boşanma davasıyla uğraşıp duruyordum. Arkadaşlara, “Ne olur bu işin başka hallediliş biçimi yok mu, ben olmadan gıyabında olmaz mı?” diye sormuş ama olumlu bir cevap alamamıştım. Çünkü Baki ilk ifadesinde boşanmaya karşı çıktığını beyan etmişti. Oysa söz ver-

mişti zorluk çıkarmayacağına yönelik. Yine kaypaklık yapıyordu. “Kafana takma, biraz sürüncemede kalır ama sonuçlanır. Bunun için özel olarak gelmen gerekmez, buraya uğradığında gidersin,” diyerek teselli ediyordu arkadaşlar. Ama mahkeme bana göre ayarlamıyordu ki duruşma tarihini!

Bingöl’e döndüm mecbur. Bir süre daha kaldıktan bu defa Hamili ile Elazığ’a gittik. Başkan ve birkaç arkadaş daha ‘beyaz ev’deydiler. Toplantı vardı. Başkan o gece benimle konuştu. Evin bir odasında yatak gibi eşyalar vardı, diğer odalar boştu. Kış ayları olduğu için soğuktü. Oda boş olduğu için ses daha çok çıkıyordu. Ben duvara yan yaslanmış ayakta duruyordum, Başkan ise volta atıyordu. Benimle ikinci kez evlilik üzerine konuşuyordu. Olayların bu hale gelmesinde kendi payımla birlikte arkadaşların mantığının olayı getirdiği durumu detaylarıyla aktardım.

Arada gülüyor Başkan. Devrimci ilişki, özgür ilişki gibi konuların kolay olmadığını söyleyerek bunların mücadeleyle, örgütle olan bağını koyuyordu. Ses tonu yüksekti, oda boş olduğu için yankı yapıyordu. Diğer odalara sanki bağırarak konuşuluyormuş izlenimi veriyormuş. Arkadaşlar diğer odada şaşırmışlar. “Başkan Sakine’ye niye bu kadar bağıırıyor?” diye merak da etmişler.

Başkan’ın arada duvara vurması, yürüyüşü de arkadaşların dikkatini çekiyormuş. Bir arkadaş hem ses konusunda uyarı yapmak hem de ne olduğunu öğrenmek için kapıyı açarak, “Oda boş, alttakilere ses gidebilir,” deyip gitmişti. Sonra bu uyarının amacını anlatıp gülmüşlerdi. “Baktım ki Başkan çok normal bir biçimde volta atıyor ve konuşuyor, rahatladım, gidip arkadaşlara ‘her şey normaldi’ dedim,” diyordu. Konuşmadan sonra onların kaldığı odaya girdiğimde yüzüme bakıp gülmüşlerdi. “Biz de sandık Başkan seni dövüyor,” diyerek espri yapıyorlardı. Buna ben de gülmüştüm.

Evet, Başkan ikinci kez devrimci birlik koşullarının bizde nasıl oluştuğunu, bu temelde birliğin yaratılmasının başlı başına bir mücadele, savaşım olduğunu belirtiyor ve bu konudaki hassasiyetini gösteriyordu. Başka arkadaşlar bu düzeyde önem vermemişlerdi. Salt benim sorunum değildi. Baştan beri tartışıyor, arkadaşlarla

birlikte sorunu çözmeye çalışıyordum. Fakat pratik çözüm noktasındaki yontemsizliklerim her şeyi çatallaştırıyor, sorun zamana yayılıyor ve ben bir türlü gelgitleri yaşamaktan kurtulamıyordum.

bir yıl içinde ne kadar da çok şey yaşamıştım

Elazığ'a yeniden geliş ve çalışmalara burada devam etmek, benim için yeni bir süreç anlamına geliyordu. Mücadelemizin çok yönlü gelişebileceği bir alandı Elazığ. Mücadelede kesintisiz yürüyüşün çocukluk dönemi sancılılarıyla birlikte çok coşku uyandıran, güzel, anlamlı çalışma günleri böyle başladı.

Elazığ değişmişti iyice. Ulusal kurtuluşçu ideoloji her kesimi etkiliyordu. Diğer grupların tabanları çözülüşü yaşıyor, çelişkiler giderek kendi içlerinde kopuşlara, ayrılıklara yol açıyordu. Tam da böyle bir süreçte çok yerinde ve isabetli bir gelişme oldu. Önderlik gelecek ve tüm kadro, sempatizan yapısıyla bir toplantı gerçekleştirilecekti. Son ana kadar gizli tutuluyordu bu. Bizde sınırlı bir arkadaş grubu biliyordu sadece. Bazıları da tahmin ediyorlardı. Buna rağmen çabuk fark edilmişti. Gerçi Elazığ'da bu tür haberler çok çabuk yayılırdı.

Gruplar halinde taksilerle Birvan köyüne gittik. Köyde DEV-GENÇ'liler de vardı ama daha çok bizim etkinliğimiz vardı. Toplantı ilkokul binasında olacaktı. Bizim arkadaşlar ve DEV-GENÇ'liler katılmıştı toplantıya. Oda tıka basa doluydu. İlk konuşmayı Başkan yaptı. Bir manifesto niteliğindeydi konuşması. İlk insan topluluğundan günümüze kadar tarihin çok can alıcı çözümlemesini yapıyordu. Kürtleri, Kürdistan'ı bütün yönleriyle çok sade, çok bilimsel ve tüm gerçekliğiyle anlatıyordu. Sosyalizm, devrim, emperyalizm, enternasyonalizm, yurtseverlik, kavramlarının içeriklerini, gerçek anlamlarını somut temellere dayandırarak değerlendiriyordu.

Büyük bir ilgiyle dinliyordu herkes. DEV-GENÇ'li Bülent önündeki deftere durmadan not alıyordu. Üst üste yığıldığı kitap-

ları, dergileri karıştırıyor, bazı sayfaları çiziyor, katlıyor, kendisini konuşmaya hazırlıyordu. Bizim arkadaşlar Başkan ilk salona girdiğinden beri anlamlı, güzel bir sevinç, coşku içindeydiler. Yüzlerindeki ifade anlamlı, hepsinin gözleri parlıyordu. Birçoğu Başkan'ı ilk defa orada görüyor ve dinliyordu. Evet, karşımızda Başkan Apo vardı. Canlı olarak konuşuyordu. Masada bir miktar beyaz kağıt vardı. Ama hepsi bomboştu. Bunu fark etmeyenler, Başkan'ın kağıttan okuduğunu düşünüyordu. Arada elleriyle kağıtları, masanın üstündeki örtüyü düzeltiyor, sonra başını kaldırıyor, parmağıyla gözlüklerini yerleştiriyordu. Çok yoğunlaşmış bir durumdaydı. Anlatımlar net, çarpıcı, sarsıcıydı. Hiçbir muğlaklık yoktu. İç içe girmiş, düğümlenmiş, karmakarışık bir şeyi çözüyor gibiydi. Beynin, yüreğin tüm hücreleri sanki kuvvet aşısı yapılmış gibi kendisine geliyordu. İnsan yerinde duramıyor, yüreği yüreğine sığmıyor, çıkıp uçmak istiyordu. Gururlanıyorsun, güvenin artıyor, bir kez daha 'ne mutlu ki böyle bir hareketin neferiyim' diyorsun. Yine Başkan'ın farkını görüyorsun. Konuşması, mimikleri, tüm davranışları, hatta fiziği sana başka geliyor. Yoldaşların hepsi bir değer, hepsi güzel, hepsi güven veriyor ama Başkan bambaşka! Önderleri görmeden de insan birçok özellik hayal eder, bütün güzelliklerin, olumlulukların toplamı olarak görür, algılar. Ama Önderlik her şeyiyle karşında! Tarihin, toplumun, bireyin, sınıfın derinliklerine iniyor. Ortada henüz somut bir şey de yok, çoğu insan hareketimizi tanımıyor, anlamıyor henüz fakat her tahlil, her değerlendirme seni de çözüyor, ilgi çekiyor, güven veriyor, bağlıyor.

İkinci konuşmacı DEV-GENÇ'ten Bülent'ti. Defteriyle, notlarıyla, dergi ve kitaplarıyla masayı doldurmuş. Türk solunun genel yaklaşımı böyleydi. Şaşırmadık hiçbirimiz tabii ki. Konuşmalarında birçok kitaptan alıntılar yapar, hatta hangi kitabın hangi sayfasında onu söylerlerdi. Bazen insan acaba kendilerine ait bir fikirleri de var mı diye düşünmeden edemezdi. Şablonculuktu bu. Kürdistan'ın sömürge olmadığını, neredeyse ayrı bir ülke, ulus olmadığını kanıtlamak için bütün ustaların kemiklerini mezarda sızlatırcasına ilginç değerlendirmeler yaptı Bülent. Ağzı iyi laf yapıyordu. Bi-

rimi iyiydi. Önderlikten de çok konuştu. Ama Kürdistan ve Türkiye gerçekliği dışında konuşuyordu. Kürdistan'ın yeni sömürge statüsüne kaydığı, klasik sömürgeciliğin çözüldüğü, günümüzde klasik sömürgeciliğin kalmadığı tezinde ısrarlıydı. Kürdistan'ın kendi koşullarında ortaya çıkan ulusal kurtuluş hareketini ve onun özgünlüğünü reddetmek, yok saymak için ne gerekiyorsa onu yapıyordu. Müthiş bir demagogdu, hakkını vermek gerek!

Önderlik yine söz alıp konuşmak durumunda kaldı. Bülent'in ortaya koyduğu tüm tezleri çürütmekle kalmadı, aynı zamanda sorunlara yaklaşımdaki sakatlığı da çok güçlü ortaya koydu. Türkiye ve Kürdistan devrimlerinin birbirleriyle yakın bağını, ortak mücadelenin, birliğin koşullarının yaratılmasını, doğru kullanılmasını, görevlerini çok çarpıcı anlattı. Herkesin yüzü gülüyor, kafaların netleştiği gözlerden anlaşıyordu. Toplantı herkesi çok etkilemişti. Zaman iyi kullanılmış, uzatılmak istenmişti.

Arkadaşlar dış güvenliği iyi almışlardı ancak son anda bir hareketlenme oldu. Köyde toplantı yapıldığı ihbarının alındığı, düşmanın yöneleceği olasılığı dikkate alınarak hemen o gece herkes dağıldı. Biz de direkt şehir merkezine gittik. Uygun bir eve yerleştikten sonra, Başkan'ı kısa bir süre için evde yalnız bıraktık. Ben ve bir arkadaş Aytekinlere uğramalıydık. Rıza onlar orada bazılarıyla görüşecekti. Bir anda basiretimiz bağlanıyor sanki. Başkan da 'bir şey olmaz gidin' dediği için, çok düşünmeden harekete geçtik. Cemile ve çocuklar üst kata çıktı.

Üstte Ali'nin babası oturuyordu. Alt kat biraz basıktı. Çift kapısı vardı. Biri caddeye, diğeri -bahçe kapısı yani- arka yola açılıyordu. Başkan'a da söyledik bunları ve on dörtlü tabancayı da bıraktık. Evin perdeleri kalın, dışarıya ışık sızılmıyordu. Yakından bakınca ancak fark edilebiliyordu.

Ali ile çıktık. Ama içimiz hiç de rahat değildi. Yolda, "Yanlış yaptık. Birimiz evde kalmalıydık," diye hayıflandık ama artık çok geçti. Başkan, "Gidin çabuk gelin, oyalanmayın," demişti biz çıkarken. Yukarıdakilere de kimse alta inmesin demiştik. Bir anlamda evde kimse yok imajını yaratmaya çalışıyorduk! Yolda söylene söylene gidiyor,

doğru yapmadığımızı tekrarlıyorduk. Aytekinlerde bir grup arkadaş vardı, kalabalıktı. Rıza'yla konuştuk. Sonra şaka, espri derken çok zaman kaybettiğimizi fark etmedik bile. Saati görünce birden fırladım ve hızla çıktık. Eve girdiğimizde elektrikler kapalıydı. Önderlik: "Siz böyle mi çabuk geliyorsunuz? Polis evi bastı. Beni götürselerdi hiçbirinizin haberi bile olmazdı. Polislerin geldiğini fark edince lambayı kapattım, tabancayı aldım, arka kapıya yöneldim, fakat aşağıya inmediler, üstteki eve hızla girdiler, kısa bir süre sonra da çıktılar. Neyse bu defa da atlattık," dedi gülerek.

Ali'yle birbirimize bakakalmıştık. Büyük bir suçluluk duygusu içindeydik. Çok utanmıştık. Gerçekten ya polis aşağıyı arasaydı, silahla Önderliği yakalasaydı! Bunları düşünmek bile çok korkunçtu. Ucuz atlatmıştık.

Bir iki gün sonra kendi aramızda yanlışlarımızı tartışmıştık. Toplantı Birvan'da yapılmıştı. Ali buraları iyi tanıyordu. Başkan'ı rahatlıkla daha uygun, güvenli bir yere götürebilirdik. Sonra harekete geçtik. Ali'nin aklına bir ev gelmişti. Çarşıya yakın bir yerde sempatanlarımızın evi vardı. Önderlik ile aile fertleri hakkında Ali'den biraz bilgi aldıktan sonra yola çıktık. Ev gerçekten en uygun evdi. "Keşke baştan bu eve getirseydik," dedik hayıflandık. Ev sahipleri iyi karşıladı bizi. Bir iki kızları kaldı sadece evde. Başkan:

"Polisin o gün, tam da toplantı sonrası öyle bir baskın yapmasının tesadüf olduğunu sanmıyorum. İstihbarat almış olabilirler. Toplantı fark edilmiş olabilir mi, böyle çabuk! Olabilir tabii. Burada zaten hiçbir şey gizli kalmıyor deniliyordu. Ama biz yine de başardık. Nasıl geçti, etkiler mi? Bir çözülüş kesin olur, arayışları hızlandırır. Bu temelde ideolojik mücadeleyi yoğunlaştırmanız lazım. Elazığ'da iyi bir çıkışa yol açabilir."

Toplantı gerçekten etkilemişti. Kısa süre içinde birçok kadro bize geçmişti. Ciddi bir potansiyele ulaşmıştık. Bunu derinliğine örgütlemek gerekiyordu. Fevzi Çakmak'ta bir Perteklinin evinin bodrum katını tutmuştuk bir süre sonra. Bingöl'deki bazı eşyaları oraya aktardı arkadaşlar. Böylece eşya sorunu ortadan kalkmış oldu. Evin dış perdeleri bu konuda en iyi güvenceydi. Uzun süre bizi kimse fark et-

medi. Ev sahibine, “Ağabeyim okuyor, ben de çalışıyorum,” demiş-tim. Cemil Bayık arkadaşla kaldık bir süre bu evde. Eve giren çıkan çok tabii, bu konuda müthiş bir düzensizlik var. Sarıkayaların evi gibi yapıyordu arkadaşlar. Silahlarımız, kitaplar hepsi o evdeydi. Uzi, birkaç tabanca ve bir miktar da kitabınız vardı. Silahlar her defasında bir yerlere gidip geliyordu. Çok silahımız yoktu belki ama çok hareket ediyorlar, hiç yerinde durmuyorlardı. Bingöl, Dersim, Amed, Ankara’ya kadar götürülüyorlardı.

Cemil arkadaşı 1977’de görmüştüm. O zaman daha gençti. Bir yıl içinde yaşlanmıştı sanki. Türkçesinde Elazığ şivesinin etkisi vardı. En çok bu özelliğiyle aklımda kalmıştı. Konuşmamıştık. Diyalogumuz olmamıştı ilk karşılaşmada. Sağır Metin de (Metin Güngör) bizimle kalıyordu. Arada o da eve gelip gidiyordu.

Fevzi Çakmak kurtarılmış alan gibiydi. Arkadaşlar mahallenin belli yerlerinde nöbet tutarlardı. Özellikle karakolun olduğu hatta nöbetler tutulurdu. Cemil arkadaş kendisi de çoğu zaman Uzi’yi omzuna, paltosunun altına kamufle ederek gece yarılarında ancak gelirdi. Evin bir anahtarı vardı, daha çok da bende olurdu. Ben genellikle gündüzleri çıkıyordum. Bir grup bayan arkadaş vardı, onlarla eğitim çalışmaları yapılıyordu. Daha önceden tanıdıklarım da vardı, yenileriyle sayı artmıştı. İstasyon mahallesinde Aytekin arkadaşın yönettiği bir toplantıya gittiğimde bir grup bayan arkadaşla daha tanışmıştım. Aytekin arkadaş eğitim veriyordu onlara. Arada seminer çalışmaları da yapıyorlardı.

Bazı grupların yeniden düzenlenmesi gerekiyordu. Lisede okuyan, daha önceden tanıdığım arkadaşların bir kısmıyla Sarıkayalarda görüşerek, eğitim günü tespit edecektik. İçlerinde Nadire Turgut da vardı. Cemil arkadaş da gelmişti oraya. O toplantı yapacağımızı sanıyordu. Geniş konuşulup tartışılacağını düşünüyordu. Ben de, kendisi geldiği için onun konuşmak isteyebileceğini düşünmüştüm. Ne o konuştu ne de ben. Bir ara, “Hadi, neye duruyorsunuz konuşun,” deyince hem şaşırmış hem de utanmıştım. “Daha önce de konuştuk zaten,” dedim. Ama o bilmiyordu. Bir anda ne konuşacağımı da kestiremedim.

İlginç bir şekilde heyecana kapılmış, derli toplu konuşamamıştım. Zor bela eğitim günlerini belirterek susmuştum. Arkadaşlar da şaşırmışlardı halime. Kızlar okula gitmek üzere kalktılar. Cemil arkadaş daha fazla şaşırarak, “Bu kadar mı?” diye sormuştu. Tabii anlam veremedi, “Bu ne biçim toplantı?” diye sordu usulca. Ama son anda kendisi biraz değerlendirme yaptı. Buna daha da çok bozuldum haliyle. Belki çok farklı şeyler değildi anlattıkları, hatta daha önce bundan daha geniş değerlendirmeler yapmıştım kızlara. Ama orada neden konuşamamıştım? Basiretim tutulmuştu sanki. Cemil arkadaşla ikili ilişkilerde fazla sıkılmıyordum, bu denli utanmıyordum, daha rahat konuşuyordum. Şimdi niye böyle olmuştum, anlaması zordu.

Sonra kalktı, giderken bana, “Eve uğrarsan dikkatli ol. O tarafta arama var, tedbir almak, evi temizlemek lazım,” dedi. Evdeki silahları aktarmıştık. Ama yine de kontrol etmek gerekirdi. Hızla eve gittim. Bazı notlar vardı, onları sobada yaktım. Daha önce çıkan ‘Doğru Yolu Kavrıyalım’ broşürlerinin bir kısmını Kurdo’yla merdiven boşluğuna saklamıştık. Karanlık olduğu için yerini son kez kontrol edemedim. Kimlikler vardı, onları son ana bırakmıştım. Fazla fotoğrafları da yaktım. Kitaplar da duruyordu. Mahalledeki arama geniş, uzun saatleri aldı.

Kaldığımız ev mahallenin diğer bir ucundaydı. Mahalledeki evler üç dört katlı evlerdi genel olarak. Sağdaki, öndeki binalar aranmıştı. Polis bu kadar yaklaşıncaya artık kesin burası da aranır diye düşündüğüm için kimlikleri de sobaya attım. Hemen bir ifade düşündüm. Kimliğimi açık verecektim. Eşimden ayrıldığım için Elazığ’a yerleştim. Şimdilik ailem maddi yardım yapıyor. Kitaplar da normal piyasada satılan kitaplar, aydın biri olarak okumayı seviyorum. Başka kimse kalmıyor yanımda, arada kardeşlerim gelip gidiyorlar. Evdeki erkek giysileri de zaten kardeşlerime ait. Bu ifade mantıklı geldi bana. Bunları böyle düşünürken, aramalar birden durdu. Bir yandan buna sevinirken, diğer yandan yanan kimliklere üzülyordum.

Daha sonra Kurdo’yla merdiven altına zulaladıklarımıza baktık. Çok belirgindi. Toprak olduğu için zemini çatlamıştı. İlk bakışta yerde

bir şeylerin gömüldüğü hemen fark ediliyordu. Eve gelselerdi mutlaka orayı ararlardı, kapısı vardı çünkü. Ertesi gün çıkarıp kontrol ettik. Her şey ıslanmıştı. Üstelik lağım borusundan sızan suların kokusu da kiptaplara sinmiş, çok ağır bir koku oluşmuştu. Gece sabaha kadar tek tek yapraklarını kurutup daha iyi paketleyerek Kurdo'ya teslim ettim. O başka yerde saklayacaktı. Böylece evde risk yaratacak fazla bir şey kalmamıştı. Bu sayede rahatlamış, güzel bir uyku uyumuştum.

Elazığ, Bingöl, tekrar Elazığ derken bir yıldan fazla bir zaman geçmişti. Her şey çok amatörceydi ama yine de yoğun bir çalışma ve emek vardı. Birçok değişik yoldaşla bir araya gelip çalışma yürütmüştük. Yeni alanları, özelliklerini, mücadelemizin bir başka boyutunun yaşandığı ortamları görmüş, bunların etkilenimlerini yaşamıştım. Aynı zamanda kendimi de sorgulamaya devam ediyordum. Yaşadığım süreçleri, karşılaştığım sorunları bu arada Cemil Bayık arkadaşla ulaştığım sonuçları, kendimde çözmeye çalıştığım yanları bütün açıklığıyla tartışıyordum.

İzmir'den sonra belli konuşma, tartışma ortamları olduysa da birçok şey geçen zaman içinde daha iyi anlaşılıyordu. Bazı olayları algılama, nedenlerini bulmada eskisi gibi zorlanmıyordum. Ama bir boğuntu gibiydi. Hesapsızca içine girdiğim olaylar, devrimciliğimin bu toy döneminde beni oldukça zorlamıştı. Bir yıl içinde ne çok şey yaşamıştım. Kendim bile hayret ediyordum.

Bingöl'de zaman zaman tartışır, beni rahatsız eden sorunlar üzerinde konuşurdum. Fakat bu sınırlı kalıyordu. Çalışma düzeni, yaşanan genel sorunlar insanı kendisiyle tartışmaya, kendi içinde onları çözmeye itiyordu. Aslında bu, olması gerekendi. Öte yandan sorunlara, 'salt bana ait sorunlar, benim sorunlarım' gözüyle bakmıyordum. Bu nedenle de en ufak bir konuyu bile arkadaşlara açmak, yansıtmak istiyordum. Asıl bunun ortamını bulamadığımda rahatsızlık duyuyordum. Ve bu bende bir yaşam alışkanlığı biçimini almıştı. Peki, bu özellik her şeyi çözüyor muydu? İşte buna evet diyemiyordum.

Cemil arkadaşla uzun uzun anlatıyordum. Aslında geçen süreçleri bir ara değerlendirme biçiminde yazıya dökmüş ve bir süre ya-

nımda taşıyıştım. Bir nevi yaşıadıklarımın hikayesiydi bunlar. Ama yolculuklarda sakıncalı olacağı düşüncesiyle, istemeyerek de olsa imha etmişim yazdıklarımı. Yaşıadıklarımı da anlatmak zor olmu-yordu. Evden kaşıışımı, nedenlerini, evliliğı, hemen ardından ayrı-lığı, hepsini detaylı anlatıyordum. Çoğı oldukça trajikti. Üzüyor, acı veriyor, öfkeliendiriyordu. Yaşanan her şeyin etkisini o kadar çok derinden duyuyor ve onları olduğı gibi anlatıyordum ki, adeta bir tiyatro oyunundaymışım gibi hissediyordum kendimi bazen. Her şey çok açık davranışlarıma, konuşmama, tüm mimiklerime yansıyor. Duygularım, tepkilerim gizlisiz, saklısızdı. O an ken-dim de hayret ediyordum bu şekilde konuştuğuma. Zayıflıklarımı, çaresizliğimi, üzüntülerimi, utançlarıımı, hepsini anlatıyordum. Ve sarsıla sarsıla ağılıyordum. Beni ağlatan şey ise yaşananlardan utanma ya da ‘kadere kızma’ değildi. Hatta o an, böyle olmadığını da belirtiyordum. Yanlış anlaşıl-sın istemiyordum.

“Ben başka şeye ağlamıyorum. Şu anda çaresiz değilim, tam tersine sorunları çözme adımı attığıma inanıyorum. Kendimi daha güçlü hissediyorum. Sadece öfke duyuyorum. Dönüp geçmişe baktığımda, bunların hepsini yaşamam gerekmediğini görüyorum. Yani kendimden kaynaklanan zayıflıklara öfke duyuyorum; olum-suz etkileyen her şeye öfkeliyim. Bir devrimcinin yaşamı da bir ta-rihtir. ‘Mücadeledir; zayıflıklar, başarısızlıklar, yenilgili yanlar olabilir!’ demek, belki teorik olarak bir gerçeğı ifade eder. Ancak yine de insan bazı şeyleri bir türlü kabul edemiyor, sindiremiyor. Tabii kabul etmemek, sindirmemek gerekir. Leke sadece büyük suç, ihanet konumu değildir. O halde ‘lekcsiz’ bir yaşamın sahibi olmak neden imkansız olsun? Bu, yaşamı idealize etmek mi olu-yor? Hayır! Belki de iz bırakan şeyleri yaşamak kaçınılmazdır. De-rinden acısı duyulan şeyler mutlaka olmak zorundadır. Yaşam tekdüze değildir ki.”

Ağlayarak konuşmam Cemil arkadaşı da bir an durgunlaştır-mıştı: “Ağlamak olmaz! Sorunu çözmüşsün işte! Daha niye ağlı-yorsun? Tabii bir devrimci attığı adımları bilerek, sonucunu düşünerek atmalı. Yoksa sonuçları acı verebilir, birçok şeyi alıp

götürebilir. Neyse arkadaşlar seninle ilgili bazı şeyler anlatmışlardı ama bu kadar olduğunu bilmiyordum. İyi oldu, bu vesileyle biz de öğrenmiş olduk. Fakat kafana takmayacaksın artık.”

Belki resmi bir toplantıda değildik, çok arkadaş da yoktu ama bir süreci etkileyen olayları bütün yanlarıyla yeniden yaşar gibi anlatmış, çözmeye çalışmıştım. Cemil arkadaş salt bir kişi değildi, bir örgüttü benim nazarımda. Ve ben kendimi örgüte açmıştım. Yani salt bir sohbet, bir rahatlatma konuşması değildi. İlişkilerimiz böylece daha objektif bir yaklaşım temelinde gelişecekti. Söylentiler, duyumlar, eksik ya da abartılı değerlendirme ve yorumlar ister istemez önyargı uyandırırды, ilişkilere etki yapardı.

Cemil arkadaşla çalıştığımız süre içinde ilişkilerimiz her zaman mesafeliydi. Evet, aynı evde, yan yana bir çalışma içindeydik. Fakat bunun yoldaşlığı saygındı ve mesafeyi koruyan nitelikteydi. Tartışmalarımız, konuşmalarımız fazla olmazdı. Hatta başka arkadaşlara oranla çok daha sınırlı ve azdı. Diğer arkadaşlarla çok daha yoğun tartışırdık ve bu tartışmalardaki dengesizlik bir eksiklikti aslında. O görülüyordu. Ama aşılamamıştı. Bazen, “benden mi kaynaklanıyor acaba?” diye sorduğum oluyordu. Kuşkusuz benden kaynaklanan yanları da vardı. Fakat Cemil arkadaş genelde de teorik ideolojik konularda tartışmalara çok fazla girmezdi. Daha çok örgütsel sorunlar, güncel işleyiş ve ortaya çıkan somut durumlar üzerinde durur, tartışırdı. Ama bunun yanında sohbetçi yanı vardı. İsteddiği zaman uzunca sohbet ederdi. Hem de daha önce defalarca anlatılan konularda. Bu yan, fazla sürükleyici olmuyordu. Hatta yadırgandığı da oluyordu. Ama öte yandan önemli bir manevi güçtü. Onun olduğu ortamlarda güven vardı, örgüt ciddiyeti vardı, dürüstlük vardı. İstisnasız her arkadaşta bunu uyandırmıştı.

tıpkı beyrut’un yeşil hattı gibiydi...

Elazığ’da mitingler, yürüyüşler sık sık olmasına rağmen Fevzi Çakmak ve civarına taşmazdı. DEV-GENÇ’liler, faşistler tarafın-

dan vurulan her insanın cenazesine sahip çıkarlardı. Bunun öyle devrimci sorumlulukla, gerçek bir sahiplenmeyle ilgisi yoktu. Somut bir intikam ifadesi de taşımıyordu. Daha çok tabanı bu tür gösterilerle ayakta tutma, propaganda, ajiteyle işleri idare etme mantığıydı buna götüren. Cenazeleri bir sermaye olarak kullanıyorlardı. Başka bir sermayeleri de yoktu. Devrimci değerlere, devrimci geleneğe doğru sahip çıkılsa, DEV-GENÇ'lilik Mahirlerin ruhuyla şahlandırılrsa, saygı duyulurdu. Ama yok! Ondandır uzaklaşma söz konusuydu ve hatta onun ruhuna ters ne varsa o piyasaya çıkarılmaktaydı.

Kitlelerin temel sorunları, mücadelenin temel hedefleri nelerdir, düşman kimdir, nasıl yönelinir, hangi araçlar kullanılır, bütün bunları kitlelere kavratma, onları bu doğrultuda politize etme, harekete geçirme yerine bol bol hedef şaşırtma durumunu yaşıyorlardı adeta. Şehitlere sahip çıkmanın anlamı, karşılığı slogan yarışı ve 'oligarşiye karşı' keskin söylemlerde bulunmak değildi herhalde.

Gavur Ali'nin her mitingte direklere, yüksek yerlere çıkıp konuşması, konuşmanın içeriği artık normalleşmişti ve çekici gelmiyordu. Ulusal kurtuluşçu ideolojimizin yayılması bu alanlarda da her çevreyi etkiliyor, tartışmalar siyasal gündemi de ister istemez değiştiriyordu. DEV-GENÇ kendi içinde sancılıydı. Temelde farklı tahliller getirmemelerine karşın ayrılıklardan kurtulamıyorlardı. Türk sol gruplarında ayrılıklar, parçalanıp etkisizleşme geleneği bu yılda geliyordu. Kariyer yarışı, dar sınıf bakış açısı çok belirgindi. Genelde doğru devrimci etkinlik kazanılmayınca, öncülükte, önderlikte bir netleşme olmayınca, yerel örgütçülük, öncülük öne çıkıyordu. Her yörede kişilere göre örgüt! Onun tarzı egemen oluyordu. Gavur Ali, Celalettin Can hepsi de Elazığ kadrolarıydı. Ve DEV-GENÇ bunlarla anılırdı. Hatta Elazığ'da Gavur Ali demek DEV-GENÇ demekti.

O gün halktan birini daha vurmuşlardı faşistler. Tam da çarşıdan Fevzi Çakmak'a çıktığı sırada. Saldırıları en çok bu hatta gerçekleşiyordu. O hat 'Beyrut'un Yeşil Hattı' gibiydi. Özellikle şehir merkezi, Kültür mahallesi gibi semtler faşistlerin denetimindeydi.

Sol grupların kendilerini belli mahallelere hapsetmeleri bu bölünmeyi meşrulaştırmıştı.

Vurulan bir Kürt'tü, emekçiydi. Cenaze töreni yapılacaktı. Biz de katıldık törene. Kalabalık bir kitleyle Fevzi Çakmak'ın üst tarafında yer alan bir köyün mezarlığına götürdük. Temel slogan olarak 'Şehitler Ölmez!' diye bağırıyorduk. Yine 'Kahrolsun Faşistler!' sloganı ortak atılıyordu. Bunlar dışında gruplar kendi sloganlarını atıyordu. Biz de arada 'Kahrolsun Sömürgecilik!' sloganını atıyorduk. Cenaze gömüldükten sonra topluca mahalleye gelerek dağıldık. Fakat diğer gruplar Kanalaltı'ndaki mahalleye doğru yürüyüşlerini sürdürdüler. Çok geçmeden silah sesleri geldi. Polisin saldırdığını sandık önce. Bir kısmımız durumu öğrenmek amacıyla çatışma yerine doğru koşarak indi.

Ali Rıza Kaçar'ın vurulduğu söyleniyordu. 'Sterka-Sor', Beşparçacı Ali Rıza Kaçar! İlginçti. Alaattin Kapan'ın vurulmasından sonra Ali Rıza Kaçar'ın Beşparçacılar'dan ayrıldığı söylentisi vardı. Bu ajan oluşum darbelenmiş ve Haki Karer'in intikamı alınmıştı. Bu eylem, Beşparçacılar'ın dağılmasına yol açmıştı. Çünkü bu oluşumun konumu deşifre edilmişti. Elazığ'da buna ilişkin bildiriler dağıtmıştık. Onlar da Alaattin Kapan'ın vurulmasından sonra Beşparçacılar imzasıyla birkaç kahvede gizlice bildiri dağıtmışlardı. Bu bildirinin kimler tarafından dağıtıldığını, alanda kimlerin faaliyet yürüttüğünü araştırmış ve bazı bilgiler edinmiştik. Ali Rıza Kaçar, çeşitli biçimlerde Beşparçacı olmadığını, artık onlarla ilişkisinin kalmadığını, sahiplenmeyeceğini belirtmişti. Yani belli çelişkiler vardı. Acaba kendi içlerinde mi vurmuşlardı? Bu yönlü de yorumlar yapılıyordu. Bizim ilk kanımız da bu yönlüydü. Ancak olay yerinden yukarı mahalleye koşuşturanlara sorduğumuzda:

"Ali Rıza Kaçar'ı polis değil, Gavur Ali vurdu!" demişler ve hatta bunu görenlerin olduğunu söylemişlerdi. Bu olay genelde bir gerginlik yaratmış, gruplar arası çatışma, vuruşma biçiminde yansımıştı. Kitle bu durumlar karşısında tedirgindi ve bu, sonraki yürüyüşlere daha çekingen ve az katılmalara yol açardı.

İlk Elazığ'a geldiğimde diğer gruplardan bayanların belirgin bir faaliyetleri yoktu. Tek tük faaliyet gösteren bazı kızlar vardı. Ancak

bu defaki gelişimde onlarda da bu yönlü değişiklik gördüm. Dışarıdan gelen bayan kadrolar vardı. Derneklere kızlar da gidiyordu artık. Hatta mahallelerde sayı artırma yarışına bile girmişlerdi. Der-sim'deki biçimcilik buraya da taşırılmıştı. Giyim kuşamlarıyla kaba bir taklidi hemen görebilmek mümkündü. Genelde devrimcilikten etkileniyorlardı. İlgi, sempati vardı. İşte gruplar bu zemini hemen kapmaya çalışıyorlardı. Zaman zaman aynı evlerde karşılaşıyor-duk. Bizim ilgilendiğimiz, devrimci, yurtseverleştirmeye çalıştığımız kızlarla onlar da ilgileniyor, etkilemeye çalışıyorlardı. Bazen de tersi oluyordu. Bize yakın bu çevrelere tavır alma, hiç uğra-mama ve adeta farklı görme durumları da yaşanıyordu.

silah geri tepti!

Her geçen gün sayımız artıyor, çevremiz genişliyordu. Hemen her mahalleye girmiştik. Diğer grupların içine girdikleri yanlıslara düşmeden farklı semtlere ağırlık veriyorduk. Bayanların ilgi ve katılımı da geliyordu. Girdiğimiz her semtte, bayanlar arasında eğitim grupları oluşturmuştuk. Fevzi Çakmak, Yıldız Bağları, İstasyon Mahallesi, Kırkdutlar, 1800 Evler'e kadar hemen her yerde gruplar vardı. Ayrıca okullarla da ilişki geliştirmiştik. O günlerde öğretmen okulundakiler komple Mardin'e aktarılmıştı. Burayı öğretmen lise-sine dönüştürme gerekçe gösterilerek çok farklı bölgelerden gelen bu öğrenciler dağıtılmıştı. Ama bu dağılımın öncesi birçok kız öğrenciyle ilişki kurmuş, genelde ideolojimizi aktarmıştık. Henüz çok yetersiz de olsa bu ilişki bir bağ oluşturmuştu. Özellikle de Elazığ'ın içinden, köylerinden olan bu kız öğrencilerle geliştirdiğimiz ilişkiler önemliydi. Güler Çelik için, yine Mişeli'den, Birvan'dan bazı kızlar için, "Nereye gitseler de mutlaka arkadaşlarla ilişkilendirirler," diyor-duk. Daha sonraki süreçte, Elazığ'a gelişi gidişlerinde Mardin'de arkadaşlarıyla ilişkili olduklarını öğrenmiştik.

Elazığ öğretmen okulundan söz açılınca eskiden orada okuyanlar ya da bilenler hemen konuyu Çetin Güngör (Semir)'e geti-

rirlendi. Her nedense ilk akla gelen o olurdu. Kendileri Elazığ'da otururlardı. Onlarla ilişkilerimiz vardı. Daha çok kız kardeşiyle ilgileniyorduk. Fakat aile baskısı vardı. O da kendisini fazla katmıyor, geri duruyordu. Çetin Güngör'ü daha çok dayımızın kızı Makbule anlatırdı. Kız sanat okulu ile öğretmen okulu aynı alanda, tek caddeyle birbirinden ayrılıyordu.

Yatılı okullardaki kız öğrenciler okuldaki yasakçı sistemin de etkisiyle dışarıya ve karşı cinse daha çok ilgi duyarlardı. Bastırılma, birçok sapkınlığı, aşırılığı beraberinde getirirdi. Öğretmen okulunun tek erkek öğrencisi Semir'e yaklaşımlar bu ölçülere kadar varmıştı. Semir, kızların paylaşmadığı bir erkek olup çıkmıştı. Grup içinde Semir'le ilk tanıştığımda bu konu aklıma gelmiş ve "bir cins bozukluğuna sahip olabilir mi?" diye düşünmüştüm. Tabii daha çok da Makbule ve diğer bazı kızların bazen sapkınca, bazen kahkahayla, bazen tiksinererek anlatmasının etkisiyle böyle bir şey aklıma gelmişti. Kendisi çok rahattı. Denilebilir ki kızların yanında en rahatı, en serkeşi oydu. Okul yaşamının kazandırdığı bir özellikti ve doğaldı.

Semir, sanki kendi ailesinden biri değildi. Okul süreçleri ve daha sonraki devrimcilik, onun aile ile olan bağlarını koparmıştı. Bu süreçte gezginciydi. Daha çok Dersim alanında kalıyordu. Teorik düzeyi gelişkin olduğu için seminerler ve diğer tartışmalara genellikle o konuşmacı olarak katılıyordu. Bu özelliği ile tanınırdı. Semir'in örgütleme, örgüt oluşturma, gücü pratikleştirme yanından ziyade propaganda, ajite yanı gelişmişti. Bu özellik onda, ortamın siyasi havasını yoklama, kendini onda göre ayarlama özelliğini geliştirmişti.

Kız sanat okuluyla ilişki kurmaya önem veriyorduk. Kürdistan'ın her yanından gelen kızlar orada birikmişti. Ayrıca faşistler de bu tip yerlerde çalışma yürütüyorlardı. Din adı altında ve okul idaresinin açık, gizli desteğini alarak bu çalışmalarını epeyce yaygınlaştırmışlardı. Bu nedenle de okulda devrimci çalışmanın zeminini yaratmak ve bu işi bizzat oradaki insanlara dayandırmak kaçınılmaz oluyordu. Kırkdutlar'da, Yıldızbağları'nda okuyan 'gündüzlü' kız öğrencilerden birkaç taraftar bulmuştuk. Okulun durumunu

onlardan öğreniyor ve onlar aracılığıyla okula girmeye çalışıyor-
duk. Yine sağlık koleji, ticaret lisesi ve Fırat Üniversitesi gibi okul-
larda da faşist kadrolar hem içerden hem okul dışından bu alanları
etkileri altına almaya çalışıyorlardı. Bu anlamda okullar çalışma-
mız için hızla el atmamız gereken ve işlediğimiz oranda önemli
sonuçlar alabileceğimiz yerler olarak görülüyordu.

Kız sanattan Cahide Şener ve yine Siverek Çüngüş alanlarından
birkaç kızla Fevzi Çakmak mahallesindeki Sarıkayaların evinde
karşılaşmıştık. Ben ve Cemil oraya uğradığımız için, onlarla ta-
nışma imkanı bulmuştuk. Cahide'nin Siverekli, diğerlerinin de Çer-
mikli, Çüngüşlü olması daha çok dikkatimizi çekmişti. Cahide'nin
baba tarafı aslen bir Türk boyu olan Karakeçililerden, annesi ise
Ermeni asıllıydı. Siverek'te aşiret çelişkilerinin en yoğun yaşandığı
bir yöreden olan Cahide, bu yönüyle dikkat çekiyor, önem kaza-
nıyordu. Feodal, aşiretçi yapıdan bir kadını devrimcileştirmek, ör-
gütlemek bizim için anlamlı bir gelişme adımıydı.

Çüngüşlü olan, kendisini müftünün kızı olarak tanıtmıştı. Te-
settürlü giyinişinden müftü kızı olduğu veya dinle yakından ilgili
olduğu anlaşılıyordu. Ancak biz işin bu yönünü önemsemiyorduk.
Kendileriyle konuşmalarımız çok yönlü oluyordu. Cahide Sive-
rek'i, oradaki DDKD'lileri, kendi okulunun durumunu anlatı-
yordu. Genelde Kürtçülüğe ilgisi onu bu eve kadar getirmişti.
DDKD'lilerle örgütsel bağı yoktu. Yalnız devrimciliğe eğilimi,
Kürtçülük yanı, Kürt grupları arasındaki ayrımı anlama çabası
vardı. Bizi duymuş, özellikle DDKD'lilerin kötülediği, hedef aldığı
bir hareket olması daha çok dikkatini çekmiş ve bu onu bizimle
ilişki kurmaya teşvik etmişti. Kendisi konuşkan, zeki birine ben-
ziyordu. Anlatımlarına göre okuldaki faşist örgütlenmeyi yürü-
tenler dini kullanıyormuş ve Kürdistanlı yüzlerce kızı etkisi altına
alıyormuş. O anlatınca arada hem ben hem Cemil konuşuyor, çe-
şitli sorular soruyorduk. Buna çok seviniyor ve "Aradığımı bul-
dum," diyordu. Biz de sevinmiştik. Çünkü okullar önemliydi.
Hazır, gelişmeye açık bir potansiyel vardı. Belli bir çalışma olsa
Kürdistan'ın birçok yerine ulaşılabilirdi. Maden, Keban, Çüngüş,

Çermik, Siverek, Hazro, Genç ve Hani'ye kadar taşırabilirdik örgütlülüğümüzü.

“Tamam! Kadın örgütlenmesi gelişirse çalışmalar daha da kolaylaşır. Bu kızlar aracılığıyla oralara rahatlıkla gireriz,” diyordum. Cahide'yle anlaştık. Hafta sonlarında düzenli olarak gelecekti. “İlk etapta güvenilir, gelişmeye açık birkaç kişiyle gelirsiniz. Sizin aracılığınızla okulu örgütleriz,” şeklinde konuşarak, anlaştık.

Atatürk Lisesi'nde Nadire Turgut, Saniye, Leyla ve bazı kızlar daha vardı. Bunların içinde de Nadire'yi oradaki çalışmalardan sorumlu tutmayı daha uygun gördük. Resmi olmasa da deneme amaçlı sorumlu kılmıştık onu. Sağlık kolejinde de gündüzlü okuyan kızlar vardı. Yıldız bağlarında oturan Nesrin ve kız kardeşleri aracılığıyla onlarla da ilgileniyorduk. Arada ziyaretçi adı altında gidip geliyordum. Erzincan'dan, Dersim'den kızlar da vardı. Dersimlilerden bazılarının ailelerini tanıyordum. Bu, ilişkilenmede kolaylık sağlıyordu. Burada da okul idaresi tam bir gerici ağ kurmuştu. Dinci öğretmenler, MHP'nin en has elemanları bu okuldaydılar. Bunlar, alevi olduğu halde öğrencileri namaza, oruca zorluyorlar, değişik tepkilere girenleri ise sınıfta bırakmakla tehdit ediyorlardı. Yine erkek öğretmenlerin beğendiği kızları düşürme, onlardan yararlanma yaklaşımı oldukça yaygındı. Ders notu verme konusunu, silah olarak kullanıyorlardı.

Ayrıca okulda öğrencileri birbirine karşı kullanma, güvensizlik, birbirini idareye şikayet etme gibi eğilimler de geliştiriliyordu. Tüm bunlar özellikle alt sınıfta okuyanları ürkütmüştü. Üst sınıflarda ise daha kurnaz, biraz da mevcut sistemin şekillendirdiği kişilikler ağırlıktaydı. Dışarıyla, aile çevresiyle ilişkisi olanlar gelişmeleri izleyebiliyor, çeşitli şekillerde etkileniyorlardı. Ama yatılı öğrencilerin geneli bir kapalılığı yaşıyordu. Ziyaretlerimizde birçok konuda tartışıp konuşuyorduk. En azından ilgi alanlarını değiştirme, başka şeyleri düşünme ortamını yakalamaları için bir başlangıç oluyordu bu.

Cahide hafta sonu Çermikli Güler ve Havva'yla geliyordu. Onları kaldığımız bodrum katındaki evimize götürüyordum. Bayram tatili olduğu için okuldan üç gün kalma iznini almayı başarmışlardı. Ya-

şantımız, konuşma ve tartışmalarımız onları etkiliyordu. Her üçünün de 'devrimci' olarak ilk gördükleri, tanıdıkları kişiler geldikleri alanlardaki DDKD'liler veya diğer ilkel milliyetçi gruplardı. Sürekli kıyaslama yapıyorlardı. İlişkilerimizin, yaşam biçimimizin etkilememesi mümkün değildi. Tabii kendileri her şeyiyle 'kusursuz' buluyorlardı. Konuşulanlar ve anlatılanlardan ziyade gördüklerinden etkileniyorlardı. Kendileriyle çalışma biçimi ve bundan sonraki ilişkiler üzerine konuşuyorduk. 1 Mayıs yaklaşıyordu ve okulda kutlama zemini yaratmalarının iyi olacağını onlara söylemiştim. Dar birim örgütlemesi yanında, genişliğine etkileyebilecekleri her kişiyi etkileme, geniş bir sempatizan taraftar çevresini oluşturma hedefiyle yaklaşımları gerektiğini de vurguladım. Kemikleşmemiş her kişiyle ilişki geliştirme, yurtseverliği kavratma, diğerlerine karşı da politik tavır ve giderek devrimci şiddet uygulama yöntemiyle okulda saflaşmayı sağlamaları gerektiğini söylüyordum. Bunun için nelere dikkat edilmesi gerektiğini kendilerine enine boyuna anlatmışım.

Cahide ilgiyle dinliyor, onaylıyor ve kendisi de yöntem konusunda düşünce belirtiyor, öneri sunuyordu. Zeki birisiydi, çabuk kavriyordu. Örgütçü yanı da gayet iyiydi. Yatılı okul olmasına rağmen bu kadar kısa sürede ilişki kurması ve geliş gidişleri örgütlemesi, gelişebileceğine olan inancımızı pekiştirmişti. Not yazarak, haber göndererek ilişkiyi devam ettiriyor, okulun durumunu sistemli olarak bize aktarıyordu.

Bunun dışında, evdeki yaşam düzeyimizden de etkilenererek okuldan battaniye, nevresim, yiyecek ve benzeri malzemeler hazırlayıp gönderiyordu. Bunlar belki küçük şeylerdi ama düşünüp yapması önemliydi. Okulda iyi bir çalışma yaratabileceğimizin güvencini daha şimdiden veriyordu. Bu özelliği çevresini de etkiliyordu. Okulda hem öğrencileri hem de öğretmenleri etkileyebilen özelliği vardı. Becerikliydı. Kız sanatta el işleri, dikiş nakış vb şeyler de yapılıyordu. Bu konudaki beceri de önemliydi. İyi not almasını sağlıyor, öğretmenlerin övgüsünü kazanıyor, öğrencilere öğretim avantajına sahip oluyordu. Kendisinden bir şeyler öğrenilen biri sosyal yaşamda, siyasal ilişkilerde de iyi örgütleyici olabilirdi.

Okul alışmaları gelişiyordu. Etüt saatleri ve onun dışındaki bireysel çalışma zamanlarını eēitim çalışması, tartışma ve ilgilenmede kullanıyorlardı. 1 Mayıs kutlaması safları biraz daha ayrıştırmıştı. Fařistlerin etkilediēi kızlardan da kopuşlar oluyordu. Kısa sūrede būyūk bir kesim etkilenmişti. Tabii bu sırada Cahide gōze çarpıyordu. Bir sūre hocalarının da gōzdesiydi ama okuldaki saē sol ayrımı, gruplaşmalar, kıpırdanma okul idaresini, ōēretmenleri rahatsız etmeye başlamıştı. Bu yūzden uyarı almıştı.

Okula arada ben de gidiyordum. Bu gidiři onlar ayarlıyordu. Ziyaretçi olarak gidiyordum daha çok. Dikkat çekmemesi için birkaç grup řeklinde oturuyorduk. Her grupla belli konuları konuřuyor, sorularını yanıtlıyordum. Fakat daha fazla sūrmesi mūmkūn olmadı bu ziyaretlerin. ūnkū dikkat çekmiřti. En iyi ve doērusu içerden ōrgūtlenme çalıřmalarını kendi imkanlarıyla yūrūtmele-riydi. Dıřarıdan gidiřler saēlıklı olmuyor, çabuk deřifre oluyordu.

Gūndūzcūler aracılıēıyla hemen her konuda bilgi alıyor, kendilerini bilgilendiriyor ve perspektifler sunuyorduk. Őrgūtlenme alıřmalarımızın sonuçlarını almaya bařlamıřtık. Kısa sūrede okulda biz etkin olmuřtuk. Hem nicelik olarak hem de siyasal etkinlik olarak bizim otoritemiz geliřmiřti. Okulun belli iř kollarına da taraftarlar ve sempatizanlarımızı yerleřtirmiřtik. Mutfak sorumlusu, kūtūphane sorumlusu, etüt sorumlusu gibi yerler iřimize yarıyordu. Etüt saatlerinde toplu tartıřma ya da bildiri okuma imkanı doēuyordu. Mutfak ise birçok ihtiyaımızın giderilmesine ciddi katkı saēlıyordu. Tuzdan, sabuna kadar her řey oradan geliyordu artık. En çok gereksinim duyduēumuz bir dōnemde bu tūr ihtiyaçların parasız temini yararlı oluyordu. Tuttuēumuz evlerin maddi yūkū bōylece hafifliyordu.

Bu arada Mardin eēitimde okuyan ve okulu bitiren Meral Kıdır da gelmiřti. Cemil arkadař bir gūn beraberinde Meral'le gelmiř, "Aha sana yeni bir arkadař getirdim," demiřti. Birbirlerini çok uzun sūredir tanıyan, tanıřan iki yakın arkadař gibi kucaklařtık. Cemil bizi bırakıp çıkınca halimize gūlmūř, ikimiz de bu samimi havanın nereden geldiēine anlam vermeye çalıřmıřtık. Aslında gı-

yaben tanışıyorduk. Daha doğrusu ben onu aynı okulda okuyan Mişelili kızlardan öğrenmiştim. O zaman Türk Elif de tatile gelmişti. “Bir Türk arkadaşımız da var, adı Meral,” demişlerdi. Yalnız Elif’in bende yarattığı ilk izlenim olumlu değildi. Sarıkayalarda kaldıktan sonra Mişeli’ye geçmişlerdi. Onlar döndükten sonra Mişeli’de de haklarında çeşitli şeyler söylenmişti. Gidip Keban gölüne bikiniyle girmeleri köyde abes karşılanmıştı.

Mişeli köyü her ne kadar şehirle bağlantılı olsa da, sosyal düzeyi geri olmasa da belli ölçüleri vardı. Devrimcilere yaklaşım önemliydi. Devrimcilerin davranışları, tüm yaşam alışkanlıkları merakla izleniyordu. Normal, sıradan herkesin becerebileceği bir yaşam değildi, onu biliyordu halk. Elazığ merkeze gelip Mardin’e geçtiklerinde ikinci kez görmüştüm onu. İzlenimlerimi o zaman da açmıştım. Bunları Meral’e de anlattım:

“Olgun, oturaklı değildi. Çok konuşan, geveze, davranışları laubali, çok ölçüsüz biriydi,” dedim. Meral de gözlemlerime katılıyordu. Meral ufak tefek, canlı biriydi. O sürece kadar daha çok erkek arkadaşlarla çalışmış, onlarla yaşamıştım. Bu konuda herhangi bir sorun da yoktu. Yani çalışmaya engel teşkil edecek düzeyde sorunlar yaşanmamıştı. Ama bir kadın yoldaşla çalışmak, ‘tek’ olmaktan çıkmak daha güzeldi, sevinmiştim. Meral de Mardin’de son kaldığı süreçte sıkıldığını, daraldığını söylüyordu. “Bir yerde oturup okumaktan başka bir şey yapamıyordum,” diye yakınıyordu. Elazığ’da iş çoktu. Geniş bir alandı ve her düzeyde çalışma yürütmenin imkanları vardı. Aynı süreçte Mardin eğitimden dönen Sakine Kırmızıtaş da yanımıza gelmişti. Onunla daha önce de ilişkilerimiz vardı. Girişken ve iş yapmak isteyen bir arkadaştı. Ancak o fazla kalamadı. İhtiyaç olduğu için bir süre sonra Mardin’e gitmesi gerekti.

Mardin eğitimden dönen ve daha önce ilişkide olan kızlar da eğitim çalışması içine alınmıştı. Böylece gruplar ve eğitimin verilmiş biçimi daha nitelikli olmuştu. Okul tartışmaları, onların konuşması daha başka oluyordu. Genel olarak tüm eğitim enstitüleri neredeyse yurtseverliğin merkezleri haline gelmişti. Tüm kadrolar bu okullardan çıkıyordu. Ya da onların hepsi devrimci yurtse-

verliği diğer kesimlere taşıyan köprüler oluyorlardı. Bu anlamda devlet büyük bir aptallık yapmıştı. Kemalizmi taşıran öğretmenler yetiştirmek istiyordu! Hızlandırılmış eğitim enstitüleriyle güya gençliği kısa zamanda devlete bağlamayı hedefliyordu. Devrimci mücadelenin gelişimini bu şekilde engellemeye çalışacaktı güya. Ama bu silahı geri tepmişti.

O süreçte Manifestomuz elimize ulaştı. Bunu önce kendi içimizde işledik. Herkes adını biliyordu. Ciltleyip veriyorduk. “Açılmasın,” diye de herkesi uyarıyorduk. Temel ahlak kurallarından biri de buydu: ‘Açmayın, kitabın adını öğrenmeyin’ demek yetiyordu. Daha fazla lafa, açıklamaya gerek kalmıyordu. Alan kişi, bu sözün sorumluluğunu taşımayı görev biliyor, açmıyordu, öğrenmiyordu. Aylarca kitap kendilerinde olduğu halde ismini bilmeyen birçok değerli yoldaşı anımsıyorum.

Manifesto, eğitim çalışmalarımızın ana kaynağı oldu. İdeolojik politik hattı, devrimimizin özelliklerini geniş bir tarihi incelemeyle birlikte öğrenme, anlama her arkadaş için temel bir görevdi. Kürdistan devrimciliğini öğrenme, anlama ve derin kavramayı şart koşuyordu. Devrimci yurtseverlik, öze dönüş, yeni kişilik, bilinçli temelde şekillenen kişilikti. Başkalarının üzerinde çokça oynadıkları kavramlar bizde içi doldurularak daha da anlamlı kılınmak zorundaydı. Kişiliklerde somut dönüşüm ancak bu şekilde gerçekleşebilirdi.

öyle bir an gelecek ki...

Bingöl Belediye Başkanı Hikmet Tekin vurulmuş ama ölmemişti. Bu haberin yayılmasından sonra, yaralı olarak helikopterle Elazığ Devlet Hastanesi’ne kaldırıldığı, Elazığ’da yeni bir eylem imkanı varsa burada yeniden denememiz gerektiği söyleniyordu. Bunların hepsi bir anda oldu. Ortalık karışmıştı. Fevzi Çakmak, hastane civarı hareketlenmişti. Kalabalık giderek artıyordu. Polis dolmuşları sokaklarda dolaşmaya, siren sesleri yayılmaya başlamıştı. Koşuşturmalar, silah sesleri birbirine karışmıştı. Hikmet Te-

kin'in bindirildiği helikopter hastanenin üst tarafındaki düzlük alana inerken arkadaşlar tekrar eylem düzenlemişti. Eylem haberi sevinç, heyecan yaratmıştı. Bu ikinci eylem Bingöl'de tamamlanamayan eylemi Elazığ'da başarma, sonuçlandırmaydı ve önemliydi. Bu aynı zamanda kararlılığın, grubun devrimci özelliğinin bir ifadesiydi: Bir eylemde mutlaka başarılı olmalı!

Kalabalık dağıldıkça ara sokaklarda toplaşmalar devam ediyordu. Kaldığımız eve göz attım. Kitap ve malzemeler vardı. Onlara dokunmadım. Zaten onları toplama, saklama fırsatı da yoktu. Kapıyı kilitleyip dışarı çıktım tekrar. Herkes mezarlığın biraz ilerisindeki Kum deresi adındaki yere ilgiyle bakıyordu. Helikopterler de dolaşmaya başlamıştı. İlk defa böyle ciddi yöneliyor düşman. Arkadaşların Kum deresinde ne işi olabilirdi? 'Başka gruplar olabilir mi' diye düşündüm ama arkadaşlar ortada yoktu. O günlerde Duran arkadaş da gelmişti. Sarıkayalar'a uğradım orada da kimse yoktu.

"Cemil uğradı, geri gitti, arkadaşlar eylem yapmış. Bir grup mahalle arasında izini kaybettirmiş, bir grup da Kumderesi'ne doğru kaçmış. Polis onların peşinde. Orası hiç iyi değil, köpekler çocukları yakalar," dedi Zencefil Ana.

Demek ki doğruydı! Olayı daha yakından izlemek amacıyla Esentepe mahallesine doğru çıktım. Yanımda başka bir arkadaş daha vardı. Polis her tarafı tutmuştu.

Dere çok uzundu. İçinde de kum ve çakıl dışında hiçbir şey yoktu. Esentepe'ye bakan tarafı yar şeklindeydi. Oradan çıkış yapmak zordu. Diğer taraf düz arazi, tarlaydı. Sadece üst tarafında çıkış vardı. Oradan ötesi de fazla uygun değildi. () taraf daha çok faşistlerin olduğu köy olarak biliniyordu. Helikopter durmadan arama tarama yapıyordu. Esentepe boyunca konumlanan polis de karadan aramalarını sürdürüyordu. Arkadaşların hiçbir hareketi yok. İlk anda yerdeki bazı taşları vurulmuş ve yerde yatan arkadaşlar sanarak telaşlandım. Mesafe biraz uzaktı. Tam seçmek mümkün değildi. Dürbün aradım ama evler yoksul, dürbün ne arar? Derenin bitişinde, köyün sürüsü tarladaydı. Helikopter ve silah sesleri sürüyü dağıtmış, birçok gruba ayrışmalarına sebep olmuştu. Bir grup sivil gi-

yimli polis, stratejik bir yerden telsizle çatışmayı koordine ediyorlardı. Onların olduğu yere çocukları gönderip, “Dinleyin bir şey var mı, haber getirin!” dedik. Bu kargaşa, çatışma saatler sürdü. Belirsizlik, net bir haber almamak dayanılmaz bir hal alıyordu. Hava da akşama doğru bozulmaya başlamıştı. Bulutlar yoğunlaşmış, hafif hafif yağmur yağmaya başlamıştı. Hava koşulları düşmanın hareket tarzını etkiliyordu tabii. Ancak arkadaşları nasıl etkiliyordu, ondan haberimiz yok! Merak içinde aşağıya indik. Sarıkayalar’a tekrar gidip bir şeyler öğrenmişler mi sorduk. Haberlerde düşmanın bir grubu bir süre izlediğini sonra havanın kararması nedeniyle izlerini kaybettikleri söylenmiş. Bu güzel bir haberdirdi. Demek ki kimseye bir şey olmamıştı. Ele geçme konusunda da bilgi yoktu.

Hepimiz Duran arkadaşı soruyorduk birbirimize. Eylem ve o koşuşturmalar esnasında nerede olduğunu, en son nerede görüldüğünü öğrenmeye çalışıyorduk. “Hastanede eylem gerçekleşince o mahalledeydi,” dedi birisi. Ayrıca Kum deresinde eylem olduğu sırada onun da görüldüğü belirtiliyordu. “Nasıl olur?” diye şaşırmıştık. Ama neler olduğunu anlayamamıştık. Endişe ve kızgınlıkla birçok yorum yapılıyordu. Gece geç saatlere kadar durum hakkında net bilgi almaya çalışmış ama hiçbir şey öğrenememiştik. Tam da o sırada, o sağa sola koşuşturma içinde Duran arkadaş çıkageldi.

Dört saate yakın süren Kumderesi çatışmasını baştan sona kadar yaşamış, izlemiş. Polisler kovalayınca arkadaşlar ‘daha güvenli’ diyerek o vadiye sapmış. Duran bunu görünce kendisi de oraya yönelmiş. Aslında hiç uygun yer değil. Adı üzerinde Kumderesi. Duran ilk gruba da yetişememiş ve ortalık iyice karışınca küçük bir tümseğin dibinde kendisini gizlemiş. Üzerinde gri boz bir kıyafet vardı. Saklandığı yer biraz yamaçtaymış. Tesadüfen polisler de tam orada, kaldığı tümseğin üzerinde koordine yapıyorlarmış. Bütün dikkatleri diğer arkadaşlarda olduğu için, hemen altlarında başkalarının olduğunu fark etmemişler. Duran tüm konuşmaları, dolayısıyla genel gelişmeleri anı anına oradan duymuş, takip etmiş. Nefes alış-verişlerini duyacak kadar yakınmış düşmana. Tüm olanı biteni kendisi heyecanla anlatıyordu.

“Karanlık basana kadar aşağı yukarı dört saat sürdü. Dört saati mi göze alsam, dört yılı mı diye sordum kendime. Sonunda dört saatte karar kıldım. Kendimi çok zorladım, bazen nefes bile almadım, fakat polisler oradan ayrıldıktan sonra bir anda o dört saatlik sıkıntıyı unuttum.”

Arkadaşlar da hem sevinç hem de şaşkınlıkla dinliyorlardı. “Yakalansaydın daha fazla yatırırlardı. Ama dört yıl da az bir zaman değil ha!” diye takılmışlardı, Duran arkadaşsa. Eylemi yapan grup Baskil’e ulaştığında, yağmur bastırmış. Bu bir avantaj sağlamış, düşman daha fazla takip edememiş. Öte yandan saatlerce çamurda yol yürümek, koşmak arkadaşları baya zorlamış. Baskil’e ulaştıklarında kimsenin ayağında ayakkabı da kalmamış. En çok Hüseyin Taze etkilenmiş bu durumdan. Ayaklarının altı patlamış, kan içinde kalmış. Baskil’de köyün öğretmenini Medine Vural arkadaşları evine almış ve gereken müdahaleyi yapmış. Baskil’le daha önce de ilişkimiz vardı. Bazı arkadaşların aile akraba çevresi yurtseverdi. Yardımcı olup, evlerinde arkadaşları saklamışlar. Aynı gece arkadaşlar köydeki şoförler aracılığıyla bize haber gönderdi. Sadece Saim Dursun’un gruptan koptuğunu belirtmişlerdi.

Saim yakalanmıştı. İfadesinde, “Kalabalık o tarafa doğru koşuyordu, ben de onlara baktım koştum,” demişti. Kendisi bir süre gözaltında kaldıktan sonra tutuklandı. Daha sonra kefaletle serbest bırakıldı. Zaten üzerinde silah ya da belge de yoktu.

Baskil’dekiler de bir süre sonra geldiler. Hüseyin için ise bir süre evde kendi imkanlarımızla tedavisini yaptık. İlk kez bir arkadaşın tedavisiyle bu kadar yakından ilgileniyor, yarasını sarıyordum. Belki kurşun yarası değildi ama onun kadar anlamlıydı. Pansumanı yaparken onun duyduğu acıyı ben de duyuyordum. Mücadelede yoldaşların yaralanması, şehadeti, tutsak düşmesi söylemde normaldi. Aynı zamanda kaçınılmazdı. Fakat bir yoldaşın burnunun kanamasına bile tahammül edemiyordum. Zor geliyordu, kaldıramıyordum. Hayır, ne şehadeti ne yaralanmayı ne de başka şeyleri düşünmek bile istemiyordum.

“Duygusal olmamak lazım, daha ne gördük ki! Öyle anlar gelecek ki yoldaşların cesetlerine basa basa savaşağız. Onların si-

lahlarını alarak çarpışmaya devam edeceğiz,” diyerek benim duygusallığıma dikkat çeken arkadaşlar az değildi.

Söylenenleri reddetmiyordum, ki savaşın bu yönü kaçınılmazdı elbette. Devrimcilik mücadelenin zorluklarına, ağır bedeline hazır olmak değil miydi? Yaşanılacak her şeye katlanmak gereği ile bazı şeylerin acısını duymak, onda güç bulmak ayrıydı. Acılar derinden duyulmadan büyük, güzel sevinçleri, başarıları yakalamak, onları yaşam biçimi haline getirmek mümkün olabilir miydi? Bir şey seviliyorsa eğer, onu her şeyle derinden duyumsamak mutlaka gerekliydi. Sevginin, bağlılığın anlamı burada değil miydi? Duygu yoğunluğu, onun zenginliği ile her defasında ‘pat’ diye ortaya atılan ‘duygusallık’ nasıl ayırt edilecekti? Biri savaştırır, diğeri savaşı keskin kılmaz, başarılı sonuçlara götürmez. Sınıf savaşımının doğası değiştirilemez. Orada her olgu savaş halindedir. Düşmana karşı sınıf kini her şeyi kan revan içine koymak, insan kıyımı değildi elbet. Ama sonuçta insanlığın büyük geleceği, kurtuluşu için insan kaybı, ölümü kaçınılmaz oluyordu.

Yaşananların etkisiyle kendimle bir muhasebeye girmiştım. Sonuçta zorluğa, acıya dayanmak ve onu göğüslemek ayrı ama bunu normal görmek ayrıydı. Bir de hangi acıyı derinden yaşamak insanı yaşatır, güçlü kılar hangisi kemirir, etkisizleştirir, zayıf düşürürdü? Önemli olan bu noktada temel yaklaşımlardan sapmamaktır. Yine de duygusallığıma fazla dokunmuyorum herhalde. Bunu anlamak, teorik olarak bunların ayırdında olmak yetmiyordu. Politikleşmeyle, onun derinliğiyle orantılı bir savaşım gerekliydi.

Çalışmalarımız genişliyor, kapsamlılaşıyordu. Artık sadece gençlik, belli bir aydın kesimi içinde çalışmayla sınırlı kalmıyor, yurtseverlik duyguları gelişen kesimleri de içine alıyorduk. Devletin belli odaklarına yönelik eylemlilikler sempatiye yol açıyordu. Daha önce çalışma yürüttüğümüz alanların dışında, Kültür mahallesi, merkez, kazalar, bazı köyler fiili çalışma alanları haline gelmişti. Sürekli kitle toplantıları yapıyor, yerel komiteler oluşturuluyordu.

Özellikle yıldız bağlarında işçi kesiminden birçoğu sempati duyuyor ve ilişkileri geliştirmek istiyorlardı. Buralarda geceleri top-

lantılar yaparak onları daha yakından tanımaya çalışıyor ve giderek kendi içlerinde öz komitelerini oluşturma zeminini yokluyorduk. Palu kesimini genellikle faşistler örgütlemek istiyorlardı. Genelde de MHP'nin etkisi vardı. Esnaf kesiminin önemli bir bölümü Zaza ve Sünni'ydi. MHP ağırlıkta bu kesimden taban buluyordu. Yıldız bağlarındaki çalışmaları daha çok Ali Gündüz'le yürütüyorduk. Toplantılara kadınlar da katılıyordu. Bu nedenle birlikte toplantıya katılmak daha uygun oluyordu.

Sağır Metin daha çok gençlik çalışmalarına katılıyordu. Hamili ise askeri eylemliliklere ağırlık veriyor, onları örgütlüyordu. Fakat bu bazen değişiyor, herkes birbirinin işini yapabiliyordu. Biz Ali Gündüz'le bazı kazalara da gidiyorduk. Karakoçan, Hozat gibi yerlere öncelik veriyorduk. Karakoçan, daha önce Bingöl'e bağlıydı. Sonra Elazığ'a bağlandı. Keban'ın köyleri yurtseverdi. Birçoğuyla ilişkilerimiz vardı. Maden'de tek tük sempatizanlarımız vardı fakat örgütlenme zemini henüz iyi geliştirilmemişti. Hozat'ta belli birimler oluşturulmuş, çalışma yürütülüyordu.

Hozat'ta kaldığımız ailenin ihtiyar ninesinden Dersim katliamını dinlemek beni çok etkilemişti. Hozat gözeleri, Munzur gözeleri gibi değil. Daha dar bir alanda, daha az sayıda ve suyu daha az olan gözelerdi. Nine o gözeleri anlatırken 38'de düşmanın köyün iki genç kızını oraya götürüp nasıl tecavüz ettiğini, o anı tekrar yaşarcasına ağlayarak anlatıyordu:

“Onların çığlıkları hâlâ kulağımdadır. Bir evin kilerinde saklamışlardı. Çok güzel kızlardı. Ama askerler içeri girip bulmuşlardı. Hayvan gibi saldırmışlardı. Din iman yoktu.” Kesik kesik ama bazen dalgın, gözlerini bir noktaya dikerek devam ediyordu:

“Hepsi tek tek ırzına geçmişlerdi. O çığlıklar unutulur mu?” demişti. Dersim katliamını bu kadar canlı yaşayan bu insanlara Kürdistan'ı anlatmak, onun uğruna mücadelenin gerekliliğini kavratmak çok zor olmuyordu.

Hozat'ta DEV-GENÇ artık giderek Dev-Sol adıyla örgütlenme yaratmak istiyordu. Fakat fazla etkinlikleri yoktu. Yine TİKKO çalışma yapıyordu. Bizim de ilişki kurduğumuz belli bir çevre oluşmuş,

temsilcilik düzeyinde çalışma sürdürülüyordu. Cahit hoca öğretmendi ve çevrede seviliyordu. İlk süreçte o görevlendirilmişti. Hozat'a gittiğimiz süreçte sempatizan çevreyle çeşitli toplantı ve tartışmalar yapmıştık. Kaldığımız evde birkaç fraksiyondan olan kız kardeşler de vardı. Sadece erkek kardeşleri bizim taraftardı. Kız kardeşlerinden biri TİKKO diğeri Dev-Sol taraftarıydı. Mevcut gruplardan etkilenen ama genelde devrimcileşmeye yatkın bazı genç kızlarla toplu tartışmalarımız da oldu. Hozat küçük bir kaza olduğu için olaylar, gelişmeler çabuk etkiliyordu herkesi. Ayrıca kadınları, kızları da çok girişkendi. Hozat yakın yıllarda bazı olaylara da tanık olmuştu. Karakoldaki düşman askerinin bir genç kıza tecavüzü halkı ayaklandırmış, isyan ettirmişti. Yani halk eskisi gibi değildi. Dışarıyla, Avrupa'yla, metropollerle sürekli ilişkililer, oralarda çalışanları var. Sosyal, siyasal düzeyi çok geri değildi. Bir yoklama, sonraki çalışmalara hazırlık amacını taşıyordu Hozat yolculuğumuz.

Çemişgezek daha farklı bir yapılanmaya sahipti. Faşist örgütlenme de vardı. 38'de bu alana Türkler yerleştirilmişti. Pertek ve Çemişgezek bu anlamda karma bir yapıya sahipti. MHP bu konumdan yararlanarak faşist örgütlenmeye gitmişti. Karakoçan, sosyal siyasal yapı olarak kozmopolit bir yapıya sahipti. Mazlum ve Delil arkadaşların çıkması alanı önemli bir zemin haline getirmişti. Kazadaki bölge yatılı okulu bile etkilenmişti. Karakoçan'da bazı ajan kişilere yönelik eylemlilikler düşünülüyordu. O günlerde polis otosu da taranmış, bu nedenle ortam gergindi. Arama ve kimlik kontrolleri daha sıklaşmıştı.

Ev baskınları ihtimali büyük olduğu için, belli bir evde kalmıyor, birkaç yer değiştiriyorduk. Şavaklı amcanın oğlu Mazlumların evine gitmiştik. Kendisi öğretmendi. Dersim'den komşu olduğumuz için devrimci olduğunu biliyorduk. O zaman ilişkilerimiz kendisiyle sınırlıydı, şimdi yoldaştık, evine gitmiştik. Bu beni sevindirmişti. İki kardeş birlikte evlenmişlerdi. Kendi aşiretlerinden iki kızı gelin etmişlerdi. Mazlum'un eşi kendisinden büyük görünüyordu. İlk görüşüğümüzde şaşırmış, biraz da acıyarak bakmıştık. Sessiz, olgun biri ama siyasetten çok uzak olduğu da her halinden belliydi. Ama bize çok saygılıydı ve çok hizmet etmişti.

Sonra arkadaşların kaldığı bir eve gittik. Birçok arkadaş vardı evde. Rahime ve Baki Kahraman arkadaşlar da oradaydı. Alan hakkında bilgi aldı Ali Gündüz. Anlatılanları can kulağıyla dinledik. Arkadaşlardaki gelişim düzeyini, kazanım durumunu enine boyuna anlatmışlardı. Mazlum Doğan arkadaşların evi boştu. Geçerken göstermişlerdi evi. Tek katlı bahçeli bir evdi. Ayrıca Kesirelerin eskiden kaldığı evi de gösterdiler. En son yetiştirme yurduna yakın, تنها bir eve götürdüler bizi. Şehir dışında olduğu için daha güvenli bulmuştu arkadaşlar. Herhangi bir durumda hızla dışarıya, alan dışına çıkılabileceğini belirtiyorlardı.

Gönül Tepelerin eviydi. Bu ziyaret bizi sevindirmişti. Şehir merkezindeki dayılarının evinden çok farklı bir ortamla karşılaşmıştık. Anneleri çok sıcak, her konuşmasında ‘kurban’ olan bir ana. Evin büyük kızı daha sakin. Gönül onun tam tersi, kabına sığmayan bir canlılıkta. Kız ve erkek birçok kardeşleri vardı. Ev kalabalıktı. Her şeyiyle gönlü bol bir aile! Birçok konuda tartıştık, konuştuk. Gönül sorular soruyor, biri bitmeden diğerine geçiyordu. Alanı, şehri, ilişkide olduğu kız arkadaşlarının konumunu anlatıyordu. Alandan çıkmak, profesyonel olarak çalışmak istediğini belirtiyor ve bir öneri olarak sunuyordu bunu. Daha doğrusu inatla dayatıyordu. Kendisi deşifre olmuştu, biraz da dayısının ‘forsu’ vardı. Polis bu nedenle hemen yönelemiyordu. Ama daha fazla kalmasının sakıncalı olduğunu konuşmaları arasına sıkıştırıyordu.

Aslında daha önce de düşünülüyordu. Okullar henüz açık, öğrenci kesimini örgütlemenin tam da zamanıydı. Okulların kapanmasından sonra ihtiyaç olacağı kesindi. Özellikle kadınları örgütlemeye, onları ulusal kurtuluş saflarına çekmeye bizzat kadın çalışmasının avantajları vardı, etkiliyordu. Arada takılıyorduk Gönül’e, ‘anarşist ruhlusun’ diyerek. Daha çok hoşuna gitmişti bu söylemimiz, gülüyor Gönül. Ablası da çıkmak istiyor tabii. Anne konuşulanları fazla ciddiye almasa da, yüz ifadesi değişiyordu zaman zaman. ‘Yoksa bunlar kızlarımızı evden almaya mı gelmişler?’ dercesine izliyordu bizi. Onu rahatlatmak için bir kez daha sesli, “herkesin evden çıkması gerekiyor, bu şekilde de görevinizi yaparsınız,” dedim.

Ana o gece güzel yemeklerinden yedirdi bize. Geç saatlere kadar sürdü sohbetimiz. Yatakta bile Gönül'le konuştuk. Çok sıcak bir kişiliğe sahipti. Bingöl Eğitim'de faşistlere karşı kavgaların başını o çekiyordu. Evde daha fazla kalmasının bir yararı yoktu ama Karakoçan'da kadınlar arasında çalışacak bir yedek yetiştirmeden çıkması boşluk yaratırdı. O sempatican, taraftar çevreyi yalnız bırakmak, erkenden dikkatleri çekmek gerekmiyordu. Yalnız gelişebilecek, herhangi bir alanda çalışabilecek bir arkadaştı. Cemil arkadaşla da konuştuktan sonra 'çekebiliriz' dedim kendi kendime.

Ziyaretlerimiz tamamlandıktan sonra Ali Gündüz'le geri döndük Elazığ'a. Evde bazı notlar ve isimlerin olduğu ufak yazılar vardı. Karakoçan'a gideli hep onları düşünüyordum. Arama olursa iyi olmazdı. Yolculuk boyunca kendi kendime kızmıştım, nasıl böyle bir dikkatsizlik yaptım diye. Normalde hiç yazılı bir şey bırakmazdım. Onun rahatsızlığını atamadım üzerimden. Ali Gündüz bu konuda daha sakindi. Otobüse ilk bindiğimizde koltuklarda yer yoktu. Bir genç kalktı, annesinin yanına ben oturdum. Bu çok iyi oldu. Kısa bir süre sonra Kovancıların girişinde arama yapıldı. Jandarma gelen geçen araçları durdurup kimlik kontrolü yapıyordu. Durumu görünce Ali ile işaretleştik. Birbirimizi tanımadığımızı, yanımdaki kadını göstererek onunla akraba olduğumu söyleyecektim. "Tamam," dedi o da. Genç de bu konuda uyanık, annesine doğru eğilerek Kürtçe, "Kardeşinin kızıdır, Ayşe'dir diyeceksin," dedi. Annesi peçeli yüzünün altında 'tamam' dercesine kafasını salladı. Kısa bir yan yana oturdu henüz, birkaç kez konuşmaya çalışmıştım. Onun Kürtçesi, benim Zazacam pek anlaşılmadı. Türkçe konuşuyordum. Türkçeyi biraz anlıyordu. Kadın, jandarma daha arabayı durdurmadan bana sahip çıkmaya çalıştı. Elini omzuma attı, saçlarımı birkaç kez okşadı. İyi rol yapıyordu. Hoşuma gitti. Peçeli oluşu da iyiydi, dikkat çekmiyordu, inandırıcılığı onlar açısından daha çok olacaktı.

Otobüs durduruldu. Çevredeki askerler silahları ellerinde, hazır vaziyette duruyorlardı. Namluları bize yöneltmişlerdi. Yol kavşağında, çevrede de güvenlik önlemleri alınmıştı. Başlarındaki çavuş:

“Tüm yolcular dışarıya, arama var, herhangi bir şeyle meşgul olunmasın, her şey yerinde kalsın!” dedi.

Bayan olarak sadece ikimiz vardık, o yüzden en son indik.

“Haaa! Bayanlar da mı var? Hanımefendilere yol verin,” dedi çavuş.

Yanımdaki kadın önce benim omzuma elini koydu, sonra elimi tuttu. “Kardeşimin kızı,” dedi çavuşa. Ben çantamı açar gibi yaptım, kimlik çıkartmak için.

“Tamam, gerekmiyor. Memur musunuz?” diye sordu çavuş.

“Evet, memurum,” dedim

Yukardan aşağıya göz ucuyla süzdü beni. Kıyafetim de memurluğa uygun, öyle bir hava veriyordu. Teşekkür ederek, “Kusura bakmayın, rahatsız ettik hanımefendi,” dedi.

İçeri girdik sonra. Diğer yolcuların araması başlamıştı. Biz içerideyken çavuş da otobüse binerek bu defa içeriyi kontrol etti. Kadın biraz telaşlanmıştı. Sakin olmasını, çavuşun gösteriş için öyle yaptığını söyledim ona. Gerçekten de ciddi bir şey yoktu. Hava atıyor, yetkili olduğunu göstermeye çalışıyordu. Arama bittikten sonra tekrar yola çıktık. Kadın dualar ediyor, kötü bir durum olmadığı için seviyordu. Genç de bana bakarak gülümsüyordu. O da, Ali Gündüz de rahatlamıştı. Kimliksiz dolaşmak iyi değildi, eskiden aramalarda kadının kimliksiz oluşu fazla önemsenmiyordu, kimlik bile sorulmuyordu ama artık dikkat ediyorlardı. Bu defaki aramada tesadüfen öyle oldu, kimlik göstermeme gerek olmadığını söylediler. Başka zaman dikkat etmek zorundayım.

Düşmanın yönelim biçimine göre hareket etmek, her zaman tedbirli olmak fazla düşünülmüyordu. Tedbirler kısa vadeli ve biraz da rastgele oluyordu. Düşmanın direkt yönelimi yoksa gevşeklik olabiliyordu. Bu tip aramalarda veya olumsuz bir durumda ancak eksikliğimizi fark ediyorduk. Kendime acilen bir kimlik çıkarmalıydım. Yine evde bıraktığım notlar aklıma geldi. ‘Her ne kadar çok önemli olmasa da bu tip hatalar yapmamalıyım’ diye kendi kendime kızdım. Eve gider gitmez de notları imha ettim.

Başkan kaldığımız bodrum katına geldi. Ev iki oda, iki dar salon ve bir mutfaktan ibaretti. Basık ve nemli oluşu, mevsim soğukları ile birleştğinde hiç çekilmiyordu. Kışları sobayı yakma imkanı da yoktu. Küçük teneke bir sobamız vardı. Girişteki ilk odaya kurmuştuk. Fakat odunumuz olmadığı için pek bir işlevi yoktu. Arada bakkaldan parayla aldığımız kasayı yakıyorduk. O ısı da çok geçici oluyordu.

Evin içindeki eşyalar Bingöl'den gönderilmişti. En 'lüks' eşya perdelerdi. Dıştan evin iyi görüntü vermesi iyiydi. İçinde temel ihtiyaçların olması yeterliydi. Giriş odasında tek kişilik ranzamız vardı. Arka odada ise karyola tipi bir yatak vardı.

Sünger döşegi daha iyi olduğu için Başkan geldiğinde orada yatmıştı. Çarşaf, nevresim ve battaniyeler her zaman temiz olurdu. Genelde de evi temiz tutardık. Hiç unutmam, nem çekmemesi ve biraz ısınması için ütüyü havluya sarıp yatağa koymuştuk. Ama yine de nemi geçmiyordu. Başkan, "Yataklar temiz ama ev biraz nemli," demişti. Başkan'ın evde olduğu süre içerisinde, çalışmalarımız nedeniyle çoğu kez sabahları çıkıp geç geliyorduk. Başkan evde yalnız kalıyordu. Bir gün geldiğimde Başkan'ı kefiyesi beline sarılı halde evi temizlerken gördüm. Çok titizdi. Dağınıklık, kirlilik asla olmazdı onun bulunduğu ortamda. Sabah kahvaltılarında soğanlı ekmek dürümünü yiyişi harikaydı.

Başkan yaşamın her yanıyla ilgiliydi. Ulaşmak için yaşayan, yaşam için gerekli olan her şeyle savaşıyor bir yapısı vardı. Bu nedenle her şeyi değiştiren, dönüştüren, muazzam bir çekim gücüne sahipti. Elazığ'da kaldığı süre içinde birkaç yer değiştirdi. Hemen herkesle konuştu. Diyalogları, soruları, konuşmaları bütün herkesi etkiliyordu. O süreçte ilginç bir olay daha yaşanmıştı. Çalışmalara katılan Memo isimli arkadaşımız oldukça şakacıydı.

Başkan'ın olduğu bir dönem evde herkes ciddi bir şekilde oturmuş, gazete veya kitap okuyordu. Memo da geldi. O havaya şaşırmıştı. Birkaç kez patavatsızca girip havayı bozmak istedi. Sessizlik

onun canını sıkmişti. Ama kimse de konumunu değıştirmiyordu. Anlam veremeyince kendisi de oturdu, gazeteyi okur gibi yaptı. Bu, Başkan'ın gözünden kaçmadı. Elindeki gazeteyi okurken arada da bize göz atıyor, ne kadar amaçlı ve ciddi gazete okuduğumuzu anlamaya çalışıyordu. Yine gazetelerdeki önemli haberleri nasıl yorumlandığını soruyor, konuşturuyordu bizi.

Memo, okula fazla gitmemiştir. Okumayı da çok sevmezdi. Eyilemci bir insandı. Gazetelerin başlıklarını, resimleri gördükçe, "Bu da nedir, kimdir?" gibi sorular sorup duruyordu. Memo sıkıntıdan gazeteyi karıştırıp duruyor, çok ses çıkardığının farkına bile varmıyordu. Tam o anda Başkan:

"O gazetede ne var?" bir başlığı da göstererek, "orada, alt yazıda neler söyleniyor?" diye sordu Memo'ya. Memo bu soruya bozuldu. Ama yanıt vermek gerektiğini de biliyordu. Başlığı yarım yamalak tekrarlayıp durdu. Başkan,

"Doğru dürüstoku şu gazeteyi, sadece başlıkları okumak yetmez," dedi. Memo, o gece düşündü durdu, sessizleşti. Giderken dış kapıda: "Yahu bu adam kim, beni mahvetti. Okuyan okur, okumayan okumaz, neye karışıyor bizim gazete okuyuşumuza?" dedi kızarak.

Ama tüm ısrarlarına rağmen onun başkan olduğunu söylemedim. Genelde tahmin edenler olsa da kimseye Başkan olduğunu söylemezdik. İşte Memo, Başkan alandan çıktıktan sonra öğrendiğinde çocuklar gibi ayaklarını yere vurmuş, bize küsmüştü: "Nasıl olur, neden söylemediniz? Ama kesin ben bundan sonra gazete, kitap okuyacağım, okumayı seveceğim," demiştir. Belki çok az okudu ama sözünü de tutmaya çalıştı.

Cemil arkadaş bize, yeni hazırlanmış program taslağı kitabını ve özellikle komünist parti tarihlerini okumamız, üzerinde çalışmamız gerektiğini söylemişti. Vietnam İşçi Partisi tarihini, Bolşevik Parti tarihini, Çin gibi birçok ülke parti tarihlerini okuyup notlar çıkarıyorduk. Hatta Meral'le birlikte bir yazı bile hazırladık bu konuya ilişkin. Bu şekilde okuyarak yoğunlaşmak, tartışıp belli sonuçlara ulaşmak daha yararlıydı. Tabii aklımıza çok somut şeyler gelmiyordu. Hareketin kendisini politik bir güç haline getirmesi-

nin zemini olgunlaşıyor, genişliyor, yayılıyordu. Çalışan insanların, kadroların her konuda kendilerini yetkinleştirmeleri, gelişmelere cevap olabilmeleri gerekiyordu.

Bu konuda Başkan'ın araştırma inceleme çalışması her zaman örnek veriliyordu. Hareketimizin bir özelliği olarak belirtiliyordu bu durum. Her ülkenin pratiğinden ders çıkarmak, özgülü bu şekilde zenginleştirmek önemliydi! Parti nedir, parti çalışması nasıl bir çalışmadır, özgün koşullara göre partinin, örgütün şekillenışı nasıl olur? Tüm bunları tartışıyorduk. Ali Gündüz, Hüseyin Topgüder, Sağır Metin ve çalışan tüm arkadaşlar bu yönlü araştırma, inceleme başlatmışlardı.

Hüseyin Topgüder Paluluydu. KUK'tan ayrılıp bize geçmişti. KUK'un ileri kadrolarından birisiydi. KUK'la aramız gergindi. Özellikle Mardin alanında belli çevrelerinin oluşu sorunu daha da ciddi kılıyordu. Küçük burjuva milliyetçi grupların özellikleri, sınıf karakterleri iyi deşifre edilmek zorundaydı, yoksa onlar çok sahte bir şekilde Kürdistan'ı sahiplenme adı altında belli bir engel oluşturacaklardı. Bunlara karşı ideolojik mücadele esas alınmasına rağmen, yer yer şiddete zorlamaları da yaşanıyordu. Düşman aslında böylece birçok kolu aracılığıyla yöneliyordu. Beşparçacılar deşifre olunca, özellikle Dersim-Antep alanında 'Tekoşin' adıyla bir grup çıkarmıştı. KUK'tan gruplar halinde kopuş ve harekete katılım basit bir olay değildi. Net, oldukça bilimsel ve Kürdistan gerçekliğini tüm yönleriyle ifade eden bir ideoloji ve politika, giderek her kesimi kendi içinde ayırıstırıyordu.

Devrimde karar kılan her dürüst insan, devrimci yurtseverliği şu ya da bu ölçüde bilince çıkaran her devrimci, Kürdistan Devrimi'ne öncülük etme konumunda ve kararlılığında olan böyle bir harekette yerini almak zorundaydı. Yaşamın, mücadelenin doğal sonuçlarıydı bu ve önemliydi.

Diğer gruplardan gelen arkadaşlar belki çok fazla zorlanmıyorlardı fakat kazandıkları bazı özelliklerin ve alışkanlıkların etkilerini taşıyorlardı. Hüseyin yapı olarak yavaş, ağır hareket eden, görünüşte sessiz ama aslında oldukça konuşkan, tartışmacı bir özellik-

teydi. Belli bir teorik ideolojik birikim düzeyi de vardı. Örgüt olayına yabancı değildi. Ama yine de KUK'taki şekillenmenin etkileri yoğundu, refleksleri henüz farklıydı. Kürdistan Devrimcilerinin şekillenmesi apayrıydı. Kavgacı, hareketli, ideolojiyi, politikayı dile getirme, ifadelendirme üslupları bile diğerlerinden farklıydı. İçte güzel bir bağlılık, saygı, sevgi vardı. Hüseyin tabii ki diğer yoldaşlardan ayrı değildi benim veya bizim için. Doğal bir çalışma yoldaşlığı, yakınlığı onunla da vardı. Fakat bu kendi içinde belirttiğim farklılıktan dolayı bir yabancılığı da içeriyordu. Haydar Eroğlu daha canlı, atak, ateşliydi. Atatürk lisesinde okuyor ve okulda öne çıkanlardan biriydi. Diğer sempatizan, taraftar çevreyi de o yönlendiriyordu. Okul temsilcisiydi. Hitabet yönü de güçlü, etkileyiciydi.

Palu gibi çevrelerden arkadaşlar aracılığıyla çarşı, şehir merkezi esnafına ulaşmıştık. Ağırlığımızı önce onları örgütlemeye vermiştik. Hatta öyle dükkanlar vardı ki, arkadaşlar silahlarını orada saklayabiliyor, eylem yapabiliyorlardı. Ajan ve faşist odaklara yönelik ciddi eylemler gerçekleşmişti. Bunların çoğu da evlerini terk ederek kaçmak zorunda kalmıştı. Hareketimizin eylemci yönü herkes tarafından biliniyor, devrimci şiddet denilince ilk akla Kürdistan Devrimcileri geliyordu. Kimi 'UKO'cu, kimi 'Ulusalci' diyordu bize. Bildirilerin altındaki imza olan Kürdistan Devrimcilerini kimse nedense kullanmıyordu.

Ali Gündüz teorik ideolojik olarak gelişkin, örgütleme yeteneği olan birisiydi. İlk dönemde üniversite çevresindeki taraftarlarla ilgileniyordu daha çok. Sonra daha geniş bir çalışma içerisine girmişti. Sağır Metin'den daha etkiliydi. Sağır Metin'in teorik ideolojik düzeyi de pek farklı değildi. Ama ilişkilerde çok daha sekter, tepkiciydi; kulaklarının sağır olmasının da bunda etkisi vardı tabii. Konuşulanları hemen ve tam anlayamama, tekrarlatma, kendisine göre yorumlama durumları karşdakini de etkiliyordu. Kahvelerden fazla çıkmıyordu. Elazığ'da daha doğrusu Fevzi Çakmak'ta kahveler birer dernek rolünü oynuyorlar. Bu süreçte diğer gruplara ait tüm derneklere de gidiyorduk. Oralarda geliştirilen tartışmalar etkili oluyordu. Bu nedenle derneklere girmemiz çeşitli biçimlerde

engellenmek isteniyordu. Hatta bizi kendi politikamızla çelişiyor gibi göstermeye çalışıyorlardı.

“UKO’cular bir yanda demokratik kuruluşları, legal çalışmayı reddediyorlar, öte yandan derneklere gidiyorlar, hatta dernek kuruyorlar, bu ne tutarsızlık,” diyorlardı. Kendileri temel mücadele alanları, araçları olarak dernekçiliğe saplandıkları için bize de ‘ya gelin siz de dernekçilik yapın ya da yararlanmazsınız!’ yaklaşımını gösteriyorlardı. Oysa bu konudaki politikamız çok net: Düşman Kürdistan’da hiçbir demokratik hak, demokratik çalışma koşulu bırakmamıştı. Hangi demokratik kurumdan söz edilecekti?

Arkadaşlar, bu tür tartışmalar gündeme geldiğinde “Biz Kürdistan’da kuşları koruma derneği bile açamayız. Sizin açtığınız dernekler ne adına açılıyor, bunları iyi görün,” diyorlardı. ‘Kalkındırma-kültürü geliştirme’ gibi adlar altında açtıkları dernekleri demokratik bir hak olarak görmeleri saçmaydı. Araç olarak bazı adlar altında dernek açmaya karşı değiliz, birkaç yerde bu adlar altında dernekler de açıldı. Ancak, bunların fark edilmeleri ve amacın anlaşılması nedeniyle çok çabuk kapatıldı. Düşman buna izin vermiyordu. Dernekçiliği neredeyse tek mücadele yöntemi, aracı olarak görenler bunu anlamak istemiyorlardı. Her şeye rağmen mevcut derneklere giriliyor, gerekli tartışma ve propaganda yapılıyor.

kuruluş kongresi

Parti, partileşme üzerine yoğunlaşma, tartışma ve çalışmaları kendi içinde sürüyordu. Çıkardığımız notlara Cemil arkadaş da göz atıyor, bazı noktalarda tartışma açıyordu. Özellikle demokratik merkezîyetçilik noktasını tartışıyordu. Genelde klasik komünist partilerde demokratik merkezîyetçiliğin nasıl işlediği, bizde nasıl olması gerektiği vb konularını daha iyi anlamak istiyordu. Ona göre merkezîyetçilik daha ağır basmalıydı. Kürdistan koşullarının farklı olduğu, genel ölçülerin ve işleyiş biçimlerinin, bizde ihtiyacı karşılamayacağını bu tartışmayla birlikte belli ölçüde bi-

lince çıkartıyorduk. Cemil arkadaş, mücadelemizin geldiği düzeyi, toplumda yarattığı gelişmenin niteliğini değerlendiriyordu. Çeşitli sorular soruyor, yine kendi cevaplıyordu. Bu aslında bir hazırlıktı. Ama neyin hazırlığıdır tam kestiremiyorduk. Sadece örgütlenme biçiminde bazı değişikliklere gidileceğini tahmin ediyorduk. Bu yönlü herhangi bir soru da sormuyorduk. Devrimci gizlilik ve disiplin gereği bu tür konular kurcalanmazdı.

Bana son gün, “Hazırlan, bir yere gidiyoruz,” dedi Cemil arkadaş. Hüseyin Topgüder de bizimle geliyordu. Ali Gündüz ayrı bir grupta yola çıkmıştı. Kasımın sonlarıydı. Hava soğuktu. Öyle giyilebilecek doğru dürüst kıyafet de yoktu. Uzun süredir Elazığ’da giyilen kıyafetlerle çıkmak doğru olmazdı. Bunu daha çok güvenlik açısından düşünüyordum. Yol da uzaktı. Bu ima edilmişti. Hemen Cemile’nin yanına gittim. O öğretmendi, yedekleri vardı. Ceket ve ayakkabıyı ondan, pantolon ve kazağı da Semra’dan aldım. Sonra yola çıktık.

Otobüs ilk molayı Maden’de verdi. Maden evlerinin mimarisi ilginçti. Bir kayanın yamacındaydı ve sanki evler üst üste bindirilmişti. Hemen alt kısmında bir dere yatağı vardı. Yol bu yakadaydı. Lokantadan Maden’in her tarafını görebiliyorduk. Avuç içi kadar yerdi zaten, fazla büyük değildi. Akşama doğru Amed’e ulaştık. Daha önce randevu verilmiş, oraya gittik. Hüseyin orada bizden ayrıldı. Cemil arkadaşla Bağlar’a bir apartmana gittik.

O ana kadar hâlâ nereye, kime, niçin gideceğimi bilmiyordum. Hiç sormadım da. Kapıyı Saime Aşkın açtı. Başkan da buradaydı. Tokalaştık. Oturduğu yerde birkaç kitap vardı. RSDİP tarihi, Lenin’in; Bir Adım İleri İki Adım Geri ve Örgütlenme Üzerine. Hep-sini elime alıp baktım.

Başkan: “Nasıl araştırma inceleme çalışması yapabildiniz mi? Belli bir yoğunlaşma sağlayabildiniz mi?” dedi. Bazı noktalara dikkat çekerek yoğunlaşmaya devam ediyordu Başkan. Arada farklı sorular soruyor ya da değişik konulara değiniyordu. Ama esas yoğunlaştığı nokta başkaydı. Başkan’ın o durumu karşısında biz de her davranışımıza dikkat ediyor, onun dikkatini dağıtmamaya özen gösteriyorduk. Elimizdeki kitabın sayfalarını daha sessiz açıyor, okuyorduk.

Saime de kitap okuyordu. Sadece, “Hoş geldiniz,” demiş, tokalaşmıştık. Onun dışında konuşmamıştık. Yalnız hemen yanında divanın üzerindeki radyoda hafif bir müzik çalıyordu. Saime, TİKKO ile ilişkiliydi. Öğretmen okulunda okuyordu. En son Der-sim’de görmüştüm onu. Çok yakından tanıımıyordum. Kendisi öğretmen okulunda okuyordu. Teorik birikim düzeyi hepimizden gelişkindi. Okuma-araştırma gücü iyiydi. Bu yönüyle bilinirdi. Kadınlarda teorik, ideolojik gelişkinlik önemliydi. Politik bir kadın etkileyiciydi, ilgi çekiciydi. Sonraki süreçte Urfa’ya geçmişti. Hem öğretmenlik yapıyor hem de örgütsel faaliyet yürütüyordu. Kaldığı evde Kemal Pirler yakalanınca o alanda kalmayarak bu tarafa kaydırılmıştı.

Peki, Kesire neredeydi? Aslında meraktan ziyade, orada olabileceğini tahmin ettiğimden arıyordum. Sonra yemek geldi. Sofra yeşillikle zenginleştirilmişti. Yemek iki çeşitti. Cemil arkadaş, “Bu ziyafet bize midir yoksa?” diye hafif bir ses tonuyla espri yaptı. Saime, “Yok, bizim soframız her zaman böyle. Burada bu yönlü fazla sorun yok,” dedi.

Böylece Cemil arkadaş bizim bulgur pilavı ve makarnamızı deşifre etti. Elazığ’da imkanlar daha sınırlıydı. Ama biraz da harcamalara ‘aşırı’ dikkat ettiğimizdendi. Bu nedenle adımız ‘cimri’ye çıkmıştı. Fakat Numan arkadaşın bodrum katta Başkan’la birlikte yediği patlıcan, biber kızartmasının tadını unutamadığı gerçeği de vardı. Sarımsak, maydanoz tadıydı herhalde damağında kalan!

Başkan, her zamanki gibi çok seri yiyordu. Yiyişi de kendine özgüydü. İlk kez Elazığ’dayken beyaz evden çıkıp lokantada yemek yerken izlemiştim. Yürüyüşü de başkaydı. Çok sert ve hakimdi. Biz tam yemek yerken, içeriye Kesire girdi ve “Merhaba,” dedi sadece.

Ben tokalaşacağını düşünerek hafifçe yerimden doğruldum. Ama o geçip divana oturdu. Biraz bozulmuş olarak kendisine baktım. Banyodan çıkmıştı. Bizimle yemek yemedi. Tekrar başka odaya geçti. Başkan, “Yemekten hemen sonra çıkacağız,” dedi.

Bu, başka bir yere gideceğiz anlamına geliyordu. ‘Acaba başka bir eve mi gideceğiz güvenlik sebebiyle’, diye düşünüyordum.

Evde bir soğukluk vardı. Bunu önce Saime'yi görünce hissettim, ardından Kesire'yi görünce netleştirdim. Ortamdaki sessizlik Başkan olduğu ve sessizlik gerektiği için değildi. İzliyordum, bazı davranışları kendimce yorumlasam bile, her şeyi anlamak, anlamlandırmak zordu. O noktada da fazla düşünmek istemedim. Başkan yemek yerken bile arada kitaplara göz atıyordu. Soru soruyor, bazı konularda değerlendirme yapıyordu. Yani birçok işi bir arada hallediyordu. O sırada kapının zili çaldı. "Araba geldi, hazır," denildi. Başkan ani bir hareketle kalktı: "Haydi gidelim!" dedi.

Başkan, Cemil arkadaş, Kesire ve ben bir taksiye bindik. Cemil arkadaş önde, arka tarafta Başkan, ortada Kesire ve sol tarafında da ben oturdum. Şoför bazı yerlerde arabanın iç lambasını söndürüyor ve arabayı çok dikkatli sürüyordu. Başkan zaman zaman geçilen yerleşim yerlerinin adını soruyor, konuşuyordu ama Kesire hiç konuşmuyordu.

Kesire ile Başkan iki ayrı dünyada gibiydiler. Sezilerimde yanılıyor olabilir miydim? Başkan'la Kesire birbirleriyle neden konuşmuyorlardı? Ben hep 'demek ki öyle gerekiyor' diyordum evdeki davranışları için. Yani 'resmi olmak gerekli! Çok yoğunluktan dolayı mı öyle davranılıyor?' gibi şeylerle durumu açıklamaya çalışıyordum. Ama hislerim aralarında bir şeylerin olduğunu söylüyordu. Bunları hiçbir ortamda dile getirmedim tabii ki. Dile getirmek günah işlemek gibiydi. Bir anlık aklımdan geçirmekte bile zorlanıyor, mahcup oluyordum. 'Bir şey var!' Bu da nereden çıkmıştı? Kesire zaten fazla konuşan biri değildi ki. Yanıldığıma kendimi inandırmaya çalışıyordum ama olmuyordu.

Sonunda Lice'nin Fis köyüne geldik. Dört yolun hemen yan kısmında, ana caddenin sağında, bol bahçeli bir köydü. Gittiğimiz ev dıştan büyük görünüyordu. Zengin ya da varlıklı birinin konağını andırıyordu. Çok dikkatli gidiyorduk.

Etraf son kez kontrol edildi. Bir sorun yoktu. Ev تنها bir yerdeydi. Diğer köylüler fazla fark etmezdi gelip gidenleri. Havanın karanlık oluşu da avantaj sağlıyordu. Hep birlikte toprak eve girdik. Bir salon, iki odası olan bir evdi. Salonda kuzine yapıyordu. Ev gayet sı-

çaktı. Ev sahipleri evi boşaltmış, geçici olarak başka evlerde kalıyorlardı. Sadece yemek getiriyorlardı. Babaları uzun boylu, kırılmış saçlarıyla herkese tebessüm ediyordu. Ana daha ufak boylu, biraz da dolgundu. Tülbendini derli toplu bağlamıştı. Arada ufak çocuklar gelip gidiyordu fakat ayakta ve sürekli dışarıya gidip gelen Seyfettin arkadaş onları hemen geri gönderiyordu. Misafirleri rahatsız etmemelerini tembihliyordu. Eve bizden önce gelenler de vardı.

Bizden önce ve hemen sonra gelenlerle de tokalaştık. Belli aralıklarla bu gelişler devam etti. Müthiş heyecan verici bir olaydı. Tüm tanınmış kadrolar, deyim yerindeyse hareketin beyin takımı buradaydı. “Herhalde önemli bir toplantı olacak, bu kadar arkadaş toplanmazdı yoksa,” diyerek sevinliyordum.

Gelenlerin birçoğu tanıdık, daha önce gördüğüm arkadaşlardı. M. Hayri Durmuş, Mazlum Doğan, Duran Kalkan, Ali Haydar Kaytan, Baki Karer, Resul Altınok, Şahin Dönmez, Ali Gündüz ve daha birçok tanıdık vardı. Bazılarını ise tanıımıyordum. Karasungur yoktu. Onun neden gelmediğini sordum arkadaşlara. Resul, “Güvenlik açısından gelmedi, dikkat çekmesin diye kaldı,” dedi.

O gece henüz ulaşmayanlar vardı. Gece yarısına doğru gelenler olmuştu. Genelde yol yorgunluğu hissediliyordu. Toplantı ertesi güne bırakılmıştı. “Yarın sabah başlar,” deniliyordu. Ayrıca ‘dışarıya fazla gidip gelinmeyecek’ uyarısı yapılmıştı. Ve dışarıya ihtiyaç için arkadaşlar gece karanlığında gitmişlerdi. Ben ve Kesire köyde hiç görünmeyecektik. Bu nedenle çıkmadık. Saatler epeyce ilerlemişti, birkaç saatliğine de olsa uyumak gerekiyordu. Bir odayı benle Kesire almıştık. İç kısma düşen odaydı, salonda kuzinenin yanması oraya da ısı veriyordu. Ayrıca bitişiğinde ahır vardı, bu nedenle biraz daha sıcaktı. Fakat diğer oda buz gibiydi, altı da beton olduğundan daha soğuk oluyordu. Salon ve diğer odaya da erkek arkadaşlar yerleşti. Bir ara Resul:

“Bu oda tek başına size fazladır, hiç olmazsa Abdullah arkadaş gelsin, kalsın!” dedi. Kesire:

“Hayır! Buraya kimse gelmeyecek!” diyerek azarlar bir ses tonuyla yanıtladı.

İlk anda şaşırmışım. Aslında olabilirdi tabii, iki kişiye çoktu oda. Başkan kalabilirdi, ‘neden reddetti ki’ diye düşündüm. Acaba Resul’e karşı mı öyle yapmıştı, çünkü çok lakayt bir şekilde söylemişti. Kesire ona bozulmuş olabilir miydi? Sonra ben de hak verdim, böyle daha iyi, ev sahibi açısından da böylesi daha iyi diyerek kendimi ikna ettim. Ama bir ara Amed’deki ev, yolculuğumuz aklıma geldi. Kesire sanki küskün, kızgın gibiydi. Eskiden de az konuşurdu fakat bu kadar değildi. Yüz ifadesi, genel olarak ruh hali rahat olmadığını gösteriyordu. İkimiz aynı sedirde yattık. Boydan boya, tahtadan sedirdi. Kesire:

“Sıcak olur, birlikte yatalım,” dedi ve odada başka kimsenin olmayışının daha iyi olduğunu tekrar söyledi.

Sabah Kuruluş Kongresi resmi olarak başladı. Odanın dört tarafı tahta sedirdendi. Yerleştiği kadar arkadaşlar oturmuş, kalanlar da yerde oturmuşlardı. Hayri arkadaş ve Başkan’ın oturduğu yere küçük bir masa da konulmuştu. Daha önce kaldığımız alanlarda okuduğumuz program taslağı olan “Doğru Yolu Kavrıyalım” ile bazı notlar ve kağıtlar vardı. Yine küçük bir teyp ve kaset vardı. Konuşulanlar banda kaydedilecekti. Fakat daha sonra güvenlik açısından kasete her şey alınmadı ve ayrıntılı not tutmalar olmadı. Buna dikkat ediliyordu. Başkan bir arkadaşın toplantıyı yönetmesinin daha uygun olacağını söyledi. “Hayri arkadaş olabilir,” dedi. Bu öneri kabul görence, Hayri arkadaşın yönetiminde Kuruluş Kongresi başlamış oldu.

İlk sözü Başkan aldı ve açılış konuşmasını yaptı. Önce gerçekleşen toplantının tarihi önemi ve gerekliliği üzerinde durdu. Ulusal kuruluş mücadelemizin ortaya çıkış koşullarını, ideolojik politik öncülüğünü, örgütsel yapımızı, mücadelemizin dayanaklarını, içinde bulunduğu düzeyi, kadro durumunu, yine düşmanın içinde bulunduğu durumu, yönelimlerini anlattı. Bölge ve uluslararası durumu, sistemlerin içinde bulundukları durumu, hepsini çok net, çok anlaşılır ve kesin bir dille, arada duraksayarak, zaman zaman başını kaldırıp tavanda bir noktaya gözlerini dikerek anlatıyordu.

Çoğunlukla da, işaret parmağıyla sık sık kayan gözlüklerini yerine yerleştiriyordu. Daha önce de sinüzit rahatsızlığı vardı. Elazığ’da da

dikkatimi çekmişti. Sürekli burun akıntısı ve hapşırma rahatsızlık veriyor, baş ağrısı yapıyordu. Belli ki hava koşulları etkilemişti ve sinüsler tıkanmıştı. Nefes alış veriş, burun çekişi dikkat çekiyordu. Ama resmi toplantıydı, konsantrasyonunu bozucu şeyler olmuyordu. Kendisi de bu konuda duyarlı ve dikkatli, normal zamanlarda yaptığı gibi burun silme ve benzer şeyler olmuyordu.

Kavraticı, ufuk açıcı, rahatlatıcı konuşmalar, değerlendirmeler toplantıya çok daha ciddi hava veriyordu. Başkan önceki toplantılarında, Kürdistan seferi sürecindeki toplantılarda da siyasal gelişmeleri anlatırdı. Ama buradaki anlatımlar hepsinin toplamını ifade eden bir derinliğe sahipti. Örgütlemeye nitelik değişikliğine, kadroları, görev ve sorumluluklarını daha güçlü bir şekilde yerine getirmeye, döneme denk bir çalışmanın yoğunluğu içine girmeye motive edecek bir özelliğe sahipti.

Kürdistan koşullarında Leninist örgütlenmeyi yaratmak, sağlamlaştırmak ve onu tüm diğer araçlarla tamamlamak önemliydi, hayatiydi. Örgüt birliği her şeyiyle bilimsel, net ve kesin ideolojik belirlemeler temeline oturtulmaktaydı. Ortak irade, somut mücadele gerçekliği içinde, onun gereklilikleri yerine getirilerek bileniyordu. Önderlik gerçeği, özellikleri, yaşamın her alanına yansıyan yanları daha iyi görülebiliyordu. Öncüye, örgütlülüğe, kadroya, halka, bir bütün olarak mücadeleye yaklaşım ölçüleri somutluk kazanıyordu. İşte bunu yaşamsallaştıran koşullar ve olumsuzluklara zemin sunan yanlar bu şekilde açığa çıkıyordu.

Başkan oldukça duyarlı, herkesi ilgi ile izliyor, konuşulan her şeyi büyük bir ciddiyetle dinliyordu. Böyle önemli, tarihi bir çalışma, tarihi bir eylem, tarihi bir karar ortamının ağırlığını bilmek ve tüm davranışlarını ona göre ayarlamak yoldaşlık gereği idi, devrimcilik gereği idi, yurtseverlik gereği idi.

Toplantının ilerleyen saatlerinde Hayri arkadaş program taslağını okudu. Belli maddeleri içeren tüzük de okundu. Önerilerle bazı küçük değişiklikler oldu. Bu konuyu en dikkatli izleyen Mazlum arkadaşta. Program ve tüzük bu değişikliklerle birlikte kabul edildikten sonra oturuma ara verildi. Toplantıya saygı duruşu ile

başlamamıştık. Unutulmuştu. Bunu bazı arkadaşlar eleştiriyordu. Aradan sonra toplantı kaldığı yerden devam etti. Zaman önemliydi. Güvenlik açısından bu kadar arkadaşın bir arada olması riskli olabilirdi. Bu nedenle gündem maddeleri hızla ele alınıp tartışılıyordu. Hayri arkadaş bazı arkadaşların gelmediğini, gelemeyecek durumda olduğunu belirtti konuşmasında. Kemal Pir ve Karasungur arkadaşların adlarını verdi. Kemal Pir arkadaş zindanda olması nedeniyle toplantının fahri delegesi olarak kabul edildi, manevi varlığının önemi belirtildi.

Gündem maddeleri sırasıyla tartışmaya sunuldu. En çok ilgimi çeken bölge raporları oldu. Bölgeleri temsilen gelen temsilciler ve diğer delege arkadaşlar bölge raporlarını sözlü olarak aktardı. Eksik kalan yanları da aynı bölgede çalışma yürüten diğer arkadaşlar tamamladı. Söz alan arkadaşlar hem gündeme ilişkin hem de değerlendirme yapanların değerlendirmelerine ilişkin konuşuyordu aynı zamanda. Bazı konuşmalara katılırken bazılarını da eleştiriyorlardı. Şahin hemen her gündemde konuşuyor, uzun uzun değerlendirmeler yapıyordu. Çok tekrara giriyordu. Başkan'dan daha çok o konuşuyordu. Artık öyle bir noktaya geliyordu ki bıktırıcı oluyordu. O söz hakkı istediğinde herkesin rahatsızlığı gözlerinden fark ediliyordu. Bazı bölgelerin raporlarında çalışma biçiminden de söz edilmişti. Bunun üzerine ben de Elazığ'daki çalışmalarımıza ilişkin bazı sınırlı düşüncelerimi belirttim. Bununla birlikte kadına yaklaşımdaki yetersizliğe dikkat çektim. Arkadaşların en yakınlarını, eşlerini, kardeşlerini bile devrimcileştirmede gerekli çabayı göstermediklerini, illaki bir kadın yoldaşın gelip onları örgütlemesini beklediklerini ve özellikle bunun öncü kadro arkadaşlarda yaşanmasının şaşırtıcı ve yanlış olduğunu vurguladım.

Resul benim konuşmalarına gülüyordu. Buna anlam veremiyordum. Ya hoşuna gitmişti ya da alay ediyordu. Ben o haline bozulmuşum tabii. Acaba yanlış bir şey mi söylemişim? Zaten öyle önceden planladığım, tasarladığım bir konuşma değildi. Ben hep Kesire'yi bekliyordum aslında. O, düzey olarak, birikim, bilinç olarak benden daha ileriye. Benden önce o konuşmalıydı ama hiç konuşmadı. Ona duy-

duğum saygıdan dolayı bekledikçe konular tartışılıp gidiyordu. Onun bu hali benim cesaretimi de kırıyordu. Kendimle tartışıyordum.

Gelen arkadaşların çoğu önder, öncü kadrolardı. Tartışmalara daha hakimlerdi. Kendimi onlarla kıyaslamıyorum ama her defasında, ‘o arkadaşlar önemli sorumluluklar almışlar, genel sorunların hepsini biliyorlar, değerlendirmeleri de ona göre geniş ve boyutlu olur. Benim söyleyeceklerim belirleyici olmaz, o halde konuşmanın gereği yok’ diyordum. Fakat burada anlatılan her şey hepimizi ilgilendiriyordu. Bu yüzden ‘Resul ister gülsün ister alay etsin, aldırmayacağım’ diyerek konuşma kararı aldım.

Aslında yolda üşütmüştüm. Kafam zonkluyor, kulaklarım uğulduyordu. Hava değişikliği de etkilemişti tabii. Bu da düşüncelerimi toparlamamı, her şeyi çok dikkatli izlememi etkiliyordu. Buna bir de toplantının yoğunluğu eklenmişti.

Toplantının ilerleyen saatlerinde Başkan’ın gözleri aniden, oturduğu yerde uyuklayan, hatta horlayan Resul Altınok’a takıldı. Şimşek gibi bir bakış fırlatmıştı Başkan. Bir anda hepimizin bakışları o tarafa kaymıştı. Rahatsızlık yaratan, öfke uyandıran bir durumdu. Başkan konuşmasını kesip, bakışlarını birkaç sözle dillendirdi.

“Böyle önemli bir platformda bu kadar gayri ciddilik olmaz. Bu kadar önemli şeyler tartışılırken serseri gibi uyumak kabul edilmez! Kendine gel ve ciddi ol!” dedi.

Belki de ilk kez Başkan’ın bu şekilde kızdığını görüyorduk. Sorun ‘basit bir uyuklama’ olarak ele alınamazdı. Bir yaklaşımdı kuşkusuz. Ama yine de “keşke Başkan o ‘serseri’ sözcüğünü kullanmasaydı” dedim içimden. Tabii bir anda olmuştu bunlar. Kısa bir sessizlik, suskunluk olmuştu. Başkan konuşmasına başlamadan Mazlum arkadaş söz istedi. Herkes şaşkın ve merakla bakıyordu. Mazlum: “Toplantıya sorumlulukla, ciddiyetle katılmak tabii çok önemli, hepimizin buna çok dikkat etmesi gerekir. Bu anlamda uyarı yerindedir yalnız Abdullah arkadaşı da üslubuna ilişkin eleştiriyorum. O bazı sözcükleri kullanmasaydı iyi olurdu,” dedi.

Bu da şaşırtıcıydı. Mazlum arkadaşınki de bir duyarlılıktı. Sorumluluk gereği ve Başkan’a saygı gereği bunu yapmıştı. Yine de

bir tuhaf olmuştum. Tam olarak rahat değildim. “Tamam, gerekliydi,” ama bu Başkan’a yöneltilen bir eleştiriydi. Bunları daha sonra Elazığ’a dönüşte Cemil arkadaşına açtım. Uzun uzun konuştuk meseleyi. Çelişki gibi görünen ama aslında Mazlum arkadaşın nerede olursa olsun, kim olursa olsun, devrimci sorumluluk çerçevesinde yoldaşça yaptığı eleştiri önemliydi. Bu onun bir özelliği aynı zamanda. Bu özgünlükler onu, onları Başkan’la çok daha sıkı kopmaz bağlar içine koyuyordu. Başkan’ın özgünlüğüyle uyuyan, birbirini çeken, bütünleyen yanlardı.

Başkan dikkatle, olgunlukla dinlemişti Mazlum’u. Sonra da mütevazice: “Tamam, uyarı yerindedir, dikkat edilir,” dedi ve esas konuya geçti.

Daha Elazığ’dayken bir toplantı olasılığını da düşünerek bazı düşüncelerimi not almıştım. Biraz da Vietnam deneyiminden esinlenmiştim. Orada kadın birliklerinden söz ediliyordu. Yine Bulgaristan’da kadın birlikleri oluşturulmuştu. Meral’le de çoğu zaman genelde kadın hareketi üzerine tartışıyorduk. “Kadın birlikleri bizde daha çabuk oluşur, katılım düzeyi daha fazladır,” diyorduk. Hatta bu konuda ‘Kadının ulusal kurtuluş mücadelesindeki yeri ve önemi’ başlıklı bir yazı da yazmıştık. Bu konudaki tartışmalar bizi bir taslak hazırlamaya kadar götürmüştü. Bunun içinde tepkisellik de vardı.

Meral’in günlük yaşam ve ilişkilerde erkek arkadaşlardan kaynaklanan yetersizliklere tepkisi, bazı çıkışlar yapması ya da sert eleştirmesi belki bir yönüyle olumluydu, doğaldı. Fakat yaklaşımın özü daha farklıydı. Erkek egemenlikli anlayışın etkileriyle gösterilen bu yaklaşıma karşı, uç noktada ‘kadın savunuculuğu’ fazla gerçekçi değildi. Kendi özgünlüğünü bu noktada en çok unutan kendisiydi! Kendi cinsine yaklaşımının özünde de sekterlik vardı. Tartışmalarımız bazen ortak yanları pekiştirmeye götürüyordu, bazen de bu yanı ile ikna edici gelmediği için sonuca götürmeden kesiyorduk. Elazığ’da nicelik olarak epeyce bir çevre oluşmuştu. Direkt ilişkide olduğumuz, ilgilendiğimiz taraftar, sempatizan çevreyi aşağı yukarı hesaplarsak yüzü geçiyordu. Onun dışında da et-

kilinen çok sayıda kadın vardı. Elazığ'ın kadınları da genel olarak kavgacıydı, isyancıydı.

“Bunları çok rahat harekete geçirebiliriz,” diyorduk. Ama şaka yollu da olsa Meral elindeki ‘Kadınlar Birliği Taslağı’nın son kısmına, ‘Kahrolsun erkek emperyalizmi!’ yazmıştı. Bu bir tepkiydi tabii. O yazıyı Cemil arkadaş okuduğunda şaşırılmıştı. “Yorgunuz hele bir çay yapın içelim!” dediğinde ‘kalkın kendiniz yapın!’ın anlamını da bu vesileyle anlayabiliyordu sanırım. Uç yaklaşımlardı fakat bir arayış da vardı bu tartışmalarımızda. Kendi çıkardığım notlarda, propaganda ajitasyon birlikleri, eylem birlikleri şeklinde bir açıklama da yapmıştım.

“Kendi içinde giderek daha geniş bir çalışma ortaklığına kavuşturulabilir,” demiştim. Tartışmalar ilerliyor fakat ben bir türlü o noktayı açamıyor, önerilerimi genişletip sunamıyordum. Ara verildiğinde diğer odaya geçtim. Kesire’yi de çağırdım, kağıdı uzatarak: “Elazığ’da yazılı hale getirdiğim bir taslak, önerilerim vardı, bir türlü açamadım, konuşamadım. Alın, siz uygun görüyorsanız açayım,” dedim.

Okudu sonra:

“İyi, bunları düşünmen iyi, yalnız erken değil mi bu birlikler için? Bu nitelikte güç var mı?” dedi. “Var, gelişir. Her yerde olmasa da, kadın katılımının olduğu bir Dersim’de, Elazığ’da hatta Bingöl’de olabilir, ben diğer yerleri bilmiyorum. Herhalde Amed’de de var,” diye cevap verdim.

Toplantı başladığında ben kararsız kaldım. ‘Henüz erken değil mi?’ cümlesine takılıp kalmıştım. Bir türlü cesaret edip konuşmadım. Yalnız ‘düşünülebilir de’ demişti Kesire. ‘Kalkıp kendisi konuşsa ne iyi olur’ diyordum. Ama hayır, ağzını bıçak açmıyordu. Hiçbir konuda konuşmuyordu. Arada arkadaşlarla konuşuyordu. Zaman zaman Mazlum arkadaşla, Duran arkadaşla ama en çok da Baki Karer’le konuşuyordu. Tabii yine az, çok az!

Şahin, bir şeye ulaşmak için fırsatı kaçırmak istemeyen birinin ruh haliyle ha bire konuşuyor, değerlendirme yapıyordu. Toplantı boyu yanımda oturan Kesire’ye, “Bu ne kadar çok konuşuyor,

uyarmak gerekmiyor mu?” dedim çok hafif bir ses tonuyla. Genelde de yer yer kendi aralarında mırıldanmalar oluyordu. Aslında sesli, resmi bir şekilde denilmese de herkes, “Yeter artık, seni dinlemek istemiyoruz,” diyordu. Şahin’in her defasında söz alıp uzun uzun konuşması, Başkan’ın söylediklerini değişik anlatımlarla tekrarlaması, konuşmayı dallandırıp budaklandırması hepimizde açıkça rahatsızlık yaratmıştı. Ama Başkan bu konudaki tepkilerini bizler gibi yansıtmıyordu. Çok sakin bir şekilde dinliyordu. Onun bu hırsını, hararetle tartışmasını anlamaya, anlam vermeye çalışıyorduk. Aslında çok açık bir yarış vardı: Kariyerizm! Bu ruh hali adeta onda bir telaş, onunla iç içe bir kaygı tutumuna yol açıyordu.

Sıra Merkez seçimine geldi. Başkan’ın Genel Sekreterliği, tüm arkadaşların oybirliği ile onaylanmıştı. Sonra birçok arkadaş Merkez Komite üyeliğine önerildi. Birçoğu mütevazilik gereği öneriyi reddetti. Ama ‘arkadaşların önerilerine ve kararlarına saygılı olacağız’ diye eklemeyi ihmal etmediler. Başkan bir ara:

“Hüseyin Topgüder arkadaş sen ne diyorsun, yapabilir misin?” dedi. Hüseyin biraz da mahcup olmuş bir biçimde: “Hayır, ben bu harekette yeniyim, diğer arkadaşlar önerilmeli,” diye cevap verdi.

Cemil arkadaş Antep’teki gelişmelerden kendisini sorumlu tutuyor, kendisini layık görmediğini belirtiyordu. Alçakgönüllülük vardı, bu kesin ama bu kadarı da olmamalı, öncü, güvenilir, bilinçli kadro yoldaşlardı bunlar ve hiçbiri de Merkez’e gelmeyi kabul etmiyor, kendilerini layık görmüyor ya da başkasına öncelik veriyorlardı. Bu durum biraz durgun bir hava yaratıyor ve bir süre suskunluk oluyordu. Sonuçta Şahin önerildi, Karasungur zaten toplantıda değildi. Böylece belirlenen bu isimler yürütmeye seçildi. Daha da genişletilmesi önerisi vardı, bu da sonraki Merkez toplantısına ertelendi.

Partinin ismi üzerine de tartışmalar oldu. Önerilenler arasında PKK (Partiya Karkerên Kurdistan) önerisi tüm arkadaşlarca uygun bulundu. Artık bir ismimiz olmuştu. Bu büyük bir sevinç yaratmıştı bizde. O sevinç ve heyecan ister istemez toplantıda hoş bir dalgalanma yaratıyordu. Bunların yanı sıra bayrağın kompo-

zisyonu gibi şeyler çok ayrıntılı olmamakla birlikte tartışıldı. Kuruluş Bildirgesi ile parti ilanının yapılması kararlaştırıldı.

Toplantı iki gün sürdü. Bittikten sonra tüm arkadaşlar yine gruplar halinde hızla dağıldı. Biz de yine Başkan ile geri döndük. Aynı eve gidip, o gece orada kaldık. Başkan, Cemil arkadaşla diğer odaya geçti. Yorgunluk vardı. Kimse çok fazla konuşmuyordu. Şenay da oradaydı. Ankara'dan sonra ilk kez görüyordum. Biraz sohbet ettik. Çok çökmüştü. Bazı sorunlar yaşadığı belliydi. Bir süre konumunu gizlemek amacıyla Bingöllü İsmet arkadaşla nikah yapmışlar. TC yasalarına göre resmi ama fiiliyatta öyle bir durum yoktu. Başta böyleyken, sonra birbirlerini zorlayan bir biçim almış bu durum. O arkadaş sırf bu durumdan dolayı çıkıp gitmiş, hareketi bırakmıştı. Yani çalışmada bir araç olarak başvurulun böyle bir formalite, belki bir süre Yugoslav olan Şenay'a Türkiye'de kalma konusunda yarar sağlamış ancak onu hiç de hazır olmadığı bir ilişki düzenine çektiği için olumsuz bir rol de oynamıştı. Çünkü bu ilişkinin temelinde sevgi ve bunun gerekli kıldığı gönüllü birlik yoktu. Çalışma koşullarının zorunlu olarak geliştirdiği bir birliktelikti ama her iki tarafın da bunu doğru kullanma gücünü gösteremedikleri sonucu ortaya çıkmıştı.

Kesire divanda sessiz ve düşünceli bir şekilde oturuyordu. Yerde yatak sermişlerdi. Şenay, Saime ve ben uzandık, en son da Kesire geldi, yanımdaki yere uzandı. Ellerini başının altında kavuşturarak düşünmeye devam etti. "Neden uyumuyorsunuz?" diye sordduğumda, "Uykum yok," dedi sadece. Başkaları olsa belki fazla dikkatimi çekmez ya da o denli etkilenmezdim. Fakat Başkan'ın yakın arkadaşı olan bir kadının ruh hali ister istemez insanı etkiliyordu.

Ertesi gün Cemil arkadaşla Elazığ'a doğru yola çıktık. Bu defa daha canlı geçti yolculuğumuz. Şahin'in tavrını, toplantıda düşünüp de sesli söyleyemediklerimi Cemil arkadaşla anlattım. Haydar ağabeyimin onun hakkındaki düşüncelerinden, İzmir İnciraltı ve Bingöl'e gelirken içine girdiği tutumu ekledim konuşmama. 'Kariyeristlik' olarak değerlendiriyordu Şahin'in yaklaşımlarını. Ağabeyimin karakoldaki gözlemini de 'öyle mi?' deyip birkaç dakika

suskunlaşarak anlamaya çalışıyordu. “Ben sizin tavrınızı da doğru bulmadım, hiçbiriniz Merkez’e önerilmeyi istemediniz, kendinizi geri çektiniz,” dedim. Ayrıca, Antep’teki durumu da daha ayrıntılı öğrenmek istediğimi vurguladım.

“Aslında direkt benimle ilgili bir şey yoktu. Yalnız benim sorunluluğum altındaki bir alandı. Haki’nin şahadetinde parmağı olan o iki unsurun, daha sonra bilinçli bir şekilde ‘Apocular, Hakkiciler’ şeklinde iki ayrı grup, öncülük varmış gibi söylentiler yaymaları, bu dedikoduya birçok dürüst arkadaşın alet olması gibi durumlar ve birçok şey yaşandı. Gerçi çok kısa sürede durum anlaşıldı ama tahribat da yarattı. Sonuçta zaten o iki unsur cezalandırıldı, etkiledikleri arkadaşlar da kazanıldı. Antep en çok gelişme sağlayabileceğimiz bir alandı. Haki arkadaşın muazzam etkisi vardı, zaten boşuna hedeflemediler. Şehadeti de büyük gelişmeler yarattı. Şimdi tüm bunlar, zamanında tedbir alınsaydı daha çabuk önlenebilirdi. Bir örgüt adamı tüm sorunlara hakim olmak zorunda, yoksa örgütün güvenliği böyle birkaç serserinin çabasıyla bozulabilir. Bundan sonra da bu tür durumlar çıkar, aslında onların etkiledikleri unsurlar hâlâ var. Dersim’e, Elazığ’a da el atabilirler. Bazı tipler var, onlar rahatlıkla yönlendirilebilir,” dedi.

Cemil arkadaşın anlatımlarını dinlerken, Bingöl’deyken Ayten’in Zekilerin evinde konuştukları aklıma geldi. Herkesi şüpheli göstermişlerdi. Dersim’de olaylar daha karmaşıktı. O dönemde birçok kişi bulaştırılmıştı. Ayten, Resul de öyle. “Bir tek Başkan var, bir de Dersim’de Ali Haydar Kaytan arkadaş. Onlara güvenmek lazım. Bazı şeyler var,” diyor, kendisini oldukça zorluyor, anlatmak istemiyordu.

“Ne diyorsun, açık konuş, ne oldu? Bunlar arkadaşların resmi görüşü mü, nerden çıktı tüm bunlar? Resul’ü ben de fazla sevmiyorum ama partinin alanda görevlendirdiği biri. Öyle bir şey olsa hareket müdahale eder. Bir şey varsa ve bana da söylenmesi gerekiyorsa söyle, yoksa kendini zorlamana gerek yok,” demiştim kızarak. Çünkü Ayten iyi biliyordu ki herkesi ilgilendirmeyen şeyler, hareketin sırları her yerde konuşulmazdı. Kendisi biliyorsa ya da

kendisi dışında herkes biliyorsa, bana söylemesinin de hiçbir sakıncası yoktu, olamazdı. Konuşmalarını kesik kesik yapmıştı.

“Belki Sevim Kaya Ankara’ya gidecek. Hamili ile görüşecek. Biliyorsun o cezaevinde. Ona da durumu söyleyecek, tavrını öğrenecek. Türkan da Ali Gündüz onların yanına gitmiş, onlar da Dersim’deki cezaevinde. Belirledikleri noktalarda bu arkadaşlarla konuşup düşüncelerini alacaklar ve kendilerince örgütü ajanlardan, şüphelilerden kurtaracaklar! Yardım arıyorlar. Tam bir aptallık! Kimse ne kadar tehlikeli, örgüt dışı davrandığının farkında değil. En önemlisi de kullandıklarını bilmiyor. Doğru yanlış birçok şeyi birbirine bağlayarak, bireyler, olaylar hakkında değerlendirme, tanım ortaya atıyorlar. Kafaları bu şekilde bulandırılmış, kendileri de aynı şeylerle kafa bulandırıyorlar.

Cemile’den şüpheleniliyor. Ali Haydar arkadaşın yakalanmasında parmağı var diyorlar. Hatta Cemile’yi karakola giderken görenlerin olduğunu söylüyorlar. Yine Haki arkadaşın vuruluş olayını gizemlileştiriyorlar. Sterka Sor değil de iç çelişki nedeniyle vurulmuş olduğu söylentisini araştıracaklarını belirtiyorlar. Yalnız sana güvendiğim için söylüyorum. Sana söyleyeceğimden kimsenin haberi yok, dar tutuluyor,” gibi bir sürü saçma sapan şey anlatmıştı.

O gece bunları yorumlamıştım. Ayten’e de, “Ben anlattıklarından bir şey anlamadım, sana göre harekette kimse kalmamış. Bunlar ciddi iddialar. Eğer şaka değilse tabii. Çünkü bana hiç inandırıcı gelmiyor. Ben hareketin resmi düşüncelerine, değerlendirmelerine tabiyim, onları dikkate alırım ama çok garip şeyler!” dedim.

Bana anlattığı için rahatsızdı. Kesin Dersim’de tembihlemişlerdi. Ayten’in babası için “iyi biri değil” diyorduk hep. Gerçeği öyleydi. Aile, çevre yapısı da farklıydı. Hatta sonradan dönme deniyordu anne tarafı için. Hayır bunlar da nereden çıktı, ailece ne olursa olsun önemli değildi. Fakat bir ton ciddi şeyler anlatmıştı. Kendisinin düşünceleri olabilir miydi?

Daha sonra Dersim’e gittiğimde Ali Haydar Kaytan arkadaşına söylemiştim bunları. Tesadüfen karşılaşmıştık. Kıymet’in evine gittiğimde gördüklerim, yine dayımın kızı Fadime Yıldırım’ın evine

giderken tanık olduklarım, onun gibi birkaç arkadaşın davranışları, konuşmaları, tavırları beni oldukça şaşırtmıştı. Faşist bir kıızı dövmekten arandıkları için bir süre Kıymet'in evinde kalmışlardı. Onun ilişki ve yaşam tarzı onları cezp etmişti. Daha önce çok kut-sal, çok değer verilen bazı şeyleri alaya alarak anlatmaya başlıyor-lardı. Kıymet'in evliliğini çok örnek, çok devrimci, çok eşsiz bir evlilik olarak ilan ediyorlardı.

Acaba ne olmuştu, örnek alınacak şeyler neydi? Eşine karşı toplumdaki ilişki düzenini, geleneksel erkek yaklaşımını tersinden iş-lettiği için miydi? Bir gün tanık olmuştum bazı şeylere. Eşine, "Zülfo kalk çabuk bir çay yap. O çocuk niye ağlıyor, altını de-ğiştir," vb emirler vermesi miydi kadın özgürlüğü ya da devrimci sevgi, birlik? Hay allah bizim kızlar akıllarını yitirmişlerdi! Fadime'ye, "Size ne oluyor, siz çok değişmişsiniz," demiştim. O da "Doğru," demişti. Bunların hepsini arkadaşlara bildirmek lazımdı. Ali Haydar Kaytan arkadaşla görüşmeyi bu yüzden düşünüyordum. Biz bunları konuşup tartışırken bir arkadaş gelip:

"Hazırların gidelim, köyde düğün var, arkadaşlar da orada bir araya gelecekler," dedi. "Haydar abi de var mı?" diye sorduğumda, "Bilmiyorum!" demişti. Ben de dolmuşa binip gitmiştim. Ancak daha yolu yarılamadan dolmuşu durdurdular, Ali Haydar arkadaş da vardı. Bu seferki gidişimde ilk kez görüyordum.

"Sen de mi düğüne gelmişsin?" diye sormuştu. Evet demiş ve kendisini aradığımı, konuşmak istediğimi söylemiştim. Çok acele bir iş varmış gibi telaşlıydı. Ayrıca hem sinirli hem de sabırsızdı. "Bazı şeyler var, onun için geldik, geri gideceğiz, sen de gel! Bazı dolaplar dönüyor," deyince, ben konuyu biraz daha açtım.

Ayten'in Bingöl'deyken anlattıklarını, Fadime onların içinde bu-lundukları tavırları aktardım. Adeta 'kendilerini kaybetmişlerdi' dedim. 'Tamam, sonra geniş konuşuruz' dedi. Geri döndüğümüzde Erol Değirmencilerin kaldığı eve gittik. Haki arkadaşın şehadetinin birinci yıldönümüydü. Bildiriler vardı. Onların da geniş bir çevreye dağıtılması gerekiyordu. Düşmanın bazı kolları aracılığıyla yaymaya çalıştığı antipropagandaya karşın, Haki arkadaş

her yönüyle en layık şekilde anmak önemliydi. Ben, Kazım Kulu ve Gülistan birlikte gönderilmiştik bildirileri dağıtmak için. Birçok köyü dolaşıp, Milli'den Güleç'e kadar gitmiştik. O arada toplantı da yapılmış, her şey aydınlanmıştı.

Antep benzeri bir provokasyonunun Dersim'de de yaratılmak istenmesi kendi çapında belli olumsuzluklar yaratsa da ciddi bir hal almadan önlenmişti. Bu bir gerçeği de ortaya koymuştu. Düşman içimizde zayıf zemin buldukça çok yönlü yönelecekti. İçte sınıf mücadelesi bu anlamda önem kazanıyordu. Sadece bir sözden, bir değerlendirmeden yola çıkarak neredeyse hareketin tüm kadrolarını şüpheli, hain görebiliyor, kendilerini de kurtarıcı zannedip, bu provokasyona kolayca alet olabiliyorlardı. Bu durum aslında hareketi, kendi elemanlarını daha iyi tanıma, zayıflıklarını görme ve buna göre tedbir almaya itmişti. Bazı şeyler yaşanmadan kavranmıyor, fark edilmiyordu.

Cemil arkadaş Antep'teki durumu anlatınca ben Dersim'de daha önce yaşanmış bu olaylarla bağ kurmaya çalıştım. Demek ki tedbir, salt dışa karşı örgütün ilkelerine bağlı kalma, ideolojisini savunma değildi. İçte kişilikleri iyi tanıma, kendimizi iyi tanıma, duyarlı olma, neyin, ne amaçla söylendiğini, yapıldığını iyi izlemektir aynı zamanda. Ne kadar saf, iyi niyetli yaklaşıyormuşuz meğer birçok soruna!..

biz evlendirme bürosu değiliz ki!

Kuruluş Kongresi'nden döndükten sonra yeni bir dönem başladı bizim için. Artık PKK'liydik. Partimiz kurulmuş, programımız, tüzüğümüz oluşmuştu. Hâlâ yaşadıklarımın etkisindeydim. Kongredeyken her şey tartışılıyordu, etkisi fazla fark edilmiyordu. Esas olarak yoğunluğunu, ağırlığını yeni yeni yaşamaya başlamıştım. Kongreye katılımı bir ayrıcalık olarak ele almıyordum. Hatta hatırladıkça, toplantıda sorunları ele alış, değerlendirme, yaklaşım düzeyimin ne kadar sıradan, geri olduğunu fark ettikçe utanıyor, mahcup oluyordum. Ama

aynı zamanda sevinç ve gurur da vardı. Bu daha baskın çıkıyordu. Sorunlar, yaşam, kavga bana zor gelmiyordu. Yaşam öylesine doğal, öylesine çekici, güzel, coşku verici ki, yapılamayacak, göğüslenemeyecek bir şeyi düşünemiyordum bile.

Yaşamın hiçbir yanı bana yabancı gelmiyordu, ona yetmesem deli Ezilip büzülmüyordum. Sanki başka bir yaşam yaşamamışım, hep böyle yaşamışım gibi bir duygu vardı içimde. Yaşadığım o karmaşık günlerin etkileri, izleri olsa da beni alıp götüren, yürüten, yaşatan bu devrimci kavganın güç veren güzelliği idi. “Nereye gideceğim, nereye gideceğiz, ne oluyor, ne olacak?” diye bir kaygım hiç yoktu, olmadı da. Mücadele olması, yapılması gerekenlerle doluydu; her an, yaşanan da bu değil mi? İnanç, bağlılık, güven var ya, ötesi önemli değildi.

Cemil arkadaş gerekli düzenleme, görevlendirme ve yeni dönem çalışmasının niteliği üzerinde duracak, belli bir süre kaldıktan sonra ayrılacaktı. Kesinlik olmasa da böyle tahmin ediliyordu. Elazığ Bölge Komitesi Ali Gündüz, Hüseyin Topgüder, Metin Güngöze, Hamili Yıldırım ve ben olmak üzere toplam beş kişiden oluşuyordu. Alt komiteler de vardı. Kimlere görev verilebileceği tartışıldı toplantıda. Alan genişliyordu. Pertek, Çemişgezek, Hozat, Karakoçan ve Malatya da bizim çalışma alanımıza dahildi. Malatya’ya önce Süleyman Aslan arkadaş düşünülmüş, hatta bir süre gidip çalışmıştı. Sonra Aytekin arkadaş düşünüldü. Daha önce çalışan birkaç arkadaş daha vardı. Onlar da düşünülenler arasındaydı. Aslında iyi bir çıkış yapılabilirdi. “Biraz örgütlenme gücü olan ve politikaya hakim kadro olursa çalışmalar çabuk gelişir” diyordu arkadaşlar. Partinin kuruluşundan, Kongre’den söz etmedik kimseye. Gizli tutulacaktı bir süre daha. Ama çalışmadaki canlılık, yeni düzenleniş örgütsel bazı gelişmelerin olduğunu hissettiriyordu.

Antep, Dersim’de denenenlerin benzeri, burada da yapılmaya çalışılıyordu, fakat tutmadı. Antep’te vurulan iki unsuru gündemleştiriyorlardı. Yine, “Yerli kadrolar dışlanıyor, hep yabancı kadrolar Elazığ’da üst düzeyde görev aldı. Oysa Elazığ’da çalışmayı başlatanlar yerli kadrolardı, dışarıdan gelenler onların emeği üze-

rine konu, haksızlık yapıyor,” gibi birçok şey söyleniyordu. İlk önce arkadaşların dar yaklaşımları, görevlendirmeyi kavratmadaki yetersizlik şeklinde anlaşıldığı için birkaç yerde arkadaşlarla konuşulmuş, iknaya çalışılmıştı. Fazla ciddi bulmamıştık bu tür şeyleri. Sonra işler farklılaşmaya, sorun haline gelmeye başlamıştı. Cemil arkadaş, “Düşman direkt yönelebilir,” diye dikkatli olmamız gerektiği konusunda uyarmıştı hepimizi.

Nasil yönelebilir, neler yapmak isteyebilir biçiminde tartışmalar yürütüyorduk. ‘Düşman belli kadrolara fiziki olarak yönelebilir, karışıklık yaratabilir’ şeklinde değerlendirmeler de yapıyorduk. Ama daha somut şeyler söyleyemiyorduk. Cemil arkadaş da açmıştı düşüncelerimizi: “Düşman imha etmeden de yönelebilir,” demişti o.

“Cezaevine koyabilir mi?” demiştik bu defa. “Tabii olabilir. Her şeye hazırlıklı olmak gerekir,” demişti.

Bizde birçok arkadaş belli sürelerle cezaevine girip çıkmıştı ve bazıları hâlâ cezaevindeydi. Ali Haydar Kaytan arkadaş, Hamili arkadaş, Ali Gündüz onlar, Kemal Pir, Dilaver, Kemal Coşkun-Bozo halen cezaevindeydi veya içlerinden bazıları yeni çıkmıştı. Tabii ilklerimiz ve uzun süre kalanlar D.A. onlardı. Mustafa Çamlıbel’in öldürülmesi olayı ondan fazla arkadaşın tutuklanmasına neden olmuştu. Gerçi arkadaşlar örgüt bağlantısını kabul etmemişlerdi. Adli bir dava olarak yargılanması sürüyordu. Ama yine de düşman üzerinde durdu ve ceza verdi.

D.A. Ağrı’dan Niğde Cezaevi’ne sürgün edilmişti. Bazı hazırlıklara rağmen Ağrı’dan kaçamamışlardı. Acaba aksilik nerede çıkmıştı? Kendileriyle fazla bağlantımız yoktu. Yazışmaları oluyordu. Oradan bazı bilgiler ediniyorduk. Eşi de gelen mektuplarını biriktiriyordu. Bir iki kez D.A.’yı ziyarete de gitmiş. D.A. her mektubunda şiir yazmıştı. Eşi adeta kızarıyor, utangaç utangaç konuşuyor ama şiirlerin kendisi için yazılmış olması onu sevindiriyordu. Oldukça duygusaldı ve bir türlü hareketle organik bağ içine girmek istemiyordu. Hâlâ aynı uzaklığı yaşıyor. Arkadaşları seven, maddi yardım yapan, ara sıra yapabildiği şeyleri yapan iyi bir ‘bacı’ ya da iyi bir genç kız havası dışına taşmıyordu bir türlü.

Kaldığımız evin sahibi üst katta oturuyordu. Daha çok mahal-
lenin dışındaki kızlarla ilgilenirdik. Çalışmalarımızın dikkat çek-
memesi gerekiyordu. Ancak ev sahibimizin kızı Hatun ilgiliydi.
Devrimci olduğumuzu fark etmişti. Kendisinin de buna açık ol-
ması nedeniyle onunla da ilgilenmeye başladık. Kızın babası Per-
tek-Tozkoparanlı kemalist bir adamdı. Anne ezik, hüznünlü bir
kadın. Büyük kızları Yeter daha köydeyken sevdiği oğlana kaçmıştı.
Daha doğrusu oğlan istiyor vermiyorlar, o da “kaçalım” diyor. Bir
dağa gidiyor, kızın da oraya gitmesini istiyor. Kız da gidiyor, orada
konuşuyorlar. Kız ailesini düşünüyor, bu kaçışın iyi yorumlanma-
yacağını, dedikodulara yol açacağını, aileleri ikna ederek evlenme-
lerinin daha iyi olacağını söylüyor, ısrar ediyor. Oğlan ikna oluyor,
“tamam” diyor ve kız ertesi gün tekrar eve dönüyor. Oğlan da
başka şehre gidiyor. Ama bu sorunu halletmiyor, her şeyi daha çok
bozuyor. Dedikodu alıp yürüyor köyde. “Oğlan kızı kirletmiş, kaç-
mış,” diyor herkes. Kız iyice yıkılıyor, annesine anlatıyor, babasına
yalvarıyor. “Doğru değil, bana el sürmedi,” diyor ve durumu ol-
duğu gibi anlatıyor. Ama kimse inanmıyor.

Yeter ‘el değmemiş’ bakire bir kız ama ne ailesi ne de köy halkı
inanıyor. Baba acımasız, “Başımı önüme eğdin,” diyor, başka da
bir şey demiyor. Oğlana ulaşamıyor. Ulaşırsa, eline geçse önce onu
vuracak. En iyisi kızı temizlemek. “Namusunu beş paralık etti, kir-
letti,” diyerek vuruyor. Ama intihar süsü veriliyor, baba korunuyor.
Öldükten sonra kıza bakirelik kontrolü yapılırken kızın bakire ol-
duğu ortaya çıkıyor. Bu defa aile yıkılıyor, baba vicdan azabıyla
perişan olur. Anne kızına inandığı halde kocasının korkusundan
konuşamadığına yanar. Her konuyu açtığında “Adam kendine gel,
bu bizim kızımız. Anlattı bana ben anasıyım, bir şey gizlemez, bu
kadar yüklenme,” dediğinde kendisi de azarlanır, hakaret ıştırır,
dayak yer. Bu nedenle o da bu suça ortak. Kendine kızının kat-
line ortak bir ana olarak görüyordu. Yıllar geçmesine rağmen
kadın ezikti! Kocasına karşı da soğuktu.

Evin diğer kızı Hatun’a yaklaşımları bu nedenle daha temkin-
liydi. Tozkoparan’da diğer grupların etkisinde kalmış. PDA’cılara

sempati duymuş ama bizimle diyaloglarından etkilendiği belliydi. Öğrenmek isteyen, gelişmeye açık biri. Bu nedenle boş bırakmıyorduk. Evlerinin karşısındaki apartmanın bodrum katında Fırat Üniversitesi'nde okuyan gençler vardı. Farklı yerlerden gelmişlerdi. Bir de Karslı Ali vardı, bizim arkadaştı. Bir süreden beri o evdeler ve ilişkileri ne düzeydedir, nasıl gelişmiş bilemiyoruz ama Karslı Ali Hatun'la birbirlerini sevdiklerini söylemiş ve ailesinden istetmeyi önermiş. Arkadaş da Hatun'u tanıyor, eve gelip gittiğinde soru soruyor, konuşturuyordu. O da "Kazanmak gerekir, zekidir, girişkendir," derdi. Ali arkadaş durumu açınca, birlikte Hatunların evine gittik. Başta ev sahibi, kiracı ilişkisi düzeyinde başladı sohbet. Sonra konu 'kız istemeye' kadar gitti.

Adam Kürdistan'a sözcük anlamında bile tepkili. Osmanlı'dan alıyor, bizim Türklerle ne kadar iç içe yaşadığımızı anlatıyordu. Hatta başta Türk boylarının ne kadar eritildiği, Kürtlerin baskısı altında ne kadar çektiğini belirtiyordu. Tam bir Türk ırkçı, şoven tarih anlayışı! Korkunç inkarcı bir adam. Bu noktada bizi iyice sınırlendirmeyi başardı. Fakat biz de inatçıyız. Arkadaşlar arada biraz sertleşiyordu! Adam da ciddiye alıyordu artık, dinliyor, bazı noktalarda giderek hak verip, yumuşamaya başlamıştı. Onun bu yumuşak halinden yararlanarak konu açılmıştı. Adam Ali arkadaşın Karslı ve Sünni olduğunu öğrenince bu defa da Alevilik-Sünnilik çelişkisini ortaya attı. "Ben kızımı sünni'ye vermem," dedi, durdu. Ali'nin üniversitede okuması ilgilerini çekiyordu. "Bir, iki kez de ben gördüm, efendi birine benziyor ama," demesi de bir yumuşama belirtisiydi. Fazla uzatmamıştık, bir yoklamaydı. Ailece onları etkileme, bağlama amaçlıydı. Kız tutarlı olursa devrimcilik yapar, onun devrimcilikte ısrarlı oluşu diğer sorunu da çözerdi. Bu nedenle bir defada kesin bir sonuca varmak yerine, sürece bırakmayı uygun görmüştük.

Bir kızı evden koparmak için bu tür birlikler bir araç olarak görülüyordu ancak doğru yaklaşılmadığında sonradan uğraştıran bir sorun da oluyordu. Aynı dönemde Sakine Kırımızaş'ın öğretmen ablasının da evlilik sorunu gündeme gelmişti. Bizim taraftanımızdı

ve daha önceden ilişkileri vardı. Şimdi bize danışarak evliliği gerçekleştirmek istiyor ancak onay almak istiyordu. Cemil arkadaş yarı şaka, yarı ciddi, “Bu gidişle evlilik şirketi kuracağız, bu nedir? Ne yapacaklarsa yapsınlar, biz evlendirme bürosu değiliz ki,” demişti.

Şu ya da bu şekilde bağı olan herkes, her aile artık her düzeydeki sorunlarını partiye açıyor, örgütün halletmesini istiyordu. Aslında bu en doğal ve en doğru olandı. Hareketi bir güç olarak görme, güvenme, yaşamını ona göre biçimlendirme istemi, eğilimi böyle somut olarak kendini dayattıkça ilişkiler de genişliyordu. Belki her sorun anında ve istenilen düzeyde çözümlenemiyordu. Fakat bu, kadroların kendilerini çok yönlü geliştirmeye, çalışmalarını dar, iç örgütsel düzeyden kurtarmaya itiyordu, zorluyordu. Bu anlamda yaşamsal sorunlara cevap olmak bireylere de belli bir özellikler ve ölçü kazandırıyordu.

halkın çektiği acıları hissetmek devrime bağlıyor

Sömestr tatiline denk getirdiğim bir geziye çıktım. Kız sanat, sağlık koleji gibi okullarda ilişki kurduğumuz onlarca genç kız vardı. Siverek, Çermik, Çüngüş, Maden ve Keban gibi alanlara gideceklerdi. Tatil öncesine kadar birçok arkadaşla ilişkiler oldukça umut vericiydi. Hemen her yerde çevresini örgütleyecek, etkileyecek veya en azından aracı olabilecek şekilde arkadaş ayarlamıştık. Sonra Yıldız bağlarındaki bir evde seksene yakın kız arkadaşın katıldığı bir toplantı gerçekleştirmiştik. Kız sanat, öğretmen okulu, ticaret lisesi gibi yakın okulları Cahide örgütlemişti. Birkaç arkadaşla birlikte onları grup grup değişik sokaklardan, yollardan Yıldız bağlarına kadar ulaştırdık. Atatürk Lisesi ve yakın çevresini Nadire örgütlemişti. Sağlık koleji ve çevresini de Makbule onlar örgütlemişti. Öğleden sonra tüm kızlar gelmişti toplantıya.

Toplantıda Cemil arkadaşın konuşmasını uygun bulmuştuk. O kabul etmedi. Hele sayı da o kadar fazla olunca hiç kimse gelip

konuşmaya yanaşmadı. Eğer yer sorunu olmasa yüzü de aşardı bu sayı. Sonunda Ali Gündüz'de karar kılındı. O açıkça, "Ben utanıyorum," dedi.

Bir süre böyle sen gideceksin, falan gidecek tartışmasından sonra Ali ile birlikte gittik toplantıya. Kapıdan girince tüm arkadaşlar ayağa kalktı. O görüntü, ciddiyet, meraklı bekleyiş çok hoştu. Bazıları Cemil arkadaşın konuşmasını bekliyorlardı. Tabii isim düzeyinde hangi arkadaş gelecek onlar için çok fazla fark etmiyordu. Bu kadar sayının bir araya gelişi herkesi heyecanlandırıyor, sevindiriyordu. Birçok arkadaş birbirini ilk kez görüyordu. Eğitim çalışmasını birlikte yapan her grup sanıyorlardı ki kendileri dışında kimse yok. Herkes öyle biliyordu. Özellikle birbirinden uzak olan okul veya semtlerdekilere böyle bakıyordu. Ali, ortak belirlediğimiz çerçevede konuştu. Önce siyasal gelişmeleri, içinde bulunduğumuz sürecin özelliğini anlattı, ardından Kürdistan toplumunda kadının ulusal kurtuluş mücadelesindeki yerine vurgu yaptı. Bu konuda çok derin bir inceleme araştırma düzeyi olmasa da propaganda ajitasyon dili güçlü, etkileyiciydi. Arada ben ve Meral'e eksik kalan yerler olup olmadığını soruyordu. Biz de önündeki deftere notlar yazarak gerekli gördüğümüz noktaları hatırlatıyorduk. Zengin bir konuşma olmasa da, giriş itibariyle yeterliydi.

Arkadaşlar bazı sorular da yöneltti. Daha sonra toplantı sonuçlandı. Ve aynı düzen içinde herkes yerine gitti. Müthiş bir moral vardı. Biz de gururlanmıştık. Bu kadar bayan arkadaş az değildi. Toplantımız birçok mahallede de konuşuluyordu. Sayıyı daha da abartarak birbirlerine aktarıyorlardı. Toplantıyı yaptığımız mahalle en çok on genç kız görmüştü bir arada toplantı yapan ya da eğitim gören. Ve hemen her aile kızlarından yana endişeliydi. Mevcut ilişki düzeyini çok tehlikeli bulmasa da içten içe bir korku ve engelleme, zorluk çıkarma tutumu yaşıyorlardı. Bu kadar genç kızı bir arada görünce devrimcilik yapmak isteyeninin sadece kendi kızları olmadığını anlıyorlardı. Onlarca güzel, akıllı, okula giden genç kız vardı, herkes deli değildi, aklını kaybetmemişti.

Arkadaşlarla, böyle bir toplantıdan sonra gittikleri yerlerde de daha somut, yakın ilişki kurulursa bu giderek kalıcı ilişkiye, örgüt-

sel ilişkiye dönüşürdü. Gezi planımın amacı da buydu. Hem onları yakından tanımak, aile çevrelerini, kişilik özelliklerini öğrenmek, sağlam, gelişebilecek, bir şeyler yapabilme kapasitesi olanları harekete geçirmek, diğerleriyle de bağları çeşitli biçimlerde sürdürmek gerekiyordu. Kadın devrimcileşirse aileyi, çevreyi kazanmak, oralara girmek çok daha kolaylaşırdı, bu amaçla böyle bir geziyi planlamıştım. Maden'e dönüşte uğramaya karar verdik. İlk gideceğimiz yer Siverek'ti. Cahide ve Havva daha birçokları vardı otobüste. Havva zayıf, sessiz, içine kapanık biri fakat izliyor, dinliyor, anlamaya çalışıyordu. Cahide daha yoldayken plan kuruyordu. Nerelere gidebileceğimizi hesaplıyor, Havva ile isimler üzerinde tartışıyorlardı. Benim kalacağım süreye göre neler yapılabileceğini tasarlıyordu. Bunu düşünmesi hoşuma gidiyor, girişkenliği, örgütselliği umut veriyordu. Ailesini belli yönleriyle anlatmıştı. Hatta özgeçmiş gibi bir şey de yazmıştı.

Annesi, babası ve ablasının ilginç yanlarını belirtmişti raporunda. Özellikle ablasını uzun uzun yazmıştı. Teşvik ediyordum, "Herkes kendi yöresinin kadınlarını, özelliklerini, yaşam tarzlarını anlatsın, yazsın," diyordum. Okulda bu yönlü birkaç yazı da geliştirmişlerdi. Her yörenin durumunu, kadının hem yöredeki konumunu hem de bireysel durumunu anlamaya çalışıyordum. Benim için de iyi, öğretici oluyordu böyle bir araştırma.

Karacadağ'ıyla, Harran'ıyla Urfa'nın meşhur Siverek ilçesini görmek heyecanlandırmıştı beni. Siverek düz bir alanda kurulmuştu. Fazla gelişkin olmasa da büyük olan bir ilçeydi.

"Sizin kaza Dersim'den daha büyük. Ama bizim dağlarımız çok, orman çok, harika bir doğası var," dedim Cahide'ye. Onlarda da Dersim'i görme istemi vardı. Cahide, "Ben de Dersim'e gideyim, orada çalışayım," dedi gülererek. Demek ki çalışma istemi vardı. Kendisini profesyonel çalışmaya hazırlıyordu. 'Bu eğilim varsa çabuk gelişir' diye düşündüm.

Evleri kendilerine aitti. Siverek'teki evlerin çoğu tek katlıydı. Ön duvarları yüksek cezaevi avluları gibi. Ara sokaklarda abalı kadınlar var. Duvarların yüksek oluşu dikkatimi çekti. Niye böyle ol-

duğunu sorduğumda Siverek'teki aşiret yapısını, kan davalarını anlatmaya başladı Cahide. Kan davası! Her ev kendi yaşadığı yeri cezaevi haline getirmişti bu sebeple. Savunma amaçlıydı duvarların yüksek oluşu.

Ev kalabalıktı. Anne, abla, kız kardeşler, ufaklıklar vb gelen giden de çok fazlaydı. Emine kadının gözleri Ermenileri andırıyordu. İri gözleri vardı. Gözlerin altında mor bir halka vardı. Ablaları da öyleydi. Kadınların hepsi birbirine benziyordu. Kiloluydular genellikle. Hemen tatlı ikram ettiler. 'Tatlıcı Koç Ali' ya da 'Tatlıcılar' olarak anılmaları bundandı demek ki. Cahide, geçimlerini tatlı yapıp satarak sağladıklarını daha önce de anlatmıştı. Babaları emeksizdi. Evde kadın çalışıyordu. Erkeğin, kadının emeğiyle geçiniyor olması toplumda çok nadir görülürdü. Bir de 'içkiciydi.' Ayrıca kumar ve başka kadın da varmış hayatında. Bunu evdekilerin hepsi de biliyordu. Emine kadının pek sindirmediği bir durum ama bir şey de yapamamış. Ablaları bibilerinin oğluyla evlenmiş, çocuğu da vardı. Ama Ramazan bir kız daha almış. Bu diğeri boşanmasına neden olmuş. Kadın kendi üzerine kuma getirilmesine dayanamamış, başlarda kendisinin de onayı alındığı halde. İlginç tüm bunlar ama kendilerine normal geliyor, alışmışlar olanlara. İşte tam da bu evde, böyle bir ortamda kadını devrimciileştirmek gerekiyordu.

'Kesin bunlardan en az birkaçı militanlaşmalı' diyordum kendi kendime. 'Cahide çıkış yapsa öbürlerini de sürükleyebilir' diye düşünüyordum. Çünkü Cahide evde etkindi. Okuyor olması da ona itibar kazandırıyordu. Uzun süre ayrı kalmış, yatılı okumuş, son sınıftaydı. Yakında öğretmen olacaktı. Bütün bunlar evdekilerin Cahide'ye olan ilgisini ve saygısını artırıyordu. Bu en ufak bir ev işinden, alışverişe ve toplantılarımıza, dolaşmamıza kadar yansırıyordu.

Beni okul arkadaşı olarak tanıttı. Adım da Fatma'ydı. Fakat ilişkilerdeki farklılık dikkatlerini çekiyor, her şeyi izliyorlardı. Diğer arkadaşlarıyla olan normal, sıradan ilişkilene biçimi aramızda yok, haliyle bunu hemen görüyorlardı. Nevin aynı gece çantamı karıştırıp, kimliğimi öğrenmişti. Sabah Cahide'ye adımın Fatma olmadığını Sakine olduğunu söylemiş. Cahide, "Niye misafirin çantasını

karıştırdın?” diye kızdı ona. Nevin meraklıydı. Canımı sıkırmıştı bu davranışı. İyi bir terbiye değildi. Karasungur’un yeğenleri de aynı şeyi yapmış, kimliğini öğrenmişlerdi. Ne kadar meraklı kızlar!

Cahide ertesi gün bazı tanıdığı, devrimcilik yapmak isteyen ya da daha önce diğer gruplara sempati duyan, onlarla çeşitli düzeylerde ilişkileri olan ama kazanılabileceğine inandığı kızları eve çağırdı. Uzaktan, okuldan tatile gelmiş olması doğal olarak eve geliş-gidişleri artırıyordu. Birçok kişinin gelmesi, çağırılması normal karşılanıyordu. Gelenlerden biri de topal, bir bacağı sakat, asayla gezen bir kızdı. DDKD’ye sempati duyuyordu. Bazı şeyleri duymuş, öğrenmiş ama sorunların özünü, Kürdistan gerçekliğini tam bilmediği için oldukça kuru, hatta bazı noktalarda tutucu ve tahrik ediciydi. Ezberlediği ve belki de ne anlama geldiğini kendisinin de bilmediği birçok sözcük sarf ediyordu. Kesinlikle laf bile dokundurtmuyordu DDKD’ye.

Bize ne ‘donkişotlar’ demediği kaldı ne ‘saldırgan, maceracı.’ Bunlar birçok grubun da kullandığı tahrik edici, karalayıcı sözcüklerdi. Çok sinirlenmiştim. O kadar saat konuştuk, diğerleri daha olgun, anlamaya çalışıyorlardı. Ama o biraz da kompleksinden dolayı birçok uygunsuz söz kullandı bize karşı. Cahide de çok bozulmuş, tartışmanın o düzeye gelmesine üzülmüştü. Beni de sakinleştirmeye çalışıyordu. O kadar sinirliydim ki bir an kendimi kaybettim: “Defol git, sen olayları saptırıyorsun. Konuşmayı, tartışmayı sabote ediyorsun! Hem de bunları bilinçli yapıyorsun,” dedim. Az kalsın elindeki bastonu alıp dövecektim kızı.

Çıkıp gittiler haliyle. Yolda da birbirlerine girmişler. Diğerleri topal kıza yüklenmiş. Onun haksız olduğunu söylemişler. Benim de canım sıkılmıştı. O sinirle Cahide’ye de kızdım. “Bu tipleri ne diye çağırdın?” dedim. Cahide, “Ama böyle değildi. Değişime açık kızlardır aslında. O bilmeden konuşuyordu. Siz biraz daha sakın olsaydınız bu sonuç çıkmazdı, çok çabuk sinirlendiniz,” dedi.

Bu noktada haklıydı erken daralmış, kızmıştım. Cahide eleştiriyle beni kendime getirmişti. “Acaba diğer kızlar yanlış anlar mı?” diye sordum Cahide’ye.

“Yok! Yarın kesin o topal yeniden gelir ya da bizi çağırır. Şimdi eve gider düşünür. Aslında duygusaldır. Birçok şeyi anlamadığından öyle davrandı. Bir de kendisini beğenen biri, her şeyi kendisinin iyi bildiğini sanıyor. Şimdiye kadar hep bizim düzeyimizdekilerle konuşmuş, tartışmış. Sizi ilk kez görüyor. Siz de onun şahsında DDKD’ye yöneldiğiniz için alındı herhalde,” dedi. Topal kızı iyi tanıdığı belli oluyordu.

Tartışmalarda tahriklere kapılmamak, çabuk sinirlenmemek gerekirdi. Bu bana iyi bir ders olmuştu. Aslında çok kolayca etkileyeceğimiz kızlardı bunlar. Onları çeken bir tarz olsa kesin kazanılırlardı. Bu eksikliğimi görebiliyordum. Çabuk sinirlenmek aslında ciddi bir zayıflıktı ve olumlu bir hava yaratmıyordu. Bu ve benzer birçok insanla karşılaşacaktık. Hepsine kızıp, kovamazdık haliyle. ‘Bu tür yerlerde benim en çok bu noktaya dikkat etmem lazım’ diye düşünmüş ve kendi kendime bir daha erken kızmaya-çağıma söz vermiştim.

Çok geçmeden ‘Topal Naciye’ bizi evine davet etti. Cahide’nin tahminlerinin doğru çıkması sevindirmişti beni. Bir önceki tartışmada içine girdiği hatayı belirterek özür diledi Naciye. Uzun uzun konuştuk. Artık “DDKD ile hiçbir bağım kalmıyor,” dedi, sohbet sonrası. Bizi hareket olarak her yönüyle öğrenmeye, tanımaya çalışacağını, bu konuda yardımlarımıza ihtiyacı olduğunu da özellikle ekledi.

Siverek’te dolaşmaya devam ettik. Beni birçok eve daha götürdü Cahide. Bibigile de gittik. Koç Ali’nin kız kardeşidir bibi. Sevimli, zeki. Kürtlük özelliklerini almış, yaşına rağmen dinç, bilgili, politik konulara yatkın bir insandı. ‘Cahide kesin bu bibisine benzemiş’ diye düşündüm. Karakeçililer bir Türk boyu ama uzun süre Kürt kültürüyle yaşamış, öyle şekillenmişler. Cahide “Ninem Acem’di!” derdi. Karışık bir aile, Acem oğlu, Acem kızı lakapları var ailede. Siverek’te en az “Koço” (Koç Ali) demek kadar doğal bir lakaptı Acem.

Bibi mert bir kadına benziyordu. Onlar da geçimlerini tatlıcılıkla sağlıyorlardı. Oğulları Ramazan, M. Emin, Şiar ve bir kızları vardı. Şiar henüz küçüktü. Evde amca Şiar, bir de yeğen Şiar vardı.

Yeğen Şiar Ramazan'ın oğluydu. Annesi boşandığı halde, o her iki tarafın oğluydu! Birlikte kalıyorlar. Sıkça birbirlerine gider gelirler, akrabalık bağı da sürüyor. Öyle kanlı bıçaklı değiller. Ama Emine kadın, Ramazan'ı sevmezdi. Evlerine gelmesinden de rahatsız olurdu. Ne de olsa kızı üzerine kuma getirmişti. Kızgındı, küskündü. Bibi bu duruma daha çok üzülüyordu. Daha çok yanıyordu yüreği ama göstermiyordu. İlişkilerini iyi tutuyordu.

İlk anda akıl erdirmek zordu bu karmaşıklığa. Biraz da hayret ediyordum. Bu kadar ters, bu kadar anlamsız ve bu kadar içice geçmiş bir ilişki düzeni insana garip geliyordu. 'Toplumsal yapının ortaya çıkardığı aile düzeni böyledir' demek çok dar, çok genel bir doğru olarak kalıyordu. Bu düzen neleri barındırmıyordu ki?

Ailece İzmir, Denizli, Aydın, Manisa gibi yerlere pamuğa giderlermiş yakın yıllara kadar. Babası, çavuşluk yapmış uzun süre. Mevsimlik işçilik onlarda çocuk yaşlarda başlarmış. Ta Siverek'ten kalkıp Aydın'a, Manisa'ya gitmek ve pamuk, çapa işleri yapmak kolay değildi. Ama Kürdistan'da yaşamın diğer yanı da buydu. Birçok ailede, birçok alanda yaşam buna bağlıydı.

Hep duygulandırmıştı bunlar beni. Halkımızın fakirliği, çektiği çile, acılar mücadeleye daha sıkı sarılmamı sağlıyordu. En yakıcı ihtiyaç örgütlenmeydi. Çünkü toplum paramparça edilmiş, bir araya gelemez halde tutulmuştu yıllarca. Bu yüzden herkes istediği gibi oynuyor, sömürüyordu. Bunu engellemek temel görevimizdi.

Bu aileyi de yaşadıklarıyla daha çok seviyordum. Tüm karma-karışıklığına rağmen, olanlara öfke duymama rağmen 'ne güzel, yaşamın her yönünü zorluklarıyla birlikte görmüş, yaşamışlar devrimciliği, devrimi en çok bunlar ister' diyordum. Bibi bile militan gibi çalışabilirdi. Gorki'nin Ana'sını anlattık ona. Ama hayır, hayır! Kürdistan'da daha yaman analar çıkacaktı, buna bütün kalbimle inanıyordum.

Ailenin genelde Koço'yla fazla ilişkileri yoktu, evde bir misafir gibiydi. Aile onun yokluğuna alışmış. Onun gelip her defasında onların emeğine konması, paralarını alması tepki yaratıyordu daha çok. "Keşke çıkıp gitse" dedikleri çok oluyordu. Ama Koço on-

lardan kopmamış, kopmak istemiyor; çünkü para var işin içinde. En çok etkilendikleri nokta, babalarının içip ‘bir yerlerde sızması’, bağırıp nara atmasıydı. İşte öyle bir durumda ‘keşke ölüp gitse’ ya da ‘çekip vursak mı?’ diye düşündükleri çok olmuş. Utanç duymuşlar onun bu halinden. Emine kadın da onun bu halinden hep nefret etmiş, tiksinişmiş çoğu zaman. Kaderine kızmış, utanmış. Ama aynı zamanda hep bir koca olarak görmüş, vazgeçmemiş. ‘En iyisi ona muhtaç olmayayım, çocuklarıma kendim bakarım’ diyerek tatlıcılık yapmış. Bu bir meslek olmuş. Siverek’te en iyi tatlıyı onlar yapıyordu. Ama gerçekten de güzeldi. Gittiğim ilk gün önümüze büyük bir tepsi koymuşlardı.

Cahide ile bütün bunları enine boyuna konuşmuştuk. O yaşamın içinden çıkışın, devrimcileşmenin ne kadar gerekli olduğunu, ne kadar hayati önem taşıdığını kavraması için elimden geleni yapıyordum. Ondaki istek bu nedenle beni hep umutlandırıyordu. Siverek’te çalışan birkaç arkadaşla da tanıştırdım Cahide’yi. “Tatil süresince mutlaka bir çevre oluşturursun,” dedim. Hali hazırda birçok ilişki vardı. Tanıdığı, değişebilecek ve gelişebilecek olanlarla ilişkilerini süreklileştirirse sorun kalmayacaktı. “Teorik ideolojik olarak yeterli olup olmamak engel değil, hem kendini geliştirirsin hem de onları. Bu hareketin tüm çalışanları hep böyle oldu. Biz de öğreniyoruz. Sizlerle uğraşarak öğreniyoruz. Hâlâ temel konuları bile tam öğrenebilmiş değiliz. Devrimcilik kolay değil. Yaşam öğretiyor. Yeter ki istek, kararlılık, dürüstlük olsun,” dedim ona son olarak. Cahide söylenen her şeyi çok dikkatli dinliyordu. Elazığ kendisini çok etkilemişti. “Yaşamınız bana çok şey öğretti,” diyordu.

Oradan Çermik’e, Çüngüş’e geçecektim. Cahide de benimle gelmek istedi. Aslında onun gelmesi bir zorunluluktan da. Güllü, Serap bunlar ailece tanışıyorlardı. Aynı okuldalar ayrıca tanıdığı başka çevreler de vardı. Siverek’te kalıp zamanı değerlendirse daha iyi olurdu ama benimle gelmesi daha bir ihtiyaçtı. Serap, Güllü ve diğer bazı kızlar da umut verici özelliğe sahipti. Güllü Çermikli; aile çevresi, abileri önce DDKD’liymiş. Onlarla da ilişkimiz vardı.

Arkadaşlar ilgileniyormuş. Hüseyin Durmuş arkadaş da oralar-daydı. Onunla da görüşme imkanımız oldu. Çok da sevinmiştim tekrar gördüğüme.

“Bizim için de iyi oldu, o evleri kullanırız. Arkadaşlar da bize yardımcı olur, dikkat çekmeyiz bu sayede,” dedi Hüseyin, kızlarla tanıştıktan sonra.

Güllü’nün ailesini tanıyorduk. Annesi ve kardeşi Elazığ’a gelmiş-lerdi. Güllü ameliyat olduktan sonra bir süre bizim evde kalmıştı. Ben ve Cemil arkadaşlardık. Cemil’i ağabeyim olarak tanıştırmıştık. Güllü’ye gösterdiğimiz ilgi aileyi etkilemişti. Çok geniş bir aileydi. Ana da Elazığ’da etkilenmiş, anlatıp duruyormuş. Evdekilerle tartışıyor, konuşuyorduk. Güllü sayesinde Çermik’te bir toplantı yaptık.

Sonra Çüngüş’e geçtik. Serap’ın babası müftü, diğer kızkardeşi de aynı okuldan. Onlarda da anne Türk, baba Kürt. Çüngüş’te de diğer Kürt gruplarının çalışmaları vardı. Öğretmen, bürokrat kesim ağırlıkta onların çevresindeydi. Her iki yerde de örgütlenme imkan-ları vardı. Yerel kadrolar olsa çabuk gelişim sağlanabilirdi. İlgi, tartışma düzeyi oldukça yüksekti. Okuyan, araştıran aydın bir gençlik vardı. Devlet kurumlarında da daha çok yöreden insanlar bulunuyordu. İyi bir örgütlenme yaratılsa devlet işlemez kılınır, tüm çalışma alanları, araçları mücadelenin hizmetine rahat sokulurdu.

Bir süre daha kaldıktan sonra geziyi erken bitirip Elazığ’a döndüm. Maden’de kalmadım. Onu ve diğer yerleri daha sonraya bıraktım. Aslında Hani-Kulp-Lice’den de okuyanlar vardı. İlk etapta Hani’ye gitmeyi düşünüyordum. Programa da almıştım. Ama zaman yetmemişti. Okulların açılmasına az bir zaman kalmıştı. Yaz tatilinde buralara gelmek daha iyi olurdu.

Malatya’ya Ali Gündüz gidip geliyordu. Aytekin ile ilk önce Elazığ’da bölge çapında propaganda ajitasyon çalışmaları içinde birlikte çalışıyorduk. Ama daha sonra Malatya’ya gitmesi uygun görüldü. Yeni bir zemindi, çalışma imkanları da vardı.

elazığ'da yapılan eylemlilikler maraş'a iyi bir karşılıktı

19-26 Aralık 1978'de gerçekleşen Maraş katliamı her bakımdan uyarıcı nitelikteydi. Düşman, Kürt düşmanlığının en ibret verici tavrını sergilemişti. 'Kürtler uyanamaz, kendi öz örgütünü kuramaz, mücadele edecek güç ve iradeye ulaşamaz' yaklaşımına karşın, devrimci şiddet temelinde mücadeleyi geliştirme, kitlelere mal etme, kavgada militanlaşma koşulları doğuyordu. Yani Ulusal kurtuluş mücadelemiz geliyor, kökleşiyordu. Devrimde safların netleşmesi, hangi sınıfla, hangi güçle nereye kadar yürüneceğinin belirginleşmesi önemliydi ve düşmanın yönelimleri bunu kaçınılmaz kılıyordu.

Devlet, mezhep çelişkilerinin olduğu bir alanı kullanarak planlarını uygulamaya koymuştu. Bu suni çelişkileri körükleyerek esasta bir Kürt katliamı planı çerçevesinde yönelmişti. Ardından getirilen sıkıyönetim, direkt yönelimde ilk taktik adımdı, tedbirdi. Düşman gelişmelerin farkına varmış, bu noktada önlem almazsa nelerin gelişebileceğini, nelere yol açabileceğini hesaplamıştı.

Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesi hem Kürdistan'ı, hem Türkiye toplumunu devrim için uygun hale getirecek koşulları hızla yaratıyordu. Kısa sürede birçok alanda halka mal edilen, kendi önderlik, öncülük zeminini sağlam, istikrarlı, kararlı bir biçimde yaratan bir güç söz konusuydu. Ve Maraş katliamıyla ispatlandı ki; bu öyle kolay kolay ezilecek, yok edilecek bir güç değildi. Kürdistan halkı dirilişin yolunu bulmuştu, bu topraklara özgürlük ateşi düşmüştü. Bu defa 'deşilen çıban yerinde patlamıştı!' Yeniden kanasa da yaralar, süreklileşen bir direniş, bir kavgaya başlatılmıştı.

Düşman direkt yönelmişti. Bu konuda bizim tavrımız somut olarak neydi, ne olması gerekiyordu? Bunun üzerine yoğun tartışıyorduk. Ortaya çıkan sonuç şuydu; örgütsel yapıyı korumanın biricik yolu devrimci şiddetti, mücadeleyi uzun soluklu yürütmektir. Bu hareketin Önderliksel tarzı bu değil miydi? Bir avuç kadronun, Kürdistan'a adım adım girişi ve tamamen aykırı bir ortamda, bütün

imkansızlıklara rağmen tutunması, ideolojiyi, politikayı bu düzeyde halka mal etmesi, başarı sağlatan temel tarzıdır. Maraş katliamı düşmanın niteliğini çok iyi ortaya koymuştu. Düşman mücadelemizi engellemek için daha şimdiden katliamlara yönelmekle, hareketimizin kendisini düşman yönelimlerine karşı daha güçlü hazırlamasına yol açıyordu.

Tabii yaşanan olay sadece Maraş'la sınırlı kalmayacaktı. Başarılı olursa diğer alanlarda da deneyecekti. Ama başarılı olmadı. Kullandığı faşist kadroların birçoğu öldürüldü. Halkta güçlü bir tepki gelişti. Elazığ'dan Maraş'a giden faşist kadrolardan ölenler, yaralananlar çoktu. Elazığ Fero Krom fabrikası ve daha birçok farklı etiketli yerler tedavi merkezleri olarak kullanıldı. Ama Elazığ'da üst üste yapılan eylemlilikler Maraş'a iyi bir karşılık olmuştu. Birkaç gün içinde on bir faşist cezalandırılmıştı. Bu Elazığ'da müthiş moral, kendisine güven yaratmıştı. Misilleme böyle olmalıydı. Yaralıların olduğu, faşistlerin tedavi edildiği yerlere baskınlar yapılmıştı. Kürdistan Devrimcileri imzalı bildirilerle eylemliliğe devam edileceği ve Maraş katliamının hesabının sorulacağı tavrı net olarak belirtiliyor, eylemlere sahip çıkılıyordu.

Türk sol grupları yaptığımız eylemlerden rahatsız olmuştu. Sıkıyönetim gibi yönelimler karşısında devrimci tavır alacaklarına, devrimci yönelimi tehlikeli görüp bunun antipropandasını yaparak bizi, eylemlerimizi sıkıyönetimin, baskının bir gerekçesi olarak gösteriyorlardı. Ellerinden dernekleri gidiyordu çünkü. Slogan atma ve lafazanlıkla kitleleri aldatan sokak gösterilerini artık yapamıyorlardı. Rahat ve hedefsiz devrimcilik elbette ki böyle hazırlıksız yakalanırdı.

Daha sıkıyönetim adını duyar duymaz soluğu başka yerlerde almıştı çoğu. Kendini korumak için köylerine, evlerine hatta Avrupa'ya kaçanlar az değildi. Eylemlilikleri sevinçle karşılayacaklarına, onaylayacaklarına, güç ve moral alacaklarına, devleti haklı çıkaracak tarzda antipropaganda yapıyor, devletin yönelimlerini ise adeta onaylar tarzda, sanki 'devlettir olur' şeklinde sunuyor, her şeyi meşrulaştırıyorlardı. Bu tabii onların gerçek yüzünü daha

iyi gösteriyordu. Özellikle Kürdistan'da tabanları her geçen gün daha fazla eriyordu. Halk kimin mücadele ettiğini, kimin doğruları söylediğini ve bunu pratiğe geçirdiğini görüyordu.

MHP'nin Elazığ Kongresi'nde bazı Kürt gençler kalkıp, "Biz Türk milliyetçisi değil Kürt milliyetçisiyiz," demişler. Genelde mücadelelerimiz, özelde de Maraş'taki Kürt katliamı ve Elazığ'daki eylemler birçok yeri etkiliyordu. Palu çevresinden olan bu gençlerle ilişki kuruldu sonra. Bunların kendi bildirileri de çıkmıştı. Ayrılan grup ve bu grubun başını çeken Reşo'nun başına 200 bin TL para konmuştu. Reşo tabancasıyla birlikte ayrılmıştı. İlk karşılaştığımızda tuhaf olmuştum. Bir faşist şimdi arkadaş olmuştum. Düşman MHP adı altında Kürt gençlerini zehirliyordu. Mücadele geliştikçe bu alanların tabanları bile etkileniyordu. Elazığ'daki bu gelişme Erzurum ve Bingöl gibi yerlerde de yaşanmıştı. Yetmişin üzerinde grup koparak bizim saflarımıza katılmıştı. Bu harika bir olaydı! Reşo ve grubuyla Palulu Hüseyin arkadaş ilgileniyordu.

Katılım ve eylem artıkça, mücadeleden etkilenen çevre de artıyordu. Evlerde, kahvelerde herkesin konuştuğu konu bizdik. Yapılan eylemler alabildiğine abartılarak tekrar bizlere kadar geliyordu. "Helal olsun. Ta gidip çarşının orta yerinde vurmuşlar," gibi konuşmalar artık gündelik sohbetlere kadar girmişti.

Kuruluş Kongresi'nden sonra komite resmileşmişti ve kendi alt organlarını oluşturmaya başlamıştı. Elazığ'da sayısal olarak ciddi bir kadro vardı. Bu yüzden düzenlemeler üzerine tartışmaya başlamıştık. Bunları yeteneklerine göre konumlandırmak önemliydi. Çoğu bulundukları mahalle, okul ve semtlerde görev almış, çalışmışlardı. Elazığ'a bağlı bölgelere temsilcilikler düzeyinde arkadaşlar atanacaktı. Bu ciddi bir sorun değildi. Ama merkez önemliydi. Bu sebeple bölge komitesinden en alt hücrelere kadar bir şema oluşturarak bunlar için ne kadar arkadaş gerekli, kimi nereye yerleştireceğiz onun üzerinde günlerce tartıştık.

Ali Gündüz sekreterdi, genel koordine görevini görüyordu. Askeri komiteden Hamili, gençlik komitesinden Sağır Metin, işçi, köylü, esnaf komitesinden Hüseyin Topgüder sorumlu olacaktı. Ben de

kadın komitesi ve aynı zamanda basın yayın, propaganda ajitasyon sorumluluğunu üstlendim. Bir süre sonra Hasan Şerik geldi. Bildiri ve broşür basınının Elazığ'da yapılması ve dağıtılması kararı alınmıştı. Hasan'la nasıl başlayacağız, fazla bir şey söylenmemişti. "Birlikte çalışacaksınız," denilmişti. Aytekin'in yerine o geçmiş oluyordu. Birlikte ilk çalışmaya 'PKK-MK' imzalı, içe yönelik ilk talimatla başladık. İki-miz de iyi daktilo yazamıyorduk. İki parmakla yazıyorduk. O bana, "Sen yaz," diyor, ben de ona aynı şeyi söylüyordum. Sonra bana yazdırmayı başarıyordu. O okuyacak, ben mumlu kağıda yazacağım ve çoğaltmaya götüreceğiz. Çoğaltma işlerini genellikle Mişeli köyünde yapıyorduk. Kurdo ile daha önce de gidip bildiri çoğaltmıştık. Bu tür işleri Kurdo iyi beceriyordu.

Hasan bana okurken dikkatini 'PKK-MK' imzası çekti. Ne olduğunu merak ediyor ve kendi kendisine çözmeye çalışıyordu. Anlamını bulamayınca sormak da istemiyordu. Daha doğrusu sormayı gururuna yediremiyordu. (Yıllar sonra bunu itiraf etti. V. Kongre'de, benim deli-dolu bir anımda sırf güldürmek ya da kendisine göre moral vermek için bu olayı anlatmıştı. Tabii güldürmeyi başarmıştı. "Feodal gururum elvermedi sorayım," demişti. Ama örgütsel yapıda bir değişikliği ifade ettiğini anlamıştı.)

Ancak Hasan fazla kalmadı, geçici olarak Antep'e gitti ya da çalışmalara orada devam edecekti. Alt komitelerin oluşturulmasında Sağır Metin yine kendine göre değerlendirme, yorum yapıyordu. Kimseyi beğenmiyor, kendisine bağlı alt komitelere kim öneriliyorsa mutlaka onda bir kusur buluyor, uygun olmadığını belirtiyordu. Bu konuda da tartışma çıkıyordu aramızda. Bazı arkadaşları değiştirmek zorunda da kalmıştık bu sebeple. Fakat onun kendi dediğini her defasında dayatması ve bunu bir tarz haline getirmesine de izin vermemek gerektiği sonucuna varmıştık.

Ali sert bir şekilde eleştirmişti bir toplantıda. Ama yeterli olmadı. O bu tür çıkışları da kendisine karşı yöneltilen bireysel tepki olarak algılıyordu. Veya öyle göstererek boşa çıkarıyor, önünü almaya çalışıyordu. Bu defa hepimiz birden aynı noktada onu eleştirince susmak, geri adım atmak zorunda kalmıştı.

Dersim’de HK ile çatışmalar gündemdeydi. Kars’ta Mahir Can arkadaşı şehit etmişlerdi. Antep’te HK ve HB’nin ortak saldırıları vardı. Dersim’de Aydın Gül’den sonra bu defa da Metin Turgut’u vurmuşlardı. Bu haber Elazığ’da bomba gibi patlamıştı.

Hamili ve birkaç arkadaş, Elazığ’daki silahları alıp hemen o alana kaydı. Özellikle HK’nin konumu açıktı, yönetici kadrolarının bazıları MİT’in elemanlarıydı ve açıkça onlar yönlendiriyordu bu olayları. Tunceli Öğretmen Okulu müdürü olan Hasan Aydın bunun öncülüğünü yapıyordu. Özden Mızrak ve diğer yönetici kadrolarına dikkat çekilmişti. Yoksa Dersim gibi bir yerde Kürdistanlı Devrimcileri bu kadar hedeflemek ve kadrolarını katletmek mümkün değildi.

İdeolojik mücadelenin keskinliği ortadaydı ve kaçınılmazdı. Ancak Kürdistan sorunu konusunda doğru devrimci yaklaşım ve tarzın gelişmesi zordu. Kemalizmin katı etkileri tüm grupların Kürdistan konusundaki politikalarını şekillendirmişti. Sosyal şovenizm her grupta farklı biçimlerde varlığını sürdürüyordu. Her grupta da ideolojik mücadele yürütülüyordu. Yalnız HK baştan beri bunu saptırmada önemli rol oynadı. Bu konuda kesinlikle cevap vermek ve onun gerçek yüzünü açığa çıkarmak gerekliydi.

Hepimiz bu noktada alabildiğine duygusal davranıyorduk. Biz de hemen “Elazığ’da yönelelim, tavırsız kalmayalım,” dedik. İlk tepkilerimiz bunlardı. En kararlı, en değerli yoldaşlarımızı tek tek vurup katlediyorlardı. Bu, ancak devrimci şiddetle, misillemeyle durdurulabilirdi. Tabii halk içinde geliştirilen olumsuz propagandalar da vardı. ‘Devrimciler birbirine girmiş, birbirini vuruyor’ deniliyordu. Yine sol içi çatışma olarak gösteriliyordu yaşananlar. Ve bunu bir yandan Türk solu, diğer yandan düşman propaganda ediyor, körüklüyordu.

Böyle olmadığını çok iyi kavratmak görevimizdi. Halka, HK’nin, ona benzer diğer grupların devrimcilik adına devrimcilerin kanına nasıl girdiklerini, bunda hangi unsurları kullandıklarını, nelere dayandıklarını bildirilerle, toplantılarla, seminerlerle kesin kavratmak

gerekiyordu. Tabii bu arada, provokasyona gelmemeye de dikkat etmek lazımdı. Yönetici kadroların ajan provokatör konuma getirildiğini, tabanın bu oyuna gelmemesini, tavırsız kalmamasını içeren nitelikte konuşma ve açıklamalarımız sorunun genelde olumlu biçimde anlaşılmasına yol açıyordu.

Ancak HK, bunları da bize karşı kullanıyordu. ‘Ajan provokatör-lüğü’ devrimcileri karalama amaçlı yapılan bir değerlendirme olarak ele alan karşı bildiriler yayınlıyordu. Yalnız arkadaşlar sık sık uyarıyor; kendi aramızdaki tartışmalarda da belli bir duyarlılığa, ihtiyata ihtiyaç olduğunu söylüyorlardı. Sorunun daha köklü ve uzun vadede çözümü için neler yapmak gerektiğine yönelik sık sık tüm arkadaşlarla, yurtseverlerle konuşuyor, tartışıyorduk. Her yerde, her sokakta HK ile çatışmaya girmek fazla gerçekçi olmayacaktı. Düşmanın yönlendirdiği bu karşı cepheyi daraltarak, sınırlandırarak ideolojik politik mücadeleyle ustaca dayatmak önemliydi. Yoksa birçok suçsuz, olayın özünü bilmeyen insan zarar görürdü.

Buna karşı HK kendi tabanını da kullanıyordu. Birçok insan sorunun farkında değildi, bize karşı şartlandırılıyordu. Bu nedenle çelişkileri iyi, doğru yerinde çözmek, mücadelemizin lehine dönüştürecek bir sonuç yaratmak önemliydi. Böyle bir karşı saldırıya çok yönlü bir tutumla karşılık vermek kesin gerekiyordu.

Bu süreçte Meral de Dersim’e kaydırıldı. Kendisi fazla istekli değildi. “Sizlerden, bu yoğun çalışma ortamından ayrılmak istemiyorum aslında ama görevdir,” demişti. Bu süreçte Dersim de önemliydi. Yaşanan sorunlardan dolayı kadın yapısı eski aktif konumunu önemli oranda yitirmişti. Kıymetler tam bir sorun yumağıydı. Ne ilişkilerin sınırlandırılmasından bir şey anlıyordu ne de tecritten. Hâlâ her şeyin hakimi olma havasındaydılar. Görevi, yetkiyi tapulamışlardı sanki. Diğerleri de oldukça etkisine girmişlerdi. Çok az arkadaş sorunu belli yönleriyle anlamış durumdaydı.

Kıymet yapımızı çabuk etkisizleştirmişti! Meral’in gidişi bu anlamda iyi olmuştu. Yerinde bir atama oluyordu. Meral’in teorik ideolojik düzeyi, sorunları anlama, kavrama konumu Kıymet’i frenler nitelikteydi. Yoksa Kıymet gideni de kolayca etkisizleştirir,

ona karşı tepkileri çabuk örgütlerdi. Tabii Meral gidişinde etkilendiğini belli etmemeye çalışmıştı. Daha sonra Dersim’de yazdığı bir şiirinde bu ‘ayrılığı’ işlemişti. Şiiri bana okuduğunda da gözleri dolu dolu olmuştu. Güzel bir şiirdi, ben de duygulanmıştım.

Evet. Elazığ’da birlikte bir çalışma süreci yaşamıştık. Her şeyiyle çok mükemmel olmasa da yetersizlikleri, acemilikleri, yüzeysel yanları olsa da, olumlu, uyumlu, saygın bir çalışma ortamı yakalanmıştı. Yaklaşımlarımız sevgi, saygı ve yoldaşça destek sunma temelindeydi. Ben de bir süre Meral’in boşluğunu yaşamıştım. Örgütlenme, bireyde derinliğine somutlaştırma yönleri zayıftı ama teorik ideolojik düzeyi, propaganda yönü iyiydi ve bu konuda etkileyiciydi.

Cemil arkadaş kadın hareketinin yaratılması gerektiğini söylüyordu. Kürdistan genelinde böyle bir çalışmanın geliştirilmesinin zeminini yaratmak için öncelikle kadının, kadın sorununun tarihsel, sosyal boyutunun teorik ideolojik olarak incelenmesi, bunun gide-rek pratik örgütlenme çalışmasına dönüştürülmesi gerektiğini vurguluyordu. Başkan’ın Parti Merkezi’nin böyle bir çalışmayı uygun gördüğünü hemen başlanması gerektiğini söylüyordu. Bu anlamda Ayten ve Meral’le birlikte bir komite biçiminde çalışabileceğimizi belirtiyordu. Çok sevindirici bir haberdi bu. Heyecan vericiydi. İçten içe bir mutluluk duyuyordum. Kadın hareketinin geliştirilmesi çalışması! Yoksa Kuruluş Kongresi’nde Kesire ile konuşmalarımızın etkisi miydi bu? Çünkü Kesire’nin verdiği kitap isimlerini de söylemişti Cemil arkadaş, “Roma Hukukundan başlanabilir, birçok kitap, kaynak incelenebilir,” demişti. Ben hemen bizim üniversiteli arkadaşlar aracılığıyla bu tür kitapları da bulabileceğimizi belirttim. Ayten de sevindi. Bu vesileyle Kürdistan’ı dolaşma imkanı bile olurdu. Genelde kadın hareketini incelemek onun sosyal, tarihsel, güncel tüm boyutlarını, pratik mücadele süreçlerini bilmek, sonuçlarından dersler çıkararak özgülü kavramaya çalışmak kolay değildi. Çok ağır, zor ama çok güzel, yüce ve insanı kavgaya bağlayan bir çalışma olacağı açıktı. Ağırlığı, zorluğu bende ürküntü yaratmıyordu asla. ‘Başarır mıyım ya da engel çıkar mı?’ soruları duygu, düşünce düzeyinde bile aklımın ucundan geçmiyordu.

Yapılması gereken, yapılabilir en zevkli çalışmaydı. Onun içten, haz veren sevinci vardı. Çok sabırsızdım. Hemen işe başlamak istiyordum. Kısa da olsa bazı yerleri gezmem iyi olmuştu. Toplumsal yapımızı ve onun içinde kadının duruşunu bazı yönleriyle bizzat görmek, yaşamak çalışmayı pratikleştirmede ön açıcı oluyordu. Bu konuya ilişkin kabataslak bir program çıkarttım. Ve diğer alanlardaki kadın çalışmalarının durumunu gördüğüm herkesten sormaya başladım.

Dersim, Elazığ ve Bingöl bu çalışmanın komiteleşmesi sürecinde, biraz daha somut bir biçim almıştı. Umutlandırıyordu insanı. Buralar örnek alınabilirdi. Sonra yetiştirilen kadın kadrolar aktarılarak diğer yerlerde de benzer gelişmeler yaratılabilirdi. Biraz hayalciydim haliyle. “Çok hızlı gidiyorsun,” diyordu Ayten. Haklı ama hayalsiz de olmazdı. Bir de gelişeceğine çok fazla inanıyordum. Yeter ki görevlere doğru sahip çıkabilelim. Bu müthiş bir duygu, umut veriyordu bana. Tabii işin derin yanlarından uzaktık mevcut durumda. Başkan’ın baştan beri kadına yaklaşımı, güveni daha çok güç veriyordu bize. Onun “Kürt kadınına güveniyorum. Bu kadar derin ezilmişliği tersine çevirip devrimcileşirse müthiş olur,” değerlendirmesi insanda özgücü, özgüveni, mücadele etme istemini geliştiriyordu.

Cemil arkadaşla, Celal Aydın’ın durumunu konuştuk. O süreçte daha somut bilgiler, raporlar elimize ulaşmıştı. Kendi günlükleri var, notları var, onlardan bazı şeyler elde etmek, bir sonuca ulaşmak daha kolaylaşıyordu. Tekoşin’le ilişkiliydi. Ayrıca Malatya’daki çalışmaları ilginçti! Gelişebilecek arkadaşlar adeta engellenmiş, küstürülmüştü. Hiçbir şekilde dikkate alınmamışlardı. Yine kendisinin yaşam tarzı bizim hiçbir ölçümüzle bağdaşmıyordu. Ne yaptığı, nasıl yaşadığı birçok yönüyle belli değildi. Öte yandan harekete ilgi duyan, ilişki geliştirmek isteyen kadınlara karşı oldukça zaafı, kendi tasarrufunda yaklaşımları oluyordu. Bu konuda somut örnek de veriliyordu.

Birçok bilgi, belge vardı hakkında. Özellikle Antep’e gidip görüştüğü tipler, yine Malatya’daki gizli görüşmeler kendi notlarında da vardı. Tehlikeli bir tipti! Bir ajan faaliyetli objektif olarak. Cemil

arkadaş olayı daha iyi araştırarak, partiye bilgi vereceğini söyledi. Kısa bir süre sonra Cemil arkadaş Elazığ'dan ayrıldı. Yerine Şahin Dönmez geldi. Şahin'in yürütmede olduğunu biliyorduk. Kongreden sonraki çalışmaları yerinde izleyecek, alanları gezecek, sorunları tespit edip değerlendirecekti. Şahin Hamililerin kaldığı Rızaiye'deki evde benimle konuştu. Cemil arkadaşın kadın sorunu konusundaki yaptığı görevlendirmeyi o da açıkladı. Ve sadece benimle konuştu. Fakat biraz daha teorik çerçevesini açarak, bilgiççe bir eda ile laf kalabalığı yaparak anlatıyordu. O arada Cemil arkadaş kastederek, "Arkadaş çok geniş bir biçimde aktardı," dedim. Buna biraz bozuldu. "Olabilir, ben şimdi resmi olarak söylüyorum," diyerek kapattı konuyu.

devletin erken yönelimi bizi uyandırmıştı

1979 Mart ayıydı. Newroz arifesindeydik. Dersim'e giden silahlar ve arkadaşlar tekrar Elazığ'a dönmüştü. Hamili de aralarındaydı. Halkımız için önemli olan bu tarihi günde farklı şeyler geliştirmek herkesin beklentisiydi. Bu amaçla bir dizi eylem planlanmıştı. Hamili hedef belirleme ve arkadaşları eylemin niteliğine ve çapına göre görevlendirme işlerinden birinci dereceden sorumluydu. Zeki B. yerel komitede, Hamili daha çok onunla birlikte örgütlenmesini yapıyordu. Newroz bildirisi de hazırladık bu süreçte. Daha önce basın yayın gibi çalışmaların Elazığ'da merkezileşeceği talimatı verilmişti. Biz de bildiri vb şeylerin buradan yazılması gerektiğini düşünerek buna göre hazırlık yaptık. Bildirileri yazıp çoğaltarak bölgelere aktarıyorduk. Çoğaltma işini Mişeli'deki teksir makinemizde yapıyorduk. Tam bu sırada MK imzalı bildiri geldi. Biz derhal kurye aracılığıyla gönderdiğimiz bildirilerin dağıtımını durdurduk. İçerik olarak çok farklı olmamasına rağmen bunu yapmak zorunda kaldık. Ancak zaman oldukça dardı ve biz bazı yerlere sadece bildiri metinlerini gönderebilmiş, kendi alanlarında çoğaltmalarını belirtmiştik. Haliyle birkaç alana MK imzalı bildiriler yetişmemiş, bizim

yazdıklarımız dağıtılmıştı. ‘Basın yayın, propaganda ajitasyon çalış-
malarını biz nasıl yürütecektik, hangi çerçevede ele alacaktık, bu ko-
nuda bölgenin inisiyatifi neydi?’ bunların hepsini bilerek, anlayarak
çalışmak gerektiği daha iyi açığa çıkıyordu bu olayla.

Newroz gecesi tam on bir yere eylem düzenlendi. Çarşıda
MİSK Binası, faşistlerin devamlı kullandığı kahve, dernek, polis
karakolu, faşistlere ait bazı iş yerlerinden ibaret olan bu hedeflere
aynı anda eylemler yapılmıştı. Dinamit, bombalama, silahla tarama
şeklinde gelişen bu eylemler Elazığ’da ilk kez bu kadar yoğun ve
güçlüydü. Ve Elazığ’da Newroz ilk defa böyle kutlanıyordu. Ar-
kadaşlar eylemlerini başarıyla yapmışlardı, hepimiz çok sevinçliy-
dik. Gecenin görkemi uyumamızı engellemişti. Bu arada fazla
deşifre olmamış evlerimizdeşifre oldu tabii. Arkadaşlar eylem son-
rası en güvenilir olan bu evlere gelmişlerdi. Aytekin’in yerine
Bozo-Süleyman Aslan Malatya’ya gönderilmişti. Bu süreçte Şahin
Ağrı’ya kadar gidip geri dönmüşü. Tam da o günlerde bir grup ar-
kaş yakalanmıştı. Ali ile Hamili kahvenin alt kısmında oturu-
yorken sivil polis gelip kimlik kontrolü yapıyor, Ali’yi alıyor.
Hamili’ye bir şey demiyor. Yine Aytekin, Rıza, Hüseyin Taze, Zeki
Budak’ın olduğu bir grup daha alınıyor. Haber ulaşır ulaşmaz evi
temizledik. O günlerde de evde afiş, bildiri, broşür kolileri do-
luydu. Diğer bölgelere gidecekleri hızla gönderdik.

Bu tutuklamalar da nereden çıkmıştı? Ortada herhangi bir olay
yoktu. İhbar mı vardı? Bir gün önce bir liste elimize geçmişti. Po-
lisin elindeki arama listesi idi. Benim, Sağır Metin’in, Ali’nin ve bir-
kaç kişinin daha ismi vardı. Deşifre olduğumuz açıktı. Fakat ev ya
da yer tespiti kolay olmuyordu. Yeni evlerdeki gidiş gelişlerimize
dikkat ediyorduk. Arkadaşların daha çok kahve ve yakınlarında ol-
maları iyi değildi. Son dönemde ciddi uyarılar da yapılmıştı. Cemil
arkadaş Maraş katliamının olduğu süreçlerde herkesi ciddi biçimde
uyarmıştı. “Devlet direkt yönelebilir, tutuklayabilir. Herkes dik-
katli olmalı,” demişti. Ayrıca “böylesi durumlara karşı nasıl ted-
birler alınabilir?” sorusunu sorarak, tartışma ortamı sağlamıştı.
Ama biz tedbiri nasıl anlıyorduk? Polisi oldukça küçümseme vardı.

Kahveleri eskiden iyi kullanıyorduk. Ama artık kahve randevularını sınırlamak gerekiyordu. Bu bilindiği halde topluca kahvelere doluşmak çok pahalıya patlayacaktı.

Newroz'da yönelemediler. Eylemler başarılı geçti. 18 Mayıs arefesinde tutuklamalar boşuna değildi. Düşman planlı hareket ediyordu. Elazığlı Rıza'yı almaları tehlikeliydi. Kesin bu iş genişleyecekti. Alınanlarla sınırlı kalmayacaktı.

Şahin'le konuştuk yaşanan durumu. "Bir şey olmaz, telaşlanmanıza gerek yok," dedi bize. Kaldığımız evden ayrılma kararı aldık, eşyaların büyük bir bölümünü taşıdık. Kalan bildiri ve afişleri de gece gidip çatı katına sakladık. Binanın yapısı uygundu. İki bina yan yanaydı ve çatı katından birinden diğerine geçmek mümkündü. "Herhangi bir şey olursa çatı katından çıkarız," diyorduk hep.

Komşularla aram iyiydi, seviyorlardı beni. Dikkat çekici, şüphe uyandırıcı davranışlarımız olmamıştı. Ev 4. kattaydı. Gidiş gelişler de çok iyi gözlemlenmezse fark edilmiyordu. Arada bazı aileler ziyarete de geliyordu. Güllü'nün, Cahide'nin anneleri gelmişti. Sıradan bir aile ya da ailesiyle bağı olan kişiler görüntüsündeydik.

Şahin oldukça rahattı. O olmasa daha ciddi tedbirler alırdık. Daha önce, "Herhangi bir yönelim olursa kırsala çekiliriz," diyorduk. Cemil arkadaş da bunu belirtmişti. Ama Şahin, "Bir şey yok," diyordu sürekli.

Süleyman Aslanların evindeydik bir gün. Tekrar bu konuyu konuşmaya başladık. Sağır Metin çok tedirgin ve sinirliydi. Şahin'in rahatlığına da çok öfkeleniyordu. Çok lakayt yaklaşıyor, bizi ciddiye bile almıyordu. O geceki hali beni iyice gerginleştirmişti.

Ertesi gün toplantı hazırlıkları yapılması gerektiğini söyledi bize. Bu iyice sinirlendirdi beni. Arkadaşlar yakalanmış, ne olacağı belli değil, Şahin "toplantı yapacağım" diyordu. Hüseyin Tazc bırakılmıştı. Hemen onun yanına gittim. Çok etkilenmiş, durgun ve tedirgindi. Ama "Kimse konuşmadı. Ali Gündüz ve Aytekin di-reniyorlar," dedi. Rıza'yı evlerine, Esentepe'ye getirmişler polis dolmuşuyla. Demek ki Rıza zayıflık göstermiş. Polis silah ve cep-hane üzerinde çok durmuş. Rıza'yı yer göstermek için getirmişler.

Rıza'ya teslim edilen silah, cephane yoktu. 1800 evlerde çok işkence yapılmıştı. Özellikle Ali Gündüz'e daha çok yapıldığını söyledi Hüseyin. Bu haberi Şahin'e de yollayarak, Hüseyin'in bırakıldığını ilettik.

Ertesi gün toplantı oldu. Toplantıdaki birçok arkadaş böyle bir süreçte toplantı yapmayı anlamsız buluyordu. Direkt söylenmese de tepkiler çeşitli biçimlerde yansıtılıyordu. Şahin saatlerce konuşup durdu. Bana Kuruluş Kongresi'ni anımsatıyordu konuşmaları. Çok konuşması bende tepkiye yol açıyordu. Rahat değildim, aklım tutuklananlardaydı. Hamililerin kaldığı evde birçok yazılı not vardı. Onları da evde uygun biçimde saklamıştık.

O gece Hamili ile randevulaşacaktık. D. Alilerin evine not bırakmıştı. Bizim kaldığımız evde görüşecektik. Oraya gitmemizi istiyordu. Hiç uygun olmadığı halde o evi neden vermişti. 'Can sıkılmaktan başka bir şey yapmıyor şu arkadaşlar' diyordum kendi kendime. 17 Mayıs'tı. Ertesi gün polis tedbiri fazla olur diye o gece afişleme ve bildiri dağıtma işleri yapılacaktı. Gruplara bildiri ve afişler verilmiş, herkes mahalle ve semtlerde dağıtıcaktı. Belli yerlere asılacaktı afişler. Hamili bu işleri bitirip öyle geldi eve. Tabii biz saatlerce evde bekledik. Eve Ayten'le gitmiştik. Son birkaç günün uykusuzluğu, yorgunluğu da vardı. Hamili'yi beklerken uyuya kalmıştık. Oysa uykum bu kadar ağır değildi. Ama lanet olsun o gece, çok kötü bir baş ağrısı tutmuş, başımı bir eşarpı ile bağlamıştım. Ranzada öylece uykuya kalmışım.

Hamili zili çalmış ama biz uyanamamışız. O da şaşırmış. Evin ışığı yandığı ve kendisini o evde beklediğimizi bildiği için kapının açılmaması rahatsız etmiş onu. Hiç karşılaşmadığı bir durum, kafasına birçok şey takılmış. Başka kim olabilir diye düşünmüş. İlk akla gelen kapının üst tabakasını çıkarıp oradan içeri girmek. Camın bir kenarındaki kırık yerden elini içeri koyarak, çivileri gevşetiyor, macunu çıkarıyor ve tam camı çıkarıp yarı bele kadar içeri girmeye çalışırken ben o gürültüyle uyandım.

Yerimden fırlayıp kapıya baktığımda ilk karşılaştığım bu manzara beni şoke etti. Bir anda donakaldım. "O ne hal!" diyebilirdim sadece.

Hamili'ye ne oluyor, neden o şekilde eve geliyordu, deli miydi? Ayten'i de uyandırdım. O da çok şaşırdı. Birkaç dakika, öyle şaşkınlığımız devam etti. Sonra bir anda gülmeye başladık. Ama biz ona, o bize kızıp duruyordu. Kapıyı açıp içeri alacağımıza, tartışmayı orada sürdürüyorduk. "Niye beklettin bizi bu kadar saat?" diye biz ona kızarken, o da, "Niye kapıyı zamanında açmadınız?" diye bize kızıyordu. Bekleyişin verdiği gerginlikle sinirlerimizi birbirimize boşaltıyorduk. Sonra kapıyı açıp onu içeri aldık.

İçeriye girdikten sonra, niye camdan girmeye çalıştığını anlattı. Zilin sesini duymadığımıza hayıflandık ama yapacak bir şey yoktu. Biz de gerekçemizi söyledik. O arada evde kalıp kalmama konusunu tartıştık. Dışarının durumunu biraz anlattı. Işıkların sönük olduğu odanın penceresinden dışarıyı da arada bir izliyorduk. Polis dolmuşları sokaklarda vızır vızır dolaşıyordu. Hamili eve dikkatli geldiğini söylüyordu.

"Peki, bu evi neden randevu yeri olarak verdin? Başka yerde buluşsaydık," dedim ben. O ise, "Sen neden zamanında ilk randevu yerine gelmedin," dedi.

Halbuki aynı saatlerde D. Ali onların oradaydık. Hamili'nin gerginliği ve suçlayıcı konuşmasına tahammül etmek mümkün değildi. Önce çıkıp gitmeyi düşündüm. Sonra vazgeçtim. Bu konuda ciddi bir kararsızlığı yaşadım. Bir ara bütün ışıkları söndürüp pencereden etrafı kontrol etmeye başladık. İçimizde bir huzursuzluk vardı. Rahat değildik. Gündüz biz evde yokken Cahide onlar eve gelip yemek yapıp gitmişlerdi. Gönül de uğramıştı. Evde dolma vardı. Ama o ruh hali içinde kimsenin canı yemek istemiyordu. Gece çıkmanın sakıncalı olduğunu da biliyorduk. Üzerimizde uygun kimlik de yoktu. Sabah erken evden çıkmak kaydıyla evde kalmaya karar verdik.

Ali bölge komitesindendi, üstelik de bu evde kalıyordu. O güne kadar çözülmedikleri yönünde bilgi geliyordu. Ama yine de aynı eve gelip kalmamız çok tehlikeliydi. Adeta kumar oynuyorduk! Yatmadan önce bir kez daha etrafı kontrol ettim. Yazılı bazı notlar vardı, onları sandalyenin muşambalı bölümüne sakladım. Ama evde daktilo, pelür kağıdı, mumlu kağıt, teksir makinesinin mal-

zemeleri vardı. O gece onları kaldıramazdım. Zaten afiş ve bildirilerden arta kalanları çatıda saklamıştık. Kitap olarak da Bolşevik Parti Tarihi vardı. Bir kitap fazla sakıncalı değildi ama yine de içim rahat değildi.

Gece boyu yatakta dönüp durdum. Kafamın ağrısı geçmemişti. Şahin'in o kadar rahat oluşu da ayrıca canımı sıkmıştı. Hamili'nin kapının üst tabakasını çıkarıp içeri girişine de hâlâ anlam veremiyordum. Ali Gündüz'ü, Aytekinleri düşünüyordum. "Çok işkence yapıyordu," demişti Hüseyin Taze.

Rıza Sarıkaya daha olumsuz bir konuma düşebilir miydi? Evi bilenlerden biri de oydu. Evet, o da evi biliyordu. Ama Hamililerin kaldığı evi bilmemeleri iyiydi. Yazılı belgeleri, arşivi oradan alsak mı? Peki, nereye götüreceğiz? Kafamda sorular bitmek, tükenmek bilmiyordu.

Akşamın ilk saatlerinde o kadar ağır bir uyku basmıştı ki kapının zilini bile duyamamıştım. Şimdi gece yarısı neredeyse sabah olacak ve uykum yoktu. Kalksam bir şey de yapamayacaktım, henüz ortalık da karanlıktı. Bir an kalkıp salonda volta atmaya düşündüm. Bir alışkanlıktı. Çoğu zaman çıkar gece تنها yerlerde gezerdim. Kimse fazla fark etmezdi. Arkadaşlar da voltaladığımı gördüklerinde laf atarlar, "Bugün az mı yürüdün?" derlerdi.

Saat ilerledikçe çevrede siren sesleri, araba sesleri yavaş yavaş artıyor, yakınlaşıyordu. Bir ara birkaç kez üst üste araba kapıları açılıp kapandı. Kalkıp bakmaya üşendim. Ama o sırada kalkıp baksaydım kesin bir şeyler fark ederdim. Ve çatı kattan bitişik binaya iki dakikada geçerdik. Ama nereden bilebilirdim ki polis olacağını. Kapı silah kabzasıyla hızla vuruldu. Korktuğum başımıza gelmişti. Bu normal bir kapı vuruşu değildi. "Kesin polis!" dedim, hemen fırladım. Üzerimde gecelik vardı. Rastgele bir pantolon giydim. O arada ortalığı kontrol ettim. Daktilo ve teksir makinesine ait bazı malzemeleri naylon torbalarına koydum. Bazı notları hemen banyoda yaktım. Banyo kapının hemen karşısındaydı. Sonra Hamili ile Ayten'i uyandırıdım.

"Kalkın polis!" dedim.

Onlar da şaşkınlıkla kalktılar. Hamili:

“Öyle mi!” dedi usulca.

O odayı da kontrol ettim. Çantamızda taşıdığımız sustalı bıçak da oradaydı. Yalnız kitaba karışmadım. Diğerlerinin hepsini naylon torbaya koyup ve mutfak penceresinden ara boşluğa attım. Mutfagımızın karşısındaki mutfak penceresine bir tahta yerleştirmiştik. Herhangi bir durumda oradan geçiş yapabiliriz diye düşünmüştük. Bir denemeydi. Daha sonra sağlamlaştırırız diye bırakmıştık. Tahtayı kontrol ettim. Çok inceydi, geçmek mümkün olmazdı. Polis kapıyı dövmeye devam ediyordu.

Polis, “Açın kapıyı, yoksa kapıyı kırarız!” diye uyarıya başlamıştı. Uykudan yeni uyanmış bir ses tonuyla: “Kim o!” diye sordum. “Aç polis!”

“Tamam, üstüm uygun değil, bir dakika!” dedim.

Normalde geceden beri kararsızdık, tedbir almamıştık ve düşman kapıdaydı. Bunun yarattığı etkiyi ses tonuma yansıtmamaya çalışıyordum. Çok aptalcaydı yaşadıklarımız. Hani devrimci duyarlılık, hani tedbir, hani önceden sezme, öngörü? Lanet olsun ama yine de sakın görünmeye çalışıyordum. Ayten ve Hamili’ye:

“Sizi Dersim’den tanıyorum. Ayten’i hastaneye doğum kontrolü için getirmişsin. Yeni evlisiniz. Daha önce kaçırmışsın. Zaten aileye sorulduğunda bu belli olur. Önemli değil. Ben de ayrılmışım ve ayrı yaşıyorum. Arada kardeşlerim yanıma gelip gidiyor,” dedim.

Evde erkek giysisi gibi şeyler vardı. Bu şekilde söylemem daha mantıklı olurdu. Bu arada aceleden giydiğim pantolonu fark ettim. Üzerimde bol duruyordu ve sökülmüş yerleri vardı. O an da hayıflandım ama zaman yoktu değiştirmek için. O arada polisin biri Hamili’nin kendini sarkıttığı gibi pencereden içeri girmeye çalıştı.

“Durun kapıyı açıyorum! Ne oluyor, ne yapıyorsunuz? Giysilerimiz uygun değildi. Gecelikle mi karşınıza çıkacaktık! Bir dakika kapıyı açacağım!” dedim.

Son kez:

“Tamam mı bir şey var mı? Hiçbir şey konuşmuyoruz. Yeni gelmişsiniz, misafirsiniz. Başka şekilde birbirimizi tanımıyoruz,” dedim ve kapıyı açtım.

Sürü gibi içeriye daldılar. Her biri bir tarafı karıştırıyordu:

“Bir dakika, bizim yanımızda arayın,” dedim.

Daktilo, Bolşevik Parti Tarihi, bir miktar boş kağıt. Hepsini bir araya topladılar. Kağıtların arasında birkaç karbon kağıdı çıktı. Yine ‘Yiğit halkımıza’ başlığında birkaç satırlık yazının yazıldığı ayrı bir kağıt çıktı. Ne buluyorlarsa suç unsuru diyerek alıyorlardı. Daktilo için:

“Onu neden alıyorsunuz? Kitap da piyasada satılıyor. Yasak değil, herkes kitap okuyor! Onu neden alıyorsunuz?” dedim.

Konuşmalarımın fazla bir anlamı yoktu. Sonucu değiştirmeyeceğini de biliyorum. Yine de onları psikolojik olarak etkilemek istiyordum. Öyle sessiz, durgun, ürkek beklemek iyi olmazdı. Ha bire konuşuyor, bazı şeylere müdahale ediyordum:

“Dikkatli arayın, kirlletmeyin ortalığı, hepsini birbirine karıştır-dınız! Aramanın da usulü olur!” gibi çok şey söylüyor, onların tepkilerini izliyordum. İster istemez etkileniyorlardı. O arada:

“Arama belgesi var mı? Görmek istiyorum,” diye sordum.

Bazıları buna pis pis güldüler. Elinde telsiz olan:

“Tabii var. Buyurun, inelim,” dedi.

Polislerden bazıları hiç yabancı gelmiyordu. Kesin mahallelerde karşılaştıklarımızdı. Arabaya bindik sonra. Biz üçümüz taksinin arka kısmında oturtulmuştuk. Elinde telsiz olan ön kısma bindi. Ortalık sakin, yalnız merdivenlerden inerken ev sahibi kadın bizi gördü. Gözleri fal taşı gibi açılmış, bize bakıyordu:

“O bizim en iyi komşumuz, kiracımız. O fukarayı nereye götürüyorsun polis bey?” diye sordu.

Takside son kez fısıltı halinde:

“Misafirsiniz, hastaneye getirmişsiniz Ayten’i. Başka ifade yok. Sakin olalım bir şey olmaz!” dedim.

Bir ara arkadaki taksi dikkatimi çekti. Taksinin arka kısmında ortada oturan Rıza’ydı. Hafif bir ses tonuyla “alçak!” dedim. Tabii evi başka kimse bilmiyordu. O zaman Ali de çözülmüştü. Ama Rıza aklımdan çıkmıyordu. “Zaten belliydin,” diyordum. Ve 1800 evlere doğru yol alıyordu bindiğimiz araba. Hamili ve Ayten’le ba-

kıştık. Bakışlarımızla konuşuyorduk. Hamili'nin kara, solgun yüzü iyice karalaşmıştı. Dudakları hafif beyazlaşmış, şakakları hızla atıyordu. 'Gece o eve gelmeseydik böyle olmazdı' der gibi bakıyordu. Ama o gece kendisi 'bela' olmuştu.

Şubat, Mart, Nisan
1996 Zap

RESİMLER

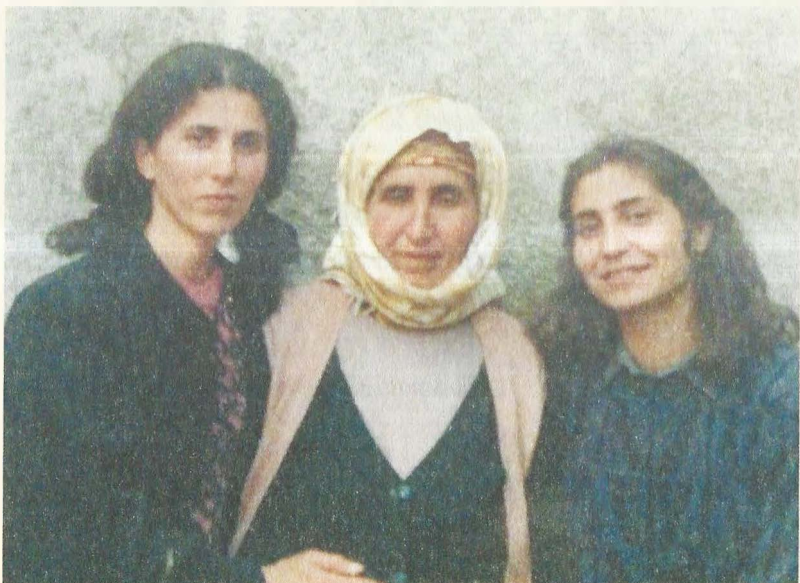

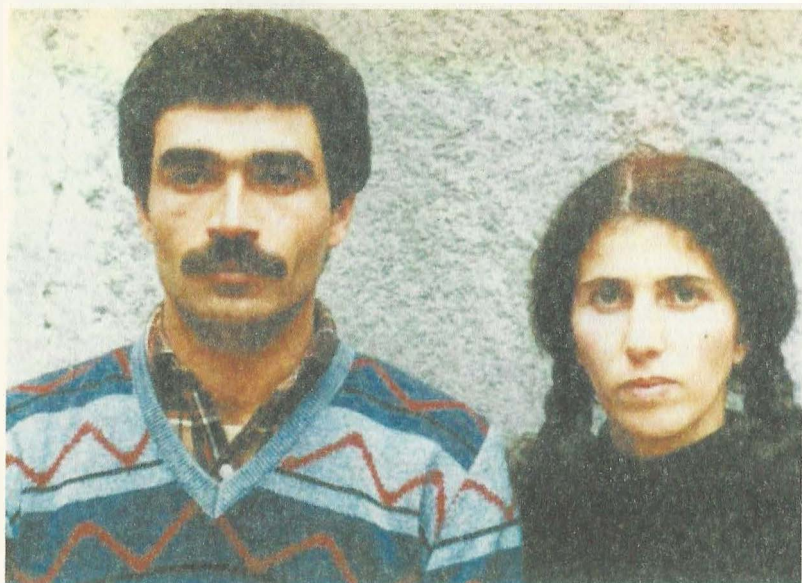

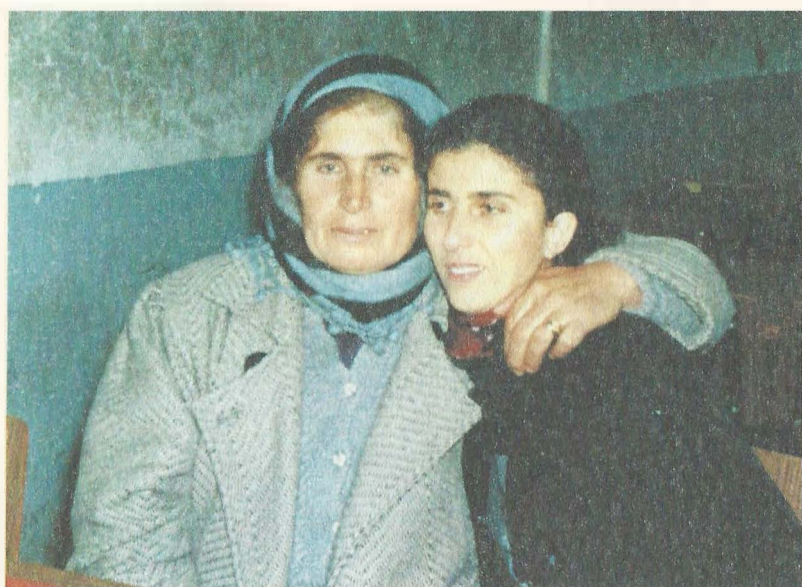

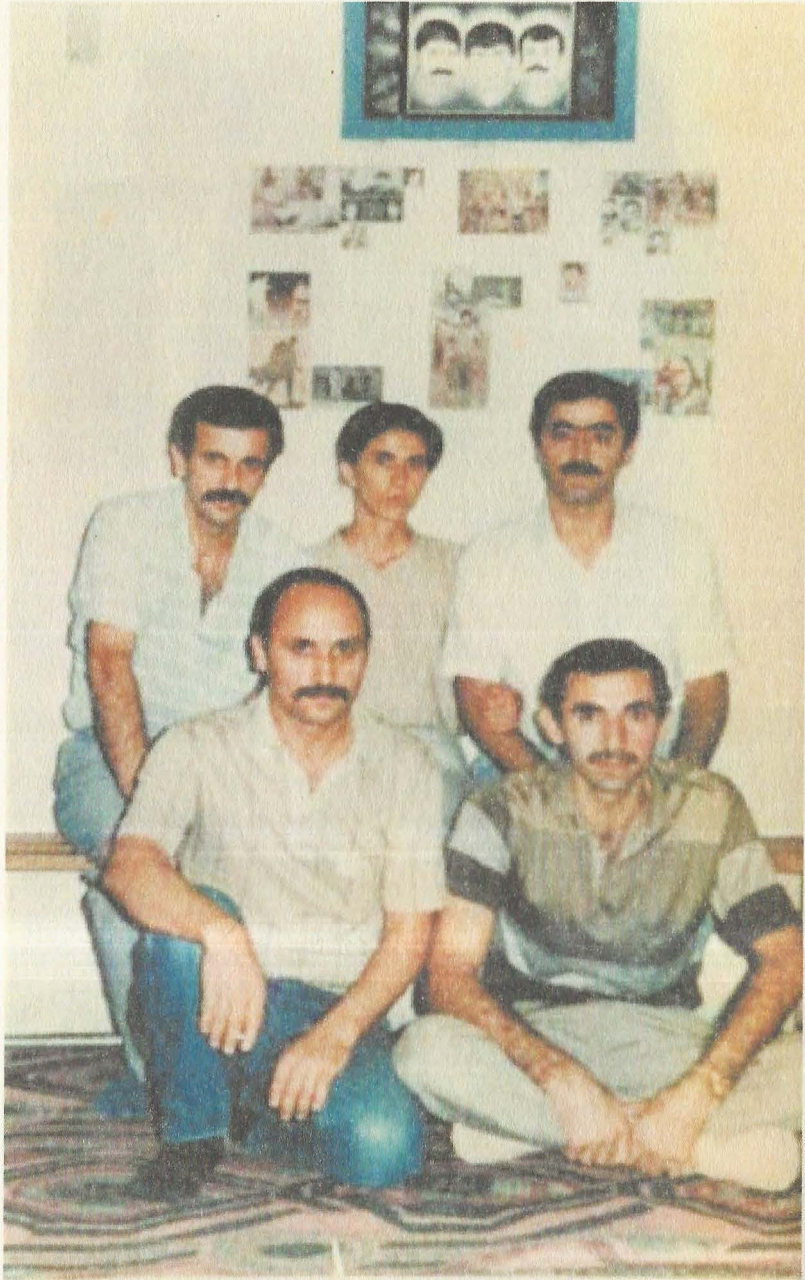

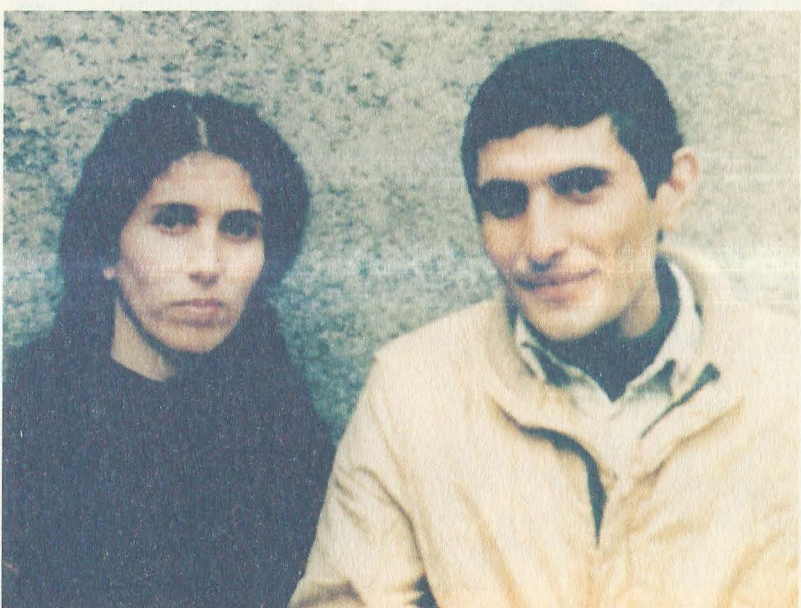

N'olur beklemeyin ölmesini analar
Ölmesin
Ölmeyecek
Şimdiden boyayın bebenizi:
« Sakineee
Sakineee
Sakine...»

Kürt ve Kürdistan olguları, katliamları, vahşeti, sürgünü, ihaneti anımsatıyordu onlara. Bu unutulmamıştı. Belleklerde yer etmişti. Ama o yarayı kanatmak, uyarmak, uyandırmak gerekiyordu. Acıyla sessizliğe gömülmüş bir ölü durumuna gelmişti. Fakat yine de öze dönüşü ifade eden her sözcük geleceğe inancı taşıyan her adım; sarsıyor, etkiliyordu. Bir umut ışığı gibiydi. Büyük korku, özden uzaklaşma ve o yabancılaşmanın bağrında, o karanlığın ortasında bir umut ışığı doğmuştu. Korkuyla, karanlıkla, yabancılaşmayla kavga önce bireyde yaşanıyordu. Birey gerçekliğinin farkına vardıkça, onu bir noktadan tuttukça o kavga önce ailede alevlenirdi. Sonra okula, sokağa, mahalleye, kahveye taşınırdı. Ve giderek devletin kurumlarına karşı şiddet de somut olguya dönüşürdü. Bir hedef netliğine, onun amacına götürürdü. Her biri diğeriyle iç içe ama kendine özgü zorlukları ve değişik özellikleri olan, hepsi de inanç, bilinç, kararlılık ve onların iradi bütünlüğünü gerektiren süreçlerdi. Ve mutlaka yaşanması gerekiyordu. Çünkü var olan her ilişki biçimi, bütün yaşam özellikleri, onların üzerinde geliştiği temel bu gerçekliğin reddiydi, ona tersti ve düşmandı. Kurulu her sistem, her düzen bozuluyordu. Çıkarları zedeleniyordu. Bireydeki kişilik, kimlik kaybında ailedeki bireycilik, parçalanmışlık ulusallıktan uzak, hiçbir gelecek vaat etmeyen, ilkel, dar, köleci bağların geriye çeken kısıkcından kurtulmak, "Böyle bir zeminden çıkış sözü, kararı pratik adımı başlı başına bir devrimdi."

₺ 25.00